R. P. FRANCISCI
DE ROXAS
MINORITANI.
CATENA AVREA,
IN EVANGELIA.

30

R. P.

FRANCISCI DE ROXAS

HISPANI, MINORITANI,

TOLETANI, SVPREMÆ INQVISITIONIS
in rebus Fidei Theologi Moderatoris, & Sanctæ
Prouinciæ Castellæ alumni obseruantis;

CATENA AVREA

SS. Ecclesiæ Doctorum, per maris abyssum Euangelicæ Historiæ nauigantium:

SECVNDVM ORDINEM A ROMANA CATHOLICA
Ecclesia præfixum, vt præstantius diuini verbi præcones
per annum integrum gyrare possint.

TRANSLATIONES ANTIQVIORES ET NEOTHERICÆ etiam adducuntur quæ ad litteralem, & moralem sensum vtilius conducunt.

Tomus Primus elucidatus, II. et III.

Continens à XXI. Cap. secundum Lucam de signis aduentus Christi Domini ad iudicium antecedentibus, vsque ad Cap. III. de Ioanne pœnitentiam prædicante.

LVGDVNI,
Sumpt. PHILIPPI BORDE, LAVRENTII ARNAVD, & CLAVDII RIGAVD,

M. DC. LI.

Cum permissu Superiorum.

ILLVSTRISSIMO DOMINO

D. FERDINANDO RVIZ

DE CONTRERAS, EX NOBILISSIMO ORDINE S. Iacobi Equiti Præclaro, & totius noui mundi Indiarum à Secretis Consiliario, Cæsarisque Philippi IV. in omnibus Monarchiæ negotiis singulari fidelissimoque Secretario.

Fr. FRANCISCVS DE ROXAS *Minoritanus æternam fælicitatem exoptat, Catenamque istam auream Sanctorum Ecclesiæ Doctorum sacrat; & dicat.*

TIMENDA satis; & sæpius in memoria retinenda (NOBILISSIME DOMINE) Chrysologi subtilis sententia est: *Eliminat à Palatiis adulatio veritatem*, & cum te Mecænam operum meorum; iam ab incunabulis elegi: Timor adulatorius cum amore & debita reuerentia nobilitati tuæ, Progenitoribusque nobilissimis tuis corde iustè meo pugnando certant. Sed æquum est enim; vt qui paribus virtutibus

 imbuuntur,

imbuuntur, paribus obſequiis decorentur. At quis non videt quanta tibi cum Parente tuo Nobiliſſimo D. Ioanne Ruiz de Contreras, totius noui orbis Indiarum Digniſſimo Secretario, non modo cognatio ſanguinis, ſed etiam communicatio virtutis intercedat? Fateor illum tibi eripuiſſe, ne in omni virtutum genere primus eſſes: ſed contendo te illi eripuiſſe, ne eſſet ſolus. Hæc ſi naturæ progreſſio excipiatur: cætera virtutum ornamenta, haud inæquali tibi cum Patre tuo trutina patiuntur, ſuum ſequi poterat Parentem Traianus ille Aſcanius non aſſequi, iuxta illud Mantuani, *Sequiturque Patrem non paſſibus æquis.* Tibi vero, ô Ferdinande inclyte, tanta virtus ineſt, vt fortuna Felix, non ſolum poſt Parentem, ſed ad omnia ſumma gradus moliaris. Inſanum vocat (teſte Auguſtino) Ariſtoteles, *Quem fatum, vel fortunam ſtellam prædominantem ſequitur*; Sed ille verè fortunatus eſt, qui ſuis virtutibus, & ingenioſis progreſſibus fortunam infælicem procliuem format; quia ſcriptum eſt, *Vir ſapiens dominabitur aſtris.* Quæ omnia, ſi vera, non adulatoria narranda ſunt prudentiſſimo, & ingenioſiſſimo Patenti tuo iure debentur, nam teſte Claudiano loquente de doctrina & documentis à Theodoſio Imperatore Honorio filio datis, ſic ait:

Non tibi delicias molles, nec marcida luxit
Otia, nec ſomno genitor permiſit inertes,
Sed noua per duros inſtruxit membra labores,
Et cruda teneras exercuit indole vires.

Ex quo tibi omnia bona venerunt pariter cum iſta indicibili educatione. Vnde ad quæſita tibi ab vniuerſis Aulicis ſtupefactis? Vnde tam indefeſſus labor, ad vniuerſa Regis Catholici Philippi negotia ingens ſubſiſtentia? Ex paterna potes educatione reſpondere. Vnde infatigabilis labor, quo diu noctuque inceſſanter ſacræ Maieſtati aſſiſtentia perpetua non frangeris? Ex Paterna educatione. Vnde tot, tantiſque negotiis implicatus, nulli moleſtus, nemini aſperus, mitis omnibus, alacer in audientiis dandis, placidus in reſponſionibus, gratus in querelis, manſuetus impatientibus, nequaquam ſeuerus, omnibus amabilis? Ex Paterna educatione prouenit.

Monebat Claudianus Pædagogus Principis Honorij, vt Parentem ſuum Theodoſium Imperatorem indueret, hoc eſt, vt eius imitaretur opera, & virtutes, *indue mente Patrem.* Tibi vero, ô Ferdinande inclyte ſuadendum non eſt, vt Parentem induas; ſed potius quod indueris gratulandum; tua quippe prudentia, virtute, & ingenuitate incitatus ad eius virtutes imitandus præuolaſti, & ſi dicere licet, noui Progenitores tuos ex vtraque ſobole, coæquaſti eum, admiratione ſuperaſti, vt ô Ferdinande de Contreras, conteras ſuperborum capita, & allidas inuidorum morſus, & tuis exemplaribus in poſterum poſteris tuis,
tam

tam in Regno Aragoniæ, quam Caſtellæ, vbi cognomenta de Ruiz originem habent, honorem, & præclara fundamenta ingentis nobilitatis relinquas.

Celebris fuit illa quondam inter Cambyſem Perſarum Regem, & eius amicos diſceptatio: nam Regi percontanti vtrum fæliciorem iudicerent, an parentem Cyrum? omnes qui aderant adulatores reſpondebant illum ſine dubio Parenti ſuo præſtitiſſe, nec minus quam ſolaris ſplendor ſuperat lunarem Paternam fælicitatem ſuperaſſe. Vnus autem ex circunſtantibus (Creſus nomine) Abſit, inquit, ſed plane tuus tibi præit fælicitate Parens, mirantibus omnibus confirmauit ſuam ſententiam dicens; *Quia te genuit filium, cui tu parem non habebis, quantumuis natura theſauros ſuos omnes exhauriat, & effundat.* Hæc, inquam, fælicitas tibi eques nobiliſſime debebatur, & propter hanc præſtantiſſima, & illuſtriſſima Domus Syluarum te quæſiuit, & vnicam filiam hæredem diuitiarum tuarum D D. Marianam Ruiz de Contreras optauit, & D D. Ludouicus de Sylua ex antiquiſſima familia Ducum de Paſtrana, tanquam ex germanis ramis procedens in matrimonium contraxit, ex quorum Regali Portugaliæ progenie longè, lateque diffuſi ſunt per vniuerſum orbem Syluarum cognomenta præclara. Accipe igitur nobiliſſime Domine munuſculum pro tua magnitudine paruum, ſed pro mea in te amicitia non contemnendum. Quod ſi tibi placeat, nemini diſplicebit, ſi à te benignis oculis aſpiciatur, à nemine malignis deſpicietur. Accipe ô Mecænas atauis, ſeu potius ab auis tam illuſtris, quam notus omnibus Catenam auream Sanctorum Eccleſiæ Doctorum quam ſummo labore texui, & fabricaui, quam etſi pro reuerentia tantorum Patrum tam æſtimabilis ſit; tuo tamen patrocinio quaſi portans murænulas aureas vermiculatas argento ante oculos orbis terræ fulgebit, & ſplendorem, quem deſidero reportabit ad gloriam Dei, & ſapientium vtilitatem. Vale.

Fr. FRANCISCVS DE ROXAS S. humil.
S. P. D. V. Dom. Illuſt.

AD LECTOREM.

MAGNA profectò est (ô Prudens Lector) magna in sacris commentariis scribendis difficultas : nam prophana scientia instar lactis facillimè fugitur, breuissimè concoquitur : sacra instar solidi cibi difficilius manditur , tardius in nutrimentum conuertitur , & per indicibiles labores diuersis stomachis qualitatibus peregrinis imbutis corroboratur. Quia quemadmodum odores , vel fœtores per aëris temperiem inducuntur ; ita scriptorum opera ab inuidis fastidiuntur, ab ignauis odio habentur , à prudentibus laudantur , & à litteratis præconibus exaltantur. Immensa profectò laborum seges illi metenda est , qui ad sacram doctrinam colligendam in publicúmque theatrum ostendendam falcem immiserit. Interrogat stupefactus Oleaster , quare omnes fratres Joseph , videntes eum , dixerunt , vnanimiter conuenientes , Genes. 37. num. 20. *Venite occidamus eum ?* Et respondet , *Quia timida , & vilis malitia ignorantium est ; & ideo socios quærit ad detractionem earum , quæ in lucidis operibus fratris videt ; & quia manipulus Ioseph multum super omnes manipulos fratrum suorum creuerat vnanimiter eius mortem auscultabant. Conquerebatur Paulus Apostolus satis compassiue de periculis , quæ in falsis fratribus inueniebat , & vt exaggerationem rationi coniunctam ostenderet , addit , quia abundantius omnibus laboraui ,* 1. Corinth. 15. num. 10. *Non audis Apostolum , qui non vt vanus suarum laudum ostentator , sed vt varius suorum ad totius ædificationem Ecclesiæ scriptor conqueritur de fratribus persequentibus ,* vbi Augustinus in Psalm. 130. *colligit Paulum abundantius omnibus laborasse quia copiosius omnibus scripsit (fratribus persequentibus.) Quasi dicat, vbi plus scribitur , plus laboratur , & vbi pro præmio scribendi persecutiones oriuntur, fratrúmque pericula inaccessibili gloriæ corona honorabitur : quia vnus scribendi labor tantus est , vt nullus alius quantumuis importunus cum illo conferendus videatur. Et si præmium immenso labori impensum non sit in hoc sæculo , iudicium manifestum est , quod nulla mercede (præter Deum ,) digna & congrua coronabitur. Si ergo scripta labores sunt , certum est , & tu cognoscere debes quod per triginta annos laboraui in gemitu meo diu noctúque scribens duos tomos qui concordantiæ Euangelistarum nuncupantur , germanos alios , qui opprobria Christi inscribuntur vnum quadragesimalem , alterum funeralem , sertum Elucidarium Beatæ Mariæ Virginis , septimum , & octauum Fragmenta Sanctorum Patrum rubricantur , nonum , & decimum Catenam istam auream contexui præter quatuor tomos , qui Annales Fratrum Minorum præsignantur , sed gelu , & hyeme (proh dolor) superioris frigoris originaliter spectant diuinam voluntatem. Immensus igitur scribendi labor immensum honorem, & commoditates requirebat. Sed (teste Tertulliano) nulla maior commoditas , & voluptas quàm fastidium commoditatis , voluptatisque. Fruantur ergo suis honoribus , & vanitatibus ambitiosi , festinent omni studio , & perpetua vigilantia , ignaui propter voluptates dignitatum , & Præfecturarum consequutionem ; quia ego in vinculis Catenæ huius aureæ Sanctorum Patrum gloriabor , vt inhabitet in me virtus Christi. Te tantum pro impensis laborum maiorum suppliciter exposcens , vt dum adhuc ordiri, & texere persoluo tres tomos huius sacræ Catenæ , quos præ manibus habeo ab omnipotente Deo salutem , & vitam æternam pro te , & me indesinenter exposcas ,* Vale.

CENSVRA PATRVM LECTORVM Sacræ Theologiæ.

EX speciali mandato Reuerendissimi P. N. Fratris Ioseph Maldonado huius Cismontanæ familiæ, item & Indiarum Commissarij Generalis nos subsignati testamur attente legisse, & summa cum animi delectatione vidisse librum, cui titulus, *Catena Aurea Sanctorum Ecclesiæ Doctorum per maris abyssum Euangelicæ historiæ nauigantium authore* R.P. Fr. FRANCISCO DE ROXAS *Toletano supremæ inquisitionis in rebus fidei Theologo, & alumno*, in quo perspicuitatem doctrinæ cum soliditate coniunctam, selectissimas sanctorum Patrum sententias, & quæstiones, ac legitimam variarum versionum, & expositionum concordiam deprehendimus. Nil est contra fidem, imò instat author opportune, & constanter pro Euangelij, & interpretum eius veritate dignoscenda, & concatenanda. Vnde poterit cum authoris laude, & Ecclesiæ vtilitate hoc opus typis mandari. Ita remur, & iudicamus. In Conuentu S. P. Francisci Matritensi die 2. Mensis Octob. ann. 1648.

Fr. GREGORIVS GARCIA *Lector Theologiæ.*

Fr. IOANNES A CRVCE *Lector Theologiæ.*

FACVLTAS,

FRATER Iosephus Maldonado Commissarius Generalis, & seruus huius familiæ Cismontanæ, Ordinis Sancti Francisci, Facultatem facimus vt Liber, cuius titulus *Catena Aurea Sanctorum Ecclesiæ Doctorum per maris abyssum Euangelicæ historiæ nauigantium à Patre Fratre* FRANCISCO DE ROXAS *nostræ Seraphicæ Religionis Theologo*, in tres Tomos diuisus necnon Supremi Senatus Sanctæ Inquisitionis, Qualificatore conscriptus, & eiusdem Religionis Lectorum Theologiæ iudicio approbatus, typis mandetur: In quorum fidem has literas manu nostra subscriptas, & sigillo munitas dedimus. Matriti in Conuentu Beati P. N. Francisci, die 20. Nouembr. anno 1649.

Fr. IOSEPHVS MALDONATVS
Commissarius Generalis.

D. M. S. R. P. Fr. PHILIPPVS DE LA TORRE *Secretarius Ordinis.*

FRATER Petrus Manero Vice-Commissarius Generalis, & Seruus Fratrum Minorum Regularis Obseruantiæ S. P. N. Francisci hac in familia Cismontana, &c. Facultatem facimus, vt Liber in tres Tomos diuisus cuius titulus, *Catena Aurea Ecclesiæ Doctorum per maris abyssum Euangelicæ historiæ nauigantium* à P. Fr. FRANCISCO DE ROXAS nostræ Seraphicæ Religionis Theologo, & Prouinciæ Castellæ alumno Visitatori nostræ Almæ Prouinciæ Valentinæ Commissario: necnon Supremæ Sanctæ Inquisitionis Qualificatore conscriptus, & eiusdem Religionis Lectorum Theologiæ iudicio approbatus, typis mandetur. In quorum fidem has litteras manu nostra conscriptas, & sigillo munitas dedimus Matriti in Conuentu S. P. Nostri Francisci die 8. Mensis Septembris, anno 1650.

Fr. PETRVS MANERO *Vice-Commissarius Generalis.*

De mandato R. P. N. Vice Commissarij Generalis,

Fr. FRANCISCVS CLERRA *Secretarius Generalis.*

APPROBATIO DOCTORVM.

NOs infra subscripti Doctores Parisienses fidem facimus Librum cui præfigitur pro titulo, *Catena Aurea in Euangelia totius anni*, authore R. P. FRANCISCI DE ROXAS Minoritano nihil quod aduersetur fidei, & bonis moribus continere quod testimonium syngraphis nostris munimus hac die vigesima-quarta Maij, anno Domini millesimo sexcentesimo quinquagesimo primo. Lugduni.

Fr. IOANNES ROBÉ, *Ordinis Prædicatorum.*

Fr. FRANCISCVS LORNET, *Ordinis Prædicatorum.*

PERMISSIO.

VISA Doctorum Approbatione, Ego infrà scriptus Regio nomine non impedio, quin hic Liber inscriptus, *Catena Aurea in Euangelia, &c.* à PHILIPPO BORDE, LAVRENTIO ARNAVD, & CLAVDIO RIGAVD Bibliopolis Lugdunensibus excusus in publicam lucem prodeat, cum defensione, tali casu requisita, & solita. Actum Lugduni 26. Maij 1651.

LORIN.

CONSENSVS.

ITA & me non dissentiente fiat. Lugduni die 26. Maij 1651.

CHARRIER.

CATHALOGVS TRACTATVVM, DIFFICVLTATVM,

& discursuum tam litteralium quàm moralium huius Voluminis.

TRACTATVS V, ad litteram.

TRACTATVS VI, ad mores.

TRACTATVS VII, ad litteram.

TRACTATVS VIII, ad mores.

TRACTATVS IX.
ad litteram.

TRACTATVS X.
ad mores.

TRACTATVS XI.
ad litteram.

TRACTATVS XII.
ad mores.

TRACTATVS XIII. ad litteram.

TRACTATVS XIV. ad mores.

TRACTATVS XV. ad litteram.

TRACTATVS XVI. ad mores.

TRACTATVS XVII. ad litteram.

TRACTATVS XVIII. ad mores.

X.Quare

TRACTATVS XIX.
ad litteram.

TRACTATVS XX.
ad mores.

TRACTATVS XXI.
ad litteram.

TRACTATVS XXII.
ad mores.

TRACTATVS XXIII.
ad litteram.

TRACTATVS XXIV.
ad mores.

TRACTATVS XXV. ad litteram.

TRACTATVS XXVI. ad mores.

TRACTATVS XXVII. ad litteram.

TRACTATVS XXVIII. ad mores.

TRACTATVS XXIX. ad litteram.

TRACTATVS

TRACTATVS XXX. *ad mores.*

TRACTATVS XXXI. *ad litteram.*

TRACTATVS XXXII. *ad mores.*

TRACTATVS XXXIII. *ad litteram.*

TRACTATVS XXXIV. *ad mores.*

TRACTATVS XXXV.
ad litteram.

TRACTATVS XXXVI.
ad mores.

TRACTATVS XXXVII.
ad litteram.

TRACTATVS XXXVIII.
ad mores.

TRACTATVS XXXIX.
ad litteram.

TRACTATVS XL.
ad mores.

TRACTATVS XLI.
ad litteram.

TRACTATVS XLII.
ad mores.

TRACTATVS XLIII.
ad litteram.

TRACTATVS XLIV. ad mores.

TRACTATVS XLV. ad litteram.

TRACTATVS XLVI. ad mores.

R. P. FRANCISCI DE ROXAS MINORITANI, CATHENA AVREA IN EVANGELIA TOTIVS ANNI,

Tomus Primus.

PROEMIVM AD maiorem totius operis intelligentiam.

CAPVT I.

SI quærat curiosus Lector, quare opus hoc Cathena aurea SS. Patrum nuncupatur? Respondeo primò, quia sapientiæ lux à Deo hominibus infusa per peccati tenebras, & ignorantiæ caligines; ita fuerat obumbrata, quod quorundam cor Cathenis erat ligatum & compedibus implicatum vt ad idola vanæ conuerteretur, & in sensum reprobum inciderent, quousque venit *lux vera, quæ illuminat omnes, cuius caput aureum erat*, & splendoribus suæ diuinæ doctrinæ illuminauit membra sua, quæ sunt Doctores Ecclesiæ, vt omnes quasi Cathena aurea connecterentur fidei catholicæ bitumine, vt Hæreticorum confutarent insanias, quæ meritò à Christo Domino *portæ inferi designantur*; neque præualere valerent aduersus fortitudinem huius aureæ Sanctorum Cathenæ. Ioan. cap. 1. num. 10. Cant. cap. 7. num 12. Matth. 16. num. 18.

2. RESPONSIO sit Sancti Thomæ in prologo suæ Cathenæ Patres Ecclesiæ Cathena aurea nuncupantur: *Quia sicut necesse fuit ad confirmationem fidei Euangelium prædicari: sic & contra Hæreticos Cathenatim vniri.*

3. RESPONSIO August. contra Volusian; *Quia modus, quo Sancta Scriptura texitur, est omnibus acceptabilis, paucissimis penetrabilis, & Spiritus Sancti gratia complexis & vnitis.*

4. Dicitur opus istud Cathena aurea Sanctorum Patrum sententiis contexta; *quia sicut aurum metallum pretiosum est, & ab omni creatura desiderabile.* Sic Doctorum Ecclesiæ *expositiones ab omnibus intellectu bono præditis, super omne aurum pretiosum æstimantur, quæruntur, & amantur.*

5. Quæretur, quare vocetur Euangelium Abyssus maris. Respondeo; quia Prædicatores verbi diuini sunt quasi vasa lignea, *Et naues portantes aromata pretiosa, quarum fragrantia Ægyptum spoliant, idola conturbant, terram illustrant, mundum fide Iesu Christi ditescunt doctrina; vniuersum orbem æternis muneribus replent* de quibus scriptum est, *desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum.* Ps. 18. n. 11. Genes. c. 37. num. 25. Ps. 18. n. 11.

Aliter S. Thomas cap. 1. in procem. super Matth. *Quia Euangelium humeris prædicantium, quasi arca testamenti Domini lignis mobilibus vehitur super mundum* quasi per *mare magnum, vbi sunt reptilia, quorum non est numerus, & ibi faciunt prædicatores virtute. Euangelij operationes magnas in aquis multis.* Psal. 106. num. 26. S. Thom. in Cathen. Ps. 103. n. 25. Ps. 106. n. 26.

6. Quia Ecclesia Catholica nauis est illa, quæ portat per vniuersum mare institores, *Et mercatores, qui de longe portant panem doctrinæ Euangelicæ.* Et in omnem terram prædicatores cum gaudio recepti sunt; quia bona annuntiant, & Euangelium nil aliud est quam bona *annuntiatio*, propter quod Angelus ad Pastores dixit, *Ecce euangelizo vobis gaudium magnum.* Lucæ cap. 2. Prouerb. 31 num. 14. Lucæ c. 2.

7. Euangelium vocatur Abyssus maris; *quia Ecclesia Catholica nauis à Sanctis Patris vocatur pretiosis gemmis onusta & inenarrabilibus thesauris repleta*; quæ ideò Spiritus Sancti gratia afflata vniuersos fines terræ illustrat, quia per Euangelium IESV CHRISTI quasi per mare

 prosperis

Ezech.c.37. n.14. prosperis ventis euolat. Et vt Ezechiel Propheta testatur *pulchritudinem istius maris Pigmei, hoc est, Apostolici Prædicatores impleuerunt cap. 37. num. 14.* Quia diuitiæ Orientalium, & Occidentalium Indiarum cœlestium Prædicatoribus reuelatæ sunt, sicut gubernator ipsius nauis testatur Christus, *& reuelasti ea paruulis.* Matth. 11. Matth.11.

Septimò Euangelium dicitur Abyssus maris, quia prædicatores sunt, quasi naues, vt dixit Iob, *Poma portantes c. 9. & verè odorifera poma sunt,* quia vt Græci testantur, *Euangelium bona, & odorifera nuntiatio sonat,* & verè bona; quia vt inquit Caietan, sola nuntiat vera bona felicitatem integram continentem. Iob cap.9. n.26. Græcor. axioma. Caietan.in Procem. Euang.

Quæritur, an plures, quàm quatuor Euangelistæ Euangelium scripserunt?

CAPVT II.

Lucæ c.1. Circa numerum Euangelistarum sciendum est plures fuisse, qui Euangelia scripserunt, sicut Et *Lucas testatur cap. 1. quoniam quidem multi conati sunt ordinare,* &c. Hæc Hieronymus ad illa verba Eccles. *Faciendi libros nullus est finis.* Et addit sanctus Thom. in Catena sua. *Et sicut perseuerantia vsque ad præsens tempus monimenta dederant, quæ à diuersis Auctoribus edita diuersarum hæresum fuere principia, vt est illud iuxta Ægyptios asserentes Thomam, & Matthæum & Bartholomæum, & Basilidem, & Apellem Euangelistas fuisse.* Hucusque Sanctus Thomas citatus: nec his temporibus calamitosis cessauit hæresis ista, vtpote quia Lutherus, & multi alij hæretici ausi sunt delirando appellari Euangelistæ vt noster testatur Castro lib. de hæretic. punitione. Hieron.in Procem. Eccl.c.12. n.12. S.Thom. in hac Cathena. Ægyptiorum error. Error Lutheri & aliorum. Cast.cit.lib. de iusta hær. pun.

Nunc ad quæsitum respondetur, quòd Ecclesia Catholica tantum quatuor Euangelistas semper determinauit; neque tutus in fide esset ille qui aliis crederet. Ita definitum est in Concilio Trident. sess. 4. & antea in Carthaginens. 3. c. 47. & in Nicæn. Chalcedon & ferè in omnibus Conciliis. Trident. Carthag. Nyssen. Chalcedon.

Rationes autem quas, Patres Ecclesiæ afferunt, vel potiùs congruentias probantes tantum debere esse quatuor Euangelistas, non sunt vt dogmata fidei tenendæ, sed ingeniosè attendendæ. Vnde Rhemig. in Cathen. S. Thom. asserit, *Quod Doctores Grecorum visionem Ezechielis Prophetæ à Diuo Gregorio toties repetitam, hominem vitulum Leonem, & Aquilam, non sicut Latini applicant Euangelistis quatuor, sed per hominem intelligunt* Matthæum, *quia genealogiam Domini secundum carnem descripsit; per Leonem verò Ioannem, quia quasi Leo suo rugitu cunctis bestiis timorem incussit. Per vitulum intellexerunt Lucam; quia vitulus sacerdotalis est hostia, & ipse semper circa templum & Sacerdotium versatus est. Aquilam Marcum intellexerunt, quia Aquila in scripturis diuinis solet significare Spiritum Sanctum, qui locutus fuit per ora Prophetharum, & ipse à Prophetico testimonio exorsus est.* Hæc Sanctus Thomas in Cathen. Rhemig. S.Thom. ibi. Greg. in Ezech. Græcorum opinio circa intelligentiã Euangelistarum. Deut. 32. n.11. Iob c.9. n.26. Ezech.c.1. Apoc.8. S.Thom.

Augustinus de consensu Euangelistarum, *Hæc tria animalia Leo, homo, & vitulus in terra gradiuntur. Vnde tres Euangelistæ in illis maximè occupati sunt, quæ Christus in carne operatus est. At verò Ioannes velut Aquila volat, & lucem incommutabilis veritatis acutissimis cordis oculis intuetur.* Aug.de consens.Euang.

Ambrosius. Matthæus in *homine rectè intelligitur, quoniam eius Euangelium dicimus esse morale; mores enim proprie dicuntur humani. Figura autem Leonis adscribitur Marco, quia a potentia cœpit expressione diuina, cum dixit, initium Euangely Iesu Christi fily Dei. Ioanni autem figura Aquilæ, & quod diuina miracula Resurrectionis expressit.* Lucæ *verò figura vituli accommodatur, quia de sacerdotio egit.* S.Ambros. in Luc. *S. quatuor animalia cur?*

Cur si vnum tantum est Euangelium non sufficiat vnus Euangelista.

CAPVT III.

Respondet Chrysostomus in Homil. *Sufficiebat enim vt vnus Euangelista omnia diceret; sed cum quatuor ab vno ore omnia loquantur, non secundum ea tempora neque in eisdem locis conuenientes, & adinuicem colloquentes maxima sit demonstratio veritatis.* Chrysost. in homil.

Beda in Cathena Sanct. Thom. *Licèt sint quatuor Euangelistæ, non tamen quatuor Euangelia; quia vnum quatuor librorum veritati consonum ediderunt; sicut enim duo versus eandem prorsus habentes materiam pro diuersitate metri, & verborum duo sunt, & tamen non nisi vnam continent sententiam.* Sic Euangelistarum libri cum sint quatuor *vnum continent Euangelium, vt quatuor testes tanti vnam doctrinam facerent de fide Catholica.* Beda cit. *Ex plu veritas patet.* Chrys.cit.

Et Chrysostomus confirmationem huius veritatis asserit dicens: *hoc ipsum quod Euangelistæ in aliquibus modicis dissonare videntur, maximum signum veritatis est: si enim per omnia consonarent, crederent inimici, quod ex placito quodam humano conuenientes scripserint, quæ scripserunt; in principalibus autem, quæ pertinent ad informationem vitæ, & prædicationem fidei nequaquam dissonant neque in paruo.* *Euangelistæ in rebus fidei consonant semper.*

Vtrum eodem tempore & loco Euangelistæ scripserunt?

CAPVT IV.

Et si sublimitas Euangelicæ doctrinæ tanta sit, vt non in loco & tempore, quo scriptum est, consistat, sed in eius excellentissima auctoritate, vt glossa inquit, tamen Remigius Matthæum in Iudæa scripsisse affirmat sub tempore Caij Caligulæ Imperatoris, Marcus in Italia Romæ sub tempore Neronis, vel Claudij secundum Rabanum: Lucas verò in Achaiæ, Beotiæque partibus rogatus à Theophylo, Et Ioannes Ephesi in Asia minori sub tempore Neruæ Principis, vt Sanctus Thomas testatur. Glossa. Remig.apud D.Thom. in Cathena. Idem.

De tempore quo Euangelistæ scripserunt, Nicephor lib. 2. hist. Ecclesiast. cap. 25. affirmat, *Quod Matthæus scripsit anno decimo quinto post Christi Ascensionem Diuus Irenæus quod vndecimo* Nicephor. lib.2.hist. D.Irenæus lib.3.c.1.

decimo anno post talem Domini ascensum, *eo scilicet tempore*, *quo Petrus & Paulus Romæ prædicare cœperunt*, Eusebius, Theophylactus, & Euthymius *anno octauo post Ascensionem.* Et hoc probabilius videtur; quia erat inconueniens tanto tempore Ecclesiam destitutam ab Euangelio permanere, & vt tradit Hieronymus de Scriptoribus Ecclesiasticus: *Matthæus primus omnium Euangelistarum scripsit.*

Euseb. Theophil. Euthym. in vita S.Matt. Hieron.

Baronius anno Domini quadragesimo quinto affirmat Marcum scripsisse anno duodecimo post Christi Ascensionem. Eusebius in Chronicon insinuat scripsisse anno quarto post aduentum Petri in vrbem Romanam. Et addit, quod finito, scriptóque Euangelio à Marco, sicut notauerat Petrus misit illum cum suo Euangelio in Alexandriam.

Baron. ad an. 45. Euseb.

Sanctus Epiphanius hæresi 51. existimauit, quod Lucas scripsit Euangelium nouem menses ante Matthæum. Sed hoc est contra commune; quia primus omnium scripsit Matthæus, Baronius anno Christi 58. asseruit Lucam scripsisse quia in illo tempore versabantur Lucas & Paulus in Regionibus Achaiæ, qui vt Lucam magnificaret, & eius famam introduceret, scripsit ad Corinth Epistol. 2. *Misimus cum illo* (id est Tito) *fratrem nostrum*, (id est Lucam) *cuius laus est in Euangelio per omnes Ecclesias.*

Epiphan. Baron. 2.Cor.

De tempore quo Ioannes scripsit Euangelium singularis, & non sequenda est opinio Salmeronis in Prolegom Sancti Ioannis affirmans, *Quod Ioannes composuit Euangelium Ephesi antequam esset relegatus in Insulam Pathmos.* Sed ex verbis Apocalypsis cap. 5. apparet falsitas huius sententiæ: nam ibi dicitur, *Oportet te iterum prophetare gentibus*, *& populis*, *hoc est*, *prædicando*, *& scribendo Euangelium*, *postquam Apocalypsim scripserat.* Ita Viegas in procemium Apocalypsis sequutus communem opinionem, quod postquam ab insula Pathmos rediit Ephesum Euangelium scripsit anno Christi nonagesimo nono, & post eius passionem sexagesimo octauo. Quod equidem affirmat Prochorus Christi Discipulus, qui amore Ioannis captus eum sequebatur, & ipso dictante scripsit Euangelium. Ita Sanctus Epiphanius, Athanasius, Hieronymus, Sanctus Thomas, Beda, & ferè omnes Patres, quos citat Abulensis in Matthæum.

Salmeron.in Prolegom. Apoc.5. Viegas in Procem. Apoc. Prochor lib. de vit.S.Ioã. Epiphan. hær. 51. Athanas.in Synops. Isid de vir. Illustr. S.Thom. Beda lib. de 6. ætatib. mundi Abulen. in Matth.

Cur in aliquibus dissonare videantur Euangelistæ.

CAPVT V.

Respondet Sanctus Augustinus libr. de consensu Euangelistarum, *Quod quamuis singuli eorum suum quique narrandi ordinem tenuisse videantur; non tamen vnusquisque eorum vult alterius præcedentis ignarus voluisse scribere, ne suspectum fieret, sed sicut vnicuique inspiratum est ita scripserunt.* Vnde Glossa ait: *Sic patet quod sublimitas Euangelicæ Auctoritatis à Christo dependet.*

Aug.de consens.Euang. Glossa.

Vnde Chrysostomus in Homil. Si Euangelistæ videantur dissonare narrando miracula Christi, *Hoc te non conturbet*, *cum tempora*, *& modus nil de veritate impediant.* Et *si vnus Euangelista omnia dixisset tempore*, *& modo*, *verbis*, *& punctis*, *superfluus esset numerus reliquorum: si enim in apicibus verborum Euangelistæ conuenirent non esset tam manifesta probatio veritatis.* Hæc Chrysostomus citatus à Diuo Thoma in Cathena aurea. Propter quod addidit Augustinus inter omnes diuinas auctoritates, quæ in sacris litteris continentur, Euangelium meritò excellit, quia licèt scriptores in aliquibus dissonare videantur; in veritate tamen res vna est: nam. *Sicut vna est fides*, *& vnum Baptisma*, *ita vnum verum Euangelium*; *quia vna est doctrina*; *& quotiescumque plurali numero dicimus Euangelia*; *nec doctrinam diuidimus*, *etiam si libri dissonare videantur*, *in re vna fides est*, *vera*, *& ineffabilis.* Hæc Remigius in Matth.

Chrysost.in homil. Probatio veritatis Euangelicæ narrationis. Idem Sanct. cit.à D.Th. Aug.de consens.Euang. Remig.in Matth.

Patet igitur ex prædictis Euangelicæ doctrinæ materia, quare vocetur maris Abyssus, scriptorúmque Cathena; Euangelij numerus; cur quatuor figurarum differentia, ordo, tempus, & sublimitas Euangelicæ doctrinæ, processus, & consonantia Euangelistarum.

Glossa.

TRACTATVS PRIMVS.

Expoſitio prima Literalis in cap. 21. Euangeliſtæ Sancti Lucæ, de ſignis antecedentibus ad tremendum iudicium finale Dei.

Difficultas circa literam, *De Occaſione, in qua Chriſtus Dominus verba tam tremenda protulit?*

TEXTVS *Lucæ* 21.

25. ET erunt ſigna in Sole, Luna & Stellis, & in terris preſſura gentium præ confuſione ſonitus maris, & fluctuum, 26. Areſcentibus hominibus præ timore & expectatione, quæ ſuperuenient vniuerſo orbi: nam virtutes cœlorum mouebuntur. 27. Et tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum poteſtate, magna, & maieſtate.

EXPOSITIO DIFFICVLTATIS.

Qualis fuit occaſio ſequentium? STupentibus & admirantibus diſcipulis de ſtructura & ædificatione templi, quaſi rudes & attoniti intendebant Chriſto Domino admirationem ingerere, & acceſſerunt, dicentes: *Marc. c. 13. num. 1.* *Vides quam bonis lapidibus & donis ornatum eſt templum.* Vel vt dixit Marcus: *Magiſter aſpice quales lapides, & quales ſtructuræ? Erat enim,* *Ioſeph. citat lib. 5. antiq. cap. 14.* *vt inquit Ioſephus lib. 15. antiquit. cap. 14. miro opere ab Herode ædificatum.* Chriſtus Dominus vt ſapiens Magiſter intendit ignorantiam, terroribus, & admirationibus expellere, dicens: *Tranſlat. Græca.* *Videtis hæc omnia?* Vel vt vox Græca ſonat: *nónne videtis magnitudinem hanc, vt Marcus legit. Amen dico vobis, non relinquetur hic lapis* *Matth. 24. n. 3.* *ſuper lapidem ait Matthæus.* Quo audito, vel *Occaſiones expectandæ.* *repleti timore, vel compaſſione moti quarto die.* Poſtquam hæc audierunt ſedente Chriſto ſuper *Marci c. 13.* montem Oliueti acceſſerunt ad eum Diſcipuli dicentes, & forſitan ſtupefacti, & dixerunt: *Solutio quæſiti.* *dic nobis quando erunt hæc omnia?* quod ſignum aduentus tui, & conſummationis ſæculi? intelligebant enim Diſcipuli, quod duraturum erat templum (tantum illud æſtimabant) vſque ad diem iudicij.

Matth. 24. num. 4. Chriſtus Dominus voluntati eorum ſatisfacere volens, reſpondit, dando eis primum *Textus.* ſignum aduentus ſui. *Videte*, inquit, *ne quis vos ſeducat dicentes, Ego ſum Chriſtus, & multos ſeducent.* Vel vt noſter Lucas dixit, *videte, ne ſeducamini*, Et dedit illis aliud ſignum aduentus ſui; ſurget gens contra gentem. Et dedit il- *Matth. 24. n. 29.* lis cætera ſigna, vt patet in Matthæo cap. 24. fuſius, & vt admirationem maiorem ingereret eis, poſuit ſigna, non ſolùm in terra, ſed in cœlo dicens, *erunt ſigna in Sole, & Luna, & Stellis.*

Matthæus expreſſit, quomodo ſigna erunt, *num. 29.* quia Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum mouebuntur: Et concluſit Dominus ſermonem de ſignis dicens: *Cœlum & terra* *Luc. 21. n. 15.* *tranſibunt; Verba autem mea non tranſibunt.* Scita igitur occaſione verborum præpoſitorum ingrediamur ad explicationes litterales.

TEXTVS SECVNDVM Vulgatam, & alias verſiones.

Vetus tranſlatio.	1. Erunt ſigna in Sole & Luna & ſtellis, & in terra preſſura gentium.
Noua Vatabli.	2. Erit anxietas gentium in perplexitate.
Syriaca.	3. Erunt ſigna in Sole, & in ſyderibus.
Abulenſis in Matth. c. 24.	4. Erit defectus in maximis luminaribus.
Tertullian. lib. de Reſurrectione carnis.	5. Erunt formidines, & prodigia de cœlo.
Caietanus in Euang. c. 21. Matth.	6. Sol obſcurabitur miraculoſa obſcuratione.
Ambroſius in Catena S. Thomæ.	7. Sol obſcurabitur.
Chryſoſtom. in homiliis.	8. Sol & Luna offuſcabuntur.

Rupertus in Ioel Propheta cap.2. 9. Sol conuertetur in tenebras & Luna in sanguinem.

Origenes in Matthæum 24. 10. Sol & Luna deficient.

DIFFICVLTAS I.

Quomodo obscurabitur Sol, & Luna non dabit lumen suum?

1. Origen.in Matth. 24. QVæritur. Quomodo obscurandus sit sol? 1. RESPONSIO Quantum ad litteram Origenis est in Matth. qui ait: *Mundum incendio conflagraturum, tantámque fumi copiam futuram esse vt sol obscuretur.* Et coincidit cum translatione Chrysostomi, quæ ait, sol offuscabitur. (Translat. Chrysost.)

2. 2. RESPONSIO Aliqui Theologi putant obiectu nubis obscurandum esse solem. *Alij dicunt, quòd talis obscuratio solis fiet per defectum solis, quia lumen deficiet paulatim per defectum nutrimenti? quia secundum Platonem & Poetas corpora cœlestia de exhalationibus surgentibus de mari nutriuntur.* Et addit Origenes; *Quia sicut paulatim lucernæ deficit lumen: sic cœlestium luminum deficiente nutrimine, sol & luna obscurabuntur.* Hoc iuxta translationem Origeneam. (*Platonis doctrina.* Translat. Origen.)

3. Translat. Tertull. 3. RESPONSIO Tertulliani qui existimat quod præ gloria, & splendore aduentus Christi sol ipse obscurari videatur sicut stellæ apparente sole obscurantur, & coincidunt hæc, cum translatione Tertulliani dicentis, *erunt formidines, & prodigia de cœlo.* Et quod maius prodigium est, quam solem videre erubescere, & abscondere lumen suum, sic patet illud dictum Isaiæ: *Erubescet luna, & sol confundetur, cum regnauerit Dominus.* (Is.c.24 n.23.)

4. *Parum Theologi fallacem opinionem referentes.* 4. RESPONSIO Aliqui Doctores *qui dicunt re vera non obscurandum esse solem, sed homines adeo stupefactos fore, vt solem ipsum videre non videantur, quia scriptura in magnis calamitatibus vtitur his admirationibus*, vt patet Isai cap. 13. & 34. Ierem. cap. 13. Amos cap. 8. (Is.c.13.n.9. Idem c.34. n.4. Ier.c.15.n.9. Amos c.8. n.9.)

Sed hoc non est probabile, quia si Christo moriente, cum in mundo abiectus, & humilis apparuit, saxa, sol & luna iniuriam Saluatoris tanto senticrunt, vt verè & realiter obscurauerint lumen suum, non per modum Eclypsis, sed miraculosè, vt statim cum Abulensi probabo. Quomodo cum venerit cum potestate, & maiestate magna ad iudicandos, & puniendos in æternum malos, Sol & Luna, & creaturæ omnes non timore horribili dabunt signa. *Quomodo sol non conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem, vt Propheta Ioel fatetur cap. 2.* Et quia venit dies Domini magna, id est, Iudicij, erunt horribilia, & quæ nunquam visa fuerint, neque audita signa in sole & luna. Et coincidunt hæc cum translation. Syriaca; erunt signa in syderibus, vel cum translatione Rupetti, sol conuertetur in tenebras, & luna in sanguinem. (Abul cit. Ioel cap.2. n.31. Textus. Ioel c.2. Translat. Syriaca. Translat. Ruperti.)

5. Origen.in Matth.24. 5. RESPONSIO Mystica non literalis est Origenis expositio quam citat & refutat *Franc. Rojas in Euang. Tom. I.* Abulensis, dicentis *pro sole obscurando Diabolum intelligendum esse, qui in consummatione sæculi arguendus est.* Et cum sit tenebra solem se simulat. (*Authoris mens.*)

6. RESPONSIO Dicendum igitur est cum Abulensi, *quod erit signum quoddam ante iudicium in sole & luna; ita quod lumen ipsorum minuetur & deficiet, non per modum Eclypsis, sed per modum miraculi Deo subtrahere volente lumen eorum, & tunc, erit verè signum supernaturale, quod intra homines non solum ingerat stuporem, sed sanguis fugiens ad cor, faciem & colorem viuum in ferè mortuum transformabit.* Et venit hoc cum translatione Varabli, & erit anxietas gentium in perplexitate, quia homines talia signa videntes anxij & stupefacti turbabuntur, iugitérque semper mouebuntur, & hoc insinuat Caietanus, Sol obscurabitur miraculosa obscuratione. (Abul.in Matth.24. q.155. *Verus sensus signorum in Sole & Luna.* Translat. Vatabli. Caietanus.)

DIFFICVLTAS II.

Quanto tempore durabunt signa in Sole & Luna?

QVæritur, quanta erit ista obscuratio solis & lunæ quantóque tempore durabit? 6. *Authoris mens.*

1. RESPONSIO Quod cum ista obscuratio non sit futura naturalis per Eclypsim, est impossibile, quod sciatur tempus quod durabit, neque quanta; & intenta erit sed, id certum est, quod erunt tenebræ maiores quàm fuerunt in Ægypto, & superabunt omnes obscuritates causatas per Eclypsim; quia istæ per partes fiunt per oppositionem terræ. At obscuritas solis in illa die erit adimpleta & per totum esse solis. (*Obscuritas solis non fiet per Eclypsim.*)

2. RESPONSIO Abulensis qui ait; *De duratione autem obscuritatis, ad minus erit per tres vel quatuor horas; quia obscuratio ista eueniet quasi signum vniuersale aduentus Domini; ergo in omnem terram debet contingere, quia generalitas ad omnes pertinet: at cum terra sit rotunda, quando est dies in vna parte, in altera deficit lux. Et ita cum dies sit apud Indos & Parthos, erit nox apud Gallos & Hispanos. Vnde ad hoc quod obscuritas solis & lunæ videatur in toto terrarum orbe, necesse est, quod ad minus duret tribus, vel quatuor horis. Hucusque Abulensis quæst.* 161. *in Matth.* Et hoc insinuat translatio Syriaca, dum ait: erunt signa magna in syderibus, quasi diceret non communia & parua, qualia in apparitione alicuius syderis cum cauda propter mortem Regis vel Imperatoris, solent apparere, sed magna signa, qualia neque oculus neque auris audiuit. (7. Abul.in Matth.24. *Obscuritas Solis durabit per tres vel quatuor horas.* Idem Abul. q.161.in Matth.24. Translat. Syriaca. *Cometa quando apparent.*)

DIFFICVLTAS III.

Quod signum est diei aduentus Domini pressura gentium.

8. Euseb. in catena S. Thomæ in Luc. cap. 21.

QVæritur, an omnis pressura gentium sit signum aduentus Domini?

1. RESPONSIO Eusebij citati in catena Sancti Thomæ, *quòd pressura ista eueniet orbi post luminarium obtenebrationem, quia anxietas & metus erit tam grandis, vt inter tenebras gentes amplexabuntur, & quasi cum aliquis natando periclitatur, & fluctuans cum morte, si aliquis venit ad eum exeundum manibus & dentibus, qui periclitatur, apprehendit, quod potest ita vt ambo soleant perire. Per pressuram, & angustias periclitantium.* Hoc est quod textus insinuat, erit pressura gentium arescentibus, id est, tabescentibus hominibus præ timore, & expectatione eorum, quæ subsequentur vniuerso orbi. Hæc Eusebius citatus.

Exemplum periclitantis natando. Textus. Euseb. cit.

9. Theodoret. in Catena S. Thom. Angelicus Doctor.

2. RESPONSIO. Theodoretus citatus à Sancto Thoma, ait: *Aliter, magna erit pressura gentium; quia tum alterabitur superior orbis & elementa inferiora, meritò patientur iacturam,* id est, *pressuram cordis, quasi dicat,* (inquit Angelicus Doctor) *mare terribiliter fremet, & litus maris agitabitur tempestate, ita vt sit populo terræ pressura, id est, communis miseria, vt tabescant timore & expectatione malorum irruentium mundo.* Et hoc insinuat Vatabli translatio, erit *anxietas gentium in perplexitate*, ac si diceret corda hominum in tanta calamitatum miseria erunt in pressura & dura sicut lapides, & anxiabuntur inconsolabiliter vndequaque.

Translat. Vatabl.

DIFFICVLTAS IV.

Quæ sint istæ virtutes, quæ mouebuntur?

10. Maldonatus in Euang.

QVæritur, quæ virtutes sunt istæ, quæ in illa die mouendæ sunt?

1. RESPONSIO. Benè refutantur à Maldonato auctores, qui virtutes istas intelligunt stellas cœli: nam Matthæus loquens de illis dixit, & stellæ cœli cadent. Et non est idem moueri, & cadere. Origenes, & Theophilactus, Beda & alij, quos citat Maldonatus *Angelos intelligunt istas virtutes, de quibus Ecclesia canit, cœli cœlorúmque virtutes.* Auctor verò citatus *per virtutes intelligit cardines cœli, de quibus* Iob loquitur cap. 14. num. 14. *Sed cardines cœlorum modo etiam mouentur*, & in die illa datur pro nouo, & inaudito signo, quod virtutes mouebuntur.

Matth. c. 24. n. 29. Origen. Theophil. Beda. Ecclesia in præf. Miss.

11. Abul. cit.

2. RESPONSIO Abulensis qui magis explicans quæ sint istæ virtutes, ait: *Dicuntur virtutes cœlorum ad differentiam aliarum virtutum, quæ non sunt in cælo: nam omnis substantia spiritualis virtus vocari potest; quia potestas est non alligata materiæ.* Et infrà, *Cœlum sunt tales virtutes; sicut Dæmones, qui sunt substantiæ immateriales, & de istis non loquitur Christus quia isti semper mouentur, & nunquam quiescant.* Sed loquitur de virtutibus cœlorum, qui sunt Angeli. Sed quomodo mouentur difficultas subsequens explanabit.

DIFFICVLTAS V.

Quomodo virtutes cœlorum mouendæ sint?

QVæritur, quomodo istæ virtutes, vel Angeli mouendi sunt? 12. Auctores antea citati.

1. RESPONSIO. Origenes & alij qui tenent *virtutes istas mouendas & cadendas esse; quia stellæ verè & realiter cadent de cœlo.* Consequenterque dicunt, quòd illa die in signum iudicij accendetur magnus ignis in terra secundum illud quod Ecclesia canit, *& seculum per ignem consumpturum*, quo marcescente luminaria magna stellarum consummabuntur & cadent in terram; quia consumpto illo lumine non erit aliquid quod possit attollere corpora stellarum, & cadent (sicut contingit) in scintillis surgentibus de camino: nam quandiu ignis est in eis incorporatus surgunt; cum verò deficit cadunt corpora illa cinis effecta. Vnde Origenes in Matthæum referens opinionem hanc, hæc profert: *In consummatione mundi ab igne qui succendendus est, obscurabuntur luminaria magna, & marcescente stellarum lumine reliquum earum corpus, cum exaltari non valeat, sicut primum cum à lumine ipso portatum extollebatur, cadent de cœlo.*

Ecclesia in officio Defunctorum. Origen. in Matth. c. 24.

2. RESPONSIO Aliorum quos Abulensis refert, *Quòd istæ virtutes mouebuntur, sicut Cometæ, quæ per aera volant, & vulgò Hispanò vocantur Cometas quæ verè non sunt sydera sed apparent in aëre, quod vulgus cœlum vocat:* Rabanus dicit, *quod tantopere obscurabuntur densitate nubium, vel corporum interpositorum, quod verè dicantur cadere à splendore, & æstimatione quam habebant, cum splendorem dabant.* 13.

Abul. q. 163. Quid sint Cometæ. Rabanus in Matth.

3. RESPONSIO Chrysostomi, *quod mouebuntur Angeli, id est, virtutes cœlorum quodam timore ne condemnentur ad pœnam,* sicut de iustis, *canit Ecclesia, cum vix iustus sit securus.* Sic Chrysostomus citatus à Tostato in Matth. 24. S. Augustinus epist. ad Eusebium; dicit, *quod ista mutatio erit quidam timor Angelis aduenïens de rebus illis magnis, quæ ante iudicium euenient. Non solum mortales*, inquit Sanctus, *fluctuabunt, cum alterabitur mundus sed Angeli stupebunt in tam terribilibus mutationibus vniuersi.* 14.

Chrysostomus citat. à Tostato. August. ep. ad Esich.

4. RESPONSIO Bedæ, qui adstipulatur translationi Tertulliani asserentis, *quod in cœlo erunt prodigia, & formidines; quia sicut Sanctus Iob ait, columnæ cœli pauent, & contremiscunt ad nutum eius. Quid ergo*, inquit Beda; *faciem tabulæ, cum columnæ contremiscunt? Quid virga deserti patitur, cum cedrus paradisi concutitur?* 15.

Beda. Iob 26. n. 11.

5. RESPONSIO Abulensis, *quòd commotio virtutum cælestium erit aliqua operatio insolita: nam ante hoc operabantur id quod ordinarium erat, & erat naturale & non miraculosum. Et in ista operatione quasi quieti manebant, id est, parum agentes, sed quia tunc maiores operationes operabunt, dicuntur moueri.* 16.

Abul. in Matt. c. 166.

6. RESPONSIO. Sanctus Dionysius in lib. de Angelica Hierarch. dicit, *quòd ad virtutes,* 17.

S. Dionys. in lib. de Ang. Hierarch.

quæ

quæ sunt spiritus pertinet moueri in illa die ex diuina Voluntate ad faciendum res admirabiles Quomodo mouebuntur virtutes cœlorum? *circa materiam elementalem , vt incutiant terrorem omnibus hominibus, & expressa signa de consummatione sæculi , & hoc est moueri virtutes.*

DIFFICVLTAS VI.

Quare dixit Christus, tunc videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna?

18. QVæritur, quare Christus hic fecit ostensionem suæ maiestatis, & potestatis?

Abul.q.177. Chrysost.in homil. Matth.c.24. 1. RESPONSIO Abulensis ex Chrysostmo, quia fecerat Christus mentionem de sua Cruce, cum dixit, vt Matthæus refert, *tunc apparebit signum Filij hominis*; reputarent Discipuli, quod malum, & ad humilitatem pertinens, adhuc solum passurus esset, ostendit, quod cum potestate, & maiestate magna esset venturus.

19. S.Theodor. à S.Thom. citat. S.August.ibi 2. RESPONSIO. Sanctus Theodoretus in Caten. S. Thom. ait: *Videbunt tunc filium hominis, quia tam fideles, quàm infideles. Crux Christi radiabit amplius quàm ipse sol.* Augustinus *veniet cum potestate magna in nube, quia veniet in Ecclesia sua, sicut nunc venire non cessat*, sed hoc est mysticè intelligendum, de quo postea.

20. Cyrill. à S.Thom. cit. Gregor.in homil. 3. RESPONSIO Cyrilli. *Primam enim apparitionem cum infirmitate nostra; sed secundam celebrabit cum potestate magna, & maiestate.* Gregorius in Homil. *in potestate enim magna visuri sunt, quem in humilitate positum audire noluerunt, vt virtutem eius tanto tunc districtius sentiant, quanto ceruicem cordis ad eius patientiam non inclinant*, sed hoc ad mores latiùs patebit postea.

21. Chrysost. in homil. 4. RESPONSIO Chrysostomi: *In nube apparebit, cum venerit indicare sæculum; quia sic Angelus Apostolis promisit, cum in cœlum ascendit; veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum*, Actor.c.1. num.11. Actorum cap. 1. num. 11.

22. Abul.q.180. in Matt.24. Act.1.n.10. 5. RESPONSIO. Abulensis. *Matthæus* dixit, *venturum esse Christum in nubibus in plurali, & cum è terra ad cœlum ascendit in singulari, & nubes assumpsit eum, quia locus terræ carebat nubibus. Regio autem cœlestis per quam est transiturus, cum veniat iudicare, plena est nubibus.*

DIFFICVLTAS VII.

Ad quid apparebit Christus cum potestate magna?

QVæritur, quare Christus cum potestate magna venturus est iudicare sæculum? 23. Abulen. in Matth.c.24. qu.184.

1. RESPONSIO Abulensis, *quod maiestas potestatem insinuat; & ideò veniet Christus cum maiestate magna, vt ostendatur coram vniuersis gentibus ad iudicium congregatis.* Vnde Abulensis quæst. 184. in Matth. maiestas dicitur *quasi maior status.* Maiestas à maiori statu dicitur. Vnde maiestatem non damus nisi Regi, & Imperatori, qui sunt summi Principes: ideò Christus veniet cùm maximo apparatu, vt ostendat maiorem excellentiam omnibus Principibus, qui sunt in terra.

2. RESPONSIO Origenis qui aliam insinuat rationem, *Vt sciant Angeli, quòd humanitas Christi est digna omnimoda reuerentia, cum ad eius præsentiam Reges vniuersi terræ timebunt, & nubes quasi luctando desiderabunt attingere Corpus Iesu, & sic vna præclarior & felicior attinget Corpus Christi.* Vnde dixit Lucas cap. 21. *Tunc videbunt filium hominis venientem in nube non in nubibus, & vt maiestas ostendatur, venient cum eo omnes Angeli eius*, vt Matthæus cap. 16. num. 28. dixit, & omnia hæc faciunt apparatum magnum, & maiestatem, & potestatem repræsentant necessariam ad tam inauditum & portentosum spectaculum. 24. Origen.in Matth.24. Nubes certabunt vt attingant Corpus Iesu. Luc.21.n.27. Matth.16. n.28.

3. RESPONSIO Aliorum; quòd Christus apparebit cum potestate magna; quia tunc erit maior virtus in tali aduentu ad iudicium, quam fuit, dum viuebat inter nos, quia non habebat potestatem iudicandi, & subiiciendi sibi omnia, quia non erat corpus eius gloriosum, neque impassibile. 25. Abulen.& Orig.cit.

4. RESPONSIO Abulensis, qui ait; *Quod maior potestas & maiestas erit in die iudicij quam fuit in transfiguratione Iesu; quia in transfiguratione coram paucis transfiguratus est; in iudicio autem apparebit vniuerso & hoc pertinet ad maiestatem maiorem.* 26. Abul cit. Maiestas maior vbi plures subditi.

TRACTATVS SECVNDVS, AD MORES.

Super illa verba: *Erunt signa in Sole, & Luna.* Lucæ 21.

DIFFICVLTAS VIII.

Quare homines feliciores in hac vita plus signa & præsagia timeant?

27. Origenes in Matth 24. PRIMA RESPONSIO. Origenes super Matthæum cap. 24. *quia quo quis felicior est, eo debet esse magis timidus. Nam si rota fortunæ ruere incipit, non sistit in lapsu vsque ad ima*; ideo Diabolus in fine mundi cum videat signa in Sole & Luna, & in syderibus, suam timebit ruinam, quia exalratio, & Antichristi Lucæ 21. elatio, superbia & ambitio signa Solis, & Lunæ annihilationem indicant; quia erit hominibus & Angelis manifestum. Quomodo tenebræ cum sit Dæmon tanto tempore in Solem transfigurauerit se.

Esther c. 5. n. 13. Feliciores timidi. Esther c. 5. num. 13. Aman in supremo fortunæ gradu ascendit cum vxori suæ Zaræ dixit: *Regina quoque Esther nullum alium ad concubitum vocabit præter me apud quam cras cum Rege pransurus sum. Esther cap. 5. n 13.* Sed in summa ista positus felicitate signum & obscuritatem narrauit suæ infelicitatis, dicendo, *Sed nihil me habere puto, quamdiu videro Mardochæum ante fores Palatij* &c. Cui sapiens respondens mulier eius dixit: *Si cadere cœpisti non poteris resistere.* Quasi diceret, nullum maius signum infeliciatis, quam videre signa Caiet. in c. 5. Esther. opposita summæ fortunæ. Vnde Caietanus, *cadendo, cades ante eum. id est, primo per signa, quæ vidisti. Secundo opere ruet tua felix fortuna.*

28. Tostat. cit. 2. RESPONSIO. Abulensis interrogat *quare Iahel (Haber vxor) interfecit superbum Sisaram clauo malleo percusso, quo defixit cere-* Iudic. cap. 4 n 22. *brum eius in terram?* Et respondet, *quia signum suæ calamitatis vsquequo peruenit, vt caderet* Iudic. c. 5. n. 28. Abulens. ibi. (sicut Debora cecinit) *ante pedes eius* Iudic. cap. 5. *quia instantanea calamitate* (inquit Abulensis) *dextera fœminea occubuit, ex quo cum quis cadit, repente pro signo infelicitatis habetur.*

Transl. Vatabli. Vnde translatio Vatabli de signis visuris in Sole & Luna, & syderibus dixit: *erit anxietas gentium in perplexitate*; quia homines, & maxime Principes, & aulici, qui futura semper scire Aulici signa timent cœlestia. desiderant, quærendo signa Astrologica & contingentia, semper sunt perplexi, & anxietatibus pleni, & facilè conturbantur, & timent, scientes, quod à fastigio suæ magnitudinis per vmbras & prodigia, quæ Astrologi considerant, quasi per signa cadunt.

DIFFICVLTAS IX.

Quare qui splendoribus & diuitiis saginantur in hoc mundo, plus de pressuris lamentantur?

ET in terris pressura gentium. Quæritur, quare homines quo plus habent, plus pressuris cordis affliguntur?

29. Oleast. in lib. Num. cap. 27. 1. RESPONSIO Oleastri. *Hæc enim misera hominum conditio est: nam quo quis dignitatibus, & honoribus abundat plus de pressuris queratur.* Et *Si quid parum triste accidit ei querelas sempiternas erumpit.* Sed homines iusti, non sic; sed Ingrati semper querelas dant. quo plus pro amore Dei laborant, si pressuras & calamitates recipiant, non querelas erumpunt, sed Deo dant gratias: *Ascende in montem Haba-* Numer. 27. n. 13. *rim & vide terram*, Num. 27. n. 13. dixit Dominus Moysi, *Et ostendit ei promissionis terram, sed ingressum ad illam prohibuit: Et non lachrymatur Moyses, neque suspirat aut vllam animi* Oleaster. Comparatio Religiosorum laborantium sine præmio in huius vita rota. *pressuram patitur; non exponit viæ laborem, non ministerium quadraginta annorum* Hæc Oleaster. Et addit: *quid facitis qui vix ad horam seruitis, & in quacumque pressura Deum iniustum vocatis, si non omnia quæ postulatis, & desideratis, conferantur.*

30. Chrysost. apud Oleast. in lib. Num. 27. Vnde Chrysostomus, pressuras & tormenta latronis in Cruce positi cum patientia tolerantis comparat cum Adamo in Paradiso de vxore Eua querelas Domino conquerendo: *Mulier, quam dedisti mihi, decepit me.* Genes. cap. 3. n. 12. Genes. c 3. n. 12. *Meritò*, inquit, *propter peccatum ingratitudinis* Querela Deo exosa sunt. *damnatus est Adam, & propter fidei vocem* Latro *saluatus est*, Quasi diceret, punit Deus grauiter qui summam felicitatem consequuti sunt, & de quacumque pressura lamentantur, & qui in perpetuo silencio patiuntur, beneficia inaudita consequuntur.

Rabban. in Gen. cap. 2. Hinc Rabbanus. *Filij hominum vsquequo graui corde, quid de pressuris in hoc mundo, querelas datis, cum ab initio Deus sic omnia dispo-* Ps. 4. n. 3. *suerit. Vide fluuius ille Phison, qui de paradiso* Gen. cap. 2. n. 11. *egrediebatur: Circuit*, inquit Genes. cap. 2. *omnem terram Hevilath, vbi nascitur aurum, & aurum* Bdellij arboris proprietates tragicæ. *terræ illius optimum, & ibi inuenitur bdellium, quæ secundum Plinium nihil aliud est, quam arbor aromatica, & colore nigra, & amara, mortem insinuans, vt natura nobis indicaret, quod pressuræ ab ipso*

ipso exordio mundi nata sunt cum auro, diuitiis, & splendoribus dignitatum.

31. Theodoret. Nyssenus in Cant. cap. 4. n. 3. 2. RESPONSIO. Theodoretus, & Nyssenus exponentes illud Canticorum 4. *Emissiones tuæ paradisus malorum punicorum cum pomorum fructibus, myrrha & aloë*, interrogant, quare Salomon cum amore esset filiæ Pharaonis captus, & pulchritudinem, & gratiam laudaret, quomodo Hispani vocant (*el vizarro donaire*) & fragrantiam, de qua aëra replebat sponsa; cum ambularet, quia erat quasi paradisus aromaticus. Cur de myrrha & aloë, quæ mortem amaram significant, recordantur. *Hispanica loquutio.*

32. *Curæ & solicitudines comitantur Reges.* Et responsum nullum aliud est, nisi quod *pressuræ, & amaritudines curarum semper comitantur Reges, Principes, & Magnates:* Nam quo quis splendoribus plenus est, plus conqueretur de laboribus, & pressuris, quæ vexant eorum corda, timoribus, & miseriis humanis.

DIFFICVLTAS X.
Ad Mores.

Quomodo virtutes Cœlorum mouebuntur.

Abulens. in Matth. c. 24. QVæritur si virtutes cœlorum sunt Angeli secundum sententiam Abulensis, & aliorum Doctorum, quos citauimus in littera, qua ratione debent moueri, & timere in die aduentus Domini.

Ambros. in Luc. 1. RESPONSIO Ambrosij in Lucam; *quia quo sanctior quis eò munitior, id est, nulla virtus suprema, & altissima potest vocari, si non sit timore Dei munita;* & à contrario sensu, si iustus timore muniatur, nullatenus moueri potest.

33. Oleast. in Exod. c. 33. n. 23. 2. RESPONSIO. Interrogat Oleaster. Quare Dominus Moysi in vertice montis loquens quasi amicus cum amico tam inauditum, & durum responsum dedit, dicens: Exod. 33. n. 23. *Posteriora mea videbis?* Et respondet, quia *ex magnitudine fauorum, quibus imbutus erat, timorem amiserat, & audacter conquestus est*, dicens; Exod. c. 4. n. 13. *non scire fecisti me, quem missurus es?* Et addit Oleast. citat. Transl. Pag. Oleaster, *solent homines Principum fauoribus audaciores fieri. Sic & Moyses timore amisso quasi Deum volebat compellere, vt ei detegeret secreta sua.* *Fauores non superbiant.*

34. Non aliter sponsa, cum se laudari à sponso de pulchritudine audiuit amisso timore ausa est Cant. c. 1. n. 7. dicere: *Indica mihi, vbi cubes in meridie?* Neque aliter filios Zebedæi propter *sanguinis coniunctionem, timorem amisisse legimus, & dexteram & sinistram Regni Dei postulantes.* Matth. c. 20. n. 20. Sed responsum vtrobique datum; *& si asperum videatur, vtile tamen est ad mores temperandos; cum tremore siquidem sponsæ dicit: si ignoras te egredere,* Cant. c. 1. n. 8. *& abi post vestigia gregum.* Ac si diceret: Considera sponsa vestigia timoris, per quæ animæ sanctissimæ ambulauerunt, & abi post ea. Discipulis autem volens timorem in eos introducere Matth. c. 20. n. 22. dixit: Potestis bibere Calicem, quem ego bibiturus sum. Quid timidius, & terribilius potuit dici, vt timorem eis introduceret.

Bernard. in Cant. Vnde Bernardus in Cant. *Docemur etiam hic, quod licet sancti, & dilecti Deo simus sine timore non audebimus iter arripere*, quia virtutes Angelorum in die iudicij mouebuntur, & Angeli stupefacti timebunt. *Timor Dei semper amplectendus.*

35. S. Elig. serm. de Purificat. Lucæ c. 2. n. 25. n. 29. 3. RESPONSIO Sancti Eligij serm. de Purificatione, qui ait: *cum haberet præ manibus puerum Iesum Simeon, tunc vocatur ab Euangelista* Lucæ cap. 2. *iustus & timoratus. Eò quod timore diuino repletus dixerit: Nunc dimittis seruum tuum Domine*, quia sciebat, *quod virtutes cœlorum coram Christo Iesu timore mouebantur, & Angeli coram eo diuinæ reuerentia & amore stupefacti erant.* Simeon (inquit Sanctus Eligius) Idem S. Eligius. Sanctus *senex testimonio Euangelico timoratus appellatur, quia excreuerat in tantum iustitiæ & sanctitatis culmen, vt in suis manibus Deum tenere mereretur.*

DIFFICVLTAS XI.
Ad Mores.

Quare Christus ad iudicandum venturus sit cum potestate, & maiestate magna?

36. QVæritur, quomodo si data fuit Christo omnis potestas in cœlo *& in terra*, vt Matth. cap. 28. n. 18. testatur, *quomodo in præsenti dicitur, quod in die iudicij veniet cum potestate & maiestate?* Matth. c. 28. n. 18.

Abulens. in Matt. q. 183. 1. RESPONSIO Abulensis, *quod illa potestas promissa Christo post resurrectionem, adimplebitur in suo aduentu; quia maior potestas, & maiestas est, quæ cadit sub merito*, ac si diceret, quod ante passionem non erant omnia ei subiecta; in iudicio autem etiam mors, vt Paulus dixit, illi subiicietur 1. Cor. cap. 5. 1. Cor. c. 5.

Origen. in Matth. c. 24. 2. RESPONSIO. Origenes in Matth. c. 24. *Primum venit Iesus cum virtute ex qua faciebat signa, & prodigia in populo: omnis autem illa virtus in comparatione virtutis multæ, quæ in fine venturus est modica erat.* Et si causam istius auctoritatis, & maiestatis quæras, nullam aliam inuenies nisi humilitatem & merita Christi, & tunc illa maiestas vsque ad cœlum euehitur, quæ sub meritis cadit. Promiserat Dominus Abrahæ facturum semen suum sicut puluerem terræ. Genes. 13. n. 17. Et vix hæc verba Dominus protulerat, quando addidit: *Suspice cœlum & numera stellas, sic erit semen tuum.* Genes. c. 15. n. 5. Vnde Hugo ait: *non vides quomodo, illa est suprema maiestas, quæ sub merito cadit? & quomodo qui se vsque ad puluerem humiliat, exaltatur vsque ad stellas?* *Humilitas fundamentum maiestatis.* Gen. c. 13. n. 17. Gen. c. 15. n. 5. Hugo in Genes. Matth. c. 13. n. 12.

37. Abulens. q. 183. in Matth. 24. Origen. in Matth. 24. 3. RESPONSIO. Interrogat Abulensis, *si maiestas, qua resplenduit facies Christi in transfiguratione fuit æqualis, & similis maiestati, qua venturus est indicare viuos & mortuos.* Et respondet cum Origene, *quod virtus exinanientis seipsum, consequens erat, vt in maiorem maiestatem & gloriam reformaretur, quam fuit transformatus in monte; quia tunc propter tres tantummodo transformatus est; in consummatione autem totius mundi apparebit cum potestate & maiestate magna; quia ab vniuersis creaturis videndus est, & honorandus*, & reuera non est gloria, neque maiestas, nisi illa quæ cadit sub merito. *Maior dignitas quæ cadit sub merito.*

Vnde

Imperiti non sunt in dignitate collocandi. Vnde lamentandi sunt illi, qui quærunt imperitos, & ignaros homines sine litteris, sine virtutibus ad promouendos in maiestatis & potestatis officiis. *Væ istis, quia nesciunt quid faciunt,* (Lucæ 23. n.34.) similes illis sunt, de quibus Christus loquitur positus in cruce, quando hæc verba protulit (Lucæ 23. num.38.) Lucæ 23. *Quia excæcati malitia, & inuidia Christum cognoscere repugnabant & merita illius offuscare, & occultare conabantur*; ideo Pilatum summis precibus orabant, vt de titulo crucis tolleret verbum illud *Rex Iudæorum.*

38\. Sed quare ô miseri, & infelices Principes & (Lucæ 23. n.39. Marci 15. n.16.) Sacerdotes non postulatis delere verbum, *Iesus Nazarenus? Quia quasi tenebrarum potestates & Principes abhorrebant dignitatem Regiam & maiestatem dare Christo, quæ cadebat sub tanto, ac tam maximo merito, quomodo nomen Iesu Nazareni importat.* (Ioann.19. n.19.) Vnde Tostatus bene ait: (Tostatus q.183. in Matth.24.) maior virtus & maiestas erit in Christo cum ad iudicandum venerit, quam habuit, dum viueret in mundo; quia non est comparabilis potestas & maiestas ad merita, quæ in passione præcesserunt. Et Tertullianus: (Tertullian. lib. de Resurrect. carnis.) *non antea Rex gloriæ vocatus est (id est, Christus) quam Rex Iudæorum scriptus in cruce.* O igitur infelices ter illi Prælati, & supremæ potestates, qui maiestatis officia imperitis, & immeritis impertiuntur, (*Cur ter infelices Prælati ambitiosi.*) prospicientes ad se tantum, non ad bonum commune, non ad vtilitatem gregis, sed ad particulare commodum.

TRACTATVS TERTIVS.

TEXTVS Lucæ 21.

28\. His autem fieri incipientibus, respicite, & leuate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra. 29. Et dixit illis similitudinem; videte ficulneam & omnes arbores. 30. Cum producunt, iam ex se fructum scitis, quoniam prope est æstas. 31. Ita & vos, cum videritis hæc fieri, scitote quoniam prope est regnum Dei. 32. Amen dico vobis, quoniam non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. 33. Cœlum & terra transibunt; verba autem mea non transibunt.

EXPOSITIO DIFFICVLTATIS.

39\. Quia præmissa & terribilia signa contra reprobos dicta sunt, mox ad electorum consolationem verba vertuntur: nam subditur: (S.Gregor. in catena S.Thom. ad cap.21. Luc.) *Respicite & leuate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra.* Hæc Gregorius in catena Sancti Thomæ. Ac si dicat, cum plagæ mundi crescant, leuate capita, id est, exhilarate corda, quia dum finitur mundus, cuius vos amici non estis, prope fit redemptio, quam quæsistis. (Abulens. q.192. in Matth.c.24.) *Hæc Sanctus Thomas.* Vnde Abulensis; *De propinquo, non de longe, Dominus voluit amicis suis timorem signorum terribilium expellere; propter* (S.Thom. cit. in caten.) *quod dicit, leuate capita vestra, quia vt S.Thomas ait: in scriptura sacra caput pro mente ponitur; quia sicut capite reguntur membra, ita cogitationes mente disponuntur.* (Caietan. in Euang. Luc.c.21.) Vnde Caietanus, Suspicite, *non oculis corporis*, sed mentis, & eleuate superiores partes animi vestri, quia amici mei debent corda sua dilatare, dum peruersi coarctantur.

40\. Propter hoc addens Dominus lætitiam ad consolationem dictam, proponit illis similitudinem ficulneæ. (Marc.c.13. n.28.) Vnde Marcus dicit: *A ficu discite parabolam; quia sicut arbores cum flores & folia producunt, scitis, quia iam æstus venit:* ita cum hæc signa videritis *in ianuis est vestra redemptio.* (Abulens. cit.) Hæc Abulensis; quoniam autem Christus omnimodam consolationem volebat dare Discipulis, (*Consolatio iusto dies iudicii.*) confortauit illos dicendo, quod cito ventura erant signa, quæ dixerat, & quod non erat transitura generatio præsens vsquequo adimplerentur. Vnde Abulensis satis benè adnotauit, (Idem Tostatus q.192. in Matth. cap.24.) *quod hæc verba non intelliguntur de omnibus, quæ supra dicta erant, sed de omnibus illis, quæ erant circa signa euersionis Ierusalem, quæ omnia acciderunt, antequam generatio, quæ tunc viuebat, præteriret:* Nam vt notauit Iosephus lib.4. de Bello Iudaïco. (Iosephus lib.4. de Bello Iudaico.) Vespasianus Princeps Romanorum, qui post quadraginta annos euertit Ierusalem, iam erat senex, ergo cum Christus hæc dixit, natus fuit, & per consequens generatio præsens non erat præterita.

41\. Si quis autem tenere voluerit, quod intelligatur de signis præcedentibus iudicium, (*Mens Authoris.*) dicam cum Chrysostomo, (Chrysost. in homil.) *quod generatio ista, quæ transitura non erat, est Ecclesia, quæ est generatio fidelium.* Vnde Theophilactus dicit, (Theophilact.) *non transibit generatio hæc, scilicet, Christianorum, donec hæc omnia fiant, quæ circa Ierusalem, & aduentum Antichristi dicta sunt.*

Et conclusit Dominus ad solatium Apostolorum, (Textus.) qui nondum erant in fide roborati, neque confirmati: *cœlum & terra transibunt;* verba autem mea non transibunt. (Textus.) Ac si aperte dicat phrasi Hispanica exageratiua, *primero faltaran*

faltaran los cielos y la tierra, que lo que os digo falte. Vnde patet intentio propter quam Christus verba præsentia pronuntiauerat, vt eliminaret à cordibus Discipulorum timorem & metum, & in fide verborum suorum corroboraret.

SENSVS LITTERALIS secundum vulgatam & alias translationes.

Vulgata editio.	1.	His autem fieri incipientibus leuate capita vestra.
Translatio Vatabli.	2.	His autem fieri incipientibus suspicite, & attollite capita vestra.
Translatio Syriaca.	3.	Quum autem hæc fieri incipient bono animo estote.
Tertulianus lib. de Resurrect. carnis.	4.	Cum autem hæc fient, erigetis vos, & leuabitis capita.
Caietanus.	5.	Suspicite non oculis corporis, sed mentis.
S. Thomas in catena aurea.	6.	Exhilarate corda vestra.
Translatio Eusebij in catena S. Thomæ.	7.	Erigite curui, & humiliati capita vestra.

DIFFICVLTAS I.

Quid est iustos leuare capita sua.

42. Gregorius citatus à S.Thom. in catena. QVæritur, quomodo iusti dicantur eleuare capita, cum in hac vita eos humiliatos, & abiectos videamus?

1. RESPONSIO Gregorij in homiliario, *quia premissa horribilia signa in Sole & Luna, contra reprobos præcipuè dicta sunt, vt humilientur, qui elati & erecto capite ambulauerunt*; iusti autem è contra leuatis capitibus ex tunc stabunt.

Eusebius ibi. 2. RESPONSIO Eusebij citati à Sancto Thoma; *Transactis corporalibus aderunt intelligibilia, cælestia, scilicet Regnum sæculi non amplius transituri, vt tunc dignis salubria promissa tribuantur. Vnde dicitur; his autem fieri incipientibus respicite & leuate capita vestra.* Vnde Theophilactus : *Perfecta libertas corporis & animæ iustis promittitur.* Et Sanctus Thomas : *Leuare capita est mentes leuare ad suprema gaudia.* Et coincidunt omnia hæc cum translationibus Vatabli, quæ ait, exhilarate corda vestra.

Theophilact. ibi. S.Thom. in sua catena. Translat. Vatabli. Caietani. S.Thom.

43. De ista hilari præsentia in conspectu Dei scriptum est, *exultent iusti in conspectu Dei.* Psal. 67. n. 4. In conspectu quidem Domini cum lætitia stare est testimonium bonæ conscientiæ de amore conditoris existere. Hinc Elias lætitia inenarrabili in magnis tribulationibus mundi repletus dixit: *Viuit Dominus in cuius conspectu sto.* 3. *Reg.* 17. Peccatores autem qui mala commiserunt cum magna tristitia stabunt in die illa capitibus & oculis in terram defixis. Vnde iustis

Ps.67.n.4.

3.Reg.17. n.1.

lætis, & erectis capitibus, faciéque ad faciem iudicem videntibus inquit Psalm. 43. n. 5. *Dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui, quoniam tu complacuisti in eis.* Ac si apertè dicat: vos qui quasi auersi fuistis post inimicos meos in illa die illuminatos, & fauoribus plenos apparebitis & ad dexteram meam sublimatos, & honoratos illuminatione, & aspectu alacri meo leuantes capita, & respicientes ad cœlestia. Ps.43.n.4. *Felices humiles.*

44. Omnes Reges mundi cum admiratione stabunt quod considerans Ambrosius ait: *Domine retrorsum in hac vita nos esse voluisti, & humiliatos sub pedibus omnium, vt in illa die extendamus oculos & capita nostra ad superiora.* Eusebius citatus à Sancto Thoma in catena: *acceptis Dei promissis, quæ spectamus erigemur, qui ante curui fuerimus, eleuabimus capita nostra humiliati quondam, eo quod redemptio nostra, quam sperabamus, aderit; illa scilicet, quam tota creatura spectat,* & hoc est, quod translationes Syriaca, & Vatabli asserunt, his fieri incipientibus suspicite & leuate, vel attollite capita vestra. Ambros. citatus. Euseb. citat. in caten. S.Thom. Translat. Syriaca. Translat. Vatabli.

DIFFICVLTAS II.

Quomodo applicatur parabola de ficulnea ad propositum?

QVæritur, quomodo applicatur ad secundum aduentum Christi, & ad signa antecedentia iudicium parabola de ficulnea? 45.

1. RESPONSIO S. Hieronymi in Matth. *Sicut quando teneri fuerint in arbore fructus, cauliculi & gemma erumpit in florem, cortexque florem parturit, intelligitis æstatis aduentum, & fauonij ac veris introitum. Ita cum omnia, quæ scripta sunt videritis, nolite putare adesse consummationem mundi, sed quasi præuia, & præcursores quosdam venire, vt ostendant quod prope sit & in ianuis.* Chrysostomus in Matth. *Ostenditur per hoc quod non multum temporis erit medium sed statim aduentus Christi.* S.Hieron. in Matth.24. Chrysost. in Matth. c 24.

46. 2. RESPONSIO Ambrosij *Matthæus de sola dixit ficulnea, Lucas vero de arboribus omnibus quia duplicem habet figuram ficulnea, vel cum dura mitescunt, vel cum peccata luxuriant: siue ergo cum fructus omnibus virescit arboribus, & ficulnea fœcunda iam floret, id est, cum omnis lingua confiteatur Deo, sperare tunc debemus aduentum Domini.* Vnde Sanctus Thomas: *Bene autem Regnum Dei æstati comparatur; quia tunc mœroris nostri nebulæ transibunt, & vitæ dies æterni solis claritate fulgebunt.* Ambros. citatus à S.Thom. in caten. S.Thom. in caten.

3. RESPONSIO Origenis, & Chrysostomi, *Qui inquiunt, quod hic insinuatur æstas spiritualis; quia sicut quando ficulnea producit folia, est prope æstas, ita post labores præcedentes appropinquat iustitiæ fœlicitas.* Sed hoc ad mysticum sensum pertinet. Origen. Chrysost. apud Abul.

4. RESPONSIO Abulensis ad litteram, qui ait; *Nihil inuenitur in his verbis, nisi propinquitas signatorum post aduentum signorum, quod Christus expressit.* Tostatus q.194. in Matth.24.

5. RESPONSIO Chrysostomi in Matth. qui ait: *Propterea posuit Dominus exemplum de ficulnea, & arboribus, vt credere faciat hunc sermonem omnino esse venturum; vbicumque enim* 47. Chrysost. in Matth.

quod

quod omnino venturum est, dicit, quasi naturales necessitates. Hæc Chrysostom. Quasi diceret Christus Dominus exemplum de ficulnea & arboribus posuit ad ostendendam veritatem infallibilem aduentus sui; sicut res naturales indubitabiliter & necessario operantur, & coincidunt hæc cum legenda Caietani: *Videte ficulneam, & felicitatem arborum gemmantium.* Translatio Syriaca: *Cum videritis hæc fieri scitote prope esse regnum Dei.* Et translatio Vatabli; *quum protrudunt iam gemmas, cernentes à vobis, ipsis scitis iam instare æstatem, id est,* attendite ad exempla ficulneæ, & arborum proposita; quia propter vos, & ad vestram fidem roborandam posita sunt.

Chrysost. in Matth.

Translat. Caietani. Translat. Syriaca. Translat. Vatabli.

DIFFICVLTAS III.

Vtrum Christus iurauerit dicendo Amen dico.

49. QVæritur, (si fas est quærere,) quomodo Christus cum iuramento asseuerauerit; quod de signis & aduentu suo glorioso dicebat?

Abul. q. 198. in Matth. 24.

1. RESPONSIO est Abulensis q. 198. in Matth. 24. *Dixit autem Christus: Amen dico vobis, quod est modus iurandi, & affirmandi ad confirmandum id quod dicebat; quia quomodocumque intelligatur hoc magnum erat, & res magna egebat confirmatione,* vt credibilior esset.

Iuramentum quando licitum.

50. 2. RESPONSIO Bedæ: *Multum commendat, quod ita Christus pronuntiat. Et si dicere fas est,) iuratio eius est, quando dicit: Amen dico vobis, & addit? Aliquando verò interpretatur verum, igitur veritas dicit,* Verum dico vobis quod *si non diceret, mentiri omninò non posset.* Hæc Beda. Vnde Gregorius in Homil. *Omnia prædicta sub magna certitudine confirmantur, cum subditur: Amen dico vobis.* Et Titus ponderans magnitudinem materiæ sub qua talis asseueratio Christi cadit, dixit: *Cum aduentus Domini eliminabit omnem Principatum, & potestatem huius sæculi attentos, & in fide seueros nos esse voluit, dum ait: Amen dico vobis.*

Beda ibi. Gregor. in homil. Titus in Cathena S. Thom.

Fides securos homines facit.

51. 3. RESPONSIO Bonauenturæ ponderans, quod loquitur Christus more humano, & semper, *Quod desideramus, vt credatur, affectuosis verbis, & exaggerationibus affirmamus; quia Christus ad necessitatem, & vtilitatem cuiuscumque accommodat se. A pastoribus inuentus est in præsepio quia Pastores & Doctores in studio Sacræ Scripturæ,* inquit, *Seraphicus Doctor, inueniunt Christum secundum quod dicitur* Prouerb. 14. num. 14 teste Paulo 1. Cor. 9. n. 19. *non alligabis os bouis triturantis.*

Bonauentura in Lucam cap. 2. 1. Cor. 9. n. 19. Prouerb. 14. n. 14.

4. RESPONSIO Hugonis Cardinalis, qui aduertit, quod Doctores & Prædicatores Prælati, qui alios pascunt verbo Dei, debent cum paruulis se accommodare, & tunc inuenient prosperum Iesum, & se illis conformabit ad necessitates & difficultates officij superioris, sed hoc ad mores pertinet de quo postea.

Hugo Cardin.

5. RESPONSIO ad literam est Abulensis. *Dixit Christus: Amen dico vobis, dans Discipulis securitatem, quod signa & prodigia dicta non deficient.*

Abul. in Matth. 24.

6. RESPONSIO Caietani, *Qui colligit hinc grauitatem materiæ promissionis vel iuramenti Dei quod idem est: nam iuramentum, & verbum Dei promissum idem sunt, vt patet in multis locis.* Psalm. 105. *Iurauit Dominus, & non pœnitebit eum, tu es Sacerdos in æternum.* Et in Cantico Zachariæ, *Iusiurandum, quod iurauit ad Abraham daturum se nobis.* Et nunquam talia iuramenta inueniuntur, sed promissiones, & verba Dei æqualem vim habent sicut iuramentum. De grauitate autem materiæ, inquit Caietanus super illa verba non præteribit generatio hæc, &c. *Finito electorum numero non remanebit generatio reproborum, id est, completo numero, iam non subsequetur alia generatio, sed statim apparebit Christus.* Et coincidunt hæc cum translatione Syriaca: *Amen dico vobis haud quaquam præterierit generatio ista.* Vel vt translatio Vatabli, *non præterierit ætas, id est,* alia generatio, donec hæc omnia fiant.

Caietan. in Luc. 21. Psal. 105. Cantic. Zachar. Lucæ n. 53. Translat. Syriaca. Translat. Vatabl.

DIFFICVLTAS IV.

Quomodo possunt cœlum & terra transire?

QVæritur, quomodo terra, quæ in æternum stat, & cœli in perpetuum stabiliti, quomodo possunt transire? 54.

Eccl. c. 1. n. 4. Caietan. in Euang. Luc. cap. 21.

1. RESPONSIO Caietani, *Transibunt cœlum & terra, non secundùm substantiam, id est, ab esse suo substantiali; sed cœlum à statu motus, quem nunc habet, & terra à statu generationis, quo nunc profert vegetabilia.* Lyranus: *modus mutabiliter tunc;* Vel vt Beda, *figura, non substantia cœlorum, & terra, & sic intelliguntur: Ecce ego creo cœlos nouos, & terram nouam.* Isai 65. num. 17. Et in Apocalypsi cap. 2. num. 1. *Et vidi cœlum nouum, & terram nouam.*

Beda, & Lyranus noster in sua Glossa. Isai c. 65. n. 17. Apoc. c. 2. n. 1. c. 2. n. 1.

2. RESPONSIO. Et si dubites, *Quod creatio secundum Theologos ex nihilo fit* quomodo ergo dicit *Isaias creabo cœlos nouos?* Respondet Lyranus *Quod Pontifex summus Romanus dicitur creatus & non est secundum substantiam mutatus, sed propter supremam dignitatem creatus dicitur: ita cœlum & terra erunt tunc tam præclariores, & formosiores, quam antea, quod verè possunt dici secundum modum nouiter creati.*

Auctoris meni. Lyranus vbi suprà.

3. RESPONSIO Bedæ, qui ait: *Cœlum quod transibit, non Æthereum, siue sydereum, sed aereum intelligitur, quocumque enim peruenire potuit aqua diluuij, eo iuxta Beati Petri sententiam ignis iudicij perueniet.*

Beda apud Abul. q. 199. Epist. 1. B. Petri c. 3. n. 7.

55. 4. RESPONSIO Theophylacti: *Et si cuncta commoueantur; fides autem mea non deficiet.*

Theophyl. in Cathena S. Thom.

56. 5. RESPONSIO Gregorij in homiliario. *Omne quod apud nos durabile est, sine mutatione durabile ad æternitatem non est. Et omne quod apud Christum transire cernitur fixum, & sine transitu tenetur, quia sine mutabilitate manentes sententias exprimit sermo Domini, qui transit.*

Gregor. in homil.

57. 6. RESPONSIO Abulensis facilius hoc explicabit, vt supra diximus, *Cœlum & terra transibunt, &c.* Ac si diceret, facilius est eos corrumpi, *quam verbum meum transire. Et coincidit cum translatione Hieronymi, facilius est fixa, & immobilia destrui quam sermonum meorum*

Abul. in Matth. 24. q. 199. Hieron. in Matth. 24.

Lucæ c. 15. Tostat. cit. meorum aliquid decidere. Et Lucas cap. 15. eodem modo debet intelligi, cum dicit, *Facilius est cœlum & terram transire, quam de lege vnum apicem cadere.* Hæc Tostatus.

DIFFICVLTAS V.

Quare Christus in cœlo, & in terra posuit ponderationem, & non in alia creatura?

QVæritur, quare non asseuerauerit Dominus suam doctrinam super aliam rem, quàm super cœlum & terram, scilicet, mare, vel ignem, vel aërem.

58. Abul. q. 200 in Matt. 24. 1. RESPONSIO Abulensis, *Quia apud vulgares, & modum loquendi scripturæ tantùm nominantur cœlum & terra, tanquam res firmiores vniuersi. Vnde Salomon vocauit cœlum firmissimum habitaculum Dei.* 3. Reg. cap. 8. & Iob 37. dicitur: *Tu forsitan cum eo fabricatus es cœlos, qui solidissimi quasi ære fundati sunt?* 3. Reg. c. 8. Iob c. 37. n. 18. Mare autem non & sic, sed facile, alterationique subiectum; aërem vero nescimus, vnde veniat, aut quo vadat; ignis autem in sua sphæra ab homine non videtur.

2. RESPONSIO. Dicendo Christus cœlum & terra transibunt, non secundum substantiam, vt dictũ est, sed secundum imaginem. Omnia inclusa in terra & cœlo asseuerauit subiecta esse mutationi, & alterationi; verba autem sua in æternum permansura. Vnde Chrysostomus in Homiliario dicit: *Elementa mundi in medium adducit, ostendens quod pretiosior est Ecclesia cœlo, & terra.* 59. Chrysost. in homil.

3. RESPONSIO Hyeronymi in Matth. 24. *Facilius est fixa & immobilia destrui quam sermonum Dei aliquid decidere.* Ex quo patet ratio, quare Christus in cœlo & in terra posuerit ponderationem, & non in alia creatura. 60. Hieron. cit.

TRACTATVS QVARTVS, AD MORES.

Expositio super illa verba.

Hæc autem fieri incipientibus, respicite & leuate capita vestra.

DIFFICVLTAS VI.

Quare permittit Dominus iustos suos talibus pressuris & afflictionibus turbari in die iudicij?

61. QVÆRITVR, si Christus amicis suis dicturus est: Respicite & leuate capita, quare permittit illos tristari, & capita tribulationibus habere submissa, siquidem illis dicit respicite, & leuate.

Oleaster in Gen. c. 22. 1. RESPONSIO Oleastri; *Quia licet omnibus hominibus timenda sit tribulatio, illis autem maximè, qui ab eo extolluntur, aut illi sunt familiares.*

Iob c. 7. n. 18. *Quid est homo* (dicebat Iob) *quia magnificas eum, visitas eum diluculo, & subitò probas illum;* ac si apertè dicat, post magnas Dei consolationes, & visitationes subitò probat tentationibus suos Deus: & è contra post magnas tribulationes, & conturbationes subitò dicit illis, *Respicite & leuate capita vestra.* Vnde Paulus dicebat, *non patietur vos tentari supra id quod potestis.* Hic Oleaster, de dignitate Messiæ notauit, quod *ea solum Ioannem pulsari voluit.* Et si quæras quare non alium? Respondet; *Quia solum nouerat eum refutaturum.* Textus. Lucæ c. 21. 1. Cor. c. 10. n. 13. Oleaster cit.

2. RESPONSIO. Quare igitur Dominus præcepit Abrahæ, vt suis manibus ipse dilaniaret in sacrificio vnigenitum filium suum Isaac? *Tolle filium vnicum tuum quem diligis,* Genes. 22. Et addit: *Leuauit oculos procul, & vidit locum?* Respondeo, vt dolores mortis visu augerentur, quia toties quis mori videtur, quoties mortis amaræ recordatur. Oleaster aliter, *Quod amico Dei Abraha tot tantaque tribulationes eueniunt vt quantò in parendo, & difficiliora pertransëundo superaret, tanto eum præclarioribus muneribus, & laudibus coram omnibus extolleret. Et quia post tribulationes gaudia dulciora sunt; ideò subitò clamauit ad eum Angelus de cœlo dicens, ne extendas manum. Ecce patet fructus tribulationum præteritarum, vt lætitia labores superaret;* ideò iusti in extrema tristitia propter commotionem vniuersi orbis positi, subitò audient, respicite, & leuate capita vestra. 62. Gen. c. 22. num. 2. *Auctoris mens.* *Dolores præmisi sequentur.* Oleaster in Gen. 22. Genes. 22. num. 12.

63. 3. RESPONSIO. Discant ergo homines paululum sufferre labores; quia veniet propè tempus, cum à Domino cum lætitia recipiantur. Vel dicamus cum Chrysostomo homil. 8. *Fecit Deus homines, quos neque tribulationes, neque iucunditates sinit habere continuas. Sed tum ex aduersis, tum ex prosperis iustorum vitam quasi admirabili varietate contexit.* Et ex tantis tribulationibus, quas iusti patientur cum iudex Dominus sit in ianuis, subitò audient verba iucunditatis plena videlicet, Respicite, & leuate capita vestra; quia scriptum est; *Exultent iusti in conspectu Dei, & lætentur lætitia inenarrabili.* Ex quo Euthymius: *Disce Deum tristibus læta coniunxisse.*

Chrysost. in homil. 8. Luc. 21.

Ps. 67. n. 4.

64. 4. RESPONSIO Abulensis, est quod tribulatis amicis Dei in summa miseria positis misericordia diuina faueat. Et Gregorius Nyssenus, eleganter: *Separatio ab omni subsidio cedit hominibus in auxilium*, id est, *nemo tribulatus desperet, nemo laboribus fatigetur, nemo terroribus moriatur, quia in desperatis causis subito subsidium diuinum apparet, & abiecti respirant, & humiliati capita leuant.*

Euthym. cit. à Sylueira in Euang. tom. 1. c. 7. Gregor. in Nyssen. tr. 1. in Psal.

DIFFICVLTAS VII. ad mores.

Quare tempore tam terribilium signorum dixit Christus videte ficulneam & arbores?

65. QVæritur, quare iustis seruis suis tot, tantisque pressuris oppressis dixit Dominus: *Videte ficulneam, & arbores?* Variæ sunt morales responsiones ad interrogationem istam.

Origen. Chrysostomus citat.

1. RESPONSIO Origenis, & Chrysostomi (vt diximus.) *Æstas, inquiunt, hic insinuatur spiritualis; quia post magnos labores, & tribulationes multas spectatur summa felicitas, sicut ficulnea, transactis frigoribus, gelu, imbribus, & hyemis rigoribus producit gemmas & flores, qui folia dilatant, & vberes fructus parturiunt.*

66. 2. RESPONSIO Oleastri, qui interrogat, quare dixerit Dominus Moysi Exod. cap 6. *Audiui clamorem filiorum Israel, & recordatus sum pacti mei? Si labores, & pressuras, suorum volebat remunerare, sufficiebat dicere audiui clamorem filiorum Israel:* Et respondet. *O amice hominum dulcis & stabilis, qui non solum recordaris tuorum, quando sunt in maximis angustiis & pressuris, sed Patrum recordaris, quos quasi prima poma in ficulnea vides*; ideò addidit, & *recordatus sum pacti mei.* Quasi diceret, homines cum fælices videntur; homines recordantur Patrum amicitias, & consanguinitatum longissimarum; in aduersis verò fugiunt audire nomen Parentum, & cognationem ignorant. Deus autem non sic, sed in nostra felicitate nostri oblitus videtur; at in aduersitatibus recordatur.

Oleaster in Exod. c. 13. n. 9. Translat. Pagn.

In prosperis crescunt consanguinei.

Aduersitas amica Dei.

67. 3. RESPONSIO Bernardi. Aliter: *Satis acutè ficulneam, arbores dixit Christus, vt se vindicem suorum ostendat, dum ipsis tacentibus pro eis aduersis aduersarios dimicat.* Quasi dicat: summa fælicitas victoriæ est; quando insperata subuenit, & sicut ficulnea cum magis rugosa frigida, & tremebunda apparet contrariorum ventis agitata, tunc flores erumpit, quasi vindex suorum hostium: ita venturus est Christus iudex vniuersorum, & iustis amicis suis timidis, & pressuris oppressis, ipsis tacentibus, & præ gaudio admirantibus, dicit leuate capita; quia ego sum vindex inimicorum vestrorum, & re vera illa summa, & ineffabilis victoria est, quæ coram inimicis inuidiosis & flagellatis ostentatur.

Bern. de diuersis affectibus animæ.

Inuidi lacerãtur de fortuna prospera iustorum.

68. 4. RESPONSIO. Quærit Oleaster, quare Dominus Israëlitis laboribus oppressis Exodi 6. num. 6. dixit: *Redimam vos in brachio extenso, & in iudiciis magnis, secundum translationem Pagnini: nonne sufficiebat dicere; quia vos estis afflicti, redimam vos? Vel liberabo vos? Quare addidit in brachio extenso, & in iudiciis magnis? Respondet; quia singularia sunt, quæ Deus amicis suis facit: non est contentus redimere eos nisi magna inimicorum clade id fecerit.* Quasi diceret, tanta, & tam grandis est victoria, quæ cum clade inimicorum contingit, vt expectet Deus occasionem vindictæ inimicorum, vt magis exaltetur potentia sua. Vnde dixit Isaias cap. 30. num. 28. *Expectat Dominus, vt misereatur vestri, & exaltabitur parcens vobis.* Et si quæras, in quo exaltabitur, qui est magnus super omnes cœlos. Respondeo, quod in iudiciis magnis, quæ in brachio suo extenso ostenduntur expectans dare victorias iustis coram aduersariis stridentibus dentibus suis, & dicentibus: *Nos insensati æstimabamus vitam illorum sine honore, & ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & quomodo fauet illis, & honorat eos, dicens respicite; & leuate capita vestra, ficulneam, & arbores expectantes æstatem floridam aduersantibus ventis, & inimicis elementis.*

Oleaster cit. in Exod. c. 6. n. 6. Translat. Pagnin.

Resp. Oleast.

69. Is. c. 30. n. 28. Ps. 94. n. 3.

Auctoris sententia. Luc. c. 21. n. 18.

5. RESPONSIO in qua interrogo, in quo magnificauit Dominus misericordiam suam, cum Elisabeth, vt Euangelista narrat, quando Præcursorem peperit? *Nonne in conceptione illius fuit prodigium magnum, quod scilicet sterilis grauata appareret?* Nam quòd prægnans post nouem menses pareret, non erat miraculum, sed res naturalis erat? Respondeo cum textu Euangelistæ Lucæ 1. *Quod audierunt vicini, & cognati Zachariæ, quod peperisset Elisabeth, & tunc magnificauit Dominus misericordiam suam, quia in conceptione incepit ostendere suam pietatem.* Sed videbant cognati, & vicini, quod sterilis concepisset, accessitque dies fælicissimus partus Præcursoris, & tunc Deus coram aduersariis, brachium suum extendere voluit & magna sua iudicia in hostes exercere vt magis obnoxios sibi faceret. Ideò victoria prædestinatis promittitur exemplo ficulneæ, quæ contra inimicos ventos aëra, frigora & temporum ærumnas, flores, folia fructus, & victorias reportat.

Solutio quæsiti. Luc. c. 1.

70. *Victoria coram inimicis ineffabilis.*

Textus. Lucæ.

* * *

DIFFICVLTAS VIII. ad mores.

Quare Christus quasi iusiurando consolationem suorum affirmet dicendo, Amen dico vobis?

Authoris mens.

QVæritur, quare homines fuismet beneficiis inuitati, qualia sunt leuare capita, & cœlum respicere obligent Christum, vt quasi cum iuramento affirmet illa promissa adimplenda?

Ps.21.n.1.

1. Responsio talibus beneficiis velle suos Deus spe & reipsa lætati, iuxta id quod scriptum est in Psalm. 21. n. 1. *Lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi in domum Domini ibimus?*

71. Oleaster.in cap.6. Exod. n.1.

2. Responsio Oleastri, *Quia solet Dominus nonnunquam dare alicui beneficia sua, sed negare oculos, quibus ea cognoscat.* Quasi dicat, talis & tanta est hominum ingratitudo, quod licèt cum iuramento affirmet ea daturos, non credant.

Exod.6 n.2. Translat. Pagnin.

Et interrogat idem Doctor, quare Dominus dixit filiis Israël, *Scietis, quia ego Dominus, qui educo vos de oneribus*, sic legit Pagninus: *Quare igitur dicit, scietis? Nonne sufficiebat dicere, ego Dominus educam vos de oneribus?* Et respondet, *quia vult Dominus nos scire beneficia eius, & hac pœna solet punire ingratos ignorantia beneficiorum suorum.* Propterea Dauid timidus, supplexque Deum orabat dicens: *Illuminet vultum suum super nos, & misereatur nostri, vt cognoscamus in terra viam tuam in omnibus gentibus salutare tuum:* quasi diceret, Obsecro Domine, quòd beneficia non conuertantur in supplicia mea maxima mea culpa, & illuminatus & repletus beneficiorum tuorum, ignorantia excæcatus peream.

Ps.66.n.2. *Beneficia recolenda.*

72. *Tristitia nocet multum.*

3. Responsio aliter, *Quòd iusiurandum iurauit Dominus adimplere promissa suis amicis; quia tanto terrore & tristitia erant occupati audiendo prodigia, & funera in illa die tremenda, quando cœli mouendi sunt, & terra, quod erat quasi surdis canere, quia loquebatur animis tristitia occupatis.*

Prædicatores frigidi non desistant.

4. Responsio. Docentur Verbi Dei concionatores, non despondere animum si non accepeint homines, quæ de Deo ipsi promittunt, & debent, (si necessitas cogit) iuramento asseuerare, quod adimplenda sunt ea, quæ illis asseuerantur, si ad Deum recurrant, & à via iniquitatis omninò desistant, & quod tristitia sua, qua tenebratur cor, metu derelinquendi peccatum citò conuertenda sit in summum gaudium, & tempestas in serenitatem tranquillam, & pacem, propter quod quasi iusiurando ostendit Dominus, & promittit Discipulis adimplenda gaudia promissa. Et hoc vt inquit Bernardus, *Non quia illius simplicissimæ, & omnino inuariabilis naturæ diuersitas vlla in causa sit, sed affectionum nostrarum multiplex variatio, secundum diuersos profectus animæ, vel defectus.*

73. Bernard. ser. de diuersis affectibus animæ.

DIFFICVLTAS IX. ad mores.

Quomodo possunt cælum & terra transire, si manent sicut verbum Dei in æternum?

QVæritur si verbum Dei manet in æternum sicut cœlum, & terra, quomodo dicit Dominus quod cœlum & terra transibunt, & verbum suum manebit in æternum? Ad litteram iam cum Caietano respondi, quod secundum substantiam non transibunt cœli, & terra, sed secundum modum, id est, ab statu motus quem nunc habet cœlum, & terra ab statu generationis, quo nunc generat vegetabilia.

Caietan.in c.21. Lucæ n.33.

74. *Humilitas fons virtutis.*

1. Responsio. *Ad mores ostendit Dominus humilitatem fomitem esse totius magnitudinis, & nobilitatis in regeneratione futura, & ad vincendam debilitatem Apostolorum, qua perterriti erant prodigiis futuris in sole & luna, & stellis superuenturis, voluit Christus quasi abscondere omnipotentiam suam, qua firmauit cœlum & terram, vt sic visium suæ infidelitatis auerteret, & fidem verborum suorum stabiliret.*

Hugo Cardin. Apoc.c.5. n.11.

2. Responsio Hugonis Cardinalis: Et interrogat, *Quid sibi vult vox illa ab Euangelista Ioanne audita in cœlo, quam multitudo Angelorum, quæ erat in circuitu Throni clamabat, Dignus est agnus, qui occisus est accipere virtutem, & diuinitatem?* Anne Christus in quantum homo, de quo illic loquitur, non habet diuinitatem intrinsecè, & essentialiter, & formaliter inclusam? Quomodo ergo potest eam accipere?

Hugo Card. Syluestra in Euang. Alcazar. in Apoc.5. Ribera in c.4. Apoc. Andreas Episcop. ad Rom.c.1.n.4.

Respondet Hugo. *Dicitur accipere virtutem contra nostrum vitium & debilitatem, id est, vt nos ab omni peccato redimeret, & mundaret: & sic acciperet Christus virtutem, & diuinitatem, quasi metaphoricè, vt recentiores explicant.* Et in hoc sensu dixit Paulus ad Romanos cap. 1. *qui prædestinatus est filius Dei.* Et Andræas Cæsareæ Episcopus declarat, *vt magis ab hominibus glorificetur agnus occisus per talem virtutem humilitatis.* Vt hinc discant superbi homines humiliare se, & abscondere suam nobilitatem & semper humilitatem ostentare, vt noti & notabiles mundo, & Deo appareant & exaltentur.

75.

3. Responsio, nónne Moyses eloquens, & aulicus erat, nutritus ab infantia in Palatio Pharaonis verbis & loquelis Curialibus eruditus, fauoribus filiæ Regis saginatus, quos recipiebat, vt æquum erat. Quomodo ergo ad legationem, cum mittebatur à Deo, respondet, *Ego incircumcisus sum labiis iuxta translationem Pagnin.* Acute Oleaster respondit, *Quia licèt homines Israëlitas Moyses incusauerit, quod eum non audiebant; culpam tamen huius rei in caput suum reiecit dicens se ex defectu suo non audiri, quod videlicet incircumcisus labiis erat;* Et addit, *vt sciant magnatorum consanguinei*

Translat. Pagnin. Oleaster in cap.7 Exod.n.11.

Humilis nomini necet, sed sibi soli. *qua de causa notabiles & noti serui Dei fiant.* Quasi diceret, quod semper Deus humiles ad negotia sua eligit, & tunc illos vsque ad cœlum exaltat. Vnde verè Deus absconditus his verbis demonstratur; quia licèt cœlum & terra non sunt transituri ostentat debilitatem, & humilitatem, suámque omnipotentiam abscondit, fidémque suis verbis tantummodo exigendo. (Is 4.n.15. 76.)

DIFFICVLTAS X. ad mores.

Quare reprobi non stupefacti sunt audiendo talia prodigia in cœlo, & in terra?

QVæritur, quomodo reprobi non timuerant audire quæ à Christo prodigia referuntur.

77. 1. RESPONSIO Sancti Thomæ, *Quod cogitationes reproborum mente reguntur, sicut membra corporis capite, & impij nunquam prodigiis mouent indurata corda sua; electi verò nullum est meritum, quod sibi tribuant, neque malum aut tribulationes, quod pro suis peccatis euenire non putent.* (S. Thom. in litt. citat.)

2. RESPONSIO Carthusiani interrogantis, *Cur Elisæus duplici Eliæ spiritu ditatus ripam Iordanis, per quam pergeret, non diuisit.* Et iterum interrogat, cur sic Elisæus conturbatus clamauit ad Dominum dicens, vbi est Deus Eliæ. 2. Reg. cap. 2. num. 14. respondet, *Quod in re non considerauit merita imò plura demerita*; Et ideò meritis Eliæ implorabat diuisionem, Et tunc prodigium factum est, & transiuit Elisæus. *Lyranus* noster interrogat, quare impetrata Victoria Madianitarum à Gedeone non accersitis filiis Ephraim ad præliandum. Ad querimoniam pro ista iniuria factam tale responsum dedit Gedeon. Quid enim tale facere potui, quale vos fecistis Iudic. cap. 8. num. 2. Respondit Lyranus *idem est, ac si diceret, nullum est prodigium victoria factæ, in comparatione magnalium rerum, quæ à quouis facta sunt.* Et addit: *nonne melior est racemus Ephraim vindemiis Eliazer, qui cum eo pugnauerant & quanto magis clamabant milites, gladius Domini & Gedeonis est, ipse sibi exinanitus militibus Eliazer tribuebat victoriam*; quia iusti prodigia bona aliorum meritis tribuunt; mala verò pœnas & flagella, quæ mundo superueniunt sibi, suisque solis peccatis applicant. (Carthus. in 4 lib. Reg. 2. c. 2 n. 12. — Lyranus in lib. Iud. c. 8. — Iud. c. 8. n. 2. — Idem n. 3. — 78. Iud. c. 6. n. 18)

Humilis flagella Dei sibi tribuit. Discant hinc superbi recognoscere se, & sua merita cum bonis & humilibus abiectis comparare, & quando flagella Dei de cœlis ad terram missa considerent pestésque & bella irruentia, & continuò occurentia venerint, lugeant, & suis peccatis tribuant, & videant meritis iustorum non confundi in æternum.

3. RESPONSIO Oleastri, quare dicitur de Pharaone, *Quod induratum erat cor illius* Exod. cap. 6. Respondeo, *quia innumerabiles plagas, quas in suo Regno videbat, non suis demeritis tribuebat, sed filiis populi Dei Israelitis imponebat.* Vnde videns Moyses, quod factum est prodigium tam inauditum & lamentabile, cum aqua fluminis, fontium cisternarúmque versæ fuerant in sanguinem; quasi territus, & admirabundus cucurrit ad dominum dicens: *Domine, non posuit cor suum etiam ad hoc?* Exod. cap. 7. Secundum translationem Pagninam. Quasi diceret hucusque potest peruenire infæliciras Regis vnius, & Regni eius, quod tam induratum sit eorum cor, quod prodigia flagelláque, quæ de cœlo in terra quotidie vident non considerent. Vnde satis acutè Oleaster: *Licet monita multiplices impiis non curant nec considerant*, quasi diceret etiamsi aulici & Principes ô Prædicator Verbi Dei non timeant prodigia, & flagella Dei, quæ quotidie cœlum emittit tu non debes tacere, neque timere, sed spetare in Deo, quod sicut Pharaoni addidit plagas, sic & flagella augebit vsquequo cognoscatur furor Dei, qui vt Oleaster inquit: *Dei enim magnum munus est cognoscere flagella eius*, Et addit iste Doctor & Magister: *Hoc interest inter pios & impios, quod pij mala, etiam, quæ à natura proueniunt, flagella Dei esse credunt; impij vero flagella apertissima Dei mala à natura aduenientia arbitrantur.* Ex quo patet solutio ad quæsitum nostrum, quare reprobi non sunt stupefacti ad prodigia, quæ in cœlo superuentura audiunt. 80. (Exod. c. 6. — *Auctoris mens.* — *Aulici Pharaonis non audientes verbum Dei.* — Exod. c. 7. 79. — Translat. Pagnin. — Oleaster in Exod. c. 7. — *Prædicatores non desistant iram Dei proponere.* — Idem. Oleaster cit. in Exod. 7. — *Aulici potentes nil trepidant.*)

DIFFICVLTAS XI. ad mores.

Quomodo possunt verba Christi & seruorum eius non transire?

QVæritur, quare dixit Christus: *Verba mea autem non transibunt.* Ergo aliqua verba sunt quæ non manent, sed transeunt? (Textus.)

1. RESPONSIO sit concedendo consequentiam, imò verba aulicorum talia sunt calamitosis istis temporibus, quod corde contradicunt, quòd ore loquuntur. Et talia verba transitoria sunt, non permanentia. Hoc sibi volunt verba illa Prouerbiorum cap. 27. num. 19. *Quomodo in aquis resplendet vultus prospicientium, sic corda hominum manifesta sunt prudentibus.* Ac si diceret Spiritus Sanctus prudentes cum audiunt verba Aulica debent illis credere, sicut videtur figura hominis in aquis liquidis fluentibus, quia nunquam stat sed semper mouetur. Et sicut qui prospicit se in aquis, videt versam speciem, & figuram suam pedes sursum & caput deorsum, sic prudens cum aulicos audit, intelligere debet. E contrario verba, quæ sonant in ore, ac sunt in corde dicentis. 81. (*Auctoris mens.* — Prou. c. 27. n. 19. — *A contrario intelligenda sunt verba Aulicorum.*)

Ex quo translatio Pagnini vertit; *Sicut in* (Translat. Pagnin.)

aqua facies faciei apparet, sic cor hominis homini, ac si dicat: Si corda hominum essent sub corporibus diaphanis, & claris: sicut facies apparent in aqua, corda & verba vniformarentur, vt Vatablus legit, *vt aquarum facies ad facies, sic cor hominis ad hominem.* Sed prudens debet semper esse attentus; quia simplices facilè falluntur credentes verbis, & non scrutantes corda. (Translat. Vatabl.)

2. Responsio D. Paschasij, qui ait, quare Christus dixit discipulis suis: *Sit sermo vester, est est, non non, Matth. 5. n. 37.* Ad quid enim Dominus ita voces ingeminat? Bis enim ponitur affirmatio & negatio? Et respondet, *vt quod in corde est, sit semper in ore; quod vero non est in corde nequaquam sit, quia non debet esse in ore.* (D. Paschas. in Matt. c. 5. Matth. c. 5. num. 37.)

82. Ac si diceret Christus, vt bonus Magister suos instruere insinuat: vos Discipuli mei verè eritis, si mens vestra semper verbis adæquetur: ita quod id quod ore sonauerit, siue negatio sit, siue affirmatio mente semper retineatur. (*Simplices corde quare dicantur.*)

Ad eundem sensum pertinent verba Præcursoris his repetita Legatis missis ad interrogandum eum quis nam esset, *& confessus est, & non negauit*, scilicet, quod non erat Christus, nec gemina responsio superuacanea alicui debet videri, quia Præcursor tantus erat, & tam prudens cœlestis aulicus cognoscens conditionem & verba aulicorum legatorum cum fallacia & dolo loquentium, quod necesse fuit geminare verba; vt intelligerent quod id quod ore affirmabat, mente retinebat. (Ioan. c. 4.) (*Aulicorum conditio fallax.*)

83. Vt hinc aduertamus ad mores nostros, quod nihil ita nocet Ecclesiæ Dei, quam verba fallacia hypocritarum; loquuntur enim verba sanctitatis plena, & faciunt opera apparentia virtutum, reuelationésque fingunt diuinas. Et postea malefici, vel vt Hispanica phrasi loquar, *se conoce ser embusteros.* Et hoc valdè multum nocet Sanctis Dei, quia impij peccatores detinentur in peccatis suis, videntes verba, & opera fallacia in hominibus hypocritis. (*Hypocritæ sunt incantatores.*)

3. Responsio interrogat Oleaster, ad quid vocauit Pharao suos sapientes, cum videret Moysem & Aaron facientes prodigia magna; Exod. cap. 7. num. 11. *Vocauit Pharao sapientes & maleficos, & fecerunt sic*, vt translatio Pagnina legit. Et respondet *vt signis & verbis maleficorum apparentibus cor Pharaonis magis induratum maneret; quia nihil magis impios detinet in peccatis suis quam facere, quædam opera similia Sanctis, & verba virtutis loqui, ille qui plenus est iniquitate in corde.* Non aduertentes homines imprudentes & simplices, quod in Exod. eodem cap. 7. dicitur, *Et deuorauit virga Moysis virgam maleficorum*, Vnde apparet, quod verba; & opera ficta hypocritarum non perseuerant, sed veluti paleæ comburuntur. Quia Tribunal sanctissimæ Inquisitionis punit & pertinaces fingentes reuelationes vrit. Vnde patet solutio ad quæsitum, quod verba Domini Iesu non transeunt, sed in æternum manent; hypocritarum verò locutiones, apparentésque cito transeunt quasi fictæ, & non habentes substantiam solidam virtutis & veritatis. (Oleaster in Exod. c. 7. n. 11.) (Translat. Pagn. Exod. c. 7.) (Ibid. n. 12.) (*Solutio ad quæsitum.*)

TRACTATVS QVINTVS.

In Caput 11. *Matthæi.*

TEXTVS *Matth.* 11.

1. FACTVM est cum consummasset Iesus præcipiens duodecim Discipulis, transit inde, vt doceret, & prædicaret, &c. 2. Ioannes autem cum audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis 3. Ait illi: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? 4. Et respondens Iesus ait illis: Euntes renuntiate Ioanni quæ audistis, & vidistis. 5. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur. 6. Et beatus est qui non fuerit scandalizatus in me.

EXPOSITIO DIFFICVLTATIS circa litteram.

Ex dictis patet quomodo Christus factis & operibus adimpleuit prædicationem, quam Discipulis instruxerat, & quod tunc fecit Christus prodigia, & mirabilia inaudita. Sed qua ratione & occasione, dum esset Ioannes in vinculis tam singularia prodigia egit, non declarauimus? Et respondet Abulensis quæst. 6. in Matth. *Quia indigebant consolatione magna Discipuli Ioannis:* Tum quia videbant tanto tempore incarceratum suum Magistrum: tum etiam quia fortassis præuiderat Præcursor suam mortem, & in tali occasione Discipulorum dolor & tristitia indigebat tali doctrina. Vnde Chrysostomus, *Tunc magis ad Deum erigamur, cum incumbit necessitas; & ideò Ioannes detrusus in carcere, quando magis discipuli eius indigebant Iesu, tunc misit eos ad ipsum,* Et addit Tostatus; *Volebat enim quod eum agnoscerent esse Messiam.* Vnde Hieronymus, *Ioannes interficiendus ab Herode, discipulos suos mittit ad Christum, vt per hanc occasionem videntes signa, & virtutes crederent in eum.*

Abul. q. 8. in Matth. c. 11. *Auctoris menti.* *Chrysost. in homil.* *Tostat. cit. in Matth.* *Hieron. cit. à Tost. q. 8.*

Hinc apparet alia quæstiuncula, cur Ioannes incarceratus, & interficiendus erat? Respondet Caietanus in Matth. cap. 4. *Et asserit fuisse sic narratum à Iosepho, quod causa quare Ioannes positus fuit in vinculis? Erat quia magnus concursus populi ibat ad illum, & Iudæi timentes aliquam nouitatem offensiuam Romanis; propterea cautè tradiderunt ipsum carceri trudendum ab Herode, cui huiusmodi concursus displicebat,* Vt Iosephus dicit. Et addit Caietanus *Quorsum namque Euangelista narrat? Cum autem audisset Iesus, quod Ioannes traditus esset in Galilæam,* Matth. cap. 4 *Nisi quia Iudæa in culpa traditionis fuit, & propterea relinquenda tunc a Iesu fuit.* Nec causa ista contrariatur causæ recitatæ ab Euangelista Marco 7. quia scilicet, *Ioannes arguebat Herodem*; potest enim ex vtraque causa prouenisse effectus carceris, propter quod imminente periculo mortis misit Ioannes Discipulos ad Christum, *vt esset eis occasio adhærendi Christo, & non manerent abiecti & sine subsidio eo mortuo, cui à principio studuerat eos afferre.* Hæc Chrysostomus. *Vnde Hieronymus Ioannes interficiendus ab Herode discipulos suos mittit ad Christum, vt per hanc occasionem videntes signa, & virtutem crederent in eum.* Et Abulensis addit, *vt Magistro interrogati sibi discerent*, id est, *pro se ipsis.*

Caietan. in Euang. ad c. Matth. 4. *Matth. c. 4.* *Marci. 7. n. 17.* *Chrysostomus citat. Hier apud Abulen. q. 8. in Matt. c. 11*

SENSVS LITTERALIS secundum vulgatam & alias translationes.

Vulgata editio. 1. Cum audisset Ioannes in vinculis opera Christi.

Translatio Vatabli. 2. Ioannes autem cum audisset in carcere facta Christi missis duobus Discipulis suis.

Translatio Syriaca. 3. Iouchanon autem in domo vinctorum cum audisset opera moschicho misit per Discipulos suos.

Tertulianus lib. de Baptismo 4. Misit Ioannes suscitari Christum.

Abulensis 5. Cum Ioannes esset in vinculis constitutus.

Caietanus. 6. Cùm audisset à Discipulis suis Ioannes in carcere opera Christi.

Chrysologus serm. 127. 7. Cum Ioannes esset alligatus, & positus in carcere.

DIFFICVLTAS I.

De occasione, in qua Ioannes misit legatos ad Iesum,

Merito interrogat Abulensis quæst. 1. in cap. 11. Matth. quid significat verbum illud, *& factum est.* *Abul. q. 1. in cap. 11. Matth.*

1. RESPONSIO *Positis præceptis, quæ Christus dedit Discipulis, asserit quod Herodes audiuit famam Christi, & ideò dicitur, & factum est, quia Hebraismus frequentissimus est Vaichi,* quod sonat accidit. Et idem est, ac si diceret, vt adiicit Maldonatus ad c. 11. Matth. cum præcipiendi finem Iesus fecisset. Accidit quod transiit inde, vt factis impleret, quod verbis docuerat vt Rabanus docet, in ciuitatibus eorum, *&c.* id est, Iudæorum. *Marc. c. 6. Hebr. Phrasis. Maldonat. in Euang. Raban. in Catena S. Thom.*

2. RESPONSIO Theophilacti, *Quod Christus nullum interim miraculum edidisset.* *Theophil. Caietan. in Euang.*

3. RESPONSIO Caietani, dicitur; *Ioannes autem cum audisset, &c.* Et addit: *Inchoauit Matthæus prædicationem Iesu à carcere Ioannis cap. 4. commemorato, Et nunc narrat subsecutos fructus, adhuc viuente Ioanne in carcere.* Vnde colligi potest, quod quando Præcursor fuit incarceratus fecit Iesus mirabilia & cum fuisset quatuordecim menses legatus, his diebus multiplicauit miracula, quæ in littera resonant. 86.

DIFFICVLTAS II.

Quare incarceratus fuit Baptista?

Qua de causa incarceratus fuit Ioannes? 87.

1. RESPONSIO Caietani, qui ait, quòd Iudæa in causa fuit traditionis præcursoris Quam sententiam confirmat Ioseph lib. 18. Antiquit. cap. 7. his verbis: *Cum magni concursus ad Ioannem fierent, plebe talis doctrinæ auida, Herodes veritus, ne tanta hominis authoritas defectionem aliquam pareret, quod viderentur nihil non facturi ex eius consilio iudicauit satius esse priusquam noui aliquid exoriretur illam tollere quam rebus turbis seram pœnitentiam agere.* Vnde notat S. Thomas, quod Reges & Principes: *Semper debent timere commotionem populi insensati.* *Caietan. in Euang. ad c. 11. Matth. Ioseph lib. 18. Ant. c. 7. S. Thom. sup. cit. Commotio populi timenda.*

2. RESPONSIO

88. Abulens. in Matth. c. 14. Marc. cap. 6. n. 13. Euthymius Carthusian. in Matth. c. 4. Victor Antioch. Lyran. in Gloss.

2. RESPONSIO Abulensis, qui asserit, *quod tali inuenta occasione, Herodias suasit Regem, quod timeret populum, & vrgebat, quod incarceraretur Ioannes*, & hoc insinuat Marcus cap. 6. n. 13. *Herodias autem insidiabatur illi, id est, Ioanni.* Vnde Euthymius, Carthusianus, & Victor Antiochenus asserunt, *quod Herodes victus precibus Herodiadis Ioannem incarcerauit*, noster vero Lyranus in glossa sua, hanc sententiam sequitur.

3. RESPONSIO Diui Hieronymi, qui dicit, *quod consentientibus, & cooperantibus Pharisæis, Ioannes positus fuit in carcere.*

89. Maldonatus in Euangel. Matth. 14.

Quæritur etiam, quo in loco incarceratus fuit Ioannes Maldonatus fretus auctoritate Iosephi, asserit, quod carcer fuit castellum *nomine Macherunite fortissimum prope mare mortuum.* Sed hoc non placet, quia scriptores terræ sanctæ afferunt Castellum hoc distare multum à Galilæa, vbi Herodes fecit magnum conuiuium in die natalis sui, & Decollationis Baptistæ. Neque placet opinio Sylueiræ tom. 2. in Euang. q. 1. fundata in descriptione Arandæ asserentis, *quod in Samaria erat carcer, vbi depositus fuit Ioannes.* Et ratio est, quia in Samaria non erat curia Regia, vbi habitabat Rex Herodes, sed in Galilæa, vbi regnabat, & ibi parauit grande conuiuium, Principibus & Magistratibus in die natalis sui.

Sylueira tom. 2. in Euang. Aranda de descript. terræ sanctæ.

90. *Vera sententia.* Matth. c. 11. Chrysolog. serm. 127.

4. RESPONSIO est, quod *in publico carcere ciuitatis positus fuit Præcursor*, & hoc resonat textus Matth. cap. 11. *Cum audisset Ioannes in vinculis, non dixit in arce vel castello*, de quo lamentatur Chrysologus serm. 127. *Qui vincula soluerat peccatorum peccatoris vinculis alligatur: at in castello vel in arce nobiles non alligantur vinculis*, & confirmatur ex eodem Chrysologo dicente: *Vbi rerum facies? ô Herodes, vbi fama? vbi pudor? vbi existimatio publici cognitoris?* Quasi diceret: Carcer quid est, vel ad quid est constitutum? loquantur leges, *carcer est locus, vbi iniusti detinentur quo ad vsque puniantur.* Et addit Chrysologus: *Herodes tu adulterium fecisti, & in carcerem vadis Ioannes? sic iudicas sedens in loco iudicis reus? vbi Deus? vbi homo? vbi fas? vbi lex? vbi ipsius iura naturæ?* Ac si sanctus ad cœlum clamaret pro tali crudelitate, quam abhorrent aures audire, quod in carcere publico, vbi iniqui detinentur, in vinculis esset Ioannes, ex quo patet non esse castellum neque alia mansio, vbi Ioannes detinebatur cum audisset opera Christi, & hoc expresse dicit Translatio Vatabli, *cum audisset in carcere facta Christi.*

Idem Sanct. citatus. *Leges publica.* Chrysolog. cit.

91. *Carcer est locus vbi iniusti detinentur.*

DIFFICVLTAS III.

Quanto tempore fuit in carcere vsquequo decollatus fuit Ioannes.

PRIMA RESPONSIO. Ita difficilis est quæstio ista, quod Patres antiqui, neque recentiores vestigium temporis decollationis, & incarcerationis Ioannis referant; quia non inuenerunt. Solum coniecturaliter Abulensis, & Historia Ecclesiastica *ponunt quatuordecim menses incarceratum fuisse.* Et Sanctus Hieronymus in Matth. *Ait eo tempore quo Ioannes decollatus est, erat Dominus triginta annorum.* Et dicit Abulensis: *Quod quando Christus baptizatus est, erat incipiens annorum triginta*, vt patet Lucæ 3. Et tamen Christus non prædicauit, nisi post Baptismum. Ergo post paucos menses prædicationis Domini fuit incarceratus Ioannes. Ex hoc apparet, quod multum tempus fuit in vinculis.

Abulens. in Matth. c. 14. Histor. Ecclesiast. Hieronym. in Matth.

Lucæ c. 3. *Ioannes 14. menses fuit in carcerat. Authoris mens.*

2. RESPONSIO. *Alia potest esse coniectura prolongatæ incarcerationis Ioannis; quia fortè Herodes voluit castigare Ioannem per pœnam carceris, vt desisteret ab argutione eius, & sic intendit longo carceris labore eum affligere, vt cessaret, & promitteret emendari, & tunc eum solueret:* sed cum Ioannes erat vt Adamas & silex, vt Ezechiel prophetauerat de illo, nunquam cessabat dicere veritatem, & sic in vinculis manebat ligatus ad longum tempus.

92. *Indicia prolongationis in carceratione Ioannis.* Ezechiel cap. 3. n. 9.

3. RESPONSIO est Abulensis, *vt sic Herodias satisfieret in pœnis Ioannis, quia odiebat nimis Præcursorem; cum autem ira mulieris sit implacabilis, tenuit sic Ioannem longo tempore.* Hæc Abulensis q. 15. in Matth. cap. 14. Vnde Chrysologus serm. 127. *Facilè deuiat à iustitia, qui in causis non Deum, sed fœminam pertimescit.* Ac si diceret, qui captus est amore mulierum se & mundum perdet, vt non displiceat vxoribus; ideo Scotus tenet, quod Adam comedit de arbore vetito, vt non displiceret Euæ suggerenti eum, vt comederet. Vnde Chrysologus serm. 127. *Herodes te causa petit, te arguunt vincula, te carcer accuset, te diuulgas producta in publicum, Ioannis iniuria.* Ac si diceret, quo fuit pœna vinculorum productior, & longior publicauit iniuriam Præcursori factam, & crudelitatem Tyranni iubentis.

93. Abulensis in Matth. 14. *Amor mulierum captiuos facit.* Ecclesiast. cap. 25. n. 23. Abulens. q. 15. in Matth. Chrysolog. serm. 127. Scotus noster. Chrysolog. citat. Abulensis citatus. Chrysolog. serm. 127.

4. RESPONSIO. Concludit Abulensis, *quod tempus reclusionis Baptistæ, & decollationis nullus Euangelistarum ex professo tractauit, quia nihil de eo egerunt, nisi quatenus erat pars gestorum Christi, id est, in quantum pertinebat res ad Christi historiam.* Vnde hodie de vinculis eius tractatur; quia inde misit Discipulos suos, vt viderent mirabilia Christi, & ea prædicarent Ioanne mortuo.

Abulensis citat.

94.

DIFFICVLTAS IV.

Quomodo Ioannes in vinculis constitutus audiuit opera Christi?

QVæritur, quomodo positus Ioannes in vinculis potuit audire mirabilia Christi?

1. RESPONSIO. *Quia fama volat, & miracula Christi ita erant in tota illa regione diuulgata; vt nequaquam incarceratis latere potuerant.* Vnde Ioann. cap. 15. n. 24. dicitur, *Si non fecissem opera, quæ nemo alius fecit, &c.* Et si quæras quis famam istam annunciauit Ioanni de Christo.

Solutio quæsiti. Ioan. c. 15. n. 24.

2. RESPONSIO Abulensis q. 6. in cap. 11. Matth. *Quod Discipuli Ioannis ista illi narrauerunt, quia illi eum in carcere visitabant.* Vnde Lucæ cap. 7. *Dicitur annuntiauerunt ea Ioanni Discipuli eius, quia in carcere audiuit, & vehementius eum quærebant, & audiebant.* Et ipse Ioannes dabat formam viuendi in ieiuniis & orationibus, & in reliquo cultu vitæ, & isti Discipuli videntes patientiam, & innocentiam Præcursoris ardebat cor eorum in hoc plus pro eius amore, & prædicabant absentibus iustitiam eius, & populus diligebat Ioannem; quia audiebant,

Abulens. q. 6. in Matth. Lucæ c. 7. n. 18.

95.

bant, & videbant opere exercere, quod prædicabat ore. Propter quod dixit Chrysologus. *Ioannes orbis notus, fama virtutis cognitus, celeberrimus sanctitate.* Chrysolog. serm. 127.

Et si quæras, quare discipuli Ioannis ista narrauerunt Ioanni? iit

Beda in Matth. 14. 3. RESPONSIO Bedæ *non simplici corde, vt opinor, sed inuidia extimulante hoc dixerunt.* Hieronym. in Matth. Et Hieronymus, *quod ex mordacitate, & æmulatione hoc dixerunt, quia antequam incarceratus esset Ioannes, iterum æmulati sunt eum dicentes*

96. *Ioanni: Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce baptizat.* Et

Ioan. c. 3. omnes veniunt ad eum Ioann. cap. 3. Et Præcursor increpauit Discipulos, & vt alter Moyses, quando dixit Iosue, inuidenti, *quis mihi det, vt omnis populus prophetet.* Numer. cap. 11. n. 29. Numer. cap. 11. n. 29.

97. Abulensis q. 6. in Matth. c. 11. *Authoris mini.* 4. RESPONSIO. Sed mihi semper visa est rationabilis opinio, quam refert Abulensis q. 6. in Matth. 11. quod Discipuli nuntiauerunt Ioanni mirabilia Christi propter nouitatem rerum, & magnitudinem: nam quilibet homo scire desiderat valde, & videre, & audire nouitates, vt videre est in Herode, qui desiderabat videre Iesum propter magnalia, quæ de ipso loquebantur. Ita cum vt refert Matth. cap. 9. talia non apparuissent in Israël; Discipuli Ioannis narrauerunt illi, quæ dicebantur de Christo, vt audiendo gauderet, sicut valde grauisus est. Et Tertullianus tangit hoc *misit Discipulos sciscitari Christum.* Matth. c. 9. Translat. Tertul.

DIFFICVLTAS V.

Vtrum incarceratus Ioannes obligabatur ad arguendum Regem incorrigibilem?

98. *Autoris mini.* QVæritur, vtrum cessare debuit Ioannes à correctione publica, maximè si Rex erat incorrigibilis?

1. RESPONSIO. *Ratio dubitandi stat, quoniam poterat esse mortuus Philippus frater Herodis. Et lex* Deuteron. 25. *præcipiebat, quod mortuo fratre maiore, poterant minores accipere vxorem illius, si non dimiserat filios, vt suscitaret semen defuncti. Sed Herodias habebat filiam ex Philippo saltatricem, & sic erat per talem gradum affinitatis illicitus coitus,* vt patet Leuitici 18. Deuter. 25. Leuit. 18.

Abulens. q. 17. in cap. 14. Matth. 2. RESPONSIO Abulensis. Si quæratur, si erat repudiata à Philippo Herodias, si poterat cum Herode se nubere, sicut in casu repudij cum quolibet extraneo poterat nubere se? Respondetur quod *propter gradum affinitatis dictum, erat prohibitum in lege nubere se, nisi in casu speciali dicto, & negato in Herode.* Deuteron. 24. ideo rectè concludit Abulensis, *Quod Herodes duo crimina committebat, adulterium & incestum;* Deuter. 24.

99. *adulterium, quia alienam vxorem habebat; incestum, quia erat ei coniuncta gradu affinitatis prohibito.* Ex quo respondetur ad primum quæsitum, quod Ioannes tenebatur adhuc incarceratus ad argutionem, ideo semper insistebat prædicando & dicendo, *non licet sibi Rex habere vxorem fratris tui*; in quo vtrumque crimen tangitur; adulterium, cum dicitur, vxorem; incestus in quantum dicitur fratris tui. Marci c. 6. n. 19.

100. Idem Vnde quamuis Rex esset incorrigibilis, tamen *eo audito multa faciebat, & libenter eum audiebat;* fructus enim æstimabiles erant, vt non cessare debuerit à prædicatione, etiam si verum sit, quod quando non est spes futuræ emendationis non obligat correctio; cum nemo teneatur ad inutilia, vt Theologi cum S. Thom. 2. 2. q. 33. ar. 6. ad 1. & 2. tenent: sed quando peccatum in aliorum damnum & ruinam vergit propter scandalum, tenetur quis non cessare à correctione, etiam coram incorrigibilibus. Ita Scotus, Alexander, Lyra, & ex recentioribus. Toletus, Bañez, Reginaldus, & Bonacina. *Fructus prædicationis semper.* 101. *Theologorum axioma.* S. Thom. 2. 2. q. 33. a. 6. ad 1. & 2. Scotus. Alexander. Lyranus.

102. Toletus in cap. 3. Lucæ. Reginaldus lib. 4. c. 25. Bañez 2. 2. q. 33. art. 6. Bonac. tom. 2. d. prima de charitate q. 4. Sylueira tom. 2. c. 4. de Ioanne incarcerato. Albert. Magn. 3. RESPONSIO. Ioannes etiam oppressus, & incarceratus, non tacebat, *ne daret ansam Iudæis, quod dolum in sua sanctissima persona ponerent, & ita minime crederent, quod affirmabat de Christo Messia vero, & insistendo in tam prohibito facinore quod perpetrabat Rex etiam cum periculo mortis, magnum reuera testimonium fecit & stupidos, & admiratos reliquit Pharisæos videndo in obseruatione legis talem, ac tantum Prophetam, qui erat prædicator veritatis, & lucerna lucens, & ardens, ardens sibi, lucens nobis docendo Christum verum esse filium Dei, qui peccata mundi veniebat tollenda.* Hæc Albertus Magnus.

4. RESPONSIO Cyrilli Alexandrini lib. 2. Thesaurorum cap. 4. *Ioannes Herodem vt Principem arguebat, vt periculo suo positus in carcere ad beneuolentiam Christi Iudæos reuocaret, & credibilior apud eos fieret:* nam pro lege pati videbant Ioannem, & vt faciliores ad credendum ei fierent, & ita morte sua cæteris prodesse studebat. Cyrill. Alex. lib. 2. Thesaurorum cap. 4. *Prædicatores scandala debent insistere vt tollantur etiam cum periculo vitæ.*

DIFFICVLTAS VI.

Quare Ioannes misit duos Discipulos ad Christum?

QVæritur, quare miserit Ioannes discipulos ad Christum? 103.

1. RESPONSIO Chrysostomi. *Quia detrusus Ioannes in carcere erat, & fortassis præuidens mortem suam; tunc indigebant magis auxilio Iesu,* quasi Sanctus diceret, quod magis ad Deum erigimur, cum incumbit necessitas. Sed ad mores de hoc postea latius. Chrysost. in hom.

2. RESPONSIO Hieronymi. *Ioannes interficiendus ab Herode Discipulos suos misit ad Christum, vt sic esset eis occasio adhærendi ei, visis prodigiis quæ faciebat, & non manerent in errore eo mortuo.* Ac si diceret semper Ioannes veram fidem prædicauit de Christo Discipulis suis, sed tempore mortis auidius. S Hieron. in Matth. *A prædicatione nunquã cessandum.*

104. Chrysost. citat. 3. RESPONSIO Chrysostomi. *Ioannes suadebat eos continuo de Christo; quia autem erat obiturus, plus studium fecit; formidabat enim, ne relinqueret in Discipulis suis perniciosi dogmatis conditionem.* Quasi diceret, quod timuit Ioannes, ne solita doctrina de fide Christi, quam tanto labore in corde Discipulorum, introduxerat per nouas & inauditas opiniones intrusas per Magistros superbos, & honoris ambitiosos destrueretur.

105. Abulens. q. 8. in c. 11. Matth. 4. RESPONSIO Abulensis. *Misit duos Discipulos Ioannes, quia isti testificatores erant, quid Dominus responderet, & tamen lex nunquam suscipit testimonium orevnius, sed in ore duorum, vel trium testium.* Deuteron. 19. n. 35. Deuter. 35.

5. RESPONSIO

Chrysost. in homiliis. 5. Responsio Chrysostomi. *Non omnes mittit, sed duos quosdam, quos nouerat fortassis aliis persuasibiliores existentes, vt insufficabilis interrogatio fieret.* Quasi diceret, quod discipuli prouecti, & ingenio feroces, etiam si subtiliores sint ad instruendas falsas, & nouas doctrinas sunt aptiores, & multoties in rebus fidei suspicabiliores.

106. *Doctiores eligendi ad grauia negotia.* 6. Responsio. *Quod misit Ioannes duos Discipulos ad Christum doctiores, & prudentiores, ne forte eo mortuo facile omnes, qui conuenerant aduersus eum, & confunderent etiam Discipulos suos contra doctrinam Iesu, quia facile contra iustos conueniunt iniqui. Pharisæi contra Baptistam in concilio conuenerunt. Herodias precibus* *Authoris mens.* *instabat ad Herodem, vt incarceraretur*; quanquam enim impij animo inter se discrepent, vt Herodes, & Pharisæi; tamen facilè fiunt vnanimes, dum omni aduersus iustum machinatione *Contra innocentes vniuntur iniqui in se discordes.* armantur. Et mortuo Ioanne omnes conuenirent, & suos discipulos persuaderent, quod Christo non crederent, propter hoc meo videri misit duos Discipulos Ioannes doctiores qui possint arguere contradicentibus fidei veritatem. Vnde Tertullian. citat. optimè Tertullianus lib. de præscriptione, cap. 41. ait: *Nihil enim interest illis, (id est malis) diuersa tractantibus, dum ad vnius veritatis expugnatio-* 107. *nem conspirent.* Ac si diceret, etsi omnes impij inuicem se impugnarent, tamen quia vniuntur, *Doctiores à Sanctis eliguntur.* vt Discipulos simplices Ioannis peruerterent, ideo Sanctus maior inter natos mulierum misit duos ex discipulis, qui essent maturæ ætatis, & doctiores vt possint arguere eos, qui contradicere veritati auderent.

DIFFICVLTAS VII.

Quomodo Ioannes hic quæsiuit à Christo, Tu es, qui venturus es?

108. Abulens. q. 9. in Matth. c. 11. QVæritur, quomodo Ioannes, qui sciebat Christum esse Deum verum, misit discipulos suos, vt interrogarent, quis esset Christus?

1. Responsio Abulensis: *Quomodo poterat Ioannes ignorare, quis esset Christus, cum* Lucæ c. 1. Ioan. c. 1. Idem ibi. *ipse esset eius præcursor*, vt Lucas cap. 1. narrat & Ioannes cap. 1. *Ego nesciebam eum, sed vt manifestetur in Israel, propterea* idem in eodem capitulo, ait, *qui me misit baptizare, ille mihi dixit super quem videris spiritum descendentem hic est qui baptizat, & ego vidi, & testimonium perhibui, quod hic est filius Dei?* Quid clarius, vt dubitari non possit, quod Ioannes sciebat Christum esse Messiam.

109. D. Ambros. in catena S. Thom. *Authores antiqui.* 2. Responsio Ambrosij citati in catena Sancti Thomæ, qui refert Auctores asserentes, *Quod Ioannes sciebat Christum esse Messiam, sed ignorasse, an passurus esset pro nobis:* Sed hoc non Ioan. c. 1. stat, quia Ioannes cap. 1. dixit, *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, & peccatum non tol-* Apocalyp. Chrysost. *litur nisi per passionem Christi, qui in Apocalypsi vocatur agnus occisus.* Vnde Chrysostom. in homiliis, dicit: *agnum vocans crucem diuulgat.* Abulens. q. 9. in c. 11. Matth. Vnde Abulensis q. 9. in cap. 11. Matth. *Ioannes est plusquam Propheta; qualiter autem ignorare potuit id quod omnes Prophetæ prædicauerunt.* Isai. cap. 53. n. 7. Vnde Isaias cap. 53. dicit, *Sicut ouis ad occisionem ducetur.* Et alibi, *Verè languores nostros ipse portauit.* Idem n. 4.

3. Responsio Gregorij dicentis: *Ioannes sciebat esse Messiam, sed ignorabat, an ad inferos esset descensurus.* 110. Gregor. in caten. *Sed non placet hoc*, quia Zacharias dixerat, *Christum descensurum ad inferos;* Zachar. c. 9. n. 14. *Tu autem* (inquit Propheta) *in sanguine testimonij tui, eduxisti vinctos de lacu, in quo non erat aqua.* Ac si diceret: O Messias, super mortem tuam, quæ fuit verum, & viuum testimonium, & testis fidelis, opere non verbo solum, descendes ad inferos, & educes sedentes in tenebris, & in vmbra mortis, & hoc est de lacu sine aqua. Insuper Oseæ c. 13. n. 14. dicetur: *O mors, mors ero tua morsus tuus inferne?* Ergo Ioannes hoc non Oseæ c. 13. n. 14. ignorauit.

Et confirmatur, quia legati ad Christum missi non dicerent, *tu es qui venturus es*, sed tu es, qui iturus es ad inferos.

4. Responsio. Patet hinc responsio ad Gregor. Hieronym. in catena S. Thom. rationes Hieronymi, & Gregorij falsò applicatas, asserentes, quod Ioannes dixit, *tu es qui venturus es.* Ac si diceret: *manda mihi, quia ad inferna descensurus sum cito, vtrum se in infernis debeant nuntiare, an alium, ad hæc Sacramenta missurus est.* Secundo patet hoc non adæquare 111. quia vt probatum est, Præcursor sciebat tanquam Propheta, & plusquam Propheta, quod descensurus erat Christus ad inferos.

Tertio, quia superuacua erat talis Ioannis *Ioannes non prædicauit in Limbo.* prædicatio in inferno, vbi non erat locus pœnitentiæ. Ex quo indubitanter sentio Hierony- *Auctoris mens.* mum, & Gregorium intellexisse Ioannem ad inferos dixisse descensurum, non vt prædicaret, & conuerteret ibi manentes, sed vt aduentum Christi annuntiaret, & gauderent tali nuntio. Vnde Glossa dicit: *non ideo Hieronymus & Gregorius dixerunt, quod Ioannes in infernum* Glossa in Matth. c. 11. *prænuntiaturus esset aduentum Christi, quia eius prædicatione aliqui non credentes conuerterentur ad fidem, sed vt iustis in expectatione Christi manentibus ex vicino aduentu consolationem afferret.*

5. Responsio. Dicendum ergo cum Abulensi, Hieronymo, & Hilario, *Quod Ioannes* Abulensis q. 9. in Matth. c. 11. *quæsiuit, an Iesus esset Messias, non vt sua, sed vt Discipulorum ignorantiæ consuleret.* Et probatur Hieronymus ibi. Hilarius. primò; *quia hic erat modus loquendi Iudæorum, qui expectabant Messiam*, vt patet Ioann. cap. 7. Ioann. c. 7. n. 49. n. 49. *hic est vere propheta qui venturus est in mundum.*

6. Responsio; quia vt dicit Chrysosto- 112. mus & Tostatus. *Interrogatio & responsio debent* Chrysost. in homil. 2. *conuenire. Interrogantes autem sicut cæteri Iudæi,* Tostat. q. 9. *putabant Messiam futurum excellentiorem pote-* *Operibus creditur.* *state omnibus hominibus, & sic responsio Christi fuit facere miracula, quæ in potestate hominum non sunt, ideo dicit, dicite quod vidistis.*

7. Responsio, quia vt inquit Hierony- 113. mus, *non quasi ignorans, interrogat Ioannes, sed* Hieronym. in Matth. *quomodo Saluator interrogauit, vbi Lazarus po-* Ioan. c. 11. *situs erat, vt qui locum indicabant, saltem sic ad fidem præpararentur, videntes mortuum & sepultũ resurgentem.* Sic Ioannes mittit discipulos suos, vt hac occasione videntes prodigia, quæ Christus faciebat, crederent in eum, & non interrogantes sibi discerẽt, id est, pro se ipsis addiscerent.

8. Responsio. Acutè colligit Abulensis, 114. *Quod si Ioannes non haberet Discipulos, vel non* Abulens. q. 9. in Matth. 11. *dubitassent de eo, non misisset quemquam ad quærendum*

Hilar.cit. rendum hoc à Christo. Ex quo Hilarius citatus in Abulensi q.9. in cap.11. Matth. dicit, *Ioannes, non suae, sed discipulorum ignorantiae consuluit, vt scirent non alium à se praedicatum ad opera eius intuenda Discipulos suos misit, vt auctoritatem dictis suis illius opera conferrent, ne Christus alius expectaretur quam cui testimonium opera praestitissent*, & hoc insinuat translatio Syriaca: *Tu es is qui venturus erat, an alios expectamus.* Ac si diceret, potest esse Propheta, qui maiora miracula faciat, vt expectemus eum.

DIFFICVLTAS VIII.

Quare Christus dixit nuntiate Ioanni quae audistis, & vidistis.

QVaeritur, quare non respondit Christus dicite Ioanni, *quod ego sum Messias, qui venturus est.*

Chrysost. citat. 1. RESPONSIO Chrysostomi qui in homiliario dicit: *Christus autem mentem noscens Ioannis non respondit, ego sum; quia per hoc rursus obsisteret hoc audientibus; excogitassent enim* Ioan.8.n.13. *(etiam si non dixissent) quod Iudaei ad ipsum dixerunt: Tu de te ipso testimonium perhibes, & propter hoc à miraculis fecit eos discere insufficabilem* 115. *doctrinam faciens & manifestiorem.* Ac si diceret, testimonium enim, quod est rebus & operibus credibilius est, testimonio quod est à verbis.

Abul.q.12. 2. RESPONSIO Abulensis: *Statim curauit caecos, & claudos, & alios multos, non vt doceret scientem, sed illos qui dubitabant.* Quasi diceret, impij & infideles magis credunt operibus, quàm locutionibus praedicatorum. Vae autem his temporibus illis, qui tantum laborant in verborum ornatu, cum Verbum Dei praedicant, sed hoc ad mores pertinet, & postea latius. *Impij bonis exemplis reducuntur.*

116. Cyrill. cit. à Tost. q.12. 3. RESPONSIO Cyrilli, qui aliter explicat praedicta verba in hunc sensum: *Narrate Ioanni, quae quidem audistis per Prophetas consummari vidistis à me.* Quasi diceret: ea compleuit Christus, quae dicta erant à Prophetis de illo. Et in eodem sensu dixit ad Nathanaël Philippus Ioan. Ioan. c.1. n.45. cap. 1. *Quem scripsit Moyses, & Prophetae inuenimus Iesum filium Ioseph à Nazareth.*

117. Abul. q.12. in Matth. cap.11. 4. RESPONSIO Abulensis quaest. 12. *Alia tendit via, id est, dicite Ioanni quae audistis, & vidistis.* Ac si diceret, quae à turbis audistis de me, dicite quod vidistis propriis oculis. Ac si diceret, multa miracula differentia numero, & specie narrauerunt turbae Discipulis Ioannis, quae ipsi non viderunt, sed audierunt, & hoc est, dicite, quae audistis; illa vero, quae coram illis fecit prodigia, vt caecos videre, & claudos ambulare, dicite quomodo vidistis, & omnia renunciate Ioanni audita, & visa. *Narrata à iustu credenda sunt.*

DIFFICVLTAS IX.

Qui sunt Pauperes qui euangelizantur?

QVare inter caetera mirabilia, quae fecit Christus coram Discipulis Ioannis dicitur: Pauperes euangelizantur?

1. RESPONSIO Caietani cum translatione Graeca: *Quia Apostoli accipiunt bonum nuntium, id est, euangelizantur.* Vnde Abulensis dicit: *Pauperes qui euangelizantur, dicuntur Apostoli, id est, viri inopes, & ignobiles, & rusticani, & sine litteris.* Ac si diceret, quae maior potest esse admiratio, quam videre homines idiotas, & sine litteris magnalia facere, & annuntiare Regnum coelorum? Vnde dicitur Actor 4. num.13. *Quod Iudaei videntes constantiam Ioannis, & Petri, comperto quod essent homines sine litteris, & idiotae, admirabantur.* Et vt notauit Caietanus *inter alia Iesu Christi admiranda opera connumeratur contrarius ordo ad ordinem mundanum circa annunciationem Regni coelorum* Et hoc significat etiam, quod soli pauperes spiritu, hoc est non affecti diuitiis sint illi, qui verè accipiunt bonum nuntium, id est, euangelium. 118. Caietan. in Euang. ad c.11. Matth. Translat. Graeca. Abul. q.16. in Matt. c.11 Act. c.4. n.13 Caietan. cit.

2. RESPONSIO Abulensis dicentis. *Quia scilicet, Apostoli fuerunt primi nuntij noui testamenti. Etsi iam euangelizabatur Regnum Dei, ergo Messias aduenerat, secundum id quod Lucae 16. Lex & Prophetae vsque ad Ioannem.* Vnde Hieronymus, & Theophylactus colligunt prophetias de Messia adimpletas esse: nam Ierem. cap. 31. num. 34. dixit: *Omnes enim cognoscent me à minimo vsque ad maximum.* Ergo si pauperes, & minores euangelizantur regnum Dei, iam venit Messias. Abul. q.16. Luc.16. n.16 Hieron. Theophyl. Ier. c.31. n.34

3. RESPONSIO Caietani dicentis: *Pauperes qui euangelizantur, sunt Apostoli, & in hoc manifestatur potentia Dei, quod ab humilibus & pauperibus primo praedicatur bonum nuntium: nam (vt pauperibus; si diuites, & potentes euangelizarentur) & ab eis ad pauperes deriuandum esset bonum nuntium*, vt in Aulicis accidit, quòd nuntia bona Regibus primo adueniunt, & inde deriuantur ad pauperes, sed mutatur ordo in coelestibus: nam pauperes primò euangelizantur, Deinde diuites. 119. Caietan. cit. *Aulicorum nuntij attenti ad vtilia.*

4. RESPONSIO ex qua potest euidenter colligi potentia verbi incarnati: *Nam incipit locupletando pauperes spiritu, quia Dominus pauperem facit, & ditat, humiliat, & subleuat,* 1. Reg. 2. num. 6. *Hoc est, potentes, scribas, & sapientes Doctores legis humiliauit, ditando pauperes Apostolos, dando eis nuntium bonum Euangelij, & faciens vt ex illis tanquam ex fontibus deriuetur ad Principes & sapientes terrae. Et hoc dixit postea idem Dominus agens Patri suo gratias, quia mysteria fidei abscondit à sapientibus, & prudentibus, & reuelauit ea pauperibus spiritu, qui verè per humilitatem erant paruuli recognitis sui, quanto repleti spiritu sapientiae & intellectus.* 120. *Authoris mens.* 1. Reg. 2. n. 6. *Pauperes locupletati sūt Euangelio.* Matth. c.11. num.25.

Vnde scriptum est de superbis sapientibus Exod. 15. num. 9. *Interficiet eos manus mea*, vbi legit translatio Hebraea *Aras*, quod significat pauperabit. Et sic Caietanus *Legit pauperes faciet manus mea.* Ex quo potentia Dei ostenditur, tam in pauperando Principes, & sapientes, relinquendo eos in sua stultitia, quam ditando pauperes spiritu, dando eis potestatem euangelizandi, & faciendi mirabilia, caecos scilicet, & infirmos curando. Hoc sufficiens fuit responsum, vt discipuli Ioannis instruerentur, & vt mouerentur eorum corda, vt Christum sequerentur sicut secuti sunt post decollationem Ioannis, vt Abulensis notat. Exod. c.15. Translat. Hebr. Caietan. 121. *Diuites pauperādo Deus ostendit potentiam.* Abul. cit.

DIFFICVLTAS

DIFFICVLTAS X.

Qui sunt isti beati qui non fuerint scandalizati in Christo?

QVæritur quis est iste beatus qui in Christo non fuerit scandalizatus.

122. Hieron. in Matth. Ioan. 3. Chrysost. Hieron. cit. 1. RESPONSIO Hieronymi. *Quod erant Discipuli Ioannis qui non rectè credebant, quæ de Christo dicebantur, imò potius inuidebant ei*, vt patet Ioann. 3. & addit idem Sanctus Hieronymus in Matth. 11. & Chrysostomus in homiliis *Internuntios percutit, quia scandalizabantur in ipso; Dubitationem eorum non diuulgans, & soli eorum conscientiæ derelinquens redarguitionem eorum latenter induxit.* Ac si diceret, poterat Dominus palam dicere; propter vos dico hoc, sed tacuit ne erubescerent, & confusè dixit, Beatus, *Qui non fuerit scandalizatus in me.*

Prelati in secreto peccata reprehēdant.

Caietan. Hilarius in Cathena S.Thom. 2. RESPONSIO Caietani in Matth. 11. ait: subiunxit hoc Christus, *Vt praberet occasionem Ioanni erudiendi, & præmuniendi discipulos suos, ne scandalizarentur in Christi abiectione & passione.* Et eodem sensu loquitur Hilarius in Cathena Sancti Thomæ; *quia metu eorum, scilicet, ne scandalizarentur: Discipulos suos Ioannes, vt Christum audirent, misit.* Ac si diceret, timebat Ioannes fragilitatem Discipulorum suorum, & vt robustiores fierent in fide misit illos ad Iesum, qui penetrauit corda eorum, & ipsi postea cognouerunt, quod Christus erat filius Dei: nam dicere potuerunt sicut Discipuli Iesu euntes in Castellum Emaüs: *Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loquetur.* *Vnde apparet, quod discipuli Ioannis perfecti, & robustiores in fide reuersi sunt ad Magistrum suum; quia vt* Origenes dixit, *scandalum paruulorum est; prudens autem non scandalizatur, quia diuidit, quæ diuidenda sunt, & separat, quæ sunt separanda.* Luc. 23. n. 13 Orig. sup. cit.

Fragiles timendi sunt.

125. Cyrill. cit. à Tostato. 3. RESPONSIO. Cyrillus citatus à Tostato q. 17. in Matth. &c. *Alia progreditur via, per prædicta verba voluit Christus ostendere Discipulis Ioannis, quod erat verè Messias: nam sicut cætera miracula ostendebant ipsum esse Messiam, eodem modo penetrare, & cognoscere corda eorum, & dubitationem, quam de ipso tenebant, manifestabat esse Messiam.* Volebat ostendere Dominus (ait Cyrillus) *quod quæcumque versabantur in cordibus eorum ab oculis eius effugere nequiuerant; ipsi enim erant, qui scandalizabantur de ipso.* Cyrillus.

124. Gregor. in Cathena S.Thom. 4. RESPONSIO Gregorij: *De generali scandalo totius mundi de morte Iesu intelligit prædicta verba. Quid est ergo dicere, Beatus qui non fuerit scandalizatus in me, nisi aperta voce abiectionem mortis suæ humilitatémque significare.* Ac si patenter dicat: mira quidem facio, sed abiecta perpeti non dedignor. Ac si diceret, mens mea erit Iudæis scandalum, vt Apostolus 1. Cor. dixit, sed Beatus qui ablato scandalo infirmitatis humanitatis meæ diuinitatem in vno etiam supposito firmiter crediderit. 1. Cor. n. 23.

125. Ambros. in Lucam. 5. RESPONSIO Ambrosius in Lucam: *Insinuat, quod isti duo Discipuli missi à Ioanne qui erant scandalizati de factis Iesu, significant duos populos*, Gentilicum, & Iudaïcum, *quorum vnus putabat scandalum passionem*, alter *stultitiam.* Vnde translatio Vatabli loquens cum omnibus populis, ait: *Et beatus quicumque non fuerit offensus in me, vel vt translatio Syriaca dicit, Felix ille qui non impegerit in me.* Translat. Vatabl. Translat. Syriaca.

TRACTATVS SEXTVS, AD MORES.

Super illa verba; *Cum audisset Ioannes in vinculis.*

DIFFICVLTAS XI.

Quare permisit Dominus quod Ioannes esset in vinculis?

QVÆRITVR, quare Ioannes inter natos mulierum maior, detinetur in vinculis.

126. Chrysolog. serm. 128. 1. RESPONSIO. Chrysologus serm. 128. *Vt victa venia locum veniæ non relinquat.* Ac si dicat nullum maius supplicium neque flagellum potest Reipublicæ venire quam vinculis peccatorum ligare Prædicatores; qui nullam aliam mercedem requirunt quam veniam quærere peccatoribus. Meritò concludit Chrysologus videndo Præcursorem in vinculis mancipatum, *Meritò concussa sunt viscera mea, corda tremuerunt.* Vnde Regius vates promisit ruinam à perfectionis statu, cum vidisset sanctum & iustum molestari; & in preces effusus exclamabat, *Saluum me fac Domine quoniam defecit sanctus.* Psalm. 11. num. 2. Quasi diceret: væ mihi Domine, quia cum respublica tua pullulat impiis, & non est qui faciat bonum, non est vsque ad vnum. Quid facturа est? nisi præcipitari in malum, oppugnata à malis, separata à bonis, quid superest? nisi vt miserabiliter ruat. Propter quod iterum rogo, vt geminata petitio declaret pressuram Chrysolog. 127. Ps. 11. n. 2.

Prædicatores exulare supplicium Reipublicæ.

Psal. 11. pressuram necessitatis meæ. *Saluum me fac Deus, quoniam defecit sanctus*; quasi dicat Inuinculatus est Ioannes, incarceratus Prædicator veritatis, quod est vltimum flagitium vnius Reipublicæ.

Authoris mens. Sed Præcursor in vinculis tecum loquor; *Vbi est illa Regalis amicitia? Vbi auditus ille gratus ad sermones, & petitiones tuas? Vbi concursus Aulicus, ad te properans tanquam ad priuatum Regis. Vt illis fauorem tuum impartiaris?* Res-
128. Ps. 140. n. 4. pondere potest Ioannes *cum hominibus operantibus iniquitatem non consentiam, vel non communicabo cum electis eorum*, Psalm. 140. num. 4.
Translat. Hebr. Quasi diceret, melius est *modicum iusto super diuitias peccatorum multas*. Vnde legit Hebræus, *non vescor deliciis eorum*, quia neque communicare, neque manducare debent sancti, & immaculati prædicatores cum Principibus operantibus mala.

2. RESPONSIO. Prædicatores veritatis in exilium missi, vel in custodiam positi, tot præcones sunt sanctitatis illorum, quot accusa-
Chrysolog. citat. tores impiorum. Hinc Chrysologus: *Herodes te causa petit, te arguunt vincula, te carcer accusat, te diuulgat producta in publicum Ioannis iniuria.*

129. 3. RESPONSIO. Sed interrogare volo Ioannem: Præcursor optimè, *Quare eremum dereliquisti, & in curia Regia prædicare voluisti?* Sed respondet forsitan id quod in eodem Psal-
Psal. 140. mo dicitur, *Singulariter sum ego, donec transeam*, hoc est, in conceptione de matre sterili natus fui, & in eius vtero sanctificatus innocens
Sapientes sūt singulares. in eremo, separatus, & solitarius, & in vinculis constitutus, donec transeam. Ergo singularis ero prædicando, & propter veritatem caput offerendo Deo. Et singularis fuit Ioannes in popu-
Chrysost. in Psal. 140. lo; quia vt inquit Chrysostomus in Psalm. 140. *Solitudo non facit esse solum, sed mens quæ tenetur*
130. *studere sapientiæ.* Ita qui habitant in mediis vr-
Prædicatores vinculati corona aurea ornati. bibus poterunt esse singulares homines, dum corruptos cætus fugiant, & se iustorum conciliis adiungant. Ex quo cum Præcursor Magister fuisset omnis disciplinæ, & sanctitatis positus in vinculis, vincula accusant Tyrannum, & Ioannem
Chrysolog. serm. 128. ornant. Vnde Chrysologus serm. 128. *Causa custodiæ Herodes te requirit, inuenit in te, quod puniat; in Ioanne, quod doleat.*

DIFFICVLTAS XII.

Qui ausi sunt Ioanni in carcere mancipato consolationem talem portare?

131. QVæritur, *Quis adhuc amicorum Ioannis, & beneficiatorum ab ipso recordatus est eum?* Quis in aduersis non oblitus est munerum acceptorum?

Abulen. q. 6. in Matth. 1. RESPONSIO citati Abulensis quæst. 6. *Quod verè amici tantummodo inueniuntur Discipuli, spirituales: nam omnia prætereunt præter*
Lucæ c. 7. *amare Deum*, Vnde vt Lucæ cap. 7. dicitur: *Annunciauerunt opera Christi Discipuli eius*, id est, ab eis consolationem accepit.

Bonauentu- in cap. 1. 2. RESPONSIO Sancti Bonauenturæ nostri, qui interrogat, *Quare cum Ioannes esset recubans ventris obstruso cubili, quasi in obscuro carcere, mater eius Elisabeth audiuit, & exultauit ad vocem Virginis Mariæ.* Et respondet Seraphicus Doctor, *vocem audiuit, quia Mariam amabat.* Ac si diceret tunc veri amatores audiunt vocem amantis, cum clausi, & in vinculis mancipati restringuntur; multi enim erant in domo Zachariæ, sed vocem Mariæ sola Eli- Amatores dulcior audiunt rem amatam.
zabeth audiuit, & infans exultauit, sicut hodie in vinculis mancipatus nimiam consolationem à Discipulis accepit, audiendo opera Christi.

3. RESPONSIO Ambrosij lib. de Isaac & 132.
anima cap. 6. *Si præsentia Mariæ cum in vtero grauis esset, erudiuit Ioannem, vt exiliret, & exultaret, Domini præsentiam recognoscens, quomodo audiens in carcere mirabilia opera quæ faciebat consolationem non caperet.* Vnde Doctor Seraphicus in Luc. cap. 1. *Propositum sanctum nunquam potest latere, quin se manifestet, quia amor interior prorumpit in opus.* Ambros. lib. de Isaac & anima c. 6. Bonau. cit.

4. RESPONSIO Gregorij in homiliis, *Nunquam amor Dei est otiosus*, ac si sanctus diceret, amor Dei est inquietus, & si non potest loqui publicè, & prædicare; audiendo operatur, maximè cum amici spirituales loquuntur de rebus cœlestibus. Vnde sponsus in Cant. cap. 8. num. 13. ait, *Quæ habitas in hortis amici auscultant te, fac me audire vocem tuam.* Quasi diceret Ioannes Discipulis, vos qui soluti, & liberi estis, ambulantes in hortis libertatis, nunciate ea, quæ fama de Christo meo pronunciat; quia amicus eius ausculat vos, & exultat audiendo in vinculis opera, & mirabilia, quæ facit. S. Gregor. in hom. Cant. cap. 8. num. 13. Amor auscultat amātem.

Sed interrogo te, vox penetrabilis clamans 133.
in deserto? *Vbi sunt Aulici, qui molestabant te, vt fauorem, & beneficia ab iniquo Rege impetrarent, cum te audiente, multa, & te intercedente faciebat Rex?* Sed potest Præcursor respondere, quod Seneca de ingratis beneficiatis ait: *Ingratis quoque pœna cum ipso munere incurrit.* Ac si diceret, tam grauis est culpa ingratis illata, quod pœna in æternum cum beneficio accepto durabit. Marci c. 6. Senec. de beneficiis.

5. RESPONSIO Oleaster interrogat, 134.
quomodo Aulici illi, id est, maiores Pincernarum, & Pistorum Pharaonis; nobiles equidem, quod nostro idiomate Hispano sonat, *Veedores de Palacio*; Germanico verò vocabulo *Iefes*, vel *contralores*. Quomodo *in carcere per annum integrum incarcerati fuerunt in custodiam*, Gen. 40. 135. (Sic legit Pagninus.) Quis talia audiuit, *nonne isti Iefes aulici munera multoties, dederunt? Nonne cibis delicatis, & vinis pretiosis saginauerunt eos?* Respondit Oleaster, *vt aduertas quàm facilè obliuioni tradantur palatini canes à suis conseruis, & à Principibus, vt quandiu Rex reliquerit istos in carcere; neque fuerit, qui preces Regi pro eis funderet.* Quasi diceret; sola vera, quæ diu perseuerat est amicitia spiritualis, vt patet in Discipulis Ioannis, qui audacter in carcerem intrauerunt, & consolabantur Magistrum suum, diuulgando opera Christi: nam cæteri homines solum in præsentia suorum amicorum memorantur. Neque hoc terret amicos Dei, & verè veritatis prædicatores, nam non quærunt sua, sed quæ Iesu Christi sunt. Vnde Chrysologus serm. 127. Loquens de consolatione quam Præcursor in vinculis habuit, ait: *Captiuis criminum, innocentia inimicis odiosa sit semper libertas;* Oleaster. in Gen. c. 40. Translat. Pagn. Oleaster cit. Veri amici non terrētur. Philipp. 2. 21. Chrysolog. serm. 127.

libertas; *virtus contraria vitiosis sacrilegis exosa sanctitas*. Ac si diceret prædicatio veritatis semper fuit odiosa inimicis Dei, & tanquam rea multoties à Tyrannis in vinculis *detinetur*; *quia*
Chrysolog. *semper adulatio eliminat à palatiis veritatem vt Chrysologus insinuat*, & in tenebroso carcere detinetur. Vbi a solis discipulis, & verè amicis spiritualibus visitatur, & consolatur audiendo magnalia Dei.

DIFFICVLTAS XIII. ad mores.

Quare fingit Ioannes se nescire, & mittit duos Discipulos suos?

Duplex difficultas. *Lucæ. 1.* QVæritur, quare Præcursor Baptista, qui ex vtero matris suæ, repletus Spiritu Sancto Lucæ 1. fingit se ignorare, quis esset Christus? Et quare cum sit legatus à latere Christi, intimus familiaris, & vt ita dicam, priuatus Regis cœlorum, quare permittit aliàs ad ipsum familiariter alloqui? Ad istud secundum sequenti respondebo difficultate.

137. *Authoris mens.* 1. RESPONSIO, *Quod Ioannes finxit se nescire, quia modus ampliandæ gratiæ Dei, est humilitas, quod authoritate probatur*, interrogando, quomodo Angelus Gabriel dixit Danieli
Dan. cap. 8. n. 17. Prophetæ, *Fili hominis intellige visionem hanc quomodo tam honorifico, & insolito titulo, & cum tanta reuerentia Angelus cum Daniele loquitur, cum titulum Cæsareæ maiestatis solis su-*
138. *premis Regibus dari permissum est, Et Dominum Iesum Christum passim reperies hoc titulo magnifico filij hominis nominatum, & exaltatum*, vt
Matt. c. 16. num. 13. Luc. c. 21. Matth. cap. 16. *Quem dicunt homines esse filium hominis, & alibi videbitis filium hominis, venientem in nubibus.* Vnde ergo Daniel tantum nomen est assecutus? Respondetur, quod visio erat magna; & tunc reuelata illi erant secreta
Humilitas exaltatur. cœlestia, & nesciuit hoc gratulari Propheta aliter quam patiens, & corruens in faciem, quasi deuorans vermem & cinerem se esse. Vnde quasi Deus obligatus, aperuit cœlos, &
2. Cor. c. 12. n. 4. Hildebert. ep. 71. ostendit ei arcana, quæ non licet homini loqui; quia vt inquit Hildebertus: *Inclinatio humilitatis ascensio est beatitudinis.* Ac si diceret, qui se existimat inscium, & ignorantem, iste sublevabitur, & exaltabitur, vt in Præcursore patet, de quo incepit dicere Iesus, & nunquam consummauit.

139. Ioan. c. 7. 2. RESPONSIO, *Quia ex vtero matris sua Ioannes repletus fuit Spiritu Sancto, & in corde suo fuit fons salientis aquæ in vitam æternam, & quemadmodum quò scaturiens fons magis profundior est, eò magis salit & transsilit:* Sic Ioannes quo magis cœlestibus imbribus replebatur, & secreta cœlestia in Iordane visus fuerat, eo profundius humiliabatur, simulans se nescire, & ignorare qui repletus erat visionibus gloriæ Dei. Vnde Sanctus Cæsarius Are-
Cæsareus Arelatens. hom. 34. latensis homil. 4. *Ad istum verum fontem fæliciter currit quicumque ad Deum per humilitatem venit.*

3. RESPONSIO. Interrogo, quando Christus Petro tam maximam & supremam, Pontificiámque auctoritatem dedit, dicendo
Ioan. c. 21. *Pasce oues meas?* Et respondeo cum D. Basilio
D. Basil. Seleu. orat. 28. Seleuco orat. 28. *Quod quando Petrus fuit abiectus, nudus, & proiectus in maris ripa, in qua stabant ipse, & omnes Discipuli, quando nemo discubentium audebat Christum interrogare, tu quis es, tunc Petrus consequutus est tam maximam auctoritatem Pontificiam, cum omnes*
Magistri Discipulos diliguns vehementer. *viluerunt eum, & tanquam audacem, & ignorantem æstimarunt, proiectum in mari; quia quanto quis factum comprimit, tanto gratiam*
Basil. Seleu. citat. *attrahit*; (inquit Seleucius) *& modus amplificandæ gratiæ est humilitatis vis.* Quasi diceret,
140. Ioannes desiderabat suos magnificare Discipulos, & ditare illos in vltima suæ mortis hora, & tunc mittit illos ad Iesum simulans se ignorare, vt hac humilitatis actione, diuites & locupletes Discipuli remanerent dono gratiæ, & amicitiæ Dei per humilitatem, quam
Matth. c. 11. demonstrauit mittens duos discipulos ad Iesum, vt interrogarent eum, Tu quis es?

DIFFICVLTAS XIV. ad mores.

Quare Aulicos Discipulos suos misit Joannes ad Iesum?

QVæritur, quomodo intimus, & familiaris amicus Regis IESV CHRISTI Ioannes Præcursor permittit ire alios ad Iesum, & eos in suam familiaritatem amicitiámque introducere?

141. Rupert in Tren. Ierem. cap. 2. 1. RESPONSIO Ruperti in Thren. Ierem. cap. 2. *Quia Aulici Regis cœlorum in hoc differunt ab intimis, & priuatis Regum terrarum, quod primorum non est inuidus agonisthes suus, neque alterius palma alteri parat*
Regum familiares & priuati inuidia & zelotipia lacerantur. *ignominiam: At verò misera hac est in terra priuatorum conditio, quod furore se inardescunt, si cum Rege, neque ad nutum aliquis loquatur.*

Vnde Rupertus lamentatur de tam infælici statu Reipublicæ & ait illud Ieremiæ, *Defixæ*
Ier c. 2. n. 9. Threnor. *sunt in terra portæ eius, perdidit, & contriuit vectes eius. Vnde Reges propriè portæ dicuntur, quia per illos intrat lux consolationum ad om-*
Ecclesia elogium ad Mariam in hymno. *nes subditos suos. Hinc Regina cœli, porta lucis fulgida nominatur. Vectes vero sunt familiares, & priuati Regis*: Sed væ Reipublicæ, cuius portæ fixæ sunt in terra, id est, infelix populus, cuius Rex ita innixus est voluptatibus terræ, quod sit fixum cor eius ad delicias, & ad tantam miseriam peruenit, quod vectes, id est, intimus, familiaris, priuatus, tantummodo adaperiat portas gubernationis Regni. Et si
Vectes sunt Priuati Regum. quæras, ait Rupertus, *Quas portas in terra defixit, quos vectes perdidit, & contriuit?* Res-
Rupert. cit. pondet, *Regem eius, & principes inuenies in gentibus.* Ac si dicat, calamitates Regnorum huc usque peruenire possunt, vt per priuatos, & amicos familiares, Rex & Regnum inimicis suis tradantur.

142. S. August. in Ioann. c. 10. 2. RESPONSIO. Sanctus Augustinus, *Quæretur quare Dominus Iesus adductus est primum*

Ioseph. *primum in die sacrosanctæ suæ passionis ad Annam; nonne Caiphas, (vt ait Iosephus) in illo tempore erat solus, primúsque Pontifex.* Quare ergo adduxerunt eum, vt inquit Ioannes Ioan. c. 18. n. 13. cap. 18. num. 13. ad Annam primum. Cur itaque si causa ad Sacerdotem Caipham pertinebat, quia Filium Dei se fecit? (vt dicebant Ioann. 18.) Respondeo, *Quia Annas apud* Sylueira in Euan. lib. 3. de Ioann. prædicat. *summum Sacerdotem gratia; & authoritate multum valebat, Et vt inquit Neothericus quidam, eo miseriæ in Republica deuentum est, vt apud homines, ille, qui intimus à Secretis est Regis* S. August. in Ps. 18. *æstimetur pluris quam ipse Rex.* Vnde Augustinus quasi dolens ait: Ioan. supr. citat. *Nec enim Euangelista tacet causam cur primum Dominus Iesus ductus est ad Annam, subdens: erat enim socer Caiphæ.* Quasi diceret, erat consanguineus, & intimus familiaris Sacerdotis summi, quod est duplex iniquitas, & malum duplex Reiplublicæ.

143. Humilitatis præconia. 3. RESPONSIO, *Præcursor Domini, tam familiaris, amicus, & consanguineus Iesu; & tamen abscondit scientiam, & reuelationes infusas de Christo, & finxit se inscium, & ignorantem,* vt discipuli sui viderent, & audirent Regem gloriæ, & suæ amicitiæ, & familiaritatis fierent nimis consortes, ac participes.

Neque mentitus est Ioannes dubitando, & mittendo legatos ad Iesum, vt interrogarent, *Tu es, qui venturus es; quia multoties expedit occultare veritatem ad maiorem gloriam Dei.*

Oleaster in Genes. c. 12. 4. RESPONSIO Oleastri, qui interroquare Abraham Genes. cap. 12. *Dixit Saræ vxori suæ cum intraret in terram Ægypti, dic, quæso, vt soror mea es? Et respondet ad mores, quia docet Abraham occultare licere aliquando, non tamen mentiri.* Hinc Præcursor finxit occultauitque se nescire, quis esset Iesus, vt Discipulis suis sacramentum incarnationis diuini Verbi imprimeretur in intellectu per auditum fidei.

DIFFICVLTAS XV. ad mores.

Quare Præcursor Ioannes dixit discipulis suis vt interrogarent Dominum, tu es qui venturus es?

QVæritur, quare Præcursor Ioannes hac phrasi in sua legatione vsus est, *Tu es, qui venturus es?*

144. Abul. q. 9. in Matth. Ioan. c. 7. 1. RESPONSIO Abulensis q. 9. *Quod accommodauit se Præcursor cum modo loquendi Iudæorum, qui expectabant Messiam.* Vt patet Ioan. cap. 7. *Hic est verè Propheta, qui venturus est in mundum.* Ac si diceret, quod gloriabatur Dominus audiendo nomen hoc Messiæ, qui in mundum venturus erat, & sicut serui Regis accidit, quod semper ad memoriam eius afferunt, quod eis placet; sic Ioannes ad memoriam Iesu iussit Discipulos suos; vt adducerent: dicendo ei, *Tu es, qui venturus es Messias?*

145. Oleaster in Gen. 12. n. 16 Translat. Pagnin. Interrogat Oleaster, *Quare Abimelech Rex ditauit Abraham*, vt Genes. cap. 12. num. 16. testatur: Et respondet cum translatione Pagnini, *Ipsi Abraham benefecit propter eam, id est, propter pulchritudinem Saræ.* Ac si diceret, diligebat Rex vxorem Abrahæ, & cum passim ea ad memoriam Regis peruenisset, præsente Abrahamo, & ipse Abraham loquebatur de ea, benefecit ei, & ditauit illum. Vnde addit Oleaster, *Quam benè Principes opera soluunt illis, qui eis in suis cupiditatibus deseruiunt, melius quam iis, qui Reipublica in bello, & sanguinem ex suis venis propter Regem effundunt.* Aliter Ioannes, quod caput suum dedit in vinculis propter honorem nominis Dei, ad quem vt delectarentur nominare iussit Messiam, qui venturus erat in mundum. Quod amantus delectat auditum. Oleaster cit. Causa dilectionis Mariæ amor Dei.

146. Luc. c. 10. Quare quæso Martha apud Lucam c. 10. *A Christo Domino redarguta est, eo quod esset sollicita erga plurima, & soror eius otiosa sedens ad pedes Domini laudatur, eo quod optimam sibi elegisset partem?* Respondet Oleaster in Genes. cap. 12. Oleaster cit. *Quia Martha seruiebat Domino in iis quibus ipse non delectabatur, nempe in cibo & potu; Maria vero in audiendis verbis illius, quod illi maximè cordi erat.* Vnde quia Christus Dominus semper delectabatur, audiendo se esse Messiam, qui venturus erat, vt mundum redimeret, ideo prothema sumitur in legatione Ioannis. Oratio antæponitur exterioribus operibus.

147. 2. RESPONSIO, *Quod absens Ioannes misit legationem cum discipulis, quasi dubitans de præsentia Messiæ, vt maiorem reuerentiam in ministros infunderet; nam semper absentia admiratur; præsentia nō æstimatur; vnde vt magis Discipuli Christum venerarentur legationem quasi de absente, pronuntiant non dicendo, tu es Messias qui venisti; Sed tu es, qui venturus es.* Vnde Tertullianus in Apologetico cap. 10. Tertullian. in Apologetico c. 10. *Loquens de Saturno, qui cum homo esset venerationem quasi Deus acquisiuit; quia raro in terris visus est; ideo quasi Deus cœlestis apud homines habebatur ex consuetudine humana,* (inquit Tertullianus) *qua ignota, vel ex inopinato apparentes de cœlo superuenisse dicuntur. Proinde Saturnum repentino aduentu, vbi cœlitem contigis acclamarunt.* Reuerentia superiorum vnde.

148. Isai. c. 45. n. 15. Ex qua ratione noster Præcursor semper in eremo subsistens, tanquam Messias putabatur à Pharisæis & Christus Dominus ab ipso Ioanne tanquam verus Deus absconditus adoratur hodie, & vt à Discipulis cognoscatur, & adoretur mittit illos quasi absentem & non venientem ad mundum, vt maiori cum reuerentia, & æstimatione audiatur, vt hinc discant superiores, & qui gubernationes habent non passim se se manifestare, & vagari per plateas, vt de vanitate glorientur, sed semper debent esse absconditi, & in cubilibus suis separati & inclusi vt reuereantur. Superiores nō vulgares.

DIFFICVLTAS XVI. moralis.

Quare Christus dixit: Dicite Ioanni quæ audistis & vidistis.

QVare Christus dixit *Postquam miracula fecerat: Dicite Ioanni, quæ audistis & vidistis?*

Abul. cit. 1. RESPONSIO est Abulensis in littera citati, *Quod turba copiosa Iudæorum dixerat Discipulis Ioannis alia miracula præter illa, qua ipsi*

ipsi viderunt. Et ideo dicitur, Dicite quæ vidistis, & audistis: nam vt inquit Chrysostomus Sanctus Thomas, & Theophylactus, & Sanctus Cyrillus lib. 2. de Ioanne cap. 76. explicans illa Verba Matth. 4. num. 14. Quod Iesus plures Discipulos facit & baptizat quam Ioannes. Omnes isti Patres tenent, quod Discipuli Ioannis erant confœderati cum Pharisæis contra Christi Discipulos, & dicebant quod Christus baptizabat, & erat rumor falsus, quia Iesus nunquam baptizauit, vt notauit Augustinus tractat. 15. in Ioannem; hoc autem æmulando famam Christi dicebant, quæ nimis diuulgabatur, vt notauit Albertus Magnus. Quo supposito, cum venirent Discipuli Ioannis dixit Iesus, non credatis famæ, & dictis, quæ per falsum rumorem, de me dicuntur circa baptismum; sed credite miraculis, quæ dicta sunt a tot gentibus, & quæ vt vidistis, feci: nam cæci vident, claudi ambulant, &c.

Chrysost. S. Thom. Theophyl. Cyrillus. Matth. c. 4. n. 14.

149. Aug. tr. 15. in Ioann.

Albert. Mag.

Matth. c. 11.

2. RESPONSIO Caietani in Euangelium Matth. cap. 4. num. 14. Quia secta Pharisæorum offuscabatur ex noua baptizatorum proficientium schola, multoque maiorem inuidiam significat Euangelista ex maiori multitudine Discipulorum. Et addit: Vnde ad mores nota, Quod superiores non debent credere dictis subditorum, sicut Pharisæi crediderunt dictis discipulorum Ioannis; quia multoties rumor, & fama alicuius denigrata remanet per solam famam mendosam.

Caietan. ad c. 4. Matth. n. 14.

150. Subditis non credere cum famam alicuius denigrant.

3. RESPONSIO Interrogat Oleaster, Quare cum illa superba & suprema turris Babylonica ædificabatur, dicitur Genes. 18. Descendit Deus, vt videret an clamores opere complessent? Sic legit Pagninus & respondet, vt discant Domini, & Prælati non facilè credere, quæ de subditis audiunt nisi prius oculis suis viderint. Ac si dicat: O infelices superiores, qui vt passiones suas in subditos non affectos, vel malè affectos vindicent, quicumque falsus rumor in cubilibus ab inimicis susurratur, ipsi audiunt & credunt, quasi oculis vidissent.

Oleaster in Gen. c. 18.

Translat. Pagnin.

Fama proximi tuenda.

De Villico iniquo dixit Lucas cap. 16. Quod diffamatus est apud Dominum suum, & admiratus Chrysologus serm. 125. ait: Ergo Dominus famæ credidit, fama nuntiante cognouit. Et respondet: Absit, sed quia illa quæ nouerat, quæ pietate velabat, quærere tunc cœpit, quando accusabat terra. Ac si diceret, minimè superior credidit, neque credere debet nisi postquam oculis suis visa fuerint, quæ accusantur, & murmurantur de subditis, & cum iam diu velata, & in pectore superioris obseruata fuerint, cum terra ipsa clamauerit, & cœlum accusauerit, quia res accusata clarior luce est, tunc debet à Villicatione remouere infamatum, hoc est, à statu honorifico, quo fungitur priuate.

Luc. cap. 16.
151.
Chrysolog. serm. 125.

Superiores nō se facilè credant.

152. Genes. c. 4. n. 10.

Ideò Dominus in publicum protulit peccatū Abelis quando iam latere in terra non potuit: Vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra dicitur Genes. cap. 4. Quasi diceret, fama tunc loquatur, & credatur, quando cælum & terra clamat, & dolent iusti, & Angeli lachrymantur. Pharisæi contra Christum æmulabantur, & falsum rumorem contra eius famam suscitabant; Discipuli Ioannis, quasi faciles, eis credebant, accedunt hodie ad Iesum, vident oculis prodigia ineffabilia; credunt Christo, & falsum tumorem à se expellunt, & alacres redeunt ad Magistrum, vt notauit Abulensis, dicentes Quæ audierant, & quæ viderant de Christo.

Abulens. sup. cit.

4. RESPONSIO, Dicamus aliter, Quod dixit Christus, dicite quæ audistis, & vidistis, quia fides non verbis solum, sed operibus declaranda est. Vnde interrogat Sanctus Augustinus tract. 15. in Ioannem: Quare Samaritana auditis verbis Iesu, ego sum Messias qui loquor tecum, reliquit hydriam, & facta est Apostola, prædicando magnalia Christi? Respondet Sanctus, Quia recepto in cor Samaritana Christo Domino, quid faceret, nisi euangelizare currens verbum Domini. Ac si diceret, fidem ita declarauit mulier, vt non solum verbis suos prædicaret conciues, sed operibus; abiit in ciuitatem currens, & relinquens hydriam reuersa est, & alacriter festinabat huc, illucque discurrens, & quasi apis argumentosa deseruit Deo, credens firmiter, & prædicans fortiter conciues suos. Et vt D. Cyrillus dixit lib. 2. cap. 99. Non tanquam seruus ille nequam obruit talentum suum neque thesaurum inuentum abscondit, vt Cassianus notauit lib. 11. cap. 2. Neque vt Discipuli Ioannis credidit Pharisæis, sed quæ fide vera retinuit, opere compleuit; quia fides Præcursoris non solum verbis, sed factis & miraculis, quæ Christus fecit, comprobauit, vt stupefacti sui discipuli remanerent solidi, & stabiles, & adhærerent doctrinæ Iesu; sicuti de facto accidit, vt supra cum Abulensi notauimus.

153. Authoris ment.
S. Aug. tr. 15. in Ioan.
Ioan. c. 15.
154. Fides cum operibus tenenda.
D. Cyrill. lib. 2. c. 99.
Cassian. lib. 11. c. 2.
155. Abul. cit.

DIFFICVLTAS XVII. ad mores.

Quare Christus dixit, & Beatus qui non fuerit scandalizatus in me?

QVæritur propter quos dixit Christus Discipulis Ioannis, Et beatus qui non fuerit scandalizatus in me?

1. RESPONSIO Chrysostomi, Quod propter ipsos nuntios, & illos percutere voluit, quia scandalizabantur in illo? Et si iterum replices, quare non palam loquutus est Dominus dicendo propter vos dico hoc? Respondet, quia latenter dixit, ne erubescerent, & verecundia confunderentur. Ac si diceret, aduertens superiores, & Prælatos quod subditos, adhuc in culpa deprehensos, non palam debent punire, nisi adsit scandalum sed latenter, & in occulto, præsertim (si Religiosi fuerint) ne hac irritatione in maiora crimina prorumpant.

Chrysost. in homil.
156. Prælati non palam corrigere debent subditos.

Et si quæras, Quomodo Pater familias dixit palam villico iniquitatis, redde rationem villicationis tuæ, Lucæ cap. 16. num. 1. Cur tam pius tam seuera iniungit? Cur ante à villicatione submouet, quam rationem agnoscat. Responsio est Chrysologi, cuius fuit interrogatio. Rationem petit, non vt exigat sed vt relaxet. Ac si diceret, non petit vt homo iudex, aut superior, vt iudex feriat, & puniat, sed vt Pater vt

Luc. cap. 16. n. 1.
Chrysolog. serm. de Villico.
Honor subditorum seruādus nimis.

vt corrigat, & emendet; & sic est interna & latens admonitio non publica, vt honor subditorum, quasi pupillæ oculorum custodiatur.

157. 2. Ratio quæsiti. 2. RESPONSIO sit, quare Christus non permisit, vt Discipuli Ioannis palam erubescerent? Respondeo, quia non ex malitia, sed ex pietate erga magistrum suum errauerant.

158. Chrysost. hom. 28. Matth. c. 8. n. 19. Vnde interrogat Chrysostomus, quare Christus duobus hominibus desiderantibus eum sequi permisit, vt vnus abiret, & alter remaneret? Respondet, *Quia primus erat scriba arrogans, qui accessit dicens, sequar te quocumque ieris, & arrogantes non sunt apti regno Dei.* Vnde Chrysostomus homil. 28. *Imprudenter accessit*, & Chrysologus (Chrysolog. in eodem cap.) *Præstantius dixisset, quocumque volueris*: At verò secundus erat pius, & tantum volebat sepelire patrem suum. Vnde Hilarius (Hilar. cit. Ambros. in Luc. c. 9.), ait: *In verbis scribæ apparebat quædam infidelitas, non in verbis discipuli.* Et Ambrosius in Lucam cap. 9. *Ille cogitur, iste remouetur, vt scias, quia deuotus admittitur, indeuotus excluditur.*

Sed ad nostrum propositum: *Adolescens erat discipulus*, inquit Abulensis (Abul. q. 6. in c. 22. Matth.), quæst. 6. in cap. 23. Matth. *Et discipulis suis magistri multum dissimulare debent, præsertim cum ex bono, & pro animo errant, non ex malitia.* Vnde Sanctus Paschasius (S. Paschas. in Matth. lib. 5.) in Matth. lib. 5. ait: *Hæc dicit, & fallitur adolescens, licet non de studio, dum ad opus pietatis ire festinat.* Ac si diceret, qui ex bono animo errant, vt discipuli Ioannis, qui propter amorem sui magistri scandalizabantur de Christo, latenter, & amicabiliter corrigendi sunt, vt non erubescant. *Errores sine malitia sunt venia digni.*

159. Oleaster. in Exod. c. 2. n. 12. 3. RESPONSIO: Interrogat Oleaster, quare Dominus elegit in Ducem, & Prælatum populi sui virum Moysem impatientem, & homicidam, qui percussum Ægyptium abscondit sabulo. Exod. cap. 2. num. 12. in quo (Ibidem.) facto peccauit, vt Auctor est Diuus Augustinus (August.), & tam grauiter vt in epistola Iudæ tradit Oecumenius (Oecumius in ep. Iudæ.), *Quod Diabolus cum Archangelo Michaele altercaretur, & impediebat, quod Moysi daretur sepultura, quia iniuste occidit Ægyptium?* Respondet Oleaster (Oleaster cit. in Exod. Exod. c. 2.), *Quod non factum, sed zelum maximum erga suos in Moyse considerandum est.* Et considerare debemus, quam cautè malum operatus est, *Cùm prius huc, atque illuc respexerit, quam opprimeret Ægyptium Etsi qui occisus fuit exactor erat.* Quasi diceret quod etiam actores malorum, si ex zelo pio & deuoto defecerint tolerabilius, reprehendendi sunt, & non palam, sed latenter.

160. Aug lib. 22. contra Faustum c. 70. Vnde Augustinus in confirmationem pietatis huius lib. 22. contra Faustum cap. 70. adducit Petrum percutientem seruum Pontificis, propugnantem pro Domino. *Vterque* dicit Augustinus, *non detestabili immanitate, sed damnabili animositate iustitiæ regulam excessit: Vterque odio improbitatis aliena, sed ille fraterno, iste Dominico, licet adhuc carnali, tamen amore peccauit.* 161. Ac si diceret inseparabile, & irremediabile est virium palliatum spiritualibus alimentis: nam sunt animæ spirituales ita enixè, & ardenter Patribus suis spiritualibus confœderatæ, quod amor eorum excedit ineffabiliter carnali amori, & hoc indiscreto Zelorypio æmulatur, & forsitan contradicunt mandatis diuinis, & stultè scandalizantur, si contra doctrinam sui Magistri, aliquid audiunt. *Patres spirituales nō sint terrigeni.* Vnde ait Augustinus (August. cit.) loco citato, *Resecandum hoc vitium est, vel eradicandum, sed tamen hoc magnum cor, tanquam terra frugibus, ita ferendis virtutibus excolendum.* 162. Ac si diceret, tanquam ager, qui fructum centuplum produceret, nisi spinis, & tribulis suffocaretur triticum. Ita spirituales animæ ab istis vitiosis virtutibus excolendæ sunt latenter & charitatiue, vt non scandalizentur qui alias ineptè, & stultè scandalizati sunt propter zelotypia Magistrorum. *Zelotypia indiscreta resecanda.*

TRACTATVS

TRACTATVS SEPTIMVS.

Litteralis in Caput 11. Matthæi.

TEXTVS.

7. ILLIS autem abeuntibus cœpit Iesus dicere ad turbas de Ioanne:
quid existis in desertum videre, arundinem vento agitatam. 8. Sed
quid existis videre? hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus
vestiuntur in domibus Regum sunt? 9. Sed quid existis videre? Prophetam?
Etiam dico vobis, & plusquam Prophetam. 10. Hic est
enim, de quo scriptum est: Ecce ego mitto Angelum meum ante
faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te, &c.

EXPOSITIO LITTERÆ.

Chrysost. in caten. S.Thom. ad c.11.Matth. CHysostomus in Cathena S.Thomæ dicit *Quantum ad discipulos Ioannis satis actum erat, certificati enim de Christo per signa, quæ viderant, recesserunt; sed oportebat turbas sanari;*
163. *quia ex interrogatione discipulorum Ioannis multa inconuenientia subintellexerint ignorantes mittentis consilium; poterant vtique dicere, qui tanta testatus de Christo, aliter persuasus est; nunc, &*
S. Thom. in Cathen. *dubitat, vtrum sit ipse. Nunquid ergo alternans ad Iesum, hoc dicit; nunquid timidior à carcere factus, nunquid vane, & inaniter priora dixit:*
Hilar. ibi. Respondet Hilarius: *Encomia Ioannis abeuntibus Discipulis dixit Iesus; ne referrent ea suo magistro, & darent illi occasionem se gloriandi.*
Abul. q. 19. Abulensis quæst. 19. *vt discipuli Ioannis audientes encomia tam singularia de suo Magistro, ne*
Chrysost. citat. S.Thom. Abul. cit. *existimarent esse Messiam.* Chrysostomus *ne videretur homini adulari*: S. Thomas, & Abulensis, *vt turbas suauiter reprehenderet, quia existimabant, quod Ioannes erat facilis, & quod mutasset sententiam quam de Christo asseuerabant aliàs; sed quia plebs ex ignorantia, cogitabat talia; ideo suauiter reprehendit illos; non aspere,*
Matt. 9. n. 4. *sicut Iudæi, qui ex malitia peccabant, quos increpans Dominus dicebat, quid cogitatis in cordibus vestris.*
Abul. cit. Abulensis aliter, *Vt cognoscerent, quod erat verus Deus, & Messias penetrans corda eorum, dixit eximias laudes de Ioanne, de quo tanquam de facili, & leui cogitabant, & arguit*
164. *cogitationes eorum, dicendo, Quid existis videre*
Chrysost. Cyrill. Beda. Auctor imperfecti. *in deserto? arundinem, &c.* Ac si diceret inquit Chrysostomus, Cyrillus, & Beda, & Auctor imperfecti; non esse *Ioannem leuem hominem, qui facilè mutaret sententiam.*

165. Sed quid existis videre, quasi diceret, *Non vos pœniteat exiisse videre talem hominem, quia non solum est sanctitate insignis, sed pœnitentia admirabilis, cum vescitur locustis, habitat inter feras, zona, & cilicio vestitus est, non mollibus vestimentis, sicut illi qui sunt in domibus Regum.* Abul. cit.
Hucusque Abulensis.

Sed quid existis videre Prophetam, plusquam Propheta est; quia Prophetæ de Christo prophetauerunt venturo, Ioannes digito demonstrauit dicens? *Ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi.* Ioan. cap. 1. n. 29.

Hic est enim de quo scriptum est, *Ecce ego mitto Angelum meum: consequenter probatur, quod Ioannes sit plusquam Propheta; quia Angelum* Malachias
vocat eum Malachias cap. 2. *non solum ratione* c. 2. n. 10.
officij, sicut ibi etiam Sacerdotes Angeli vocantur: Ioan. c. 1. n. 6.
sed quia Angeli dicuntur, qui sunt nuntij & legati Dei, & Ioannes fuit homo missus à Deo vt testimonium perhiberet de lumine. Et dicit Malachias, *quod præcedet te*, id est, *Christum tanquam nobilis seruus, qui præcedit Dominum eum* Idem Malachias cit. 166.
honorando, & Ioannes ab vtero matris suæ, honorauit Iesum, & matrem eius exultans & flexis genibus in ventre matris suæ adorando Dominum suum, vt multi Auctores asserunt. Hæc summatim, sed ad expositiones litterales progrediamur paulatim. Abulens. & reliqui, quos cit.

TRANSLATIONES diuersæ?

Vulgata editio.	1.	Illis autem abeuntibus cœpit Iesus dicere de Ioanne, quid existis videre? Arundinem vento agitatam?
Translatio Vatabli.	2.	Quid existis in desertum, vt videretis? num arundinem, quæ agitatur vento?
Translatio ex Syriaca.	3.	Quum autem abiissent cœpit Ieschua verba facere ad turbas super Ioannem, quid existis in desertum visuri? arundinem vento agitatam?

Caietanus. 4. Illis autem absentibus cœpit Iesus laudare Ioannem dicens, quid relictis ciuitatibus itis ad videndum?

Hieronymus, 5. Nunquid ob hoc existis in desertum, vt videritis hominem calamo similem, qui omni vento circumfertur?

Gregorius. 6. Quid existis videre arundinem quæ mox vt aura contingit in partem flectitur?

Glossa ordinaria Lyre. 7. Quare non existis videre Ioannem in carcerem, sicut existis videre in desertum. Existimatis quod est arundo.

Abulensis q. 16. 8. Cœpit Iesus dicere de Ioanne, quia ab Herode in vinculis tenebatur.

DIFFICVLTAS I.

Quare Christus laudat summopere Ioannem?

167. QVæstio prima quare Christus laudat nunc Ioannem.

Abul. q. 18. 1. RESPONSIO Abulensis quæst. 18. *Ne opinio plebis contra illum deficeret; fuerat enim in maxima opinione in cordibus hominum, dum prædicaret, ita vt putaretur esse Messias* Luc. c. 3. Lucæ cap. 3. *Tunc verò cum iam à diebus multis ab Herode viro scelerato in vinculis teneretur, & poterat infirmari opinio eius in cordibus plebieulæ rudis.* Quasi diceret. *Vulgus verius insipiens & laudat quod ignorat.* Vulgus est numerus infinitus insipientium, & nunquam in eodem statu permanet, si bona de aliquo audit, eum facillimè extollit vsque ad sydera, & subitò si male dicantur, mutatur & ad ima deprimit, quem antea laudauerat.

168. Hilar. in Cathen, S. Thom. 2. RESPONSIO Hilarij, qui ait, *Ne id quod immediatè præmiserat referri posset ad Ioannem tanquam scandalizatus esset in Christo. Subditur quod illis abeuntibus cœpit Iesus loqui ad turbas.* Quasi diceret, ne putarent turbæ, quod Christus de Ioanne loquebatur, quando dixit discipulis eius, *Et beatus qui non fuerit scandalizatus in me; ideò eum exclusit laudans Ioannem.*

169. Caietan. in Euang. c. 11. in Matth. 3. RESPONSIO Caietani in cap. 11. Matth. *Aliter hactenus, quia oportuit, tacuit laudes Ioannis; modo autem quia periclitabatur in opinione turbarum tum constantia, tum testimonium redditum à Ioanne de Iesu, inchoat laudes Ioannis.* Quasi diceret, turbæ nesciebant rationem propter quam Ioannes misit Discipulos suos ad Iesum. Et poterant de constantia Ioannis dubitare, & de testimonio tam solemni, quod de Christo dixerat; quod erat agnus Dei, & quod non erat dignus Ioannes soluere corrigiam calceamenti illius, & laudans Ioannem multipliciter, tollit omnem ambiguitatem. Et

170. Glossa. coincidit Glossa, *Quare non istis in carcerem ad videndum Ioannem, sicut ad desertum existis, putatis quod est arundo facilis ad mouendum.*

4. RESPONSIO Chrysostomi in homil. qui interrogat, quare præsentibus Discipulis, non laudauit Christus Ioannem? Et respondet, *Ne videretur homini adulari. Vnde possumus addere, quod Redemptor noluit*, quod laudes Præcursoris peruenirent ad aures eius, ne molestè ferret audire eas; quia ideò incarceratus erat: nam adulationes in palatio Regis euitandas prædicauerat, secundum dictum *Chrysologi, serm. de Decollatione Ioannis, Eliminat à Palatiis adulatio veritatem.* Chrys. in homil. *Iusti adulationē fugiūt.* Chrysolog. ser. de decol.

5. RESPONSIO Hieronymi, *Quòd prædicauit Iesus mirabilia de Ioanne incarcerato, cum præcesserint prodigia facta super cæcos, & claudos ne excusaretur crudelis Herodes, quod Ioannis dictis non credebat; quia miracula non faciebat, ex quo, inquit Hieronymus, prouenit, & est perspicuum prædicationem Christi Reges mundanos audire nouissimos. Vnde Ionæ Prædicatio totam vrbem impleuerat, cum ad Regis aures vltimo accessit.* Vnde addit Hieronymus, *Difficilè potentes, & nobiles, & diuites, & multò his difficilius eloquentes credunt Deo; obcæcatur enim mens eorum diuitiis & opibus, atque luxuria & circumdati vitiis non possunt videre virtutes, simplicitatémque Scripturæ Sanctæ quia non ex maiestate sensuum, sed ex verborum iudicant vilitate.* Ac si diceret; quia Herodias impia; & Herodes in luxuriis, & voluptatibus obcæcati erant, vilipendebant verba Præcursoris; ideo operibus miraculosis, & encomiis celeberrimis laudat eum Christus, vt nullam haberent excusationem de suis sceleribus. 171. Hieron. in Prophetam Ionam. Ionæ c. 3. 6. *Loquaces verbum Dei non audiunt.* Hieron. cit. *Ratio quæsiti*

6. RESPONSIO Abulensis, qui aliam insinuat rationem laudis Baptistæ, scilicet; *Quia redundabat in maiestatem personæ Iesu: nam quo quis laudatur à sapientibus, prudentibus, & perfectis viris, eo qui laudatur excellentior est. Vnde mirabilia Christus de Ioanne prædicauit, vt eius doctrina, & excellentia appareret omnibus, & facilius crederetur. Vnde de iniquo Herode dicitur*, Matth. 15. num. 1. *Audiuit Herodes famam Iesu*, vbi Chrysostomus hom. 49. in Matth. *Non otiosè tempus Euangelista denotauit; non enim ab ipsis statim miraculosis exordiis famam Iesu, sed post multum tempus percepit.* Quasi diceret, parui faciunt magnates audire verbum Dei à sapientibus, & prudentibus, ne comprehensi inueniantur in sententiam contra diuitem epulonem datam, iam sepultum in infernum, *Habent Prophetas, audiant illos.* Hinc Christus Caiphæ multa Iesu interroganti respondit Ioan. c. 18. n. 21. *Quid me interrogas, interroga eos, qui audierunt, quid loquutus sum ipsis.* Quasi diceret, taxat ignauiæ, quod publicam doctrinam non audisset is, cuius erat prospicere quid diceretur. Sed Herodes ita excæcatus erat cupiditatibus luxuriosis, quod sicut Pharao neque miracula, & prodigia, quæ Moyses faciebat attendebat: Sic neque Herodes encomia, quæ Christus de Præcursore turbis dixit, vt eum æstimaret, & crederet; siquidem iam grandis vir, & persona erat sicut Christus testabatur. 172. Abulens. quæst. 18. in Matth. 11. Matth. c. 15. n. 1. Chrysost. homil. 49. in Matth. Luc. cap 16. n. 24. 173. Ioan. c. 18. num. 21. Exod. c. 11.

7. RESPONSIO Abulensis quæst. 18. qui ait: *Laudauit Christus Ioannem; quia licet Ioannes bonus putaretur; crederetur à quibusdam, quod erat sicut alij viri famosi, & excellentes priores: & voluit laudare eius excellentiam esse super omnes, vnde dixit inter natos mulierum non surrexit* 174. Abul. q. 18. Matth. c. 11.

rexit maior Ioanne Baptista. Ac si diceret, cæteri Prophetæ, & Patriarchæ ceciderunt, & peccauerunt in Adamo, parente omnium, & mortui in tumulo ventris matris suæ, ceciderunt; sed de peccato originali non surrexit ex vtero matris suæ, sicut Ioannes, & ideò maior omnibus fuit, quia Prophetæ, & Sancti non fuerunt ita sanctificati in vtero matris suæ sicut Ioannes. Et patet hoc, quia sufficiebat dicere nullus maior natus est de mulieribus Ioanne Baptista, sed addidit non surrexit. Vnde *de tumulo ad tumulum peto dictum est ab antiquis, hoc est de ventre matris ad tumulum sepulturæ*, sed de hoc latius postea.

Ioannes sanctificatus in vtero cum aliqua differentia à cæteris. Authoris mens.

175. *Elogium Doctorum & Philosophorum.*

8. RESPONSIO ad quæsitum. Respondetur, quod encomia dixit Iesus abeuntibus discipulis Ioannis, vt non esset Ioanni occasio inanis gloriæ si coram turba dixisset eis; nemo illorum iturus erat ad Ioannem quia erat incarceratus, & erant impediti, vt eum visitarent.

DIFFICVLTAS II.

Quid intelligitur per arundinem vento agitatam?

QVæritur, quare Ioannem proprietatem arundinis, non habere dicat Christus?

Caietan. 1. RESPONSIO. Caietani in Matth. cap. 11. *Quia prima Ioannis commendatio animi est constantia.* Vnde Hieronymus in Catena; *Nunquid ob hoc existis in desertum. vt videretis hominem calamo similem, qui omni vento circumfertur, & leuitate mentis de eo ambigeret, quem antea prædicaret*; Et addit Sanctus *an forsan stimulus inuidiæ contra me cogitur, & prædicatio eius vanam sectatur gloriam, vt ex ea quærat lucra?* Ac si diceret, non est Ioannes similis prædicatoribus, qui lucra ambitionis quærentes, adulationes Regibus, & Consulibus prædicant, & si se desperatos considerant; adulationes vertunt in rabiem, & multa contra superiores pronuntiant, & isti nunquam in eodem statu permaneut, quia inconstantes sunt, quorum imbecillitatem fugiens Psalmista dicebat, *Perfice gressus meos in semitis meis, vt non moueantur vestigia mea.* Ac si diceret; da mihi, obsecro Domine stabilitatem in bono; aliquando vero hanc suam lubricitatem lamentabatur; *Mei autem penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei.* Ac si diceret, misera est Domine, fragilitas humana, quæ nunquam habet in bono fortitudinem, & adhuc in viris perfectis est colluctatio cum elatione, ambitione, & desiderio imperandi, quia in nullo habent persistentiam, & nisi manu protectionis Dei tenerentur, laberentur sicut superbi, *Quorum lapsum*, (inquit Rupertus,) *ruinámque insuperabilem expauescens*, Propheta ait: Psalm. 35. num. 12. *Non veniat mihi pes superbiæ, & manus peccatoris non moueat me ibi ceciderunt, qui operantur iniquitatem, expulsi sunt, nec potuerunt stare.* Ac si diceret, tam vehemens & fortis est tentatio manus peccatoris dantis munera, & dignitates promittentis, quod columnæ sanctitatis timent moueri à sua constantia, & fortitudine. Sed non sic (inquit Dominus) est Præcursor, quia non mouetur sicut

Hieronym. in catena S.Thom.

176. *Prædicatores adulatores Principum damnantur.*

Ps. 16. n. 5.

Ps. 72. n. 2.

Rupert. Abb. Ps. 35. n. 12.

177. *Munera sanctos viros mouent.*

arundo à quocumque vento, *Quia pedes eius sunt columna aureæ super bases argenteas*, Eccle- Eccles. 26. n. 23.
siast. 26. num. 23. *quia ab argento habet niueum candorem; nam est speculum virginitatis*, vt Chrysologus ait, *ab auro virtutum pretium*, quia inter natos mulierum nullus maior illo, à columnis robur, & firmitatem; quia non mouetur discipulorum suorum æmulatione, & fragilitate, imò fortius in radice Charitatis existis, nam sicut dixit Chrysostomus in homiliario: *Non potest aliquis dicere quod Ioannes erat constans, sed postea lasciuiæ seruiens factus est mobilis, propter quod dictum est à Domino, quid existis videre in desertum?*

Chrysolog. sermon. de Præcur.

Chrysost. in homil.

178. Abul. q. 21.

2. RESPONSIO. Abulensis quæst. 21. in Matth. cap. 11. dixit: *Christus Dominus per dicta verba de mobilitate arundinis, vt significaret constantiam Ioannis,* Quasi diceret, homo qui est leuis opinionis, etiamsi interdum concipiat propositum vitæ excellentis, non potest in illo diu permanere; Ioannes autem habebat vitam austerissimam, scilicet, manens in deserto, vbi nullum bonum humanum erat, indutus veste de pilis camelorum, & comedens solum locustas, & mel syluestre, in hac autem austeritate vitæ perseuerauit à pueritia vsque ad mortem; & nunquam pro tanta pœnitentia quæsiuit subsidium, potum aut cibos delicatos, sed præmium laborum suorum fuit longa carceris oppressio. Quomodo ergo poterat esse leuis opinionis, & facilè moueri, sed mentis constantissimæ, & sic nunquam dubitauit de Christo, quod esset Messias.

Inconstantes facile mouentur.

Ioannis encomia.

Hypocritæ quærunt cibos delicatos.

179. Bern. ep. 341.

3. RESPONSIO Bernardi, epistol. 341. *Erubescat anima conuersa ad Dominum, tam fragili affectu sectari iustitiam.* Quasi dicat, quod sunt multi qui nunquam permanent firmi, & stabiles in rebus spiritualibus, sed vna die fortes, & statim mobiles sicut arundo, De quorum virtute dici potest, quod de hedera Ionæ, *Quæ sub vna nocte nata est, & sub vna nocte periit.* Sed hoc ad mores pertinet, & postea latius.

Fragiles & mobiles in spiritu vincendi.

Ionæ c. 4. n. 10.

DIFFICVLTAS III.

Quomodo vsus vestium sit licitus.

190. QVæretur quomodo reprehendit Christus vsum vestium dicens, quod qui mollibus vestiuntur in domibus Regum sunt.

Matth. 11. n. 3.

1. RESPONSIO S. Gregorij in Homiliario, *Nemo autem existimaret, in fluxu atque studio pretiosarum vestium peccata deesse, quia si hoc culpa non esset, nullo modo Ioannem Dominus de vestimenti sui asperitate laudasset & nequaquam Petrus fœminas à pretiosarum vestium appetitu compesceret, dicens, non in veste pretiosa, &c.*

S. Gregor. in homil. 1. Epist. Petri c. 3. n. 3.

2. RESPONSIO Augustini lib. 4. de doctrina Christiana, qui ait, *tunc in omnibus non vsus rerum sed libido vtentis in culpa est.* Quasi diceret, vt Abulensis explicat quæst. 22. in Matth. *Quod circa vestes, & totum ornatum exteriorem potest quis bene se habere in omnibus quæ in vsum nostrum veniunt; id est, si non sint per se bona; virtus & vitium possunt esse in quantum in eis esse superabundantia, & defectus, & bene, & malè à ratione dirigi, vt Aristot. dicit 7. Ethic. cap. 12.*

Aug. de doctrin. Christ. lib. 4.

Abul. q. 22. in Matth.

Aristot. 7. Ethic c. 12.

Ad Cor.c.11. Glossa. *cap.* 12. *Et si quaras*, quomodo potest excusari consuetudo in vestibus, quia licita est, vt inquit Apostolus ad Corinth. 11. Respondet Glossa, *Quod ornatus mulierum, quæ contemnebant Viros suos, & vt aliis placerent, ornabant sepulchra: hoc semper est illicitum.* Vnde dicit Cyprianus,
Cyprian.cit. à Tost.q.22. in Matt c.11 *Quod tales perdunt ornatum mentis, qui volunt placere viris incitando ad peccatum.*

3. RESPONSIO Si quæras, *Virum liceat nouas introducere vestes & vsus ad lasciuiam prouocantes vt ostendere pectora, & dorsum (sicut his calamitosis temporibus est in vsu?)* Respondit
Abulens. cit. q.23. Abulensis quæst. 23. *Satis peccat, qui nouitatem in vestibus introducens, aliis occasionem tribuit sequendi eandem nouitatem, cum hoc sit causa depauperationis.* Ac si diceret, quomodo non erit graue peccatum introducere vsus vestium lasciuos? Quomodo non est grauis culpa
Vsus vestimentorum destructio Regnorum. gubernatorum, senatorum & Regum, qui propter vanitates vestium, & superfluos sumptus, & immoderatos, non solum dant occasionem
182. depauperationis Regni, sed & consummationis.
August. 3. Confess. Vnde Augustinus 3. Confession. *Quæ contra mores hominum sunt flagitia pro diuersitate proximorum vitanda sunt; turpis enim est pars, quæ suo non congruit vniuerso.* Ac si diceret Sanctus: quæ turpitudo non est introducta in Republica; quæ in vestibus prophanis differt ab vniuerso? quæ namque natio tam barbara quæ videns suam periclitari Rempublicam, remedium festinanter non approximet? Fomites autem huius
Hieron.cit. supra ab Abulens. calamitatis (inquit Hieronymus,) *In domibus Regum sunt, vbi quotidie vsus præposterus vestium prophanarum pullulat?* Vnde Chrysostom. in
Chrysost. in homil. homil. *Si Ioannes vellet mollibus vestibus vestiri, non eremum habitasset, sed Regum palatium.*

Et si quæras, vtrum varietas vestimentorum sit peccatum, quod est interrogare Hispanico
Hispanica locutio. sermone, *Si los trajes tan profanos que se vsan oy, sea pecado el traerlos, y consentirlos?*

183. S.Hieron. in Sophoniam. c.1.n.8. 4. RESPONSIO sit cum S. Hieronymo explicans illa verba Sophoniæ: 1. num. 8. *Visitabo super omnes qui induti sunt veste peregrina. Et si quæras, qui sunt qui hac veste peregrina vtuntur?* Respondeo; *nunc homines Hispani, &*
Auctoris mens. *vxores eorum, qui patruos, & antiquos cultus fastidientes peregrinis, & lasciuis vestibus ornantur? Nonne præposterus videtur mundus præsens, & contrarius vestibus & honestis ornamentis Patrum nostrorum.* Legantur Augustinus, & Am-
Aug.lib.3. de doctina Christ. Ambrosius lib.1.offic. Abul.q.23. brosius, quasi prophetizantes calamitates huius temporis: *In vsu vestium, (inquit Augustinus,) oportet abesse libidinem.* Et Ambrosius: *Decor corporis non sit affectatus sed natura vel simplex*, id est, vt Ambrosius quæst. 23. explicat, *Nihil faciamus homines, vt ex vestibus acquiratur pulchritudo, vel fulgor quem non habemus.*

Sed proh Dolor! quia homines huius sæculi effæminatos, & fulgoribus plenos videmus; propter quod abominabiles facti sumus Deo: nam
Deut.c.22. n.5. vt dicitur Deuter. 22. n. 5. *Non induetur mulier veste virili, nec vir vtetur veste fœminea; abominabilis enim est apud Deum, qui facit hæc:* quis non expauescit, & corde trepidat, hæc audiendo? Cum notum sit, quod vix inter Hispanos fœmina nobilissima reperiatur; quæ non sit intus vestibus virilibus ornata? Quid eis desit, nisi vt arma accipiant; quia homines fœmineis vestibus, & capillaturis vtuntur. Vnde translatio Vatabli ait, *Mulier ne gerat arma virilia; nec vir induatur vestimento muliebri; quoniam abominandus est Domino, quisquis illa fecerit.* Translat. Vatabl.

Et quæro, quare quæratur anxiè ab Hispanis 184.
causa, cur Deus illis sicut solebat patribus suis *Hispani antiquiores gigantes, quare.*
in prœliis non fauet, nullam aliam quætam nisi quia propter vsus vestium, effœminati, & abominabiles facti sunt Deo, quia mutauerunt Hispani gloriam, & vestes simplices, quibus vtebantur antiquitus. *Achab nonne mutato virili habitu prælium ingressus, sagitta vulneratus interiit.* 3. Reg. 22. num. 34. *Nonne vxor Ieroboam mutato habitu muliebri consuluit Prophetam Acham & triste nuntium ab eo super mortem filij sui intimatam audiuit* 3. Reg. 14. n. 12. *Nonne Saül mutato habitu consuluit Pythonissam, & præsagium mortis suæ, & filiorum eius cito audiuit, & vidit?* 1. Reg. 28. num. 19. *Thamar pro adimplenda libidine appetitus sui habitum non mutauit, & exposuit se periculo infamiæ, & notæ vt taceam prophanas fabulas, vbi mutatio vestium innumerabiles transformationes inuenit, adulteria, incesta; & strupa, atque deliria inaudita.* Sufficiat, quod annotant Septuaginta in cap. 22. num. 5. Deuteronomij: *Non erunt vasa viri super mulierem nec inducetur vir stolam muliebrem.* Vel vt Chaldæa translatio, *non ornabitur vir ornamentis mulieris; quia abominabile est coram Deo, qui fecerit hæc.* 3.Reg.22. n.34. 3 Reg.14. num.12. 1.Reg.28. num 19. Gen.38.n.15 185. Septuag.in c.22.Deut. Translat. Pagn. Translat. Chaldæa.

5. RESPONSIO. Si quæras, quæ sunt arma mulieris? quæ vasa? quæ ornamenta? Respondetur cum Iusto Orgilitano, *Quod capilli sunt fortiora arma fœminina.* Vnde in Cant. dicitur cap. 4. num. 9. *Vulnerasti me Sponsa in vno crine colli tui.* Vnde viri fœmineis vtuntur hodie armis istis, quia maiorem comam capillorum nutriunt, ornant, & fulgere nituntur quam lasciuæ, & pulchræ mulieres. *Quæ autem vasa muliebria? nisi vbi vnguenta fucorum, & colorum sunt, quibus effœminati viri, vt nitore resplendeant vtuntur. Quæ enim sunt ornamenta fœminarum? quæ maiorem eis pulchritudinem præstant. Nonne coma capitis.* Secundum dictum Apostoli 1. Corinth cap. 11. num. 15. *Mulier si comam nutriat, gloria est illi.* Ergo viri qui comam capillorum nutriunt illi sunt, de quibus Sophonias, cap. 1. num. 8. loquitur, *Visitabo super illos, qui veste peregrina vtuntur;* quia peregrinum, & rarum est, quod videtur hodie: nam homines mutauerunt vestes, & vsus inglorios & prophanos: Ita quod coma, quæ gloria est mulieri; viris infamia, & abominatio sit apud Deum. Iust. Orgil. in Cant.c.4. n 9. 186. *In fames homines cõuertuntur vestibus fœminis induti* 1.Cor.c.11. n.15. Soph.1.n.8.

6. RESPONSIO: ad quæsitum alterum 187.
respondetur quomodo & quando vsus vestium Matth.c.11.
mollium, de quibus Christus loquitur, qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt, quando erit peccaminosus: dicit Abulensis Abul.q.23.
quæst. 23. *Cum quis supra statum suum, & facultatem ornetur, & fulgeat, tunc videtur esse peccatum mortale; quia, vt inquit Ambrosius* Ambros. 1. Offic.
lib. 1. Officior. *Homo communis non debet ornari vestibus pretiosis, & fulgentibus.* Et Augu- August.
stinus loco citato; *quia abutitur talis consuetudine sui status.* Et addit Abulensis quæst. 23. *quia* Abulens.
omnino est irrationabile pauperem velle pretiosis vestibus vti, cum per hunc superfluum cultum cogatur deficere in necessariis ad sustentationem. Et Gregor. in homil.
Gregorius in homil. *Sicut nonnulli qui cultum subtilium,*

subtilium, pretiosarúmque vestium non putant esse peccatum; quod si culpa non esset, nequaquam Luc. cap. sup. cit. *sermo Domini tam vigilanter exprimeret, quod Dives, qui torquebatur apud inferos bysso &*
188. *purpura fuisset indutus.* Quasi dicat Sanctus, *Auctoris mens* quod vestimenta excedentia proprium statum: *Circa debitā servorum solvendum.* & superflua in magnatibus, maximè si pauperibus & servis suis non succurrunt, & soluunt, Abul. cit. quod eis debetur, graue peccatum est.

7. RESPONSIO. Abulensis loco citato, qui ait, *Quod vestium profanitas adhuc in mulieribus, si excedit conditionem status sui peccatum est.* 1. ad Timot. c. 2. n. 9. Vnde Apostolus 1. ad Timoth. cap. 2. num. 9. *Mulieres in habitu, & ornatu cum verecundia, & sobrietate ornantes se; id est, sobrietas sit mensura, & qualitas cuiuscumque personæ.* Abul. cit. 1. Timoth. Et subdit Apostolus: *Non in tortis crinibus, auro, aut margaritis, aut veste pretiosa.* *Vestimentorū varietas perditio Regnorum.* Quasi diceret ornari auro, & pretiosis vestibus, non licet communibus mulieribus, sed solum vestimentis auro, & bysso textis vtantur Reginæ & Principes. Non sicut meretrices, & scandalosæ mulieres; nam istæ & qui talia consentiunt,
189. peccant, quia vt ait Augustinus lib. 3. de doctrina Christiana. Aug. lib. 3. de doctrin. Christiana. *Quisquis sic vtitur exterioribus rebus metas consuetudinis rationabilis excedit.* *Æqualitas pretiosa vestimentorum destructio Regnorum.* Quasi diceret: omnia sic perduntur, & confunduntur in Republica, quia nobilis ab ignobili non distinguitur, neque seruus à Domino; & mendicus operarius ab equite nobilissimo. Matth. 11. Et insuper depauperantur omnes, & scandalizantur nationes alienigenæ, vel potius in risum, & opprobrium illis eueniunt, quia talis vsus vestium pretiosarum in domibus Regum solum debent inueniri, vt Christus dixit, & in seruis suis qui semper sunt principaliores, & similiter in hominibus eius qualitatis. Vestimenta autem prophana designant malos mores. Chrysost. in homil. Vnde Chrysostom. in homil. *A vestimentis, & moribus Ioannis deducit Christus esse Prophetam & plusquam Prophetam.*

DIFFICVLTAS IV.

Vt quid dicit Dominus, quòd Ioannes est Propheta, & plusquam Propheta?

QVæretur, qua ratione & occasione dixit Christus, quod Præcursor erat Propheta, & plusquam Propheta?

190. 1. RESPONSIO Gregorij in Catena Sancti Thomæ, Gregor. in Catena S. Thom. *Quia Prophetæ prædicabant, & prædicebant ventura de Messia, sed non demonstrabant, Ioannes verò plusquam Propheta, quia eum quem præcurrendo prophetauerat, etiam ostendendo monstrauerat.* *Ioannes quare plusquam Propheta.* Ac si diceret, credite Ioanni quia non solum de me prophetauit, adhuc ex vtero matris loquens per os matris suæ, sed & vobis prædixit me esse Messiam; & ideò misit vos ad me, non ignorans, sed prædicans, & docens, & in hoc plusquam Propheta, quia illi non Ioan. c. 1. cognouerunt me, Ioannes vero venit in testimonium meum, vt illud perhiberet de veritate verbis & signis, & digito me ostendendo, & prædicando. Hieronym. in catena

2. RESPONSIO Hieronymi in Catena, *In quo etiam cæteris Prophetis maior est; quia priuilegium prophetale etiam Baptismi accessit præmium, vt suum Dominum baptizaret.* Ac si diceret: *Prophetæ præmium suæ prophetiæ receperunt sperando videre Verbum diuinum incarnatum:* At Ioannes, & vidit, & tanta mercede, & honore coronatus est, vt baptizaret Christum, & quasi manu sua coronam Redemptori imposuerit. *Coronauit manus Ioannis Christū.*

3. RESPONSIO, Abulensis quæst. 27. 191. *Ioannes est plusquam Propheta, quia habuit excellentiam quandam supra rem prophetatam, & super cæteros, quia vt Christus dixit; Lucæ 10. Multi Prophetæ voluerunt videre quod vos videtis, & non viderunt;* Abul. q. 27. in Matt. 11. Luc. 10. hoc autem conuenit ad gradum Propheticum. Quia consistit Prophetia in cognitione; perfectius autem aliquid cognoscitur cum sensu percipitur, quam cum solo intellectu apprehenditur; Ioannes autem intellectu cognouit in ventre matris, vox clamantis fuit in deserto, & in Iordane vidit, & audiuit, & tetigit, & in carcere prædicauit, & docuit Discipulos. *Subtilitas intellectus Ioannis.* Matth. c. 11.

4. RESPONSIO. Chrysostomi, *Secundum quid est maior Ioannes Prophetis? Secundum illud quod est prope Christum.* 192. Chrysost. in homil. Et ideò dicitur Matth. 11. *Mitto ante faciem tuam, hoc est, prope te.* Matth. 11. Ac si diceret, vt adnotauit Abulensis q. 27. Abul. q. 27. *Ioannes cucurrit cum Christo, cæteri Prophetæ de longe prænuntiauerunt; iste autem fuit immediatè ante eum,* id est, primum gradum excellentiæ habuit post Christum, de quo in sequenti difficultate dicemus. *Excellentia Ioannis.*

DIFFICVLTAS V.

Quare per Malachiam prænuntiatus fuit Ioannes, & vocatus Angelus?

QVæretur, quare Propheta Malachias cap. 3. num. 1. prophetauit de Præcursore. 193. Malach. c. 3. n. 1.

1. RESPONSIO Hieronymi in Catena, *Quia cæteris Prophetis maior est.* Hieronym. in catena Vel vt Chrysostom. in homil. *Vt monstraretur secundum quid est maior, dicens; hic est enim, de quo scriptum est: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam.* S. Thom. Chrys. in homil. Malach. 3. n. 1. Quasi diceret, ita excellentissima fuit vita Præcursoris, vt cum miraculum nullum fecerit, perpetuum fuit ipse miraculum miraculo Prophetatus, miraculo conceptus, miraculo clausus adhuc in vtero venientem Dominum sentiens, & matri suæ demonstrans, miraculo circumcisus, mutam Patris sui linguam exoluens, miraculo inter feras vitam gerens. *Ioannis eximia laus.*

2. RESPONSIO. Hieronymi, *Vt meritorum Ioannis argumentum faceret Dominus de Malachia testimonium infert, in quo etiam Angelus prædicatur.* 194. Hieron. cit. Quasi diceret Angelum hic Ioannem non putemus naturæ societate, sed officij dignitate, id est, nuntium qui venturum Dominum nuntiauit. Et Auctor imperfecti addidit, Ioannes non solum æquauit Angelos, sed superasse videtur; quia cum homo, & non Angelus esset, Angelicam, non humanam vitam egit. Auctor imperfecti. Ita vt multi ex Iudæis verè fuisse Angelum existimauerint, vt Auctor est Eusebius. Euseb.

3. RESPONSIO

Gregor. in Cathena Græca locutio.

3. Responsio Gregorij citati in catena Sancti Thomæ, *Quod Græcè Angelus, idem est, quod Latinè nuncius. Rectè ergo qui nuntiare supernum nuntium venerat Angelus vocatur, vt dignitatem seruet in nomine quam explet in operatione.*

Chrysost. in homil.

4. Responsio. Chrysostomi in homil. *Monstrat igitur Dominus secundum quid Ioannes est maior Prophetis, secundum id scilicet, quod est prope Christum, & idcò dicit mitto ante faciem tuam, hoc est propè te, sicut qui iuxta currum Regis incedunt aliis sunt clariores: ita*
195. Malach. cit. *Ioannes prope Christi præsentiam.* Ac si diceret qui intra curtum cum Rege instant, sunt Principes, qui loquuntur cum Rege. Ita Ioannes Princeps est, qui exultauit vt gigas ad currendum viam hanc cum Christo? *Et si quæras, quomodo apud* Malachiam cap. 3. num. 1. *non legitur ante faciem tuam, sed ante meam?*

Ps. 18. n. 6. Malach. 3. n. 1.

196. Maldonat.

5. Responsio Maldonati in cap. 11. Matth. quod sensus idem est: *Nam illic Christus de se loquitur, hic Pater de Filio.* Et hinc potest etiam probari diuinitas Christi: nam certum est apud Prophetam Deum esse qui loquitur; ex eodem autem loco manifestum est fuisse Christum.

Glossa in Malach.

6. Responsio ad quæsitum Glossæ, quæ ait, *Alij Prophetæ missi sunt, vt aduentum Christi annuntiarent: Ioannes autem vt prepararet ipsius viam, sequitur, vt prepararet viam ante te.* Quasi diceret vt per viam redderet sibi corda auditorum pœnitentiam prædicando, & baptizando.

Hilarius

Vnde Hilarius innium & desertum est cor in quo habitatio nulla est Dei. Sed hoc mysticè postea.

197. Hieron. Abulens.

7. Responsio Hieronymi, & Abulensis quæst. 29. citati, aliam reddit rationem, propter quam Dominus Ioannes Angelus vocatur, *Quia in carne, & præter carnem viuere non terrena vita est, sed cælestis.* Alij dicunt, (dicit Abulensis) quæstione citata: *Quia Ioannes erat Sacerdos. nam filius Zachariæ Sacerdotis erat*, Lucæ cap. 1. *Sacerdotes autem Angeli dicuntur*, Malach. cap. 2. n. 7. *Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, quia Angelus Domini exercituum est*, & 1. Corinth. 11. num. 19. dicitur, *Quod mulieres in Ecclesia habeant capita velata propter Angelos, id est, propter Sacerdotes.*

Sacerdotes Angeli dicuntur. Auctores varij. Lucæ. 1. Malach c. 2. n. 7. 1. Cor. c. 11. n. 19.

8. Responsio Abulensis ex sua sententia quæst. 28. qui dicit, *Quod fuit conueniens, quod Ioannes fuisset prænuntiatus, non solum propter excellentiam Ioannis, quia fuit maior inter natos mulierum. Sed: quia futurus erat præcursor Domini, & quanto magis esset excellentior Ioannes, tanto maioris auctoritatis esset testimonium suum.* Vnde addit Abulensis quæst. 29. citata: *Ioannes vocatur*, à Malachia cap. 3. n. 1. *Angelus, quia fuit nuntius à Deo missus ad annuntiandum Iudæis de Messia.* Vnde vt Gregorius dicit: *omnes Angeli nuntij Dei dicuntur*, vt patet Esai 33. num. 7. *Angeli pacis amare flebunt. Quasi diceret: nuntij boni tristantur de infelicitatibus hominum. Sed nomen nuntij maximè ad Ioannem pertinet propter dignitatem rei annunciatæ.* Præterea quod ostendere Christum, & annuntiare Angelorum officium fuit Lucæ 1. vbi Angelus Mariæ annuntiauit de Christi conceptione, & ipsi Angeli annuntiauerunt Pastoribus ipsum natum, Lucæ cap. 2. Ioannes ergo qui idem faciebat, Angelus dicebatur eo modo quo insinuauit Hieronymus, & Gregorius iam citati: *Supra Angelum Ioannem dici non putemus naturæ societate, sed officij dignitate.* Ex quo patet responsio ad totum quæsitum.

198. Abul. q. 28. Ioãnes Christi honorificentia. Abul. q. 29. Malach. 3. n. 1. Greg. cit. Es. 33. n. 7. Luc. 1. Luc. 2. 199. Hieron. Gregor.

TRACTATVS OCTAVVS,

EXPOSITIONES AD MORES

Super illa verba: *Illis autem abeuntibus cœpit Iesus dicere de Ioanne*, &c.

DIFFICVLTAS VI. ad mores.

200. Quæritur, cur tot, tantáque encomia ad populum dixit Iesus de Ioanne? Et cur illius discipulis abeuntibus? Ad hoc secundum in sequenti difficultate respondebo. Et ad primum

Abul. q. 18.

1. Responsio. Abulensis quæst. 18. citata in littera: *Ne opinio plebis contra illum deficeret; fuerat enim in maxima opinione in cordibus hominum.* Ac si diceret, quod magna cautela semper agendum est, ac maximè consulendum honori illius cuius fama periclitatur. Admirabilis est nota Chrysologi serm. de Thelonario, *Cur Dominus cum ad se vocaret Matthæum, nullum ei premium promiserat, sed tantum dixit absolutè: Sequere me. Et augetur difficultas, quia vocando Diuum Petrum, & Andream magnum eis præmium repromisit*, dicens Matth. 4.

Chrysolog. serm. de Thelonario. Matth. c. 8. n. 19.

Matth. 4. n. 19. *Fama iustorum pretiosa est apud Deũ.* Idem. Matth. 8. num. 20.

Matth. 4. num. 19. *Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum.* Quasi diceret, faciam vos Doctores Ecclesiæ, & Prædicatores animarum, vt eas ad viam salutis dirigatis. Et ampliatur difficultas, quia non est dedignatus ire ad domum Thelonarij Matthæi ad conuiuium grande celebrandum pro tam celebri conuersione peccatoris, & ad domum Andreæ, & Petri pro tunc non iuit, sed venire eos iussit cum illo. *Venite, inquit post me. Matth. 4.* Respondet Chrysologus, & Paschasius, *Quod non proponitur Matthæo vllum præmium propter famam illius, ne audientes circunstantes putarent; quod Domino adhærebat ob lucrum, vel aliquam mercedis spectationem, sed tantum propter nimium amoris sui affectum*: Nam semper Dominus famam suorum amicorum æstimat, & pluris fecit.

Chrysolog. Paschas.

201\. *Fama pluris æstimanda.* S. Greg. lib. moral. Iob c. 42. n. 7.

Vnde notauit Sanctus Gregorius furorem diuinum quo Dominus contra amicum Iob Eliphaz Themanitem accensus, ait: *Iratus est furor meus in te & in duos amicos tuos.* Et si quæramus rationem tantæ indignationis nullam aliam reperies, nisi famam & honorem ipsius Iob periclitantem: nam ipsi amici Iob pessimam de illo opinionem acceperant, & dicebant, *Quis vnquam innocens periit*, Iob 4. num. 7. *Quid ergo fecit Dominus, vt honor amici sui conseruaretur illæsus? nil aliud nisi cepit dicere de Iob mirabilia & reprehendere ignorantiam, & stultitiam illorum quoniam non estis loquuti coram me rectum, sicut seruus meus Iob cap. 42. num. 7.* Et post multa & magnalia de illo ponderata, quasi iam placatus propter amicum Dei Iob addidit: *Iob autem seruus meus orabit pro vobis, faciem eius suscipiam* Iob 42. Quasi diceret, si vos serui mei essetis, sicut seruus meus Iob famam, & honorem illius obseruaretis. At ille verè est meus amicus & seruus, qui non dedit malum pro malo, neque malè sensit, de quibus male de eo loquebantur, sed reddidit bonum pro malo, & orabit pro vobis. Et ego tantum eum æstimo, & diligo, quod propter eum, & propter eius honorem, & famam parcam vobis, & respiciam faciem eius; & propter eum vos. Vnde Gregorius lib. 33. moral. cap. 3. *O Domine iudicij tui sententia indicat quantum à luce tuæ rectitudinis cæcitas nostra discordat.* Ac si diceret: O Deus meus quam incomprehensibilia sunt iudicia tua, & quam diuersa ab hominum cogitationibus, quantum nos cæcitas nostrarum passionum multoties fefellit, & facit vt viros bonos quasi malos reputemus, doctos, quasi ignaros, nobiles quasi ignobiles; Quia vt inquit Rupertus in Exod. *Hæc est amaritudo rixantium, vt semper è vicino rapiant quod noxium est ad angendum contemptum.* Et sanè Gregorius addidit: *Ecce te iudice, Deus meus, beatum Iob victorem esse cognouimus, quem in te peccasse loquendo credebamus.* Ac si diceret, pluris facit Deus famam & honorem amicorum suorum, quod cùm periclitatur apud inscios & ignaros, cœpit, & nunquam finit dicere de eis, vt patet in Ioanne Matt. 11. *De quo cœpit Iesus dicere, vt turba; non desiceret in eius opinione.*

Iob 4. n. 7. Iob 42. n. 8.

203\. *Amicus Dei dilectus qui de omnibus benè loquitur.*

Greg. lib. 33. moral. c. 3. Rupert. Abb. in Exod. cit. supra. Gregor. vbi supra. Matth. 11.

Vatabl. in schol. Daniel c. 3. n. 92.

2\. Responsio. Admirabilis est nota Vatabli in scholiis, *Quare Nabuchodonosor videns tres pueros in camino ignis dixit, & species quarti similis est Filio Dei? Daniel cap. 3. num. 92.* Et respondet Vatablus: *Apparuit Nabuchodonosor Filius Dei, ne putaret hoc fieri in maleficio.* Quasi diceret, seruiebant pueri in domo Regis, & ne Chaldæi, & Assyrij putarent, quod Rex habebat in suo seruitio maleficos, & hoc modo Rex, & pueri sine honore remanerent; quia non permittit Deus quod deficiat opinio seruorum suorum, & opinio Regis, & Regni pro seruis maleficiis traditis exhonoratur, & in opprobium venit.

Malefici serui Principes exhonorant.

3\. Responsio sit, *Quod cœpit Iesus dicere de Ioanne, vt virtus Ioannis laudata cresceret, & confortaretur eius animus ad difficiliora, & præclariora; & positus in carcere ad palmam martyrij excitaretur honoribus & encomiis à Christo exaltatus.* 204.

Interrogat Sanctus Chrysostomus, *Quare Christus ad curandam socrum Petri dignatus est ire cum esset paupercula domus iuxta mare posita?* Er respondet, *Quod ad diuersorium Discipulorum diuertit se Christus, & (vt supra dicebamus) ad domum Matthæi Thelonarij, quando eum vocauit, quod faciebat*, vt inquit Chrysostomus homil. 28. in Matth. *vt hoc affecti Discipuli honore, diligentiores ad omnia fierent.* Vnde Abulensis quæst. 42. in Matth. ait, *Quod Dominus honorat suos Discipulos, & Præcursorem plus, vt tali honore animosiores reddantur in sufferendis laboribus, & obseruandis præceptis: nam dignitas, & honor maximè confortant ad quæcumque difficilia vincenda*; vt patet in Ioanne incarcerato, quod animatus & confortatus honoribus & encomiis sui Magistri, caput & vitam dedit pro sui amore.

D. Chrysost. homil. 28. in Matth. Abul. q. 42.

205\. *Honores confortant homines ad laborem.*

4\. Responsio, sit ratio, cur cœpit Iesus dicere de Ioanne, *Quasi admiratus Iesus, & obligatus, videns Præcursorem quærentem, non quæ sua erant, sed quæ Dei.* Et sic eius, consolatio positi in vinculis fuit legatio, quam misit ad Christum vt aulicis, & familiaribus, ac priuatis Regum documentum præstaret de non ab horrendo consortes in Principis amicitiam. Interrogat Oleaster, *Quare Moyses se excusauerat in legatione ad Pharaonem, vel insinuando suam humilitatem dicendo, quis sum ego, vt vadam ad Pharaonem.* Exod. cap. 2. *Neque credendo Deo dicenti, ego ero in ore tuo; neque ad prodigia virgæ in colubrum versæ, postea in virgam; neque tamen considerando quàm largus est Deus in seruos suos, vt eos Deos faciat dicendo, tu eris ei pro Deo.* (id est Pharaoni) sic legit Pagninus: *Neque volebat, nec audebat talibus subsidiis munitus adire Pharaonem, sed semper suam incapacitatem ostendens dicebat, impeditioris, & tardioris linguæ ego sum.* Exod. cap 4. Cum autem Dominus dixit illi? *Aaron frater tuus scio, quod eloquens sit?* Ac si diceret: *Non te excuses, quia socium dabo tibi, qui eloquentissimè loquens videatur loquendo.* Sic legit Pagninus: *Quo audito ita mutatus est Moyses, ac hilari vultu responsum dedit Domino dicens: vadam, & iuit æquo, & alacri corde.* Vnde Oleaster: *Attendant Aulici, & qui Principibus ministrant, & societatem abhorrent nolentes consortem habere, & si detur ægrè ferunt; non enim acquieuit Sanctus Vir Deo, quousque ei socium in legatione daret, & quasi pro præmio laboris, & itineris sui habuit socium in missione sua.*

Authoris mens. 1 Cor. 13. n. 15.

206\. Oleaster in Exod. c. 3. n. 11. Exod. c. 3. num. 12. *Aulici in Palatio inuidi.* Pagn. Exod. c. 4. num 15. Ibid. Translat. Pagnin. Oleaster in Exod. cit.

Et in hoc sensu Martha conqueritur de Maria sorore sua dicens: *Domine, non est tibi cura, quod soror mea reliquit me solam ministrare.*

Lucæ

Lucæ c. 10. Oleaster in Exod. c. 4. *Singulares volunt esse Aulici.*

Lucæ cap. 10. Vnde serui Principum inquit Oleaster in Exod cap. 4. *Quia non tam bonum Principis ministerium, quam propriam vtilitatem quærunt, nolunt consortium; serui vero Dei, quia non quod suum est, sed quod Dei cupiunt, socios ad ministerium desiderant, petunt, & mittunt, sicut Præcursor qui pro consolatione laborum suorum in vinculis, & in hora* iam appropinquante mortis legatos mittit ad Iesum, & de hoc iam gratulabundus & obligatus se ostendit Dominus, quod cœpit, & non timuit dicere de

208\. Ioanne, hoc est, principium laudationum Ioannis, epilogus est omnium virtutum, quia cum ipse missus fuit à Deo quasi legatus quod Græcè idem est, ac nuntius, vt testimonium hominibus perhiberet de Christo, ipse tanta fuit humilitate suffultus, vt nuntios, & legatos misisset ad Iesum, vt discipuli eius & eodem officio fungerentur, & toto orbe terrarum nuntij, & legati fuissent, & testimonium perhiberent de verbo vitæ.

Matth. c. 11. Ioan. c. 1. n. 1. Matth. c. 11.

DIFFICVLTAS VII. ad mores.

Quare Discipulis abeuntibus cœpit Iesus dicere de Ioanne?

209\. Abulens. qu. citata.

QVæritur, cur non præsentibus, sed absentibus Discipulis Præcursoris cœpit Iesus dicere de Ioanne?

1\. Responsio Abulensis quæst. citata in littera, *Ne discipuli erubescerent si de sua dubitatione palam arguerentur, quia spirituales sunt magis sensibiles, & quia ex ignorantia dubitauerant; ideo vt prudens medicus latenter, & illis absentibus medicinam exhibere voluit, Respondens, dicite Ioanni quæ vidistis.* Quasi diceret, vester Magister docebit vos veritatem de verbo incarnato.

Spirituales magis sensibiles. Matth. c. 11.

Chrysost. homil. 4. in Matth. c. 1. n. 20.

2\. Responsio Sancti Chrysostomi, *Qui interrogat quare cum Angelus apparuit Ioseпho sponso Deiparæ vt consolaretur eum de cogitatu impudico, nullam de suspicione fecit mentionem, sed dixit; quod enim in ea est, de Spiritu sancto est? Respondit quia nulli doloris sui causam detexit* (& addit) *cum enim, quod nulli fuerat ipse confessus, sed inclusum tantummodo mente voluebat;*

210\. *id etiam loquente Angelo recognouit.* Quasi diceret, Sanctus prudens Ioseph, iam caute, & suauiter defectus vanè conceptus reprehendit, quod nemini dixit, neque sponsæ dilectæ; imo quod verum est de sua imaginatione ad sensus suos aliquid reuelauit, quia neque oculus vidit, nec lingua loquebatur, neque auditus ad suspicionem aperuit, neque tactus; quia non tractauit negotium cum aliquo; nec os eius loquutum est, neque affectus aliquis mœstitiæ in eo visus est, sed tantum imaginatio fuit in intellectu à phantasmate propositum ad imaginationem. Ideo Angelus totum hoc recognoscens in somnis loquitur Iosepho, & sic suauiter innocentiæ sponsæ suæ pepercit & ab Angelo Iosephi mitissime reprehenditur, quia ignoranter suspicionem conciperet. Vnde eadem 4. homilia ait Chrysostomus, *Angelus inuolucro verborum tegens de maligna suspicione tacuit.* Ac si diceret,

Iustus delinquens suauiter est corrigendus.

Temeraria suspicio fugienda.

Chrysost. homil. 4.

noluit Angelus palam reprehendere suspicionem Iosephi, ne tantus vir erubesceret, & confusus rubore affligeretur. 211.

Secreta seruare donum celeste.

Interrogat Oleaster in Genes. 45. n. 7. *quare cum fratres Ioseph territi erant cum fratre suo iam manifestato, alta voce dixit; Pro salute, vestra misit me Deus ante vos in Ægyptum?* vbi translatio Pagnini legit, *ne dolore afficiamini.* Et addidit vulgata n. 7. *non vestro consilio huc missus sum?* Respondet, *vt non erubescerent, & verecundia confunderentur, non vindicauit peccatum, neque saltem exprobrat, sed ex peccato opus bonum efficere nititur, imo opus Dei.* Et addit Oleaster: *Sicut enim impij ex operibus iustitiæ peccata faciunt, ita iusti opera iustitiæ, & Dei.* Quasi diceret, ex æmulatione, qua Discipuli erant, & veniebant induti contra famam, & opinionem Christi reuersi sunt laudando iustitiam, & magnalia Dei, quæ videtur per Christum operata.

Oleaster in Genes. 45. n. 7. Genes. 47. Transl. Pag. vulgata. Oleaster citat.

Vnde Ambrosius laudans mitissimam correctionem Ioseph ad fratres suos sceleratos ait lib. de Ioseph Patriarcha cap. 12. *O quam pia fraternitas, quam dulcis germanitas, vt etiam parricidale excusetur admissum dicens, diuinæ illud prouidentiæ fuisse, non impietatis humanæ; quandoquidem non ab hominibus oblatus ad mortem, sed à Domino missus sit ad vitam.* Quasi diceret, tam suauis, & mitis est conditio seruorum Dei, quod opera adhuc manifestè mala in bonam partem emittant. Vnde Oleaster loco citato; nullum enim est opus tam iustum, aut Sanctum, in quo iniquus non inueniat circunstantiam aliquam, qua illud damnet. Quasi diceret, didicerunt à Diabolo patre qui cum in nobis damnare non possit opus, damnat intentionem. Commendauerat enim Dominus opera Sancti Iob; ipse vero eius mentem apud Deum damnare satagebat, dicens: *Nunquid frustra Iob timet Deum? Boni vero vice versa cum opus malum aliter excusare non possunt, saltem intentionem, quam non norunt, excusant, & bonam quo ad possunt, faciunt.* 212. 213.

Ambros. lib. de Isaac cap. 12. *Impij de omni opere murmurant.* Oleaster cit. Iob c. 1. n. 9. *Auctoris mens.*

3\. Responsio. In multis sacræ scripturæ locis passim hoc inuenies. 1. Reg. cap. 8. dicitur *quod populus furore commotus contra Saul, varia deliria dixit.* Et audiuit *(inquit textus) Samuel omnia verba populi.* Et explicans Paraphrasis Chaldæa verba, *vel deliria ista, ait: ordinauit ante Dominum Moyses.* Quasi diceret iustus Patriarcha, non attendens ad verba furiosa populi, solum intentionem occultam iudicauit bene ordinatam. Et ita dicendum: narrauit quia sancti mitissimè iudicant de culpis alienis.

1\. Reg. c. 8. n. 21. Paraphrasis Chaldæa. *Iusti componere conantur, & excusare peruersos.*

Interrogat Caietanus, *Cum quo ludebat filius Agar, Ismael, cum Sara conquesta est coram Abrahamo marito suo dicens; vidit Sara filium Ægyptiæ ludentem.* Sic legit Pagninus? Respondet Oleaster in Genes. 21. n. 9. *Addendo aliam interrogationem, nempe quis ludus fuerit iste, de quo Sara conqueritur. Et dicit, quod licet Sanctus Hieronymus in quæstionibus Hebraicis dicat, quod ludus erat idolorum cultus; tamen Hebraicè idem est ludus quod Schac, quod significat illudere, vel irridere.* Hoc supposito inquit Oleaster: *ideo vxor Putiphar conquesta est de casto Ioseph dicens* Genes. 39. *introduxisti seruum (id est, Ioseph) vt illuderet mihi. Ac si diceret, irrisus est mei,* vt & Caietanus citatus ait, *Ismahel fecit alios pueros, quod simul cum illo illuderent Isaac.* Quæ omnia ad nostrum propositum exaltant sanctam Saram. 214. 215.

Caietan. in Gen. cap. 39. Transl. Pag. Oleaster in Genes. 21. n. 9. S. Hieron. in quæst. Hebraicis. Oleast. in Gen. 39. Caietan. cit.

Genes.39. n.17.

Satam, quæ non indicauit omnia ista opera mala Patri Abrahæ, sed tantum dixit, non erit hæres filius ancillæ cum filio meo, tacendo ludum, vel idololatriæ, vel contemptus, & irrisionis, quæ omnia prouocarent ad iram Abraham.

Olcaster in Gen.21.n.10. *Discordiæ cauendæ.* *Authoris mens.*

216. 4. RESPONSIO ad mores, Olcaster in Genes.21.n.10. *Cauenda sunt discordiæ domesticæ, & potius de substantia aliquid perdendum est; quàm discordias permittere.* Idem Christus Dominus noluit præsentibus Discipulis, sed abeuntibus dicere de Ioanne mirabilia, quia remanerent confusi & conclusi de sua leuitate, & incredulitate, & forsitan conquererentur de suo magistro, quod cautelosè illos misisset ad Christum, & sic pepercit illis, quia nesciebant quid faciebant, & cum hoc quasi dissimulando euitauit discordias.

Caietan. in Matth.11.

217. 5. RESPONSIO sit Caietani, *Quare illis absentibus cœpit Iesus dicere de Ioanne: ne coram discipulis Ioannis laudans Ioannem videretur humano respectu laudare.* Ac si diceret, tantum eliminat à conditione Dei adulatio humana, quod pepercit æmulationi Discipulorum Ioannis, & coram illis noluit laudes eius dicere, ne vt adulator in minimo æstimaretur.

Lyran. noster. Ps.73.n.14. *Corui dicuntur Æthiopes.* 218. *Adulatores placent impiis.* Mendoza lib.1. Reg.cap.2. *Adagium Græcum.*

Interrogat Lyranus noster, *qui sunt populi illi Æthiopum, quibus dedit Dominus exercitum Pharaonis, vt deuorarent eum quasi escam, sicut Dauid*, narrat Ps.73.n.14. *dedisti escam populis Æthiopum?* Quasi diceret vates cælestis, ostendisti Domine tuam omnipotentiam dando populis Æthiopum vt quasi escam exercitum Pharaonis deuorarent? Et sic respondet ad quæsitum: *Corui ibi vocantur populi Æthiopum propter nigredinem, & cum istis corpora mortuorum sunt cibi & esca; ideo dicitur quod dedit illis vt escam exercitum Pharaonis submersum in mari, & ad littus cadauera reuertentia.* Et si quæras, quare dedit Ægyptiis escam sicut coruis? Respondetur, *quia Pharao adulatores magos pluris faciebat, quam miracula Moysis. Et sic qui apes* (id est Prophetas Domini) *salubriter abegit, in coruos laniantes incurrit. Et vt inquit Adagium Græcum; præstat incidere in voracem, quam in colacem, hoc est, in voracem coruum, quam in fallacem adulatorem; quia adulatio detestabilis est apud Deū, & Sanctos.*

Theodoret. in Dan.c.6. n.28. Dan.c.1.n.4. Cassiodor. 10.var.c.19. *Regibus non adulandum.* Chrysolog. citat.

219. Interrogat Theodoretus in Danielem c.6.n.28. quare Daniel vir tam perfectus & sanctus quādo loquebatur cum Rege dixit, *Rex in æternum viue;* c.1.n.4. *sed quid magis incertum, cum dies hominis pauci sint?* Respondet, *quod ita innata est adulatio apud Reges & Principes, quod semper additur quid diuinum vt gratulentur eis.* Vnde Cassiod. 10. var. c.19. ait, *Vobis gloriosissimi Principes, cum sitis absolute mirabiles; aliquid tamen additur; cum vos omnia regna venerātur.* Ac si diceret, proprium est adulatorum Regibus aliquid addere, vt petentes impetrata consequantur. Et hæc est proxima ratio, quare in Palatiis Regum veritas non reperiatur; quia vt Chrysologus dixit, *Eliminat à Palatiis adulatio veritatem*; Christus autem ne in apicem pestis huius laberentur, Discipulis abeuntibus cœpit dicere de Ioanne, ne coram illis humano more laudare videretur.

Authoris mens. August. in Ps.132.

220. 6. RESPONSIO, quare illis abeuntibus cœpit dicere Christus? *Sit, quia discipuli Ioannis, in suis malis curandis circa dubitationem Messiæ remediū non excluserunt, dum beneuolis auribus Christum audierunt:* nam sunt nonnulli peccatores, qui non solum male agunt, sed omne remedium suis malis curandis excludunt. Interrogat S.Aug. in Ps.132.

Prædicatores non audiri sentiunt. 221. Act.7.n.51. *Sermones audire obligat Deum.* Matth.11.

Quando debuit Stephanus plus irasci quando lapidabatur, an quando non audiebatur? Et respondit, *Ecce mitis factus est cum lapidaretur sæuiebatque cū non audiretur.* Quasi diceret lapidatus Stephanus orabat Deum pro lapidantibus, quid mitius? Et male auditus homines duræ ceruicē, & incircumcisis cordibus, & auribus nuncupabat, quid sæuius? Ac si duriora illa Pharisæorū corda, quàm lapidantiū saxa viderentur. Vnde quasi obligatū se ostēdit Christus cū Præcursoris discipulis dum beneuolis auribus eum audierunt, & oculis piis miracula viderunt, & eorum corda suauia & mitia remanserunt, & alacres Magistro annuntiauerūt, quod viderunt, & audierunt de miraculis Christi.

DIFFICVLTAS VIII. ad mores.

Quare dixit Dominus, quid existis videre in desertum? arundinem vento agitatam?

QVæretur, quare reprehendit Christus turbas Iudæorum, quia exierunt videre Ioannem in desertum? 222.

Caietan. in Matth.11. Ecclesiast. c.1.n.15. Ecclesiast. c.27.n.12.

1. RESPONSIO Caietani in Matth. 11. *Quia talis ac tantus concursus ad Ioannem testatur de ipso.* Ac si diceret, vere scriptum est, *quod numerus stultorum*, (qui est vulgus) *est infinitus*, quia vos exhalati multoties existis in desertum ad videndū Ioannem, ergo eius ædificatio ex ore vestro potest iudicari; nunc autem quia vidistis nuntios ex parte sua missos ad me interrogantes vtrum ego sim Messias? Putatis quod mutabit sententiam, & quod moueatur quasi arundo à vento, & quasi stultus, qui vt luna mutatur, quia est in vinculis positus, vel quia vt absens mutabit sententiā, sed vtrūque fecit illū famosum, & insignē.

Iob c.3. n.20. *Laboribus recreantur iusti.* Gregor. lib. moral.

2. RESPONSIO, quod sancti in laboribus inde proficiunt ad vitam æternam, vt patet in Beato Iob vlceribus & vermibus scatens, qui dicebat, *quare misero data est lux, & vita his, qui in amaritudine animæ sunt?* Quasi diceret, quod famosi Christiani in laboribus & vinculis mancipati, si requisitum consolationis accipiant, conqueruntur, quia tāquam militibus recentioribus, & non veteranis in amore Dei illis subsidium Deus præstat. Sic Greg. lib. moral. *Timent iusti, ne muneribus illos Deus cumulans ab intimis repellat.* 223.

Ps.9 n.22. Saluian. S Thom. cit.

Hinc interrogat D.Thomas, quare Dauid de Domino conquerēs ait Ps.9.n.22. *Vt quid Domine recessisti lōge, despicis in opportunitatibus & in tribulationibus.* Quasi diceret, *quare Deus, dum amici tui clamant ad te dissimulare, & non audire fingis? Numquid amor in propria animosus, in amici pericula tuta non timet?* Quare nimis afflictos seruos 224. non exaudis? Respondet S.Thomas, *In hoc videris non despicere, dum in tēpore in quo deberes auxiliū ferre, videaris dissimulare.* Opportunè hoc facis, quia sancti inde proficiūt ad meritū vitæ æternæ.

Authoris mens. Richard. in Cant.c.3. Cant.3.n.3.

3. RESPONSIO, *Sanctitatis, & amoris Dei in Ioanne fuit, quia absens non sententiam mutauit, sed consolidauit, & confirmauit affectū suum circa dilectum Iesum.* Vnde Richardus interrogat, quare sponsa de supremis spiritibus conqueretur dicens Cant.3.n.3. *Num quē diligit anima mea vidistis* Ac si diceret, *Vos felices, & beati non consideratis dolorem animæ vnius absentis à suo sponso?* Et respondet, *miratur sponsa quod expertes tantæ*

visionis spiritus non dedignentur consolationem
224. *animæ absenti præstare.* Quasi diceret, dolores absentiæ in amatoribus indicibiles sunt, & infirmitatem mortalem quam in cordibus operatur,
Cant.c.2. n.5. iuxta illud Cant. 2. n. 5. *Nuntiate dilecto, quia amore langueo*, sed talis est amoris absentis conditio, quod non frangitur, imo plus constringitur, quo separatus plus fuerit, quia scriptum est
Oseæ c.11. n.4. *In funiculis Adam traham eos, & declinaui ab eis*
Translat. Vatab. in Scholiis: *Separaui à me populum pedetentim.* *vt vescerentur, id est, absentia, & vehementi desiderio amoris mei probabo dilectos meos*, vt patet in Ioanne, in vinculis positus non absentia Christi mutatus, sed firmior, & solidior amator existens; & quia *mutuus amor soluitur amore*; ideo absens Christus de Ioanne dixit, *putatis quod sit arundo vento agitata.*
Amoris vis absentia probatur.

Cassian. lib.2.cap.4. Interrogat Cassianus lib.2.cap.4. *Quare Virgo Maria, dum puer remansit in Ierusalem per tres dies perditus, iam inuentus vocauit Mater sua illum filium, dicens; Fili quid fecisti nobis sic.*
Luc.2.n.48. Lucæ 2. n.48. Et respondet, *vt sit spes nostra solidior, quod veluti piam matrem impossibile sit à pio filio derelinqui.* Quasi diceret, vt homines intelligant, quod verus amor absentia non minuitur, sed solidatur, & vt discat anima sancta, quod quamuis aliquando sponsus Deus videatur abesse,
Absentia amor solidatur.
225. est, vt exerceatur ærumnis, & vt absentiâ augeatur amor, non minuatur. Et hoc insinuat Christus de Ioanne dicens: non est amor Ioannis, quasi arundo facilis moueri, sed positus in vinculis firmiter vsque ad mortem solidatur, & quasi aurum in camino ignis absentia probatur.

Caietan. in Matth. 4. Responsio Caietani, *Quod prædictis verbis & comparatione de calamo ostenditur, quod prima Ioannis commendatio est in vinculis animi constantia.*
Gregor. in hom. Vnde Gregorius legit, *Quid existis videre? Arundinem, quæ mox vt aura contingit, in partem flectitur.*

Bernard. epist.341. Ps.16.n.5. Interrogat Bernardus epist. 341. *Quomodo Psaltes diuinus.* Ps.16.n.5. *desiderans constantiam, & perseuerantiam in bono, dixit: Perfice gressus meos in semitis tuis, vt non moueantur vestigia mea.*
Abacuc 3. n.19. Cum dicatur Abacuc 3. n.19. *Ponet pedes meos quasi ceruorum.* Et respondet, *quia Dauid stabilitatem, & firmitatem petebat, vt permaneret in bono,*
226. *& immobilis perseueraret, & Abacuc ad effugiendum malum impetrat velocitatem quasi ceruorum.*
Ps.16.n.5. Et ideo addidit, *& super excelsa mea deducet me victor canentem in Psalmis.* Quasi diceret, sunt multi peccatores tam fragiles, leues, & mutabiles quasi arundo, quæ omni vento agitatur, & vna die boni sunt, & altera mutantur instabiles in bono, constantes in malo. De quibus Sanctus
S. Bernard. citat. *Instabiles in bono impij.* Bernardus loco citato lamentatur. *Pudeat talis animam conuersa ad Dominum negligentius nunc in vitam, quam prius in mortem ire, & minori studio salutis acquirere quam perditionis augmentum.* Quasi diceret, discant peccatores à Ioanne, cuius vestigia non mouentur, sed firma, & stabilita sunt, & virtutes eius quasi columnæ aureæ super
Eccles.26. n.23. bases argenteas fuerunt. Eccles. 26. n. 23. *Cuius sonitus in omnem terram exiuit exaltatus, quia non est eius constantia*, vt translatio Vatabli asserit:
Translat. Vatabli. *quasi arundo à vento agitata.*

227. 5. Responsio, aliam circa laudationem Ioannis insinuat, quasi diceret turbis; *Putatis, quod laudem miraculorum, & prodigiorum, quæ operatus sum coram Legatis Præcursoris, cum ad aures eius peruenirent, in dolorem cordis eius prorumpant?* nullo quidem modo. Interrogat Timotheus Presbyter tom.4. Bibliothecæ magnæ. *Cur lamentata est Virgo Maria, quando inuenit puerum Iesum in templo disputantem in medio Doctorum, cum admirabantur omnes super sapientiam pueri; & tunc Mater dixit: quid fecisti Fili mi?* Quasi diceret, cur inter sapientes te intromittis? Cur tam litteratos puer doces? Non ignoras, quod sapientia tua producet inuidiam? Nonne scis, quod scientia inter inuidos pullulat? & germinat odium? Et quod in cordibus suis tuam præparabunt ruinam? *Cur pro sapiente Doctore te geris* (prosequitur Pater citatus) *cur inuidiam aduersus te concitas, ecce ardentibus oculis te vndique aspiciunt, iam dentibus suis strident, tanquam feræ bestiæ, quæ aduersus agnum tenerum mouentur?* Et respondet, *quia inter feras bestias inuenit illum.* Quasi dicat, recordare præcepti illius, quod Angelus Ezechieli mandauit; *Comede volumen istud.* Ezech.3.n.1. Et additur ibi, *Et aperui os meum, & cibauit me volumine illo.* n.2. Septuaginta, *Et venter meus implebitur capitulo isto.* Et aduerte, quod dicatur in eodem Propheta: *Ecce cum scorpionibus habitas.* Quasi diceret, ex hora, & die quo viscera tua repleta fuerint volumine diuinæ scripturæ, omnes ad quos loqueris & conuersaberis contra te, quasi scorpiones conuertentur liuore, & inuidia. Vnde in regula Euangelica, quam Patriarcha pauperum Pater meus Franciscus dedit 229.
fratribus suis ardentissimam, & mutuam charitatem commendat; *ita vt vnus alteri, vt verè germani manifestet suam necessitatem. Quia si mater diligit* (inquit Seraphicus Pater) *nutrit & diligit filios suos carnales, quanto diligentius debet quis nutrire & diligere fratres suos spirituales.* Et finito hoc præcepto, dicit *& non curent nescientes litteras, litteras discere.* Quasi prophetico spiritu aduertens; 230.
quod studia litterarum inter fratres inuidos, & elatos sint fomes peccati, liuoris fundamentum, & occasio, vt idiotæ, & illiterati ardentibus oculis vndique doctos aspiciant, & tanquam feræ bestiæ contra innocentem studiosum moueantur, propter quod dixit Petrus Blesensis epist.97. *Inuidia proprium est laudem alterius suam reputare iniuriam.*

Auctoris mens. Timoth. Presbyter tom.4. Bibliot. magnæ. Lucæ 2. *Scriptores sapientes æmulos incitant.* 228. Ezech.c.3. n.1. n.2. Septuaginta. In Regula fratrum Minorum c.9. Petrus Bles. epist.97.

Interrogat noster Lyranus, *Quare satrapæ & sapientes Babylonis dederunt consilium Regi vt Danielem in laqueum leonum mitteret?* Dan.c.2. n. 13. *nonne propter Danielem isti sapientes liberati sunt à promulgata sententia, vt omnes perirent. Egressa est (inquit scriptura) sententia à facie Regis, vt omnes perirent, quia somnium, & interpretationem eius non indicabant. Nonne Balthasar cum videret vmbram digitorum manus scribentis turbatus est?* Dan.5.n.25. *Et vultu immutato præcepit, vt sapientes legerent verba Mane Thechel phares.* Et cum nullus sciret legere præter Danielem, qui interpretatus est litteras, dicens: *cras morieris*, omnes sapientes & satrapæ liberati sunt. Quomodo ergo omnes isti contra Prophetam congregati sunt, & accusarunt eum *coram Rege vt mitteretur in lacum leonum?* Respondet Lyranus cum textu Dan.c.5.n.12. *Quia Daniel superabat eos.* Ac si diceret, tanta, & tam crudelis est vis liuoris hominum sapientum, & satraparum contra innocentem litteratum, qui eos superat litteris & fama, quod obliuiscantur operum bonorum, & beneficij recepti, & quod magis dignum admiratione est, absque timore proprij periculi vitæ, & animæ contra virum innocentem quærunt occasionem, propter quam memoria

Lyranus noster in lib. Daniel. Dan.c.2. n.13. Dan.5.n.25. *Paruulos occidit inuidia.* Lyran. citat. Dan.c.5. n.12. 231. *Contra ingeniosos ignorantes congregantur.*

S. Bern. tract. de interiori domo c. 13. ria eius extinguatur. Vnde contritus, & lachrymosus Sanctus Bernardus dicebat tract. de interiori domo cap. 13. *Per inuidiam namque sancte viuentium mea feci inuidendo peccata: nam bona quæ ab eis fieri, vel dici audiebam, vera omnino non credebam; ipsas res bene gestas in malum*
232. *malè interpretando conuertebam.* Quasi diceret: cor inuidi simile est arundini vento agitatæ; quia quoties audit de viro bona, recta, & lucida quæ cum applausu recitantur, facilius mouetur in contrarium, & non credit; & si mala aliqua falsè mentiantur, quasi propriis oculis videret, credit, & diuulgat contra famam, & opinionem eximij viri laudibus, & encomiis dignissimi. Er hoc insinuat Abulensis citat. *Quid existis videre in Ioanne, arundinem vanam inuidioso similem, qui audiendo laudes meas mutare potest sententiam?* Quasi diceret, opere exercet Ioannes propter honorem meum, quod sermone incepit dicere, & audiendo mirabilia, quæ operatus sum coram vobis, caput carnifici alacriter præstabit propter gloriam nominis mei.

Translatio Abulens. in Matth. 11.

Iustus audit bona proximi delectatur.

DIFFICVLTAS IX. ad mores.

Quare Christus dixit, qui mollibus vestiuntur in domibus Regum sunt.

233. QVæretur, qua ratione dixit Dominus, quod qui mollibus vestiuntur in domibus Regum sunt?

Caietan. in Matth. 1. RESPONSIO Caietani, *Quia corporalis vitæ austeritas in Ioanne à vestibus commendatur.* Vnde Gregorius citatus in littera dixit: *Nemo autem existimet in luxu, atque studio pretiosarum vestium peccata deesse; quia si hoc culpa non esset, nullo modo Dominus de austeritate vestimenti laudasset Ioannem.* Quasi diceret, sicut fontes vanitatis circa vestimenta de palatiis Regum scaturiunt, sic de vestibus Ioannis asperitas & norma pœnitentiæ transiliit?

Gregor. cit.

234. Interrogat Oleaster, quare furore indignatus Dominus contra populum suum dixit: *Non enim ascendam tecum.* Exod. 31. n. 3. vel vt Pagninus legit, *Non ascendam in medio tui, quo audito cœpit populus tadere, & pauere, & lugere in lugubribus.* Sic legunt Septuaginta; *Et audiens populus verbum malum hoc, luxit in lugubribus?* Et respondet, *quia non libenter Deus videt peccatores festiuis vestibus indutos.* Vnde Septuaginta clarè eodem cap. 33. Exod. *Causam furoris Domini declarauerunt: vos populus duræ ceruicis videte, ne plagam aliam inducam super vos, & deleam vos; nunc igitur depone tibi stolam gloriarum tuarum.* Quasi diceret, populus qui tam graui corde fuerit, vt diligendo vanitates quotidie vestibus prophanis, & scandalosis abutitur, quo modo non vocabitur duræ ceruicis? Quid admiratur, si plagas nouas per singulos dies immittit Dominus super eum? Quare igitur non deponunt Hispani vani stolam gloriarum suarum? Quare sicut Chaldæa paraphrasis dicit, *Non deponunt, sicut filij Israël ornatum cultus sui, & placabitur Deus:* iuxta translationem Septuaginta dixit

Oleaster in Exod. 31. n. 3. Transl. Pag. Transl. 70. Exod. 33. n. 5.

Vestimenta & vanitates apud Deum odio'a. Transl. Chald. Transl. 70.

ipse, *antecedam te, & requiem dabo tibi.* Ac si omnes dicerent, fastidium diuinæ maiestatis ostenditur his calamitosis temporibus propter vanitates vestimentorum impudicorum, quæ magis ad iram & odium homines rationabiles prouocant, quam ad dilectionem & affectum amicitiæ. 235.

Vnde dicitur Ecclesiastici 3. n. 19. *Fili in mansuetudine opera tua perfice, vel vt alia translatio in honestate vestem tuam adorna, & super omnem gloriam diligeris.* Quasi diceret bonitas, & cordis simplicitas in compositione honesta vestimentorum cognoscitur, non in fastu superbo, inhonesto, & scandaloso, quod fastidium, & odium magis quam dilectionem operatur. Vnde Ambrosius lib. 2. officiorum cap. 7. *Bonitas si modestia morum adiuuetur, incredibile est quantum procedit ad cumulum dilectionis.* Quasi diceret, laudabilis populus, cuius mores in ornatu composito, & in grauitate vestimentorum cognoscibilem facit suam bonitatem & internum animi ornatum. Eccl. 3. n. 19. Transl. Pag. 236. Ambrof. l. 2. officior. c. 7.

2. RESPONSIO ad mores Oleastri in cap. 23. Exod. *Nescio, inquit, vnde hæc pessima consuetudo in Ecclesia inoleuit, vt fæmina Christianæ ad exomologesim suorum peccatorum faciendam ad Ecclesiam euntes ornant se inhonestis, & pretiosis indumentis, ac si ad nuptias irent.* Et addidit, *considerate peccatricem, quæ non ornata, sed solutis crinibus venit ad Dominum verecunda, & non fuit ausa faciem Christo ostendere, sed eam capillis suis operuit.* Ac si diceret: Tu ergo ad Ecclesiam vadis, vt Domino veniam peccatorum tuorum petas crinibus ornatis splendidis, & tersis, vt funiculis amoris tui peccatores liges, & ad infernum vterque demersi descendatis. 237. Oleaster in c. 23. Exod. Lucæ c. 7. *Ornamenta prophana causa peccatorum.*

3. RESPONSIO Abulensis q. 23. citata in littera, *Propter excessum status, non excusat talis vsus à peccato.* Et citat D. Augustinum, & Ambrosium supra citatos, qui aiunt: *Gens communis non debet vti ornamentis pretiosis, sed solum Reges & Principes, qui in domibus eorum habitant, & mollibus vestiuntur.* 238. Abul. q. 23. Augustin. Ambrof.

DIFFICVLTAS X. ad mores.

Quomodo Ioannes sit Propheta, & plusquam Propheta?

QVæretur, quare Christus de Ioanne in vinculis incarcerato dicit, quod est plusquam Propheta? 239.

1. RESPONSIO Diui Hieronymi in cathena citati, *Quod tanta est virtus humilitatis Ioannis quod adhuc abiectum, & in carcere mancipatum voluit Christus in præmium tantæ humilitatis tali honore, & encomio super Prophetas eum prædicando præmiare.* Vnde Hieronym. citatus ait: *Cæteris Prophetis maior est Ioannes quia ad priuilegiū Prophetale etiam Baptismi accessit præmium.* D. Hieron. in cathena cit. S. Thom. Hieron. cit.

Perpende, *Baptismi accessit præmium* nam quod maius præmium imaginari potest quam baptizare Christum? Quis talia audiuit quod seruus Dominum haberet subter se flexis genibus? & quod magis est ponere manus suas super caput Redemptoris? Meritò propter hoc 240. *Præmium excedit meritum.*

Rupert. & Chrysost. in Matth. 11. n. 11. Rupertus & Chrysostomus dixerunt videntes hoc; quod illa verba Matth. 11. n. 11. *Quæ Christus pronuntiauit; qui autem minor est in Regno cælorum, maior est illo, intelligenda sunt sic: Ego (scilicet Christus) quamuis in Ecclesia,*
Gregor. & alij Patres. (quæ vocatur Regnum cælorum, vt cum Gregorio prædicti Patres tenent) *minor videar, maior sum illo,* (idest Ioanne.) Ac si dicerent, tantæ humilitatis est actio prædicta in Christo, quod fuit necessarium, quod declararet Christus, quod esset ille maior Ioanne.

241. Translat. Vatabli in Scholiis. 2. RESPONSIO Vatabli in Scholiis explicantis iuramentum illud, quod Abraham accepit à seruo suo, *Pone manum tuam subter femur meum, vt adiurem te per Dominum Deum cœli, & terræ.*
Genes. 24. n. 3. Genes. 24. n. 3. dicit sic: *Solebant serui agnoscere obedientiam, & hic mos obseruatur apud Iudos, ponentes super caput manum, & statim subter femur.* Quasi dicerent, *tu es mihi subditus, tu es seruus meus.* Ne igitur videretur Ioannes ponens manus super caput Christi quod esset seruus eius, dixit, *qui minor est in Regno cælorum,*
Matth. 11. *maior est illo*, id est, licet ego minor videar, maior sum.

Hieronym. citat. Matth. 3. n. 16. Vnde Hieronymus citatus; *Meritò in Iordane sedit columba super caput Iesu.* Matth. 3. n. 16. *Ne quis putaret vocem Patris ad Ioannem factam, non ad Dominum.* Quasi diceret, etsi Christus dicat, quod Ioannes est plusquam Propheta, minor autem illo. Et addit Chrysostom. hom. 12.
Chrysost. homil. 12. in Matth. in Matth. *Tantæ opinionis erat Ioannes in mundo, quod videns manum eius super caput Christi, necesse fuit, quod Spiritus sanctus quodam modo vice digiti extenti filium Dei demonstraret dicens voce*
Matth. 3. *Patris, hic est filius meus dilectus.* Matth. 3.

242. Anselmus. 3. RESPONSIO Anselmi. *Sic Christus tam humilis apparens in Iordane sub:er manus Ioannis, tam sublimiter à voce Patris exaltatur, & digito Spiritus sancti filius Dei demonstratur; quia quanto humilior apparuit, tanto excellentior prædicatur.* Eodem modo, quia Spiritus sanctus in humili specie columbæ apparere dignatus est, in eminentiori loco, Christi collocatur; Vnde vertit
Translat. Syriaca Matth. 3. Translatio Syriaca Matth. 3. *Inspexit Spiritum sanctum super se, quod ad locum eminentiorem pertinet.* Quasi diceret, etiam si Filius, & Spiritus sanctus æquales sint in essentia; tamen quod Christus veniens in mundum naturam humanam assumpsit, & Spiritus sanctus in specie naturæ humilioris visus est, nempe super columbam, necesse fuit ad exaltationem tantæ humili-
243. tatis, quod Spiritus sanctus in eminentiori loco videretur, nempe super caput Iesu, ostendens veluti quandam excellentiam propter humillimam naturam columbæ quæ respectu humanæ minima est, *Spiritus sanctus aliter descendisse dicitur,*
Anselm. ait Anselmus, *quia se humiliauit; cum per tam humilem speciem præsentiam suam manifestauit.*

244. 4. RESPONSIO, *licet humilitas Ioannis tanta sit, & tantis encomiis à Christo exaltata, quod super omnes Prophetas eum acclamauerit,*
Matth. 11. *dicendo; est plusquam Propheta: necesse fuit propter maximam eius opinionem, quod tam Filius, quam Spiritus sanctus ostenderent excellentiores*
Ps. 138. n. 17. *esse Ioanne in humilitate & natura*, vt hinc discas, quomodo præmia humilibus promissa à Domino adimpleantur, & quomodo nimis honorati
Idem Matth. 11. sunt amici Dei, sicut Ioannes de quo Christus dicit, quod sit Propheta & plusquam Propheta.

DIFFICVLTAS XI.
ad mores.

Ob quid Dominus vocauit Præcursorem Angelum?

QVare Christus Dominus Ioannem teste Malachia cap. 3. vocauit Angelum? 245. Malach. c. 3.
1. RESPONSIO Auctoris imperfecti citati in littera, *Quia cum homo esset, Angelicam vitam superauit*, & ad mores loquendo solet enim Deus ex comparatione cum bonis malos acrius stimulare, & aduertere, quod sicut prædestinati semper orationibus, ieiuniis, laboribus, & ærumnis satagunt, vt per bona opera certam faciant vocationem suam: Sic sunt impij peccatores qui nunquam sceleribus satiantur, sed auidiores in dies ad maiora peccata rapiuntur, de quibus potest dici, quod de filio prodigo, Lucæ 15. 16. *Quod cupiebat implere ventrem suum de siliquis, quas porci manducabant & nemo illi dabat*, & reddens rationem huius caninæ famis peccatorum. D. Chrysologus, serm. 2. *Filij Prodigi*, ait: *Nam Diabolus non sinit peccatores ex ipso porcorum cibo, pastuque saturari, vt esurientes vitia plus delinquant.* Quasi diceret, quod sint homines ita impij quod glorientur de iniquitatibus suis, in quibus potentia peccandi deficit, non voluntas, quia scriptum est, *in circuitu impij ambulant.* Ps. 11. n. 9. Ac si diceret, sicut qui in orbem versantur, & corpore, & capite laborant; neque tamen in itinere proficiunt, sed eodem modo semper redeunt. Ita impij in suis negotiis obeundis defatigationem quidem corporis vertiginemque incurrunt; neque tamen nihilum quidem in via spirituali progrediuntur.

Auctor imperf. 1. Petr. 1. n. 10. Lucæ 15. 16. Chrysolog. serm. 2. *Glorientur impij peruersissimi in malitia sua.* 246. Ps. 11. n. 9. *Rota similes impij sunt.*

De quibus rectè, & acutè dicit Nazianzenus. *Quod sunt similes trochis puerorum, quos vidimus flagello percussos rotare velociter, & in circuitu infatigabiliter ambulare, sed nunquam nouum locum adquirunt, quousque fatigati cursum consummant.* Quibus idem, quod trochis accidit inquit Nazianzenus, *Quos in orbem volui, atque immotè, vt ita loquar scurrice vi pulsos rotare videmus.* Sic Vatabli inquit translatio: *Circumquaque aberrant impij, quia nunquam peccandi satiantur, neque sistunt in male operando contra se, sed in circuitu ambulant, quærendo occasiones, vt alios perdant.* Vnde in Scholiis addit Vatablus; *Quærentes scilicet occasionem perdendi probos.* Ac si diceret, quod sicut Præcursor vocatur à Malachia Angelus in vita, & austeritate, cum qua bonos impulsat ad quærendam viam veritatis, sic sunt reprobi, qui suis malis operibus acriter prouocant alios ad peccandum.

247. Greg. Naz. citat. Translat. Vatabli. Vatablus in Scholiis. Malach. 3.

2. RESPONSIO, cur vocetur à Malachia 3. Ioannes Angelus? *Est quia venerat nuntiare supremum nuntium, & fuit conueniens, quod dignitatem seruaret in nomine, quam opere adimplendus erat*, vt dixit Gregorius citatus. Quasi diceret, quod sunt paucissimi in dignitate positi, qui operibus adimpleant, quod ore loquuntur. Et dignitas officij requirit; quia omnes sunt temporarij Interrogat Vatablus in Scholiis, quid petit Psaltes diuinus, Ps. 16. n. 14. quando dicit, Domine

248. Idem. Gregor. cit. Vatablus in Scholiis. Ps. 16. n. 14.

Chaldæus. *Domine à paucis de terra diuide eos.* Chaldæus legit, *ab afflictu, & respondit quasi diceret, separa*
Matth. 22. n. 14. *homines peruersos auferendo illos ex hac vita à paucis, à iustis quia pauci sunt electi, & in hac vita tractando, & conuersando cum hominibus, qui solum sapiunt mundum, affliguntur,* quorum omne desiderium est solum in hoc mundo de bonis temporariis, & voluptatibus agere & hoc
Pagninus. *afflictio est iustorum & mortificatio*; vt Pagninus
Vatabl. in Scholiis. legit; sed admirabilis est translatio Vatabli in hæc verba ad propositum, *qui sunt de mundo, quia sunt de tempore, id est, temporarij.* Quasi di-
249. ceret: electi qui sunt pauci & iusti nihil est in hoc mundo, quod illos magis torqueat, affligat, & mortificet, quam conuersari, & facere cum
Temporales Prælati impij. hominibus temporariis, qui dignitates consequuntur, eo quod quasi arundines à vento pro-
250. specto agitatæ mouentur, & isti sunt de mundo,
Ioan. c. 1. de quibus dicitur Ioann. cap. 1. *Et mundus eum*
Stadistæ fallaces & mendaces. *non cognouit*, quia temporarij Stadistæ vel politicam mundanam obseruantes, dignitates seruant in nomine, non in operatione sicut Ioannes, qui Angelus ideo dicitur, quia nuntius fuit missus à Deo, vt prædicaret, & exclamaret veritatem, & pœnitentiam contra temporarios huius sæculi.

Vatablus in Scholiis ad Ps. 16. n. 14. Vnde translatio huius Ps. 16. n. 14. quam Vatablus asserit, dicit: *Domine separa tuos ab hominibus qui tibi sunt vice manus; id est, quorum opera tu in castigandis aliis vertis.* Ac si diceret, eripe Domine animam meam ab hominibus istis temporariis, quos in mundo sustines, vt eorum fallaciis, & verbis fictis mundum flagelles, & eius peccata castiges.

251. 3. RESPONSIO. *Cur Ioannes vocatur Angelus, quia nuntius rigidus fuit contra istos Aulicos temperarios in domo Regis Herodis habitantes. Vocatus fuit Angelus, quia amarè flebat peccata eorum, fallacias, luxurias, adulationes aulicas* quæ
Chrysolog. serm. de Præcursore. vt Chrysologus citatus testatur *à palatiis eliminant omnem veritatem.*

DIFFICVLTAS XII. ad mores.

Quomodo Ioannes ante faciem Domini venit?

Malach. 3. QVæritur, quomodo Malach. 3. dicatur de Ioanne, quod ibit ante faciem Domini?

252. Chrysost. citatus. 1. RESPONSIO Chrysostomi citati in littera, *Quia Ioannes venit prope Christum, & sicut qui prope currus incedunt, vel intra currus aliis sunt clariores: ita Ioannes prope Christi præsentiam erat.* Ac si diceret, Aulicus, qui priuatus Regis dicitur, nunquam abest à familiaritate sua: ita quo quis ad præsentiam Dei plus assistit, eò eius gratia & amicitia fruitur: nam quemadmodum mala nobis occurrunt ex absentia Dei ita bona ex eius præsentia eueniunt.

Origenes. Interrogat Origenes, quare Spiritus sanctus in Iordane apparuit, non in forma turturis, sed columbæ, cum in canticis dicatur, *Vox turturis*
Cant. 2. n. 12. *audita est in terra nostra.* Cant. 2. n. 12. Et respondet, *Quia venit Christus quærere societatem humanam, & delicias habere cum filiis hominum, ideo non in forma turturis Spiritus sanctus venit, quia turtur est auis solitaria, & tristis; columba vero mitis auis, & familiaris cum hominibus* Et Chry- Chrysost. in homil.
sostomus ait; *Columba animal est mite, & nostra familiaritate gaudens.* Ergo si Filius & Spiritus sanctus gaudent familiaritate humana: Tu homo humanus, si præsentia Dei fruetis; quibus gaudiis non delectaberis? quibus bonis non eris particeps? Et à contrario væ illis, qui recedunt à præsentia & familiaritate Dei; quia vndique circundabunt eos mala; vt Machabæi dixerunt, 1. Machab. c. 1. n. 12.
Ex quo recessimus à te uenerunt nos multa, & innumerabilia mala. 1. Machab. 2. n. 12.

Interrogat Oleaster in Genes. cap. 26. quare 253.
dixit Dominus *Abrahæ profecturo, vt ærumnas & labores in itinere pateretur; Ego ero tecum, & benedicam tibi?* Gen. 26. n. 3. Et respondet, *ad mores, vt homini pateat, vnde sit copia & rerum abundantia, & in laboribus consolatio ex præsentia scilicet Dei.* Quasi diceret, si hæc defuerit, omnia mala inuenient homines miseros. Vnde in Deuteronomio 31. n. 17. habes. *Irascetur furor meus contra eum in die ipsa, & derelinquam eum, & abscondam faciem meam ab eis, & erit in consumptionem, & inuenient eum multa mala, & dicent in illa die, nonne, quia non est Deus meus in medio mei, inuenerunt me mala hæc?* Quasi diceret, quod quemadmodum absentia Dei omnia mala inueniunt nos, sic eius præsentia venerunt nobis pariter omnia bona, cum illa, Sapientiæ cap. 7. n. 11. Vnde Augustinus tract. 6. in Ioannem ait; *Quod amor cognoscitur ab effectibus. Et sic cum res amata abest tristatur; cum vero præsens est, delectatur.* Vnde Nazianzenus: *Viget amor cum abest, cum præsens est delectatur, vt sponsa de absentia sponsi conquerens ait, nuntiate dilecto, quia amore langueo.* Cant. c. 2. n. 5. Propter hoc Paulus insinuans dilectionem quam Spiritus sanctus habet circa homines dicit, *Quod gemitibus inenarrabilibus postulat pro nobis.* Ad Roman. 8. n. 2.

Oleaster in Gen. c. 26. n. 3. Pagnini in c. 26. Genes. Deuteron. 31. n. 17. Sap. 7. n. 11. Aug. tract. 6. in Ioann. Nazianz. in Cant. c. 2. n. 5. Ad Rom. 8. n. 2.

Et si quæras, quid postulat pro nobis? Respódet, 254.
Quod nostram societatem, & quod per absentiam, & peregrinationem, & separationem à sua præsentia, non pereamus: quia sine societate humana suspirat & gemit, & desiderat quod perueniamus ante faciem eius, vt deliciis sempiternis fruamur. *Insinuat nobis* (inquit Sanctus Augustinus) *quia* August. cit.
peregrinamur, & docet nos in patriam suspirare, & quod sui desiderio gemamus. Quasi diceret, *si verum est, quod mutuus amor amore soluitur. Si nobis absentibus tristatur, & gemit diuinus amor; Deo nostro absente debemus nos gemere & tristari, & si nostra præsentia inenarrabiliter tota Curia cælestis gaudet, quia gaudium est in cælo super vno peccatore, &c.* Luc. c. 15. n. 10. *Quo gaudio Deo præsente sponsa sua fruetur? neque in cor hominis ascendit, neque auris audiuit, neque oculus vidit, quæ præparauit Deus diligentibus se?* Ex quo patet lætitia inenarrabilis, qua fruebatur Ioannes, quia præibat ante faciem Christi ex vtero matris suæ, tanquam familiaris & priuatus singularis Regis Regum, de quo Malachias dicit, Malach. 3.
Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam.

Amor absentia torquetur. Lucæ c. 15. n. 10. 1. Cor. 2. n. 9.

2. RESPONSIO, quod Ioannes est Angelus 255.
qui præcedit ante faciem Domini; *Quia quemadmodum supremi spiritus Angelorum stant coram facie Dei, audi, & attenti, vt præceptis diuinis, & legationibus obediant, & propter istà assistentiam, & attentam vigilantiam, sunt qui ad mysteria reuelanda Dei mittuntur, vt patet in Gabriele,* qui

qui venit ad summum mysterium nuntiandum, vt Gregorius adnotauit. Sic Ioannes ante faciem Christi obediens existit ex vtero matris suæ, vt mereretur ore proprio primus omnium hominum prædicare mysterium Verbi incarnati. Et sicut in cœlo supremi spiritus sunt priuati sanctissimæ Trinitatis, qui facientes verbum illius

Gregor. in homil. Lucæ c. I.

256. stant auidi, *& attenti ad audienda verba sermonum eius,* vt Psalmo 102. dicitur. Sic Præcursor testatur, quod sit vox diuini verbi incarnati: vox vero tam coniuncta est cum clamante; quod ex ore eius procedit, & Ioannes ita auidus, & anxius fuit ad audienda, & facienda verba sermonum Christi quod vere dicatur priuatus, & familiaris Regis, & coniunctus ad illum, sicut vox coniuncta est ad clamantem, propter quod sanctus Bernardus exclamat sermone de priuilegiis Ioannis: *adest Ioannes totius medius Trinitatis.* Quasi dicat, quemadmodum priuatus singularis Regis est medius, & conditio sine qua nulla gratia à Rege consequitur; ita Ioannes medius est, vt omnia præmia, & priuilegia cœlestia à tota Trinitate consequantur homines, quia ipse est Angelus, qui præcedit ante faciem Christi, ita vt eum semper respiciat, quando mercedes, & fauores ab ipso impetrantur, & quibus Ioannes fauet, Dominus auxiliatur, & propter faciem Ioannis fauores beneuolos Deuotis suis impartitur Deus vt passim per miracula, & prodigia monstrauit Deus cum his, qui nomen Præcursoris inuocant, quia adhuc in cœlis est quasi Angelus, qui ante faciem Dei ponitur, vt mira pro suis affectis, & deuotis impartiatur.

Ps. 101. n. 20. S. Bernard. serm. de Priuilegiis Ioann. Malach. 3. *Cancellarius cœli Ioannes Baptista.*

257. Admiratur Oleaster legens verba 25. Genes. n. 17. *Vbi dicitur mortuus est Abraham & benedixit Dominus Isaac, sic legit* Pagninus; *admirabilis est Dei bonitas circa amicos suos* (inquit Oleaster) *vt non solum illorum, dum viuunt, curam gerere sed filiorum, & nepotum, & faciens misericordias in millibus his, qui diligunt Deum.* Quasi diceret, quod tãtum æstimat Deus eos, qui coram facie sua ambulauerunt in sanctitate, & iustitia, quod illis, & suis amicis, & deuotis in millibus auxilietur ipse, vt patet in Ioanne.

Oleaster in Gen. 25. n 17. Transl. Pag.

258. 3. RESPONSIO, quod vocatur Ioannes Angelus *ante faciem Christi, quia non solum verbis antecellit praecepta Dei, sed opere, & exemplo, propter quod dixit Dominus ipsi Ioanni: Sine modo, sic decet nos adimplere omnem Iustitiam.* Matth. 3, n. 15. Vnde translatio Vatabli, *sine nunc: sic enim decet nos complere omnem iustitiam.* Et in Scholiis addit *sicut præcepit Pater.* Vnde Cyprianus serm. de Baptismo, *decet nos implere omnem iustitiam, per quam exemplum pracedit doctrinam.* Ac si diceret, Ioannes præcessit Dominum sermone prædicans pœnitentiam & opere moriendo propter gloriam, & honorem Dei: sic ego prius prædicabo, postea moriar pro genere humano, & sic adimplebimus omnem iustitiam.

Matth. 3. n. 15. Translat. Vatab. in Scholiis. Cyprian. serm. de Baptismo.

259. Vnde Auctor imperfecti ait, *Sine modo, vt non solum verbis, sed factis adimpleam iustitiam* Vnde aduertit bene Syriacus dicens, *sine modo adimplere omnem rectitudinem, id est, omnem actionem virtuosam, siue ritum, siue caremoniam sanctam;* quia Christus solus de iustitia adimpleuit sanguine suo pretioso redemptionem humani generis; Ioannes autem cæremonias & Baptismum; quia quamuis non erat præceptum legis, vt adnotarunt Iustinus Martyr q. 36. ad orthodoxos Nazianzen. orat. 36. D. Thomas 3. p. q. 38. art. 1. & 2. tamen erat in magna veneratione, & Christus etiam illud voluit adimplere cum Ioanne, & quæ pertinent ad honestatem, & sanctitatem, vt D. Isidorus Pelusiota lib. 1. adnotauit, epist. 66. & D. Hieronymus, & alij Patres. Ac si dicerent omnes quod Christus & Ioannes, vnus vt Redemptor, Ioannes vt seruus adimpleuerunt omnem iustitiam & rectitudinem verbis *& operibus, non vt multi Prælati,* inquit Chrysostomus, *qui neque vnum praceptum adimplent, & subditis imponunt onera innumerabilia, & importabilia, & sicut filij terrigeni Adam vnum non adimplent, & multa præcipiunt, quia vetus Adam,* inquit Chrysostomus, *vnum non adimpleuit praceptum, ego nouus Adam omnia pro ipso adimplebo.* Vnde Augustinus; *quid est adimplere nos omnem iustitiam, nisi omnem humilitatem. Ac si diceret, Ioannes fuit Angelus, non natura, sed moribus, tam humilis, quod præcedit ante faciem Iesu ore prædicando, & opere mortem pro eo sufferendo.* Vnde Bonauentura ait, *quod triplex gradus humilitatis fuit in Christo. Primus, quia humiliauit se maiori, id est, Patri æterno. Secundus, æquali, id est, Spiritui sancto, qui super caput eius visus est in Iordane. Tertius, minori, quando se Ioanni, vt baptizaret eum, se humiliauit.*

Auctor imperfect. Translat. Syriac. *Caremonia obseruanda valde.* Iustin Mart. quæst. 36. Nazianzen. orat. 36. S. Thom. 3. p q. 38. art 1. & 2. D. Isid. Pelus. Hieronym. Chrysost. homil. 10. in Matth.

260. *Prælati vnum non faciunt multa præcipiunt.* Augustin. tract. 4. in Ioannem. Bonauent. in c. 3. Lucæ.

261. 4. RESPONSIO Glossæ, *ideo vocatur Ioannes Angelus, qui praecedit ante faciem Dei vt per viam redderet corda auditorum ad veram pœnitentiam, quam incepit per humilitatem perfectam, & cognitionem sui, & hoc non solum verbis, sed opere, sicut demonstrauit Ioannes moriendo antequam Christus pateretur, in quo praiuit ante eum.*

Glossa in Matth. 3. *Cognitio sui vera pœnitentia.*

DIFFICVLTAS XIII. ad mores.

Quomodo Ioannes præparauit viam Domini ante se?

262. QVæretur, quo sensu Malach. 3. dixit, qui præparabit viam tuam ante te?

Malach. 3.

1. RESPONSIO Gregorij citati in littera, *vt per viam redderet corda auditorum pœnitentiam prædicando.* Vnde Hilarius, *inuium, & desertum est cor, in quo habitatio nulla est Dei.* Quasi diceret, *eodem quo Ioannes, Christus vsus est themate, quia vterque oues errantes & inuias ambulantes, ad viam salutis reducere conabantur.* Neque humilitas Christi hoc dedignata est, quia vna paupercula vetula, sed fœmina à Deo illustrata agens Domino gratias (Annam dico matrem Samuelis) dixit; *suscitat de puluere egenum, & de stercore eleuat pauperem.* Et post illam Regius vates Ps. 112. n. 17. dixit: *Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem.* Eodemque modo, Ioannes. Matth. 4. dixit: *Pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum cœlorum.* Et postea Christus. Matth. cap. 4. n. 17. ait: *Pœnitentiam agite; appropinquauit enim regnum cœlorum.* Ergo per eandem viam ambulauerunt vterque viam salutis & pœnitentiæ, per quam prædicabant peccatores ambulare, vt cum Propheta dicere possit; viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum. Ps. 118. n. 32.

Gregor. cit. Hilarius cit. 1. Reg. c. 2. n 8. Ps. 112. n. 17. Matth. 17. Matth. 4. n. 13. *Pœnitentia via iusto:il.* Ps. 118. n. 32

2. RESPONSIO

263. Lyranus in Gen.4.n.4.
2. RESPONSIO, & interrogat Lyranus noster: *Per quam viam Cain ambulauit, cum profugus, & vagus Abele occiso fuit super terram?* Genes. 4. num. 4. *Et respondet per deserta inaquosa gemens, & tremens*, vt translatio Septuaginta vertit; quasi dicat: cum peccator viam iniquitatis ingreditur, aberrat semper vociferator inquietus, & clamans intra se dicens; *Erraui, sicut ouis quæ periit, quære seruum tuum.* Ac si diceret, quod Sanctus Lucas ait Actor. 20. num. 28. *Attendite vobis, & vniuerso gregi, in quo Spiritus Sanctus posuit vos regere Ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo.* Vnde Gregorius Nazianzenus, *Pastoribus, & Prælatis hæc verba dicuntur: nam si aliquando viderint furem in auertendis pecoribus pabulum spargere debent ea ad gregem reuocare.* Quasi dicat, attendant, qui aliis præsunt, quod debent auidè vigilare, & si viderint oues aberrare à via, & in pabulis voluptuosis delectari, quod debent sibilo, vocibus, lapidibus, & baculo proiecto ouem ad gregem Dei, reuocare, & hoc est præ-
264. parare vias Domini, sicut Præcursor ante Christum fecit, qui antea prædicauit pœnitentiam quam Dominus. *Maria soror Moysis propter lepram quæ orta est ei*, Numeror. cap. 12. n. 10. & 12. *Separata est septem diebus, tristis, & afflicta, quasi ouis debilis, tenuis, & infirma, clamauit ad Dominum, & ait textus, & populus non est reuersus, donec Maria reuocata est*, vbi Theodoretus: *magna est vis clamoris ouis infirmæ, & clamantis, quod vniuersus populus spectauit vsquequo veniret, & per viam salutis incederet.* Christus Dominus præteriens vidit homi- 265.
nem cæcum sedentem in via, & clamantem, & eodem modo respexit ad Zachæum in arborem sycomorum ascendentem, vt videret eum, quia per viam erat transiturus Lucæ cap. 19. num. 4. Vnde Ambrosius in Lucam lib. 8. ait: *Zachæus in sycomoro; cæcus in via, quorum alterum mansionis suæ claritate nobilitat, alterum sanaturus expectat; apud alterum se non inuitatus inuitat.* Ac si diceret; tanta, & tam fortis est vis clamantium ouium infirmatum in via, vt Pastor earum detentus ad vnam, & attentus ad alteram vallatus vocum penetratione, & cæcum illuminauit, & Principem publicanorum vocauit, conuertit, & totam eius domum nobilitauit.

3. RESPONSIO Chrysostomi in Psal. 9. 266.
num. 7. *Meritò Dominus in via cæcum clamantem audiuit, & sanauit, & quasi ouem perditam humeris suis supportauit, vt quasi passer clamitans omnes peccatores per viam salutis incedant, & ad Pastorem suum reducantur, vt aliorum calamitatibus curatis, alij reddantur meliores* (inquit Chrysostomus,) & Nazianzenus orat. 1. contra Iulianum, *Post ruinam subleuatam clariores, quam ante impietatem reddantur.* Et hoc officium fuit Ioannis, præparare inquam, vt per viam pœnitentiæ, oues perditæ redirent ad Deum, & corda auditorum prædicando reuocaret ad gregem.

Marginalia: Lyranus in Gen.4.n.4. — Translat.70. — Psal 118. n.176. — Actor.20. n.28. — Nazianz. cit. — *Impij sunt Prælati remissi.* — Numer.c.12. n.10.& 12. — Theodor. in Glossa. — Ioan c.14. n.1. — Luc.cap.19. n 4. — Ambros. in Luc.c.8. — *Orationes Deum mouent.* — Chrysost. in Ps.9.n.7. — *Officia Prælatorum, & Prædicatorũ.* — Naz.orat.1. contra Iul. — *Orationes purificant.*

TRACTATVS IX.

AD LITTERAM,

In Caput I. Ioannis.

TEXTVS. *Ioannis.*

19. ET hoc est testimonium, quando miserunt Iudæi ab Hierosolymis Sacerdotes, & Leuitas vt interrogarent eum, tu quis es? 20. Et confessus est, & non negauit, quia ego non sum Christus. 21. Et interrogauerunt eum. Quid ergo, Elias es tu? Et dixit non sum. Propheta es tu? Et respondit non. Dixerunt ergo ei. 22. Quis es, vt responsum demus his qui miserunt nos. Quid dicis de te ipso? 23. Ait, ego vox clamantis in deserto, dirigite viam Dominĩ, sicut dixit Esaias Propheta.

EXPOSITIO DIFFICVLTATIS.

ET hoc est testimonium, &c. magna controuersia est inter Doctores super intelligentiam huius testimonij. Theophylactus dicit, *Quod fuit prolatum testimonium à Ioanne, qui post me venit, ante me factus est.* Cyrillus testimonium de diuinitate intelligit, Maldonatus, *Testimonium quo Euangelista confirmat, quod paulo antè ipse dixerat: filium nobis, qui solum Deum vidisset hominibus enarrasse.* Sylueira testimonium ipsius Ioannis asserit esse, *quia erat tantæ auctoritatis apud Iudæos, vt de seipso quærebant testimonium.* Et addit, *Quod hoc fuit motiuum legationis, & vt prædicta in littera tractarentur.* Ego autem cum Caietano existimo, quod prædictum testimonium fuit de Deitate Christi, & ideò dicitur, *Et hoc est testimonium,*

Marginalia: Theophyl. in Euang. — Cyrillus. — Maldonatus in c.1. Ioan. — Sylueira tom. 1. in Euang. — Caietan. in Euang. ad c.1. Ioan.

quando miserunt Iudæi, &c. Quasi dicerent, inter omnia testimonia, quæ de Christo dedit Ioannes, testimonium sequens quod dedit tribus confirmatur encomiis de diuinitate. Et addit Caietanus, *Fuisse istud testimonium vltimum inter omnia testimonia in hoc capitulo scripta; quæ tribus diebus continuis perhibita sunt à Ioanne Baptista.*

268. Origen. Vnde Origenes ait, *Miserunt vt prædictam in littera confessionem declararet. Primò quia miserunt Iudæi. Ecce opportunitas temporis in testificando*, vt Abulensis ait: (Abulens. in Matth.) *Nam optimus testis debet respondere interrogatus, & quæsitus ad hoc; non tamen ipse se debet offerre. Et miserunt ab Hierosolymis*, quod teste Lyrano, (Lyranus) idem est, *Quod miserunt Assistentes, & consiliarij in San-Hedrim*, quod idem est, ac Senatores, vel Hispanica frasi *el Consejo Real.* Ab Hierosolymis, id est, Doctores, & prudentia præditos, vt interrogarent, tu quis es? Iam intentum legationis patet, licet verbis submissis, & honestis, vt (Caietan. cit.) Caietanus aduertit, *Tamen vt litterati, Aulici & Senatores, licentiati, qui cautelosè, & dulciter interrogant, quod desiderant scire clare:* Elias es tu? (Ioan. c. 1.) *non sum. Non ignotabant quod Elias mortuus erat, neque transmigrationem animarum cre-*
269. *debant, sed imitatorem, & Discipulum Prophetæ quærebant, & interrogabant, si esset.* Non sum, respondet; quia, vt notauit Gregorius, (Gregor. in Euang. Cautelæ mali fingunt.) *In persona non erat, sed in vita austeritate & zelo honoris Dei. Quis es tu? Vt responsum demus his qui miserunt nos. Confusionem suam iam declarant; quia à Præcursore cautelosa verba benè intelligebantur. Non sum Christus;* Verba multoties non sunt attenda, sed intentio penetranda; ideò ad corda respondens dixit, *Non sum* (Ioann. 1.) *id quod desideratis, & cogitatis dicam.* Quid dicis de te ipso? Superbo & elato mira interrogatio, sed humili, & iusto aperta tentatio. *Ego vox* (Chrysolog. serm. de diuite.) *clamantis in deserto, vbi cassa est vox illic inanis est labor*, Dixit Chrysologus serm. de Diuite epulone: sic in vnum laborat vox Ioannis cum Pharisæorum intentione: *Dirigite viam Domini, sicut dicit Esaias Propheta;* qui dirigit vias, & itineta; aspera & lapidibus cooperta inuenit,
270. Isai. tortuosa, & inuia & arida: & Pharisæorum corda, & Iudæorum diamantina, & duriora silicibus erant in fide Christi. Hæc fuit tacita, & occulta responsio Ioannis ad deprauatum intentum legationis, cum quo ad quæsitum respondetur, vt in quæstionibus patebit.

TRANSLATIONES variæ circa textum.

Vulgata editio. 1. Et hoc est testimonium quando miserunt Iudæi ab Hierosolymis Sacerdotes.

Translatio Syriaca. 2. Hoc est testimonium ipsius Ioannis.

Ruperti Abbat. in Ioan. cap. 1. 3. Hoc testimonium Ioannis Euangelistæ est; idcirco ait plenus est gratiæ, & veritatis quia in principio erat verbum, & Deus erat verbum.

Caietanus. 4. Hoc testimonium fuit de Deitate quando miserunt Iudæi ab Hierosolymis.

Origenes. 5. Hoc testimonium à Ioanne Baptista prolatum de Christo incipiente sic, hic est de quo dixi, & desinente ibi: ipse enarrauit.

Chrysostomus in Catena, 6. Testimonium hoc erat; vt ei crederent de se dicenti.

2. Rupertus in Ioan. cap. 1. 7. Hoc testimonium est Ioannis Baptistæ, gratia & veritas per Christum facta est, quia prior me erat, vel in sinu Patris est.

Interlinearis. 8. Per manifestationem suæ incarnationis Deum inuisibilem demonstrauit.

Nicolai de Lyra in sua glossa. 9. Testimonium vnum declaratum de plenitudine Christi per visum, alterum per auditum à Ioanne.

DIFFICVLTAS I.

Quare Sacerdotes & Leuitæ miserunt ad Ioannem cogitationem istam?

QVæretur, quare Doctores & Sacerdotes miserunt istam legationem ad Ioannem 271.
magis quàm ad alterum?

1. RESPONSIO Abulensis quæst. 16. in Matth. 3. (Abul. q. 16. in c. 3. Matt. Isai c. 40.) *Quia adiuuabat eum diuina auctoritas, cum de eo pronuntiatum esset per Isaiam, quod venturus esset ad parandam viam Domini.* Quasi diceret: Sacerdotes, & Leuitæ scrutabantur scripturas, & erant legis Doctores, cumque patenter legissent Isaiam, & Prophetas, sciebant Ioannem venturum ante Christum, ideò miserunt ad illum hodie.

2. RESPONSIO est Ruperti lib. 1. in 272.
cap. 1. Ioannis, (Rupert. Abb. lib. 1. in Ioann.) *Quod cautè, & cum astutia miserunt Sacerdotes legationem, quia Ioannes à deserto recens venerat, vbi vitam eremiticam, imo Anachoreticam duxerat. Neque adhuc inter homines famosum aliquod Iesus operatus erat, neque Ioannes agnoscebat eum, vt ipse* Ioan. 1. n. 33. (Ioan. c. 1. n. 33.) *testatus est; & ego nesciebam eum. Ex quo collegerunt, quod Ioannes nullum de Christo testimonium perhiberet quia non cognoscebat eum.* Ac si diceret Rupertus secundum hominem nesciebat Ioannes Christum, id est, cuius figuræ, vel habitus esset, aut vbi, vel quibus cum hominibus habitasset; (*Ioannes ante Baptismum non cognouit Iesum. Testis fidelis quis*) tanto ergo fidelius, & omni acceptatione dignius est testimonium, quanto ab humano fauore purum, vel coniecturali præsumptione constat esse liberum propter hoc

cautelosè

Cautelosè fugiendi. cautelosè à Ioanne testimonium quæsitum fuit, vt populo abundè satisfacerent, & Christo non crederent, dicendo, Ioannes negat esse Christum Messiam.

273. Origen. in Matth. 3. RESPONSIO missionis est Origenis, qui dicit, *Quod simplici animo venerunt ad quærendam veritatem*, Et probat hoc ex modo loquendi, 1. *Quia Legati exhibuerunt Ioanni maximam auctoritatem.* 2. *Quia personæ mittentes erant ex tribu Iuda, qui erant nobiliores in populo*, 3. *Ex loco Hierosolymæ, quæ erat ciuitas Sacerdotalis, & Regia*, 4. *Ex modo loquendi, qui fuit interrogando, tu quis es? quasi volentes acquiescere dictis eius.*

274. Chrysost. homil. 11. in Matth. 4. Opinio est Chrysostomi homil. 11. in Matth. qui ait, *Quod malitiosè missi sunt nuntij; quia Sacerdotes ex liuore, & inuidia Ioannis volebant eum capere in sermone; quia bene sciebant, quod non esset Christus, cum esset ex tribu Leui Ioannes, Messias vero ex tribu Iudæ oriundus erat.*

275. *Adulatores impij.* Bonauent. Euthym. Hugo Chrysost. 5. Opinio fuit aliorum Doctorum qui asserunt, *Quod mittunt ad Ioannem legatos, vt per adulationem ipsum alliciant ad confitendum se esse Christum.* Sic Sanctus Bonauentura, Euthymius, Hugo, & Chrysostomus.

276. Lyranus. *Sententia Auctoris.* 6. Opinio est nostri Lyrani dicentis, *Quod tempore prædicationis Ioannis erat famosa opinio, & maximè in Hierusalem, vbi vigebat studium legis, & Prophetarum, quod tempus aduentus Christi esset de proximo*, Primò, *Quia videbatur eis ablatum esse regnum. Et hoc fuerat eis* Gen. 46. n. 6. *datum pro signo aduentus Messiæ*, vt patet Genes. 46. num. 6. *Non auferetur sceptrum de Iuda, donec veniat qui mittendus est.* 2. *Quia videbant* Dan. c. 9. n. 24. *completas hebdomadas Danielis*, vt patet cap. 9. num. 24. *Ex altera parte mirabilem natiuitatem Ioannis Baptistæ videbant, & eius excellentem sanctitatem; & ideò fuerunt moti ad opinandum ipsum esse Christum, & volentes scire veritatem miserunt nuntios.*

277. Abul. q. 17. Hæc opinio est, sequenda, si addatur quod Abulensis quæst. 17. in Matth. 3. dicit, *Quod volebant, qui miserunt legatos scire veritatem de* Chrys. in. Ioan. 1. *ore Ioannis?* nam vt inquit Chrysostomus in Ioann. cap. 1. *Ioannes putabatur esse aliquid diuinum in eo, & sine aliqua probatione credebant* Abulens. cit. *sibi quidquid diceret.* Et addit Abulensis: *nam vna de conditionibus, quas iura requirunt in teste; Est bona vita & ista est præcipua, imò quasi totum quod reddit aliquem habilem ad testificandum, vt patet ex lege de verbor. signif. cap. forus.* L. de verb. sign. c. forus. Illud autem erat in Ioanne; nam non solum erat sanctus, sed sanctissimus: nam vita sua erat austera valdè secundum omnes homines. Vnde Iudæi mirabantur, quomodo in corpore humano posset esse tantæ austeritatis tolerantia, propter quod valdè Iudæi credebant ei, & cum ipse testimonium perhiberet de Iesu, quod erat Messias, duo ex discipulis suis crediderunt Christo, Ioan. 10. n. 42. & sequuti sunt eum. Et Ioann. 10. num. 42. dicitur, quod propter testimonium Ioannis Baptistæ multi ex Iudæis crediderunt in Iesum.

278. Vnde ad quæsitum clare respondetur: *Quod miserant Sacerdotes, & Leuitæ legatos ad Ioannem, vt ipse testimonium perhiberet de Messia, an ipse esset, an alius vt secundum suam responsionem viderent quod in Prophetis dicebatur, propter quod Ioannes statim testimonium de diuinitate Christi dedit*, vt Rupertus adnotauit *reue-* Rupert. in Ioann. *lante Spiritu Sancto sibi*, vt ipse dixit, Ioann. 1. num. 33. *Et ego nesciebam eum, sed qui misit me baptizare, ille mihi dixit, super quem videris columbam descendentem ipse est, &c.* Et hoc insinuauit Lyra, & interlinearis, *Per manifestationem suæ incarnationis Deum inuisibilem demonstrauit.* Et Lyra sic: *testimonium vnum declaratum per visum de plenitudine Christi, alterum per auditum.* *Ioannis Baptista eximia laus.* Ioan. c. 1. n. 33. Lyra. Interlineal.

DIFFICVLTAS II.

De intentione, qua hæc interrogatio facta est, tu quis es?

QVæritur qua intentione præsens interrogatio facta est? 279.

1. RESPONSIO Ruperti in Ioannem cap. 1. *Vt interrogarent eum, quare tam inauditam rem; qualis erat baptizare introducebat in mundo, tu, inquiunt*, (dicit Rupertus) *homo tanti nominis, qui tanta auctoritate nouum Baptismi ritum inducis, quem te esse dicis?* Quasi diceret, *si fortè reuelatum est tibi, ostende nobis; quia tu es homo, tam fide dignus, quod quidquid de te dixeris credemus.* Rupert. in Ioan. c. 1. *Reformationes sanctitatem requirunt.*

280. Augustin. in catena S. Thom. 2. RESPONSIO Augustini in Catena Sancti Thomæ, *Non autem mitterent nisi mouerentur excellentia auctoritatis eius, quia ausus est baptizare.* Ac si diceret: tanta erat reuerentia ab omnibus debita, & obseruata Ioanni propter eius sanguinem & moribus iunctum, quod videns eum baptizare, magnum aliquid præter humanum existimarunt de illo. Vnde Chrysostomus citatus in Catena Sancti Thomæ; *Sic enim fide dignum estimauerunt esse Ioannem, vt ei de ipso dicenti crederent, vnde dicitur, vt interrogarent eum, Tu quis es?* Ac si diceret, tu à nemine indiciaberis nisi à solo Deo, cui tu propter tantam sanctitatem non mentiendum credimus. Et sic dic nobis palam. Tu quis es? Chrysost. *Nobiles sanctitate Deo placẽt nimis.*

281. Abul. q. 33. 3. RESPONSIO Abulensis q. 33. *Quærens intentionem huius interrogationis dicit, quod istam auctoritatem Ioannis tantum præstabant Iudæi propter eius sanctitatem, quia miraculum nullum faciebat Ioannes, Et licet in eius natiuitate, & antea, & postea in Zacharia, & Elisabeth signa magna visa fuerint, tamen cum puer Ioannes secessit in desertum & per triginta annos, quasi vitam anachoreticam egisset, totaliter potuit vultus eius mutari, & non cognouerunt eum, & sic miserunt legatos dicentes, & interrogantes, Tu quis es.* *Ioannis vita miraculum maius nullũ.* Luc. 1. n. 10. 11 & 12.

Et quamuis non sequatur Abulensis istam sententiam, tamen Recentiores vt Pater Salmeron, & alij tom. 4. tract. 15. illam sequuntur. Et vt Rupertus & Abulensis dicunt, *Christum Dominum fecisse mirabilia in cœlo, & in terra, quia ab oriente venerunt Reges ad eum adorandum, & offerendum munera. Et Anna Prophetissa, & Simeon in templo pro vero Deo & Messia eum acclamarunt, & tandem totaliter intra triginta annos oblitus est populus de eo. Insuper Christus Dominus non egit tantam pœnitentiam in habitu, & vestitu, sicut Ioannes, qui vt ipse Abulensis ait, non fuit Eremita nec anachoreta tam pœnitens sicut Ioannes. Neque mirum est,* quod Salm. tom. 4. tract. 15. Matth. c. 2. n. 3. Lucæ 2. num. 28 & n. 36. Abulen. cit.

Auctoris mens.

quod taliter figura esset mutatus quod dubitando quis esset, interrogarent eum per legatos, Tu quis es? Et hæc est Auctoris.

282. Sylueira tom.2.c.4. Lucæ. 3.

4. RESPONSIO. Neque aliquid obstat quod Sylueira insinuat, tom.2. cap. 4. quæst.2. *Quod hæc sententia est contra multos Patres asserentes, pro cognitione, & manifestatione Ioannis* quod Lucæ cap. 3. dicitur, *Factum est verbum Domini super Ioannem filium Zachariæ in deserto: tum quia hoc Euangelium scripsit Lucas, iam Christo in cælo ascenso. Tum etiam, quia vt dicunt:* Rupertus, & Abulensis quæst. citata. *Hoc verbum quod factum est super Ioanem filium Zachariæ; solus ipse Ioannes interius per reuelationem cognouit, & vocem internam & inspirationem audiuit, vt solent Prophetæ, & iusti, & sancti, quibus Deus multa reuelauit, & reuelat, & reuelabit.*

Rupert. Abulens.

Reuelationes Sanctorum internæ sunt.

283. Et hæc verba non sunt nota omnibus sicut & cognitio Iesu, cum iam esset annorum duodecim, qui inuentus à Matre sua Maria Virgine cognouit eum, & omnes noti, & amici eius, eum cognouerunt. Et tamen neque Doctores, & Sacerdotes & populus eum nesciebant, & tantummodo duodecim annos habebat puer Iesus. In cuius natiuitate tot signa visa fuerant. Quid ergo mirum est, si Præcursorem non cognouerunt, qui legationem miserunt, vt interrogarent, Tu quis es?

Luc.cap.2. num.48.

Christus & Ioãnes ignoti fuerunt multis annis.

Ioan.c.1.

284. Translat. Origen.

5. RESPONSIO Origenis, *Declarat intentum Ioannis responsione sua ad interrogationem factam. Quæ sic se habet: Hoc testimonium à Ioanne Baptista incipiente sic, de quo dixit, &c.* Quasi diceret, interrogatio facta ab illis, qui ab Hierosolymis venerunt nihil aliud fuit quam occasionem quærere, vt Ioannes testimonium de se daret, nuntiando quis esset. At Ioannes cum omni veritate respondit, *Qui post me venit, ante me factus est.* Quasi diceret, si veritatem desiderans scire, non sum ego Messias, sed qui post me venit, & inter vos ambulat incognitus.

Baptistæ excellentia.

Ioan. c.1.

DIFFICVLTAS III.

Quid sibi volunt verba hæc, & confessus est, & non negauit, quia non sum ego Christus?

285. QVæretur, quid confessus est Ioannes, & quid negauit, & quare tam absoluta verba respondit?

Rupert. in c.1. Ioan.

1. RESPONSIO Ruperti ad quæsitum satisfaciens. *Interrogatus ergo Ioannes protinus excutiens hirtas animi setas pilis camelorum, quibus exterius erat contextus multo asperiores. Non sum ego, (inquit) Christus.* Quasi diceret, si asperis, & camelinis vestibus vestiebatur exterius Ioannes, interius resolutis neruis respondit eiiciens à se occasionem tentationis adulationisque cantilenas; quia reuera eiusdem veritatis & humilitatis in Ioannis verba elucent in hac sententia.

Occasiones fugiendæ peccati non solũ vestibus sed corde.

Ioan.c.1. n.21.

Nihilominus est notandum, quod Euangelista enuntiationem negatiuam, qua dicit, *Non sum Christus, confessionem esse affirmat, negationem esse negat.* Quasi diceret Rupertus, si Ioannes dixisset se esse Christum vel ita opinantibus consensisset, proculdubio qui Christus est Christum esse alium, negasset. Et sic è contrario, quando dixit, non sum ego Christus, vno eodémque dicto confessus est Christum, & Christum non negauit; ac proinde ex hoc loco verus confessor claruit; proinde quando audis, & confessus est, & non negauit, debes intelligere Christum.

Rupert. cit.

286. S.Aug. tr.4. in Ioan.

2. RESPONSIO Augustini tractat. 4. in Ioann. qui ait, *Nullum tantum meritum Ioannes habuit, quam de ista ipsa humilitate, quod cum posset fallere homines & putari Christus, & haberi pro Christo, tanta gratia, tantáque excellentia fuit, quod confessus est tam apertè & dixit non sum ego Christus.* Sed hoc ad mores postea.

Humilitatis perfectio in perfectis lucet plus.

287. Origen. in in catena S.Thom.

3. RESPONSIO dicamus quod confessus est, & non negauit, quia vt Origenes dicit in Catena Sancti Thomæ, *Ioannes, vt videtur discernebat ex quæstione Sacerdotum & Leuitarum dubitationem, ne Christus forte esset baptizans; apertius autem illud profiteri cauebant, ne temerarij putarentur. Quapropter meritò, vt eorum opinio fallax de eo primitus aboleretur, ac proinde veritas propalaretur, quod non sit Christus ipse, & non negauit, quod sit Christus Iesus.* 4 Ratio est Caietani dicentis, *Quod confessus est, & non negauit, id est, officium suum, quod confitetur esse suum esse.* Quasi diceret, confessus est Ioannes nihil aliud esse quam vox illius, qui a legatis quærebatur Christus Iesus, qui promissus erat per Prophetas venturus.

Caietan. in Euang.

Vana gloria fugienda.

288. Chrysost. in caten. S.Thom.

4. RESPONSIO Chrysostomi in Catena Sancti Thomæ, *Explicantis responsionem Ioannis, & confessus est, & non negauit dicit? Vide sapientiam Euangelistæ, & virtutem Baptistæ indicans, & malitiam, & amentiam Iudæorum. Deuoti & fidelis famuli est non solum non rapere gloriam Domini, sed oblatam à multis respuere. Propter quod dixit Sanctus Prosperus, non negauit dicens, non sum.* Quasi diceret, de se confessus est, quod non sit Christus, & negauit aliquid mirabile esse, sed cinis, & puluis sicut Abraham dicebat, *Loquar ad Dominum cum sim puluis, & cinis.*

D.Prosperus p 3. de prædiction.

Gen.c.18. n.27.

DIFFICVLTAS IV.

Quare Ioannem interrogauerunt dicentes Elias es tu?

289. Ioan.c.1.

QVæretur, quomodo legati Ioannem interrogant, Elias es tu? *An Ioannes non erat natus filius Zachariæ, vel quia propter pœnitentiam, & habitum non cognouerunt eum, (vt diximus) vel pro Elia spiritu in zelo contra Herodiam, sicut Elias habebatur propter persecutionem, quam impia Iezabel Prophetam inuaserat: Vel quia venit in spiritu, & virtute Eliæ,* vt Lucas dixit cap. 1. num. 17. Vel quia Malachias dixit cap. 3. num. 1. *Præcessurus est, & venturum iudicem nuntiaturus. Sicut Ioannes in primo aduentu fecit, & vterque, hic primi, ille secundi aduentus nuntius sunt.*

4.Reg.

Luc.c.1.n.17. Malach.c.3. n.1.

1. RESPONSIO Ruperti in Ioan. cap.1. lib.1.

Rupert. lib.1. in c.1. Ioan.

lib. 1. *Illi mysteria non quærebant, sed de persona tantum Eliæ requirebant.* Ac si diceret, quòd mystico, & spirituali sensu de officio & vita Præcursoris similis Eliæ dictum est, non attinet ad interrogationem litteralem, & quæsitum legatorum dicentium, *Elias es tu?*

290. Caietan. in Euang. ad c. 1. Ioan. Malach. c. 3. n. 1. *Iudæi impassibilem Messiã putabant.*

2. RESPONSIO Caietani, qui difficultatem istam audiens dicit; *Quòd legati dubitauerint, quomodo adimplenda esset Prophetia Malachiæ de aduentu Eliæ in aduentu Christi.* Ac si diceret, Iudæi vsque hodie excæcati sunt perfidiæ velamine non intelligentes duplicem aduentum Messiæ, vnde cum semper negent futurum Deum passibilem, spectant Messiam gloriosum, & Eliam Præcursorem credunt, & hoc interrogant dicentes, *Elias es tu*, qui præcessurus est aduentum Domini.

291. Iansenius in Euang. Ioan. 1. Error Pytag. Marci 6. num. 14. Matth. 16. num. 14.

3. RESPONSIO Iansenij, *Qui putat habuisse legatos istos errorem Pythagoricum de transmigratione animarum, & sic interrogabant, si Spiritus Eliæ fuisset transmigratus in Ioannem. Quem errorem habuit Herodes*, dicens Marc. 6. num. 14. *Quem ego decollaui Ioannem, hic surrexit à mortuis, & discipuli hoc Christo responderunt, quando interrogauit, quem dicunt esse filium hominis?* Matth. 16. num. 14. *alij Eliam, alij Hieremiam, aut vnum ex Prophetis.*

292. Rupertus in Ioan.

4. RESPONSIO Ruperti, qui dicit, *Quod responsio Ioannis fuit simpliciter plana ad interrogationem personæ Eliæ; quia contrarium non est veritati,* (dicit Sanctus Abbas) *quod Eliam non se esse negat; quia proculdubio, quod mystico intellectu verus erat illorum sensus, qui interrogabant. Si diceret, Elias ego sum falsum erat.*

DIFFICVLTAS V.

Quomodo intelligantur verba, Propheta es tu?

QVæritur, cur interrogatus Ioannes vtrum esset Propheta, eum de officio negauit, de virtute, vel gratia reticuit?

293. Rupert. Abb. in c. 1. Ioan.

1. RESPONSIO Ruperti, *Quia qui interrogabant ex aduerso consisterent, quia qui missi fuerant ex Pharisæis erant. Ideò parcitate irreprehensibili ad interrogata respondit.* Quasi diceret, nemo tenetur respondere vltra modum inquisitionis, vel interrogationis, & cum illi de singulari Propheta promisso per Moysem interrogabant, Respondit ad intentum, *non sum.*

Origen. in Cathena S. Thom. Deuter. 18. n. 15.

2. RESPONSIO Origenis in Catena Sancti Thomæ asserentis; *Quoniam verò cum plures in Israel edocti fuerint Prophetæ, vnus de quo Moyses prophetauerat præsertim spectabatur, iuxta illud:* Deuter. 18. num. 15. *Prophetam vobis suscitabit Deus de fratribus vestris, sicut mihi illi parebitis.* Quasi diceret, Ioannes benè intellexit (afflatus Spiritu Sancto;) quod quærebant & interrogabant de Propheta à Moyse prædicto; & ideò respondit, *non sum.*

294. August. cit.

3. RESPONSIO Augustini in ipsa Catena citati. *Ioannes maior erat quam Prophetæ qui de longe demonstrauerunt Messiam, Ioannes præsentem demonstrabat.* Quasi diceret, inquit Rupertus, Prophetæ à sancta Ecclesia designantur, qui venturum Messiam prophetizarunt: at Ioannes quia digito Verbum incarnatum demonstrat, ideò interrogantibus se si esset Propheta? Respondit non. (Rupert. in Ioan. 1.)

295. Barradas & Maldonatus in Euang. Cyrillus. Chrysost. Theophyl. Euthym. Bonauent. *Humilis de se omnia bona ignorat.*

4. RESPONSIO Recentiorum, vt est Barradas, & Maldonatus, *Qui asserunt legatos interrogasse; an esset Ioannes, aut aliquis Propheta, ex antiquis, vt de Christo Domino dicebant, Eliam,* aut Hieremiam, *aut vnum ex Prophetis.* Sed quoniam in textu Græco legitur, *tu es ille;* ideò *de pronuntiato per Moysem*, in Deuteron. cap. 18. *videtur interrogasse non de quolibet Propheta.* Sic Patres antiqui, Cyrillus, Chrysostom. hom. 15. Theophylactus, & Euthymius, *Et Seraphicus Doctor Bonauentura, qui ait, æstimationem sanctimoniæ negauit Ioannes dicendo, Elias non sum; opinionem incognitæ scientiæ, quando negauit se esse Prophetam, sed de hoc ad mores postea.*

DIFFICVLTAS VI.

Quomodo Ioannes dicit, quod est vox clamantis in deserto.

QVæritur, quomodo Ioannes sit *Vox clamantis in deserto?*

296. Rupertus in Ioann. Augustinus in Catena S. Thom.

1. RESPONSIO Ruperti. *Sicut enim ad hoc fit vox, vt verbum audiatur: sic ego ad hoc factus sum, vel natus sum vt per ministerium meum Christus qui est incarnatum Verbum Patris præsens agnoscatur.* Vnde ad hoc alludens, dixit Augustinus citatus in Catena Sancti Thomæ. *Isaias illud dixit, & in Ioanne prophetia ista completa est.*

297. S. Paschas. lib. 3. in Matth. Origen. in Cathen. S. Thom.

2. RESPONSIO D. Paschasij lib. 3. in Matth. Dicitur Ioannes, *Vox clamantis quia in eo Dei sapientia clamare intelligitur, vt vbicunque audiatur, & nullus insipientium de ignorantia excusetur.* Vnde Origenes in Catena interrogat, *Si ergo nihil aliud est vox quam sonus propheticus, quomodo Saluator nos transmittit ad illam?* Respondet, *Dicit enim Ioannes vocem esse non clamantem, sed clamantis in deserto, eius,* scilicet, qui stabat & clamabat, *si quis sitit, veniat ad me, & bibat.*

298. Theodoret. in Cathen. S. Thom. Titus Bostre in Lucam. Ambros. in c. 3 Lucæ.

3. RESPONSIO est Theodoreti citati in Catena Sancti Thomæ, qui ait, *Quod Ioannes est vox, quia locutus est clarè de Messia, cæteri autem Prophetæ obscurè*, Quasi dicat, definitio vocis Baptistæ, *est sonus clarè resonans in cordibus Iudæorum circa aduentum Christi.* Fauet Titus Bostr. 3. in Lucam, dicens, *Quod vox loquentis est, quæ antecessit verbum, quod concipitur in mente audientis, & Ioannes sua præcessit prædicatione notitiam in mentibus Iudæorum.* Coincidit cum hac diffinitione Ambrosius in cap. 3. Lucæ.

299. Caietan. in Euang. Tolet. in Lucam.

4. RESPONSIO Caietani, qui ait, *Quod Ioannes vocatur vox, quia ad præsentes missus est. Sicut vox quæ non est scripta vel impressa in libro, vox transiens dicitur: Sic Ioannes suo officio fungens non transibat ad futura, sed remanebat in cordibus Iudæorum.* Vnde ait Toletus in cap. 3. Lucæ annot. 16. *Quod ista vox Ioannis tripliciter declarata*

declarata fuit. Primò Christum, denuntians. Secundò Christum de præsenti demonstrans. Tertiò ad pœnitentiam excitans atque ad Christum
Gregor. in Catena. Voces Prædicatoris consolantur corda. præparans. Vnde dixit Gregorius in Catena, *In deserto clamat Ioannes, quia quasi derelictæ, ac destitutæ Iudææ solatium Redemptoris annuntiat.*

300. Bonauent. 5. RESPONSIO Sancti Bonauenturæ, qui ait, *Vox est signum ducens in altum*, *& quia Ioannes in cognitionem Verbi incarnati ducebat dicitur vox.*

301. Beda. S Epiphan. hæresi 59. Silentium indicat Ioánes. 6. RESPONSIO Bedæ, & Sancti Epiphanij hæresi 59. *Vox dicitur Ioannes. quia per eius manifestationem. & ministerium, verbum Patris ab omnibus auditur tanquam suprema vox,* inquit Damascenus, *quæ inter copiosam turbam inducit silentium, & attentionem, vt vox Iudicis audiatur: Ita Præcursor venit ante Christum iudicem viuorum, & mortuorum, vt attentè ab omnibus audiatur.*

302. Chrysolog. serm. 127. 7. RESPONSIO sit Chrysologi serm. 127. *Qui Ioannem silentium Prophetarum vocat lucernam mundi, & præconem iudicis: nam quemadmodum inter multitudinem scholasticorum arguentium, & vociferantium, cum Doctor, & Magister vocem emittit, omnes silentio attendentes audiunt. Sic Prophetæ, Sybilla, & Prophetice Ioanne clamante, & dicente: Ego vox, omnes in perpetuum silentium, & taciturnitatem remanserunt; quia vsque in sempiternum Iudæorum voces non audientur.* Præses argutium Ioannes. Vox Ioannis silentiū Prophetarum.

8. RESPONSIO sit Origenis, qui ait, *Opus autem vocis clamantis in deserto est, vt anima adeò destituta ad rectam faciendam viam Domini reuocetur, nequaquaquam prauitatem serpentini gressus prosequendi, sed ad contemplationem eleuatam in sanctitate permaneat, vt Ioannis dictum compleatur, dirigite viam Domini, sicut dicit Isaias Propheta.* Sed de hoc ad mores latius postea cum explicatione Gregorij dicentis: *Via Domini ad cor dirigitur, cum veritatis sermo humiliter auditur.* 303. Origen. in Catena S.Thom. Voces interiores animi cōtēplationem requirunt. Isai c.40. n 3.

TRACTATVS X.

AD MORES,

In Caput I. Ioannis.

DIFFICVLTAS VII. ad mores.

Quod fuit testimonium quando miserunt ab Hierosolymis Sacerdotes, & Leuitas ad Ioannem?

304. QVÆRITVR, quod fuit testimonium quo moti sunt Iudæi, vt legationem ad Ioannem mitterent?

Theophyl. in Ioan. c.1. 1. RESPONSIO Theophylacti. *Testimonium fuit bonum consilium, quod acceperunt Iudæi & Pharisæi legendo in Isaia Propheta, quod venturus erat Præcursor ante Dominum c.40.* Vt discant homines accipere consilium, & conuersari cum hominibus doctis, expertis, & prudentibus.

305. Augustin. q.68. Exod.18. n.24. Interrogat D. Augustinus q. 68. *Cur Deus famulum suum Moysem, cum quo ipse tanta, ac talia loquebatur, ab alienigena socero suo passus est admoneri?* Sic testatur Scriptura Exod. 18. num. 24. *Quibus auditis Moyses fecit omnia, quæ ille suggesserat?* Respondet Sanctus Augustinus, *per quemlibet hominem detur consilium veritatis non debere contemni.*

306. Chrysost. hom. de fer. reprehens. tom. 3. Vnde Chrysostomos hom. de ferendis reprehensionibus tom. 3. *Ponderat humilitatem Moysis qui summa cum tolerantia ignorantiam suam à Barbaro correctam non solum præsentibus non absconderet, sed etiam posteris manifestaret.* Vnde Oleaster in Exod. 18. addit, *Et vidit socer Moysem.* Sic legit Pagnin. & Oleaster ait: *Considerauit enim, & deprehendit senex iste in officio Ducis, & Iudicis emendanda quæ ipsi Moysi, cum esset à Domino edoctus non considerauit.* Exod.c.18. n.24. Oleaster in Exod.c.18. n.4. Bonum est ab omnibus audire consilium.

307. Ex quo loco discant Principes accipere à senibus & expertis consilium: nam si omnia inflectibiliter per se, & suum intellectum tractare volunt, cum vix ad pauca sufficiant per alios administrare studeant, aliàs si per se reguntur ipsi, & Regnum cadet, & patientur dispendium. Vnde Gregorius in Pastorali c. 9. *In gestu huius Gentilis Iethro adnotauit, qualiter qui scientes in omnibus videri volunt à viris spiritualibus tractandi sunt, vt scilicet, quamuis eis sapientiores sint, fingant se tamen eorum consiliis indigere vt salutem sic eos Domino lucrentur.* Sic & Paulus cum Romanos videret de sua potestate & scientia præsumere, & diceret Rom. cap. 1. num. 12. *Cupio venire ad vos, vt aliquid spiritualis gratiæ impertiar vobis. Eorum arrogantiam non immemor sententiam corrigere videtur dicens, id est simul consolari in vobis.* Rom. cap. 12. num. 13. Quasi diceret, isti sunt inflati, & cum epistolam legant dicturi sunt, quis es tu, vt doceas nos. Ideò doctrinam in consolationem vertit: nonne vides quomodo consilium mutare est sapientis viri signum, & non inflectibiliter reprehendere, quia tales homines vocantur nostro Hispanico idiomate, *Capricosos testa rudos, malos paragauierno.* Gregor. in Pastor. c. 9. Ad Rom. c. 1. n. 12. scientia inflat. Ibid. n. 12. & 13. Caprichosos malos para gouernar. Phrasis Hispanica.

Interrogat

308\. Interrogat Diuus Bernardus serm. 3. in die Paschæ, *Quare Christus Dominus tam infallibiliter decreta Patris sui æterni, cum obseruaret, & Matri suæ Virgini Mariæ conquerenti de ipso triduo perdito respondit: Nesciebatis, quod in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse* Lucæ cap. 2. num. 52. *Et his non obstantibus addit Euangelista, quòd erat Iesus subditus illis, scilicet, Iosepho, & Virgini Mariæ*, Respondit Bernardus; *Bonum erat illud consilium in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse, sed quia illi non intellexerunt, mutauit consilium, vt nos mundaret à lepra, quæ proprij consilij est.* Quasi dicat Sanctus, erubescant, & timeant turbationes, & tumultus populorum Reges, & Prælati qui dura ceruice ostinati sunt in sua sententia, & non acquiescunt consiliis aliorum, quorum causalites & perturbationes in Republica crescere passim videmus.

S. Bern. ser. 3. in die Pasch. — Lucæ c. 2. n. 52. — Bernard. cit. Christus mutauit sententiam. — Prælati dociles esse debēt.

309\. Interrogat noster Lyranus sua in glossa ad cap. 5. Danielis, *Quare Regi Balthasaro in conuiuio cœna prophana, quod primatibus, & Concubinis fecit, in eadem hora, apparuerunt digiti quasi manus hominis scribentis contra candelabrum.* Daniel cap. 5. num. 6. *Quid est, & significat verbum contra candelabrum, non poterat vmbra manus scribentis apparere in angulo aulæ Regis, vel ad latus. Sed non sic, sed contra candelabrum, vbi lux ardens erat posita?* Et respondet acutè moraliter sicut semper: *In candelabro contra quod scripsit, certitudo naturalis dictaminis declaratur; quia defecit in omnibus his perscrutandis.* Quasi diceret perterritus, & stupefactus remansit Rex Balthasar eo quod dictamen suæ deprauatæ opinionis ardere fecit, & posuit super candelabrum intellectus sui, vt omnibus, qui in conuiuio erant, luceret, & viderent], quod consilium, quod contra Patrem suum Nabuchodonosor dederat, quod vasa aurea, & argentea, quæ asportauerat de Hierusalem in templo suo collocarentur; impius autem Rex Balthasar in prophano conuiuio, & cœna asportauit: apparet igitur contra candelabrum & lucem naturalis dictaminis vmbra mortis, vt cognoscat quod contra suam opinionem, sine consilio Patris, & antiquorum defecit in omnibus, quæ perscrutati conabatur.

Noster Lyranus sua in glossa c. 5. in Dan. — Dan. c. 5. n. 6. — Consilia Parentum, & Seniorum seruanda & timere contrarium. — Consilium impiorum perniic. — Dan. c. 1. n. 2. — Dan. 5. n. 6. — Antiquorum opiniones sequendæ.

310\. Vnde Prouerb. 15. num. 22. dicitur: *Dissipantur cogitationes, vbi non est consilium.* Vel vt Salazar in Prouerb. ex aliorum translationibus vertit: *Frange cogitationes, quando non est consilium, & in multitudine consiliorum stabis.* Quasi diceret Spiritus Sanctus, frange resolutiones cordis, & intellectus tui, cum contra consilia prudentum, & Sapientum opponuntur; *Quia ingenia flecti nescia, rigida sunt*, vt Seneca dixit epist. 32. *Sufficiat pro veritate hac de recipiendo consilio etiamsi doctissimi homines sint, approbatio ipsius infinitæ sapientiæ*, quæ vt nos exemplum humilitatis doceret, & ne quis consilium alterius aspernaretur à Philippo Discipulo suo interrogauit: *Vnde ememus panes, vt manducent hi* Ioann. 6. num. 5. *Et si de quo Scriptum est*, Isai cap. 40. num. 13. *Quis consiliarius eius fuit, his dictis & auditis. Quis tumidius & præsumptuosus in propriis dictaminibus erit.* Vnde vt benè notauit Abulensis citatus in littera, *Cum cognouissent qui in concilio Iudæorum præsidebant, quod Præcursorem adiuuabat Deus, & quod natus erat, ad præparandam viam Domini, secundum* Isaiam 40. num. 3. *hodie determinati sunt mittere ad eum legatos Sacerdotes, & Leuitas vt consilium eius super aduentum Messiæ indicaret eis.*

Prou. c. 15. num. 22. — Salazar. ibi. — Senec. ep. 32. Consilia non aspernanda. — Ioan. c. 6. n. 5. — Isai c. 40. n. 13. — Abulen. cit. in littera. — Is. 40. n. 3.

DIFFICVLTAS VIII. ad mores.

Quare Senatus Hierosolymitanus Iudæorum dubiam legationem ad Ioannem misit, vt interrogarent eum.

Quæretur, quare cum mysterio loquuntur isti legati missi à Senatoribus Concilij, interrogando quem sciebant esse Ioannem filium Zachariæ? 311.

1\. Responsio Ruperti citati in littera, *Quia aulici, & Senatores cautelosè semper loquuntur & duplici intentione cum hominibus conuersantur?* Interrogat Oleaster, *Quare Moyses narrauit Iethro Socero omnia, quæ fecerat Dominus Pharoh.* Exod. 18. n. 8. Sic legit Pagninus, *Quasi diceret, quare Gentili idololatræ prodigia, quæ Deus Israëlitico populo fecerat cum Pharaone Moyses narrauit?* Respondit, *Quia tanquam famulus Dei, & rectus minister eius tam mala quàm bona ad gloriam Dei narranda sunt: Quia verò Moyses Aulicus etiam erat, & nutritus in domo Regis, Socero etiam gentili, & inimico bona narranda erant, vt inuidia torqueretur, mala verò nunquam inimicis narranda sunt, ne eis lætentur.* Vnde Dauid cum certum nuntium *de morte Saulis audiuisset: Nolite, inquit, annuntiare hæc in Geth* 2. Reg. 1. n. 20. (*quæ vrbs erat Philistinorum*) *ne fortè lætentur filij incircumcisorum.* 2. Reg. c. 1. Quasi diceret Oleaster, *Aulici ministri semper debent audiri, & tractari cum aliquo timore cautelæ; quia multoties mysterium vocant tyrannidem, fraudem, & rapinam, vt simplices admirentur.*

Rupert. cit. in littera. — Oleaster in Exod. c. 18. n. 8. — Translat. Pagnin. in Exod. 18. — Aulici cautelosè loquuntur. — 2. Reg. c. 1. num. 20. — Oleaster cit. — Inimicis non dicēda mala.

Interrogat noster Lyranus, quare Nabuchodonosor Rex Assyriorum, cum omnem terram voluit tyrannicè subiugare suo imperio promulgauit decreto publico, & sententia diffinitiua, vt Interlinearis adnotauit, *Quod volebat defendere se? Factum est Verbum, vel diuulgatum, vt Lyra ait, in domo Nabuchodonosor Regis Assyriorum vt deffenderet se.* Iudith cap. 2. num. 4. Et iterum interrogat Lyranus, *Quare habuit cum eis mysterium consilij sui.* Quasi dicat, quomodo vocatur mysterium, quod rapina, & tyrannica crudelitas erat? Respondet Lyra, dicitur, *Vt defenderet se, id est, cautelosè compulit omnes populos sibi subiectos.* Et dicitur, *Quod vocauit ad se omnes maiores natu num. 5. vt melius fieret prosecutio negotij inchoati de eorum consensu.* Et dicitur, *& habuit cum eis myste-* 312.

Lyranus in Iudith. c. 2. n. 4. — Interlin. in Iudith. — Iudit. 2. n. 4. — Lyra cit.

 rium

idem in Iudith n. 5.
rium consilij sui, hoc est, tractando secretè, quod cogitauerat?

313. Quasi dicat Lyranus, mysterium fecit, quod pertinet ad rem diuinam, quia mysteria sunt Sacramenta abscondita ab oculis humanis, vt mysterium Incarnationis, vbi Deus inuisibilis factus est homo. Et addit: *Vsurpant Aulici ad suas perpetrandas Tyrannicas fraudes, & dicunt defendere se, quia palliata cupidine ministrorum sub nomine defensionis, & seruitutis Regis rapinas pauperum, & populorum acquirunt.* Vnde Saluianus tom. 4. anno mundi 3346. dicitur, *In vulgus velle Regem defendere se, & in secreto consilij se velle totum orbem subiicere suo Imperio.* Quasi diceret, hoc ruinæ, & desolationis, diuinæque indignationis causa est, vt ministri Aulici sub nomine defensionis Regis impositionis, & gabellas imponant, vt pauperes, & populi pereant, & Senatores Consiliarij rapinis, & impositionibus ditentur propè summum.

Impositiones falso titulo palliata.
Salu. tom. 4. anno mundi 3346.
Aulici Raptores cautelosi.

314. Ruper. cit.
2. RESPONSIO *Contra Consilium Pharisæorum cum cautela miserunt ad Ioannem legatos, quasi dubitando, & interrogando,* ait Rupertus loco citato, *propter hoc à Ioanne testimonium quæsitum fuit, vt populo abundè satisfacerent, vt Christo non crederent dicendo, Ioannes homo tam grandis, & testis, omni exceptione maior, hoc dicit, & mysterium facerent, quod erat tyrannica rabies, & pestifera, vulgúsque inuidia.* Et concludit Lyranus in cap. 2. Iudith, *Qui cautelosè fallunt incitando alios ad faciendum similes sunt Dæmonibus maioribus, de quibus Dionysius dicit, quod in naturalibus non fuerunt læsi, propter quod inter eos sunt aliqui maiores, qui minores faciunt sibi subiectos.* Ac si diceret, huiusmodi sunt Aulici quibus nunquam credendum est, quia cautelosè loquuntur vt potestatem, & subiectos pauperes, subditos habeant, & similes sunt Nabuchodonosori, qui semper fallebat subditos cautelosè loquendo.

Lyran. in Iudith c. 2. Dionys.

DIFFICVLTAS IX. ad mores.

Qua intentione verba ista Ioanni dicta sunt, Tu quis es?

315. QVæretur, quà intentione legati verba tam dubia dixerunt, *tu quis es?*

1. RESPONSIO Ruperti citati, in littera est, quòd interrogatio fuit, *Laudatoria, & prouocans Præcursorem ad inanem gloriam;* Quasi dicerent: tu Ioannes, qui propter eximiam tuam virtutem, famam apud omnes consequutus es tali gradu, vt baptizare audeas, tua tantummodo auctoritate dic nobis quis es?

Rupertus in Ioann. 1. *Adulatio fortissima.*

316. Sed bonè Deus quàm sapienter scriptum est, *Quod sapientiam huius mundi stultitiam fecit Deus, & adulationes mendaces Iudicum, Principum, & Senatorum reuelata sapientia paruulorum detrahuntur,* vt patet in responsione Ioannis ad adulationes inanis gloriæ propositas. Vnde Basilius hom. 12. de humilitate ait, *Si Princeps huius mundi (Diabolus inquam) primus maximus mundanæ sapientiæ sophista suis ipsius commentis capitur, & in extremam reuoluitur insipientiam: multo magis illius discipuli, & æmulatores, etiamsi innumera commentur, vbi se sapientes dicunt stulti facti sunt.* Ac si dicat, quare confidunt adulatores huius mundi in mendaciis verborum fictionibus palliatis? nonne recordari debent, & eximiam habere memoriam (tanquam eximij mendaces) quod Lucifer Sophista adulator captus est, & tanquam stultus exprobratus: Quare ergo Discipuli eius adulatores non confunduntur mendaciis simulatis, ad Ioannémque accedentes, & interrogantes: *tu quis es?*

1. Cor. 1. num. 20.
Basilius hom. 12.
Mēdaces memores sunt.
Politici sunt semper mendaces.

317. *Expende suis ipsius commentis capitur:* nam sicut Diabolus concupiscentia vanæ gloriæ ipse ruit de cœlo volens ostendere se Deum, cùm esset Angelus, & perdidit illud quod erat, dum voluit appetere, quod non erat. Sic putauit Christum, & Præcursorem eius concupiscentia vanæ gloriæ ferri. Hæc Chrysostomus homil. 5. in Imperfecto. Quasi diceret, *Sicut cum aliquis est Sanctus, & iustus difficile est cogitare de alio, quod sit malus: Sic difficilè est aliquem suspicari bonum ille qui est malus,* Vnde Cyprianus serm. de ieiunio: *Hoc generale malum humano generi Sathanas introduxit, vt popularibus laudibus Sanctis suggerere præsumit huiusmodi consiliis filiós hominum corrumpere consueuerat.* Quasi dicat, Pestis præsumptionis, & inanis gloriæ, ita infigit humana pectora misera, vt quicumque adulationibus fictis, & mendaciis inuolutus exaltat supremas potestates, auditur, amatur, & præmia suprema consequitur; Qui vero veritates dicit odio habetur.

Chrysost. homil. 5. in Imperfecto.
Cyprian. ser. de ieiun.
Adulatores huius sæculi.

318. 2. RESPONSIO Ambrosij in Matth. 4. *Diabolus quoniam fortem sensit iactantiam, prætendit quæ etiam fortes decipit.* Quasi diceret, quia Ioannes apud omnes fama admirabili promulgabatur. Diabolus tanquam fortem militem decipere conatur: ideò Hierosolymitani Aulici, Senatores congregantur, & legationem cum Sacerdotibus, & Leuitis mittunt ad illum, & palliata adulatione vincere conantur.

Ambros. in Matth. 4.
Sāctiores fortiter teneantur.

319. 3. RESPONSIO. Interrogat Oleaster, Quare Moyses instructionem populo dando, ait: *Ne suscipias auditionem mendacem.* Exod. 23. n. 1. Respondet, *Quia nihil in iudiciis mendaciis perniciosius, ideò maximè cauendum ab eis docet, dum iudices instruit. Sed proh dolor! quia hoc tempore nihil mendacio licentiosius.* Addit Oleaster: *Expende, quæso temporum nostrorum malitiam,* quando tam auidè mendacia audientes, & veritas cunctis tam exosa est, & omnibus fastidio, maximè magnatibus, interrogant Ioannem tu quis es? *Et confessus est, & non negauit quod non sit Christus, & exosi de veritate legati iterum dicunt, Elias es tu?* Non sum? Respondit. Propheta es tu? non; neque fastidium cessat. Sed exosi dicunt, *Quid ergo baptizes?*

Oleaster in Exod. c. 23. n. 1.
Translat. Pagnin.
Oleaster cit.
Mēdacia neque audiēda.

320. Iterum interrogat Oleaster, *Quare legislator Moyses populo præcipit, ne ponas manum tuam cum impio, vt sis testis mendax.* Exod. cap. 5. num. 9. Sic legit Pagninus, & respondit;

Oleaster in Exod. c. 5. n. 9.
Translat. Pagn. in Exod. c. 23.

dir; *Quia si mendacium vbique malum sit pessimum, tamen est in iudiciis, & qui alicuius causam suo falso testimonio iuuat, eo perniciosior esse deprehenditur, quoniam illi magis quam parti in iudicio fidit iudex.* Ac si dicat, perspicaciter, & viribus totis conabantur legati testimonium Ioannis: quia tanquam testis fide dignus habebatur, & iudices qui eos

Ministri Regis fallaces.

miserunt magis testimonio Ioannis crederent, quàm parti, (id est, Christo) qui credere renuebant. Ideò adulatoria gratulatione legati allicere Ioannem conabantur, vt omnes eius virtutes ad vocem loquelæ adulantis exsordescerent in magnitudine fauoris inanis. *Vt Gregorius dicit homil. 21. in Ezechielem.*

Gregorius homil. 21. in Ezechiel.

DIFFICVLTAS X. ad mores.

Quomodo intelligantur verba ista; & confessus est, & non negauit, quia non sum Christus?

QVæretur, quare tam absolutè dicitur, & non negauit, quod esset Christus?

321. Rupert. cit. in Ioan. c. 1.

1. RESPONSIO Ruperti citati in littera; *Quia protinus excutiens virtutes animi insertas pilis Camelorum, quibus exterius erat contextus multo asperiores, dixit, non sum ego Christus.* Ac si diceret, quod Ioannes sciebat, quod aures peccatorum adulationes auscultabant, & cantilenas libenter audiebant; consilia vero bona non attendunt, & ad obiurgationes obdurescunt; quia scriptum est Ecclesiastes cap. 12. num. 4. *Obsurdescent omnes filiæ carminis*, ideò & absolutè confessus est, & non negauit, quia non erat Christus.

Eccl. c. 12. n. 4.

322. Origen. in Catena S.Thom. *Potentes impatientes.* Procop.

2. RESPONSIO: Quare confessus est tam citò veritatem, est Origenes, qui ait, *Quod Ioannes discernere volebat veritatem à dubitatione Sacerdotum, & Leuitarum; quia semper potentes & Principes veritatis & monitionis impatientes sunt.* Vnde interrogat Procopius, *Cum populus Hebræorum accessit ad Isaiam, vt consulerent eum, & interrogarent, quid deberent facere, vt iram Dei auerteret ab eis.* Dixit Propheta os meum non interrogastis cap. 30. num. 2. *Quo pacto hac verba vera sunt si quidem accesserunt, & auidè desiderando interrogarunt, & consilium petierunt?* Respondet Procopius in Isai 30. num. 2. *Non interrogauit populus, quia aliter quàm debuit consuluit, aut ei quem consuluit, non credidit.* Ac si diceret, perinde enim, ac deterius est contemnere, quæ à Deo, & eius Prædicatoribus respondetur, quam quæ agenda sunt, non interrogare: Hoc namque esse potest socordiæ illud superbiæ. Vnde Interlinealis ait, in cap. 30. Isai. *Non interrogauerunt, quia aliter quàm debuerant interrogauerunt, nimirum, non vt audirent vera, sed placitum, & quid iniquitas, quàm ex interrogatione falsitate hallucinari, & fugere lucis claritatem.*

Isa. c. 30. n. 2. Procop. in Isai. cap. 30. n. 2. Interlin. in c. 30. Isai. Ioan. c. 1.

3. RESPONSIO verborum istorum, & confessus est, & non negauit est Oleastri, asserentis, *Quòd ænigmaticè, & parabolis vtebantur multoties Prophetæ, imò & Christus Dominus; quia vt Matthæus ait, cap. 13. num. 35. Et sine parabolis non loquebatur turbis.* Et Præcursor hodie affirmat, quod ipse sit vox clamantis. Et ratio huius locutionis est; quia Sancti considerabant, quàm ægrè ferrent homines veritatem audire quàm toruo vultu, & hirsuto naso eam aspicerent, & quàm hilari facie mendacia amplexarentur, & considerantes quàm necessarium hominibus foret veritatem audire parabolis, & similitudinibus veritatem inuoluebant, & velabant, *vt qui veritatem nudam fastidiebant, (inquit Oleaster,) & ad adulationes, & mendacia habebant aures, veritatem saltem fictis vestibus tectam audirent:* Ideò Nathan ouis similitudine rem velauit, & Regem proprio mucrone confodit. Et Ioannes confessus est, quod non erat Elias, neque Propheta, sed vox clamantis, vt Principes Iudæorum confunderentur veritatis velamine.

323. Oleaster. Matt. c. 13. num. 35. Oleaster in Exod. *Mendacia veritas auditur palliata.* 2. Reg. 12. Ioan. c. 1.

4. RESPONSIO sit Abulensis quæst. citata in littera, *Quòd Ioannes desiderabat curare corda Pharisæorum, & ideò contra vulnus, quod intus habebant, non credendo Christo venturo, adhibebat medicinam, etiamsi pungerentur stimulis veritatis, & ideo tot spinis eos lacerabat, quot negationibus affirmabat quidquid interrogabant.* Fertur enim de Vrso, vt narrat Plinius lib. 8. natural. histor. cap. 36. Quod quando aliquo morbo degrauatur caput in alueatium infert, vt ibi apum stimulis tam diu pungatur, & cruentetur quousque se sentiat ab illo noxio sanguine depleri, & exonerari, & in pristinam valetudinem reduci. Ita aptabat olim Cæsar, vt Reges, & Principes, Consiliariique eorum multis scelerum morbis agitati aures darent, non adulatoribus crudeliter demulcentibus, sed monitoribus misericorditer vulnerantibus stimulis veritatis, vt apes cælestes eos desiderantes curare. Ac si diceret, quod Prophetæ, & Prædicatores admonendo eliciunt ex animo venenum, quod adulatores in animum infundunt ideò noster Præcursor statim confessus est, & non negauit, quod non esset Christus, vt vulnus & venenum, quod intus latebat in cordibus legatorum curaretur.

324. Abulens. cit. Plin. lib. 8. c. 36. *Principes recti vrso similes vulnerari.* Idem Plin. cit. *Adulatores venenum occultant.* Ioan. c. 1.

Interrogat Lyranus, *Quare talem honorem Rex Balthasar exhibuit Danieli, cum tam horribilia, & tremenda diceret ei, qualia sunt mene numerauit Deus Regnum tuum.* Et compleuit illud, *Thekel appensus es in statera, & inuentus es minus habens. Phares diuisum est Regnum tuum, & datum est Medis*, Daniel. cap. 4. num. 2. 3. 4. 5. & 6. Et respondet noster Lyra, *Quod hoc fuit ne coram hominibus mendacij argueretur, quia talem honorem, præmiserat legenti Scripturas, & interpretanti. Secundò, quia credebat per hoc iram Dei placare exhibendo honorem eius Prophetæ.* Ac si diceret in confusionem Regum Christianorum, quod Barbarus Gentilis Prædicatori, & Prophetæ, qui tam dura & horribilia nuntiauit euentura propter eius peccata, & quod Regnum suum diuisum daturus erat Medis,

325. Lyranus in Daniel c. 4. n. 2. &c. Idem n. 5. 6. Lyranus. *Prædicatores Principes honorare debent.*

tantum ac tam magnum honorem exhibuit homini vera annuncianti. Quid igitur cogitant Principes & Reges qui Prædicatoribus veritatem annuntiantibus in exilium mittuntur? Quomodo hoc credibile sit? Si Regnum diuitur Regi benefacienti, & honoranti Prædicatorem suum Danielem. Quid expectant qui honorem, & famam à suis monitoribus auferunt?

Prædicatores veritatis in exiliū missi.

316. Philo Iud. de leg. ad Caiū.

De crudelitate simili circa monitores veritatis refert Philo Hebræus, *Quod impius Caius Imperator solebat dicere, & audebit aliquis indoctus me qui in materno vtero, & naturæ in officina Imperator fui, nondum in lucem editus docere artes Imperatorias, quas dudum probè calleo?* Quasi diceret, quis Prædicatorum tanta sapientia præditus est, vt in rebus ad regimen Reipublicæ pertinentibus intermittat se. Et non solum impius Imperator repellebat eos, sed indignis tractabat modis. *Et vt Tyrannus crudelis ad laqueos cogeret ire, non alterius reum criminis, quam optimarum erga Principem admonitionum.* Nec enim addit Plinius, *Aliam ingrati pro meritis referre solent gratiam*: Quod in Præcursore approbatum videmus, qui à Rege iniquo decollatus fuit pro meritis, & beneficiis in Herodem collatis, quo facinore abusus creditur, vt Abulensis notauit; non solum propter Herodiadem iniquam; sed quia Pharisæi, & Sacerdotes instigarunt Regem ad eius punitionem quia asperas eis monitiones exhibebat, *Genimina viperarum eos vocando, & non adulando, imo veritatem de aduentu Messiæ prædicabat, sicut hodie confessus est, & non negauit, quod non esset Christus?*

Crudelitas Imperatoris Caij.

Plin. *Authoris mens.* Matt. cap.

Abulens. in Matth.

Luc. 3. n. 7.

Ioan. c. 1.

DIFFICVLTAS XI. ad mores.

Quomodo negauit Ioannes quod esset Elias?

QVæretur, quare Ioannes negauit quod esset Elias, eum ad Zachariam dictum sit Lucæ cap. 1. num. 2. *Ipse præcedet ante illum in spiritu, & virtute Eliæ?*

317. Luc. cap. 1. num. 2. Origen. in Cathen. S. Thom.

1. RESPONSIO est Origenis asserentis, *Quòd cautè respondit Ioannes non sum Elias, quia vbi est fictionis vmbra prudens timet, & quia forsitan Iudæi propè finem spectabant Eliam ante Christum venturum; ideò cautè respondit, non sum. Ita Origenes.* Quasi dicat semper iusti, & Sancti aduenientia timere solent, quæ habent apparentem fictionem. Vnde interrogat Ambrosius, *Quare ingressu Archangeli Gabrielis turbata est Virgo Maria, quæ cum audisset, turbata est,* inquit Lucas cap. 1. num. 2. *Nunquid turbata est, quia vidit eum in forma virili? Et in specie insueta oculis virgineis? Maximè respondet Ambrosius lib. de Virginitate, quia peregrinata est in viro, quæ non est peregrinata in Angelo.* Quasi dicat, quod timuit virgo visionem humanam, non Angelicam, quam multoties viderat, *Quia Virginalis verecundia tuta timere solet*, vt inquit Bernardus, *& iusti sicut Ioannes cautè audiunt loquentes Vafrè.*

Luc. cap. 1. n. 2. Ambros. lib. de Virg. *Verecundia mulieru laus.*

Bern.

318. Gregor. in homil.

2. RESPONSIO est Gregorij in homiliario asserentis, *Quod dixit Ioannes, quod non erat Elias, etiamsi Angelus dixit ad Zachariam quod venturus erat in spiritu & virtute Eliæ, quia carnaliter, non spiritualiter loquentes; quia nauseat anima eorum audiendo mysticos, & spirituales sensus. Ioannes igitur quia in spiritu Elias erat, in persona Elias non erat, ideò dixit non sum Elias.* Hæc Gregorius. Vnde Albertus Magnus sic respondit Ioannes; *Quia isti non ex deuotione interrogabant, sed potius tentantes non credentes.* Quasi dicat, munda mundis dicenda, & superna, & alta sapientibus communicanda; cum peruersis autem non loquendum quia scriptum est, *Cum peruerso peruerteris.* Vnde Gregorius citatus in homiliario; *Quod autem Dominus fatetur de spiritu Eliæ, hoc Ioannes denegat de persona; quia & iustum sic erat, vt Discipulis Dominus spiritualem de Ioanne sententiam diceret, & Ioannes turbis carnalibus, non de suo spiritu, sed de corpore responderet.* Quasi dicat, cum peccatoribus obstinatis, & malitiosis, & asture semper intelligentibus, non suauiter multoties loquendum est, sed asperè, & rigidè vt ipsa asperitate, *inquit Augustinus, duritia cordis emolliatur.*

Lucæ c. 1.

Albert. Mag. apud Sylu. in Ioan. c. 1.

Ps. 17. n. 27.

Gregorius in homil.

Augustin. de peccatorū meritis.

August. in Psalm.

319. S. Bonauent.

3. RESPONSIO est Sancti Bonauenturæ, qui ait, *Æstimationem sanctimoniæ negauit dicendo, Elias non sum.* Quasi diceret, perniciosissima sunt mala, quæ prætextu sanctimoniæ fiunt. Vnde cum cognouisset Ioannes, quod non sincero, & simplici animo, sed ficto, & simulato interrogassent si erat Elias, vt prætextu sanctimoniæ, & motu virtutis responderet ad propositum suum grauiter offensus dixit celeriter, *non sum.*

330. Oleaster in Exod. c. 23. n. 6.

Interrogat Oleaster, quare Legislator Sapiens, *Moyses præcepit populo, vt pauperi non darentur honores? Præcipuè cum in iudicio, & litigando aliquam causam Pauperis, tractaretur, Pauperem non decorabis in causa sua dicitur.* Exod. cap. 23. num. 6. *Et respondet Doctor egregius ad mores; quia grauissima sunt mala, & perniciosissima, quæ prætextu pietatis, & sanctimoniæ fiunt, & qui ex suo obulum pauperi non darent, facilè iniquam ferendo sententiam tribuunt alienum.* Quasi dicat, sunt multi ita auari, & miseri ex sua facultate, quod nunquam eleemosynam pauperi porrigant, & sub prætextu, quod pauperes debent subueniri iniqua perpetrant in Senatu, vel consilio, quibus dicere possumus, *Quod manus eorum sunt Esau, etiam si vox sit Iacob* Genes. 27. num. 22. *Quorum vox suauis, & mitis est; manus vero asperas, crudeles, & ad rapinam promptas habent sub prætextu simulatæ sanctitatis, quod est duplex iniquitas, quam Præcursor fugit, dicendo, Elias non sum.*

Translat. Pagnin. in Exod. 23.

Ministri hypocritæ.

Gen. c. 27. n. 22.

331. Origen. cit. Matth. c. 16. n. 13.

4. RESPONSIO est Origenis citati in littera qui ait, *Mirabile quidem est, sicut in Saluatore pluribus scientibus ex Maria natiuitatem*

eius

eius quidam fallebantur putantes eum Ioannem Baptistam vel Eliam, aut aliquem Prophetarum. Sic & in Ioanne quosdam ortus eius ex Zacharia non latebat, & quidam dubitabant, si forsitan, qui expectabatur Elias apparuit in Ioanne. Quasi dicat expectabant Iudæi Prophetam à Moyse prædictum medium, qui staret inter Deum, & hominem, & istum secundum Scripturas desiderabant, & Præcursorem Eliam expectabant, & ad tollendam eius ignorantiam crassam. Respondit, non sum Elias. Vnde Tertullianus, honores abigendos à viris perfectis aduertit maximè qui sub titulo spirituali offeruntur.

Ignorantia crassa non excusat. — Deut.c.18. n.18. — *Sancti Viri fastigium honoris fugiunt.*

332. Vnde Affricanus interrogat, Quare Daniel permisit talibus honoribus subleuari à Rege Nabuchudonosor propter scientiam infusam quam Deus circa somnium Regis Danielis contulit, qui iubente Rege indutus est purpura? Daniel 6. num. 8. Nimquid vt suggestus ille Sacerdotiis, aut aliquibus idolorum officiis adstringeretur? Ac si dicat, tali honore, & purpura Regia vestitus, scandalum dedit Daniel vanitatis cum Sacerdotalibus vestibus idolorum indutus videbitur? Et respondet: Minimè nam si ita esset, vtique tanta sanctitatis, & constantiæ vir statim habitus inquinatos recusasset. Quia Sancti, (quasi dicat,) recusant vestigia, & insignia indebiti honoris, & à se festinanter expellunt, sicut Præcursor nos docet, qui cum spiritu Eliæ esset suffultus; quia intendebant Iudæi, quod erat Præcursor Elias qui venturus expectabatur à Iudæis celeriter respondit, Elias non sum.

Tertullian. lib.de idol. cit.in gloss. Dan.c.6.n.8. — *Honores fugiendos.* Tertul.cest. — Tertull.cit. — Ioan.c.1.

DIFFICVLTAS XII. ad mores.

Quid significant verba, Quis ergo es tu &c.

333. QVæretur, quare Legati missi à Senatoribus Iudæorum tam impatienter loquuntur ad Ioannem. Quis ergo es? Vt respondemus his qui miserunt nos?

1. RESPONSIO fit Chrysostomi citati in Catena Sancti Thomæ, qui ait, Quod Ioannes mitis respondebat vehementer insistentibus; quia scriptum est, responsio mollis frangit iram, & vt patientia, & mansuetudine confunderet eos, quia nil Persecutorem ita superat, quam patientis alacritas, vt Nazianzenus ait, & qui non patienter sustinet inflatos, & iracundos ipsam virtutem patientiæ vulnerat secundum axioma Tertulliani lib. de patientia; Patientia Domini in Malcho vulnerata est. Ac si dicat Petrus auriculam Malchi scindit; sed cor Domini Iesu vulnerauit, quia patientia periuit in Apostolo. Vnde Chrysostomus citatus: Vides hic vehementius insistentes, & interrogantes (scilicet legatos) Ioannem autem cum mansuetudine eas, quæ non erant vere suspitiones destruentem, & eam, quæ est vera ponentem, vnde sequitur ego vox clamantis.

Chrysost. in caten. S.Thom. — Nazianz. — Tertull.lib. de patient. — Chrysost. citat.

334. 2. RESPONSIO fit Oleastri, Quia Legati

Oleaster in Exod.23.

dentibus stridebant cogitando se illusos, & inanes redire à quibus missi fuerunt, & timentes illis displicere iudicium proprium, quod de Ioanne perceperant in crimen transibant alienum. Interrogat Sanctus Leo, quare Pilatus, qui protector innocentiæ Christi fuit voce alta proclamans, Quid enim mali fecit. Et iterum nullam causam inuenio in homine isto. Quare igitur tam cito mutauit sententiam tradens Christum voluntati eorum? Et respondet; Quia clamoribus Sacerdotum, & Principum permotus, reliquit iudicium proprium, & in crimen transiuit alienum. Ita vt Iudex non auderet absoluere, quem omnes cupiebant damnare. Eodem modo legati Sacerdotes, & Leuitæ, qui viso, & audito Ioanne magnalia de sua sanctitate perceperant, iudicium istud proprium in crimen superiorum transierunt, & non audebant Hierosolymas reuertere, nisi conformes voluntatibus Iudæorum, & sic insistebant dicentes, Si non es Elias, neque Propheta, quis es, vt responsum demus, &c.

D.Leo hom de Passione. — Matth. 27. n.23. — Luc.c.23. n.14. — Lucæ.23. n.23. — *Iudices placere volunt impiis maioribus.*

335. 3. RESPONSIO colligitur ex Ambrosio qui ait, Docet nos Ioannes, ne quis retorqueat contumelias, quas patitur, sed vocibus, & gemitibus in Deum clamitet, vt victor & vltor remaneat; audit enim (inquit Ambrosius,) alterius, non suum crimen, quod si referat suum facit. Quasi dicat, qui ad Deum clamat cum iniurias audit, gemitibus allicit Deum in suam tutelam, & auxilium, quia scriptum est, Propter miseriam inopum, & gemitum pauperum nunc exurgam dicit Dominus. Psalm. 11. num. 6. Ideò Ioannes ad adulationes, & fictiones, & tandem ad comminatoria verba legationis dicentium, Si non est Elias, neque Propheta; quis est? Etiterum. Quid ergo baptizas, Ioannes ait, Ego vox clamantis in desertum. Quasi diceret, Ad Dominum cum tribularer clamaui, & exaudiuit me. Psalm. 119. num. 1.

Ambros. in Ps.11.n.6. — *Clamores sine mixtione odij inimicorũ audis Deus.* — Ps.11.n.6. — Ioan.c.1. — Psal.119. num.1.

336. Vnde Chrysostomus in Psalm. 11. num. 6. Bonum eorum animum Deus reueretur, quando mala patientes nullum malum verbum proferunt; solum autem gemunt, & sua mala deplorant. Eodem modo Diuus Paulus, cum ex Festo Consule contumeliam audiret. Actor. 6. num. 24. Et dicente, insanis Paule, multa te littera ad in insaniam conuertunt. Et respondens Paulus ait, num. 24. cum multa mansuetudine, non insanio optime Feste, appellando optimum à quo dictus fuerat insanus, mentis suæ sanitatem confirmauit. Dixit acutè Mendoça in libr. Reg. cap. 1. num. 15. Vnde quando mulierem illam Chananeam opprobriis & contumeliis caninis Dominus mortificabat, illa exclamans dixit, etiam Domine: nam & catelli comedunt de micis quæ cadunt de mensa Dominorum suorum. Matth. 15. num. 27. vbi Chrysostomus homil. 53. in Matth. Dominum appellat à quo canis dicebatur, qua humilitate probauit se deinde non canibus annumerandam, sed inter filios recensendam. Propter quod dicit Origenes citatus, & Chrysostomus in Cathena Sancti Thomæ, Quod Ioannes vehementer insistentibus, & interrogantibus cum mansuetudine responsum dedit dicens, ego vox clamantis in deserto, & Augustinus citatus in littera. Isaias hæc dixit cap. 30. Et in Ioanne

Chrys. in Ps.11.n.6. — Act 6 n.24. & 25. — Mend.in lib Reg. c. 1. n.15. — Matth.c.15. n 27. — Chrysost. homil.53. in Matth. — Origen. — Chrysost. in catena S.Thom. — Augustin. cit. — Isai c.30.

completa sint. Quasi dicat, mirabilia Dei in eo adimpleta sunt, in quo talis mansuetudo reperitur, & Gregorius in Catena, *Scitis autem, quod vnigenitus filius verbum Patris vocatus. Ex ipsa autem nostra loquutione cognoscimus, quia prius vox sonat vt verbum possit audiri; Ioannes autem vocem se esse asserit; quia Verbum præcedit, & per eius ministerium Patris Verbum ab hominibus auditur.* Quasi dicat tali honore, & gloria dignus est, qui cum esset maior inter natos mulierum cum tanta mansuetudine, & humilitate respondit, quando insistunt, & vehementer eum confundere legati conantur, qui missi fuerant, vt interrogarent, & torquerent eum vt diceret, quod non erat, & ipse dixit, quod tantum eius vox erat.

Gregorius in catena

Mansuetudo est inter iudices necessaria.

Auctoris expositio.

Mansueti heredes huius & futuri sæculi.

DIFFICVLTAS XIII. ad mores.

Quæ vox est ista; quæ clamat in deserto?

337. QVæretur, quare dicit Præcursor, *Quod est vox clamans in deserto?*

Origen. in Catena S. Thom.

1. RESPONSIO sit Origenis in Catena: *Clamat enim vt, distantes auditu percipiant, & grauem habentes auditum sentiant immensitatem eorum quæ dicuntur.* Quasi dicat, clamat alta voce Ioannes: veh illis, qui aures habent, & non audiunt, vt intelligant, & audiant immensitatem eorum quæ prædicantur; quia sunt multi, qui verba Dei sic præsentes audiunt quasi essent procul, & in deserto: nam per auditum intrant, sed non penetrant immensitatem mysterij; sed per alteram aurem transire videmus. Alij sunt qui voces audiunt, sed surdescunt clamoribus & necessitatibus pauperum, & vt Hispano loquar adagio: *Hombres que se hazen sordos, y no ay peor sordo, que el que no quiere oyr*, de quibus Chrysologus eleganter serm. de orat. *Auditum Dei non aperit sibi, qui suum supplicanti clausit auditum.* Ac si dicat, nunquam Deus gemitus, & clamores diuitum audit, si pauperibus clamantibus non subueniunt.

Hispanica Phrasis No ay peor sordo que el que no quiere oyr.

Chrysolog. ser. de orat.

Pauperes subueniendi.

338. Interrogat Oleaster, quare Moyses præcepit, *Vt terra non seminaretur, sed vacua relinqueretur vno anno:* Exod. 23. num. 11. *Septimo anno relinques eam? Et respondet, iustis pauperum querelis voluit pius pater occurrere, quibus incessanter conqueruntur. Cur, inquiunt, isti, (id est diuites,) abundant panibus; ego autem hic fame pereo? Non est me iustior, neque sanctior, & tamen melius cum eo quam mecum agitur, ideò cuncta quoque septimo anno communia esse voluit, vt illo anno dicere possit Pauper, mea sunt omnia diuitum bona.* Ac si diceret, discant vno anno diuites voces in deserto dare anxietate, & angustia afflicti, & quærant pauperes, & ab eis petant dicentes, *Succurrite nobis, quia perimus, & sciant diuites, quoniam homines sunt*, & quid est clamare, & non exaudiri, & tunc immensitatem vocis Ioannis clamantis in deserto audient.

Oleaster in Exod. c. 23. n. 11.

Luc. 13. n. 17

Pauperes in memoria Dei sunt.

339. Theodor. in Catena S. Thom.

2. RESPONSIO sit Theodoreti, qui ait: *Ioannes est vox clamantis, qui veritatem manifestat clarè; omnes enim, qui in lege erant obscurè loquebantur.* Hæc Sanctus in Catena Sancti Thomæ. Quasi dicat, qui tacent spiritu & zelo diuino, summissa voce reprehendunt peccatores. Vnde Rupertus, *Peccatores increpandi sunt non solum vocibus, sed actionibus, & oculis tremendis, quia scriptum est*, in Apocalypsi c. 2. n. 18. *qui habet oculos tanquam flammam ignis.* Vnde Sanctus Petrus Damianus lib. 6. epist. 17. *Si vis vocem habere, vel in prædicationibus intonantem, vel in orationibus efficacem, satage semper, vt te diuinus feruor accendat, ne vocem tuam torpor frigoris intercipiat.* Quasi dicat Sanctus, quod frigidæ mentis oratio, vel prædicatio vilipenditur, & tanquam vox rauciens non auditur, & huiusmodi Prælati, vel Prædicatores repelluntur in Apocalypsi, dum Episcopo tepido, & negligenti in suo officio dicitur, *Vtinam calidus, aut frigidus esses.* Apocal. 3. num. 15. Ac si dicatur, *Incipiam te euomere de ore meo, & à me separari, quia nescis clamare, & alta voce prædicare peccatoribus, qui* vt Bernardus ait, *vehementer increpandi sunt.*

Rupert. lib. 2. in Apoc. n. 18.

S. Petr. Dam. lib. 6. ep. 17.

Omissiones Prælatorum odit Deus. Apoc. 3. n. 15

Bern. cit.

3. RESPONSIO sit Gregorij Magni in Catena qui ait, *In deserto Ioannes clamat, quia derelictæ, ac destitutæ Iudææ solatium redemptoris annunciat.* Quasi dicat, *Vox ista Ioannis eadem pronunciat, ac Verbum diuinum, cum laborantes inuitat ad requiem, dicens. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Vnde Bernard. serm. 59. in Cantic. *Dabis voci tuæ vocem virtutis. Si quod suades, prius sibi cognoueris persuasisse.* Ac si dicat, ô tu Prædicator, qui vocem virtutis prædicas, vt animæ derelictæ, & vt afflictæ solatium præstes, tu quoque quiesce prius, & cogita quomodo, *Si furaris, non furandum prædicabis?* Cognosce in te id fecisse quod prædicas ad faciendum. Et sic vox tua non erit in deserto clamitans, sed in cordibus. Vnde Origenes in Catena: *Opus autem vocis in deserto clamantis est, vti anima adeò destituta ad rectam faciendam viam Domini reuocetur, nequaquam prauitatem serpentini gressus prosequendo.* Ac si dicat, tunc vox resonat quasi *Echo*, qui repetit vocem clamantis in petris concauis, quando opus & verba non perduntur, sed penetrabiliter ad cor diriguntur. Vnde Gregorius, *Via Domini ad cor dirigitur, cum veritatis sermo humiliter auditur.* Et addit, *Via domini ad cor dirigitur, cum ad præceptum diuinum vita præparatur.* 340.

Gregor. in Catena.

Matth. 11.

Bern. ser. 59 in Cantic.

Origen. in Catena.

Prædicator operator.

Echo quid sit

Gregor. cit.

4. RESPONSIO sit Bernardi, qui ait, *Quod erat vox clamans in deserto Ioannes, quia non sibi plausum, sed planctum peccatoribus clamabat, vt viam Domini præpararent, & semitas eius rectas facerent.* Quasi dicat verba Doctorum, & Prædicatorum sapientum, qui non sunt *Quasi stimuli, & sicut claui in altum defixi inutilia sunt*, quia culta, & critica verba euanescunt, *& sunt quasi acetum in nitro, cum quis cantat carmina cordi pessimo*, Prouerb. 25. num. 20. dicitur, *Quod nitrum aceto dilibutum amittit omnem vim ad lauandum, quam alioqui habet efficacissimam*, vt patet Ierem. 2. num. 22. *Si lauaueris te nitro, nec expurgare vestes, sed maculare.* Ita Prædicatores culta, & critica Rhetorica loquentes; carmina canunt, non lauant peccatores, nec auditorium expiant, sed potius maculant vanis plausis, & censuris poëticis sermones 341.

Bernard.

Eccl. 12. n. 11.

Prouerb. 25. n. 20.

Ierem. 2. n. 22.

sermones iudicando: nam vox clamantis, sicut
Prædicatores culti & critici fallaces. Ps.134.n.7. Præcursor clamabat corda solum parabat; & fulgura in pluuiam conuertebat, *Pœnitentiam prædicando* Psalm. 134. num. 7. Ac si diceret, quemadmodum post tonitrua, & fulgura pluuiæ cadunt; ita post voces Ioannis lachrymæ pœnitentiæ subsequebantur; & sic vias Domini faciebat rectas.

342. Cant.2.n.12. De cuius voce dicitur, *Vox turturis audita est in terra nostra.* Cantic. 2. num. 12. Quia non dulciter, & blandè in deserto clamabat ad pœnitentiam, sed lachrymis ac gemitibus inenarrabilibus inuitabat ad Deum. Vnde vocem Præcursoris audiendo, Bernardus dicebat serm. 57.
Bern.ser.57. in Cant. in Cantic. *Illius Doctoris libenter audio vocem, qui non sibi plausum, sed mihi planctum moueat.* Et addit, *Si persuadere ad pœnitentiam vis, id magis declamando studeas.* Ac si dicat, via Domini ad cor dirigitur, cum veritatis sermo clamando, & lamentando prædicatur, & humiliter, & auidè ab hominibus auditur.

343. Ruper. Abb. in Ioan. c.1. 5. RESPONSIO sit Ruperti Abbatis *Sicut enim ad hoc fit vox, vt verbum audiatur; Sic ego factus, vel natus sum, vt per ministerium meum Christus qui est incarnatum Verbum Patris præsens agnoscatur.* Hæc Rupertus in Ioann. cap. 1. lib. 1. Quasi dicat, si vox alicuius Doctissimi hominis tantum æstimatur, sicut si eadem persona appareret, nullum vestigium excusationis vobis relinquitur ad hoc vt sine pœnitentia ex hac vita discedatis; quia vox & verbum Patris idem proclamamus. Et addit Rupertus: *Cum ecce ego tantus sim, vt de me quoque sit prophetatum, & homines me suspicati sunt ipsum, quem expectatis esse Christum, dignum est vt credatis mihi, cum vobis ostendo Christum.* Quasi diceret Hispanica phrasi: *Al ciego el Sol le sirue de velo*, quia incorrigibili, & obcæcato in suo peccato frustra prædicatur, si internas aures claudit ad voces, & inspirationes diuinas, & si vos nec voci meæ, neque Christo credatis, veluti cæci eritis, quia ille est, *Lux vera, quæ venit illuminare mundum, Ego lucerna eius sum qui ante ipsum præcedo parare viam eius.* *Vox & Verbum idem clamant. Rup. idem. Hispanica locutio. Qui prædicatores contẽnit & Christum.*

TRACTATVS XI.

In Caput. I. Ioannis ad litteram.

TEXTVS.

23. ET qui missi fuerunt erant ex Pharisæis. 24. Et interrogauerunt, & dixerunt ei. 25. Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta. 26. Et respondit eis Ioannes dicens, ego baptizo in aqua; medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis. 27. Ipse est qui post me venturus, qui ante me factus est, cuius ego non sum dignus, vt soluam eius corrigiam calceamenti. 28. Hæc in Bethania facta sunt trans-Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans.

EXPOSITIO TEXTVS.

344. Origen. in Catena. SEcundum opinionem Origenis denuò venisse Pharisæos ad istam interrogationem vel reprehensionem tenent aliqui. Sed verum est, quòd isti, quos modo Euangelista nominat Pharisæos, diuersi erant in Religione, & fidei opinione Sadducæorum: nam Pharisæis erat nomen sectæ nouæ, & apud Iudæos multum valebant gratia & auctoritate. Sed Sadducæi erant genus hominum, qui prætextu scientiæ, & intelligentiæ legis paruulos, & indoctos necnon & Principes, & relaxatos fallebant, quem admodum modo
Hæretici portas vitiis aperiunt. Caluinistæ, vel Lutherani Hæretici, qui portas vitiis aperiunt, & carnalitates, & inobedientias Ecclesiæ prædicant, & alia appetitus causa solum.
Epiphan. Ioseph de Antiquit. Vnde Epiphanius sequutus Iosephum de antiquitate, *Pharisæos istos vocat expositos oculis hominum, id est, conspicuos, illustres sanctimoniæ causa; cum intrinsecus essent lupi rapaces*; dilatabant enim philacteria sua, & amabant salutationes in foro, de quibus Christus ait, *Super Cathedram Moysis, sederunt scribæ & Pharisei.* Matth. 23. num. 2. *Matth.23. n.2.*

345. Vnde Hieronymus in Matth. cap. 25. & Epiphanius hæresi 14. Sadducæos asserunt quod deriuantur ab isto nomine Hebræo *Tsedek, id est, iustitia, quia tanquam iusti homines habebantur.* Pharisæi erãt quasi Catholici Christiani, Sadducæi quasi nouam religionem hæreticam sequentes. Vnde & Maldonatus in Matth cap. 3. Lutheranis, & Caluinistis similes facit superbos seditiosos, Principum gratiam captantes, incredulósque; quia neque in resurrectione, neque animarum immortalitate credebant, neque aliud quidquam, quod non sensu, aut ratione manifesta comprobaretur: neque scripturis credebant, sed solum *Pentateuchum tanquam à Deo dictatum recipiebant*; cæteros verò homines fuisse, erraréque potuisse. *Hieron. in Matth. c.25. Epiph. hæres. 14. Maldon. in Matth. c 3.*

Vnde

346. *Pharisæus quis dicebatur.* Vnde cum nomen hoc Pharisæus sectæ latæ nomen erat ex omni tribu, ex omni officio, ex omni hominum conditione nominabantur siue Sacerdotes, siue Leuitæ essent, quicumque eam doctrinam, quam Pharisæi sectabantur magis probabat, Pharisæus erat.

347. Vnde patet Responsio ad quæsitum & motiuum verborum præsentium, quomodo Pharisæi nominantur modo, quos antea Euangelista Leuitas & Sacerdotes vocauerat? *Quia primo de sola dignitate Personarum agebatur; nunc autem de hæresi Pharisæorum incipit tractatus, id est, de doctrina, & de Baptismo, quo Ioannes vtebatur, quasi res noua contra traditiones & legem, quam ipsi gloriabantur quasi rapidi obseruatores.* Vnde interrogarunt quasi Magistri & Doctores, *Quid ergo baptizas*, si non es Elias, neque Christus. Maldonatus citatus.

348. Ex quo patet quod Rupertus & Beda in Ioannem cap. 1. insinuant Pharisæos istos *morbo inuidiæ laborare.* Vnde Abulensis istos Pharisæos diuisos vocat, quia tanquam hypocritæ separabantur ab aliis. Vnde aduertit Chrysostomus, Rupertus, & Caietanus in Euang. cap. 1. Ioannis *à se interrogatos esse, cur baptizabat Ioannes, non à quibus missi fuerant.* Et Theophilactus aduertit, *Quod isti erant homines bifrontes, & callidi. Et ideo astute interrogarunt, primo Quis es tu? Deinde es Elias. Tertio es Propheta?* Vt illum in aliquo caperent, & occasionem haberent, si extolleretur accusandi illum vltimo ex se, quasi Pharisæi, vt Euangelista narrat liuorem ostendunt dicendo, Quid ergo baptizas? Vnde Ioannes si primo mitem se ostendit, modo vocat *eos genimina viperarum*, & asperis verbis increpat illos, vt patebit in expositione litteræ. Rupertus. Beda. Abulensis. Chrysost. Rupert. Caietan. in Ioan. c. 1. Theophil.

TRANSLATIONES diuersæ super textum.

Vulgata editio.	1.	Et qui missi fuerant erant ex Pharisæis.
Translatio Hebræa.	2.	Et qui missi erant Phaduchim, id est, expositi, aut separati.
Epiphanij lib. 1. Pan.	3.	Et qui missi fuerant erant conspicui & illustres.
Abulensis q. 59. in Matthæi c. 3.	4.	Et qui missi erant, & sicut genimina viperarum.
Maldonatus in Euang. c. 1 Ioannis.	5.	Et qui missi fuerant erant similes Lutheranis, & Caluinistis.
Translatio Syriaca.	6.	Illi autem qui missi fuerant Pharisæi erant.
Translatio Vatabli.	7.	Et qui missi erant ex Pharisæis erant.
Rupertus in cap. 1. Ioannis.	8.	Et qui missi erant, erant ex eis qui non Dei, sed suam quærebant gloriam.
Caietanus.	9.	Erant ex secta Pharisæorum.
Chrysostomus in cat. Sancti Thomæ.	10.	Ipsi iidem Sacerdotes & Leuitæ ex Pharisæis erant.

DIFFICVLTAS I.

Quare dicat Euangelista, & qui missi fuerant erant ex Pharisæis.

349. QVæretur, quomodo isti Legati modo vocantur Pharisæi, cum antea Sacerdotes & Leuitæ nominantur.

1. RESPONSIO Origenis in cathena Sancti Thomæ, *Quia iuxta Sacerdotalem & Leuiticam personam est prolatum illud, tu quis es? nihil enim arrogans, vel proteruum in eorum quæstione continetur. Sed Pharisæi secundum suum nomen diuisi, & importuni ex discordia contumeliosas voces prætendunt Baptistæ.* Quasi dicat, legati duplicem personam agebant, quia erant bifrontes, vnam Sacerdotalem, Pharisæam alteram, secundum primam grauiter, & modestè interrogarunt, *tu quis es?* Secundum Pharisaicam & proprium motiuum arroganter & superbiendo dixerunt: quid ergo baptizas si non es Elias, neque Christus. Origen. in cat. S. Thom. *Bifrontes erant legati missi.*

350. 2. RESPONSIO est Ruperti in Ioannem lib. 1. cap. 1. *Erant qui missi fuerant ex Pharisæis videlicet ex his, qui non Dei, sed suam quærebant gloriam, qui clauem scientiæ tulerant & nec ipsi introibant, nec alios intrare sinebant.* Ac si dicat: erant Pharisæi quasi canis hortulani, qui neque vescitur legumina, neque edere permittit, imo latrando prohibet. Sic Pharisæi neque ad baptismum pœnitentiæ veniebant, & alios venire prohibebant propter quod Ioanni dicunt, quid ergo baptizas? Rupertus Abb. in Ioan. c. 1. l. 1. *Impij alios prouocant ad peccandum.*

351. 3. RESPONSIO Alberti Magni in Matth. cap. 3. *Quod qui venerant, erant ex Pharisæis simulatores, & calumniatores, & coacti venerunt quia indignationem totius populi, & totius multitudinis gentium sustinuissent, si non venissent ad Baptismum Ioannis.* Quasi dicat, quod erat tanta, & admirabilis fama sanctitatis Ioannis, quod qui non erat eius deuotus, timeret lapidari à multitudine copiosa plebis, & sic venerunt prætextu legationis, & cito venenum euomuerũt dicentes, *quare ergo baptizas?* Albert. Magn. in Matth. c. 3. *Prodigiosa præcessoris laus.* Ioan. cap. 1.

352. Vnde Origenes citatus ait, *Nescio quo pacto proni ad Baptismum venerunt ad Ioannem.* Et addit: *Huius autem solutio est, quia Pharisæi non credentes accedunt ad Baptisma, sed ex hypocrisi cum timerent populum.* Quasi dicat, semper est periculosum, & timore dignum non habere singularem deuotionem cum Ioanne si non amore, saltem ex timore, vt adimpleatur quod dictum est, *multi in natiuitate eius gaudebunt*, id est, deuoti, Origen. cit. *Admirabilis Ioannis Baptistæ excellentia.* Lucæ 1. n. 14.

deuoti, & amici, & omnes timebunt, id est, Pharisæi, qui timore multitudinis venerunt ad Ioannem.

353. Amonius in cath. Græca. 4. Responsio est Amonij in cathena Græca, qui ait, *Phariseos istos enutritos fuisse traditione quadam, quod Baptismus spectabat ad Christum, aut Prophetas, & cum audissent à Ioanne, quod neutrum erat, dixerunt, quasi reprehendendo, quid ergo baptizas?* Vnde S. Thomas: *Fecerunt hanc interrogationem quia erant ex Pharisæis, quibus eorum Religiositas ausum præbebat.* Ac si dicat, multi Religionis causa audaces ita fiunt quasi essent nobilissimi Domini, qui in sæculo caupones, aut filij Calceamentatorum & Sartorum sunt. Sed hoc ad mores postea.

Ioan. se. 1. S. Thom. cit. *Ignobiles in sæculo in dignitatibus sunt elati.*

354. S. Gregor. in cat. S. Thom. 5. Responsio est Sancti Gregorij qui ait, *Quod peruersa mente Pharisæi & quasi volentes auctoritate propria terrere Ioannem; ideo dixerunt, quare ausus est baptizare? Sed Sanctus quisque,* inquit Gregorius, *etiam cum peruersa & audaci mente requiritur bonitatis suæ studium, non mutatur.*

Conditio iustorum. Idem Greg.

355. Caietan. in Euang. c. 1. Ioan. 6. Responsio est Caietani in cap. 1. Ioannis, qui ait, *Tantum propriæ scientiæ, & authoritate erant freti, vt decernere nitebantur non licere baptizare Ioannem.* Quasi dicat, erant classici Doctores, & opinionem nouam introducere conabantur, & rigidas censuras præstabant, imo reprehendebant Baptistam contra dictamen eorum Spiritui sancto obedientem.

Nouas opiniones fugienda.

356. Euthym. 7. Responsio est Euthymij, *Qui Pharisæus ex curiositate subtilem istam interrogationem tribuit.* Vnde hæc opinio non displicet Maldonato, & confirmat eam proprietatibus hæreticorum nostri temporis, qui omnes curiositatis gratia quæstiones inutiles, & superbas cogitant, vt paruulis, & vitio deditis placeant.

Maldonat. in c. 1. Ioan.

DIFFICVLTAS II.

Vtrum Baptismus Ioannis fuerit conueniens, sicut isti interrogant, quid ergo baptizas?

357. Qværetur, quomodo Baptismus Ioannes fuit conueniens, siquidem solum missus est, vt testimonium perhiberet de Christo Ioan. cap. 1. & Lucæ cap. 1. dicitur, *Tu puer Propheta altissimi vocaberis.* Item quia Prophetæ qui fuerunt ante Ioannem *nunquam introduxerunt aliquem nouum ritum præter illa, quæ erant in lege Moysi, ergo superfluus erat Baptismus, & introduci non debuit?*

Ioan. c. 1. Lucæ c. 1.

Abul. q. 36. in Matth. 1. Responsio est Abulensis quæst. 36. in Matth. cap. 3. qui ait, *Quod fuit valde conueniens Baptismus Ioannis ad ostendendum Christum;* Sic enim ipse dixit Ioan. cap. 1. *Ego nesciebam eum, sed vt manifestetur in Israël; propterea veni ego in aqua baptizans.* Quasi dicat, conueniens fuit introducere aliquem nouum ritum nunquam visum, neque auditum, & tam per admirabilem personam, sicut Ioannes vt omnes gentes fluerent ad eum, & ille disponeret eos ad altiora quærenda.

Ioan. c. 1. n. 31.

358. Aug. apud Abul. q. 36. 2. Responsio est Augustini citati in q. 36. Abulensis, qui ait, *Conueniens fuit, quod Ioannes baptizaret, vt possit ab eo Iesus baptizari, & sic in se ipso Christus Baptismum consecrare, scilicet, sanctificando aquam in qua baptizabatur.* Ac si dicat Baptismus Ioannis conueniebat quasi disponens animas ad verum & Sacramentalem Baptismum gratiam conferentem ex contactu diuino Baptismatis Iesu.

Baptismus Ioannis disponebat ad Christum.

359. S. Gregor. in hom. 3. Responsio est Gregorij in homilia quadam qui ait, *Baptismus Ioannis conueniens fuit, quia assuefaciebat homines ad Baptismum Christi, quia sicut ad doctrinam Christi præcessit doctrina Ioannis; ita ad Baptismum Christi præcessit Baptismus Ioannis.* Quasi dicat, quia scriptum erat Lucæ cap. 1. n. 18. *Quod Ioannes venit in mundum, vt pararet Domino plebem perfectam.* Conueniens fuit præparare gentes Baptismo Ioannis, vt postea remanerent perfecti baptismo gratiam exhibenti.

Lucæ c. 1. n. 18.

360. Beda citatus supra. 4. Responsio est Bedæ dicentis, *Quod quantum catechismus nondum baptizatis prodest Christi doctrina; tantum profuit baptismus Ioannis ante Baptismum Christi.* Quasi diceret, quod Ioannes prædicabat pœnitentiam & baptismum Christi, sicut ministri Ecclesiæ Catechumenos disponunt per pœnitentiam, & actum contritionis, & postea præstant illis Baptismum gratiæ plenum.

Cathecumeni qui sunt.

361. Abul. q. 38. in Matth. c. 3. 5. Responsio fit Abulensis q. 38. in Matth. 3. qui ait, *Quod Ioannes fuit insignis inuentor Baptismi:* nam etiam si Marci 7. n. 4. dicatur, *Quod Pharisæi, cum à foro venirent, non comedunt, nisi lauentur, & item exercebantur multa Baptismata ante Ioannem, vt Baptismata Calicum & Vrceorum, & æramentorum, & lectorum. At vero Baptismus Ioannis non solum abluebat corpus, sed ad gratiam disponebat, & ad castimoniam iustitiamque seruandam, & pietatem colendam instruebat.* Et hoc modo inquit Augustinus citatus in Abulensi, *Nulli præcedentium Prophetarum datum fuit nisi soli Ioanni & sic cætera Baptismata Pharisæorum erant solum materialia, & ab hominibus composita; Baptismus autem Ioannis fuit de cœlo missus & ad spiritualia prouocans.*

Marci 7. n. 4. Ibi n. 5. August. ab Abulens.

362. Chrysost. in Ioan. c. 1. 6. Responsio est Chrysostomi in Ioan. cap. 1. qui ait, *Quod Baptismus Ioannis fuit necessarius; quia Ioannes non solum ostendebat populis Iesum esse Messiam, sed annuntiabat singulis de Christo dum baptizando per singulos discurrisset; quia si solum prædicaret non esset opportunitas ad singulos annuntiandum de Iesu.* Quasi dicat, prædicando loquitur ad omnes in communi; Baptizatos vero aduertebat, & quasi confitendo fidem instruebat sigillatim de veritate Messiæ & ad aures dicebat eis, *Attendite quod Iesus stat, & habitat inter vos, & ipse est Verbum incarnatum,* & hoc est quod Euangelista cap. 1. num. 8. ait, *Ioannes testimonium perhibet de luce.*

Prædicatores in communi loquuntur; Confessores in particulari. Ioan. c. 1. n. 8.

363. *Auctoris mens.* 7. Responsio, quam ego semper perscrutatus sum, est, quia non solum Ioannes annuntiabat Iudæis sigillatim de Christo, sed etiam per formam ipsius Baptismi, quem Iudæi fructuosum credebant, ostendebat eis Messiam quia forma Baptismi erat, *Ego te baptizo in nomine venturi Messiæ.* Et de hoc probatur manifeste; quia Paulus ait, Actorum 19. n. 4. *Quod Ioannes baptizauit in nomine eius qui venturus erat.* Ex quo ad quæsitum in difficultate respondeo quod Baptismus Ioannis conueniens fuit ad ostendendum Christum.

Act. c. 19. n. 4. *Auctoris mens.*

DIFFICVLTAS

DIFFICVLTAS III.

Quare Ioannes respondit; Ego baptizo in aqua?

364. Abulensis q.28.

QVæritur, si fortè vocatur Ioannes Baptista solùm quia in aqua baptizauit?

Et sit prima Responsio Abulensis q.28. *Quod ante Ioannem, nullus baptizauit in aqua. Sed ipse primus introduxit, vt dictum est supra, & propterea vocatur Ioannes Baptista. Sic enim eum Dominus vocauit*, vt Euangelista Ioann. cap. 11. scribit. Vnde Ioseph lib.8. antiquit. dicit, *Quod à quibusdam Iudæorum credebatur periisse exercitium Herodis per mortem Ioannis qui vocabatur Baptista.* Quasi diceret, Herodes punitus fuit à Deo in præsenti vita, & in futuro sæculo, quia occidit Ioannem, qui præcipiebat Iudæis virtuti operam dare, iustitiamque colere. (Ioan.cap.11. Ioseph.l.8. antiquit.)

365. Gloss.ordin.

2. RESPONSIO Glossæ, quæ ait: *Baptizabat Ioannes aqua Iordanis, vt ibi aperiretur ianua Regni cælestis, vbi datus est aditus filiis Israel terram promissionis intrandi.* Quasi dicat, sicut omnia mysteria Redemptoris fuerunt in veteri testamento multis figuris, & vmbris reuelata Prophetis, vt in Rubo Exod.3.n.2. *In manna, in rore velleris, in transitu Iordanis, in maxilla Sampsonis, in lacu leonum, in camino ignis ardentis in se tres pueros continenti sine læsione*, & in aliis plurimis vmbris. Sic Baptismus Christi gratiam exhibens figurabatur baptismo Ioannis aqua homines tingenti. (Exod.c.3. n.2. Deut 3.n.13. Num.11.n 9. Iosue 1. n.2. Iudic. 15. n.16. Dan.6.n.7. Dan.3.n.17. *Humiles qui baptizati s. ns.*)

366. Iulian.citat. in Abulens. quæst.39. in Matth.c.3.

3. RESPONSIO est Iuliani, quem citat Abulensis q 39. in cap.3. Matth. qui ait, *Quod de ripis Iordanis descendebat aqua, & ibi baptizabat Ioannes; quia Baptismus interpretatur descensio aquarum, quia qui baptizabantur de superbia vitæ ad humilitatem veræ confessionis descendebant*, sed totum hoc mysticè intelligendum est, vel ad mores, de quo postea. (*Mysticus sensus.*)

367. Caietan. in Euang.c.1. Ioan.

4. RESPONSIO est Caietani, qui ait, quod Ioannes dixit, *Ego baptizo aqua, vt profiteretur Baptismum suum esse imperfectum, vt pote in aqua solùm, ac per hoc non vsurpare sibi aliquid indecens, seu supra vires.* Quasi diceret, Baptismus institutus fuit à Ioanne antequam Christus inciperet prædicare, vt patet Ioan.4.& 5. Et Christus instituit Sacramentum Baptismi gratiam operantis perfectè. Ergo Baptismus Ioannis imperfectè operabatur, & ideo dicit ego baptizo in aqua sine aliquo additamento. (Ioan.4.& 5.)

368. Hugo de S.Victore. *Baptismus Ioannis quomodo operabatur.* Hugo apud Abul.q.40. in cap 3. Matth. Ioan.c.11.

5. RESPONSIO sit Hugonis de Sancto Victore dicentis, *Quod Ioannes baptizabat in aqua, quia erat Baptismus eius Sacramentum non dans gratiam, sed erat quædam inchoatio Sacramentorum noui testamenti, id est erat Sacramentum veteris testamenti, & noua legis, sicut dispositio ad formam.* Quia vt inquit Hugo citatus apud Abulensem q.40. in cap.3. Matth. *In Ioanne aliquo modo cæpit tempus gratiæ quia lex & Propheta fuerunt, vsque ad Ioannem vt patet ex c.11. Ioannis, id est, vsque ad Ioannem lex & Propheta fuerunt de Messia. Et ex tunc cæpit regnum Dei, id est, status noui testamenti, qui status vocatur regnum Dei, vel status Regni cælorum.* Et sic in Ioanne cæpit tempus gratiæ, sed quia ipse immediatè ad datorem gratiæ cæpit præparare viam aqua Baptismi baptizando, dicitur isto modo quo fuit Baptismus Sacramentum inchoatiuè promittendo gratiam Christi. Vnde translatio Vatabli ait, *Ego baptizo in aqua, sed in medio vestrum stat, qui dat gratiam*, vel vt translatio Syriaca; *Inter vos stat, qui plenè dabit gratiam.* (Translat. Vatabli. Translat. Syriac.)

DIFFICVLTAS IV.

Quomodo intelligantur verba; Medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis?

QVæritur, quomodo Iesus in medio populorum stetit, maximè cum translatio Vatabli dicat, *Medius autem vestrum stat.* 369. (Translat. Vatabli.)

1. RESPONSIO sit Ruperti lib.1. in Ioan. cap.1. qui ait: *Ego quidem non abs re, non absque cælesti authoritate non veniens à me ipso, sed missus à Deo baptizo in aqua, & proinde sum omnibus admirationi, & quis sim ego tantoperè quæritis, quia non de medio vestri, non de conuersatione communi; sed à deserto veniens cum voce prædicationis actum & habitum prefero sanctitatis, & hac quidem nulla sum, sed medius vestrum stetit, id est, in frequentia plebis iam dudum ambulauit, in conuictu hominum assuefactus est, quem tamen vos nescitis quem scire expedit, quem quærere salus est. Hac Rupertus.* Ac si dicat nolite falli, quia me videtis in deserto asperis pœnitentiæ actibus nutritus, & exercitatus, quia quem debetis quærere multoties in medio vestrum stetit, loquens, ambulans, bibens & manducans, & stat, & stabit, quærite illum, dum inueniri potest; quia salus vestra ab ipso dependet, & quia hoc nescitis, annuntio vobis. (Rupert.l.1. in Ioan.c.1. *Multi habitus sæculari indiores a iis pœnitentibus hypocritis.* Isai.c 55.)

2. RESPONSIO est Gregorij in cathen. S.Thom. *Medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis, quia per carnem Dominus apparens & visibilis extitit corpore, & inuisibilis maiestate.* Quasi dicat, non est mirum quod cum medius vestrum steterit & stat, non cognoscatis, est quia secundum diuinitatem est inuisibilis, & admirabilis. Et si visibilis apparuit secundum carnem causa fuit, vt sit amabilis ab hominibus, ideo dico vobis, quod medius vestrum est attendite. 370. (Gregor.in cathen. S.Thom. *Conuersatio generat amicitiam.*)

3. RESPONSIO sit Chrysostomi in cathena citati; *Medius autem vestrum stetit, &c. Hoc autem dixit, quoniam decens erat Christum commixtum esse populo, vt vnum multorum se vbique humilem esse docentem.* Quasi dicat; quia medius hominum stetit, & cum hominibus conuersatus est Christus humilitatem affectauit. Cum autem dicitur, quem vos nescitis, scientiam hic cognitionem certissimam dicit. Puta quis est, & vnde quasi dicat, ideo Christus cum hominibus conuersatus est, & stetit medius inter omnes, vt verum hominem esse crederent. Et cum dicitur, quem vos nescitis diuinitatem eius insinuat, quam per fidem cognoscimus &c. quia per illam habemus certissimam scientiam per propheticum spiritum lucentem, quasi caliginoso loco, cui debemus attendere, & credere. Vnde ait Augustinus in cathena; *Humilis enim videbatur* 371. (Chrysost. in cathen. *Diuinitas Christi abscondita.* August.in cathen.)

Christus,

Christus, propterea lucerna accensa est. Quasi dicat, quemadmodum lucerna in medio ponitur, vt
2.Pet.1.n.19. luceat omnibus, qui in domo sunt. Sic Christus medius stetit in populis, vt omnes accedant, & illuminentur ab illo, secundum id quod Ioannes
Ioan.c.1.n.9. ait cap. 1. n. 9. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*

372. Theodoret. in cathen. 4. RESPONSIO Theodoreti in cathena: *Medius quidem erat Iesus in medio eorum quia in quantum mediator Dei existens & hominum Christus medius Pharisæorum extitit volens eos Deo iungere, sed ipsi nesciebant eum, id est, renuebant.* Ac si dicat Sanctus; ad hoc venit Verbum Dei in mundum, vt staret medius inter Deum, & homines. Sed quia sui *eum non receperunt,* Ioann. cap. 1. ideo dicitur quod ignorabant eum.

Ingrati Deū expellunt pulsantem. Ioan.c.1. n.12.

373. Origen. in cathen. Ioan.c.1.n.3. 5. RESPONSIO Origenis citati in cathena: *Medius vestrum stetit, vel stat, quia per totam machinam affluxit. Sic & quæ creantur, ab ipso creentur;* quia Ioannes dicit cap. 1. *Omnia per ipsum facta sunt.* Ac si dicat, *idem est dicere quem vos nescitis; ac dicere, renuistis credere in eum, quia medius vestrum est secundum diuinitatem;*
Act.17.n.28. *quia in ipso viuimus, mouemur & sumus.* Act. 17. n. 28. Vnde aduertite, & intra vos cogitate, quod dico vobis, quia medius vestrum stetit, sed vos nescitis, quia attendere, & credere recusatis.

Peccatores Deum intus nō attendūt.

374. Caietan. in Euang. 6. RESPONSIO Caietani in Euang. ad cap. 1. Ioannis. *Medius autem vestrum stetit, id est, in medio vestri conuersatus est, quem vos nescitis.* Supple, quis sit, quia de Iesu loquitur. Ac si dicat, quid mirum est, quod non cognoscatis eum, cum quotidie vobiscum loquatur.

375. Theodoret. in cathen. 7. RESPONSIO Theodoreti, *Medius erat Pharisæorum Dominus, sed ignorabant eum; quia ipsi se scripturas scire putabant:* Sed nesciebant eum, quia scripturas non intelligebant. Quasi
Ioan.c.15. n.5. dicat, scriptum est, *quod sine Christo nihil potestis facere, & sic in cordibus iustorum semper stat,* maximè Doctorum in omnibus, quæ discunt sciunt, docent, & prædicant. Sed rebelles, & tardi corde non cognoscunt eum neque intelligunt, quæ legunt, neque quæ docent, neque quæ prædicant; quia velatum cor habent, & non capiunt Dominum, dum internè loquitur. Sed hoc ad mores postea.

Doctores malè viuentes quæ prædicant, & legūt ignorant.

DIFFICVLTAS V.

Quomodo intelligantur verba, Cuius ego non sum dignus, vt soluam corrigeam calceamenti eius?

376. *Auctoris mens.* QVæretur vtrum Dominus Iesus calceamenta quæ Ioannes soluere dignus non erat, habuerit?

RESPONDEO, *Quod aliud est quærere, quomodo intelligantur verba; alia vero quæstio est,*
Abul.q.68. in cap.3. Matth. *vtrum Christus calceamenta portauerit?* Et ad hoc sit prima responsio aliquorum Auctorum (quos citat Abulensis q. 68.) asserentium, *Quod Christus eo tempore quo Apostolis iussit non portare calceamenta, & ipse non portabat illa; cum hoc tamen potest stare, quod antequam veniret ad Ioannem portabat calceamenta; & in hoc sensu dixit Ioannes verum.*

2. RESPONSIO est, quam sequitur Carthusianus in Matth. cap. 3. & Abulensis q. 68. 377. Carthus. in Matth. c. 3. Abul. q. 68. in Matth. c. 3.
Quod Christus calceamenta non habuit, quia Apostolis iussit ire sine calceamentis. Lucæ 22. scilicet, *Quando misi vos sine sacculo, & pera, & sine calceamentis, nunquid aliquid vobis defuit.* Lucæ c. 22. n. 35.
Et Matth. cap. 10. n. 10. dicitur, *Quod Apostolis dixit, quod non portarent peram in via, neque calceamenta.* Matth. c. 10. n. 10.
Quasi dicat Abulensis, quod Christus nihil præciperet Apostolis, quod ipse non faceret prius: nam in moralibus, plus mouent facta quam verba. Vnde Aristot. 10. Ethicor. de Eudoxo Philosopho dixit, *Quod docebat delectationem fugiendam, & quia ille in aliquibus sequi visus est, contempta fuit doctrina eius.* Aristot. 10. Ethic.

3. RESPONSIO sit nostri Nicolai de Lyra super Matth. 3. sua in Glossa ordinaria, qui ait, *Quod Christus calceamenta nunquam portauit, sed sandalias, quas Apostoli portauerunt, quæ non sunt calceamenta, vt patet in regula Fratrum Minorum approbata per Dominum Papam Honorium III. vbi præcipitur, quod non possint fratres portare calceamenta, nisi manifesta necessitate vel infirmitate cogantur.* Et est Apostolica vita & regula, & sine vlla necessitate possunt portare fratres sandalias, quia vt Sanctus Bonauentura ait, non sicut calceamenta. 378. Lyran. in Matth. c. 3. sua in Gloss. *Christus calceamenta nō portauit.* Honorius 3. Papa in approbat. Regulæ Fratrū Minorum. S. Bonauent. super Reg. in Opusc.

4. RESPONSIO insinuatur apud Tostatum q. 68. in Matth. *Quod Ioannes quando dixit, quod non erat dignus soluere corrigiam calceamenti Christi, non cognoscebat Christum determinatè, quia licet sciret, quod illico venturus erat; nesciebat autem quis esset ille,* vt dicitur Ioann. cap. 1. n. 31. *Et ego nesciebam eum. Et sic poterat putare, quod portaturus erat calceamenta & dixit in isto sensu, quod non erat dignus soluere calceamenta eius.* 379. Tostat. q. 68. in Matth. Ioan. c. 1. n. 31.

5. RESPONSIO est Sancti Augustini serm. 42. quem sequuntur Auctores graues quos citat Syluestra q. 24. in cap. 1. Ioannis qui omnes tenent, *Quod Christus portauit calceamenta; quia si nudis pedibus Christus ambularet, asserendum est deceptum esse Ioannem & poterat ei dici, quomodo das testimonium de illo, quem non cognoscis, an sit calceatus an non?* Ad quod potest responderi, quod dictum est supra de distinctione temporum, vel quod calceamenta sandalia alia sunt à calceamentis clausis, & integris, & coopertis. 380. S. August. serm 42. Syluestra tom 1 in c. 1. Ioan.

6. RESPONSIO est Caietani in Euang. qui ait demonstrat, *Ioannes se indignum ad minimum seruitium explicatum per solutionem corrigiæ calceamenti.* Ac si dicat, in dictis verbis humilitatem insinuat Ioannes: nam quando aliquis vult ostendere improportionabiliter alium excedere, est modus loquendi dicere, non sum dignus soluere corrigiam calceamenti eius, siue calceamenta habeat, siue non, siue sint sandalia, siue cooperta calceamenta. 381. Caietan. in Euang. *Calceamenta soluere quid sit?*

Ad primum quæsitum de intelligentia prædictorum verborum prima responsio & Sancti Ambrosij de institut. Virg. c. 14. & Bonauenturæ, *Qui per calceamenta interpretantur humanam naturam assumptam per corrigiam intelligunt vnionem.* Ac si dicant, *non sum dignus explanationis eius mysterium declarare.* Vnde scriptum est in Apocalypsi 5. n. 5. *Nemo inuentus est dignus aperire librum, & soluere signacula eius.* 382. S. Ambr. de inst. Virg. cap. 14. Bonauent. Apoc. 5. n. 4.

2. RESPONSIO est Origenis, qui ait, *Non sum,* (inquit Ioannes) *tanti meriti, vt causa* 383. Orig. in cat. S. Thomæ.

mei

mei descendat à magnalibus, & carnem quasi calceamentum suscipias.

384. 3. Responsio sit Chrysostomi citati in cathena Sancti Thomæ, qui ait; *Ne autem existimes comparabilem esse excellentiam hanc incomparabilitatem ostendere valens, subiungit, cuius ego non sum dignus, vt soluam corrigiam calceamenti.* Ac si dicat, in tantum est ante me, vt & ego, neque in vltimis ministrorum vocari dignus sim; calceamentum enim soluere vltimum ministerium est.

Chrysost. ibi.

Ioan.c.1.

385. 4. Responsio est Augustini, qui in cathena citata ait, *Unde & si dignum se diceret tantummodo corrigiam calceamenti soluere multum se habuisset.* Quasi diceret, etsi officium calceamenta dissoluendi infimum sit & humilibus datum; tamen in domo Dei promissum est regnum cœlorum paruulis & humilibus; imo & ipse Christus dixit *quod transiens ministrabit illis.*

August. in cathen.

Soluere calceamenta humilitas est.

Matth c.21. Lucæ c.12. n.37.

386. 5. Responsio est Gregorij in cathena S.Thomæ, qui ait, *Quis nesciat, quod calceamenta ex mortuis animalibus fiant. Incarnatus ergo Dominus quasi calceatus apparuit, qui in diuinitate sua morticinia nostræ corruptionis assumpsit. Corrigia ergo calceamenti est ligatura mysterij; Ioannes ergo soluere corrigiam calceamenti eius non valet (secundum meam sententiam) quia incarnationis mysterium, neque ipse inuestigare sufficit.* Ac si dicat, quid mirum est si mihi Christus prælatus est, quem post me natum considero, sed natiuitatis eius mysterium non comprehendo.

Gregor. in cathen.

Authoris mens.

Mysteria fidei inuestigabilia sunt.

387. 6. Responsio est Ruperti lib. comment. cap.1. qui ait: Apostoli calceamenta Christi dicuntur, *Quia per illos in Idumæam, & in omnes alienigenas extensa portauerunt Euangelium, pro quo & contumeliam pati, & mori digni habiti sunt; Ioannes autem in Spiritu præuidet enarrandæ illius gloriæ tempori se non esse seruandum.* Quasi dicat: Scit Ioannes quod prius quam Christus patiatur, ad inferos ipse descensurus sit, vt illuc quoque officium suæ Præcursionis peragat. Gemit ergo, quod vel calceamenta eius portare, vel corrigiam soluere indignus sit, id est, ministerium Redemptionis nostræ, & Resurrectionis Christi cum Sanctis Apostolis prædicare. Hæc Rupertus.

Rupert. in Ioan.c.1. Actor.c.5.

Ioannes lamentatur quod non prædicet Passionem Christi.

DIFFICVLTAS VI.

Ad quid dicitur in textu, quod hæc in Bethania facta sunt trans Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans?

QVæritur, quare tam singulariter ponatur locus Bethaniæ trans Iordanem, vbi hæc facta sunt, & vbi erat Ioannes baptizans. 388.

1. Responsio est Ruperti, qui ait, *Quia propinquus erat locus Bethaniæ, vt pote tantum quindecim stadiis distans ab Hierosolymis, & tunc nimium celebris; quia ibi erat Ioannes baptizans.* Quasi dicat, in causis celebribus semper locus quæri solet.

Rupert. in Ioan.c.1.

Tempus & locus in rebus grauibus ponendi.

2. Responsio est Chrysostomi in catena S.Thomæ, qui ait, *Hac in Bethania facta sunt trans Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans; non enim in domo, neque in angulo Christum prædicabat, sed Iordanem transiens, in media multitudine præsentibus omnibus, qui ab eo baptizabantur.* 389.

S.Chrysost. in cathen. S.Thomæ.

3. Responsio est in Glossa ordinaria quæ ait, duæ sunt Bethaniæ, vna trans Iordanem, altera citra, non longe ab Hierusalem, vbi Lazarus fuit suscitatus. Licet verosimile videtur, quod Chrysostomus in cathena ait, *quod quædam exemplariorum certius habent, in Bethabara, quia Bethania non vltra Iordanem, neque in deserto, sed prope Ierosolymam erat.* 390.

Glossa ordinaria in Ioan.c.1. Chrysost. in cathen.

4. Responsio est Alcuini; qui ait, *Bethania domus obedientiæ interpretatur, per quam omnes ad Baptismum debent peruenire.* 391.

Alcuinus in Ioan.c.1.

5. Responsio Origenis, *Bethania interpretatur domus præparationis, & conuenit cum Baptismo Ioannis, qui præparabat Domino plebem perfectam.* Sed hoc ad sensus mysticos, & ad mores, de quo infra. 392.

Origenis in cathen.

6. Responsio sit Caietani, qui ait: *Hæc in Bethabara facta sunt, quia errore scriptorum apud Latinos, & apud multos Græcos Codices, mutatum est nomen Bethabara in Bethania:* Et addit, *trans Iordanem vbi Moyses sortes dederat duabus tribubus & dimidiæ*, & tam accuratè describit Euangelista locum, vt rei gestæ historiam omnes esse percipiăt, vbi erat Ioannes baptizans. 393.

Caietan. in Euang.

Euangelij verba clara omnibus.

TRACTATVS

TRACTATVS XII.

AD MORES,

In Cap. I. Ioannis.

DIFFICVLTAS VII. ad mores.

Quid significant verba illa, & qui missi fuerant, erant ex Pharisæis.

394. QVÆRETVR, quomodo Euangelista istos legatos vocat Pharisæos, cum antea Sacerdotes, & Leuitas vocauerat?

Origen. cit. in littera. *Bifrontes sunt nimis acuti.* 1. RESPONSIO fuit Origenis asserentis, *Quod erant bifrontes Sacerdotes, astuti, & ingrati, qui non attendentes ad sui dignitatem elati, & ficti sunt in suis operibus & dictis.* Interrogat Oleaster in Numeros cap. 14. num. 2. *Quare filij Israël murmurantes in deserto contra Moysem & Dominum dixerunt, vtinam mortui essemus in terra Ægypti?* Et respondet, *Quia ingrati animi est putare sibi beneficium ad malum dari.* Quasi dicat: quemadmodum Sacerdos gratus & iustus putat sibi mala ad bonum suum dari; ita malus & ingratus bona ad malum, & abutitur dignitate ad cautelas, & illicitos modos, cum ei data sit ad sincerè, & iustè viuendum, non vt bifrontes & ingrati sint, vt Pharisæi præsentes. (Oleast. in Numer. c. 14. n. 2. — *Innocentes & rectos cordi quærit Deus.*)

395. Interlinealis. Interlinealis: *nota fuit*, *Quod Christus non cognoscit ingratos*, qui pro beneficiis acceptis non reddunt gratias Deo omnipotenti. Et probatur cum illa interrogatione, quam Christus fecit, Lucæ 17. num. 17. *Nonne decem mundati sunt, & nouem vbi sunt?* Curauerat Dominus decem leprosos, & vnus solus gratus fuit. Propter hoc dicit, nouem, vbi sunt? Quia quasi ignoti ingrati habentur. Et ideo interrogat, vbi sunt? Vnde Bernardus serm. contra ingratitudinem ait, *Felix qui se alienigenam reputans, etiam pro quibuscumque minimis beneficiis acceptis, non minimas refert gratias gratuitum esse non dubitans neque dissimulans, quod alieno impenditur, & ignoto, id est, maiores debet dare Deo gratias*, Sacerdos ille, qui sustinetur in terra, cum ipse alienigena & gentilis in suis ostenditur actionibus, sed semper bifrons Pharisæus ostenditur. Iam Sacerdos, iam Leuita & contra prædicantem cum irascitur dicens: *Quare ergo baptizas?* (Luc. 17. n. 17. — Bern. serm. contra ingratos. — *Sacerdotes si reprehendantur irascuntur.*)

396. 2. RESPONSIO sit Sancti Cyrilli lib. 2. in Ioann. cap. 25. qui ait, *Quod Pharisæi querebantur de Ioanne baptizante, quia neminem præter se honorari patiebantur, & cum de Deo querelas non possent exhibere contra Ioannem tanquam eius ministrum, dentibus stridebant dicentes, quare ergo baptizas?* (S. Cyrill. l. 2. in Ioan. c. 25 — *Inuidi est torquentur corde.*)

397. Interrogat Oleaster, quare populus Israëliticus in deserto sitibundus querelas contra Moysem, & Aaron dederunt Numeror. 14. num. 2. *Et murmurauerunt aduersus Moysem & Aaron* (sic legit translatio Pagnina.) Et respondet: *Nam qui iniuriam in Dominum vindicare nequeunt contra seruos, & instrumenta conuertuntur.* Quasi dicat, hæc est vilis Pharisæorum conditio, & superborum ambitio quod cum alios honorari respiciant quasi Cain crudeles aduersus Iustum excitantur: nam contra Deum sic disponentem non valent. Vnde legitur apud Isaiam cap. 10. num. 5. *Veh Assur virga furoris mei.* Vnde Oleaster ait; *Si virga furoris tui, quid eum punis?* Minime respondit; *Sed doleo super eos, qui in virgam furoris mei excitantur.* Quasi dicat, veh illis, qui in aduersis, & cum quæ prætendunt consequi non possunt, irascuntur contra fatum, cœlum, & fortunam, quasi instrumenta Dei, eo quod contra eum querelas dare non possint vt isti Pharisæi, qui honoris vani cupidi contra Ioannem extolluntur dicentes, quare ergo baptizas? (Oleaster in Numer. c. 14. n. 2. — Transl. Pag. in Numer. c. 14. n. 2. — *Impij contra fortunam & stellas loquuntur.* — Isai. c. 10. n. 5. — Oleaster cit. — *Superbi contra cœlum blasphemant.*)

398. 3. RESPONSIO ad mores est Sancti Thomæ citati in littera, qui ait, *Quod isti erant ex Pharisæis, quorum falsa Religiositas ausum præstabat.* Quasi dicat, quod multi audaces, & minimè timorati sunt in religionibus, quibus reformati Prælati displicent & nolunt audire quasi Præcursorem pœnitentiam prædicantes, & vitam monasticam persuadentes. Interrogat Oleaster, *Quare subditi Moysis conturbati, & rebellionem contra Prelatum suum commouerunt*, dicentes; *ponamus caput, & reuertamur in Ægyptum.* Sic legit Pagnin. Numer. 14. n. 4. Et respondet, (S. Thom. cit. in littera. — Oleaster in Numer. c. 14)

quia

Transl. Pag. Numer. 14. n. 4. *quia consultum malum est subditos malos quotidie nouum Prælatum habere velle.* Ac si dicat, talis & tam perniciosa est conditio perditorum subditorum, vt contra virtuosum, & reformatum Præsulem furiosè excitentur ita vt Deo subiici renuant, & anxiè, & auidè relaxatum, & impium quærant, qui viuere ad placitum permittat, & clamores pro huiuscemodi præstant, vt Iudæi, & Pharisæi, qui Pilato relicto Iesu dixerunt, *Non habemus Regem, nisi Cæsarem.* Ioann. 19. num. 15. Et similiter Præcursorem pœnitentiam prædicantem, *Magistri istorum dixerunt, quare tu baptizas?*

Subditorum relaxatorum conditio.

Ioan. 19. n. 15.

399\. Euthym. in Ioan. c. 1. 4. RESPONSIO ad mores est Enthymij in Ioann. cap. 1. qui ait, *Quòd Pharisæi intendebant accusatione Ioannem attrahere, vt timore cogeretur dicere, quod non erat.* Quasi diceret, multitudo Pharisæorum cogitauit, quomodo omnibus modis allicere possent Ioannem; quia semper mali congregantur aduersus iustum & fremere solent aduersum Dominum, & aduersum Christum eius, *Sed populi, & gentes tales meditati sunt inania.*

Impij ad murmurationes congregantur. Ps. 2. n. 1.

400\. Oleaster in Numer. c. 14. n. 10. Interrogat Oleaster, quare Numer. 14. secundum translationem Pagnini; *Dixerunt omnis Congregatio vt lapidaret eos, id est Moysem & Aaron?* Et respondit: *Quia periculosum est valdè indomitæ, ac furenti, multitudini perditorum sese opponere; quia consilia sana non audit, sed quasi phrenesis morbo agitata ad murmurationes, & lapides currit.* Quasi dicat, hæc est misera Prælatorum infælicitas habere subditos inquietos, rebelles, & voluptatibus subiectos. Sed non propterea à reprehensione cessandum est, *quoniam gloria Domini protexit eos, quia intrepidè eius partes zelabant*, vt in Moyse & Aaron visum est, & in Præcursore, qui contra Pharisæos quasi genimina viperarum furore sancto accensus vocem Patris in Iordane audire metuit, & manus quæ hodie à peruersis reprehenditur quia baptizat super caput Iesu cito visa est.

Prælatorum infelicitas habere subditos impios.

Numer. c. 14. n. 11.

Ioan. cap. 1.

401\. Rupert. in Ioan. c. 1. n. 1. 5. RESPONSIO sit Ruperti, qui ait, *Quod Pharisæi, quia legati erant, & priuati, &c. putabant se clauem scientiæ habere.* Quasi diceret, quod propterea litterati videbantur, quia electi fuerunt, & in dignitate legationis constituti, quia mos est, & misera fragilitas conditionis humanæ, vt illi, qui ad officia subleuantur, statim nobiles, docti, prudentes, & scientifici videantur.

402\. Oleaster in Exod. c. 31. Translat. Vatabl. in Exod. 31. n. 4. Interrogat Oleaster, quomodo intelligitur locus Exodi 31. vbi dicitur, *Quod Beseleel, vel Berzalael,* vt Vatablus legit, *Filium Vri vocauit Dominus, & impleuit eum spiritu Dei, sapientia, & intelligentia, & scientia in omni opere ad excogitandum quidquid fabrefieri potest ex auro, & argento, & ære, marmore, & gemmis, & diuersitate lignorum.* Et addit Vatablus & ad texendum polymita. *Numquid* (inquit Oleaster) *humano modo fieri potest, quod vnus homo esset omnium artium artifex supremus?*

Oleaster cit.

403\. Sap. c. 7. n. 22. Et respondet ad litteram, quia scriptum est Sapientiæ 7. n. 22. *Spiritum Dei omnium rerum artificem esse: optimè potuit facere Deus cum Beseleel, quod nullus poterat humanus artifex facere.* Et ad mores addit Oleaster, *Putarem hunc, nil artis antea habuisse, vt maius esset miraculum. Sic solent Principes, cum aliquem ex puluere extollunt in immensum magnificare & qui antea inscius, & ignobilis erat in dignitate constitutus, scientia, prudentia, nobilitate inaudita plenus apparet, & vt maius sit miraculum, etiam si nihil horum habeat, & vilis sit origo eius, statim ex prosapia Gothorum apparet.* Quasi dicat, & isti constituti in altiori gradu clauem scientiæ, & nobilitatis, & sanctitatis habere se existimant, sicut Pharisæi qui Præcursorem exprobrant, & vilipendunt dicentes, *vt quid tu Baptizas?*

Ex nihilo nati in dignitate constituti nobiles apparent repente.

DIFFICVLTAS VIII. ad mores.

Quare dicitur quod Baptismus à Ioanne fieret?

QVæretur vtrum decens fuerit, & ad quid quod Baptismus fieret à Ioanne? 404.

1\. RESPONSIO est Abulensis; *Quia Ioannes erat vir magnus, & admirabilis in mundo. Et ideo illi conueniens fuit instituere ritum nouum baptizandi, quem nullus Prophetarum instituerat ante eum.* Quasi dicat, quod condere leges, & reformationes facere maximè inter Religiosos competit admirabili viro, & quod opera eius excedant verbis & factis cuiuscumque perfecti Religiosi. Sic Chrysologus, *opere exercens quod sermone non potest.* Abulens. cit. in littera.

Reformati reformare possunt.

Chrysolog. sup. cit.

Interrogat Oleaster. *Quare summopere curauit Deus, quod candelabrum templi mundum semper esset?* Sic Exod. 31. n. 1. *Et candelabrum mundum erit?* Et respondet *cum Rabbi Hizchuni; quia candelabrum non fœdabatur sanguine, quemadmodum alia vasa.* Quasi dicat, qui in domo Dei lucere super candelabrum voluerit, & formam restrictiorem aliis præstare semper debet esse mundus, nec fœdatus sanguine, & macula minutissima. Et addit Oleaster: *Nam propter oleum & lumen poterat facilè candelabrum immunditiam contrahere; ideo curam commendat maculas abstergendi, & fauillas scindendi; quia Prælatus reformationem desiderans, purus, candidus, & lucidus debet semper esse, aliàs in vanum laborauerunt, qui ædificare conantur.* Ideo Præcursor Domini priusquam Baptismum reformationis institueret, asperis, & camelosis vestibus vtebatur, syluestre mel, & locustas manducabat: Et postea ritum nouum Baptismi instituere ausus est, quia bibere opulenter, & reformationes instituere ridiculosum, & contemptibile est. 405. Oleaster in Exod. c. 31. n. 1.

Idem.

Peccantes Prælati non possunt loqui.

Prælati sobrij debent esse.

Sacramentorum sumptio.

2\. RESPONSIO est Augustini citati in littera, qui ait, *Conueniens fuit Baptismus Ioannis, vt disponeret aquas, ad hoc vt sanctificarentur per Baptismum Iesu Christi* Ac si dicat, secundum Abulensem; conuenit ita pœnitentia nos præparare ad recipienda Sacramenta, & ad Corpus Christi tangendum, & manducandum, vt iterum, atque iterum aqua examinis mundetur cor. 406. August. cit. Abulens. cit.

Oleaster in Exod. c. 31. n. 7.

Interrogat Oleaster, *Quare multoties repetit scriptura curam & sollicitudinem cum arca testamenti*

menti tenendam, vt patet Exodi 31.n.7. *Tabernaculum Ecclesiæ, & arca munda erunt.* Sic legit Pagninus. *Transl. Pag.* *Quid opus est Domine* (dicit Oleaster) *toties hæc famulo tuo inculcare?* *Oleaster cit.* Et respondet: *Solet Dominus præcepta sua repetere; quoniam nouit nos sæpius obliuionem causari.* Ac si dicat, vox est Præcursor clamantis ad pœnitentiam, & ad Baptismum expiationis præparantis. *Conscientiæ examen strictum.* Sed toties repetita, & Baptismus per ipsum institutus, & vitam per Christum sanctificatura; quia homines ita obliuisci solent quod ad Sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, absque debito examine audent accedere.

408. *Chrysost.* 3. Responsio est Chrysostomi citati in littera, qui ait, *Fuit Baptismus Ioannis necessarius, quia singulis ad aures Messiam prædicabat, quod non poterat sigillatim dicere, cum pœnitentiam exhortabat.* Quasi dicat, magna, & admirabilis est vis boni Consilij, & sigillatim in confessione exhibere pœnitentibus solatium, consolationemque afflictis cordibus dare apud Deum magni pretij est. *Consolatio à Confessoribus pœnitentibus exhibenda.*

409. Interrogat Diuus Hieronymus, *Quare sancta Ruth restitit voluntati, & ordinationi Noemi socrus suæ, præcipientis vt eam relinqueret desolatam abiretque, & rediret in terram suam Moabitidem, & renuit hoc facere*, & dixit Noemi Ruth cap.1.n.16. *Ruth.c.1. n.16.* *Ne aduerseris mihi, vt relinquam te, & abeam, quocumque enim perrexeris, pergam, & vbi morata fueris, ego pariter morabor?* Et respondet Hieronymus: *Ruth alienigena à Noemi latere non recessit, vt quanti meriti sit desertæ præstitisse solatium videremus; siquidem ex eius semine Christus nasciturus erat.* Quasi dicat, tam grata est consolatio afflictorum apud Deum, *Consolationem dare afflictis placet Deo.* vt Ruth consolanti Noemi socrui suæ, & ab ea separari renuenti, & dicenti: *Vbicumque deges, ego degam*, vt translatio Vatabli ait: *Translat. Vatabli in cap.1.Ruth.* Vnigenitum filium suum Verbum æternum ex eius origine incarnari non dubitauerit in præmium talis, ac tantæ consolationis; propter hoc insinuabat Ioannes Baptista, vt Chrysostomus ait, singulis *Chrysost. supra cit.* consolationem dare prædicando, & ad aures Messiam venisse nuntiando, vt consolarentur.

410. *Beda.* 4. Responsio sit Bedæ citati supra, qui ait, *Quod fuit conueniens Baptismus Ioannis, quia disponebat ad gratiam recipiendam, sicut ministri Ecclesiæ, disponunt Catechumenos ad Baptismum.* Quasi dicat, diligit Dominus labores nostros, & *Theologorum axioma.* quamuis gratia prima non cadat sub merito, quia si gratia est non ex meritis, tamen dispositionem, & laborem in instruendis rudibus Catechumenis in immensum præmiat.

411. *Oleaster* Interrogat Oleaster, *Quare præcepit Dominus laborare homines sex diebus, & quod septimo die Sabbathum custodirent; quia erat requies Domini.* *Exod.30. n.15.* Exod.30.n.15. dicitur, *Sex diebus facietis opus, in die septimo Sabbathum est requies sancta Domino*, *Translat. Vatabli.* vel vt Vatablus, *quies sancta Domino:* nonne Domine Deus noster æquum esset, vt tibi sex diebus laboraremus; nobis autem die septimo quiesceremus? nonne saltem ad vnam, aut alteram diem tibi seruire? Minime. Sed nobis vis laboremus, tibi vero quiescamus. Respondet Oleaster, *die septimo requies requiei Dei est.* *Oleaster in Exod.c.30 Transl Pag.* Sic legit Pagninus, *Quia quoties laborant ministri sui, vt soluant colligationes impietatis, requiem requiei, & gloriam Domini dilatant.* Quasi dicat, Sabbathum verè custodiunt per integram hebdomadam sibi laborant in instruendis animabus, & catechizandis rudibus: nam scriptum est Isai. cap.58.n.6. *Isai.c.58. n.6.* *Hoc ieiunium, quod elegi, vt soluas colligationes impietatis, soluas fasciculos, & dimittas confractos liberos, & omne iugum disrumpas.* Ac si dicat verè operarij in domo Dei, tunc requiem capiunt cum peccatoribus confitendo, & *Confessores operarij indefessi.* sacramentando, & requiem requiei Domino præstant non vno die, sed per totam hebdomadam instruendo in fide Catholica miseros peccatores, & hi sunt sectatores Baptistæ, qui vt ait Beda; baptizabat instruendo ad verum Baptismum recipiendum. *Beda.*

412. *Abul. citat.* 5. Responsio sit Abulensis citati supra; qui ait, *Quod Baptismus Ioannis fuit necessarius quia castitatem, & iustitiam obseruandam faciebat, & digito signabat scripturas Prophetarum clamantium, vt corda recta Domino pararentur ad dirigendam viam Dei in pace.*

413. *Oleaster in Exod.c.32. n.15.* Interrogat Oleaster, quare exagerat scriptura Exod. cap.32. num.15. quod præcepta Decalogi scripta erant digito Dei: *Et accepit Moyses tabulas lapideas scriptas digito Dei?* Et respondet: *Admonet nos Deus noster, vt scripturam, quam ad nos dabat, digito suo scribebat.* Et addit: *Et quemadmodum Reges pluris faciunt, quibus manu propria scribunt, quanti faciendus est populus cui Deus omnium Creator suo digito legem exarare dignatus est.* Quasi dicat: audiant omnes, qualiter æstimandum sit testimonium Ioannis; nam *Scripta Regis plus æstimantur.* Spiritus sanctus, qui digitus Dei dicitur, qui loquutus est per Prophetas per Malachiam cap.2. testatur: *Malach.2. n.7.* *Ecce ego mitto Angelum meum, qui præparabit viam meam*, ac si digito suo signet, dicens, ipsum audite seruando castitatem & iustitiam, quam edocet.

DIFFICVLTAS IX. ad mores.

Quare Ioannes vocatur Baptista?

414. QVæretur verum Ioannes vocabatur Baptista quia baptizabat in aqua.

Et prima responsio est Abulensis q.18. citata, *Quod ideo vocabatur Baptista, quia primus fuit, qui ritum tam admirabilem in aqua instituerat, & ideo hoc pro nomine fuit cognitus, & nominatus*, vt Iosephus 8.antiquitat. dixit, *Quod erat traditio Hebræorum periisse exercitum Herodis propter mortem Ioannis Baptistæ.* *Ioseph.l.8. antiquit.* Quasi diceret, timeant Regna, & Regum exercitus miserabiles casus, & *Translat. Hebr.* euentus, cum Prædicatores veritatis persequantur, & in vinculis carcerentur.

415. *Abul.q.17. in Matth.* Interrogat Abulensis q.17. in Matth. *Quare in Regali progenie Iesu Christi tres Reges omittuntur, scilicet, Ochozias, Ioas, & Amasias, cum ponantur alij Reges peccatores?* Et respondet, *quod deleti sunt de genealogia Christi propter consanguinitatem cum Achab, & iniquissima Iezabel, quæ Prophetam Eliam prædicationis causa persequuta est. & quærebat illum occidere, & ipse fugit ad montem Oreb.* *Prædicatores non sunt exulandi.* Vnde afflictus Prædicator. 3.Reg.21.n.2. *3.Reg.21. n.2.* *Achab Regi prædixit, & adimpletum est, omnem eius posteritatem vsque ad quartam generationem deleturam.*

416. Rupertus in Matth. c. 1. — 2. Paral. 24. n. 24. — 2. Paral. 24. n. 22. — 2. Paral. 25. n. 26. — *Prædicatores non exulandi sunt à Regibus.*

Vnde Rupertus in Matth. cap. 1. ait, *Quod in genealogia Christi tres prædicti Reges non annumerantur; quia Prophetas Dei, ac ministros variis affecerunt iniuriis, non sinentes eos vaticinare, aut prædicare:* nam 2. Paralip. cap. 24. n. 24. dicitur, *Quod Ochozias Prophetas persecutus est, sicut & Achab, & Ioas Zachariam Prophetam filium Ioiadæ occidit*, 2. Paralip. 24. n. 22. *Et Amasias diuino vati eius scelera reprehendenti respondit: num Consiliarius es Regis? Quiesce, ne interficiam te.* 2. Paralip. 25. n. 26. ideo quanquam sceleratissimi Reges ponantur in genealogia Christi; sed isti tres, qui ora prædicantium obstruere intenderunt magis Deum offenderunt, & ideo excluduntur.

417. August. in quæst. ex nouo testam. q. 85. — *Exemplaria pessima fugienda.* — Ioseph. cit.

Vnde Augustinus in quæstionibus ex nouo testamento q. 85. ait, *Non immerito isti tres Reges ab stirpe Regia sublati sunt, sic enim eorum continuauit impietas, vt malignum eorum nullum interuallum habuerit.* Ac si dicat, nulla erit calamitas neque infelicitas, quæ non mereatur Princeps vel Rex, qui Prædicatores semper persequuntur, & in exilium mittunt, propter exemplaria peruersa Patrum suorum, vt videre est, sicut narrat Iosephus in Herode qui Præcursorem decollauit propter veritatem prædicatam, & exercitus eius periit, & Herodias in gelu submersa est, & successores eius miserè perierunt.

418. Glossa ordinaria.

2. R e s p o n s i o fuit Glossæ dicentis, *Baptismum Ioannis fuisse in aqua, vt aperiretur ianua Regni cœlestis, vbi datus est aditus filiis Israel terram promissionis intrandi.* Quasi dicat maioris sine comparatione virtutis est aqua Baptismi, quam fuit Iordanis adhuc aditum præbens populo Dei in terram promissionis intrandi.

419. Lyranus noster in lib. Iudic. c. 8. n. 33. — Glossa.

Interrogat Lyranus noster in libros Iudicum, *Quomodo arca Dei, cum accessit ad Iordanem vndis superbus, eleuatisque crescentibus potuit ex altera parte transire?* Et respondet, *quia arca portabatur à Leuitis & ipsa in altum portauit portatores suos.* Ac si dicat, quod aditum Iordanis dedit planum portantibus leuitis arcam propter laborem, quem sustinuerunt illam supportando. Si ergo in aqua Iordanis tanta & miraculosa virtus fuit, in aqua Baptismi Ioannis aperiatur ianua (inquit Glossa) Regni cælestis; quia ipsa disponebat ad sanctificationis gratiam, quæ in Baptismo fidelibus datur.

410. Caietan. cit. — Oleaster in Exod. — Exod. 33. n. 3. — Transl. Pag. — *Prælati sustinentes miserias subditorum.*

3. R e s p o n s i o ad mores sit Caietani citati, *Ne vsurparet sibi Ioannes aliquid supra vires suas? ideo Baptismus eius erat imperfectus, & ipse se cognoscebat indignum, vt gratiam conferret.* Quasi dicat, ita fugiebat Præfecturam & Dignitatem, quod semper sui non esse clamabat; quia incapaces, & indigni dignitatum se præstantiores, & doctiores cogitant, & digniores omnibus honoribus sentiunt. Vnde Oleaster interrogat, *Quare Deus populo ingredienti in terram promissionis*, dixit Exod. 33. n. 3. *Non ascendam in medio tui, ne forte consumam te.* Sic legit Pagninus & respondet, *Vt doceret nos non debere Prælaturam accipere, neque cupere, qui non potest, aut vix potest ferre peccata subditorum suorum.* Quasi dicat, non vult Dominus populum suum ducere; quia tanta maiestas, & sanctitas non facilè ferre potest errores hominum miserorum, & tu qui vix iram continere potes, audes Prælaturam subire.

421. Ioseph. l. 2. antiq. c. 9. — Exod. 2. n. 7. — *Moyses infans fugiebat dignitates.*

Vnde bene adnotauit Iosephus lib. 2. antiq. cap. 9. *Quod adhuc ab incunabulis Moyses se iracundum recognoscens tanquam indignum dignitatis indicabat.* Et ideo vt narrat Iosephus, *Cum aliquando Pharao infantem Moysem quem eius filia amanter nutriebat inter brachia susciperet, & eius capiti Regium diadema, quod in suo gestaret, imponeret, puerum quasi per infantia ludibrium diadema in terram proiecisse, & de Regiis vlnis prosilientem proiectum in terra diadema proculcasse, certo præsagio fore, vt ille puer Regiam dignitatem aspernaretur.*

422. Exod. c. 3. n. 11. — Rupert. in Exod. 3. n. 12. — Greg. lib. 35. mor. c. 13. — Hieronym. epist. 3. ad Heliod. — *Humilitas amabilis ab omnibus.* — Idem Sanctus ep. 27. ad Eustoch. — *Indigni inquieti in perpetuum.*

Quid dicam de ipso Moyse iam adulto, & grandæuo, quomodo se indignum legationis diuinæ ostendit dicens. Exod. 3. n. 11. *Quis sum ego, vt vadam ad Pharaonem? quid non illum rogauit Dominus*, inquit Rupertus, *supplendo defectus, quos ipse cognoscebat in se; ego ero in ore tuo, & manu tua signa faciens.* Exod. c. 3. n. 12. Vnde Gregorius lib. 35. moralium cap. 13. *Quia apud se humilis mente extitit oblatam protinus tanti regiminis gloriam expauit.* Quasi dicat, labores quæsiuit, & honores fugit, vt Præcursor Baptista. Et ideo dignus fuit, vt honoribus coronaretur, & de quo veritas dixit, quod non sit illo maior inter natos mulierum. Vnde de Ioanne dici potest, quod ad aliud dicebat Hieronymus, *Quanto magis repugnabat, tanto magis in se studia omnium concitabat, & merebatur negando quod esse nolebat; eo quod dignior erat quo magis se clamabat indignum.* Quasi diceret, quo se existimabat Ioannes vsurpare honores, & renuebat fugiendo ad deserta, eo plus ab omnibus quærebatur, & æstimabatur quia vt Hieronymus epist. 27. ad Eustochium ait, *Fugiendo gloriam meretur, quæ virtutem quasi vmbra sequitur, & appetitores sui deserens appetit contemptores.* Ac si dicat, indigniores semper sunt nimis dignitatum appetitores, omniumque contemptores; Ioannes vero non sic, sed tanquam vere iustus Baptismum suum imperfectum indicabat.

DIFFICVLTAS X. ad mores.

Quomodo Ioannes dixit; Medius autem vestrum stetit, cuius ego non sum dignus corrigiam calceamenti soluere.

423. Transl. Vatabl. in Ioan. c. 1. — Rupertus in Ioan. c. 1.

QVæritur, quare Præcursor cum pro Messia habebatur, respondit; medius autem vestrum stat, vt Vatablus ait.

1. R e s p o n s i o est Ruperti citati, qui ait: *In frequentia plebis iamdudum ambulauit in conuictu hominum assuefactus est, quem vos nescitis, quem scire expedit, quem quærere salus vestra est.* Quasi dicat Ioannes, asculiate quia Messias stat in medio vestrum, etiamsi ignoratis eum, & ego quia vos, & animas vestras quæro, hoc insinuo.

424. Oleaster in Exod. 33. n. 17. — Transl. Pag. in Exod. 33. n. 17.

Interrogat Oleaster, *Quare Moyses cum plenus esset fauoribus diuinis in tantum quod Dominus promisit illi ostendere faciem suam quasi oblitus beneuolentiæ, & fauoris Dei dixit Domino.* Exod. 33. n. 17. *Vide Domine, quia populus tuus est gens hæc.* Sic legit Pagninus & respondet Oleaster;

Oleaster. ster; *Quia vere iustus Moyses non propter se, sed propter populum amicitiam Dei requirebat.* Quasi dicat, ad hoc debet Prælatus velle gratus esse Deo, vt subditos suos Deo gratos faciat, quia
Ioan.c.17. n.15. scriptum est Ioann.cap.17.n.15. *Ego (id est Christus) pro eis sanctifico meipsum.* Sic Ioannes pro
Bonum in commune quærendum. populo dicit medius vestrum stat, quærite illum nolite in me falli.

425. Rupert.cit. 2. Responsio eiusdem Ruperti, *Nolite credere actibus exterioribus, & quia ego nutritus sum in deserto asperis Camelorum pellibus vestitus, puteris quod sum Christus; quia licet communiter*
Petrus Damianus l.4. epist.15. *viuat, medius stat inter vos.* Vnde Petrus Damianus interrogat, *Quare Salphaad, quia non reliuquit filios, sed filias,* vt patet Numer.cap.18.n.8.
Numer.c.18. n.8. *Opprobrium sempiternum patiebatur, quia à loco, & situ honorifico filiæ eius priuatæ remanserunt?*
S.P.Damian. Et respondit ad mores, *quia Salphaad interpretatur vmbra in ore eius, quisquis autem fortia*
Prædicatores operatores. Vestes hypocritarum distant ab operibus. *prædicat, & eneruiter viuit, ne turpis appareat, quasi sub foliis se honesti sermonis occultat sub vmbra se proprij oris abscondit, dum in campo certaminis per sui corporis ignauiam non procedit?* Ac si dicat, Ioannes licet visis humanis ego pœnitens appaream & Messias Christus, qui inter vos stat medius, bibat & edat cum peccatoribus, tamen in campo certaminis, videbitis; quomodo non solum ore, sed cruce & passione redemptionem humani generis operatur.

426. Chrysost. citat. 3. Responsio est Chrysostomi dicentis: *Medius autem vestrum stetit, vel stat; quia conueniens fuit Christum commixtum esse populo, vt vnum multorum docentem vere humilem apparere.* Quasi dicat, quia licet maiestas facit admira-
Bernard. cit. bilem, & humilitas amabilem, vt Bernardus dixit, conueniens fuit, quod qui non rapinam arbi-
Ad Phil.2. n.6. tratus est esse se æqualem Deo, vt corda omnium ad se traheret, humilis staret inter omnes; ita vt medius inter illos non cognosceretur; quia neque puer, neque pubes, neque adolescens, aut
Ioan.c.1. n.14. vir plenus gratiæ, & veritatis, nunquam verbo, aut opere exaltari visus est.

427. Oleaster in Exod.c.33. n.12. Interrogat Oleaster, quare Moyses dixit Domino, *Non scire me fecisti, quem missurus es, dixisti, noui te ex nomine.* Exod.33.n.12. Sic legit
Transl.Pag. Pagninus, & respondet, *quia fragilitas humana audacior fit fauoribus Principum. Sic Sanctus Moyses Deum quasi vult compellere, vt ei detegat secreta sua.* Quasi diceret, non aliter sponsa, eum
Cant.c.1. n.7. se ab sponso laudari cerneret, quod cæteris fœminis pulchrior esset in audacem vocem prorumpit dicens: *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes. Quod etiam filios Zebedæi confisos sanguinis coniunctione fecisse legimus postulantes à Christo dexteram, & sinistram in*
Matth.20. n.21. *Regno suo.* Matth. cap.20.n.21. *Quos omnes etsi aspera à Deo audiuisse responsa cognoscimus;* vtilia tamen, & quæ quandoque ad ea, quæ desiderabant possent eos perducere, nam audiuit
Cant.1.n.8. sponsa, *Si ignoras te.* Cant.cap.1.n.8. *Audierunt & illi potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum,*
Matth.c.20. n.22. Exod.33. n.23. n.22. *Sic Moyses audiuit, posteriora mea videbis; faciem autem meam videre non poteris.* Exod.33. n.23. Et Ioannes licet Pharisæos increpet propter eorum arrogantiam; quia reprehendebant eum quia aqua baptizaret, tantum dixit; medius autem vestrum stat, quem vos nescitis; quia tam admirabilis est eius humilitas, quod commixtus versatur in populo, & quasi vnus ex conuentu multorum videatur, vt ex responsione sua profectum consequantur.

4. Responsio Theodoreti, *Medius Christus stat inter vos, quia semper desiderat medius existere inter peccatores, & Patrem æternum.* 428. Theodoret. citat. in litt.
Quasi diceret, in hoc cognoscitur, quod Christus est Pastor ouium errantium, quia semper quærit reducere oues ad gregem, mediando, & intercedendo ad Patrem, quia stat medius inter nos, & illum. Ioan.c.10. n.11.

Interrogat Oleaster, *Quare cum tanta, & tam magna Deus pollicitus fuit populo suo, daturus in promissionis terra?* Respondet Moyses Domino. Exod. 33.n.16. nisi facies tua ambulauerit, ne educas nos hinc. Sic Pagninus, & respondet, *Magnum quidem est Pastorem proprias oues custodire; neque mercenariis quantumcumque diligentibus fidere, mercenarius quidem fugit solum quia mercenarius est. Et quia aliter homo res proprias, aliter alienas custodit; ideo Sanctus Moyses nititur ostendere Deo populum suum esse, non Vicarij, qualem se ostendit.* Quasi dicat, Bonus Pastor, qui venit, vt daret animam suam pro ouibus suis; quo modo non medius staret inter Patrem, & peccatores, vt pacem consequantur, quam propter peccatum perdiderant, & hoc signum dat Præcursor Pharisæis, dicens medius inter vos stat, quem vos nescitis. 429. Oleaster in Exod.33. n.16. Transl.Pag. in Exod.33. n.16. Ioan.c.10. n.13. *Christus Pastor qui posuit pacem.*

5. Responsio sit Theodoreti, qui ait, *Medius autem vestrum stetit, quem vos nescitis; quia Pharisæi superbi existimabant scripturas sacras scire, sed in medio scientiarum stabant, & ignorabant eas; quia Messiam non cognoscebant.* Quasi dicat, prudentia huius mundi stultitia est; quia qui nescit se cognoscere, etiam si omnes scientias sciat, nihil scit, quia vt Bernardus ad Eugenium de consideratione ait, *Mirabilem te apparere, & contemptibilem reputari hoc præstantius est.* 430. Theodoretus citatus. *Elati magistri parum sciunt.* Bernard. ad Eugen. de consider.

Interrogat Oleaster; *Quomodo promisit Deus Moysi ostendere illi omne bonum suum.* Exod.33. n.19. vel vt Pagninus ait, *Ego transire faciam omne bonum meum iuxta faciem tuam?* Vnde iterum admiratus interrogat Oleaster: *O bone Deus, quæ sunt omnia bona tua.* Et respondet, *omnia bona Dei comprehenduntur in hoc verbo, nostri misereri est omne bonum eius.* Quasi dicat, esse sapientem, fortem, iustum, & omnipotentem, magis in hoc verbo manifestatur miserans ignorantiam nostram; quia cum non longe sit ab vnoquoque nostrum, sed in medio semper stat, nos quasi cæci palpamus parietem, & nolumus cognoscere nos nil scire sine auxilio Dei; *Quia non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est,* quia in medio omnium suorum stat, sicut scriptum est; *Ecce ego vobiscum sum vsque ad consummationem sæculi.* Et sic quidquid scitur præter Deum nescire est, vt Chrysologus ait; & Præcursor confirmat dicens Pharisæis, medius vestrum stat, quem vos nescitis, quia humilia non sapere ignorantia est; ideo quia superbi estis, & putatis scire scripturas, illas ignoratis; siquidem Messiam nescitis, qui inter vos est. 431. Oleaster in Exod.33. n.19. Transl.Pag. in Exod 33. *Misericordia exaltat Deū.* Actor.17. n.29. Isai.c.57. n.10. 2.Cor.3.n.5. Matth.28. n.20. Chrysolog. serm.de Lazaro. 1.Cor.5. n.12.

DIFFICVLTAS XI. ad mores.

Quomodo intelligatur quod Christus non habuerit calceamenta?

QVæretur vtrum Christus ad nostram eruditionem calceamenta portauerit?

432. Abulens. 1. RESPONSIO sit, *Quod vt nos doceret perfectionem opere adimplebat, quod verbis præcipiebat*, vt Abulensis ait, sequutus Lyram, & Carthusianum. *Et si Apostolis præcepit, vt probatum est, vt non portarent calceamenta, neque ipse portauit. Et hoc probabilius est.* Quasi dicat, Christus supremus in perfectione Prælatus non solum verbo, sed exemplo tam fidelibus quam perfectis exemplum dedit status medius inter populos perfectissimus ad Apostolicam vitam gerentibus consilium dans, vt calceamenta, sicut ipse non portent: Quia vt Rupertus ait in Exod. *Nudis pedibus ambulare humilitatis maximum exemplum est.* Ita Christus Religioni humilitatis Seraphici Francisci, ex qua cæteræ sumpserunt, sine calceamentis se exhibuit, tanquam præceptor & caput Apostolorum quibus idem præcepit.

Christus non portauit calceamenta. Rupertus in Exod. *Minorita primi qui calceamentū nō portauerunt.*

433. Augustinus in Psalm. 67. n. 15. Interrogat Augustinus in Psalm. 67. n. 15. *Quare Apostoli à Psalmista in spiritu vocantur Reges*, vt patet in Psalm. 67. num. 15. *Dum discernit cælestis Reges, super eam niue dealbabuntur in Selmon.* Et respondet, *Quia Reges à regendo dicuntur, & super eam, id est, super Ecclesiam suam Deus Apostolos positurus erat Rectores, & Gubernatores, & tunc dealbandi erant sanctitate, & virtutibus, vt cæteros suo exemplo ædificarent.* Quasi dicat quod magis mouent exempla quàm verba, & quod Christus Dominus verbis præcepit Apostolis, vt calceamenta non portarent & ipse opere adimpleuit.

Exempla mouent. Lucæ. 22.

434. Caietan. in Gen. Caietanus interrogat, *Quomodo causam criminalem, quam Cain contra iustum Abel commisit Adam non iudicauit: siquidem constitutus fuit à Deo iudex, quando dixit, vt præesset omnibus animantibus.* Gen. 1. n. 26. Genes. 1. num. 26. *Quare ergo Deus causam sibi aduocat præcipitque ne auctor criminis à quouis alio iudicetur. Posuit Dominus in Cain signum, vt non interficeret eum omnis qui inuenisset eum.* Gen. 4. n. 15. Genes. 4. num. 15. *Numquid vt expellatur Adamus à iudicis officio misso diuino iure causæ recusationis non debent proferri. An quia consanguineus, & Pater recusabatur, an quia crimen secretum erat, renuit Deus, vt in publicum iudicaretur. Sed relicta omnia voluntati Dei. Adamus qui peccando paulo antea innocentiam, & iustitiam amiserat, officium iudicis exercere non poterat, qui enim iustitiam non colit non potest alios in iustitia continere.* Ex quo licet calceamenta portare vel non; præceptum non sit, de iustitia sit, est tamen consilium diuinum, & non consentaneum videbatur rationi dare Christum consilium Apostolis de non calceando; cum ipse calceamenta portaret, sicut & in cæteris consiliis patet de non equitando, & scimus quod in Samaria *Fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem quia non æquitebat.* Ioan. c. 4. n. 6.

Prædicator operari debet quæ prædicat.

435. Augustin. cit. 2. RESPONSIO est Sancti Augustini, & multorum Patrum, *Quod Christus portauit calceamenta, quia ex vi litteræ Ioannes ait: non sum dignus corrigiam calceamenti soluere, etiam si sandalias portare potuit, quia corrigia ligantur. Et potuit de illis Ioannes loqui. Et probatur, quia terra non erat digna contactu pedum Iesu.* Vnde D. Gaudentius tract. 5. in Exod. ait: *Christus non propter se calceatus est, sed propter nos, quoniam terra sustinere non poterat maiestatis eius nuda vestigia.* Quasi dicat, necesse fuit, quod pedes Domini haberent tegumenta: nam aliàs terra fugeret ne à nudatis plantis Domini tangeretur. Vnde de Sanguine Christi in Cruce pendentis, & in terram cadente dixit Chrysologus: *Saluatoris iniuriam tota senserat creatura. serm. de Christi manifestatione.* Quasi dicat, terra ad contactum sanguinis cadentis, ita tremuit, quod aperta, & diuisa est quasi timore perterrita, & confundi, diuidi, & scindi timebat. Vnde dixit Leo Papa; *Quod quando natus fuit infans Christus cingebatur fasciis, vt reclinaretur in præsepio.* Quasi diceret, quod si nudus in terra poneretur, fugeret, ne à tanta maiestate annihilaretur.

D. Gaudent. tract. 5. in Exod. Chrysolog. ser. de Christi manifest. Luc. c. 2. D. Leo ibi. *Authoris mens.*

436. Abulens. cit. 3. RESPONSIO est Abulensis, qui refert Auctores dicentes, *Quod quando venit ad Ioannem Christus, vt baptizaretur, tunc calceamenta non portabat; quia iam prædicatio eius incipere volebat. At vero quando Christus stabat in medio populorum subditus suis parentibus calceamenta portabat.* Quasi dicat, quod secundum tempora, & occasiones obligat Deus, vt præcepta sua, & consilia custodiant si diues es, da eleemosynam; si infirmus es, non ieiunes; si fortis, & sanus, pœnitentiam age. Si senex contemplationem adde; siquidem pœnitentias & mortificationes non potes facere. Vnde Hieronymus in Ecclesiast. cap. 1. *Omnes pene virtutes mutantur in senibus sola sapientia crescente.* Quasi dicat, ita benignus, & suauis est Deus, quod te solum quærit, non tua, & omnia licet diuersa sint temporibus suis.

Luc. cap. 2. Hieron. in Eccl. c. 1.

437. Oleaster in Deut. 3. n. 6. Interrogat Oleaster in Deuter. cap. 3. n. 6. quid sibi volunt verba illa, *Ego sum Dominus Deus tuus*, Et respondet, *Quia Deus tuus, non suus esse voluit: nam quid quæso habet Deus, quod non sit tuum? Si cœlum habet, tuum est, cuius influentiis viuis; sicut & terram quam dedit filiis hominum; stellas vero creauit in ministerium cunctis gentibus: se moriens dedit in pretium, se regnans in præmium tuum; socius tuus esse voluit, medicus tuus est, qui secundum tempora, & necessitates tuas præcepta sua seruare iussit*, & consilia perfectis viris, vt Apostolis, quibus præcepit, vt calceamenta non portarent. Quia & ipse aliquando discalceatus ambulauit, vt Auctores ab Abulensi citati, narrant. Et ego nil aliud facio quam narrata narrare.

Luc. c. 22.

438. August. cit. 4. RESPONSIO sit Augustini citati, qui ait, *Si dignum se diceret tantummodo calceamenti corrigiam soluere multum se haberet; quia officium humilitatis in domo Dei magni pretij est, quia seruire Deo regnare est.* Et sicut Principes, & Reges non permittunt seruos suos nullius indigere. Sic Deus humilibus seruis suis

Regna virtutum humilitas. Apoc. 10. n. 4.

Ps.83.n.11. suis in immensum ditat, vnde scriptum est, Psalm. 83. num. 11. *Elegi abiectus esse in domo Dei mei magis quam habitare in tabernaculis peccatorum.*

439. Oleaster. Deuter.c.7. n.23. Translat. Pagnin.in Deut.c.5. Ex quo interrogat Oleaster, quare Deuteron. cap. 7. num. 23. *Pracipit Deus non concupisces qua sunt proximi tui.* Sic legit Pagninus: *Numquid Bone Deus pauperes in domo tua prohibes esse? aut quomodo pauperes non possunt desiderare qua diuitibus, & locupletibus superantur?* Et respondet Oleaster; *Qui enim cupit aliquid, quod est proximi sui, ab eo ditari desiderat, a quo sua indigentia satisfieri ambit; ne ergo illi iniurius esset, ostendendo opere, non posse ab eo ditari, prohibuit aliena concupiscere.* Ac si dicat paupores spiritu à nullo nisi solum à Deo vero volunt ditari, quia sentiunt iniuriam Deo facere, si indigentiam suam ab hominibus velint *Pauperes spiritu ditissimi sunt.* subueniri: nam ita ista paupertate ditari, & contenti sunt, quod pro omnibus mundi diui- Ps.87.n.16. tiis illam non commutarent. Vnde scriptum est. Psalm. 87. num. 16. *Pauper sum ego à iuuentute mea, & in laboribus humiliatus, & exaltatus.* Quasi dicat, quando seruientes Deo sunt pauperes, & humiliati, tunc exaltati sunt super cœlos. Ideò si Præcursor in domo Do- Aug.cit. mini se iudicaret, vt solueret calceamenta eius, benè Augustinus dixit, *Quod multum de se prasumeret*; ideò dixit, quod non erat dignus soluere.

440. Ruper.cit. 5. Responsio sit Ruperti, qui ait, *Gemit Ioannes, quòd citò moribundus non sit dignus portare calceamenta, & pradicare gentibus mysteria Incarnationis Christi, sicut Apostoli qui calceamenta eius fuerunt pradicando.* Quasi dicat? O quam felix & beatus est, qui Verbum Dei peccatoribus fructuosè annuntiat.

441. Hugo Cardin.in Is.60. n.8. Interrogat Hugo Cardinalis in Isai 60. n. 8. *Quare Isaias comparat Pradicatores Ecclesia cum nubibus, & cum columbis. Qui sunt isti* ait Isaias 60. num. 8. *qui vt nubes volant, & quasi columba ad fenestras suas?* Et respondet, *Quia sicut columba inter catera volatilia facundissima sint. Ita Pradicatores inter cateros innumeros Deo filios lucrantur.* Vnde Translatio Tertull.lib. 6. contra Marcion. c.15. Tertio Tertulliani, *Et quasi columba pullis suis.* Ac si dicat, tanta est lætitia Columbarum quando cum filiis stant in nidulo suo, ac Præ- *Pradicatores similes Columbis.* dicator cum post gemitus innenarrabiles peccatores vident in lucem gratiæ editos; quia sicut ante partum mater gemebunda doloribus Ioan.c.16. n.21. oppressa lamentatur, & cum filius in luce est, *Non meminit pressura propter gaudium.* Ita Lucæ.15. n.10. Prædicatores, etiamsi persecutiones patiantur, & labores propter peccatores conuertendos, statim in infinitum lætantur, & participes fiunt Oleaster in Deut.5.n.26 gaudiorum, *Qua in calo super vno peccatore pœnitentiam agente fiunt.* Vnde interrogat Oleaster, quare Deuteron. cap. 5. num. 26. *Dixit Dominus Moysi: accede tu, & audi?* Et respondet, *Quia Doctor non debet esse formidabilis suis, sed amabilis, & familiaris.* Quasi di- *Pradicatores fortes.* cat: Prædicator, non proponat ante suos oculos timores, nec formidet prædicare peccatoribus veritatem; quia post conuersionem erit amabilis, & familiaris, quia scriptum est, Ps.18.n.11. *Eloquia Dei desiderabilia super aurum, & lapidem pretiosum multum.* Vnde Ioannes gemit sicut Columba, quia non erat dignus calceamenta mysteriorum Incarnationis, & Redemptionis prædicare gentilibus, sicut Apostoli prædicarunt quia calceamenta fuerunt Idumæorum, & gentilium per quos gressus, & passus suos Deus ostendit.

DIFFICVLTAS XII. ad mores.

Quare Euangelista dicit, hac in Bethania facta sunt?

QVæritur, quare locum, & tantas circunstantias Euangelista narrat?

1. Responsio est Ruperti citati, qui ait, *Quòd in rebus grauibus semper debent citari testes, & locus, vt probatio sanctitatis Ioannis patefieret.* Quasi diceret honor, & deuotio debita Præcursori baptizanti in Bethania trans-Iordanem, nulli hominum debetur, quia singularissimus fuit in omnibus. 442. Rupertus citat.

Interrogat Oleaster, *Quare tam efficaciter ad populum Israël loquutus est Dominus dicens, Ego sum Dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Ægypti.* Deuteron. c. 5. n.9. Et respondet, *Quia extrema dementia est, in alios debita referri, qua soli vni debemus.* Vnde Christus ait, *Nemo potest duobus Dominis seruire.* Matt.6. num. 24. *Ergo neque multo fortius duobus, ac pluribus Diis, quos triginta millia in orbe fuisse historia testantur.* Ac si dicat, Quomodo pauper homo, qui vni Deo vix sufficit possit triginta millibus ministrare. Gratias ergo age Deo tuo, qui te ab hoc onere liberauit, volens vt illi soli seruias. Vnde ad mores docemur, quam cauti esse debeamus in præstandis honoribus; quoniam omne illud superiori detrahimus, quod illi debitum minori impenditur, vt hinc notes qualiter honorificandus sit Ioannes trans Iordanem baptizans, cum sit maior inter omnes sanctos Dei. 443. Oleaster in Deut.5.n.9. *Ioannis excellentia.* Matth.c.6. n.24. *Tria centum millia Deptili sentiles venerantur.*

2. Responsio est Chrysostomi. *Baptizabat*, inquit, *trans-Iordanem Ioannes, non in angulo, vel occulte, sed coram omni populo.* Quasi dicat, *Quod pradicator non debet esse timidus, sed virilis*, sicut Isaias ait, *Exalta in fortitudine vocem tuam, qui euangelizas Hierusalem cap. 42. num. 9. Exalta, noli timere.* Vnde Bonauentura in Lucam cap. 11. ait, ex quo patet, *Quod laudator diuini nominis non debet esse timidus, sed laudari erubescat, & virilis, & humilis sit.* Et D. Bernardus, *Quasi tuba Pradicatores debent coram omnibus veritatem dicere, quia fortiter increpandi sunt peccatores rebelles, propter quod dicit Chrysostomus, quod in Bethania baptizabat, & pradicabat Pracursor Domini, non in angulo, vel occultè, sed coram omnibus.* 444. Chrysost. citat. Is.c.42.n.9. Bonau.in Luc.11. Bern.cit. Chrysost.

3. Responsio est Alcuini, qui ait, *Quod Bethania domus obedientia interpretatur, quia per illam ad Baptismum omnes debent peruenire.* Quasi dicat, ô quam admirabilis est obedientiæ virtus, & præcipuè in his, quæ non per præcepta tenentur, sicut in Baptismo 445. Alcuinus in Catena. *Obedientia in ardua perfecta.*

Ioannis, vbi non erat præceptum præparationis ad illum recipiendum, quia non dabat gratiam.

446. Basil. apud Mendoça in lib. Reg. cit. Ps. 136. n. 2. & n. 4. Interrogat Diuus Basilius, *Quare dum Captiui ducerentur in Babyloniam filij Israel dixerunt rogantibus, vt canerent, quomodo cantabimus Canticum nouum in terra alienigena.* Psalm. 136. num. 2. & 4. *Et iterum, in salicibus in medio eius suspendimus, organa nostra. Sed cur ab his etiam actibus lege nequaquam vetitis abstinebantur?* Respondet, *Ideò à diuinis Canticis se abstinebant, vt diuinam legem etiam vltrò quàm illa praciperet, cautius, & accuratius custodirent.* Quasi dicat, quod perfecta obedientia etiam non in prohibitis neque præceptis æstimatur, & ad perfectionem inducit. Sed heu dolor quanti qui præcepto obedientiæ se fortiter astrinxerunt procaces sunt ad obediendum Deo; apti vero Pharaoni, & mundo. O quot sunt in Religionibus, & Dignitatibus constituti qui immobiles inhærent ad subditos subleuandos in necessitatibus suis, & ad nutum Principum, & eorum à quibus suum augmentum dependet, auidè intendunt, de quibus scriptum est. Psalm. 105. num. 7. *Et irritauerunt ascendentes in mare, mare rubrum, quin vt glossa ait, Habitauerunt, & dubitarunt, an viam arriperent veritis, ne fluctibus forsasse obruerentur.* Quasi diceret, quanti sunt duriores ad obediendum Deo, & obligationibus officij sui, quam ad seruiendum Pharaoni, & voluptatibus sæcularibus, & præfecturis mundi. Isti similes sunt Ægyptiis qui sine vlla trepidatione in mare irruerunt.

Obedientia prompta ad omnia.

Ps. 105. n. 7.

Impij ad peccata fortissimi, non ad virtutem. Ambitiosi audaces sunt.

447. Bern. in declamat. Vnde Bernardus in declamationibus ait, *Longè aliud est in luto aquarum multarum in fundo diuisi maris iter capere, & terrena possidere; aliud ipsum quoque vndam calcare omnia relinquendo.* Ac si dicat. O quanti ingrediuntur in hoc mare magnum altissimam perfectionem promittendo, & iter capiunt in luto aquarum multarum, sed in fundo diuisi maris summersi remanserunt, quia corde terrena possidendo, vndas sæculi non verè calcarunt, neque Deo, sed Pharaoni Règi; mundo, & dignitatibus obedierunt; alij verò sunt, qui verè vndas sæculi calcarunt, omnia relinquendo, & hæc omnia facta sunt in Bethania, id est, in domo obedientiæ, vbi ex omni genere piscium congregantur.

Religiosi vndas sæculi debent calcare.

Prædicatores doctissimi sint.

4. RESPONSIO est Origenis citati, qui ait, *Quod domus Bethania interpretatur præparatio, quod idem est, quod Baptismus Ioannis, qui præparabat Domino plebem perfectam.* Quasi dicat, quod ad prædicandum Baptismum pœnitentiæ est necessaria præparatio in prædicatore. Vnde Hugo citatus in Syluei ra in cap. 3. Matth. ait: *Christus antequam prædicaret venit ad Baptismum, vt te doceat, quod prius quilibet se debet opere pœnitentiæ lauare, & tunc prædicare.* Quasi dicat, magna vis præuentionis ad quodlibet Sacramentum celebrandum. Vnde interrogat Bernardus serm. 39. de paruis, quomodo intelliguntur verba, Psalm. 20. num. 4. *Quoniam præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis: quæ enim benedictio dulcedinis est ista?* Respondet: *Propria benedictio dulcedinis nominatur ea, quæ præuenit.* Ac si dicat: Dulciora sunt super mel, & fauum Sacramenta, quæ recipiuntur cum attentissima præuentione; quia mens huiuscemodi plena dulcedine inuenitur; qui vero non præuenitur ad quodlibet opus graue operandum, amaritudinibus, & doloribus affligitur. Vnde eleganter dixit Oleaster in Deut. cap. 5. *Optima prudentiæ magistra experta præparationis indigentia.* Quasi dicat, qui non præparatur ad opus publicum cito luget, quod est irremediabile malum propter contemptum præparationis. *Propterea fontes Baptismatis*, inquit Origenes, *in Bethania prosiliebant, quia erat optima domus præparationis ad gratiam.*

448. Origen. cit.

Hugo cit. in Sylu. tom. 1. ad c. 3. Matt.

Bern. ser. 39. de paruis. Ps. 20. n. 4.

Prædicator laboribus plenus.

Oleaster in Deut.

Opprobriis sagittatur prædicator.

Origen. cit.

TRACTATVS

TRACTATVS XIII.

AD LITTERAM, Super Caput III. Lucæ.

TEXTVS.

1. ANNO autem quintodecimo Imperij Tiberij Cæſaris procurante Pontio Pilato Iudæam; Tetrarcha autem Galileæ Herode; Philippo autem fratre eius Tetrarcha Iturææ, & Trachonitidis Regionis, & Lyſania Abilinæ Tetrarcha. 2. Sub Principibus Sacerdotum Anna, & Caïpha factum eſt Verbum Domini ſuper Ioannem Zachariæ filium in deſerto. 3. Et venit in omnem Regionem Iordanis Prædicans Baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.

EXPOSITIO Difficultatis.

449. Matth. 3. verſ. 1. Marc. 1. v. 2. Ioan. 1. v. 23. Luc. 3. v. 1.

QVAMVIS omnes Euangeliſtæ, vt Matth. cap. 3. verſ. 1. Marcus cap. 1. verſ. 2. Ioannes cap. 1. verſ. 23. de tempore quo Chriſtus cœpit prædicare, & mirabilia facere tractauerunt. Sed Lucas ſingulariter de infantilibus Chriſti actionibus, & de rebus geſtis in pueritia eius magis hiſtoricè tractauit, ſcilicet, de tempore, de Rege, de ſtatu Reipublicæ Iudæorum, & de omnibus circunſtantiis, ſcilicet, de diuiſione Tetrarcharum, id eſt, partium regiminis, (vt ſtatim dicam,) & omnibus rebus ſic diſpoſitis, incepit Euangeliſta narrare tempus prædicationis Ioannis, & cauſam propter quam facta eſt vox Domini ſuper eum, quæ nulla alia fuit niſi, vt ſciremus quomodo, & quando Chriſtus ſeſe profiteri cœperit Saluatorem mundi; quomodo (vt ita loquar) ſuum inierit magiſtratum; iam ergo præſuppoſito motiuo Euangeliſtæ Lucæ quo ſequentia Sancti Euangelij narrat, incipit à tempore Imperatoris, quod fuit anno quintodecimo Tiberij Cæſaris, & trigeſimo ætatis Præcurſoris; quia antè tempus hoc completum nemo inter Iudæos poterat prædicare.

Baron.

450. Et ſi aliquis inſinuet, quare vt fidem hiſtoriæ magis adhiberetur, non narrat Euangeliſta tempus, & Imperatorem in quo, & ſub quo natus eſt Præcurſor Baptiſta. Reſpondet optimè Maldonatus, & Euthymius ad cap. 3. Lucæ, *Quia Auguſtus Cæſar imperabat, cum Ioannes natus fuit, & per conſequens, cum ortus eſt Saluator, & tunc omnia erant in pace compoſita, & Iudæa proprium habebat Regem Herodem, ſcilicet, & ſic res, quæ in ea contigerant ex proprio potius, quàm ex alieno Rege erant deſcribendæ; cum autem prædicare cœperunt Chriſtus, & Ioannes deleto Regni titulo, & in Prouinciam redacta erant Syriæ attributa. Ideò Imperatorem Tiberium Cæſarem, qui vbique tunc dominabatur, & Præſidem Iudææ, alióſque Tetrarchas inter quos diſtributum regnum fuerat, nominauit.*

Euthym. Maldon. in c. 3. Lucæ. Herodes Rex alienigena.

451. Notabile dignum ex Suetonio referam c. 27. quod quàndo Ioannes, & Chriſtus nati ſunt, vt Euangeliſta narrat, omnia erant in pace compoſita; Et addit Suetonius, quod Tiberius, cum primum Principatum obtinuit, ſe Dominum dici prohibuit, non ſine Dei prouidentia, quia Chriſtus Dominus aderat, & quaſi poſſeſſionem omnium populorum ſpiritualiter incipiebat tenere, non temporale imperium. Vnde narrat Tertullianus in Apologia aduerſus gentes Oroſius lib. 7. cap. 4. Euſebius lib. 2. Hiſtoriæ c. 1. *Cum iſte Tiberius mirabilia de Ieſu audiuiſſet ad Senatum propoſuit, vt inter Deos enumeraretur, qui renuit; quia inter Deos qui os habent, & non loquuntur, non erat annumerandum Verbum æternum Patris, quod ab æterno coæquale eſt cum eo, & Spiritu Sancto, qui locutus eſt per Prophetas, & in ore Ioannis hodie cœpit clamare in deſerto*, vt in expoſitione litteræ patebit. Nunc ad Tranſlationes procedamus.

Sueton. c. 27. Tertull. in Apologet. Oroſ. lib. 7. c. 4. Euſeb. lib. 2. hiſt. c. 1.

EXPOSITIO TEXTVS iuxta vulgatam & alias Tranſlationes.

Vulgata editio. 1. Anno quintodecimo Imperij Tiberij Cæſaris.

Tertull. in Apolog. aduerſus gentes. 2. Anno decimo quinto Principatus Tiberiani.

Tranſlatio

Translatio Vatabli. 3. Anno autem decimoquinto Tiberij Cæsaris Pontio Pilato Præside Iudææ.

Translatio Syriaca. 4. Anno autem decimoquinto Regni Tiberij Cæsaris sub Præfectura Pontij Pilati in Ihoudæa dum esset Tetrarcha Herodes in Galilæa.

Caietanus in Euangelia. 5. Anno autem quinto decimo Imperij Tiberij Cæsaris Pilato Præside agente.

Augustinus. 6. Decimum quintum annum Tiberius Principatus agebat.

Nicolaus de Lyra in c.3. Lucæ. 7. Anno decimo quinto Imperij Tiberij Cæsaris, Ioannis fuit 30. tempus debitum prædicationi.

Gregorius in Catena Sancti Thomæ. 8. Anno decimo quinto Imperij Tiberij Cæsaris quo Verbum prædicationis accedit.

Origenes in Catena. 9. Anno Prophetico sermone solis Iudæis prædicato.

Beda in Catena. 10. Anno duodecimo Tiberij Cæsaris, in quo Pilatus missus est in Iudæam,

---

DIFFICVLTAS I.

Quid intelligitur per hoc vocabulum Tetrarcha?

452. [Abul. q. 4. in 14. Matth.] QVæretur, quid est Tetrarcha, & quid significat hoc loco? Respondeo cum Abulensi q. 4. in Matth. 14. *Quod Tetrarchia est vox Græca, & illi dicebantur Tetrarchæ qui quartam partem alicuius regni gubernabant.* Pro quo sciendum est, quod tota gens Iudæorum quando cœpit primo habere Regem fuit simul tota sub vno Rege, vt 1. Reg. 11. & 12. patet, vbi Saül [1. Reg. 11. 12.] electus à Deo fuit Rex, & tunc erat propriè regnum Principatus Iudæorum. Postea successit Isboseth filius Saülis, & vnctus est in Regem, vt patet 2. Reg. 2. Postea Tribus Iuda [2. Reg. 2.] recepit Dauid in Dominum, & quanquam esset Principatus diuisus, vterque tamen Principatus erat Regalis. Post mortem Dauid successit Salomon, mortuóque Salamone diuisum est Regnum, quia duæ tribus, scilicet, Iuda, & Benjamin manserunt cum Roboam filio Salomonis, & decem tribus transierunt ad Hieroboam 3. Reg. 12. Et sic fuit vterque Principatus [3. Reg. 12.] Regalis, & durauit sic longo tempore, vocabatúrque Regnum Roboam, & successorum eius Regnum Israël.

453. Rex verò Israël filius Oseæ, & decem tribus translatæ sunt in Assyrios, vt patet 4. Reg. 17. Et tunc desiit esse Regnum Israël, transitque solum Regnum Iuda in terra Hebræorum [4. Reg. 17.] post aliquanto tempore vsque ad captiuitatem Babylonis, & tunc desiit esse Regnum Iuda, quia Iudæorum plurimi translati sunt in Babylonem, cæteri vero fugerunt in Ægyptum timore Chaldæorum occiso Godolia, vt patet 4. Reg. 25. & Hieremiæ 42. & tunc mansit terra Iudæorum deserta per Septuaginta annos, vt patet Paralipom. 36. [4. Reg. 25. Hierem. 42. Paralip. 36.]

Post reditum vero Babylonis fuit apud Iudæos tota gens semper sub vnitate Principatus, & erat Princeps summus Sacerdos, & hoc durauit vsque ad filios Ioannis Hircani, qui sibi coronam imposuerunt Regalem, quia erant de stirpe Machabæorum, fuerúntque aliqui Reges de stirpe eorum vsque ad Aristobolum Hircanum qui de Regno contendentes Regnum perdiderunt, sequutáque sunt mala plurima in gente Iudæorum. Et tunc viuente Hircano, qui Rex, & summus Sacerdos fuerat Herodis Antipatri filius quem Ascalonitam nuncupamus, concedentibus Romanis Rex Iudæorum factus est, & ibi cessauit principatus Iudæorum, & ablatum est sceptrum de Iuda; *Et Dux de femore, vt prophetatum erat; quia tunc venit ille, qui mittendus erat, scilicet, Christus, qui natus est nobis in diebus Herodis Regis,* vt Matth. 2. patet, *& sub hoc tota gens Iudæorum fuit sub vno Principe Herode, & sub vno principatu eorum, qui redierant de Babylone.* Nam decem tribus, quæ in Assyrios translatæ fuerant, nunquam postea redierunt, sed mixti inter Assyrios manent vsque ad præsentem diem. Quidquid fabulosi, & somniantes Hebræi docent de flumine lapideo, sub sphæra habitante, vbi delirantes dicunt, quod manent vsque hodie. 454

[*Hircanus erat de stirpe successorum in Israël.*] [Gen. 49. n. 10.] [Matth. 2.] [*Autheris mens.*] [*Hebræorum delirium.*]

Mortuo autem isto Herode successit Archelaus filius eius in regno, vt patet Matth. 2. & iste cum regnasset decem annis relegatus est in Vienam Vrbem Galliæ propter accusationes Iudæorum, ibique mortuus est. Pro cuius exitu Octauianus Augustus diuisit terram Iudæorum in quatuor partes, & tradidit tres partes filiis Herodis; vnam verò commisit Pontio Pilato: & quilibet Principatus istorum vocabatur Tetrarchia, & Princeps vocabatur Tetrarcha. Et tempore Præcursoris Baptistæ erat iste modus Principatus in terra Iudæorum. Vnde Sanctus Lucas cap. 3. ponit clarè, & specialiter Tetrarchias istas dicens anno quinto decimo Imperij Tiberij Cæsaris procurante, vel vt translatio alia citata dicit: *Gubernante Pontio Pilato Iudæam?* Tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre eius Tetrarcha Iturææ. & Trachonitidis regionis. Lisania Abilinæ Tetrarcha. Quasi diceret Euangelista, Principatus Israël per Tetrarchias gubernabatur, id est, per diuisiones quatuor partium Regni, eo modo quo declaratum est. 455

[Matth. 2.] [*Tetrarchia origo.*] [Luc. c. 3.] [*In quatuor partes diuisum Regnum.*]

Et si quæratur, quomodo Marcus Euangelista vocat Herodem Regem Marc. 6. *Vbi puellæ saltanti promisit dimidium Regni sui, & communiter vocetur ab omnibus crudelis Rex Herodes, qui misit, inquit Ecclesia, in officio decollationis Baptistæ, Rex incredulus ministros detestabiles, vt amputarent caput Ioannis?* Respondet Teophylactus, 456

[Marc. 6.] [*Quare vocetur Herodes Rex.*] [*Officium Ecclesiæ in decollatione Baptistæ.*]

Theophylactus, quid Matthæus, & Lucas 3. non Regem, sed Tetrarcham vocant Herodem, aut quia filius Regis erat; aut quia hoc non ei, id est. Herodi congruum existebat. Vnde Abul. q. 5. in Matt. 14. Abulensis quæst. 5. in Matth. 14. dicit, quod Tetrarcha, & Rex potuit in Herode subsistere, sed quia Romani nolebant Regem audire in Iudæam; ideò Tetrarcha communiter appellatur; Matth. c. 14. quamuis ipse affectabat vocari Rex propter maiorem dignitatem, sed re vera Tetrarcha erat, vt Matthæus, & Lucas 3. aiunt. Lucæ 3.

DIFFICVLTAS II.

Quare tam proceres Principes Sanctus Lucas enumerat?

QVæretur, quæ vtilitas est in enumeratione Principum tam iniquorum initio prædicationis Baptistæ.

457. Bonau. in Luc. 3. 1. RESPONSIO Bonauenturæ nostri in Lucam 3. *Vt fundamenta fidei paterent omnibus, & scirent quod isti Gubernatores iniqui iam erant à Regno Iudaico exclusi, & quod Regnum de stirpe Iuda finierat, & adimpleta erat Prophetia* Genes. 49. num. 10. *Non auferetur sceptrum de Iuda, neque Dux de fœmore eius, donec veniat, qui mittendus est.* Quasi dicat, Seraphicus Doctor, sciant gentes, quoniam prope est, in ianuis regnum Dei, & prophetiæ iam in Christo incipiunt adimpleri. Ideò Lucas Euangelista Romanorum Imperium memorat, quia Danielis 2. scriptum est, num. 31. *In diebus Regnorum illorum (id est Romanorum) suscitabit Deus cœli, & terræ Regnum, quod in æternum non dissipabitur, & quod alteri populo non tradetur.* Quasi dicat, *Anno quintodecimo Imperij Tiberij Cæsaris principaliter Regnum Messiæ voce quasi præcone intonante Præcursoris Baptistæ.*

Reges Iudææ nõ erant iam. Genes. 49. n. 10. *Iudæi sine duce Imperio & Regno.* Dan. 2. n. 31. *Regnũ æternũ cælorum.*

458. S. Gregor. in Cathen. S. Thom. 2. RESPONSIO Sancti Gregorij in Catena Sancti Thomæ: *Redemptoris Præcursor, quo tempore Verbum prædicationis accedit; memorato Romanæ Reipublicæ Principe, & Iudææ Regibus designatur, cum dicitur, anno quintodecimo Imperij Tiberij, &c.* Quasi dicat, quia Christus prædicare veniebat, qui ex Iudæa quosdam, & multos ex gentibus redempturus erat per Regem gentium, & Principes Iudæorum, prædicationis eius tempora designantur.

Christus fecit vtrũque populum vniri.

459. Origen. in Glossa cit. Is. 1. n. 1. 3. RESPONSIO est Origenis in Glossa citati, qui ait, *In prophetico quidem sermone solis Iudæis prædicatur, solum Iudæorum regnum describitur.* Visio (inquit) Isaiæ in diebus Oziæ, Ioatham, Acham, & Ezechiæ Regum Iuda: Isai cap. 1. n. 1. *At in Euangelio quod erat prædicandum vniuerso mundo Dominium describitur Tiberij Cæsaris, qui totius orbis Dominus videbatur.* Quasi dicat, respondendo ad quæsitum, nemo miretur quia ponuntur ab Euangelista Tetrarchiæ Tyrannorum, & sub Imperio Tiberij Cæsaris; quia fastidium malorum Principum assignatur, vt gaudium, & consolatio totius orbis magis elucescat aduentu Messiæ, qui per excellentiam vocatur Rex Pacificus, & Pastor ouium errantium. Ioan. 11. n. 24.

Tyrãni audiũ fastidiunt. *Officium Ecclesiæ in die natiuitatis Domini.*

460. *Auctoris mens.* 4. RESPONSIO *Vt magis appareat Reipublicæ miserrimus status, vbi tot venenosæ dominabantur Serpentes: nam Tiberius fuit crudelis, qui omnes Senatores interfecit. Pilatus, dum proprium scelus recusabat in passione Christi timendo Cæsarem alienum crimen acquisiuit. Herodes vulpes lasciua, qui fingendo diligere Ioannem, eum occidit. Philippus vecordia onustus, Annas & Caiphas ambitione. Sed de hoc ad mores infra.*

Gubernatores impij dominantur terrã.

461. Beda in Catena. 5. RESPONSIO est Bedæ in Catena Sancti Thomæ, qui ait, *Tetrarchiæ ab Euangelista designantur, vt constet quod Regnum Iudææ quominus validum fieret id Augustus per tetrarchias diuidere curauit.* Quasi dicat, sicut Regnum diuisum desolabitur, sic Romanorum prætextus laborabat diuidere in quatuor Tetrarcharum partes Regnum Iudæorum, vt ruina periret, & diuisionibus consumeretur. Matth. c. 12. n. 24.

462. Tertull. aduers. Iudæos c. 13. 6. RESPONSIO est Tertulliani aduersus Iudæos cap. 13. qui secundum Isaiam 51. num. 7. ait, *Regionem vestram alieni deuorant, id est, ô Iudæi supplicium irrefragabile euenit vobis, eo quod tempus visitationis non cognouistis, quod populus, & ciuitas, quæ erat Domina gentium fieret sub tributo Romanorum; nulla enim maior infælicitas excogitari potest quam monarchia, & regnum ab omnibus æstimatũ, & veneratum ab omnibus, in opprobrium, & contemptum perueniat.* Vnde vt notat Sylueira Cluniaceus elegantet dixit de Saüle, *Quod plus torquebatur præsentia Dauidis, quàm spiritu dæmonis malo: nam iste torquebat corpus; ille vero cor tanquam hostis è quo videbat occupandum suum Regale solium, vt ipsemet confessus est.* 1. Reg. 24. num. 21. Quasi dicat, nullum tam rigidum supplicium, tota inferni multitudo infligere valet, quàm dum homo à suo se videt loco depositum, & inimicum suum in eum introductum.

Is. c. 51. n. 7. Sylueira cit. Cluniaceus tract. contra Iudæos. 1. Reg. c. 24. n. 21. *Inuidia plus torquet quã Dæmon.*

463. Lyranus in Glossa. Vltima Responsio Lyrani, qui ait, in sua glossa, *Tempus hoc quo Ioannes incepit prædicare fuit 30. annorum, & hoc est debitum prædicationi, quia tunc viget ætas virilis.* Et addit, *Quod Tiberius Cæsar, de quo dicit Lucas, quod anno quintodecimo Imperij sui factum est Verbum Domini ad Ioannem successit Octauiano Augusto, sub quo natus est Christus, scilicet, quadragesimo anno Imperij eius. Et similiter Ioannes Baptista per dimidium annum ante eum. Augustus autem imperauit quinquaginta septem annis, & sic anno quintodecimo Imperij Tiberij Ioannes fuit triginta annorum. Et Ioseph quando stetit coram Pharaone* Genes. 41. Et Ezechiel quando incepit prophetare. *Erant omnes triginta annorum*, vt patet Ezechiel cap. 1. narrauit autem Lucas cap. 3. *Omnes circunstantias temporis, & Principum, & diuisionem in Tetrarchias propter magnitudinem historiæ narrandæ, vt memoriæ, & fidei à generatione in generationem.*

Prædicatores nõ impuberes. Gen. 41. Ezech. c. 1. Luc. c. 3.

***

DIFFICVLTAS III.

Quare ponuntur Sacerdotes Anna, & Caiphas in ista enarratione?

QVæritur, quare Sacerdotes introducuntur in ista narratione?

464. *Lyranus noster in c.1. Ioann. Ioseph hist. scholast.* 1. RESPONSIO est Lyrani, qui ait, *Quod secundum Iosephum, & historiam scholasticam Sacerdotium non procedebat tunc secundum genealogiam, & dignitatem generis, prout in lege fuerat statutum, sed passim a Romanis vendebatur. Ita quod non solum singulis annis mutabatur Sacerdotium, sed etiam aliquando in eodem anno, & ideò à quintodecimo anno Tiberij Cæsaris, quo incepit prædicatio Ioannis vsque ad decimum octauum annum Tiberij, in quo passus est Iesus, plures fuerunt Sacerdotes, quam isti duo. Sed quia Anna erat summus Sacerdos, quando Ioannes cœpit prædicare, & Caiphas, quando passus est Iesus.* ideò Lucas de istis duobus tantum mentionem fecit. *Officia venalia signû regni pereuntis.* Luc. c.1.

465. *Euthym. cit. à Maldon. in c.3 Matth. Ioan. c.10. n.8.* 2. RESPONSIO est Euthymij, qui ait, *Annam verè, & propriè fuisse Sacerdotem, Caipham vero, quia gener eius erat*, vt ait Ioannes cap. 10. num. 8, *Non Sacerdotem propriè, sed Sacerdotis adiutorem fuisse, quales nunc confectis, senio Episcopis dari solent.*

466. *Maldonatus in Euang. c.3. Lucæ.* 3. RESPONSIO est aliquorum quos refert Maldonatus, *Asserentium Caipham vere Sacerdotem fuisse; Annam vero, quia eius erat socer. Et quia ipse antea functus fuerat Sacerdotio; quamuis ab eo per Valerium Gratum motus fuisset, appellationem tamen honoris remansisse; sicut solent hodie, eos, qui aliquando Episcopi fuerunt, etiamsi Episcopi non sint in exercicio appellamus Episcopos.*

467. *Sent. eiusdẽ Auctoris in Luc.3.* 4. RESPONSIO est Maldonati in Lucam cap. 3. *Annam & Caipham largitionibus à Romanis obtinuisse, vt alternis annis Sacerdotio fungerentur, omnia enim tunc apud Romanos, & Iudæos venalia erant*, vt Iosephus citatus à Lyra in Glossa dixit, & nos supra retulimus, Vnde Ambrosius citatus in Cathena S. Thomæ ait: *Legalibus namque, tunc præceptis vi, & ambitione cessantibus nulli Pontificatus honor, vitæ, vel generis merito reddebatur, sed Romana potestate summa Sacerdotis dignitas præstabatur.* *Ioseph. Lyran. Ambros. in Catena.*

468. *Sylu. lib. 3. ad c.1 Ioan. Ioseph. cit.* 5. RESPONSIO non displicet mihi, Sylueira lib. 3. ad c. 1. asserentis, *Quod Caiphas pro suo tempore solus esset Pontifex*, vt ait Iosephus supra citatus; *Tamen Annas ita dicebatur. Imo & prior ipse nominatur, quam Caiphas, quia apud ipsum gratia, & auctoritate multum valebat; ita vt nihil eo inconsulto ageretur, & aliquando in nostra Republica Christiana eventum est, vt ille qui intimus a secretis est Regis æstimetur pluris quam ipse Rex. Et probatur hoc assumptum ab auctore isto, quia Christo Domino a Iudæis comprehenso*, ait Ioann. cap. 18. num. 13. *Adduxerunt eum ad Annam primum, erat enim socer Caiphæ, qui erat Pontifex anni illius.* *Priuati à Rege perniciosi.* Ioan. c.18. n.13.

469. *Priuatus Regem regit.* Et interrogatus, cur Dominus Iesus prius adducitur ante alium, quam ante summum Sacerdotem, cum causa illius ad Religionem pertineret. *Dicebant enim, quia filium Dei se fecit*, Ioann. cap. 18. Respondetur, *Quia Annas erat, qui gratia, & amicitia apud Pontificem plurimum valebat*; ideò Saluator ad ipsum primo defertur. Vnde D. Augustinus ait, *Non enim tacet causam, cur primum Dominus ductus sit ad Annam, subdens: erat enim socer Caiphæ.* Quasi dicat, socer affinitate consanguineus, & amore amicitiæ coniunctus cum suprema potestate. Quis eo inconsulto auderet passum abire? De hoc ad mores plura statim Ioan. 18. Augustin. in Ioan. 18.

DIFFICVLTAS IV.

Quomodo factum est verbum Domini super Ioannem.

QVæritur, quomodo factum Verbum dicatur, cum dicta Verba potius & melius intelligantur?

1. RESPONSIO sit Lyrani, qui ait, *Factum est verbum ad Ioannem per reuelationem diuinam, per quam habuit mandatum de prædicatione exequenda.* Ac si dicat, *gratia Dei prius operabatur intus verbum; ideo dicitur factum est Et postea quæ Spiritus Sanctus inspirabat, Ioannes pronuntiabat.* Hæc Beda in Glossa. 470. *Lyra in Glossa ad c.3. Lucæ. Bed. in Glos.*

2. RESPONSIO Chrysostomi est, qui ait in Catena Sancti Thomæ, *Verbum Dei hic mandatum esse dicitur, quia non à se Zachariæ filius, sed à Deo ipsum mouente.* Quasi dicat, factum est verbum in corde Ioannis prius, & postea motus loquebatur. 471. *Chrysost. in Catena. S. Thom.*

3. RESPONSIO Ambrosij in Catena, *Congregaturus ait Ecclesiam Dei filius ante operatur in seruulo, & ideo bene dicitur factum est Verbum Domini super Ioannem Zachariæ filium, vt Ecclesia non ab homine cœperit, sed à Deo.* Quasi dicat, Ecclesia Dei sic habet fundamenta à Deo inspirata, non ab hominibus plantata; Et ita verbum diuinum prius operabatur intus quàm foras loqueretur. 472. *Ambros. in Cathena. Interna inspiratio omnes mouet.*

4. RESPONSIO, *Factum est verbum super Ioannem non in Ioanne; quia compendio Euangelista vsus est, vt personam Ioannis declararet; quia nullius eget iudicio sui, qui verbo Dei abundet; vnum enim annuntians omnia declarauit.* Quasi dicat, Prophetæ & Sancti Dei encomijs, & laudibus egent, cum narrantur eorũ gesta, & mirabilia. At vero Ioannes Euangelista dixit compendio tacendo omnia elogia, solum dicendo Verbum Dei factum super eum. 473. *Auctoris ment. Laus eximia Præcursoris.*

5. RESPONSIO Chrysologi serm. 137. *Quare Verbum Domini super Ioannem, & non ad Ioannem. Quoniam quod desursum est, super omnes est; quia Ioannes vox est, Deus Verbum, factum est Verbum Domini super Ioannem, super seruum Dominus, super vocem.* Quasi dicat: O vos homines, qui deuotè, & attentè mirabilia Ioannis audistis, aduertite, quod verbum Domini est super eum, id maius eo est; quia Ioannes est vox, Christus verbum caro factum, ne excellentiorem puteris, quia etsi hic maior hominibus, non tamen Deo, quia super eum factum est verbum. 474. *Chrysolog. serm. 137. Prædicator non potest resistere mandatis internis Dei. Verbũ maius est Ioanne.*

6. RESPONSIO

475. Maldonat. in Euang. 6. RESPONSIO Maldonati, *Factum est Verbum super Ioannem, id est, iussus est à Deo Ioannes cum in deserto esset, prædicare; hoc enim Hebraica phrasis significat, id est, dictum est ad Ioannem per Angelum*, vt Carthusianus insinuat. (Carthus. in Euang.)

476. *Hæreticorum delirium.* Ridiculosa est interpretatio Hæreticorum, quam ad propositum refert Maldonatus, *acriter & doctè eos impugnando: Dicunt enim, colligimus nullos esse veros Doctores, nisi quibus à Deo iniunctum est munus, nec sufficit Verbum Dei habere, nisi accedat spiritualis vocatio. Si ergo summi Prophetæ vocationem Dei expectarunt, quales sunt, qui hodie se ingerunt? Hæc Caluinus. Testimonium Caluini verum est*, vt de Cretensibus dicit D. Paulus 1. Titi cap. 13. *Sed nullo Testimonio potuit melius labefactari peruersa eorum Ecclesia: nam si non sufficit Verbum Dei nisi accedat vocatio, Quid de Caluino, & Lutheranis dicemus, qui nec à Deo vocati sunt, neque Verbum Dei, sed Diaboli habent.* Hæc Maldonatus citatus. Quasi dicat, si factum est Verbum Domini super Ioannem in deserto ieiunantem, orantem, pœnitentem, vt Abulensis dixit, quod non fuit Anachoreta in toto orbe ita austerus; quomodo ministri Caluinistarum, & Lutheranorum luxuriosè viuentes, & cum monialibus nuptias celebrantes, & voluptatibus dediti, inobedientes Ecclesiæ, & Conciliis; vitam austeram, & Religiosam contradicentes vocationem Spiritus Sancti ad prædicandum habebunt; sed populus eorum, sicut Sacerdotes eorum. Sed Verbum Domini, vel sermo Domini, vt translatio Syriaca dixit, *Super Ioannem pœnitentem factum est: quia* vt translatio Hebræa dicit: *Dominus alloquutus est Ioannem, & seruos Dei; quia quoties loquitur opere adimplent, quod ore prædicant.*

(*Luxuriosi nō prædicent.* — Maldonatus citat. — Abulens. supra cit. — Translat. Syriaca. — Translat. Hebr.)

DIFFICVLTAS V.

Quomodo intelligenda sunt verba, Et venit in omnem Regionem Iordanis, prædicans Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum?

QVæretur, quomodo venit Ioannes per Regionem Iordanis prædicans Baptismum in remissionem peccatorum?

477. Chrys. in Catena. S. Thom. 1. RESPONSIO est Chrysostomi in Catena Sancti Thomæ citati: *Cum enim nondum oblata esset hostia, neque descendisset spiritus, qualiter erat facienda remissio: Erant siquidem Iudæi ignaui, nec culpas proprias perpendebant: quoniam igitur hæc erat causa malorum, vt peccata agnoscerent ad Redemptorem quærendum venit Ioannes hortans illos pœnitentiam agere, vt per pœnitentiam effecti meliores, atque contriti ad recipiendam veniam satagant.* Ac si dicat, rectè venit Ioannes prædicans Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum; quia suadebat illos pœnitere, vt subsequentem veniam faciliùs impetrarent credentes in Christum. Vnde Baptisma illud nullam aliam habebat causam, nisi quod præparatorium erat ad fidem Christi.

(Lucæ c. 3. — *Baptismus Ioannis quid.*)

2. RESPONSIO Ambrosij in Catena. *Ideo plerique Sancto Ioanni typum legis imponunt, eo quòd lex gratiam denuntiare potuit, donare non potuit.* Ac si dicat, lex semper dabat gratiam per Christum futurum, & Baptismus annuntiabat illam proximam, non dabat. 478. Ambros. in Catena.

3. RESPONSIO Gregorij Nazianzeni in Catena, *Baptizauit Moyses*, (inquit,) *sed in aqua, nube, & mari; hoc autem figuraliter agebatur. Baptizauit quoque Ioannes, non vtique ritu Iudæorum; non enim solum in aqua, sed etiam in remissionem peccatorum; non tamen omnino spiritualiter; neque enim in spiritu baptizat Iesus, & hic est perfectio.* Quasi dicat Sanctus, maior fuit Baptismus Ioannis, quàm Baptismus Moysis, sed minor quàm Baptismus Christi; quia non in Spiritu Sancto, hoc est, gratiam Sancti Spiritus non dabat Baptismus Ioannis, sicut Baptismus Christi. 479. Greg. Naz. in Catena. (*Baptismus Ioannis gratiam non præstabat.*)

4. RESPONSIO Abulensis in Matth. c. 3. quæst. 38. qui ait, *Quod primus institutor Baptismi fuit Ioannes, & probat hoc auctoritate*, D. Augustini dicentis, *Nulli præcedentium Prophetarum fuit datum baptizare, nisi soli Ioanni.* Quasi dicat, efficiens causa Baptismi Ioannes est; eius materia aqua materialis, *Sub nulla verborum forma dabatur.* Ita Suarez 3. part. tom. 3. disp. 25. sect. 1. *Ideoque tota essentia eius in exteriori ablutione consistebat. Et effectus huius Baptismi non erat gratiam conferre, immediatè, & ex opere operato: hoc enim proprium est Baptismi Christi*, vt docet Sanctus Thomas q. 38. art. 2. Sotus in 4. dist. 2. quæst. 1. art. 1. Canisius lib. de Baptismo Ioannis cap. 7. *Et ideo dicebat Ioannes; ego baptizo vos aqua; ipse vero vos baptizabit in Spiritu Sancto, & igni*, Lucæ 3. n. 16. Quasi dicat, ego vos baptizo in nomine Christi, qui vos baptizabit in gratia, & charitate Spiritu Sancti. Et sic Baptismus Ioannis erat quædam quasi protestatio, qua homines profitebantur semetipsos pœnitentiam acturos in cuius testimonium dabatur Baptismus, & virtute ipsius pœnitentiæ comparabatur remissio peccatorum. Hæc est S. Thom. 3. part. quæst. 38. art. 3. ad 1. Quasi dicat, remissio peccatorum Baptismi Ioannis, non ad Baptismum refertur, sed ad pœnitentiam veram, de qua signum contritionis erat receptio Baptismi; quia vt Concilium Tridentinum ait sect. 7. Canon. 1. *Si quis dixerit Baptismum Ioannis habuisse eandem vim cum Baptismo Christi anathema sit.* Vnde constat Act. 9. num. 4. & 5. *Baptizatos à Ioanne, iterum à Paulo Baptizatos esse*, vt refert D. August. lib. 5. de Baptismo contra Donatistas.

(480. Abulens. in Matth. c. 3. q. 38. — August. cit. apud Abul. — Suar. 3. p. tom. 3. disp. 25. sect. 1. — S. Thom. q. 38. art. 2. — Sotus in 4. dist. 2. q. 1. art 1. — Canis. lib. de Bapt. Ioann. cap. 7. — Luc. 3. n. 16. — S. Thom. 3. p. q. 38. n. 3 ad 1. — Conc. Trid. sect 7. Canon. 1. — Act. 9. n. 4. & 5. — Augustinus lib. 5. de Bap.)

481. Gregorius in catena. 5. RESPONSIO est Gregorij Magni in Catena Sancti Thomæ citati, qui ait, *Sicut incarnatum Patris Verbum præcurrebat verbo prædicationis Ioannes: ita Baptismum pœnitentiæ, quo peccata soluuntur præcurrebat suo Baptismate.* Quasi dicat, erat Ioannes Angelus, vt Malachiæ cap. 2. dicitur, qui venit præcedere in omnibus mysteriis Verbum Dei. Et sicut Ioannes verbo, & voce prædicationis præcurrit Verbum æternum: Sic suo Baptismate quasi tuba admirabili notificauit Baptismum gratiæ per Christum dandæ.

(Malach c. 2. — *Ioannes Angelus officio, non natura.*)

TRACTATVS XIV.

AD MORES,

In Caput III. Lucæ.

DIFFICVLTAS VI. ad mores.

Quare inter tot ſceleratos Tetrarchas factum eſt Verbum Domini ſuper Ioannem?

QVÆRETVR, quare inter tot ſceleratos Chriſtus non nominatur, ſed ſolus Ioannes?

482. Tertull.cit. in litt. *Societas malorum examinanda.*

1. RESPONSIO eſt Tertulliani; *Quia ſocietas malorum fugienda eſt; ideò quando Tiberius ante Senatum propoſuit, vt Chriſtus pro Deo inter cæteros haberetur. Renuit Senatus, ſic preueniente diuina prouidentia; quia Verbum, quod à Patre procedit, & inter diuinas enumeratur perſonas cum Diis falſis non erat enumerandus.*

483. Theod.cit. Ionæ c.1.v.8

Interrogat D. Theodoretus, *Quare nautæ qui cum Propheta Iona nauigabant inter ſpumantes vndas, & creſcentes maris in naufragio poſiti interrogauerunt eum quæ terra tua, & quo vadis? vel ex quo populo tu es?* Ionæ cap. 1. verſ. 8. Et reſpondet Theodoretus, *Vt ex communibus gentis ſtudiis, & inſtitutis hominis vitam agnoſcerem.* Quaſi dicat, talis, & tam peſtifera malorum ſocietas eſt, vt nautæ ignotum Ionam ex conuerſatione, & natiuo ortu eum cognoſcere ſtuduerint; quia axioma commune eſt inter Hiſpanos: *Dime con quien andas, y direte quien eres?*

Axioma Hiſpanorum.

484. Lypoman.in Gen.c.16. Gen.16.n.8.

Vnde interrogat Lypomanus, *Cur Angelo ſciſcitanti ab Agar ancilla Sarai, vnde venis, aut quo vadis?* Geneſ. 16. num. 8. Reſpondet: *A facie Sarai Dominæ meæ ego fugio. Vbi Agar non reſpondit ad omnia; dixit quidem, vnde veniret, no quo iret. Cuius rei cauſam ſi ſcire deſideras hæc eſt; quia erubuit confiteri à domo ſancti viri, probatæque Dominæ ad Ægyptios rurſus redire idololatras.* Quaſi dicat, ingloriam quidem eſt à ſocietate iuſtorum declinare. Et multo peius eſt inter Sanctos, & inſignes viros virtutibus præditos, & ornatos ſocietatem agere, & cum ſceleratis, & incompoſitis, cum quibus, & de quibus ſemper procedunt eloquia vana praua, & irreligioſa tractare.

Erubeſcant Religioſi declinantes à ſuo inſtituto. Conuerſatio impiorum fugienda.

485. Ruper.cit.

2. RESPONSIO eſt Ruperti, *Quod Euangeliſta abſque vllo encomio, & elogio diuini Præcurſoris nominauit Ioannem filium Zachariæ, tacendo Sacerdotem, & nobilitatis proſapiam, non alia de cauſa niſi quia inter Tetrarchas ſceleratos de illo tractabat.* Et interrogat Rupertus, cur regnante Roboam pars magna Regni diuiditur, & ad Ieroboam tranſit 3.Reg.12. num.20. Cum vero Saül Sceptrum Iſraël teneret vſque ad mortem in manu eius perſeuerat 1.Reg. vlt. & tunc Dauid Rex conſtituitur? *Cur non antea viuente Saül? Nam re vera ille prior erat Roboamo. Vnde eius nomen Saül infernum ſignificat*, vt Venetus tom. 1. de hiſtor. Sacrà ſect.8. problemat 453. ait, *Quod ſicut infernus nullis vnquam malis ſatiatur; ita Saul erat immenſus quidam gurges, ac profundum baratrum vitiorum. Nam Saul quidem Sacerdotale munus vſurpauit.* 1.Reg. 13. num. 9. *Deo inobediens extitit* 2. Reg. 15. num. 8. *Sacerdotes ſacros occidit* 1. Reg. 22. num. 18. *inuidia atque ira Dauidem perſequebatur, aliaque innumera perpetrauit mala. Cur ergo ipſo viuente non ſcinditur regnum ab eo, ſicut à Roboam, & ad Dauid defertur?* Et reſpondetur ex ipſo Ruperto: *Quia Dauid erat Sanctus, & perfectus, & cum Saule peruerſo regnare non conueniebat; Roboam autem cum Ieroboam imperet, quia ſimiles cum ſimilibus facilimè congregantur, & mali cum malis quaſi ſpina inuicem complectuntur*; Ioannes autem, & Pater eius Zacharias tranſitoriè, & feſtinanter inter ſceleratos viuunt, & ſic honorem inter illos non oſtentant, ſed dolorem, opprobrium, & pœnitentiam.

Idem Abb. Sanctus. 3.Reg.12. n.20. 1.Reg.vlt. Ven.tom.1. de hiſt.Sacr. ſect.8.prob. 453. Mendoça tom.3.lib.1. Reg. 1.Reg.13. n.9. 2.Reg.15. n.8. 1.Reg.22. n.18. Nahum 1. n.10.

3. RESPONSIO ſit Oleaſtri, *Quod Ioannes inter Tetrarchas ſceleratos quaſi fulgur deſcendens de cœlo verſabatur, & genimina viperarum vocat ſectatores eorum; quia cum peruerſis, & hæreticis; neque in modo loquendi debemus eis aſſiſtere.* Et interrogat Oleaſter quare præcepit Moyſes Deuter.c.7. cum alienigenis, neque pactum, neque Verbum inire, *Perdendo perdes eos*, Deut.7.n.3. *Non panges pactum cum eis.* Sic legit Pagninus. Et reſpondet, *hic Moyſes Iudæos, (& ſæpiſſimè in ſacris literis) admonet ne aliqua concordiæ ſpecie eis iungantur, qui eos ad ruinam, & Dei ſui offenſam inducere poſſunt.* Quaſi dicat, quod cum Hæreticis, neque communicare, neque loqui debemus. *Ideo vox Domini ſuper Ioannem quaſi tonitrum venit, & per geſta Tetrarcharum velociter ſermo eius.* Vnde ad mores aduertit Oleaſter, *Quod amicis, & coniugibus cum quibus multum conuerſatur vix aliquid poteſt negari.* Ex quibus colligit raro coniuges diuerſarum ſectarum poſſe diu manere, quin alter alterius ſectam complectatur, & quod maximè dolendum eſt, eum, qui falſos ſequitur Deos, facilius eum, qui verum Deum colit in ſuam abducere perfidiam, quin vice verſa. Ex quo optimè tranſcurrit velociter Euangeliſta 486.

Oleaſter cit. Deut.7.n 3. Tranſlat. Pagnin. *Cum hæreticis non loquendum. Captiua Chriſtiana facilè fidem abnegant.*

ſta

ſta Tetrarchas enumerando, neque ſectas illorum latè referendo.

487. 4. RESPONSIO eſt, *Vt magis miſerabilis ſtatus Reipublicæ appareret inter tantos Tetrarchas ſceleratos, vbi Præcurſor erat quaſi lilium inter ſpinas*; quia eo magis præclarior, & pulchrior apparuit, quo inter vepres, & perditos homines elucere videbatur. Vnde interrogat Diuus Anſelmus in præfatione ad Matthæum, *Quare factum eſt Verbum Domini ſuper habitantem, & clamantem in deſerto? Numquid quia ſcelera hominum ſceleratorum conſiderabat? Numquid ſingulariter de ſe agnoſcebatur? Et reſpondet intento Euangeliſta circa regnum Chriſti verſatur. Vnde inchoat Euangelium ſuum à voce clamantis in deſerto.* Quaſi diceret, non attendit Ioannes ad ſceleratos mores hominum, quia nulla vox melius regnum Chriſti exprimere poterat, quam vox illius, qui omnium mores obliuiſcens in ſolitudine, & deſerto ſibi viueret.

Cant.2.n.2.

Anſelm.in præfat.ad Matth.

Vita Prædicatoris ſicut lilium inter ſpinas.

488. 5. RESPONSIO ſit Sancti Zenonis, *Qui ſcelera Principum, & Regum cum omni patientia, & prudentia reprehendenda aſſerit, ne intempeſtiuus, & temerarius Prædicator videatur, vt vulgo complaceat*; ideo Præcurſor non Tetrarchis & Herodi Regi, ſtatim vt factum eſt, Verbum Domini ſuper eum aſpera dixit, ſed expectauit tempus, & maiorem dignitatem, vt Regibus notam faceret illam ſcilicet, quæ in Iordane illi data eſt; manum ſuam ſuper caput Chriſti ponendo, vt illum baptizaret. Vnde interrogat Zenon Sanctus, *Quare Ioſeph non patrem ſuum certiorem fecit de iniuria àfratribus illata, de miſſione in ciſternam, & de venditione Iſmaëlitis?* Et reſpondet, *Quia tacendo, & patientiam vſque ad tempus reſeruandam oſtendit cum culmen dignitatis conſequeretur, & magnus Princeps eſſet conſtitutus in Ægyptum, tunc reprehendit aſpere ſuos ipſos fratres: Ioſeph patiens inuenitur*, (inquit Sanctus Zenon, *ſermone de Patientia,*) *cum à fratribus rapitur, patiens cum in puteum dimittitur, patiens in carcere, patientior in regno.* Quaſi dicat, ô quam magna eſt virtus prudentiæ, & neceſſaria in prædicatoribus Verbi diuini; quia neceſſe eſt opportunitatem, & occaſionem expectare, vt non conuertantur Principes in furorem audiendo audacias ſine fructu, ideo non ſtatim, vt Verbum Domini factum eſt ad Ioannem ſceleratos mores Tetrarcharum reprehendir, ſed expectauit occaſionem.

S.Zenon cit.

Prædicatores non audaces coram Rege.

D.Zenon.

Gen.41.n.6.

Prudentia in Prædicatoribus neceſſaria ad reprehendendum.

Prudētia ſal virtutum.

DIFFICVLTAS VII. ad mores.

Quare Herodes cum eſſet Tetrarcha vocabatur Rex?

QVæritur quare ſi tantum quartam partem Iudææ Herodes gubernabat, & erat Tetrarcha, quare vocabatur Rex?

489. 1. RESPONSIO eſt Abulenſis citati in littera, qui ait, *Quod vere erat Tetrarcha Herodes*, vt patet ex Matth. 14. Lucæ 3. *Sed quia ipſe affectabat vocari Regem; etiam Romanus renuentibus, à multis Rex vocaretur.* Quaſi dicat, quod in Palatiis Principum ſemper adulatio veritatem eliminat.

Abulenſ. cit. in litter.

Luc.c.3. Matth.c.14.

490. Interrogat Oleaſter in Geneſ. 12. *Qui fuerunt illi impij homines, qui apud Pharaonem nimis pulchritudinem Saræ exaggerauerunt: nam inquit ſcriptura. Et laudauerunt eam apud Pharaonem* num. 12. num. 15. Et reſpondet, *Qui laudauerunt magnates fuerunt adulatores, deſiderantes Regi placere vt ſuam ambitionem ſatiarent.* Et addit: *Audiant hec, qui coram Principibus, aut proximis aliquid laudant, quod Princeps poſſit male cupere, quia terribile iudicium Dei expectat illos.*

Oleaſter in Gen.c.12. n.13.

Aul'ci Regē inuitant ad peccandum.

491. Et inſuper interrogat Oleaſter, *Cur cum legati miſſi fuerunt à Iudæis*, Matth. 11. *vt interrogarent, tu quis es? cur non clarè interrogarunt, tu es Meſſias Rex Iſraël? Et reſpondet, ideò feciſſe, ne Ioanni præberent occaſionem ambiendi nomen, ac munus Meſſiæ Regis, ſi ipſe non eſſet.* Quaſi dicat, quod cauendi ſunt homines proponere magnatibus regnare, vel quod ipſi ambire, vel malè poſſunt deſiderare. Vnde patet, quod Herodes Tetrarcha, quia ambiebat regnare adulando, omnes eum Regem vocabant, adhuc cum capitali periculo, ſi Romani ſcirent.

Oleaſter cit.

Rex inſipiens ſecum traditores portat.

492. 2. RESPONSIO eſt Origenis in Ioan. cap. 8. qui ait, *Quod infirmitas non ineſt in eis, in quibus Verbum Dei loquitur; & propterea Ioannes, ex quo Verbum Domini factum eſt ſuper illum non vocabat Herodem Regem*, vt Marc. 6. num. 18. ait, *Dicebat Ioannes Herodi, non licet tibi habere vxorem fratris tui*; *quia Herodem non timebat*; imò textus Marci 16. ait, *Herodes timebat Ioannem quaſi virum iuſtum.* Vnde interrogat ipſe Origenes loco citato, quare cum Chriſtus Dominus Ioann. 7. num. 30. aſpere reſponderet Sacerdotibus, & Scribis in gazophylacio docens, *Nemo in eum miſit manum, neque apprehendit eum?* Et reſpondit, *Quia eius verba valentiora erant iis qui eum volebant comprehendere.* Quaſi dicat: ô quanta vis verbi diuini, maximè in eis qui iuſtè, & exemplariter viuunt, quia Reges eum timent, & inimici etiam vulnerati in cordibus tacent; neque oculos contra innocentem, & innoxium prædicatorem leuare audent.

Origen.in Ioan.c.8.

Marc.6.n.18.

Origen.in Ioan.c.7. n.30.

Prædicatores virtuoſi ſine metu.

493. Et addit Origenes, *inenarrabilis fuit prouidentia Dei ſuo Chriſto filio præcipiendo, vt Pilato non reſponderet, cum multa flagella, & tormenta ſuper corpus Ieſu ſuperuenirent; nam ſi verbum locutus eſſet crucem, ex infirmitate ſublatus non eſſet.* Quaſi dicat, non eſt infirmitas, neque timor in eis, in quibus verbum Dei loquitur, vt in Præcurſore patet, poſtquam Verbum Domini factum eſt ſuper eum, Herodem tantum nominauit, id eſt, Tetrarcham ſceleratum.

Origen. Matth.c.27. n.14.

494. 3. RESPONSIO eſt Teophylacti in littera citati, qui ait, *Vocabatur Rex, quia filius Regis erat.* Quaſi dicat, *Hoſtis Herodes Pater fuit iſtius Tetrarchæ, qui occidit omnes innocentes propter Chriſtum, & iſte in impietate, & crudelitate Patrem ſuum ſequebatur, quia ſemper mali peiores fiunt.*

Theophyl. citat.in litt. Matth.2. n.16.

495.
Oleaſter in Exod.c.21. num.11.

Interrogat Oleaſter, *Quare vt affligerentur filij Iſraël poſuerunt ſuper eos Principes tributorum.* Exod. cap. 21. num. 11. Reſpondet, *Quia quemadmodum Sancti ſemper in bono proficiunt; ita impij continuo deteriores ſiunt. Et ſic Pharao conatus eſt Iſraelitas affligere famulatu duro in operibus vilibus luti, & lateris, poſtea marium ſuffocatione per obſtetrices, tertio aperta iactatione in flumen*, quia Paulus 2. ad Timoth. 3. num. 13. ait, *Malos, & ſeductores in peius proficere errantes, & in errorem mittentes.* Quaſi dicat, hæc eſt Regum miſera infelicitas habere conſiliarios cautiores, aſtutos, & ſapientes in damnum Regnorum ſuorum; quia Caſtidiorum conſilia ſunt impia: nam cum Dominus doceat non eſſe mala propter bona facienda, dum publicum bonum augere volunt, ipſum minuunt. Et ſi præteriti Reges grauiſſimas ſicut Salomon gabellas impoſuit; filius eius Roboam duriſſimis, & inrolerabilibus oneribus, & tributis grauauit. Et iſta ſunt conſilia Caſtidiorum impia, ſi bella imminent, & Tyranni rebellantur, conſidera quæſo quibus armis, quibus meritis, quibus militibus futuro bello occurrere volunt, nempe occiſione innocentium, ſicut Pharao, hoc eſt aſperiſſima tributa ſuper pauperes imponendo. Et dicunt, quod ſequuntur veſtigia Regum prædecellorum, & multiplicant mala, ſicut Tetrarcha Herodes, quia filius erat Regis, & de hoc gloriabatur Tyrannide ſucceſſiua, & innata.

Potentes filij ſequuntur greſſus Patrum ſuorum.
Exod.c.1. n.11.
Ibi n.14.
Ibi.n.22.
2.ad Timot. 3.n.13.
Conſiliarij Senatores impij fugiendi.
Ad Rom. 3. n.8.
3.Reg.12. n.11.

DIFFICVLTAS VIII, ad mores.

Quare tum Proceres Gubernatores enumerat Euangeliſta?

QVæritur, cur cum fundamenta Euangelicæ prædicationis initientur, tam impij Gubernatores numerentur?

496.
Bonau.cit.

1. RESPONSIO Sancti Bonauenturæ citati, *Vt populo Iudaico voce tuba ſonantis notificaretur, quod propter ſcelera maiorum finis imponebatur regimini Regum, & Ducum, quia ſcriptum eſt, non auferetur ſceptrum de Iuda donec veniat, qui mittendus eſt.* Geneſ. cap. 49. num. 10. Quaſi dicat, notum ſit omnibus, qui actiones Regis cuiuſuis regere conantur, quod ſi tyrannicè, & in proprium commodum ſui, & ſuorum amicorum, & conſanguineorum contra bonum Reipublicæ commune gubernauerint, quod illi citò deficient, & ſuæ Reipublicæ, & ſeruis ſuis ſemper Deus fauebit.

Geneſ.49. n.10.
Tyranni gubernatores citò moriuntur.

497.
Theodoret. in Dan.c.5.

Interrogat Theodoretus in Danielem cap. 5 *Cur rari ſunt Regum priuati, qui à culmine Regis amicitia non cadunt?* Et reſpondet, *Quia propriis ſtudent lucris, & non curant de bono communi, cuius Deus propitius ſemper eſt.* Vnde Daniel, *Tres Reges ſucceſſores propitios habuit, quia cum dona temporalia illi offerebant, Reſpondebat munera tua ſint tibi, & dona domus tuæ alteri da.* Daniel cap. 5. num. 16. Vnde Theodoretus *Regum ſucceſſiones nihil de eius honore mutauerunt, ſed illi morte extincti ſunt. At Daniel æqualem illis omnibus regnantibus ſplendorem obtinuit.* Quaſi dicat, notum ſit omnibus Tyrannis priuatis, qui ſua ſolum, & ſuorum quærunt, quòd cito, & ſine honore perituri ſunt, & à Regia familiaritate caſuri, quia opem ſuam ſuis, & Regna ſua Deus conſumere, aut afferre non conſueuit, ſed mutare monarchias, & transferre à poſſeſſoribus iniuſtis, & ſceleratis, & dare iuſtis, & Sanctis, vt patet in Tetrarchis iſtis peſſimis quibus notificatur publicè mutatio Regni Iudæorum, & Romanorum, quia fundamenta Euangelica iaciuntur.

Dan.5.n.16.
Theod.cit.
Priuati Regū cito decidūt.

498.
Oleaſter in Exod.c.1. n.7.

Interrogat Oleaſter, *Quare mortuo Ioſeph, filij Iſraël creuerunt, ita dicitur.* Exod. cap. 1. num. 7. *Mortuus eſt Ioſeph, & filij Iſraël creuerunt?* Et reſpondet, *Quia non conſueuit Deus opem ſuam ſuis auferre, & ſi vnum adiutorium deeſt, aliud affert.* Quaſi dicat, cum Ioſeph, qui ſuis auxilium, & robur erat, ab hac vita ſublatus eſſet, ita multiplicauit, & roborauit eos Deus, vt nemo eos poſſet omnino delere, quia ſuos, & Rempublicam iuſtorum in æternum conſeruabit, & reliquiæ impiorum peribunt, Pſalm. 36. num. 38. vt videre eſt in exitio, & fine lamentabili Iudæorum à Tetrarchis Tyrannis imperatis, & ſuperueniente Verbo Domini ſuper Ioannem iam fundamenta Eccleſiæ Euangelicæ reuelata ſunt cum clade, & interitu Tyrannorum, qui non poſſunt diu ſubſiſtere, quia Verbum Domini manet in æternum.

Iuſtis Deus auxiliatur.
Pſ.36.n.38.
Reſpublica Dei æterna

499.
Beda citat. in littera.

2. RESPONSIO ſit Bedæ citati, qui ait, *Tetrarchia ab Euangeliſta deſignantur, vt conſtet, quod Regnum Iudea quominus validum fieret eo anguſtius per Tetrarchas diuidere conatur.* Quaſi dicat, hæc eſt miſera Regnorum opulentorum conditio, quod quo magis à Deo fauoribus amplificantur, eò deterius in vanitatibus, & ſuperbia inflantur, & patientia Dei, abutuntur: nam multoties per Prophetas, & Prædicatores admonentur, & reprehenduntur, vt cum ſuauitate puniantur, & in ſe reuertantur, vt patet in verbis Matth. *Nam videns Hieruſalem, & miniſtros deteſtabiles, fleuit ſuper illam Ieſus dicens, ſi cognouiſſes quæ ad pacem tibi.* Lucæ 19. num. 42. Quaſi dicat: attende Iudæa ad mites monitiones, & correctiones meas, quia venient dies, quando non benignitate ſicut Deus punit, ſed crudelitate ſicut homines aſſueſcunt, non relinquent lapidem in te ſuper lapidem.

Luc.c.19. n.42.
Correctiones amplectendæ.

500.
S.Ambroſ. lib.5.ep.32.

Interrogat Sanctus Ambroſius lib.5.epiſt.32. *Cur Dominus Ieſus, quando eiecit de templo prophanos venditores Sacerdotes vſus eſt flagello lineo (vt communis ſententia eſt,) & fecit quaſi flagellum*, vt Ioann. 2. num. 15. *Et Roboam filius Salomonis minatus eſt populum dicens: Pater meus cædit vos flagellis; ego autem cædam vos Scorpionibus*, 3. Reg. 12. num. 14. *Scorpio enim (teſte Caietano,) erat inſtrumentum ferreum*

Ioan.2. n.15.
3.Reg.12. n.14.
Caietan.

ferreum ad verberandum fortiter, & crudeliter? Et respondet, *Quia prius Dominus flagello exturbat sacrilegos, & nequaquam prosequitur ferro.* Quasi dicat, quod validum, & copiosum regnum, cum à Deo flagellatur, prius mitissimè corrigit, & vt filium suum per Prædicatores iterum, atque iterum minatur, si vero tanquam ingrati peiores beneficiis fiunt aduertant quod habet plumbatum in manu ad affligendum lorum vt Roboam, & Tetrarchas Romanos, vt Tytum, & Vespasianum, quos misit, vt crudeliter flagellarent proteruos Iudæos rebelles, ingratos, vt scirent quod Regnum quo validum sit, eo angustius per flagella conuertitur, vt in Hierusalem contingit, vbi vt refert Iosephus lib. de bello Iudaico: *Matres fame, & rabie filios proprios dentibus lacerabant, & nostra Hispania propter scelera Principum: & Sacerdotum*, vt refert Mariana tom. 1. *à Sarracenis deuastata fuit*, vbi regnum, & monarnarchia Hispaniæ, quæ omnibus erat admirabilis in opprobrium, & sybilum transeuntibus versa fuit, (& precor cælestem Regem, ne bis perdita sit) iterum propter innumerabiles vanitates, & ingratitudines perdatur.

Flagelli Dei homines crudeles.

Ioseph. lib. de bello Iud.

Marian. tom. 1.

501. Tertull. sup. cit. 3. Responsio Tertulliani loco citato, qui ait, *O Iudæi irrefragabile supplicium euenit vobis, eo quod non timuistis Deum tempore visitationis vestræ, quia semper pauidi, & timidi manebitis.* Quasi dicat: successores Machabæorum, & fortissimorum filiorum Israël propter scelera sua ita timidi, & imbecilles remanebunt, quod in prouerbium dicatur in mundo, *Mas temerosos que Iudios cobardes*, quia semper timidi, ambitiosi, & fallaces, inquieti, & fœminis infirmiores.

Axioma Hispanum.

502. Oleaster in Exod. c. 1. n. 17. Interrogat Oleaster, *Quare tantum exagerat scriptura, quod timuerunt obstetrices Deum*, Exod. cap. 1. num. 17. Et respondet, *Quid his fœminis fortius mundus tunc temporis habuit, quæ atrocitatem Regis non timentes masculos contrà eius imperium seruauerunt?* Quasi dicat, audiant Aulici omnes timendum magis esse Deum, quàm Regem, qui vt voluptatibus Regum obtemperent Dei mandata non curant, & Principes pro Diis colunt. Vnde flagellum irrefragabile euentum est, vt fœminæ fortiores sint his temporibus viris, & Principibus, qui ad bella semper debebant esse parati: nam qui lectulum Salomonis Regis custodiebant ex fortissimis erant Israël; nunc autem sunt infirmiores, & imbecilles, & dediti ludis, & voluptatibus, & vanitatibus, fœmineisque vestibus, & ornamentis induti, & hoc incredibile supplicium vnius Reipublicæ est, & præsagium malorum futurorum.

Aulici imbecilles.

Cant. c. 3. n. 7. *Vestimentis fœmineis vtuntur viri, aliàs fortes.*

503. Lyranus 4. Responsio est Lyrani, qui ait, *Quod factum est Verbum Domini super Ioannem, cum esset triginta annorum; quia tunc viget plus ætas virilis.* Quasi ad mores dicat, quod plus gratiores, & amabiliores fiunt Deo, qui in iuuentute, & virili ætate vigent, & nobiliores, & pulchriores, & ditiores qui diligunt eum, plus obligant eum, vt probauit Lyranus in Ioseph, *Qui pulcher iuuenis, prudens, & decorus rogatus, & molestatus à Domina sua viriliter castitatem, & honorem Domini sui seruauit.*

Idem supr. Gen. 39.

Interrogat Oleaster, *Quare tanto amore affecta est filia Pharaonis, cum infantem vagitus proferentem super spumantes vndas fluminis audiuit?* Et respondit cum textu secundum translationem Pagnini Exod. 2. *Quia vidit eum, quod pulcher esset, & abscondit tribus mensibus.* Et addit: *vbique pulchritudo in pretio est, vt cunctis amabilis; neque immerito; non enim mirum est, vt nobis amabiliores illi sint, quos Deus selegit, & fecit cæteris, aut doctiores, aut pulchriores, aut meliores.* Quasi dicat, quid mirum est, si virens Ioannes in tam virili ætate, tantisque virtutibus præditus Verbum Dei super eum factum fuisset, quia erat speciosus præ filiis hominum, & si pulchritudo amabilis ab omnibus est, cur non à Deo, qui scrutatur, & videt quæ intrinsecus latent & animæ indicibilem pulchritudinem præstant. 504.

Oleaster. in Exod. c. 2.

Translat. Pagnin.

Pulchritudo est amabilis.

DIFFICVLTAS IX. ad mores.

Quare Annas, & Caiphas ponuntur ab Euangelista inter tot sceleratos?

QVæretur, quare Sacerdotes intermisit Euangelista in sua enarratione?

1. Responsio est ex Lyrano, & Historia scholastica, *Quia Sacerdotium non ingrediebatur secundum dignitatem, & vt in lege disponebatur, sed passim Romanis vendebatur. Quæ enim potest esse maior calamitas, vt ad ministrandam Ecclesiam rapacissimi eligantur.* Exod. cap. 36. legitur, *Quòd plura olim munera ad Tabernaculi fabricam totus populus conferebat, quam necessaria viderentur. Et quod artifices venire compulsi dixerunt Moysi, plus offert populus quàm necessarium est.* vbi Augustinus quæst. 171. notandum, *Quòd illi qui sapientes appellabantur effectores operum, Sancti etiam moribus tales erant.* Et addit ad nostrum propositum; *poterant, si vellent multa auferre, sed modestia prohibuit, vel Religio terruit.* 505.

Lyran. citat. supra. Hist. scholastici.

Exod. 36.

Aug. q. 171.

Pondera, sed modestia prohibuit, vel Religio terruit, quomodo non capilli capitis eriguntur hæc audiendo, si inter sæculares propter modestiam, & timorem religionis tanta fulgebat sanctitas & fidelitas in recipiendis pecuniis ad Tabernaculum oblatis, quomodo sectatores Anna, & Caipha Sacerdotes non timent passim Sacerdotium, & dignitates à Romanis, & ministris emere? Quomodo non audiunt Abacuc dicentem cap. 2. *Væ illi qui multiplicat non sua, vsquequo aggrauat contra se densum lutum.* Opes non suas timeat Sacerdos, & Prælatus qui congregat diuitias, vt augeatur, & ad meliorem dignitatem transferatur. Congregat non sua; qui præter necessaria ad strictum vsum Sacerdotalem non distribuit pauperibus, quia pauperum bona sunt. *Et opes furto, rapinave possessas denso luto comparat Propheta*; quia quemadmodum 506.

Abacuc c. 2. n. 6.

Dignitates nostris temporibus emuntur muneribus & pecuniis.

quis lenso luto adhærescunt, quo magis se expedire volunt, eo magis obruuntur. Ita Sacerdotes, qui in rapinas propter augendas dignitates incidunt, in voraginem lutulentam dilabuntur, vnde difficilius soluuntur: *Quia abyssus abyssum inuocat: Et si amor nummi crescit, quantum ipsa pecunia crescit*: Multo magis Sacerdotes qui dignitates consequuntur anhelant ad maiora præcipitia, & ingrediuntur non secundum legem ad Sacerdotium, sicut Annas, & Caiphas, id passim emunt à Tetrarchis ministris, *Qui sicut infernus ad recipiēda munera, nunquam dicūt sufficit, quia nō satiantur muneribus, & donis.*

Ps. 41. n. 8. Poeta.

507. B. Petr. Dam lib. 1. ep. 32.

Vnde Sanctus Petrus Damianus lib. 1. epistol. 32. de talibus ambitiosis sceleratis Sacerdotibus in perpetuo motu ad dignitates anhelantibus, & munera cum scandalo superioribus offerentibus, & paruulos, & Sanctos Religiosos scandalizantibus conqueritur his verbis: *Quanti ergo sanguinis reus est, qui sub sacri habitus schemate talem se per susceptæ professionis incuriam exhibet, vt quærentes accedere peruerse viuendo deturbet.* Quasi dicat Sanctus, isti qui in perpetuo motu, & influxu rotare propter Dignitates videmus iam donis, iam nummis, & muneribus ineffabilibus, & passim officia, & dignitates consequuntur, tolerabilius fuerat, vt in eius quem relinquit mundi vertigine rotaretur, quàm multos à salutiferæ stationis reuocaret accessu, hoc est *Vtinam mola asinaria in profundum maris isti demergerentur, quia ipsi soli perirent.* Sed heu dolor, quia scandalizantur simplices, & paruuli talia videndo, & audiendo fugiunt ab statu Religionis, & in Ægyptio barathro permanent obstupefacti, cogitantes, quod Sacerdotium, & dignitates venundatæ sunt à Romanis, & ministris Christianis, & quod à Sacerdotibus sectatoribus Annæ, & Caiphæ emuntur.

Præuaricatio Religionum. Idē S. Dam. *Scandala stupenda.* *Qui anhelāt.* S. Petr. Dam. Lucæ. 3.

508. Euthym. cit.

2. RESPONSIO est Euthymij, qui ait, *Quod Annas verè erat Sacerdos illo anno, sed Caiphas Sacerdotis adiutor, quia erat gener eius. & propter honorem semper appellabatur Sacerdos, quia fuit aliquando.* Quasi dicat; hæc est misera hominum conditio eorum qui in dignitate constituti fuerunt, vt honorum, & vanitatum non obliuiscantur; suorum vero principiorum pauperum immemores sint.

Ambitiosi memoriosi antiquarum dignitatū & torquentur earum memoria.

509. Oleaster in Exod. c. 2. Translat. Pagnin.

Miratur & rationabiliter Oleaster, quare ponderat scriptura, *Quod Moyses, cum inter aulas Regias morabatur, & inter honores filiæ Regis illum nutrientis, & natiuo amore diligentis.* Quare dicitur Exod. 2. *Quod ad pauperes seruos, & captiuos in laboribus laterum, & luti operantes visitandos ibat, Et egressus est ad fratres suos*, inquit textus Exod. cap. 2. Et respondet, *Quia non est oblitus generis sui infimi, & laboribus afflicti, iuuenis in aula Regia nutritus, & à filia Pharaonis in filium adoptatus* Quasi dicat, discant aulici, & Religiosi ex infimis eleuati non obliuisci debere suorum principiorum, & parentum pauperum, in quo etiam discant, qui in sublimioribus constituti sunt labores & dolores suorum, & miserorum maxime considerare: alias semper manebunt mutationibus obnoxij; quia memores sunt honoris, & officiorum iam extinctorum, & immemores beneficiorum Dei, de quibus Seneca ait: *Ingratus quoque pœna cum ipso munere incurrit.*

Religiosi miseri superbi Prælati. Seneca de Beneficiis.

3. RESPONSIO est Maldonati, qui ait: 510.

Maldonat. in Euang. citat.

Quod Annas, & Caiphas largitionibus, & muneribus a Romanis obtinuerunt, vt alternis annis Sacerdotio fungerentur. Quasi dicat, quod omnia erant temporibus illis venalia pro Sacerdotibus, & Sæcularibus. Vnde Ambros. lib. 1. de dignitate Sacerdotali cap. 3. *Postquam dixit nihil esse in hoc; mundo Sacerdotibus excellentius.* Addit, *Quod sumus professione actione potius, quàm nomine demonstremus, vt nomen, congruat actioni, & actio respondeat nomini, ne sit nomen inane. & crimen immane, ne sit honor sublimis, & vita deformis.* Quasi dicat, nonne crimen immane est titulo Sacerdotis inter illicitos, & luxuriosos tractatus versari? nonne nomen inane Sacerdotis est illius, qui diu noctúque inter nociuas voluptates coinquinantur? *Est ne Sacerdotis dignitatis inter epulas, & ebrietates tempus redimere? Caueamus ne loquutionem simulemus columbinam, (inquit Ambrosius,) & mentem habeamus caninam, ne professionem monstremus ouinam, & ferocitatem habeamus lupinam.* Ac si dicat, væ Sacerdotibus hypocritis, qui simulant sanctitatem, vt abundent commoditatibus, & foris sunt tanquam oues sine macula; *Intrinsecus autem sunt lupi rapaces, non quæ Iesu Christi sunt quærentes, sed sua. & vt dignitates rapiant mundana transuertunt, & omnia Sacramenta faciunt venalia, sicut Anna, & Caipha, qui muneribus, & largitionibus Sacerdotale officium emebant.*

Ambr. lib. 1. de dign. Sacerdot. c. 3. *Sacerdotale munus grande.* Ambros. cit. Matth. c. 7. n. 15. Luc. c. 3.

Viscera timore trementia sentio cum Diuum 511.

Chrys. hom. 3. in Acta Apostol.

Chrysostomum lego homil. 3. in Acta Apostolorum. *Non arbitror, (inquit Sanctus,) inter Sacerdotes multos esse qui salui fiant, sed multo plures quæ pereant.* Et statim rationem dedit, *Quia multa habent officia ad quæ exequenda teneantur.* Quasi dicat, perfecti multi in professione pro dignitatibus, & officiis anhelant, & statim suas tantum commoditates, & vanitates quærunt neque adæquant se ad implenda, quæ officio expetunt. de quibus in Chronicis cuiusdam sanctissimæ Religionis scriptum est, *Officia Ordinis duxerunt nos ad tartara.*

Sacerdotes multi damnantur. Tom. 1. Chronic Fr. Minor.

Audiamus Eusebium in Epist. ad Damasum, de morte Diui Hieronymi. *Ecce, inquit, mundus vndique feruet Sacerdotibus, & tamen tam sunt verissimi Sacerdotes, quod vix de centum vnus reperiatur bonus. (Et addit) nulla certè in mundo tam crudelis bestia, quam malus Sacerdos. Nam corrigi non patitur, neque veritatem audire potest, & vt breuiter dicam, omnes præminent malitia.* Quasi dicat, propter ambitionem, & obtinendas dignitates nulla malitia excogitari potest, quam ambitiosus Sacerdos non exequatur: nam illi qui optimi esse debebant cum à suo statu deficere incipiunt, pessimi efficiuntur, inquit, S. Petr. Damian: à Mendoça citatus tom. 1. in lib. Reg. ann. 19

Euseb. epist. ad Damas.

4. RESPONSIO est Sylueira, qui ait, 512.

Peribit Respublica quæ à Priuatis gubernatur.

Quod Annas non erat Pontifex anni illius, sed apud Caipham gratia, & authoritate multum valebat, Ita vt illo inconsulto nihil ageretur. Sed quid hoc statu miserabilius potest excogitari quomodo permanere poterat Respublica Iudaica olim auro optimo comparata; & tam miserabiliter obscurata, nisi quia non habebat Regem, neque Pontificem, qui per se, sed per priuatos gubernaret. Audiamus Chrysostomum in Psalm. 48. *Sic*

Rex

Chrysost.in Psalm.48. *Rex malus, & priuatus, bonus, videamus quis sit Dominus alterius, & vbi nam resplendeat Dominatus, quis est qui imperat, & qui paret alterius imperio.* Quasi dicat, ô quàm felix est regnum qui talem, ac tam prudentem, & sanæ intentionis habet priuatum apud Regem, vt non sua lucrifaciat, neque ad augendas diuitias, sed solum ad bonum commune Reipublicæ attendat. Et si Rex rem malam, & scelere plenam priuato imperet non solum non acquiescit, neque obediet, sed etiam eum, qui imperat conabitur abducere ab instituto, licet mori oporteat. Et per consequens infelix Regnum, quod superbum, iracundum, ferocem priuatum habeat, qui sibi inconsulto nil in regno agere permittit, sicut Annas, qui multum valebat apud Caipham, & ideò inter summum Sacerdotem ab Euangelista numeratur.

Priuati apud Reges sinceri.

DIFFICVLTAS X. ad mores.

Quomodo Verbum factum super Joannem intelligitur?

QVæretur, quare Euangelista non dixit dictum est verbum ad Ioannem filium Zachariæ, sed factum est verbum?

513. Lyran.cit. 1. RESPONSIO Lyrani citati, *Quia per reuelationem diuinam habuit mandatum de prædicatione exequenda.* Quasi dicat, quod non debent se exasperare peccatores, etiam Principes, & Potestates, cum Verbum Dei audiunt, & reprehenduntur à Prædicatoribus; sed considerare debent, quod tales sunt designati à Domino, & quod habent mandatum diuinum de prædicatione exequenda, & increpandi peccatores.

514. Oleaster in Exod.c.2. num.14. Translat. Pagnin. Interrogat Oleaster in Exod cap.2. num.14. *Quare tam acriter punctus est à Moyse Ægyptius ille, qui turbatus respondit Prophetæ rixas excusare cupienti, & pacem quærenti, Quis deposuit virum Principem, & iudicem?* Quasi diceret Ægyptius reprehensus: solis Principibus, & iudicibus competit ex officio punire mala, Sacerdotibus peccatoribus illa reprehendere? Et respondet Oleaster, *Peccauit Moyses sub Zabulo sepeliendo Ægyptium sed ad mores, docet nos factum; impios nolle Principem, aut iudicem habere super se malaque sua impunita fore desiderare. Neque peccatores potentes perpetrare peccata debent, & Verbum Dei tanquam præcipui Christiani audire velle, & renuere, & exasperare se, cum à Deo missi concionatores acriter, vel leuiter reprehendunt eos: ne fortè illis contingat, quod Ægyptio, quia quem mitem fratrem noluit audire postmodum, vt Iudicem pertulit?* Sic & Prædicatoribus adeò missis aduersantes, & persequentes postmodum à supremo Iudice damnabuntur.

Potentes non sunt irritandi contra Prædicatores.

Rebelles à Deo puniuntur.

515. Bed.in Glos. 2. RESPONSIO est Bedæ in Glossa? *Ideò dicitur factum Verbum; quia gratia Dei prius operabatur intus in corde Ioannis, & postea prædicabat.* Quasi dicat, prudens prædicator prius debet verbum, quod prolaturus est, considerare, si intus in corde suo factum est, & sic quæ de ore eius procedunt, non erunt irrita, sed fructuosa. Vnde Bernard. lib. 2. de Consideratione ad Eugen. *Sume exemplum de summo omnium Patre Verbum suum, & emittente, & retinente: Verbum tuum consideratio tua. Quod si procedit, non recedat; sic progrediatur, vt non egrediatur: sic exeat, vt non deserat.* Quasi dicat, sit prædicatoribus in exemplum cælestis Pater, qui ita intelligendo producit filium Verbum, vt ab ipso non separetur, sed in ipso maneat, & sicut omnia intelligit in suo verbo, ita ea regit, & gubernat. Sic etiam verbum prædicatoris, sic à se emanet, vt in se intus remaneat, & non recedat. Et sicut intelligit ita operetur. Et sicut dicit verbum sentiat, quod intus factum est, sicut Præcursori contigit. Quia aliàs, vt inquit Cassianus, collat. 11. cap. 4. *Nunquam erit efficax instituentis auctoritas, nisi eam affectu operis sui cordi affixerit audientis.* Quasi dicat, verbum quod à prædicatoribus profertur, & ab auditoribus scitur factum in corde suo fixum, & immobile permanet propter auctoritatem dicentis, & deuotionem audientis.

Ber.lib.2.de Consid.ad Eugen.

Verbum æternum producitur, & nō separatur à Patre.

Cassian.coll. 11.c.4.

Prædicatores intus operantur quod loquuntur.

3. RESPONSIO Sancti Ambrosij citati, qui ait, *Compendio Euangelista vsus est, dicendo, factum est Verbum Domini super Ioannem, quia vnum dixit, & omnia declarauit.* Quasi dicat, tantum de interna inspiratione loquitur Euangelista illuminante mentem ipsius; quia vera laus iusti ab his, quæ soli Deo innotescunt, non quæ ab hominibus laudantur. 516. Ambros. supra cit.

Interrogat Oleaster: *Quare Dominus dixit Noe: Te inueni iustum coram me.* Genes. cap. 7. num. 1. iuxta translationem Pagnini Et respondet, *Vt sciamus esse iustos in oculis vulgi, de quibus Christus dicit recepisse mercedem suam.* Matth. cap. 6. *Alios vero in oculis suis, qui miseri, & contemptibiles, & cæci ab aliis prædicantur. Quare soli illi iusti sunt, qui in oculis Domini iusti inueniuntur.* Quamobrem dixit Paulus 1. Corinth. cap. 4. num. 3. *Mihi pro minimo est, vt à vobis iudicer, aut ab humano die; qui autem iudicat me Dominus est.* Quasi dicat parum est, vt à vobis, aut à me metipso iudicer; multum verò si Deus, qui neque falli potest, neque fallere, me bonum discernat: nam ante tribunal Dei, vbi aliter iudicatur, quàm in mundo, laudari desidero, & hoc verbum intus factum est Ioanni.

517. Oleaster in Gen.c.7.n.1. Translat. Pagn. in Gen. Matth.c.6.

Fugienda acclamatio vana.

Paul.1.Cor. c.4.n.3.

Iudiciū Dei omnium q. is verax.

4. RESPONSIO Origenis, qui ait, *Quod factum Verbum dicitur ad Ioannem, quia ita obediens fuit, opere quod ad nutum voluntatis Dei inspirantis in omnem Iordanem venit baptizans, & pœnitentiam prædicando.* Vnde interrogat ipse Origenes, Cur sponsus Cantic. 2. num. 7. *Tanto studio de somno Sponsæ dormientis curare videtur, vt dicat: Ne suscitetis, neque euigilare faciatis dilectam, quoad vsque ipsa velit. Estne inquit Doctor, in manu dormientis excitare? Minime. Quomodo ergo dicitur, quoad vsque ipsa velit?* Respondet homil. 3. vt videre est apud Gislerium in Cant. cap. 2. num. 7. cum translatione ista, *donec ipse velit.* Quasi dicat, *ad nutum Sponsi dormitabat Sponsa. Proinde suscitabatur, vel dormiebat, quomodo Sponsus disponebat.* Et sic cum factum est verbum super Ioannem celeriter, & festinè venit in omnem Regionem Iordanis, prædicans Baptismum Pœnitentiæ.

518. Origen.in hom.3.

Cant.2.n.7.

Gislerius in Cant.2.n.7.

Obedientia priuata in Ioanne.

DIFFICVLTAS XI. ad mores.

Quomodo prædicabat Ioannes, & baptizabat in remissionem peccatorum?

519. QVæretur, quomodo Ioannes baptizabat in remissionem peccatorum?

Chrysost. sup. citat. 1. RESPONSIO Chrysostomi citati: *Hortabatur eos Ioannes per pœnitentiam effecti meliores, & contriti ad recipiendam veniam satagant.* Quasi dicat, *neque aliquis parui pendat pœnitentiæ fructum, post cuius præconium cælorum regnum prope fore nuntiabatur; nam nuntius certus erat, quod non procul stabat regnum cælorum, sed in ianuis per virtutem, & gratiam Christi.* Vnde Sanctus Paschasius in Matth. lib. 2. ait: *Non debet contemni pœnitentia per quam gratis ad regnum cælorum nos inuitat.* Vnde Carthusianus ait: *Necessaria fuit Iudæis præparatio ista: nam cum rudes fuerint immediatè capaces non erant supernaturalium, ac cælestium documentorum Christi: sed pedetentim inducendi erant ad sublimiora* Quasi dicat, paulatim res magnas non subito disponit Deus, & Ioannes per Baptismum suum, & pœnitentiam ad Baptismum Christi.

Pœnitentia complectenda celeriter. S. Paschas. l. in Matth.

520. Interrogant Theologi in 4. sent. *Quid sit pœnitentia, & largo modo diffinitio eius est nihil aliud quam pœnam tenere,* & quis non miratur, quod cum quotidie tot tantisque flagellis cor humanum torqueatur, tantisque pœnis affligatur pro adipiscendis rebus temporalibus, & earum amissione, pro commissione suorum peccatorum tam difficulter pœnas patiatur.

Magister sent. in 4. *Pœnam tenere est pœnitentia.*

521. Vnde interrogat Oleaster, quare scriptura sacra Gen. 7. n. 18. dixit, *Quod multiplicatæ sunt aquæ, & leuauerunt arcam. Nonne ad subleuandam arcam aquæ totius maris sufficientes erant? Maximè. Sed voluit nos docere, quod eisdem aquis multiplicatis impij suffocantur, & demerguntur, quibus piorum nauis eleuatur, vt quod impiis sit in ruinam; bonis autem sit in subleuationem.* Quasi dicat, quod pœnis multiplicatis torquentur plus peccatores, quàm pœnitentiis quibus iusti eleuantur in cœlum. Vnde dixit Gregorius citatus apud Oleastrum, *Eodem igne palea fumant, & aurum rutilat.* Ac si dicat, eisdem pœnis pœnitentiæ probantur iusti per ignem, & reprobi pœnis & doloribus ineffabilibus hic & in æternum cruciantur. Ideo Ioannes pœnitentiam peccatorum prædicabat, vt ad gratiam disponerentur peccatores per Baptismum Christi recipiendum.

Gen. 7. n. 18. Greg. apud Oleaster. *Peccatores plus torquentur quam pœnitentes.*

522. 2. RESPONSIO sit Abulensis, qui ait, *Quod Baptismi Iordanis Præcursor fuit primus institutor; quia nullus ante illum tale mysterium instituerat, cuius causa laude ineffabili dignus est.* Interrogat Sanctus Zenon, *Quare Abraham Pater omnium Israelitarum nominatur, & nomen suum super arenas quæ sunt in littore maris, & super stellas cæli celebratur?* Genes. 17. num. 15. Et respondet, *Quia fuit primus homo qui legibus naturæ cedit quia sub tanto non dicam humanitatis, sed ipsius naturæ metu lætatus est.* Quasi dicat, qui natura stupefacta proprio filio suo non pepercit, sed cum lætitia gladio illum offerebat, dignus est vt colonus inter homines laudibus celebretur.

Abulens. cit. S. Zenon serm. de pet. Gen. 17. n. 15.

523. Hic noster Legislator Christus cum crudelissimas crucis pœnas subire incepit dixit Ioann. 12. num. 16. *Nunc glorificatus est filius hominis. Sed quare glorificatus est qui ab æterno, cum Patre, & Spiritu sancto glorificatur?* Respondet Cyrillus Hierosolymitanus Cathechesi 11. *Glorificatus est patientia ferens coronam.* Quasi dicat, inter omnia merita quibus pro suis amicis coronatus est, prima & ineffabilis fuit, quia primus colonus patientiæ & tormentorum fuit; ideo Præcursori, tanquam primo institutori ritus Baptismi, & pœnitentiæ Ecclesia canit:

Ioan. 12. n. 16. *Patientia & corona victoriarum.*

> *Serta ter denis alios coronant,*
> *Aucta crementis duplicata quosdam,*
> *Trina centeno cumulata fructu*
> *Te Sacer ornant.*

Hymnus Eccles. in festo S. Ioan.

Quasi dicat, multiplici honoris corona primus inuentor eremi, & cultor pœnitentiæ, Baptismique institutor coronandus est.

524. 3. RESPONSIO est Gregorij Nazianzeni in littera citata, qui ait, *In nube, & aqua Moyses baptizauit; sed Ioannes in remissionem peccatorum, quia maior fuit eius Baptismus quam Moysis; minor vero Iesu Christi.* Ac si dicat, in domo Dei Patris mansiones multæ sunt; sed vna maior altera; ideo de Præcursore scriptum est Isaiæ 49. num. 2. *Posuit os meum quasi gladium acutum, & posuit me quasi sagittam electam;* quia per gladium, qui est in ore, verba prædicationis: per sagittam electam, vel limatam & tersam, vt est in Hebræo, exempla vitæ Ioannis intelliguntur. Vnde Cyprianus lib. de duplici martyrio, ait: *Efficacius est vita quam lingua testimonium.* Quasi dicat: *Lingua Præcursor prædicabat Baptismum, sed opere pœnitentiam demonstrabat, & penetrabat corda peccatorum;* quia opera plus mouent, quam eloquia & habent suam linguam penetrabiliorem omni gladio, & omni sagitta acuta, & tersa. Ex quo ad mores debes discere, quando maior sit gloria, & honor debitus prædicatoribus qui tempore vno *calamo tacente prædicauerunt & senectute adueniente lingua tacente calamo loquuntur.* De Ioanne autem Baptismum pœnitentiæ prædicante scriptum est, *accingere gladio tuo super femur tuum potentissimè.* Ps. 44. n. 4. quia vox eius prædicationis potentissima fuit, & venit super omnem Regionem Iordanis, prædicans Baptismum. Vnde sequitur, *Sagitta tua acuta populi sub te cadent.* Ps. 44. *Quia plures victorias exemplo suo & pœnitentia reportauit.* Ita vt Abulensis in Matth. 3. dicat, *Quod plus crediderunt ex Iudæis propter sanctitatem, & rigorosam pœnitentiam, & testimonium Ioannis in Christo, quàm propter eius miracula.* Et hoc patet, quia Andræas & Petrus, & alij Discipuli filij Zebedæi propter verbum, & auctoritatem Ioannis Christo crediderunt absque vllo miraculo, quia tunc neque Christus adhuc fecerat, neque vnquam Ioannes fecit, sed quia est maior, & Baptismus suus maior erat quàm Moysis.

Greg. Naz sup. citat. Ioan. c. 1. n. 2. Isai. c. 49. n. 2. Translat. Hebr. Cyprian. de duplici martyr. *Egregius Doctor cum lingua tacet calamo loquitur.* Ps. 44. n. 4. Idem Ps. Abulens. in Matth. c. 3. Lucæ 3.

525. 4. RESPONSIO sit Gregorij Magni citati in catena, qui ait, *Quod Ioannes quasi tuba admirabili notificauit Baptismum gratiæ per Christum dandæ.* Quasi dicat, *Nulla est ætas in homine, nullum*

Gregor. in caten. citat.

Sufficiens auxilium gratiæ nemini denegatur. Matth. 25. n. 37.

nullum tempus in generationibus sæculorum, vbi non sint destinati Prædicatores, & inspirationes loquentes ad cor, vt per auxilium gratiæ Dei veritati obediant, & non dicant, quando te vidimus, vel audiuimus.

526. Chrysolog. serm. 67. de diuite & Lazaro. Lucæ c. 16. n. 27.

Interrogat D. Petrus Chrysologus. Quare non misit Deus Lazarum vt petitioni diuitis epulonis satisfaceret, & fratres sui ad meliorem vitam reuocarentur? *Rogo te Pater (dicebat Diues)* Lucæ cap. 16. n. 27. *Vt mittas Lazarum in domo Patris mei. Et respondit ei Abraham habent, Moysem, & Prophetas, audiant illos.* Et addit

Chrys. citat. Chrysologus respondendo ad quæsitum, *Quia nolunt impij, nolunt referre visa, qui volunt audita non credi.* Quasi dicat, multi peccatorum hoc dicunt: O si quis veniret ex mortuis, & quod ibi agitur, referret, omnes crederent ei. Quibus respondet Chrysologus serm citato: *Scimus & vitam parari bonis, & malis tormenta preparari, sed dum vitiis capti virtutum tempus nolumus aduenire, & fingimus nescire quod scimus; quia sentimus vitia præterire. Et ideo quamuis mortui ex inferno resurgerent, impij in tenebris contiscerent, & immobiles in vitiis permanerent.* Vnde perfidiæ, non ignorantiæ est petere ab inferis prædicatores venire; quia Moysem, qui mirabilia fecit Exod. 7. & 14. & 17. non solum non audierunt, sed & mortem moliti sunt. *Et quem Prophetarum non persequuti sunt iniqui?* Quem Euangelium prædicantem martyrio non coronarunt Gentiles? Quem veritatem annuntiantem, & correctionem pronuntiantem peruersi non sunt detestati? Quia semper à prima vsque ad horam nonam semper Paterfamilias mittit operarios in vineam suam. Matth. 20. n. 6. vt vnus succedat alteri, sicut Baptismus Moysis in figura præcessit in nube, & aqua, & minor Baptismo Ioannis, & Ioannis minor Baptismate Christi gratiam exhibenti.

Impij nequè mortuis credent cum voluptatibus sunt mancipati.

Exod. 7. 14. & 17.

Act. 7. n. 52.

Matth. 20. n. 6.

Lucæ 3.

TRACTATVS XV.

AD LITTERAM,

In Cap. III. Lucæ.

TEXTVS.

3. ET venit in omnem Regionem Iordanis prædicans Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. 4. Sicut scriptum est in libro sermonum Isaiæ Prophetæ, vox clamantis in deserto, parate viam Domini, rectas facite semitas eius. 5. Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & erunt praua in directa, & aspera in vias planas. 6. Et videbit omnis caro salutare Dei.

EXPOSITIO TEXTVS ad litteram.

527. Lucæ c. 3.

EXPLICATIS iam verbis Euangelistæ, quomodo Ioannes venit per regionem Iordanis prædicans Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum, & quomodo sit vox clamantis in deserto solum restat explanare aliquas Isaiæ Prophetias, nempe, quomodo vox facere poterat vias Domini planas, & rectas? & quomodo colles, & montes humiliauerant se? Vnde primo aduertit Abulensis quod Ioannes in ista Prophetia Isaiæ, non à semetipso loquitur, sed à Deo à quo missus esset, & de sua missione pronuntiatum fuerat multo tempore ante per Isaiam, scilicet, pluribus quam septingentis, & quasi quinquaginta annis, & sic testimonium eius ab Euangelista narratur, cum Deus illum antea approbauerit quam esset. *Dicitur autem vox clamantis in deserto.* Isai. 40. n. 3. vt quidam quos refert Abulens. q. 1. in c. 3. Matth. intelligunt, *Quod Christus sit clamans, & Ioannes vox eius.* Tamen hoc non placet Abulensi, *quia Ioannes non est propriè vox Christi, sed magis ipse ad Christum præparat, cum dicat, parate viam Domini, & ille Deus est Christus.* Sed hoc supra latè disputauimus.

Abul. q. 1. in c. 3 Matth.

Isai. 40. n. 3.

Abul. cit. q. 1.

Isai. 40. n. 4.

Parate viam Domini rectas facite semitas eius. 528.

Hic loquitur Propheta ex persona de Iudæorum reductione ex Babylonica captiuitate, auctore Cyro, & sub eius figura, de alia maiore, verioreque reductione à captiuitate Diaboli per Christum facienda, qui vias planas, ad suum aduentum voce præconis Præcursoris præparat, vt consuetudo nos docet, quia ad Regem iter agendum montes & colles vnde transiturus est summa diligentia explanantur. Beda & Origenes homines superbos valles futuros humiles aduentu Christi, intelligit, sed de hoc ad mores infra.

Maldonat. in Euang.

Beda Origen.

529.

Et videbit omnis caro salutare Dei nostri, id est,

Isai. 40. n. 5.

id est, *Salutem quam Dominus populo suo daturus est.* Quasi dicat salutem, quæ ex assumptione carnis per verbum æternum resultanda est omnis
Ioan.1.n.14. caro participabit? quia vt Ioannes dixit: *Verbum caro factum est, vt habitaret in nobis.* Et de tam ineffabili Sacramento incarnationis, omnis caro, id est, omnis populus & gens participabit;
S.Thom.in opusc. *Quia non fuit natio tam grandis*, vt S.Thomas dixit: *Quæ habeat Deos appropinquantes sibi, sicut Deus noster per beneficium incarnationis appropinquauit nobis*, & hoc est videre salutare Dei
Abulens.cit. nostri, id est, nulla sit creatura, quæ tanti beneficij non sit particeps. De quo latius disputauimus in sequentibus difficultatibus.

VERSIONES variæ.

Vulgata editio.	1. Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & erunt praua in directa, &c.
Translatio Vatabli.	2. Omnis mons & collis reddetur humilis, vertunturque obliqua in rectum.
Translatio Syriaca.	3. Omnes valles implebuntur, omnesque montes & colles deprimentur & fiet tumulus humilis & aspera regio plana.
Origenis.	4. Omnis superbus mons collis humilis fiet.
Translatio ex Hebræo.	5. Vt omnis mons impleatur, & collis humilietur, & obliqua erunt recta.
Nyssen. in cat. Sancti Thomæ.	6. Omnes montes & valles repleti erunt & collis non erit concauus.
Theophilactus.	7. Fient, quæ obliqua sunt directa.
Tertullianus lib. 5. contra Marcionem.	8. Et colles æquabit vallibus, & obliqua diriget in rectitudines, & campos.
Abulensis q. 1. in Matthæi c. 3.	9. Erunt praua in vias rectas, quia rectitudo semitas rectas facit.
Caietani.	10. Montibus & collibus depressis, & vallibus impletis reducetur via æqualis. Et erunt viæ lenes.

DIFFICVLTAS I.

Quomodo intelligantur verba Isaiæ, parate vias Domini, rectas facite semitas eius.

QVæretur, quomodo vias Domini, & semitas eius rectas facere possumus? 530.

1. RESPONSIO est Abulensis q.1. in c.3. Matth. qui ait, *Vias rectas per quas Deus venit ad nos, & per quas nos ad Deum vadimus, est obseruatio mandatorum, à quibus declinando erramus & ob hoc dicitur.* Deuteron.5.n.32. *Quod non declinemus ad dexteram, vel sinistram ab ipsa lege, sed secundum eam operemur.* Quasi dicat, obseruatio præceptorum est aliquantulum difficilis. Propterea homini inclinato secundum carnem arcta, & aspera videtur. Ideo dicitur Matth.7. n.14. *Arcta est via quæ ducit ad vitam, & pauci ambulant in ea, vel inueniunt eam.* Vnde in Ps.16. dicitur, *Propter verba labiorum tuorum, ego custodiui vias duras*, id est, quia tu mandasti mandata tua custodiri nimis, ego custodiui illa, licet durum sit ea custodire; Ioannes autem loquebatur de aduentu Dei ad nos, quia annunciabat Messiam venturum, ad quem recipiendum debebant Iudæi parare viam suam; quia oportebat eos dimittere antiquam & carnalem conuersationem, & hoc est facere rectas semitas eius.
Abul.q.1.in c.3.Matth. Deut.5.n.32. Matth.7. n.14. Ps.16.n.14. Lucæ 3.

2. RESPONSIO est Tertulliani lib.5. contra Marcionem. qui ait, *Quod aduentu Messiæ, id est, Christi colles æquabit vallibus, & obliqua diriget in rectitudines & campos; quia omnes legis difficultates in Euangelij facilitates, & æquitates conuertet.* Quasi dicat, illud iugum legis antiquæ, quod vt Petrus dixit, *Neque nos, neque Patres nostri portare potuerunt.* Act.15.num.10. quia tot montibus, & difficultatibus præceptorum implebatur, quasi vallis nemorosa & placida æquabitur in compendio legis Dei, diligendo Deum & proximum. 531.
Tertul.l.5. contra Marcionem. *Quomodo iugum Christi sit suaue?* Act.15.n.10. *Lex Christi suauis.*

3. RESPONSIO Euthymij. *Impletur omnis vallis in recto, quod deerat, videlicet pietate, ac virtute, deprimitur vero omnis mons & collis ablato superfluo puta impietate, & prauitate.* Quasi dicat, *quando Deus, qui omnia posuit* (Sapientia sua) *in pondere & mensura faciat iudicium & iustitiam in aduentu suo, tunc æqualiter, & rectè dabit vnicuique secundum opera sua*; Et qui montes fuerunt in hac vita, erunt colles; & valles humiles abundabunt frumento, hoc est, diuitiis, gloria, & honoribus; quia vt æqualis fiat mensura, iustus humilis exaltabitur, & superbus mons humiliabitur. Et in hoc sensu conueniunt August. serm. 36. de Sanctis. Chrysostom. hom. 10. in Matth. Gregor. homil. 20. in Euang. D. Leo. serm. 7. Origen. Theophylact. & multi Patres quos omnes citat S.Thom. in caten. ad cap.3. Matth. 532.
Euthym.in Euang. Sap. c.11. n.21. Ps.64.n.14. Aug. ser. 36. Chrysost. Gregor. D.Leo. Origen. Theoph.in cat.S.Tho.

4. RESPONSIO est S. Cyrilli in caten. S.Thom. citati, qui ait, *Quasi quis responderet, & diceret; qualiter viam parabimus Domino? vel qualiter semitas eius rectas faciemus*, cum plura sint impedimenta honestam viam volentibus ducere? Ad hoc Propheticus sermo respondit: *Sunt enim viæ quædam, & semita, nequaquam ad eundum* 533.
Cyrill. in caten. Isai.cit.

eundum habiles, quas oportet rectas facere. Quasi dicat, excusationes in peccatis dant peccatores, sed nil inultum remanebit; quia remedium praestat omnibus modis Christus aduentu suo, sed de hoc ad mores latius postea.

Impij excusationes quarunt falsas.

534. 5. Responsio est Origenis in caten. cit. qui ait, *Quando venit Iesus, & spiritum suum misit omnis vallis repleta est operibus bonis, & fructibus Spiritus sancti, quos si habueris, non solum vallis esse desistis, sed etiam mons Dei esse incipies.* Quasi dicat, tunc implebuntur montes, quando Messias aduentu suo, & praedicationis verbo in omnem superbam gentilitatis terram mittat operarios suos, vt doctrina Euangelicae fidei, mentes superbae quasi montes repleantur gratia baptismatis. Et hoc insinuat Translatio ex Syriaca omnes valles implebuntur, omnes montes deprimentur, & fiet tumulus humilis, & aspera regio plana.

Orig. in cat. S.Thomae.

Anima ad Deum conuersa cumulatur virtutibus.

Translat. Syriac.

DIFFICVLTAS II.

Quomodo praua erunt in directa.

535. QVaeretur, quomodo praua in directa conuertenda sint aduentu Messiae?

1. Responsio est Gregorij Magni in homil. qui ait: *Praua autem directa fiunt, cum malorum corda per iniustitiam detorta ad iustitiae regulam diriguntur.* Quasi dicat, aduentus Christi ita corda Iudaeorum praua & detorta fecit recta, & directa; quia eo mortuo multi pectora sua percutientes reuertebantur Lucae 23. n.48. *Ad veram iustitiam & poenitentiam*, vt in Actibus Apostolorum patet, *Quod dicebant audito Euangelio quid faciemus viri nobis*: aspera autem in vias planas immutantur, cum immites, atque iracundae mentes per infusionem supernae gratiae ad lenitatem mansuetudinis redeunt.

Gregor. in homil. — Lucae 23. n 48. — Act. 2. n. 37.

536. 2. Responsio Hieronymi in cap. 40. n.4. Isaiae. *Per montes & valles gentiles intelligit; montes quia elati; valles vero quia vitiis depressi tenebantur.* Quasi dicat, multi sunt in sua aestimatione, montes supremi inaccessibilesque, valles vero abiectissimi inconstantia, & fortitudine ad virtutem obtinendam, de quibus scriptum est Ps.73.n.23. *Superbia eorum, qui te oderunt ascendit semper.* Sed de hoc ad mores postea.

Hieronym. in c 40. Isai. n.4. — *Superbi inconstantes.*

537. 3. Responsio Lyrani est, qui ait: *Hac auctoritas*, quae habetur Isaiae 40. n.4. *exponitur à Iudaeis de reditu captiuitatis Babylonis, de qua praedixit Isaias, tunc complanari per hoc quod valles eleuarentur ad aequalitatem planitiei, & colles deprimerentur, vt sic Iudaei de Babylonia reuertentes in Iudaeam possint de facili transire per viam.* Sed hoc neque in Scriptura sacra, neque in alia Historia authentica inuenitur esse impletum. Ideo ad verum sensum de aduentu Christi reducendum est.

Lyran. nost. in glossa sua. — Isai. c. 40. n. 4 — *Auctoris mens.*

538. 4. Responsio: *Aspera in vias planas, id est corda contra Christum indurata, mollificabuntur sicut patet de Paulo, qui Christum persequens à Deo illustratus, statim ad mansuetudinem obedientiae fuit conuersus dicens, Domine quid me vis facere.* Actor.9.

Lyran. citat. in Gloss. — Actor. 9. n. 6.

539. 5. Responsio Caietani, erunt praua in vias rectas; *Quia rectitudo semitas rectas facit, id est, montibus & collibus depressis, & vallibus repletis fiet via aequalis, & erunt viae leues.* Quasi diceret, intentum aduentus Domini fuit, vt domus exasperatrix Iudaeorum reduceretur, & humiliaretur, fidem incarnationis recipiendo; quia ideo venit Dominus, vt filij Israël salui fierent.

Caiet. citat. in Euang. — *Iudaei duras ceruicis.*

DIFFICVLTAS III.

Quomodo intelligantur verba, & videbit omnis caro salutare Dei.

QVaeretur, quomodo omnis caro potuit videre salutare Dei? 540.

1. Responsio est Interlinealis in glossa, quae ait, *Homo Iudaeus & Gentilis, vir, & mulier, iuuenis, & senex Christum videbit, vel quia inter Gentiles & Iudaeos subintelliguntur omnes nationes, vel quia in die iudicij omnes homines videbunt salutare Dei, id est Christum in forma humana, in qua salutem operatus est.* Sic interpretatur noster Sanctus Antonius de Padua Dom. 4. aduentus sequutus Remigium epist.2. ad Thessalonienens. Greg. hom.22.

Interlinealis glossa. — S. Anton. de Pad. Dom. 4. aduent. — Remig. ep. 2. ad Thessal. — Gregor. hom. 22.

2. Responsio est nostri Lyrani in sua Glossa, qui ait, *Videbit Christum omnis caro; quia ex omni lingua, populo, & natione conuersi sunt aliqui ad fidem; quia vt Theologorum axioma est cum Sanct. Thom. non datur ignorantia inuincibilis mysteriorum fidei, cum scriptum sit, in omnem terram exiuit sonus eorum* Ps.18.n.5. Et insuper auxilium sufficiens nemini denegatur, vel per praedicationem, vel per inspirationem, vel per notitias indicibiles, & ineffabiles, per quas Deus notum facit omnibus hominibus salutare suum. Et hoc est, quod Propheta Isaias dicit, cap.50. *Videbit omnis caro salutare Dei nostri.* Et in hoc sensu coincidit Titus Bostrens. qui ait, *Quod fructus legis Euangelicae, & praedicationis Christi ad omnes remotissimas nationes & Prouincias perueniendi sunt.* 541.

Lyran. in Gloss. sua. — *Theologorum axioma.* — Ps.18.n.5. — *Non datur ignorantia inuincibilis fidei.* — Isai. c. 50. — Titus Bostrensis.

3. Responsio est Bedae in Glossa Lyrani citati, qui ait, *In hac vita omnis homo Christum videre non potuit* Quasi dicat, oculis corporalibus videtur impossibile, quod omnis caro, vel homo Christum videret, & oculis fidei possibile est, quia in Apocalypsi 7. n.9. scriptum est, *Vidi turbam magnam &c. ex omni populo, tribu, lingua, & natione.* 542.

Beda in Gloss. ordin. — Apoc. 7. n. 9.

4. Responsio Maldonati in cap.3. Lucae. *Vt omnes homines conspecturi essent, quomodo Deus populum suum primum à Chaldaeorum, deinde à Diaboli tyrannide liberaturus esset, sicut* Ps.73.n.12. dicitur; *operatus est salutem in medio terrae, id est, toto inspectante terrarum orbe, &* Ps.97.n.3. *Viderunt omnes termini terrae salutare Dei nostri.* 543.

Maldonat. ad c. 3. Lucae. — Ps. 73. n. 12. — Ps. 97. n. 3.

5. Responsio: *Omnis caro videbit salutare Dei, id est, omnes homines gustabunt comedendo carnem eius in Eucharistia Sacramentatam. Et quicumque voluerit oculis fidei illam videre & gustare salutare Dei, expers erit; quia quicumque manducauerit ex hoc pane viuet in aeternum, & per* Ioann. cap.6. dicitur, *Nisi manducaueritis carnem &c. & biberitis eius sanguinem non habebitis vitam in vobis.* Vnde idem Isaias cap. 55. num.1. *Inuitat* 544.

Auctoris mens. Salutare Dei Eucharistia Sacramentum. — Ioan. c. 6. — Isai. c. 55. n. 1

gaudia comedentium Christi corpus inaudita. Inuitat ad videndum salutare Dei, omnes sitientes venite ad aquas, & qui non habetis argentum properate, edite, & comedite, venite emite absque argento, & absque vlla commutatione &c. videbitis, & gaudebit cor vestrum. Quasi dicat, omni gaudio replebitur quicumque oculis fidei accesserit
1.Cor.2.n.9 ad videndam carnem salutarem Dei; *quia neque auris audiuit, neque oculus vidit, neque in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus videntibus, & gustantibus salutarem carnem Sacramentatam Dei nostri.*

545. Chrysost. in caten. S.Thom. 6. RESPONSIO Chrysostomi in caten. S.Thom. qui ait: *Vsque ad finem mundi diffundetur Euangelij virtus, atque cognito ex more ferino, & obstinata voluntate ad mansuetudinem, & lenitatem, humanum genus conuertetur* Et addit Sanctus; *non autem solum Iudæi, & proselyti; imo tota humana natura salutare Dei videbit.* Quasi dicat, cum scriptum sit, *quod fiet vnus Pastor, & ouile vnum.* Ioan.cap.11.n.16. vsque ad tale tempus prædicatio Euangelij aspera corda, & dura conuertet ad fidem, & lenitatem Euangelicæ doctrinæ, & cum omnes gregem, & Pastorem recognoscant tunc videbit omnis caro salutare Dei nostri. Et tunc sententia Tertulliani adimplebitur, *quia fient, quæ obliqua sunt directa; & colles æquabit vallibus, & obliqua diriget in rectitudines, & campos.*

Euangelij virtus magna. Ioan.c.11. n.16. Pastor Christus omnes conuertet ad fidem. Translat. Tertull.

TRACTATVS XVI.

AD MORES,

In Cap. III. Lucæ.

DIFFICVLTAS IV. ad mores.

Quæ sint viæ rectæ quas Domino debemus parare?

546. Abul q.2. in Matth.c.3. QVÆRETVR, quomodo vermis homo potest præparare vias Domino?

1. RESPONSIO est Abulensis q.2. citata in littera, qui ait, *Vias per quas Dominus venit ad nos, & nos ad eum tendimus, est obseruatio legis Dei. Sed væ nobis, quia antequam discedamus de hac vita possumus dicere: ergo errauimus à via*
Sap.5.n.6. *veritatis*, Sap.cap.5.n.6. *Quia licet omnes legem Dei confiteamur; tamen à recta via obseruationis legis erramus.*

547. Orig.hom.1. in Iudic.3. Interrogat Origenes hom. 1. in Iudic. quomodo de filiis Israël, cum ingrederentur terram promissionis, dicitur: *Nouerunt omnia opera*
Iudic.2.n.7. *Domini.* Iudic.2.n.7. *Nunquid quia nouerunt vias Dei operati sunt circa obseruantiam legis? Num propter intelligentiam legis facti sunt operatores eius?* Et respondet *quis est, qui cognouit omnia opera Domini, nisi qui facit ea.* Et addit: *sicut enim de filiis Heli dicitur, quod erant filij pestilentiæ nescientes Dominum.* 1.Reg.2.n.12. *Non*
1.Reg.2. n.12. *quod ignorarent Dominum, qui vtique & Doctores erant cæterorum, sed quia sic agebant, vt agunt illi, qui nesciunt Dominum.* Quasi dicat, vias Domini non præparat qui solum cognoscit legem, & tanquam Ethnicus & Gentilis obseruat eam: O miseri ingeniosi, & subtiles, in intellectu, quantum à vera via Dei aberratis, viuendo sicut Barbari; qui non cognouerunt vias Domini.

Vnde interrogat Sanctus Cyrillus Alexandrinus lib.6. in Ioan.cap.11. *Qui sunt illi, de quibus Christus loquitur, est Pater meus qui glorificet me, quem vos dicitis, quia Deus vester est, & non cognouistis eum?* Ioan.8.n.54. Et respondit *Legis periti, & Doctores legis, qui quamuis legem legebant, eam tamen non obseruabant, & sic non intelligebant: nam soli cognoscere Deum dicuntur* (inquit Cyrillus) *qui viam mandatorum eius perambulant, neque ab ea declinant.* Quasi dicat: O quanti sunt in Ecclesia Dei, qui quamuis speculatiuè Deum cognoscunt practicè nescire dicuntur; quia vias Domini nolunt parare, de quibus Apostolus loquitur ad Titum 1. n.16. *Qui confitentur nosse Deum; factis autem negant.* Sic igitur Iudæi, quia Dei præcepta non obseruabant rectè de illis Isai.40. dicitur, *Parate vias Domino, rectas facite semitas eius per quas possitis ad Deum tendere, & Deus ad vos venire.* 548. S. Cyrill. Alex.lib.6. in Ioan.c.11 Ioan.8.n.54. Cyrill.citat. Ad Tit.1. n.16. Isai 40.n.5.

2. RESPONSIO Tertulliani citati, qui ait, *Vias obliquas planas facit, qui in compendio diligit Deum, & proximum suum.* 549. Tert.citat.

Interrogat Oleaster in Exod cap.20.n.6. *Qui sunt qui custodiunt mandata Dei*, de quibus dicitur Exod.20.n.6. *Diligentibus me, & custodientibus mandata mea?* Et respondet: *Illi in compendio diligunt Deum, qui non solum verbo, sed exemplo, & opere diligunt*, sicut dicitur Ioan.14. n.23. *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & qui non diligit me sermones meos non seruat.* Quasi dicat, aduertite quantum noceat iniquitas, & quid valeat dilectio vt iniquitas non solum noceat facienti, & dilectio non solum prosit ipsi diligenti. 550. Oleast. in Exod.20. n.6. Transl.Pag. in c.20. Exod. Ioan.14. n.23. Amoris effectus.

Exemplum est de vtroque in 4.lib.Reg.cap.5. n.15. *Gyezi seruus Elisei obcæcatus desiderio pecuniarum à Naaman festinus munera petiit, & non* 551. 4.Reg.c.5. n.15.

solum

Cupiditas nocuit multis. *solum sibi, sed & Elisæo innocenti nocuit sua cupiditate à qua opprimebatur, quia infamauit Prophetam nota cupiditatis, & peccato venditionis miraculi.* Vides quomodo iniquitas non solum noceat facienti. Sed quomodo dilectio prosit non solum ipsi diligenti patet; *Dilectio inimicorum vtilis.* quia ingens miraculum fecit Elisæus sanando Naaman, singulareque præbuit exemplum pecunias pro curatione oblatas negligendo, & Giezi peccatum cupiditatis parcendo, & sicut proximum diligendo, & ista dilectio non solum profuit Elisæo sed Naaman: nam admiratus dixit, *Non faciet vltra seruus tuus holocaustum aut victimam Diis alienis, nisi Domino.* 4.Reg.17. (4.Reg.5. n.17.) Quasi dicat: plus motus fuit Naaman exemplo dilectionis Elisæi ad inimicum Giezi quam miraculo sanitatis à lepra; quia pro miraculo tantum dixit: *Verè scio quod non sit alius Deus in vniuersa terra.* 4. Reg. 5. num. 15. (*Bonũ exemplum multis prodest.* 4.Reg.5. n.15. August. serm.207.) *Sed pro dilectione Giezi inimici,* inquit Augustinus serm. 207. *Mox Naaman diuinam sibi disciplinam indicit, superstitiosam abscindit, continuo se Deum venerari testatur, & detestari idolum profitetur.* Quasi dicat, quod si iniquitas non solum nocet facienti; dilectio non solum prodest ipsi diligenti, & hoc est, quod Tertullianus insinuat, vias obliquas rectas facit, qui in compendio diligit Deum, & proximum. (*Peccatores magis bono exemplo reducuntur.* Tertul.cit. lib.5.contra Marc.)

552. 3. Responsio sit Euthymij in littera, qui ait, *Quod implebitur omnis vallis in recto quod deerat pietate, & virtute,* &c. Quasi dicat, ad mores, quod differentias, & singularitates in domo sua odit Deus; quia nil ita docet, & conturbat viros perfectos, quam videre differentias in communitatibus, ita vt vnus manducet olera; alter delicatos cibos. (Euthym.cit. in litt. *Æqualitas inter Religiosos amabilis.*)

553. Interrogat Sanctus Bernardus serm. de natiuit. Virgin. *Quare tam dulciter, & amabiliter loquitur sponsa cum sponso, vt vnanimes corde, ore, & opere videantur dicere, dilectus meus mihi, & ego illi?* Et respondet ex ipso textu, *qui pascitur inter lilia.* Quasi dicat, etiam si iustus Prælatus debet permanere sicut lilium, & omnibus virtutibus plenus pullulare videatur; *tamen si non æqualiter pascitur inter lilia non complacet illi*; quia nihil ita subditos scandalizat quam singularitas in victu, potu, & vestitu: nam etsi iustus germinat *sicut lilium* (inquit Bernardus) *sed non ad lilium sponsus pascitur, nec in singularitate complacet sibi.* Quasi dicat, ad hoc Messias missus est in mundum, vt obliqua adæquet, & valles æquitate impleantur, & abusus mundi extinguatur, quod vnusquisque solum quæ sua sunt & amicorum suorum quærat. (Bern.serm. de nac.Virg. — Bern. cit. — *Amicorum subleuatio impios facit.*)

554. Ideo interrogat D. Hilarius in Matth.cap 5. Quare Christus comparat Synagogam lucernæ positæ sub modio Matth. cap. 5. num. 15. *Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio?* Et respondet, *quia erat singularis, & sibi solum, & filios suos tantummodo diligebat, quasi gallina pullos suos, & quasi modius qui ad mensuram granos continet. Synagogam Dominus digne modio comparat,* (inquit Hilarius) *quæ susceptos fructus intra se tantum receptos certum modum dimensæ obseruantiæ continebat.* Quasi dicat, odiosa erat Deo Synagoga, quatenus singularitatem superueniendo obseruabat, & solis suis amicis, & consanguineis Sacerdotes fouebant, & ipsi potibus delicatis, & cibis vtebantur, & erant singulares in actionibus suis aliud faciendo, & differenter prædicando; ideo dicebat Iesus, *Omnia quæ dixerint vobis, facite, solum opera eorum nolite facere.* Matth. 23. num. 3. *Ideo venit Messias,* inquit Abulensis, *vt rectas vias & planas faciat*; quia rectitudo & æqualitas semitas rectas facit; singularitates vero tortas, obliquas & odiosas. (D.Hilarius in Matth. c.5.n.15. Luc.11.n.33. — *Synagoga erat partialis ad suos, ideo fugienda.* — Matth.23. n.3. Abul.cit.)

555. 4. Responsio est D. Hieronymi, *Qui per montes intelligit superbos; per valles, qui vitio linguæ in abscondito loquuntur magnalia, & in occasione neque fortes, neque virtuosi, sed ignobiles, & imbecilles ostenduntur.* De quibus Sanctus Bernardus lib. 5. de consideratione ad Eugenium dicit: *Docuerunt linguam suam grandia loqui; cum vero operarentur exigua.* Quasi dicat, quanti sunt in mundo, quos Hispanica phrasis vocat *Valientes de entremes de comedia*, qui superbi sunt, laudanturque de mirabilibus factis, & cæteros tam in armis quam in litteris vilipendunt, & sunt in perpetuo murmure de alienis actionibus, & ipsi ad nihilum valent, nisi vt conculcentur ab hominibus. (S.Hier.cit. — S.Bern.lib.5. de consider. ad Eugen. — *Hispanica phrasis.*)

556. Interrogat Dionysius Carthusianus, *Quare Iudith cum esset fœmina nimis delicata & pulchra ausa est contra Assyrios ad pugnam in arenam descendere? Nunquid in brachio fortitudinis suæ poterat caput Holofernis abscindere?* Et respondit *superbia Assyriorum, quæ veluti montes opprimere volebat valles humiles Hebræorum, dedit illi victoriam. Audiamus quomodo exaltati loquebantur montes illi inflati superbia. Egressi sunt, vel ausi sunt,* (vt translatio Græca, ait) *egressi mures de cauernis suis, ausi sunt prouocare nos.* Iudith 14. num. 13. Quasi dicat, aspernantes humiles. *Maiori punitione digni sunt Israëlitæ propter audaciam, quam propter resistentiam. Sed ideo in fugam conuersi sunt* (inquit Carthusianus) *quia aspernanter loquuti sicut Assyrij de Israëlitis ex magnitudine electionis.* Quasi dicat, semper superbi sunt loquaces, & lingua exaltantur semper virtute sua, *sed Deus superbis resistit; humilibus autem dedit gratiam.* Et hoc dicit sententia Caietani, *montibus & collibus depressis, & vallibus repletis reducetur via æqualis, & erunt viæ leues.* (Dionys. Carthus. in l.Iudith. — *Humilitas exaltatur.* — Iudith 14. n.13. — Carthus.cit. — Iacob.4.n.6. — Translat. Caietani.)

557. 5. Responsio est Cyrilli citati in caten. qui ait, *Quod Propheta respondit ad illos qui ad parandam viam Domini ponunt impedimenta, quia semitas possumus rectas facere non obliquas & indirectas: nam sunt nonnulli ministrorum, præsertim qui subreptitiè & tacitè ditantur; omniaque officia venalia faciunt, & aliquando quærunt semitas, vt obliqua recta faciant, scilicet ædificando monasteria, vel capellas construendo, & alia pia opera exercendo (quod quidem bonum est) & laude dignum: sed aduerte, tu qui* (Cyril.in cat. — *De propriis, non de alienis opera facienda.*)

talia facis, quod melius est rectè & fideliter viuere, & de propriis, non de alienis eleemosynas facere.

558. Oleaster in Leuit.c.16. Interrogat Oleaster, *Quare præcipiebat Deus.* Leuitic. 16. *quod ad offerendum Deo hostias pro populo susciperet Sacerdos à cœtu filiorum Israël duos hircos?* Sic legit Pagninus. Et Respondet; *quia vnusquisque tenebatur ex propriis; hostias, quibus expiandus est Sacerdoti suppeditare.* Quasi dicat, *superuacaneum est quærere placere Deo de rebus alienis, & furto sublatis; cum vnusquisque teneatur reddere vnicuique quod suum est:* nam contrarium facere Hispanica phrasi dicitur *Esso es hurtar el puerco y dar los pies por Dios:* De fœminis enim quæ venerunt ad monumentum, vt vngerent corpus Iesu, notauit Marcus cap.16.num.1. *Quod ex propriis emerunt aromata sancta mulieres, non de alienis. Sic Dauid noluit Deum suum mutuatis aut grato quæsitis holocaustomatibus placare, sed propriis,* 1. Paralip, cap. 1. *Quia dilacerare pauperes Reipublicæ & statim mittere in corbonam templi.* Neque Iudæi crucifixores Iesu permiserunt dicentes: *Non licere in corbonam mittere, quia pretium sanguinis est;* id est, neque de pretio Discipulorum Iudæ, qui de pecuniis venditionis sanguinis Christi volunt pia opera facere. Et de his dicitur in sententia Tertulliani, *Quod quærunt obliqua recta facere, quærendo semitas asperas, & difficiles per quas Christus non ambulat.*

Primo restituere, deinde benefacere. *Hispanica loquutio.* Marc.16.n.1. 1.Paral.c.1. Matth.27. n.6. Tanslat. Tertul.cit.

559. Origen.cit. 6. RESPONSIO est Origenis citati, qui ait; *Quod aduentu Messiæ valles miseri desistent esse abiecti, & opprobriati, & montes esse incipient, quia fructibus Spiritus Sancti replebuntur peccatores, & propter Dei amorem animam suam ponent, vbi ostenditur maior charitas.*

560. Oleaster in Leuit.c.16. Transl.Pag. Interrogat Oleaster, *Quare præcepit Deus, si duo hirci ad Altare afferantur, Sacerdos daret super ambos sortes?* Leuit. 16. iuxta translationem Pagninam. Et respondet, *adumbratur in his duobus hircis peccator, qui pro sceleribus suis dignus est qui immoletur Domino, sed Dei munere liber euadit, & in solitudinem mittitur seu liberatur.* Quasi dicat, sit benedictus Dominus noster, qui mortem, quam pro peccatis nostris commerueramus in hircum transtulit, & posuit in eo peccatum omnium nostrum.

561. Leuit.16. Oleast.cit. Et si quæras, *Quare in sortes mittebatur hircus sacrificandus, & alter in desertum mittebatur?* Respondet Oleaster in Leuit. cap. 16. *Voluit Dominus ostendere in sortibus discrimen, in quo est peccator propter peccata sua, quod videlicet aut feris tradendus esset in montibus, aut Deo in altari immolandus.* Quasi dicat: ô quam Beatus est ille peccator, qui quasi vallis abiecta & obliqua, quæ non valebat, neque audebat ad cœlum leuare oculos suos pondere peccatorum oppressus. Sed forte diuina vsque ad montes Dei peruenit per martyrium, aut per pœnitentiam, de quo scriptum est, *pars autem Domini populus eius, Iacob funiculus hæreditatis eius.* Et hi sunt valles humiles, qui aduentu Messiæ conuersi sunt in montes Dei, & repleti fructibus gratiæ diuinæ de quibus scriptum est, *& valles abundabunt frumento.* Ps.64.n.14.

Peccatores abiecti pœnitentia sublimes fiunt. Ps.114.n.11.

7. RESPONSIO est Sancti Chrysostomi in caten. citati, qui ait, *Quod colles sunt homines ita elati, & superbi, quod quasi desperati viuunt sine spe alicuius boni operis quemadmodum collis in deserto fructum nullum profert; neque aliquis in eo seminat quia in vacuum laboraret: colles desperatos appellat,* inquit Sanctus, *non solum propter superbiam mentis, sed propter desperationis sterilitatem; collis enim nullum fructum producit.* 562. Chrysost. citat. in cat. S.Thom. Idem.

Interrogat Sanctus Zeno serm.5. de Isaia, *Qui sunt illi filij de quibus conqueritur lamentabiliter per Isaiam cap.1. num.2. filios enutriui, & exaltaui, ipsi autem spreuerunt me?* Et respondet, *filios populi sui, quos beneficiis ineffabilibus exaltauit, minatur; quia tam crudeles, & infructuosi steterunt, quod pietate, & benignitate diuina abutebantur, & pro seminatis beneficiis terra cordis eorum perfidias & crudelitates pullulabat, & nullum germen, neque fructus sperabatur de eis, quia semper steriles colles erant, Iudaicum populum* (inquit Sanctus Zeno) *vniuersum salutis suæ præsidium offendisse textus diuini carminis ostendet, in quo eum non seueritas condemnauit sed pietas.* Quasi dicat, nullum maius supplicium Dei est, quam id, quod ostendit cum sceleratis, qui abutuntur sua pietate quia steriles peccatores sunt, ita vt nulli prosint, & omnibus noceant. 563. D.Zeno. serm.5. de Isai. Isai.c.1.n.2.

Pietas Dei flagellum grande aliquando. S.Zenon citat. *Reprobi non beneficiis obligantur & omnibus nocent.*

Vnde Ambrosius interrogat, *Quare clementissimus Iesus permisit proditori suo osculum in sacrosancta eius facie dare?* Et respondet, *vt sua pietate sceleratum Discipulum flagitaret: nam benignitate & mansuetudine sua plusquam si fulgur descenderet de cœlo eum percussit. Vnde tanquam vallis desperata, & sine fructu eum dereliquit, & statim laqueo se suspendit.* Matth. 27. num. 6. *Neque immerito* (inquit Ambrosius) *grauiori telo tantæ dignitatis percussus est, quam si eum fulmine percussisset.* Et addit Sanctus Ambrosius: *Denique patientiam Domini ferre non potuit, qui maiestatem prodidit. Itaque abiit, pecuniam refudit & laqueo se suspendit.* Ecce fructus desperationis, & vallis sterilis, cordisque indurati superbi, & elati, quod multoties benignitate, & patientia Dei abutitur, & desperatur, & vsque ad abyssum non cessat peccare, vbi vt Origenes inquit, superbi montes humiliabuntur, quia vexatio dabit intellectum. 564. S.Ambros.

Iudas quare Christum osculauit. Matth.27. n.6. *Proterui mala morte pereunt.* Idem Sanct. *Peccatorum abyssus abutitur patientia Dei.* Origen.cit. Isai.28.n.19.

DIFFICVLTAS V.
ad mores.

Quomodo praua erunt directa?

QVæretur, quomodo praua per aduentum Christi conuersa sunt in directa?

1. RESPONSIO est Sancti Gregorij in Homil. qui ait: *Praua autem directa fiunt, cum* 565. Gregor. in hom.

cum malorum corda per iniustitiam detorta ad iustitiæ regulam diriguntur. Quasi dicat, in hoc appatet potentia Dei incarnati, vt Principum corda, & ministrorum eius per iniustitias detorta ad iustitiæ regulas dirigantur propter quod Prouerb. 21. num. 1. de conditione horum terribilium Principum dicitur: *Sicut diuisiones aquarum*, vel vt Septuaginta legunt, *Sicut impetus aquæ, ita cor Regis in manu Domini:* Quasi dicat, cor Regis induratum, à solo Deo coërcetur, quia si aliquis Prædicator, vel iustus voluerit ad iustitiam eum reducere, quasi impetus aquarum rapit quidquid ei opponitur, sic cor obliquum Principis omnes confundere conatur.

Prou. 21. n. 1. Transl. 70. *Rex incapax irreprehensibilis.*

566. Interrogat Oleaster, *Quare prodigia Moysi contra Regem Pharaonem inceperunt per virgam, quæ versa est in Draconem.* Exod. cap. 7. num. 10. Et respondet *à Dracone incepit, vt Regem deterreret magis, sed non profuit.* Quasi dicat, corda indurata Regum, & ministrorum eius, neque draconibus terrentur, & si detorta monstrantur neque terroribus, neque prodigiis cœli ad iustitiam reuocantur.

Oleaster in Exod. c. 7. n. 10. *Ministri detestabiles.*

567. Miratur Eusebius lib. 11. de Præparatione Euangelica cap. 7. *De prudentia mirabili mulieris Thecuitis, quæ de conditione Regia sic alloquuta est cum Dauid, omnes morimur & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur.* 2. Reg. 14. num. 14. Quasi dicat, ô Rex aduerte, quod conditio Regum similis est aquæ decurrentis, quæ facilè labitur; sed difficilè reuocatur.

Euseb. lib. 11. de Præparat. Euang. c. 7. 2. Reg. 14. n. 14.

568. Hinc iterum Oleaster interrogat, quare dixit Dominus Moysi, *Vade iterum ad Pharaonem, & aquæ conuertentur in sanguinem coram Pharhoh*, sic legit Pagnin. Exod. 7. num. 18. Et respondit, *quia solet Deus Regum impiorum compedes aggrauare; prius enim leuiora proponit; postea grauiora.* Quasi dicat, ita corda magnatorum detorta sunt vt leuioribus, neque grauioribus suppliciis, & prodigiis cælestibus ad veram iustitiam reducantur, ideo additur *in cordibus Parahoh.* Quasi dicat, mirum valde est, quod dederit Deus oculos impiis, Principibus & ministris, etiamsi in oculis eorum quotidie signa faciat; neque tamen sinat eos videre, vt à malo retrahantur; & negare non possumus Dei magnum munus esse cognoscere Reges & ministros flagella Dei; quia si cognouissent, praua recta facerent, & corda detorta ad iustitiam reuocarentur. Et ideo immobiles in obstinatione persistunt, quia non cognoscunt se posse errare; quia non sunt ignaui & ignorantes, sicut cæteri homines. Vnde Heraclius dicere solebat, vt refert Eusebius loco supra citato cap. 7. *Sicut nemini licet eumdem fluuium bis intrare, quia cum iterato intras, iam alter est. Ita neminem posse in eundem hominem bis incurrere, quia si mutatur status in singula penè momenta ab eo qui fuerat mutatur.* Quasi dicat, sicut fluuius nunquam in eodem statu permanet, nam iam decrescit, iam alter est: sic homo qui ad statum dignitatis & ministri accessit varius est; neque se cognoscit, quia inflexibilis & alter est; neque ad veram iustitiam, si detortus est, reuocatur: nam qui antea mitis, & suauis, & humiliter se recognoscebat, iam

Exod. c. 7. Translat. Pagnin. in Exod. 7. n. 18. *Corda Regũ dura.* Euseb. loc. cit. c. 7.

exaltat se supra se, neque vias asperas recognoscit, neque cor prauum liquescit, quia honores mutant mores, id est, conditiones.

Honores mutant mores, & oppositio similiter.

2. Responsio est Hieronymi in [illegible] citati, qui ait; *Montes sunt qui sua æstimatione cæteros vilipendunt, & omnes in sua comparatione valles humiles reputantur.* Interrogat Chrysostomus in imperfecto hom. 2. *Quare Herodes tanta crudelitate incensus occidit infantes, à quibus nullum damnum receperat?* Et respondet, *quia sua æstimatione, & cogitatione lacerabant viscera sua, eo quod Reges parui momenti quos ille tantum despexit illuderent eum. Irascebatur Herodes* (inquit Chrysostomus) *quia quibus ille sedens in throno regni, & vestitus purpura contempserat, his Iesus paruulus, & pannis inuolutus placuit.* Quasi dicat, hoc ad diuinam prouidentiam pertinet, vt elati à paruulis despectis multoties torqueantur. Exemplum euidens in Aman priuato à Rege, cui omnia obediebant, & qui omnes Principes aspernabatur (diuina prouidentia sic ordinante) à paruulo & humili Mardochæo torqueretur, vt exclamans diceret *Zare vxori suæ, Regina quoque Esther nullum alium ad conuiuium vocauit præter me, apud quam cras pransurus sum.* Esther cap. 5. num. 12. *Et addit ad probandum intentum. Sed nihil me habere puto quamdiu videro Mardochæum sedentem ante ianuam Palatij.* Quasi dicat, omnia mihi prospera in nihilum redacta sunt; quia video me à paupere Iudæo aspernatum. Idem contigit Pharisæo, *qui cæteros aspernabatur tanquam peccatores, sed Dominus despexit illum, & publicanum exaudiuit.* 569.

Hieron. cit. Chrysost. in imperfect. hom. 2. *Superbi omnes despiciũt.* Idem Chrysost. citat. Esther c. 5. n. 12. Lucæ c. 18. n. 13.

570. Interrogat Chrysostomus, *In quo aggrauabant, & torquebant Ægyptij Hebræos, siquidem semper in operibus luti, & lateris diu, noctuque instabant?* Et respondet, *aggrauabant illudentes eis.* Exod. 1. num. 13. Quasi diceret, *nulla maior molestia neque labor afflictis superuenire potest quam illudi ab inimicis, verbis asperis, & aspernatione superba.* Sed Dei prouidentia puniri sunt illudentes: nam Ægyptum spoliatam Hebræi dimiserunt, & illusos superbos reliquerunt. Vnde dicitur, 1. Reg. num. 16. *Quare aggrauatis corde vestra, sicut aggrauauit Ægyptus & Pharao cor suum.* Vnde Septuaginta legerunt, *Nonne postquam percussus est tunc dimisit eos.* Ac si dicat, vt Oleaster notauit; *Nonne qui alios illuserunt illusi sunt; quia accipientes munera pretiosa fugerunt, & mare transierunt, & Ægyptij illusis suffocatis remanserunt & filij Israël victores, quia prouidentia Dei est, vt aspera & dura corda, qui vt montes exaltati de vallibus humilibus irrident, obliqua & detorta remaneant & illudantur à iustis*, vt patet Sapient. cap. 5. num. 4. *Quando dicebant nos insensati, vitam illorum æstimabamus insaniam: sed ecce, quasi dicant, illusi sumus, quia inter filios Dei computati sunt.*

Chrysost. hom. 8. in Matth. Exod. 1. n. 13. *Graue supplicii illusio.* 1. Reg. n. 16. Transl. 70. Oleaster in Exod. Sap. c. 5. n. 4.

571. 3. Responsio est Lyrani, qui moraliter ait: *Aspera in vias planas erunt, quando per exercitium bonum efficitur leue, quod prius erat durum. Et sic disponitur auditor verbi diuini ad videndum salutare Dei.* Quasi dicat, Sacramenta

Lyra. noster in Luc. c. 3.

Inspirationes Dei ineffabiles. menta (id est, res absconditas) quæ Deus per exercitium audiendi verba diuina per inspirationes condonat auditoribus sunt ineffabilia.

572. Greg. l. mor. in Iob. c. 4. n. 12. Transl. alia. Interrogat Sanctus Gregorius lib. moral. in Iob, quomodo intelliguntur verba illa Iob, cap. 4. num. 12. *Et quasi furtiuè suscepit auris mea verba susurri eius, vel vt alij legunt festinanter?* Et respondet, *furtiuè audit peccator verba Dei quando festinanter, & quasi violenter audit sermones verbi diuini. Sed quemadmodum viator, cum per deserta loca transit sitibundus, & à longe audit & non videt susurrum fontis aquæ de alto in vallem cadentis. Et attente iterum quærit sonitum, & tandem inuenit scaturigines fontis, & bibens satiatur ab ardoribus sitis & solis.* *Verbum Dei etiam impij audiant.* *Sic peccator non assuetus ad audiendum verbum diuinum aliquando audit verba, quæ cor eius penetrant, & sitim & calorem extinguunt*; quia inquit Gregor. Gregor. cit. sup. *Venæ aquarum sunt inspirationes internæ, in quibus Deus loquitur, & peccator sentit se errasse, & à fallaciis Diaboli præuaricatum ambulasse.*

573. Oleaster in Gen. cap. 3. n. 14. Transl. Pag. Interrogat Oleaster, *Quare dixit Deus serpenti maledictus eris super omni bestia agri.* Genes. 3. num. 14. sic Pagninus. Et respondet, *vt videas quanti faciat Deus decipere seruos suos, & quàm facilè decipi possunt, & quanti faciat reducere peccatores propter verbum suum.* 1. Cor. 13. n. 7. Propter quod dixit Paulus, *Charitas omnia credit, omnia sperat, omnia suffert.* Ac si dicat, quia omnia sperat propter verba prædicationis omnia suffert. Homo enim qui magna & grauia mala patitur, quidquid ei de sua liberatione dicitur facilè sperat: *Captiuus facilè credit suam libertatem.* quisquis autem sperat, facilè narranti credit quod sperat. Ideo ad Prædicatores pertinet dicere peccatoribus, Ps. 9. n. 11. *Sperent in te, qui nouerunt nomen tuum.* Quibus verbis corda aggrauata, aspera, & fatigata respirant, & postulant à Deo misericordiam, vt inquit Lyranus citatus, quia per exercitium audiendi verbum Dei quod erat asperum & durum leue fit.

574. Caietan. cit. in littera. 4. Responsio est Caietani, qui ait, *Quod aduentu Domini aspera erunt directa; quia corda Gentilium crudelia verbo Domini* S. Ambros. præfat. l. 4. in Luc. *leniora & suauiora fient.* Vnde Ambros. præfat. lib. 4. in Lucam ait, *Non claudendæ igitur sunt aures, sed reserandæ, vt Christi vox possit audiri, quia quisquis perceperit naufragium non timebit.* *Effectus mirabiles diuini verbi.* Quasi dicat, nullum profundum abyssum gurgitum, aquarum est, quod verbum Domini suaue & serenum non conuertat.

575. Lyranus in sua glossa in Eccles. c. 4. n. 20. Interrogat noster Lyranus in Ecclesiast. cap. 4. num. 20. *Cuius est illa tam suauis lingua, quæ super melodiam Tibiæ & Psalterij lenitatem causat, & asperitatem auertit? Tibia & Psalterium,* inquit Ecclesiasticus, *suauem faciunt melodiam, & super vtraque lingua suauis.* Respondet Lyra, *lingua illa est Prædicatoris verbi Dei de fide & moribus differentis, vt aspera & dura corda suauia & leuia faciat,* vt Isaias Isai. c. 40. n. 5. cap. 40. n. 5. dixit.

576. Et quid mirum, quod verbum Dei dura, *Vt silices corda lenia & suauia vt aquas dulces faciat, si insanos mores vtriusque appetitus concupiscibilis, & irascibilis sopiat & frenet. Si sonus musicæ suauis animos suspendit, & potentias eleuat.* Nam Timotheus teste Plutarcho lib. de musica. Plutarch. l. de musica. *Alexandrum leone duriorem adhibito conceptu reddebat agno mitiorem.* Vnde dicit Clemens Alexandrinus in oratione ad gentes: Clem. Alex. in oratione ad Gent. *Solus cantor meus (id est Verbum diuinum) quod prædicabat difficillimas feras mansuescit.* Exemplis vera monstrantur. *Erat Saulus vallis praua cum spirans minarum cædes in Discipulos Domini ab Hierosolymis in Damascum petiit? Conuersus fuit in lenitatem, & mansuetudinem agni quando Christo respondit.* Actor. cap. 9. n. 5. Actor. c. 9. n. 4. & 5. *Domine quid me vis facere?* Et quot peccatores duriores saxis, & feris crudeliores audito verbo Dei conuersi sunt, & quotidie conuertuntur, & ex peccatoribus facti sunt præcones verbi Dei pœnitentiam clamantes, & dicentes cum Apostolo ad Galat. 4. num. 12. Ad Galat. 4. n. 12. *Estote sicut & ego, quia & ego sicut vos.* Quasi dicat, vt Augustinus ait, Aug. serm. de conuers. Pauli. *Antea lupus rapax, nunc autem agnus mansuetus.* Vnde Iustinus Martyr orat. 2. ad Græcos ait: Iustin. mart. orat. 2. ad Græcos. *Sicut incantator peritus formidabilem serpentem fugat, postquam fecit vt de suo latibulo exiret. Sic Homo Dei ex intimis animi penetralibus formidabiles sensuum affectus expellit, ac primum cupiditatem ex qua quidquid formidabile est, nascitur.* *Prædicatores, Regum fugiant, cum veritates prædicauerint quia venena contra illos machinantur.* Ac si dicat, quemadmodum gelu condensum calore solis liquescit & stillat liquidas & dulces aquas. Sic verbum Dei libidine extincta stillat dulces lachrymarum fontes, quæ quasi in vehiculo exhauriunt serpentes, qui in corde latebant, *Verbum Dei dura corda conuertit.* & indurabant cor, & hoc est *praua facere directa & dura leuia,* vt Caietanus insinuauit, *Lachrymæ corda dura mollescunt.* & Psalmista comprobat, qui ait, *Emittet verbum suum, & liquefaciet ea.* Ps. 147. num. 18. Caietan. cit. Ps. 147. n. 18. id est, corda praua in recta reducentur propter aduentum Domini, & verba Euangelij sui prædicata.

DIFFICVLTAS VI.
ad mores.

Quomodo videbit omnis caro salutare Dei?

QVæritur, quomodo omnis caro potest videre salutare Dei, id est, eius incarnationem cum remotæ nationes impossibile videtur quod possint Christum passibilem videre? Textus Isai. c. 50.

577. S. Anton. de Pad. Dom. 4. citata. 1. Responsio sit Sancti Antonij de Padua Dom. 4. aduentus citata, *Quod die extremi iudicij intelligendum est quando forma humana ante tribunal Christi omnis caro apparebit.*

578. Abulens. in Matth. c. 25. Greg. apud Abul. Interrogat Abulensis in Matth. cap. 25. *Quare iudicium Dei incipiendum est à iustis, & prædestinatis.* Et respondet ex diuino Gregorio, *quia electorum proprium est hic cogitationibus iudicij conteri, vt ad præmia æternæ hæreditatis debeant peruenire.* Quasi dicat, iusti vident in hac vita *Iusti semper cogitant diem iudicij.* præmeditando iudicem in carne impassibilem venturum, & ideo ex timore iudicij horribilis premuniuntur, & quemadmodum perfecta charitas foras mittit timorem: sic perfectus timor introducit

ducit Dei amorem. Et sic alacriter expectant iusti videre salutare Dei; impij vero, quia nunquam cogitationibus æterni iudicij conteruntur formidant videre quem contempsisse recordantur, ut idem Gregorius ait. *Idem Greg. in homil.*

579. Interrogat Theophylactus citatus apud Abulensem in cap. 25. Matth. *Quare cum tam vehemens tempestas erat in mari, ita ut omnes timore repleti clamabant ad cœlum, quia nauis periclitabatur, & tunc Propheta Ionas dixit mittite me in mari, & cessabit tempestas, quia propter me orta est.* Ionæ cap. 1. n. 12. Quare ergo in tam periculoso discrimine nautæ accedentes ad Ionam dixerunt, *cuius causa malum hoc est.* Ionæ cap. 1. n. 11. Et respondit, *Percontantur ut vbi didicerint delictum, experiantur, expiare & emendare.* Quasi dicat, quærunt signa peccatorum Ionæ, ut & ipsi emendentur, & liberentur à simili tempestate. Propter hoc dicit Sanctus Antonius de Padua sermone citato, *Omnis caro videbit salutare Dei in die iudicij.* Quasi dicat, si tempestatem diei illius quis vult temperare, *in hoc sæculo prematur timore iudicij ut firmetur in amore Dei.* De signis & timore iudicij vide plura in nostro primo tomo fragmentorum Sanctorum Patrum serm, de iudicio fol. 2. 14. & 16.

Theophylact. apud Abul. citat. — Ionæ c. 1. n. 12. — Ibi. n. 11. — Hispanica locutio Escarmentar en cabeça agena. — S. Anton. de Pad. citat. — Auctor. 1. tom. fragm. Sanct. Patrū fol. 2. & 14. & 16.

580. 2. RESPONSIO Nicolai de Lyra, qui ait, *Quod videbit omnis caro salutare Dei, quia fructus Euangelicæ prædicationis in omnem terram exibit, quia non datur ignorantia inuincibilis mysteriorum fidei*, ut cum S. Thom. tenent omnes Theologi 1. 2.

Lyra citat. — Theologi 1. 2. S. Th. ibi.

581. Interrogat Diuus Chrysologus serm. de tent. *Quare Christus è pinnaculo templi non se manifestauit populo, ut omnes salutare Dei cognoscerent, & Verbum incarnatum adorarent?* Et respondet, *se Dominum utique Deum intelligi voluit, qui non de pinnaculo templi tantum se dedit ad terram, sed è cœlis ad inferos vsque iactauit.* Quasi dicat, non solùm populo Hierosolymitano & Iudaico ostendit se Deum, sed ideo de cœlis descendit Christus ut à solis ortu vsque ad occasum innotesceret mysterium suæ incarnationis. Vnde Athanasius oratione de Verbi incarnatione, ait: *Ea igitur de causa verbum homo genitus est, ut præstringeret, obscuraretque rebus suis gestis quidquid vnquam ab hominibus gestum est.* Quasi dicat, Alexander in Græcia, Romæ Cæsares, Hispaniæ Gothi, Asiæ Imperator Constantinus. *Sed Christus rebus suis gestis, & miraculis per diuinitatem operatus in omnem terram per Euangelium prædicationis suæ innotuit, quod vnquam ab hominibus gestum est.* Et addit Sanctus Athanasius, *Ut vbicumque homines sensibus suis ad credendum numen præoccupati essent, inde eos adduceret, & de Patre suo illos certiores redderet.* Quasi dicat, ita vsque ad vltimos fines terræ peruenit sonus Euangelij, quod Gentiles, Parthi, Medi, & Barbaræ nationes qui suis Diis præoccupati erant ore, corde & animo per Euangelium ad Deum Patrem omnipotentem reducti sunt. Et verbum caro factum per fidem viderunt. Et ideo dicitur per Isaiam 40. *Et videbit omnis caro salutare Dei.*

Chrysolog. ser. de tent. — Omnes peccatores vult Deus saluare. — Athan. orat. de verbi incarn. — Vniuersis nationibus Christus clarior. — Athan. citat. — Fidei promulgatio ingens. — Isai. 40. n. 5.

582. 3. RESPONSIO est Bedæ citati, *Qui in hac vita ait videre omnes Christum possibile est, sed oculis fidei; quia fides multo certior est, quam visio oculorum, ideo dicitur videbit omnis caro salutare Dei;* Quasi dicat, *venturum est tempus,*

Beda in Gloss. Lucæ 3.

cum erit vnus Pastor, & vnum ouile; quia Gentiles & Iudæi credituri sunt in Deum. *Ioan citat. c. 10 n. 16.*

583. Interrogat Cassianus lib. 3. cap. 13. *Quare Herodes Rex vocauit Magos clam, & occultè, & non coram Scribis, & Doctoribus legis.* Et primo respondet ex Chrysologo serm. 158. *Quia palam nil audet simulata mens.* Quasi dicat, quia Herodes machinabatur mortem innocentium? Et si quæras, *Quomodo, & quando intrauerunt tres Reges interrogantes, vbi est, qui natus est Rex Iudæorum, non fecit illos clam vocare?* Respondet Cassianus, *quia Scribæ, & Sacerdotes, & legis Doctores dixerunt Regi Prophetiam Balaam: Ex te enim ô Bethleem exiet Dux, qui regat populum meum Israel & dixerunt Regi, quod Prophetiæ sunt magis credibiles, quam visio oculorum.* Ideo timuit Rex valde, & magis quam audiendo Reges dicentes: *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum. Amplius tremefactus Herodes* (inquit Cassianus) *ex Prophetia in concione à legis peritis recitata, quam ex interrogatione Magorum.* Quasi diceret, quia testimonium Prophetæ pertinebat ad fidem, & Magorum testationem ad visum oculorum. Ideo clam vocauit Magos absque præsentia Iudæorum, quibus placeret sui Regis aduentus. Propter hoc dicit Beda citatus, *Quod oculis fidei videbit omnis caro salutare Dei, id est, magis euidentius, quam si oculis viderent.* Quia ut Petrus de fide loquendo, ait: *Habemus firmiorem Propheticum sermonem cui benefacitis attendentes, quasi lucernæ lucenti in caliginoso loco.* Vnde Rupertus ait: *Sicut audiuimus sic vidimus in cœlo, id est, quæ de fide tenemus in cœlo videbimus, vbi multo certior, & verax est visio, quam ista temporalis visibilitas, vbi in phantasmatibus, & speciebus potest esse fallacia propter obiectorum conturbationem.*

Cassian. l. 3. c. 13. — Chrysolog. serm. 158. — Matth. c. 2. n. 2. — Cassian. cit. Matth. 2. n. 6. — Michæ. c. 5. n. 2. — Cassian cit. — Fides certior visu. — Beda cit. — 2. Pet. 1. n. 19. — Rupert. cit. — In sensibus potest esse falsitas non in fide.

584. 4. RESPONSIO, *Tunc videt omnis caro salutare Dei, cum carnem Christi Sacramentatam oculis fidei videmus.* Et si dicas, *quod non capis, neque quod vides animosa firmat fides, & sic neque caro gustatur neque videtur.* Sed attende quid Christus dicat, *quotiescumque hæc feceritis in mei memoriam facietis.* Sed interrogo ad quid tunc memoria Christi? Respondet Drogo, *ut rememorarentur quod manibus suis panem fregit, & dixit*, Lucæ 22. num. 20. *Accipite, & manducate; quia quando fregit corpus suum medullam corporis, quæ intus latebat, ostendit, ideo dicit in mei memoriam facietis, id est, in diuinitatem meam credetis, quia dum patitur, cognoscitur, & oculis fidei creditur quando gustatur caro Christi.* Vnde Lucæ 24. n. 35. dicitur, *Quod duo Discipuli cognouerunt illum in fractione panis* Quasi dicat, *quod nunquam Christus melius cognoscitur quam cum patitur.* Hinc Drogo de Sacram. Dominicæ Passionis: *nisi enim patiaris non cognosceris.* Quasi dicat, *quotiescumque carnem tuam dentibus premimus & gustamus per fidem; apprehendimus quod Christum tangimus, & carnem eius gustamus, & hoc est videre, & gustare salutare Dei.*

Auctoris mens. — S. Thom. in opusc. — Drogo de Sacram. Dom. Pass. — Luc. 22. n. 20 — Luc 24. n. 35 — Eucharistiæ encomia.

585. Et si Aristoteles dixit, *Quod qualis apparet finis, talia omnia videntur quæ ad illum consequendum conducunt. Quare qui finem fidei apprehendit carnem Christi in Sacramento non gustauit, quamuis accidentia videat, & panem sapiat.* Interrogat Oleaster in Genes. cap. 3. n. 6. Quare

Arist. citat. ab Oleast. in Gen. — Oleaster.

dicitur *quod vidit mulier quod bona eſſet arbor*
[Tranſl. Pag.] *ad veſcendum* (ſic legit Pagn. vbi vulgata) fru-
ctum: *Nunquam enim Eua guſtauerat aut ſenſe-*
[Oleaſter.] *rat fructum arboris* (inquit Oleaſter) *vnde ergo*
[Imaginatio facit caſum.] *nouerat fructum bonum ad veſcendum?* Et reſpon-
det *ex corrupto affectu, quo afficiebatur ſcientia*
boni & mali: quia fœmina cœpit affici ſcientia
deſiderio, & ideo pomum apparuit deſiderabile. [Quare dicitur admirabile Sacramentū Euchariſtiæ.]
Et quod mirabilius eſt guſtui ſuaue. Si ergo qualis
apparet finis talia omnia videntur. Cur non vide-
bit omnis caro ſalutare Dei, cum carnem Chriſti
manducat Sacramentatam ex affectu amoris Dei, [Fides ſuperat omnes affectus amoris.]
quo per fidem afficitur & apprehendit, quod tangit
corpus, & guſtat carnem eius.

TRACTATVS XVII.

In Cap. I. Matthæi.

De Deſponſatione Ioſeph.

TEXTVS.

18. CVM eſſet deſponſata Mater Maria Ioſeph, antequam conuenirent,
inuenta eſt in vtero habens de Spiritu Sancto. 19. Ioſeph autem vir
eius cum eſſet iuſtus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimit-
tere eam.

EXPOSITIO LITTERÆ circa intentum Euangeliſtæ.

586. QVONIAM ſuperius dixerat Euangeliſta; Iacob autem genuit Ioſeph, cui deſponſata Maria genuit Ieſum, ne aliquis audientium exiſtimaret ſic eſſe natiuitatem, quomodo præcedentium Patrum, ipſe ordinem narrationis ſuæ præcedens dixit: Chriſti autem ge-
[Chryſoſt. in hom. ad c. 1. Matth.] neratio ſic erat, quaſi dicat (inquit Chryſoſtomus in Matth. cap. 1. *Generatio eorum quos expoſuimus Patrum ſic fuit, quemadmodum retuli; Chriſti autem generatio non ſic, ſed ita erat. Cum eſſet deſponſata Mater Maria Ioſeph*; quaſi aliquod nouum promitteret, modum generationis & diceret, *ne audiens virum Mariæ æſtimes natum eſſe lege naturæ.*

587. Abulenſis q. 38. in cap. 1. Matth. *Reddit inten-*
[Abul. q. 38. in cap. 1. Matth.] *tum Euangeliſtæ hoc ſcribentis; quia Matthæus ſupra ſcripſerat Chriſti genealogiam, in qua oſtendit Chriſti veram humanitatem ex progenie Dauid. Hic oſtendit eius Deitatem per modum conceptionis mirabilem. Et ſic primo ponitur Virginis miraculoſa conceptio.* Secundo, *dubitatio Ioſeph.* Tertio, *clara dubij certificatio.*

588. Inuenta eſt habens de Spiritu Sancto *à Ioſeph*
[Hieronym. in Matth. cap. 1. Abul. citat.] *viro ſuo*, inquit Hieronymus, *qui pene licentia maritali omnia nouerat*, hoc eſt, vt Abulenſis q. citata, dicit; *Quia ſponſus eius cognouit quod vterus eius iam turgebat creſcente corpore Dominico, & iam non poterat occultari, cum eſſet prægnans.* Et dicitur, *quod inuenta eſt habens de Spiritu Sancto*, non quidem quod Ioſeph hoc inueniret, imo potius contrarium putabat; quia vacillabat cor eius, ſi fortè concepiſſet ex adulterio. Sic dicitur in textu Matth. 1. *quia voluit occultè dimittere eam*; tamen ſi inueniſſet quod erat de Spiritu ſancto, nollet eam dimittere, vt bene notauit Abulenſis q. 28. inuenit ergo Ioſeph, quod habe- [Abul. q. 28. in Matth.]
bat Maria in vtero & non inuenit quod erat de Spiritu Sancto. Et ſic intelligendum eſt, quod conceptus ille Mariæ erat de Spiritu Sancto. Cætera in difficultatibus litteræ patebunt.

TRANSLATIONES præter vulgatam circa Textum.

Vetus tranſlatio. 1. Cum eſſet deſponſata Mater Maria Ioſeph, antequam conuenirent inuenta eſt habens de Spiritu Sancto.

Tranſlatio noua Vatabli. 2. Cum enim Mater eius Maria deſponſata eſſet Ioſepho priuſquam, ſe cognouiſſent inuenta eſt grauida ab Spiritu Sancto.

Tranſlatio Syriaca. 3. Cum deſponſata eſſet Maria Mater eius ipſi Ioſepho priuſquam ſocietatem inirent, inuenta eſt habens in vtero de Spiritu ſanctitatis.

Euthymius. 4. Priuſquam conuenirent reperta eſt prægnans eſſe è Spiritu Sancto.

Caietanus in Euangelia.	5. Cum esset desponsata Maria Ioseph, non sponsalibus de futuro, sed per verba de præsenti.
Ambrosius libr. de Spiritu Sancto.	6. Inuenta est habens ex Spiritu Sancto.
Hieronymi ex Græco & apud Latinos antiquos.	7. Habens in vtero de Spiritu Sancto.
Abulensis q. 28. in Matthaum.	8. Cum esset desponsata Virgo Maria Mater eius Ioseph.
Origenes in Catena Sancti Thomæ.	9. Cum esset desponsata mater eius Ioseph mater immaculata, mater incorrupta mater intacta.

DIFFICVLTAS I.

Quare Virgo Maria desponsata est cum Iosepho.

QVæritur, quare Virgo Maria voluit Spiritus Sanctus quod desponsaretur cum August. cit. Tost. q. 38. Iosepho, ad hoc vt Verbum caro fieret. Et augetur difficultas, nam D. Augustinus in vouentibus virginitatem, non solum nubere, sed velle nubere damnabile est: Maria autem virginitatem vouerat, ergo non licebat ei nubere.

589. Magist. in 4. dist. 30. 1. RESPONSIO est Magistri sententiar. in 4. distinct. 30. qui ait, *Quod nupta est,* Deut. 7. n. 1. *Beata Virgo, vt parentibus, & legi obediret, qua dicebat,* Deuter. 7. num. 1. *Non erit apud te sterilis vtriusque sexus; ideo quacumque mulier, quæ sine liberis moriebatur, quasi infelix* Iudic. 11. *reputabatur.* Et sic filia Iephte Iudic. 11. *Petiuit à Patre suo vt sineret eam plangere virginitatem suam duobus mensibus.* Vnde cum desponsaretur Maria Virgo votum non fregit; quia votum de virginitate non fuit solemne, neque *Virgo Maria non vere votũ fecit virginitatis.* simplex, sed solum propositum, non explicitum de virginitate seruanda, nisi aliter Deo placeret. Vnde D. Augustin. libr. de nuptiis, & concupiscentia ait, *Beata Virgo in corde proposuit seruare virginitatem, sed non pronuntiauit ore.*

590. Abul. q. 39. in Matth. 2. RESPONSIO est Abulensis quæst. 39. in Matth. qui ait, *Quod desponsata est Domina nostra cum Iosepho, & post contractum matrimonium simpliciter emisit votum virginitatis; quia ipsa, & Ioseph reuelauerunt sibi mutuo intentiones suas, & tunc de communi consensu vouerunt virginitatem, & in multis Sanctis noua legis expertum est,* vt in Sancta Cæcilia, & Valeriano, & aliis multis. Surius in hist. S. Cæciliæ.

591. Abul. q. cit. Vnde aduertit Abulensis quæst. citata, *Quod votum non est nunc, sicut in veteri testamento, quia quilibet quantumcumque sit in potestate Patris, dum tamen habeat vsum rationis, potest vouere castitatem, & parentes non possunt in-* Aug. cit. *fringere votum, ideo tunc,* vt Augustinus dicit, *Volentibus velle nubere damnabile est: In veteri autem testamento non erant libera vota eorum qui erant sub potestate parentum; quia poterant irritare illa quacumque die scirent. Et sic liceret postea nubere.* Et sic Domina nostra quamuis fecisset votum, erat soluta à voto ex mandato parentum propter legem seruandam, & potuit nubere se, & debuit obedire.

592. Maldon. in Euang. 3. RESPONSIO quam amplectitur Maldonatus, est Imperfecti homil. 1. in Matth. Ibi Auctor. Imperfect. qui ait: *Quoniam futurum erat, vt omnes Sancti de Virgine nascerentur, Ecclesia desponsata Christo: ideò Christus nascitur de Virgine desponsata, ne digniores nascerentur serui quam Dominus.* Sed de hoc mysticè postea.

593. Hieronym. in Cathen. S. Thom. 4. RESPONSIO est Hieronymi in Catena Sancti Thomæ, qui ait, *Desponsata est Maria Ioseph, vt per generationem Ioseph origo Mariæ monstraretur. Secundo, ne lapidaretur à Iudæis vt adultera. Tertio, vt in Ægyptum fugiens haberet solatium mariti. Martyr* Ignat Mart. cit. à S. Hier. *etiam Ignatius quartam addit causam, vt partus inquiens eius celaretur à Diabolo, & quid interest quòd de Virgine natum sciret? Præterea quod Diabolus benè potuit scire, quod Beata Virgo virum non cognouerat. Quomodo ergo celari poterat partus Virgineus? Etsi plus quæras quid* Solutio Auctoris. *interest quod partus celaretur Diabolo? Respondeo adhuc non clarè scire, sed coniecturaliter, quod Verbum diuinum ex Virgine conceptum erat, ne forte publicaret, & impediret mortem apud Iudæos, quia scripturas benè sciebat, & illam,* Isaiæ cap. 7. num. 14. *Ecce Virgo conci-* Is. c. 7. n. 14. *piet, & pariet filium. Et ad primum respondeo* *Diabolus quomodo ignorauit incarnationem Verbi.* *quod modum quo ex Spiritu Sancto concepit Maria, ignorat Diabolus, quia fuit supernaturalis, & ignotus omni creaturæ.* Vnde Euthymius Euthym. in Matth. dixit: *Quomodo Maria concepit, hoc Euangelista non dixit, eo quod incomprehensibile sit, solique Trinitati cognitum.*

594. Gers. serm. de Natiu. 5. RESPONSIO Gersonis est serm. de Natiuitate. *Sicut decuit, vt Virgo summa puritate niteret, sic decuit, vt haberet suo modo parem sponsum purissimum qui eum perpetua virginitate Virgo permaneret, vterque Regali progenie illustris. Vterque sanctificationem in vtero recipiens, cum Maria plena gratia fomitem vero reprimente mansit Ioseph plenus gratia.* Quasi dicat, similes cum similibus facillimè *Maria sine peccato originali omnis vniuersalis schola Scotista & Sancti Patres antiquiores, & recentiores.* congregantur, ideò Maria immaculata in vtero (quamquam aliter) nam Ioseph sanctificatus fuit, & Virgo Maria antequam formaretur fuit ex præuisa morte Christi præseruata vt tenent omnes Scotistæ, & ferè omnes Patres Antiqui, & iam omnes Recentiores. Et quando dicitur reprimente fomitem Ioseph; id est extincto, quia repletus erat gratia ex contemplatione Carthagen. tom. 1. lib. 4. hom. 3. suæ sponsæ. Legatur noster Carthagena tom. 1. lib. 4. homil. 3. Ekius Doctissimus serm. de Ekius ser. de S. Ioseph. Sancto Ioseph. Iacob. Episcop. Chrysopolir. & Iacob Chrysopol. alij quos citat prædictus Auctor, qui omnes

 tenent,

Aucto is ment. tenent, quod S. Ioseph habuit fomitem peccati extinctum, quod ego ita credo, quod si non haberet per gratiam gratis datam, puto infallibiliter quod ex splendoribus,& honestate ex facie Virginis procedentibus, quibus inspectis Dæmones componerentur, quid non sanctissimus Sponsus Ioseph?

595. S.Bernardin. Senens. tom.3.serm. de S.Ioseph. 6. RESPONSIO Sancti nostri Bernardini Senensis tom. 3. serm. de Sancto Ioseph, qui ait, *Quod desponsata beata Virgo Ioseph, quia creauit Deus talem hominem, vt esset adiutorium simile sibi, quod vsque ad illum diem nunquam creatum fuerat tale. Quomodo cogitare potest mens discreta quod Spiritus Sanctus tanta vnione, (coniugij scilicet,) vniret menti tantæ Virginis aliquam animam, nisi & virtutum operatione simillimam?* Et addit Sanctus, *Vnde credo Ioseph fuisse mundissimum in virginitate, profundissimum in humilitate, ardentissimum in charitate, altissimum in contemplatione, vt esset adiutorium simile virgini.* Quasi dicat, certabant sæcula, quod ortu dignissimi Ioseph gloriarentur. Accessit dies,& tempus desponsationis Ioseph, & non est inuenta in orbe creatura digna talis sponsi, nisi Virgo Maria; ideo Spiritus Sanctus congregauit, & vniuit illos in corde, & animo, sicut in virtutibus similes erant, & hoc insinuat Euangelista, cum esset desponsata Maria Ioseph?

S.Ioseph encomia.

Maria & Ioseph similes.

Citatus Bernardin.

596. Chrysost. in catena S.Thom. 7. RESPONSIO Chrysostomi in Catena Sancti Thomæ. *Ideoque fabro lignario Maria desponsata erat, quoniam Christus Ecclesiæ sponsus omnem salutem hominum operaturus erat per lignum Crucis.* Quasi dicat, desponsata est Maria sanctissima Ioseph fabro lignario, vt magis (si potest esse magis,) Deus obligaretur à Maria, quæ lignum Crucis, in quo, & per quod hominum genus redimendum erat, quasi in figura, & per vmbras lignorum semper versaretur, & imponeretur, vt staret iuxta Crucem Iesu Christi Ioan. 19.

Figura crucis ligna quæ Ioseph operabatur. Ioan.c.19.

597. Rupert.in c.1.Matth. 8. RESPONSIO sit Ruperti in cap. 1. Matth. qui ait, *Desponsata fuit Maria Virgo sanctissima Ioseph; quia Spiritus Sanctus amborum est coniugalis amor.* Quasi dicat: quemadmodum verus,& intimus amor coniugatorum consistit in vna voluntate sub duabus personis existente. Ita vt velle vnius sit voluntas alterius. Ita Ioseph, & Mariæ vna erat fides, vna spes, vna charitas, vnus Deus, & vna voluntas quam Spiritus Sanctus vinculo amoris sui strictissimè vniebat, cordáque ligabat fortiter.

Coniugatorum amor quomodo.

DIFFICVLTAS II.

Quomodo intelligatur Verbum illud inuenta est habens de Spiritu Sancto?

598. Abul.q.46. in cap.1. Matth. QVæretur, an benè dicatur Christus conceptus de Spiritu Sancto, & quid Spiritus Sanctus fecerit in conceptione Christi? Ad Primum respondet Abulensis quæst. 46. in cap. 1. Matth. ex auctoritate Sancti Ambrosij lib. de Spiritu Sancto.: Ait igitur Abulensis. *Aliqui nolunt, quod Christus dicatur conceptus de Spiritu Sancto, & ex Spiritu Sancto, & verum est, quod magis propriè diceretur ex Spiritu Sancto, quia Corpus Christi propter quod iste dicitur conceptus non est de substantia Spiritus Sancti: nam ad filium Dei, qui est conceptus habet Spiritus Sanctus similitudinem consubstantialitatis, quia ambo sunt vna substantia ad Corpus Christi. Habet etiam Spiritus Sanctus habitudinem causæ efficientis cum sit Corpus Christi creatura.* Vnde Hieronymus citatus in Abulensi, dicit, *Quod ex significat causam efficientem in Deo*, vt patet ad Rom.11. *ex quo omnia, per quem omnia, &c. Et sic Corpus Christi ex Spiritu Sancto dicitur conceptum. Sed parum instat dicere de Spiritu Sancto, vel ex Spiritu Sancto*; quia vtrumque tenent Doctores Ecclesiæ, & vno, & altero modo potest dici.

Ambros.lib. de Spiritu Sancto.

Hieron.cit. in Abul. Ad Rom. c.11.n.36.

2. RESPONSIO est plus difficilis, *Quid Spiritus Sanctus egit in conceptione*, Maldonatus ait, *Quod Christus dicitur conceptus per Spiritum Sanctum, per illam vsitatam in Sacris litteris attributionem, quia quod tribus personis commune est propter officium, aut proprietatem vni tribuitur, vt quod potentiæ, & gubernationis Patri, quod Sapientiæ filio, quod benignitatis beneficij, liberalitatis, fæcunditatis Spiritui Sancto. Et quia Spiritus Sanctus est quasi quoddam semen, quo omnia fæcundantur. Et sic fæcunditatis, & beneficentiæ causa fuit Spiritus Sanctus, & Christus dicitur conceptus de Spiritu Sancto. Sed non explicat Auctor iste, quomodo viuificauit,& fæcundauit Spiritus Sanctus virginea viscera, ita vt Corpus Christi conciperetur*, sed lege quod Euthymius supra respondit. 599. Maldonat. in Euang. Matth.c.1.

Opera Trinitatis & attributa quid sint.

3. RESPONSIO fuit Chrysostomi apud Abulensem citati, qui ait, *Vnigenito Dei in Virginem in gressuro præcessit Spiritus Sanctus, vt præcedente Spiritu Sancto in sanctificatione nascatur (scilicet Christus) secundum corpus diuinitate egrediente pro semine.* Quasi dicat, quod Spiritus Sanctus fuit causa efficiens illius Corporis Christi, sed non explicat Sanctus quomodo fuit conceptio facta, vel creando semen nouum, vel aliud supponendo, quod tam vnum quam alterum non fuit, neque conueniens erat, vt statim dicam. 600. Chrysost. in Matth.

Difficultas Auctoris

4. RESPONSIO est Damasceni 3. sententiarum suarum, qui ait, *Quod obumbrauit super Mariam Dei sapientia, & virtus Spiritus Sancti, velut diuinum semen*: Quasi dicat, *Quod tribuitur conceptio Corporis Christi Spiritui Sancto; quia gessit officium seminis virilis. Sed hoc est in intelligibile* Vnde Hieronymus citatus in Abulensi contrarium dicit, *Quod nequaquam Spiritus Sanctus gessit vicem seminis.* 601. Damascen. 3.sentent.

Hieronym. in Matth.

5. RESPONSIO. Vera tamen, & clara sententia, quam sequor; est Abulensis quæst.46. in Matth. qui ait; *Quod sicut Christus non est natus de viro modo naturali: ita neque semine apposito per Spiritum Sanctum, siue de nouo creato siue assumpto de viro. Sed dicitur conceptus de Spiritu Sancto; scilicet, quia Spiritus Sanctus supernaturali operatione nullo alio agente naturali mediante, tanquam principali, neque tanquam instrumento; temperauit, digessit, & formauit menstruum Virginis Mariæ, donec* 602. Abul.q.46. in Matth.

Auctoris sententia.

Quomodo Spiritus Sanctus formauit corpus Christi.

corpus

corpus perfectè organizatum est, sicut virile semen facturum erat, si ibi commixtum fuisset. Quasi diceret: Quemadmodum dicimus, *Quod ignis comburit, & incinerat lignum. Et tunc comburitur lignum naturali illa actione ignis. Si autem Deus per semetipsum nullo alio naturali agente mediante lignum combureret, illa combustio supernaturalis diceretur; quia quidquid ignis naturaliter facturus erat, Deus supernaturaliter faciebat. Ita Spiritus sanctus egit in conceptione Corporis Christi, quidquid naturaliter aliud agens facturum erat, & hoc est quod dixit Euangelista, inuenta est habens de Spiritu sancto.*

603. S.Thom. in Catena. Idem apud Nouarinum, cit. de vmbr. virg.

6. Responsio sit Sancti Thomæ in Catena qui ait, *Fuit desponsata Virgo Maria Ioseph, & concepit de Spiritu sancto, vt Christianis futuris nulla essent zelotypia.* Quasi diceret, zelus est, secundum diffinitionem Sancti Thomæ: *Amor incensus non admittens consortium in re amata.* Et cum Ecclesia Dei, sit eius sponsa castissima, purissima, & sine ruga, decebat vt Ecclesia zelotypia non haberet, vt Ioseph cum quo desponsabatur Maria Mater, & amor omnium Christianorum esset candidior luce, & sole excellentior. Vnde Augustinus serm. 14. de Natiuitate Christi, ait: *Sis Maria sponsa Christi carne Tua Virginitate seruata: sis autem, & tu Ioseph Pater Christi cura castitatis, & honorificentia virginitatis, vt de virgineis membris Dei genitricis sæculis Christianis nulla sit zelotypia.* Quasi dicat: Congratulatur Iosepho, tota curia cælestis, & Ecclesia militans eo quod cum Maria desponsatus existat (quasi possibilitas afforet) ex conuersatione, & inspectione tanti sponsi membra Virginea ex quibus Corpus Christi per operationem Spiritus sancti concipiendum erat, candorem splendorémque honestatis accipere potuerunt.

August. ser. 14. de Natiu.

Iosephi laus eximia.

DIFFICVLTAS III.

Quid intendebat facere Ioseph, quando desponsatus fuit Mariæ sanctissimæ?

QVæreretur, quid intendebat facere Ioseph quando accepit Mariam in sponsam?

604. Abulensis in Matt. 1. q. 33. Magist. in 4. d. 30. Ibi. S.Thom.

1. Responsio est auctorum, quos citat Abulensis quæst. 33. in Matth. inter quos est Sanctus Thomas, & Magister sentent. in 4. d. 30. *Qui omnes tenent, quod Ioseph volebat Mariam accipere in coniugem ad societatem coniugalem, non ad copulam carnalem quia habebat intentionem Ioseph sicut, & Maria seruandi castitatem perpetuam, & quod Spiritus sanctus reuelauit Ioseph, quod Maria habebat illud propositum, & reuelauit Mariæ, quod Ioseph hoc intendebat.*

605. Chrysost. in Matth. 1. Lyra ibi.

2. Responsio est Sancti Chrysostomi in Matth. & nostri Nicolai de Lyra, in Matth. cap. 1. *Quod Ioseph à principio aliud intendebat quod Maria; quia ipsa perpetuam virginitatem semper proposuit in corde suo seruare, & ita cum Angelus nuntiauit ei, quod conceptura erat. Respondit, quomodo fiet istud, quoniam Virum non cognosco. De Ioseph autem dicunt quod à principio intendebat accipere coniugem ad prolem procreandam. Et cum quæritur ab eis, quare ergo, cum teneret eam in domo non cognoscebat eam. Respondent quod erat consuetudo iustorum non consummare matrimonium per copulam, nisi prius vacarent orationi per aliquod tempus implorando diuinam misericordiam,* vt patet Tobiæ cap. 8. num. 5. *Cum dixit Tobias ad Saram, non debebant copulari prima nocte, quia erant filij Sanctorum.* Dicit autem Lyra, *(& benè) quod isto tempore quod Ioseph vacabat orationi reuelatum est sibi propositum Mariæ de seruanda virginitate, & tunc Ioseph votum fecit de seruanda virginitate.* Vnde eleganter ad propositum dixit Chrysologus ser. 140. *Peruolat ad sponsam festinus interpres, vt à Dei sponsa humanæ desponsationis arceat, & suspendat affectum.* Quasi dicat: vacabant honestissimi coniugati orationi, & tunc festinus Archangelus peruolat ad Iosephum, vt humanæ conuersationis cum sponsa suspendat desiderium, quod supra modum factum est.

Luc. 1. *Consuetudo coniugatorum.* Tob. 8. n. 5. Lyranus cit. suprà. Chrysolog. ser. 140.

606. Abul. q. 33. in Matt. c. 1.

3. Responsio est Abulensis quæst. 83. qui ait, *Quod Ioseph habuit propositum à principio procreandi liberos vsquequo videns virginem grauidam voluit recedere Angelúsque dixit ei, quod de Spiritu sancto conceperat, & tunc inspirauit eum Deus quod faceret votum castitatis perpetuæ, sicut factum est.* Et ideò ex hoc tempore mansit Maria in domo Ioseph, tanquam in domo plena gratiæ, & virginitatis. Vnde Sanctus Ambrosius in exhortatione ad virginem: *Neque enim Virgo Maria migrasset nisi ad possessionem gratiæ.* Quasi dicat; possessiones, & diuitiæ Ioseph fundatæ erant in thesauro gratiæ Dei, & sic festina sponsa eius iam coniugata ad domum mariti peruenit, & ad possessionem gratiæ. *Vnde mortuo Ioseph cum esset mater Iesu iuxta crucem Ioannes accepit illam in suam.* Ioan. 19. num. 27. *id est, in possessionem gratiæ.* Quia vt dixit Ambrosius citatus, *Quæ sua habebat Ioannes? qui sæcularia non habebat? Sed erat bonus sapientiæ, Verbique possessor, bonus receptor gratiæ, sicut & Ioseph sponsam coniugem suam recepit in bonis possessionibus gratiæ Dei, honestatisque thesauris.*

Ambros. in exhortat. ad virg. Ioan. 19. n. 27. Ambr. cit. *Iosephi laus eximia & Ioannis.*

DIFFICVLTAS IV.

Quomodo intelligantur verba, Ioseph autem cum esset iustus, & nollet eam traducere voluit occultè dimittere eam?

QVæretur. Quomodo & quando Ioseph dubitauerit, & quid significat traducere in scriptura?

607. Lyran. sua in glossa.

1. Responsio circa dubitationem Ioseph est Lyrani in sua glossa, qui ait, *Quod emisso voto virginitatis per Mariam, & Ioseph Gabriel Angelus venit ad eam ignorante Ioseph, & impragnata est de Spiritu sancto,* Lucæ cap. 1. *Et statim de licentia Ioseph abiit ad cognatam suam* Luc. 1.

Cum licentia Maria iter egit. *suam Elisabeth, vt ei pregnanti seruiret, & mansit ibi quasi tribus mensibus vsque ad natiuitatem Ioannis, & tunc redeunte Maria vidit Ioseph vterum eius grauidum, & incurrit in magnam suspicionem.* Chrysost. in Matth.c.1. Sed vt ait Chrysostomus in Matth.1. *Tantum confidebat de sanctitate Mariæ, quod videbatur ei quasi impossibile, quod ipsa peccaret.*

608. S. Augustin. ser. de Nat. 2. RESPONSIO est Augustini, serm. de Natiuit. qui ait: *Intelligens enim Ioseph Mariæ vterum grauidum turbatur, quia Mariam, quam de templo Domini acceperat, & nondum cognouerat, grauidam sentiebat, secumque æstuabat disputans, & dicens quid faciam, prodo, aut taceo. Si prodidero, adulterio non consentio, sed* Ps.49.n.8. *vitium crudelitatis incurro. Si tacuero, malo consentio, & cum adulteris portionem meam pono. Quoniam ergo tacere malum est, adulterium prodere peius est, dimittam eam à coniugio.* *Definitio zelotypiarum.* Quasi dicat Sanctus, quoniam à zelotypia tormenta sunt ineffabilia, & zelus nascatur ex inrenso amore non admittens consortium, lacerabatur cor Ioseph tantum quantum amor rei tantum amatæ arcebat, & dissipata sunt viscera Ioseph, & pro solatio habebat cogitare eam relinquere.

609. Rhemigius in Cathen. S. Thom. Is.c.11.n.1. 3. RESPONSIO Sancti Rhemigij in Catena citati: *Videbat eam grauidam quam nouerat castam, & quia legerat: Egredietur virga de radice Iesse, vnde nouerat Mariam duxisse originem; & legerat etiam, Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, non diffidebat hanc Prophetiam in ea esse implendam.* Quasi diceret, *Cor amantis facilè credit satisfactioni, & cum tantum Ioseph Mariam diligeret proponebat ante oculos mentis suæ, (& consolabatur) loca Sacræ Scripturæ in fauorem alicuius Virginis, sed nesciebat si Maria vxor sua esset, & istis vacillationibus anxiabatur.* *Torquentur zelotypiis corda.*

610. Origen. in Cathen. S. Thom. 4. RESPONSIO Origenis, qui ait: *Sed si suspicionem in ea non habebat, quomodo iustus erat, vt immaculatam dimitteret?* Et respondet: *Ideò ergo dimittere volebat, quoniam magnum Sacramentum in ea esse cognoscebat, cui approximare se indignum æstimabat.* *Ioseph verecundus ante Mariam.* Quasi dicat, cum Sacramentum Incarnationis percepisset quasi de zelotypio turbatus, & de suspicione confusus voluit Mariam dimittere; quia ex reuerentia, & turbatione ante tam columbinos oculos se proponere non audebat. Abul.q.42. in Matth. Vnde inquit Abulensis quæst. 42. in Matth. *Euangelista posuit turbationem Ioseph ad probationem Virginitatis Mariæ; quia nullum testimonium conuenientius reddi poterat*, Ambr. in Luc. sicut ait Ambrosius super Lucam) *Quia locupletior testis pudoris maritus adhibetur, qui posset delere iniuriam, & vindicare opprobrium, si non cognosceret Sacramentum.*

611. Glossa ord. 5. RESPONSIO Glossæ, *Cum vellet eam dimittere, iustus erat; cum occultè pius notatur eam ab infamia defendens, & hoc est, cum esset iustus voluit dimittere eam, cum nollet eam traducere in publicum, id est, diffamare, & ita voluit facere occultè.*

612. S. Aug. serm. 16. de Verb. Dom. 6. RESPONSIO est Sancti Augustini, serm. 16. de Verbis Domini. *Mariti dolor non vindictam quæsiuit, sed voluit prodesse peccanti, non punire peccantem. Ideò inquit, Euangelista noluit eam diuulgare, & voluit eam occultè di-* *Fama bona diligenda.* Matth.1. *mittere.* Quasi dicat, inæstimabilis, & pretiosa fama est, & irrecuperabilis eius læsura. Et cum verus amator plus timet periculum rei amatæ quam suum, noluit famã Mariæ lædere, sed absentando se pericula, & dolores pati plus quam exhonorare Mariam, quam plus quam se diligebat.

DIFFICVLTAS V.

Quare Maria non dixit veritatem rei Ioseph?

QVæritur, quare Virgo Maria videns turbatum Ioseph per suspicionem, non ei indicauit veritatem, vt quiesceret à cogitatione dimittendi eam?

1. RESPONSIO nostri Lyrani, qui ait, *Quod Domina nostra non dixit mysterium Ioseph, quia talia secreta non sunt reuelanda, nisi quantum voluntas diuina se extendit, & ideò benè Virgo tacuit tenens firmiter, quod sicut secretum fuerat reuelatum sanctæ Elisabeth, vt habetur,* Lucæ 1. *Vnde hoc mihi vt veniat Mater Domini mei ad me, & sic cognoscebat esse Matrem Dei: Sic reuelaretur suo sponso tempore competenti.* Lyran. sua in Glossa *Vxores maritis multa taceant.*

2. RESPONSIO est Abulensis q.40. in Matth. cap. 1. qui ait, *Quod licitè potuit reuelare mysterium Mariæ sponso suo Ioseph etiamsi in tantam laudem sui ipsius resultabat quia cum fama periclitatur alicuius persona, potest & debet dicere magnalia opera sua, etiamsi* Prou.27. num. 2. dicatur, *Laudet te alius, & non os tuum. Si tamen quis non possit famam suam restaurare, & defendere nisi dicendo laudes suas, potest illas referre,* vt patet de Paulo 2.Corinth. 11. & 12. *Vbi se volebat defendere contra quosdam falsos Apostolos, ex quo periclitabatur Euangelium, ideò ille laudauit se ibi, nimirum tam de reuelationibus quam de laboribus, quam de potestate à Christo tradita, ostendens se excedere in immensum omnes illos: sic etiam Abdias dispensator Regis Achab timens mortem si exequeretur mortem Eliæ orauit ipsum, ne traderet eum morti,* & ad hoc enarrauit laudes proprias, scilicet, quomodo ipse pauerat Prophetas Domini in abscondito custodiens eos à facie Iezabelis 3.Reg.18. 613. Abul.q.40. in c.1.Matt. Prou.27.n.2. 2.Cor.11. & 12. *Laudes propria dicenda aliquando.* 3.Reg.18.

3. RESPONSIO & vera est meo videri, *Quod Domina nostra nesciuit Ioseph turbatum, quia ista turbatio Ioseph durauit modicum dum Angelus apparuit ei, dum ista cogitaret*, vt patet in littera; *Quia Ioseph nolebat eam traducere in domum suam.* Et sic poterat esse turbatus Ioseph, & quod Virgo illud non cognouerit. 614. *Sententia Auctoris.* Matth.c.1.

4. RESPONSIO est Sancti Ambrosij, qui ait, *Hoc factum est mysterio diuino, vt per Angelum magis certificaretur, & non haberet causam interrogandi, sed venerandi coniugem suam.* Vnde concludit Ambrosius, *Erat quidem cura coniugalis pudicitiæ, sed maius erat studium maturandæ deuotionis, ne prætulisse custodiam sponsæ mandatis videretur cælestibus.* 615. Ambr. lib. 2. c.2.n.11.

Quasi

Quasi dicat, id quod contigit Abrahæ cum Sara vxore sua pulcherrima antequam ingrede-
Gen. 12. retur in Ægyptum Genes. 12. quia ex vna parte timebat pulchritudinem vxoris suæ, & ex
Perplexitas in Sanctis contigit. alia obedire præceptis Dei determinauit. Hoc & Ioseph contigit, quia audito Angelo suspicionem auertit, & sponsam suam, vt Dominam Dei sui adorauit, & confusus ad pedes eius indulgentiam impetrauit.

616. Abul. q. 41. in c. 1. Matt. Vltimo respondit Abulensis quæst. 41. *Quod neque Ioseph aliquid ausus est interrogare de conceptu Virginem sponsam suam, ne Virgo affligeretur, vel verecundiam pateretur, ideo posuit Deus in corde eius, quod non loqueretur illi de hac re.*

Et eodem modo soluit difficultatem circa 617. turbationem Parentum Virginis videndo eam Idem q. 43. prægnantem, & post multas opiniones circa hoc dicit, *Quod reuelante Maria, Parentes certiores fuerunt de mysterio Incarnationis.* Sed *Auctoris sententia.* meo iudicio parentes Mariæ adduxerunt illam de domo Elisabeth; quia æquum non erat, neque decens, quod sola veniret pulcherrima Virgo per itinera, & Elisabeth narrauit parentibus *Parentes filias solas numquam relinquant.* Mariæ, quomodo exultauit Ioannes in vtero eius, vt Verbum incarnatum in ventre Mariæ vidit, & illi crediderunt Elisabeth, & postquam venerunt in domum Ioachim, Angelus in somnis apparuit Ioseph, vt suspicionem eius tolleret. De quo postea, nunc ad mores aliqua. Luc. c. 1.

TRACTATVS XVIII.

AD MORES,

In Caput I. Matthæi,

De Desponsatione Ioseph cum Virgine Maria.

DIFFICVLTAS VI. ad mores.

Quare Virgo Maria desponsata est cum Ioseph?

QVÆRITVR, quare Virgo Domina nostra coniugata fuit Ioseph; siquidem Virgo concepit, virgo peperit, & virgo permansit?

618. 1. RESPONSIO fuit Magistri sent. *Qui vt obediret legi Dei asserit hoc fecisse, quia præcipiebat, quòd non esset sterilis in Israel.*

619. Oleaster. in Deut. c. 6. n. 6. Interrogat Oleaster in Deut. cap. 6. num. 6. *Quare tanto studio præcepit Deus legem meditari vt ambulans in itinere dormiens, atque consurgens eius legis recordemur.* Et respondet, *Quia sunt verba, & colloquia, quæ hominem à Deo auertunt. Ideo oportet hominem habere alia quibus animus tueatur, idcirco Phylacteria seu*
Matth. 23. *membranulas diuinis præceptis inscriptas circa pectora gestabant, vt quemadmodum non potest virgo obliuisci ornamenti sui, nec sponsa faciei*
Ier. 2. n. 32. *pectoralis suæ*, Ieremiæ 2. num. 32. *Ita illi nun-*
Hieron in c. 23. Matth. *quam immemores redderentur.* Vnde Hieronymus in cap. 23. Matth. ait, *Quòd acutissimas spinas inferebant, vt quoties incederent toties illis puncti aculeis diuinam legem in memoria reuocarent.*
Oleaster cit. Vnde Oleaster addit, *Sunt multi, qui*
Lex Dei semper meditanda. *verba Dei solo ore habent loquentes multa de Deo, sed nihil eorum quæ loquantur facientes*; ideò [Domina nostra coniugata] fuit sanctissimo Ioseph; quia præcipiebat lex, quod omnes nuberentur.

620. Abul. cit. 2. RESPONSIO est Abulensis; *Quia Ioseph, & Maria desponsati sunt, quia vterque reuelauerunt sibi intentiones de seruanda castitate.* Quasi dicat, quòd in Ioseph, & Maria pro *Coniugati secreta non in se habent.* posuit Deus Ecclesiæ suæ exemplar, ex quo omnes qui matrimonium contraherent assumerent, reuelando intentiones vnius alteri, & omnia ad laudem Dei tribuendo.

621. Bern. ser. 13. in Cant. 1. Cor. n. 31. 2. Cor. 10. n. 17. Interrogat Bernardus serm. 13. in Cant. Quid sibi vult Apostolus, cum dicat, *Qui gloriatur in Domino, glorietur* 1. Corinth 1. num. 31. & 2. Corinth 10. num. 17. Et respondet, *Qui vxorem, quæ sit gloria viri adeptus est, in Domino glorietur; quia tale donum non meritis humanis consequitur, quia præmium est diuinum, fidelis reuera famulus es* (inquit Bernardus,) *si de tanta gloria Domini tui transeunte* *Vxor gloria viri, & si bona procul pretium eius.* *per te nihil tuis meritis peruenire contingat.* Quasi dicat, non est humano sensu, neque viribus naturæ possibile cogitandum donum, quod consequitur, qui vxorem duxerit gloriam capitis sui.

622. Oleaster in Gen. 39. n. 8. Interrogat Oleaster, *Quare respondit impudica fœmina Ioseph roganti, & dicenti dormi mecum*, Genes. 39. num. 8. *Quare respondit Ioseph, quomodo faciam hoc malum grande?* Sic legit Pagninus, *quod malum grande hoc est?* Translat. Pagn. in c. 39. Gen. 8. *Et vnde se tam impotens Ioseph ostendit iuuenis, & pulcher, cui omnia domus suæ Dominus eius Putifar ei in manu sua tradiderat?* Et respondit: *Excedit enim iustorum vires peccatum.* Quasi dicat, peccatores dum peccare volunt habent *Iusto impossibile videtur peccatum.* hoc quod omnia facilitant; & attenuant, vt desiderium

desiderium suum adimpleatur; iusti vero omnes eius neruos extendunt, & tam graue & magnum faciunt, vt vires eorum omnino excedat, vnde grande malum excedens vires humanas Iosepho visum fuit, vt complaceret vxori Domini sui; quia pro gratia qua apud eum pollebat, ipse ingratus gloriam suam, id est,
Bern.in Gen. c.39. honorem auferret. Quasi dicat, inquit Bernardus: *Ioseph cum omnia bona Domini sui sibi credita sciret, Dominam non ignorabat exceptam, quia mulierem nouerat gloriam esse viri, & inglorium facere eum, qui se faceret gloriosum, impossibile indicabat.* Et ideo dixit, *quomodo possum hoc grande malum facere.* Quod sequitur semper in coniugibus qui non reuelant sibi intentiones, & corda sicut Ioseph, & Maria.
Oleaster cit.

623. Maldonatus citat. 3. RESPONSIO est Maldonati, qui ait, *Quod desponsata est Virgo Domina nostra Ioseph, quoniam futurum erat, vt omnes Sancti de Virgine, id est, de Ecclesia nascerentur.* Quasi dicat, quod sanctitas multum mouetur exemplo.

624. Thaumatur. ser.2. Luc.1.n.39. Interrogat Gregorius Thaumaturgus serm.2. *Quare cum tanta festinatione Maria post salutationem Archangeli Gabrielis, & incarnationem Verbi diuini* Luc. 1. n. 39. *exurgens abiit in montana.* Respondet, *Quia semper bonum exemplum Sanctorum tangitur, & virginitas de cœlo venit, & in cœlo sponsum habet,* (vt Ambrosius ait,) *ideò virgo Maria exemplo Archangeli tacta, qui peruolando venit ad annuntiandum mysterium Incarnationis. Ideo festina vadit ad Elisabeth: arcanum diuinum reuelare cum festinatione ad Elisabeth cognatam contendebat* (dicit Gregorius) *& ingressa domum Zachariæ salutauit Elisabeth Angelum imitata.*
Ambros. in Luc.
Virtutes imitantur, Gregor. cit.

625. Oleaster in Gen.c.38. n.26. Oleaster interrogat, *Quare Patriarcha Iudas cum se conuictum à nuru sua Thamar vidit, dixit, Iustior me tu es*, Genes. 38. num. 26. Et respondit: *Considera hic veritatem Sanctorum Patrum. Poterat ille negare pignora esse sua, & noluit, & vltra hoc fatetur ingenuè iniustitiam suam.* Quasi dicat, *Vt exemplo suo tangeretur, Thamar, & veritatem diligeret, etiam in aduersis causis, & propriis dicendam; quia exempla Sanctorum nimis tangunt iustos, & timoratos.* Et addit Oleaster: *Discant parentes omnes exemplo Thamar non detinere nuptias filiis, & filiabus nobilibus, ne in fœdiores concubitus prolabantur.*
Filiæ non cogantur intrare Religionem.

626. Gers.cit. 4. RESPONSIO est Gersonis citati, qui ait, *oportuit, vt desponsaretur Virgo Maria Ioseph, vt haberet suo modo parem sponsum consimilem in pudicitia; quia sicut similes similibus facillimè congregantur, sic moribus dissimiles perpetuò molestantur.*
Impudici quærunt non castos ad loquendum.

627. Oleaster.in Genes.39. n.10. Translat. Pagnin. Interrogat Oleaster, *Quare dicitur de muliere Putiphar, quod molesta erat adolescenti*, Genes.39. num. 10. Vel vt legit Pagninus, *loquebatur ad eum dietim.* Quasi dicat, *Perpetuo, & infatigabiliter quærebat occasiones loquendi, & videndi Iosephum, & semper illi erat mulier molesta. Quare hoc respondit, quia moribus dissimiles erant, Ioseph castior; illa impudica, & importuna in desideriis suis, & non sinebat adolescentulum quiescere, vsquequo concederet quæ petebat, sed confusè eiecta est; quia dissimiles erant moribus illa & Ioseph. Domina vere nostra desponsata est, vt haberet consimilem in pudicitia sponsum.*

5. RESPONSIO Sancti Bernardini asserentis, *Quòd sæcula certabant, vt Iosephi ortu gloriarentur.* Quasi dicat, quod nulla sunt feliciora sæcula neque tempora nisi illa in quibus Sancti viri, & præclari alumni nascuntur; & per consequens tempora infælicissima sunt, vbi filij, & gubernatores impij, & vitiosi sunt, quia calamitatibus Respublica consumitur, & annihilatur. 628. S.Bern. de Sen. cit. Nobiles vitiosi sæcula infælicissima faciunt.

Interrogat Lyranus noster, *Quare tam lachrymosè lamentatur* Ezechiel cap. 27. n. 26. dicens, *In aquis multis adduxerunt te remiges tui. Hi Remiges*, vt adnotauit Hieronymus, *erant Principes, & sapientes Tyri, & in aquis secundum Lyranum est deuenire in tribulationibus, & calamitatibus. Et sic lamentatur Ezechiel*, Quasi diceret, *in calamitatibus, & miseriis, ô Tyre adduxerunt te filij tui sapientes, & Principes; quia Rempublicam Gubernatores, & ministri suis fraudibus deperdunt, & clauum tenentes regiminis, suis peccatis occultis, & sceleribus palliatis, calamitatibus, & miseriis Regem, & Regnum dissipauerunt.* Et hæc verè sunt infelicissima tempora, vbi tam scelerati, & effæminati Principes, & equites nati sunt, sicut beata, & nimis fælicia certantia inter se, vt ortu dignissimo Ioseph, & Mariæ glorientur. 629. Lyran. in Ezech.27. n.26. Hieronym. in Ezech.
Hypocrita lamentandi.
Felicitas temporis quo natus est Ioseph

6. RESPONSIO est Ruperti asserentis, *Quod amborum, (scilicet Ioseph, & Mariæ) Spiritus Sanctus fuit coniugalis amor.* Quasi diceret, ita indiuisus, & vnus erat Spiritus Sancti amor circa coniugatos istos, quod non erat amor circa Mariam alter ab amore circa Iosephum; quia verus amor nescit diuidi. 630. Ruper.cit.

Rupertus interrogat, quare Euangelista Ioannes cap. 1. num. 3. dixit, *Quod omnia per Verbum diuinum facta sunt?* Et respondet ex Athanasio orat. 3. contra Arrianos, *Quia conueniebat redemptionem fieri per eum qui natura Dominus erat, ne alium Dominum agnouerimus.* Quasi dicat: ordo conueniens exigebat, vt qui totius orbis erat conditor etiam esset Redemptor, ne hominum amor diuideretur inter suum conditorem, & alium Redemptorem, quia verus amor indiuisus est. 631. Ruper.cit. Ioan.c.1. n.3. Athan.orat. 3.contra Arrianos.

Interrogat Saluianus, *Quare timebat Dauid tristitiam Ionathæ amici sui in tanto gradu, vt diceret in conflictu quodam quo erat positus Dauid ipse: Viuit Dominus, quoniam vno gradu mors, & ego diuidimur?* 1. Reg. cap. 20. n. 3. Et respondit; *Quia amor tantum timet pericula, & tristitiam rei amatæ quam suæ mortis, & quia Dauid amicus Ionathæ positus in extremis periculis vitæ erat; Ionatham tristem considerabat, dixitque, timor mortis æqualis est, intra me, ac in te, quia verus amor non est diuisus*; Falsus vero, & concupiscentiæ motu semper diuersa appetit neque aliena opprobria, & pericula timet? 632. Salu.in lib. 1.Reg.20. n.3.

Interrogat Oleaster, *Quare vxor Putiphar, & Domini Ioseph, si tanto amore ipsius ardebat; quare illo adulterium renuente retinuit vestimentum Ioseph apud se*, Genes. 39. num. 12. vt Pagninus legit, vel pallium vt vulgata? Et respondit; *Si verè diligeret, pudica esset, & absconderet opprobrium suum, & periculum Ioseph; sed quia diuulgat, seipsam ream diuulgat, & turpem amorem concupiscentiæ demonstrat.* 633. Oleaster in Gen.39. Translat. Pagnin. in Gen.c.39. n.12.

Quasi

Quasi dicat, verus amor, non est diuisus, neque periculum rei amatæ quærit. Sed vxor Putiphar non diligebat Iosephum, sed se, & suam impudicam voluptatem. Hinc est, quod amor Mariæ & Ioseph, cum spiritus coniugalis esset, & indiuisus fuit. Et si castitatem vnus diligebat alter Spiritus Sancti gratia retinebat.

DIFFICVLTAS VII. ad mores.

Quomodo intelligatur, quod Maria inuenta est habens de Spiritu Sancto.

QVæritur, quid Spiritus Sanctus egerit in conceptione corporis Christi.

634. Chrysost. supra cit. *Fides integra sine scissura.* 1. RESPONSIO est Sancti Chrysostomi, qui ait, *Quod fuit in vtero Virginis tanquam causa efficiens, quia Spiritus Sanctus, qui replet omnia effecit, quod Vir quod faciendum erat, & ideo dicitur causa efficiens.* Quasi dicat, qui oculis fidei respexerit mysterium Incarnationis, inueniet Spiritum Sanctum causam efficientem corporis Christi; qui vero terrenis, & perfidis oculis viderit, terrena sapiet, & tutus in fide non erit.

635. Ruper. Abb. lib. de oper. Trinit. Interrogat Rupertus, *Quare dicitur quod dubius in fide est hæreticus?* Et respondet, *quia intellectus humanus circa fidem est veluti vas delicatissimum, & subtilissimum apud Venetos formatum, quod integrum sanum, pulchrum, & pretiosum est; si vero scissura periculi læditur ad nihilum valet, nisi vt proiiciatur, & frangatur.* Sic inquit, doctus Abbas, *cum in scissura fidei, num sit Deus dubius in fide, hæreticus est*, ille quia sapit terrena, & cælestia non capit, neque credit.

636. Oleaster in Exod. c. 4. n. 2. Interrogat Oleaster, *Quare cum fidem introducere voluit Dominus in corde Moysi, vt illi prodigia in Ægypto facturo crederet dixit illi* Exod. 4. num. 2. *Quid est quod tenes in manu tua?* Et respondit virgam, & Oleaster, *Voluit Dominus virgam secum ferre in manu quoniam facturus erat prodigia in Ægyptios, cuius virga caput cum Moyses apprehenderet, serpens erat; cum vero caudam; in virgam vertebatur.* Hoc enim habet fides: si principiis naturalibus probari velit, mordere videtur: si fidem attestantis attendas virga est æquans inæqualia; quia scriptum est, *Placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credentes* 1. Cor. 1. num. 21. Et addit Oleaster: *Dedit Dominus Moysi tria signa, quoniam etsi in omnibus voluerit suos esse prudentes, & cautos, maximè autem in credendis; quoniam nouit, quam facilè nos inimicus decipiat, & mirabilia opera, quæ homo fecerit, in serpentem astutum conuertit: Dubitationem quam habet in intellectu*, dicens quomodo ex Spiritu Sancto Virgo concipere potest, neque causa esse alia efficiens quam Vir?

Fides est in attestante.

1. Cor. 1. n. 21. Oleaster cit.

Tentationes fidei reiiciendæ.

637. Abulens. supr. cit. 2. RESPONSIO est Abulensis citati, qui ait, *Quod concepit Virgo Maria ex Spiritu Sancto nullo alio opere naturali mediante, sed ipse Spiritus Sanctus temperauit, digessit, & formauit sanguinem Virginis Mariæ donec Corpus Christi organizatum est.* Quasi dicat, *fabulosi Poëtæ narrauerunt Deos genuisse Deos mediantibus roribus cæli, & per transformationes chimericas, & assistentias Principum necessarias.* Sed incarnatio Verbi Diuini sine consortio, neque necessitate Regum, neque Principum per operationem Spiritus Sancti facta est. Vnde ad mores debemus Deo immensas gratias agere, quia nos redemit, & subuenit absque necessitate, & Principum indigentia, quia si per illos, vel illis mediantibus salus humani generis ventura fuerat, quis redemptus esset. Quomodo pauperibus succurrerent? quando si per potentes fides prædicanda esset, mundus saluus fieret? quando homines per diuites in Deum crederent? quia vt Hieronymus in Prophet. Ioann. cap. 3. ait, *Difficilè omnes potentes & nobiles credunt Deo (Et dat rationem) obcæcatur enim mens eorum diuitiis, & opibus, atque luxuria, & circumdati vitiis non possunt videre virtutes, simplicitatemque Scripturæ Sanctæ, quia non ex maiestate sensuum, sed ex verborum indicant vtilitate.* Quasi dicat, væ vobis diuitibus, & Principibus, qui hic habetis consolationem, contemnentes verba prædicationis, (id est, non audientes,) quia simplices, & pauperes Spiritu prædicant ea, sed scitote, quod vobis dictum est; *Potentes potenter tormenta patientur, quia contemnitis audire, & operari, quæ pro suis prædicatoribus loquitur Deus.*

Poëtarũ fabulosa narratio.

Hieron. in c. 3. Ionæ.

Diuites virtutes quando habent.

Matth. c. 6. n. 24. Sap. c. 6. n. 7.

Interrogat Oleaster, *Quare Moyses dixit Domino ad prædicandum mittenti quis sum ego, vt vadam.* Exod. 3. num. 11. Et respondet, *Vt tu expendas non satis fuisse Domino ineptum casu eligere, sed natura, vt ostendat se ex ineptis natura aptissimos ad omnia quæ voluerit facere, sic ad docendum Euangelium per orbem, idiotas elegit, vt sermo eorum non esset in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in virtute Dei.* Quasi dicat, non Principes elegit Deus ad bonum nuntium salutis æternæ pauperibus notificandum, quia illi taliter pauperes vilipendunt, quod tarde vel nunquam irent vel quia sunt mysteriorum incapaces, vel superbi, & elati, quibus Deus resistit; humilibus vero dat gratiam. 638. Oleaster. in c. 3. Exod. n. 11.

1. Cor. 2. n. 4. *Diuites inepti ad Euangelium.* Iacob c. 4. n. 6.

Interrogat Chrysostomus homil. 49. in Matth. *Quare Euangelista loquens de Herode Rege, dixit in illo tempore Herodes audiuit famam Iesu*, Matth. 15. num. 1. Et respondit, *Non otiosè tempus Euangelista denotauit, vt fastum tyranni, & negligentiam omnes intelligere possemus: non enim ab ipsis statim miraculorum exordiis famam Iesu, sed post multum temporis perfecit.* Et addit: *huiusmodi certè sunt, qui in Principatibus viuunt nam quoniam fastu rerum plurimum sibi arrogant parui facientes cætera; sero ea percipiunt.* Quasi dicat, potentes ita inter res vanas, & species rerum temporalium versantur, quod offuscati, & demersi diuina neque percipiunt, neque considerant. 639. Chrysost. homil. 49. in Matth.

Fama immundi vana.

Interrogat Oleaster, *Quare tantum miratur Scriptura quod Pharao aquas versas in sangui-* 640. Oleaster. in Exod. c. 7. n. 24.

nem non attendit, ideò dicitur non posuit cor suum etiam ad hoc Exod,7. n. 24. Sic legit Pagninus? Et respondit, *Licet monita multiplicentur, impiis non curant, neque considerant, sed veh illis quia magnum munus est Dei cognoscere flagella eius, vt emendentur.* Quasi dicat, hoc interest inter impios, & pios, quod pij etiam mala, quæ à natura prouenirent flagella Dei esse credunt; impij vero flagella apertissima Dei mala à natura venientia arbitrantur, & sic semper in malo persistunt, & mysteria Incarnationis multoties, vt Gentiles principijs naturalibus comprobare vellent; & non sicut pij, & deuoti fideles qui ex Spiritu Sancto Verbum conceptum arbitrantur.

Translat. Pagnin *Flagella impij non considerant.* *Corda dura qualia.* *Impiorum prosperitas occulta.*

641. 3. RESPONSIO est Sancti Thomæ citati, qui ait, *Fuit desponsata Maria, & concepit de Spiritu Sancto, vt futuris Christianis zelotypia non causaret, quia Ecclesia Dei est sine ruga, & macula, & per Spiritum Sanctum filij eius regenerata.* Quasi dicat, amor iustorum semper æmulatur charismata meliora, & necesse fuit quod de Spiritu Sancto Virgo conciperet, vt fideles ad maiorem amorem Dei per Spiritum Sanctum quotidie excitarentur, & ab omni spiritu, & imaginatione peccati separentur qui filij sunt Spiritus Sancti.

S.Thom. in Cathen. *Amoris Dei proprietas.*

642. Interrogat Cyrillus Alexandrinus, libr. de adoratione in Spiritu, *Quare Spiritus Sanctus præcipit fugere peccata quasi à facie colubri,* Ecclesiastici 21. n. 2. Et respondet, *Quia vbi virtus præstanda est, carnalis amor debet abire.* Quasi dicat, qui verè amore Spiritus Sancti tangitur, non solum peccata, sed etiam apparentia peccati sunt fugienda; peccati enim tanquam venenatissimi serpentis non solum morsus declinandus est, sed etiam aspectus. *Et vide, si via iniquitatis in me est.* Psal. 138. num. 24. Quasi dicat, Dauid: Precor, vt attendas, non solum, an sit in me iniquitas, sed etiam vlla via aut occasio, aut dispositio, à quâ me prouidentissimè per gratiam Sancti Spiritus statim auertas, quia amor Dei non admittit cum re creata consortium.

Cyril. Alex. de adorat. in spiritu. Eccles. 21. n. 2. Psam. 138. n. 24. *Peccatum veniale neque cogitandum.*

643. Interrogat Oleaster, *Quare tam festinus castissimus Ioseph molestatus ab adultera Domina sua pallium reliquit, & fugit*, Et respondit, *ne relinqueret pudicitiam ex contactu, & pallij, quod impudica fœmina tetigit.* Quasi dicat, amor castissimus Ioseph ita erga Deum ardebat, vt neque tangere, neque respicere pallium, quod manus pollutæ tractauerunt, vellet. Vnde Innocentius Papa citatus à Petro Mendoça tom. 1. in lib. Reg. annot. 10. ait: *Fuge ergo personam suspectam, locum idoneum, tempus aptum, & quidquid est opportunum ad facienda peccata. Quia sicut est difficile in igne esse, & non ardere; ita difficile habere opportunitatem peccandi, & non peccare. Ideo fideles concepti ex gratia Spiritus Sancti omnem occasionem zelotypiæ auertere debent ab amore Dei, quia non admittit consortium cum alia creatura*, vt Sanctus Thomas citatus probauit.

Oleaster in Gen. 39. Innocent. Pap à Mend. cit. tom. 1. in 1. Reg. annot. 10. *Occasiones fugiendæ.* S. Thom. citat.

***

DIFFICVLTAS VIII. ad mores.

De intentione Ioseph cum sponsalia tractauit cum Domina nostra Maria.

QVæritur, quid intendebat facere Ioseph cum nuptias cum sponsa Virgine Maria tractauit?

1. RESPONSIO fuit Abulensis citati in littera, *Quod Ioseph volebat accipere Mariam coniugem, ad societatem solum coniugalem omnī castitate seruata, & quod de ista sana intentione oraculum habuit Virgo Maria.* Quasi dicat, semper Ioseph fuit constans vir, & animo quietus circa suam honestatem: *Quia prudens stabilis est; stultus vero, vt luna mutatur*, Ecclesiasti 7. n. 12. vbi Origenes, *Luna cum videatur vna esse per substantiæ immutationem; tamen semper à semetipsa alia est, semperque diuersa.* Quasi dicat, homo astutus, & varius, nunquam in eodem statu permanet, semper inquietus. 644.

Abul. q. 33. in Matth. Eccli. 7. n. 12. Origen. *Inquieti semper varij.*

Interrogat S. Gregorius in Iob c. 1. n. 7. *Cur respondit Sathan Domino interroganti, vnde venis?* Iob 1. n. 7. & dixit: *Circuiui terram, & perambulaui eam?* Et respondet, *Quia Sathan laborans terram circuit, quia quietus in cœli culmine stare contempsit.* Quasi dicat, creatura aduersæ intentionis à secundo instanti suæ creationis stetit Sathan, & ex tunc versatilis, & inquietus semper manet, & ideo circuit terram quærens quem furtim, & callidè deuoret 1. Petr. 5. n. 9. quia à creatura peruersæ inclinationis semper cauendum est. 645.

Greg. lib. mor. in Iob c. 1. n. 7. 1. Petr. 5. n. 9.

Interrogat Bernardus lib. de interiori domo c. 62. quid significant verba Ecclesiastici c. 33. n. 5. *Præcordia fatui quasi rota currus, & quasi axis versatilis cogitatus illius?* Et respondet, *quia facilius est dinumerare atomos mundi quam motus cordis.* Quasi dicat, *vt rota; & axes non solum volubiles sunt, sed etiam continuo stridore suam produnt volubilitatem. Ita impius astutus internam quam patitur animi inquietudinem indiciis externis aliquando manifestat, quia simulat fictè lætari de bono alieno, quādo sulphure inferni interius vritur: laudat exterius, quem intus contemnit cogitationibus semper per diuersa loca vagatur, Et si bona ei, & prospera eueniunt laudat Deum, & se indignum profitetur, quia scriptum est: Confitebitur tibi, cum benefeceris ei; sin autem aduersa fortuna premitur, stridet dentibus, & contra fatum & fortunam contriam blasphemat. Vir autem sana, & recta intentionis, vt Ioseph non sic, sed vt palma semper floruit, quia fructus eius semper, vel in flore, vel in fructu dulcedinem habent.* 646.

Bern. de interior. domo c. 62. Eccles. c. 33 n. 5. *Callidus est semper inquietus.* Ps. 48. n. 19. Ps. 91. n. 13.

Oleaster interrogat, quare filij Israël dixerunt in deserto, *Non est Deus in medio nostri?* Sic legit Pagninus cap. 17. num. 3. Exod. Et respondet, *Quia cum beneficia desunt, dubitant homines praue intentionis de præsentia collatoris, sed iusti, & recti corde, non solum cum Deus bona largitur, sed etiam dum substrahit eum bona voluntate diligunt; imo aliquando euidentius signum præsentia eius est beneficiorum substractio, quam exhibitio; propter quod dixit Psalmista,* Psalm. 1. num. 1. *Beatus vir* 647.

Oleaster in Exod. 17. n. 3. Translat. Pagnin. *Iusti in aduersis plus diligunt Deum.* Ps. 1. n. 1.

vir qui non abiit in consilio impiorum, Vel vt legit Hebræus, *in consilium inquietorum*; quia homines malæ, & aduersæ, & fraudulentæ intentionis, impij, atrocissimi, & inquietissimi sunt in se pacem, & quietem minimè habentes, & inter fratres suos iurgia, & lites seminantes; Ioseph autem non sic, sed vt Abulensis, inquit, sanæ, & castæ intentionis castitatem, quam promiserat in sua sponsa eminenter adesse cogitabat.

Translat. Hebr. — Abulens. supr. cit.

648. Lyra. noster cit. in litt. 2. RESPONSIO est Lyrani, qui ait, *Quod dum Ioseph vacabat orationi, nuntiatum est ei, quod Maria sponsa eius perpetuam virginitatem proposuerat seruare, & sic mutauit sententiam Ioseph de prole recipienda.* Vnde ad mores aduerte, quando sine intentionis intermissione, semper orandum est, quia nunquam à desiderio nostro defraudamur; si adhuc tenuente Deo persistamus.

Oratio continua.

649. Basil Seleu. ser. de Chan. Matth. 15. n. 17. Interrogat Basilius Seleucus, *Quare mulier illa Chananea adhuc repulsa à Christo, adhuc latrabat, & ab oratione non cessabat dicendo, etiam Domine, nam & catelli comedunt de micis, quæ cadunt?* Et respondet, *quia interim aliquid boni consequuta est.* Quasi dicat, quia de micis orationis, & postulationis consolabatur in expectatione futuri solatij, quia oratio non solum in futuro præmium accipit, sed in præsenti internam animi consolationem semper consequitur.

650. Oleaster. in Exod c. 17. n. 13. Translat. Pagnin. Interrogat Oleaster in Exod. 17. num. 13. *Quare Aaron, & Hur sustentabant manibus suis manus Moysis dum oraret.* Et respondit, *vt scias non esse statim ab oratione discedendum, sed cum opus est continuandæ sunt preces.* Et addit; *Quare cum oras non statim recedas, si manus, vel caput doleat, sed persiste, quoniam etiam dolor orationem iuuat, modo æquo animo feras illum. Ideò lassis, & infirmis manibus Moyses vincebat quia Aaron, & Hur adiuuabant eum*, vt etiam intelligas viros spirituales sustentandos esse à Principibus sæcularibus, ne cogantur preces dimittere, & ab oratione cessare, quia prospera etiam cessabunt, & aduersa peruenient; ideò vt Lyra adnotauit ex Chrysostomo, Ioseph orante oraculum de proposito Virginis meruit obtinere.

Orationis effectus. — Lyran. Chrysost.

651. Ambros. cit. in litter. 3. RESPONSIO est Ambrosij citati, *Quod facto voto castitatis à Beato Ioseph Beata Virgo Maria mansit in domo eius; quia vbi itura erat Maria nisi ad possessionem gratiæ, vt ibi simul cum suo sponso perpetuas Deo exhiberent gratias pro tantis beneficiis acceptis ex parte Mariæ talem sponsum merendo, ex parte Ioseph talem Virginem adorando.*

Ioseph laus eximia.

652. Oleaster in Exod. c. 17. n. 12. Translat. Pagnin. Exod. 17. n. 7. Gen. c. 28. n. 13. Interrogat Oleaster in Exod. 17. num. 12. *Quare locus vbi mercedem à Domino Moyses consequutus est, quando de saxo durissimo aquæ dulces in deserto emanarunt, percusso lapide virga, quare locus ille vocatus est tentatio, & lis. Et vocauit, inquit textus.* Exod. 17. num. 7. *Nomen loci tentationem & litem?* Et respondet, *quia Sancti loca quibus à Deo beneficia acceperunt notare solent, vt quoties viderint ea in gratiarum actionem prorumpant, hac de causa Iacob sanctus locum in quo Deum scalæ innixum viderat, & Angelos ascendentes, & descendentes vocauit Betel, id est, domum Dei.* Quasi dicat, etiam oportet nos locorũ, in quibus Deũ offendimus, meminisse, vt quoties nobis locus ille occurrerit, toties ingemiscamus, ideo vocauit Moyses nomen loci tentationem, & litem, quia ibi peccauerunt filij Israël cum occidere voluerunt Moysem quia siti perire videbantur, & ibi tentauerunt Deum litigando super exitũ de Ægypto, & debebant in sempiternum ingemiscere tale peccatum ingratitudinis, sicut & Ioseph, & Maria locum, & domum vbi Angeli ascendebant, & descendebant ad seruiendum Regi Domino incarnato, in memoria æterna tanquam iusti habere debebant.

Ingrati semper lugeant.

DIFFICVLTAS IX. ad mores.

Quomodo Ioseph Iustus noluit virginem traducere, sed occultè dimittere eam?

QVæritur, quomodo Ioseph intentauit dimittere Mariam.

653. Lyran. cit. in litt. 1. RESPONSIO est Lyrani, *Quod videns Ioseph post tres menses, quos in domo Elisabeth mansit venientem sponsam suam grauidam, turbatus est in cogitatione, cum oculis videbat, quod corde credebat.* Vnde Pasch. lib. 2. in Matth. *Et nos fratres quoties turbat nos dubietatis caligo, fallit rerum species, & facit superficies causarum interdum interiora veritatis nescire.*

S. Pasch. lib. 2. in Matt.

654. Oleaster in Gen 37. n. 8. Translat. Pagnin. Interrogat Oleaster in Genes. 37. n. 8. *Propter quod fratres Ioseph dixerunt illi nunquid regnando regnabis super nos?* Sic legit Pagn. Gen. 37. Et respondit, *Quia omnia interinterpretatur inuidia in malum suum, & superficies causarum monstra facit; & somnia Ioseph veraciter, & intrinsecè nõ intellexerũt, quia in Ægypto fuit secundus à Rege Ioseph, & in Israël nõ regnauit, sed caligo rerũ speciei mutat, & vbi non est peccatum, malitia per superficies rerum atrociter iudicat. Declinemus ergo ad præsens, subtrahamus sententiam, fugiamus discrimẽ quia malitia omnia interpretatur in malum suum, non sic Ioseph, sed cum esset iustus causam temperat, iudicium custodit, vindictam differt, crimen euasit.* Hæc Chrysologus ser. 145.

Iudicia temeraria fugienda. — Chrysolog. serm. 145.

655. Augustinus citat. 2. RESPONSIO est Augustini citati in littera, qui ait, *Quod cor Ioseph anxiabitur cogitans, & dicens, si prodidero, adulterio non consentio; si tradidero crudelitatem incurro, quid faciam?* Vnde Augustin. ser. 16. de Verb. Domini, *Mariti dolor ingens est, neque tamen vindictam quæsiuit.* Quasi dicat honor, & amor in corde Ioseph iactabantur; nam *Si est dura sicut infernus æmulatio*, Cãt. 8. n. 6. *Sed honoris anxietas immensa, & insupportabilis est.* Vnde Saul inter angustias mortis positus, & inter præsagia funesta de regno, & filiis pereundis, anxietas honoris affligebat plus cor eius, & sic lamentabiliter dixit Samueli, *Honora me coram senioribus populi.* Quasi dicat, plus penetrat cor meum vulnus honoris amissi, & opprobrij sempiterni, quàm timor mortis, regnique, & imperij perditio.

August. ser. 16. de Verb. Dom. — Cant. 8. n. 6. — 1. Reg. 15. n. 30.

Vnde Abulens. q. 37. citata; *Si Ioseph accusaret Mariam de adulterio, siue conquereretur, erubescere: scilic. t, quod vxor eius fornicata esset; ideò minorem dolorem elegit, & voluit occulte dimittere eam.* Quasi dicat, parato homini facere mala maiora, eligere licet minora.

Abul. q. cit. — *Minus malũ eligendum.*

656\. Oleaster in Gen. 32. n. 22. Translat. Pagnin. Gen. 37. n. 22.

Interrogat Oleaster, *Quare Ruben fratribus determinatis iam occidere Ioseph dixit, non effundamus sanguinem eius, sed proiiciamus eum in cisternam*, Genes. 37. n. 22. Sic legit Pagninus: Et respondit; *Quia cum peccatorum cæcitas magna est, licet parato facere maiora mala, suadere minora. Sic Ruben vt fratres ab homicidio deterreat, suadet proiectionem in puteum.* Et addit: *Et Iudas suasit venditionem, ne fratrem occiderent, ex quo patent duo.* Primum, quàm difficilè sit malos homines determinatos ad malum detinere. Secundum, quàm facilè, quod Vir iustus, vt Ioseph tanto flagitio, quod de vxore fuerat suspicatus, quanta benignitate pepercit. Hæc Augustinus citatus. (August. cit.) Quasi dicat, inter angustias, & calamitates excessiuas absentia, quæ est secunda mors afflictis solatium esse solet. Sic Ioseph occultè voluit dimittere vxorem, antequam illam infamaret.

657\. Origen. cit. suprà.

3\. Responsio est Origenis, qui ait, *Si suspicionem non habebat, quomodo iustus erat, vt immaculatam dimitteret?* Et respondit; *Quia Ioseph suspicionem in bonam partem accipiebat, & cogitabat ibi magnum Sacramentum, & ex reuerentia quasi indignus furere volebat: nam iusti perpetuam luctationem habent contra malas cogitationes*, vt Psalmista ait, (Ps. 118. n. 39.) *Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum.* Quasi dicat nostro idiomate Hispano (Hispana locutio.): *Quien tubo las hechas tiene las sospechas*, id est, sine malitia, & dolo, quo semper repleti sunt mali, Et sic de omni re malè suspicantur.

658\. Oleaster in Gen. 37. n. 22. Translat. Pagnin.

Interrogat Oleaster, quare dicitur de Ruben Genes. 37. num. 22. *Quod nitebatur liberare Ioseph de manibus eorum, id est, fratrum suorum?* Vel vt Pagninus legit, *Voluit eum eripere de manibus fratrum suorum.* Et respondit, *Quia Ruben maior erat natu, cuius muneris est, minores fratres in absentia parentum arguere.*

659\. S. Thom. in Genes. 37. *Fama mala difficilè perditur.*

Sanctus Thomas aliter respondit, *Quia Ruben tanquam Patri pro incusatione Bala iam obnoxius erat, & timebat singulariter de morte Ioseph accusari à Patre.* Quasi diceret! desiderabat Ruben ab omni suspicione se liberare, quia Pater eius malè senserat de actionibus eius, & apud illum famæ facilè crederet, quia audax, & superbus erat; apud Ioseph vero tanta, & tam ineffabilis erat opinio Mariæ sponsæ suæ, vt ex reuerentia, & timore eam relinquere conabatur; quia magis credebat castitati eius, quàm vtero eius, & plus gratiæ quam naturæ. Hoc Imperfectus homil. 1. in Matth. (Imperfect. homil. 1 in Matth. *Mariæ laus.*) & addit, *Possibilius esse credebat mulierem sine viro posse concipere quam Mariam posse peccare.*

DIFFICVLTAS X. ad mores.

Quare Maria non dixit veritatem rei Sponso suo Ioseph?

QVæretur, quare Virgo Maria mysterium non reuelauit sponso suo?

660\. Lyran. noster citat.

1\. Responsio fuit Lyrani, qui ait, *Quod non reuelauit Maria, quia talia mysteria non sunt dicenda nisi quantum diuina voluntas extendit se.* Vnde interrogat Gofridus Abbas serm. de Purificatione (Godsif. Abb. ser. de Purif.): *Quare Beatissima Virgo inter immundas mulieres voluit reputari expectando Purificationis diem?* Et respondit, *Quia sciebat, quod Sacramentum, & silentium Regis debebat abscondere. Hinc licet non ignorasset quis esset, quem genuisset; expectauit tamen diem purgationis, vt occultaret filij diuinitatem.* Quasi diceret; nouerat Virgo Maria necessitatem, quam in seruandis secretis mundus patiebatur, & quod eius mater Eua, quia serpenti secretum Dei reuelauit, dicens: *Præcepit nobis Deus, ne comederemus.* Genes. cap. 3. num. 3. (Gen. 3. n. 3.) *homines perdidit*; ideò quamuis talia passa est videndo turbationes sui sponsi non reuelauit veritatis mysterium, vt sic quiesceret, & dolorem cordis amitteret. (*Secreta seruanda.*) Vnde Sanctus Ambrosius in Lucam cap. 23. dicebat (S. Ambr. in Luc. c. 23.) *Ambiant defendi, qui timent vinci opprobriis, vel flagellis, sed fortiores, & valentiores animi*, vt Maria oracula Incarnationis Iosepho dilecto sponso turbato, & zelotypiis adusto noluit reuelare.

Interrogat Salmeron tract. 23. in Acta, *Quare Rex Achis Dauid inter inimicorum calumnias tacentem appellauit Angelum. Scio (dixit) quia bonus es tu in oculis meis, sicut Angelus Dei.* 1. Reg. 29. num. 9. Et respondet, *Quia secretum ab Spiritu Sancto inspiratum, vt taceret, retinuit fortiter, neque vindictam de Philisteis sumpsit, vsquequo tempus aptum aduenit.* Vnde Vatabli translatio in scholiis sic legit; *Scio te mihi esse gratum, & secretum, & video tam bonum, quam Angelum Dei esse.* Quasi dicat, in omnibus mihi gratus fuisti, sed in secretis seruandis, veluti Angelus Dei visus es mihi; ideo Regina Angelorum secretum mysterij Iosepho non dixit. 662. Salm. tr. 23. in Acta. 1. Reg. 29. n. 9. Translat. Vatabli in scholiis ad c. 23. 1. Reg. n. 9.

2\. Responsio est Abulensis, qui ait, *Quod poterat Virgo Maria reuelare secretum, & dicere tam eximias suas laudes, scilicet, quod conceperat de Spiritu Sancto, quia ob defensionem suæ famæ, nemo tenetur seruare opera mirabilia, quæ operatus est.* 662. Abul. q. 36. cit. in litt.

Interrogat Oleaster, *Quare expectauit adultera vxor Putiphar, vt nullus seruus domi esset cum Ioseph impudicè tentauit dicens, non est quisquam eis viris Domus Domi.* Sic legit Pagnin. in Genes. cap. 39. num. 11. Et respondit, *Vt tempus captaret ad infamiam fugiendam, ne apud aliquem seruum suum notata libidinis remaneret.* Et addit: *Vtinam sic virtuosi tempus captarent ad opera virtutis; quemadmodum peccatores ad peccata perpetranda.* De Iuda traditore legimus quæsiuisse opportunitatem quomodo Christum, *Opportune traderet*, id est, expectauit noctem ne apud condiscipulos infamiæ notaretur. 663. Oleaster in Gen. 39. n. 1. Translat. Pagnin. Genes. 39. n. 11. *Cantela ad peccandum necessaria.* Luc 22. n. 9.

Interrogat Ambrosius lib. 2. in Lucam, *Cur voluit Deus nasci de Matre desponsata Ioseph?* Et respondit: *ne Mater non desponsata temerata virginitatis adureretur infamia.* Et addit: *Maluit Dominus aliquos de suo ortu, quam de Materno pudore dubitare.* Quasi dicat, famam matris suæ ita respexit semper Deus, vt proprio honori suo anteposuerit, etiamsi putarent aliqui, quod de coniugata natus esset. Igitur benè Abulensis notauit quod potuit Virgo Maria arcanum reuelare marito suo, si periculum infamiæ vrgeret. 664. Ambr. lib. 2. in Luc. *Infamia fugienda. Maria Virginis encomia.* Abul. cit.

3\. Responsio

665. 3. Responsio Ambrosij, qui ait. *Quod diuino mysterio factum est, vt per Angelum magis Ioseph certificaretur, & non haberet occasionem plura interrogandi.* Quasi dicat; *Quod iusti semper aspirant causam suam à Deo defendi, & sic tacent, vt in sanctissima Susanna patet, quæ solicita, & casta à senibus minatur, & accusatur, & ipsa tanquam rea tacebat, & patiebatur, sed immisit Dominus Spiritum veritatis in Danielem, & Susanna tacente defensa est, & accusatores puniti.*

Ambros. cit. in litter. — *Tacites Deus defendit.* — Dan.cap.13. n.35.

666. Interrogat Oleaster, *Quare vociferante vxore Putiphar, & de Iosepho conquerente quòd vim facere voluit in eius honestatem, & lachrymis lugentem, & dicentem, cur adduxisti nobis virum Hebræum.* Sic Pagnin.Gen.c.39.n.17. *Ioseph ad querelas, & accusationes tanquam mutus tacebat?* Respondit, *Quia mirabilis malitiæ artifex semper est fœmina, quæ vim intulit Ioseph, & iniuriata conqueritur, qui autem damna patitur, tacet neque peccatum saltem semel excusat.* Quasi dicat solent qui nimirum innocentes sunt tacere, & malunt se reos æstimari, quàm causam defendere sic Domina nostra Maria tacebat, & tanquam rea affligebatur propter sponsi anxietatem, & pro certo tenebat, & spectabat quod à Domino per Angelum à suspicione liberaretur, sicut de facto contigit.

Gen.39. n.17. — Translat. Pagnin.in c.39. n.17. — *Artifex mendaciorum mulier.* — Abulens. cit. — *Mariæ silentium.*

TRACTATVS XIX.

In Caput I. Matthæi,

Iuxta litteram

TEXTVS.

20. HÆc autem eo cogitante, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph dicens: Ioseph fili Dauid, noli timere, accipere Mariam coniugem tuam; quod enim in ea natum est de Spiritu Sancto est. 21. Pariet autem filium, & vocabis nomen eius Iesum; ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

EXPLICATIO Litteræ.

667. Emisso voto virginitatis, (inquit noster Lyranus,) *per Mariam, & Ioseph, Gabriel Angelus venit ad eam ignorante Ioseph, & impregnata est de Spiritu Sancto*, Lucæ 1. *Et statim de licentia Ioseph abiit ad cognatam suam Elisabeth, vt ei prægnanti seruiret, & mansit ibi, quasi tribus mensibus vsque ad natiuitatem Ioannis. Tunc redeunte Maria vidit vterum eius grauidum, & incurrit magnam suspicionem.* Sed addit Chrysostomus in Matth. cap.1. *Quod videbatur ei quasi impossibile, quod ipsa peccaret.*

Lyra. noster in sua Glossa in cap.1. Matth. — Chrysost. in Matth.c.1.

668. Abulensis quæst. 33. in cap. 1. Matth. *Colligit, ex hoc, quod si nesciente Ioseph Angelus ingressus est ad Mariam, adhuc erat in domo Parentum suorum, quia nondum tradita erat viro, & ex contextu patet; quia nolebat eam traducere in domum suam.*

Abul.q.33. in Matt.c.1.

669. Ioseph autem Vir, id est, sponsus, quia licet per sponsalia de præsenti sit verum matrimonium, nondum vocantur viri, vel mariti, sed sponsi quousque nuptiæ celebrentur; nunc autem non erant nuptiæ celebratæ. Sed Hieronymus in Matth. addit, *Quod in Sacra Scriptura vir vocatur sponsus, & sponsus Vir.*

Hieron.in Matth.c.1.

670. Et nollet eam traducere. Chrysostomus, & alij dicunt, *Quod traducere est infamare. Et sic noluit Mariam infamare dicendo eam adulteram.* Abulens. quæst. 33. dicit, *Quod non accipitur traducere pro infamare, sed pro accipere in potestate: nam tunc dicitur tradere fœminam, quando eam in domum suam ducit, siue in potestatem accipit.* Et iste est modus loquendi iurium antiquorum, scilicet, quod ad hoc, vt matrimonium sit legitimum mulier debet esse viro tradita, & ab eo traducta. Sic tenet Magister in 4. dist. 27.

Chrys. cit. — Abul.q.33. — Ius antiquũ Magister in 4.d.27.

671. Hæc autem eo cogitante, id est, dum Ioseph cogitaret, quid ageret super conceptu Virginis, quem credebat adulterium, & determinasset dimittere eam, occultè apparuit Angelus. Vnde Abulensis non tacuit, *Quod Ioseph habuit istam dubitationem ipsa die, qua primò vidit vterum Virginis tumentem, & sequenti nocte apparuit Angelus ei in somnis, id est, in nocte illius diei, quo vidit prægnantem vxorem suam.*

Abulens. in exposit. lit.

672. Ecce Angelus Domini; quis autem fuerit iste Angelus

Angelus pro certo iudicat Abulensis, quod fuit Gabriel, qui salutationem Mariæ nuntiauit
Luc. 1. quia ipse erat spiritualis minister Dominæ nostræ, vt patet Lucæ 1.

673. *Nobilitas Ioseph ab Angelo notificata.* Ioseph fili Dauid, id est, de stirpe Dauid quasi dicat, non mireris de conceptu vxoris, quia per Spiritum Sanctum conceptus est ille, qui specialiter filius Dauid vocatur; noli timere; id est, non dubites eam accipere ad solam cohabitationem.

674. Abul. cit. Quod enim in ea natum est, id est, quod in ea conceptum est, quia vt Abulensis notauit, natiuitas propriè non est nisi exitus de vtero; conceptio autem est formatio in vtero, & conceptionem vocauit Angelus natiuitatem. *De Spiritu Sancto est.* Hic Spiritus Sanctus tota Trinitas; quia ista operatio, & generaliter omnes operationes Dei ad extra sunt similiter ab omnibus tribus personis, tanquam ab vnico principio; quia Deus non est principium istarum rerum sub ratione personæ, sed sub ratione naturæ, quæ eadem est in tribus. Sic omnes Theologi cum Scoto, & S. Thom. 1. part. Quare autem magis dicatur de Sancto Spiritu concepisse suprà latè diximus.

Aristot. de Gener.

Theologorum axioma Scot. S. Thō. 1. part.

675. Pariet autem filium. Hoc dixit, vt videns in præsepio puerum, certificaretur Ioseph de veritate dicta ab Angelo. *Ipse saluum faciet*, cætera patent in littera.

TRANSLATIONES diuersæ circa textum.

Textus Vulgatæ. 1. Hæc autem eo cogitante, ecce Angelus apparuit in somnis Ioseph.

Translatio Vatabli. 2. Hæc autem ipso in animo habente, ecce Angelus dicens, ne metuas adiungere tibi Mariam.

Translatio Syriaca. 3. Cum autem hæc illi venissent in mentem, apparuit ei Angelus in somnio, & ait illi, Ioseph ne timeas.

Abulens. in expositione litteræ. 4. Dum Ioseph cogitaret quid ageret super conceptu Virginis.

Translatio Græca. 5. Hæc autem studiosè & solicitè curante venit Angelus.

Caietanus ad cap. 1. Matth. 6. Animus Ioseph cogitationibus variis fluctuans, apparuit Angelus in somniis, quia hæsitabat.

Chrysostomus in cap. 1. Matth. 7. Cum Ioseph consilium quæreret opportunè, apparuit ei Angelus dicens.

Remig. in Catena S. Thom. 8. Cogitante Ioseph, quomodo Mariam occulte dimitteret.

Rabanus in Catena Sancti Thomæ. 9. Apparuit Angelus in somnis per imaginationē quandam oculis cordis ostensam sicut scalam Iacob.

Translatio Glossa in Matth. 10. Apparuit Ioseph, potestas exhibentis, quia quando vult, & quomodo vult se exhibet.

Chrysostomus in Catena Sancti Thomæ. 11. Ne timeas accipere vxorem quasi adulteram, quia non Deum offendes, ex quo concepta est.

DIFFICVLTAS I.

Quare dicatur; Hæc autem cogitante ecce Angelus Domini?

QVæretur, quare Euangelista dicat, hæc autem cogitante, ecce Angelus Domini.

1. RESPONSIO stat in Glossa, quæ sic ait; *In hoc notatur animus sapientis, qui nihil temere vult incipere.* Quasi dicat, cogitabundus, & tristis stabat Ioseph quia res grauis erat, & nolebat temere determinari. Vnde Chrysologus ser. 175. *Mens iusta, & sanctus animus ancipiti cogitatione torquetur, sentit: sed tantum non potest penetrare Sacramentum.* Quasi dicat, *quia non sumus sufficientes cogitare aliquod bonum ex nobis, ideo neque cogitationes torquentes cor propter supernaturalem influxum non possumus aliud facere nisi pati, & supplices Deum rogare.* Vnde Chrysologus loco citato, *Meritò mox occurrit Angelus; meritò responsum subuenit, mox diuinum cum humano deficiente consilio, iustitia non defecit.* Quasi dicat, nostrum est cum affligimur pati; Dei autem misericorditer subuenire. 676.

Glossa ord. in c. 1. Matt.

Chrysolog. serm. 175.

1. Cor. 3. n. 5.

Afflictionibus torquetur cor.

2. RESPONSIO est Sancti Augustini, serm. de Natiuitate, qui ait, *Ioseph ista cogitante non timeat nec filia Dauid Maria; quoniam sicut Dauid veniam contulit sermo Propheticus: sic Mariam liberet Angelus Saluatoris.* Quasi dicat mercedes, & fauores hæreditatem capiunt à Domino, & si Dauid cuius Regali progenie Maria orta est, consolationem à Nathan Propheta accepit, cum nimis esset afflictus, cur Ioseph eius filius, & ab eo descendens per Angelum non consolaretur, & de hoc certa sponsa eius non timebat. Vnde Athanasius citatus apud Baëzam 1. tom. ait. *Deipara Virgo Maria sola ex Adam deriuatur: at cum sponso suo Ioseph, ex Dauid stemma suum deducit.* Quasi dicat, Deipara Virgo sola sine exemplo concepta, sine originali macula de stirpe Adæ deriuatur, & cum sponso suo Ioseph ex progenie Dauid dicitur, quia per Angelum, quasi iure hæreditario consolationes omnes acceperunt; ideò dicitur eo cogitante, vel eo afflicto, ecce Angelus Domini. 677.

Aug. ser. de Natiuit.

2. Reg. 12. n. 13.

Athan. cit. à Baëzam 1. tom. c. 2.

3. RESPONSIO est Chrysostomi citati in 678.

Chrysost. in catena S.Thom. in Catena Sancti Thomæ, qui ait: *Notatur mansuetudo Ioseph, quia nulli narrauit suam suspicionem, neque ei quæ suspecta erat, sed in se cogitabat.* Quasi dicat, quis tali prudentia, & animi fortitudine prædictus fuit, vt Ioseph, qui oculis talia videndo, neque mysteria penetrando Mariæ vxori suæ, neque alij creaturæ verbum aliquod loquutus est, *Sed solitarius, & solus leuabat se supra se, & fluctibus variis quatiebatur.* *Ioseph mansuetudo, & prudentia.* Tit.3.n.18.

DIFFICVLTAS II.

Quomodo in somnis Angelus reuelauit Joseph conceptionem Verbi Diuini?

QVæretur, si vulgo dicitur, quod somnis non credendum est, quomodo Angelus apparuit in somnis, & reuelauit mysterium Incarnationis?

679. Abul.q.55. in Matth. 1. RESPONSIO est Abulensis quæst.55. in Matth. qui ait, *Quod Ioseph potuit in somnis habere reuelationem à Deo, & certificari per illam de quacumque re sibi reuelata sicut si esset vigilans, quia* Arist.2.de somno, & vigilia diffiniés somnum, ait; *Somnus est quies virtutum animalium cum intentione naturalium; reuelatio autem facta à Deo est supra vires naturæ. Et fit quinque modis, primo apparente Angelo in effigie humana. Secundo quando auditur vox formata ab Angelo, & non videtur formans, sicut erat de Moyse audiente responsum super propitiatorium,* Numer. cap. 7. & Deuteron. 45. *Tertiò modo per immutationem phantasiæ, quod fit communiter in somnis*, Genes. cap. 20. num. 3. *Vbi Deus Abimelech Regi Palæstinorum per somnium apparuit. Quarto modo per immutationem solius intellectus in vigilia* 4.Reg. 3. de Eliseo patet. *Quinto modo per extasim in vigilia, sicut est de illis qui rapiuntur*, vt in Paulo 2. Corinth 12. *Definitio somni.* Numer.c.7. Deut.45. Gen.20. n.3. 4.Reg.3. 2.Cor.12.

680. Abulens. citat. *Differentia autem somniorum à Deo, vel non*-inquit Abulensis, *apparere, potest ex ipsa immutatione: nam somnia, quæ naturaliter, vel ex variis causis, vel à Dæmone parum immutant; ita vt vere videantur somnia; ipsum autem somnium quod est à Deo efficax est, quod non videtur esse somnium, sed magis euidens quam res, quæ actualiter fit.* Et si in variis reuelationibus per somnia Deus minatur, vt dixit Abimelech Regi propter Saram Genes. 20. num. 3. En morieris, propter mulierem quam tulisti, remanet in cor quasi metus ingens mortis, quovsque factum est, & adimpletum somnium. Et ita per somnia quæ veræ sunt reuelationes homo testificatur, quod adhæret illis, & tam efficaciter, & vehemementer, claréque videt absque phantasmatibus, quod luce clariora, & magis euidentia, quam ea quæ vigilans tractat, ei fiant, & hoc modo Angelus apparuit, & locutus est Ioseph in somnis, id est, efficaciter, & videns illum interioribus oculis, etiam si sensus quiescerent. *Vera somnia vbi reuelat Deus quomodo.* Gen.20.n.3. *Somnia qualia credenda.*

681. 2. RESPONSIO est Rabani, qui ait: *Quomodo autem Ioseph apparuerit demonstratur, cum dicitur in somnis, id est, quomodo Iacob scalam vidit per imaginationem quandam oculis cordis ostensam.* Quasi dicat, non ex naturalibus speciebus, & phantasmatibus occasionatum, sed supernaturaliter eueniens, & impressum firmiter in corde; sicut quando Iacob vidit per scalam Angelos ascendentes, & descendentes. Raban. in Catena. Gen.28. n.12.

682. 3. RESPONSIO Glossæ, *Apparuit in somnis: Hoc verbo demonstratur potestas apparentis, qui quando vult, & quomodo vult exhibet se credendum.* Quasi dicat: reuelationes Dei non sunt restringendæ; quia vnicuique datum est, sicut sibi placet, vel per internam locutionem, vel per Angelum in somnis, vel exterius vigilans, vt pastoribus, vel per raptum, vt Paulus, vel diuersis modis diuidens singulis prout vult. Glossa ord. Act. Apost. c.12.n.8.

683. 4. RESPONSIO est Chrysostomi in Matth. *Propter tres causas apparuit Angelus Ioseph. Primò, ne iustus homo ignorans faceret rem iniustam ex proposito iusto. Secundò propter honorem Matris: nam si dimissa fuisset apud infideles turpi suspicione carere non poterat. Tertiò, vt intelligens Ioseph castam conceptionem diligentius se custodiret ab illa quàm prius; ideò non ante conceptionem Virginis Ioseph Angelus apparuit ne cogitaret hic quod cogitauit, repateretur, quod passus est Zacharias culpam infidelitatis incurrens de conceptione coniugis iam longævæ: incredibilior enim erat res virginem posse concipere quam anum.* Quasi dicat, Zacharias ante conceptionem Ioannis dubitauit, & Angelo non credidit, & pœnas soluit, quia mutus remansit, ideò post conceptionem Mariæ apparet Angelus Ioseph, vt de iam facto certificaretur. Chrysost. in Matth. *Ioseph quare quintus remansit.* Luc. 1.

DIFFICVLTAS III.

Quare dicitur Ioseph noli timere accipere Mariam coniugem?

QVæretur, quare Angelus timorem expellere conatur à Ioseph?

684. 1. RESPONSIO est Seueriani citati in Catena Sancti Thomæ, qui ait, *Sponsus etiam ne timeat, admonetur quia prius animus dum compatitur, plus pauescit.* Quasi dicat, hic non est mortis causa, sed vitæ quia quæ vitam parturit, non meretur occidi. Seuerianus in Catena S.Thom.

685. 2. RESPONSIO est Chrysostomi in Matth. *Dicens etiam nè timeas: cognitorem se cordis eius ostendit, vt per hoc futurorum bonorum, quæ de Christo erat dicturus faceret fidem.* Chrysost. in Matth.

686. 3. RESPONSIO est Georgi Veneti, tom.7. cap. 13. *Ne timeas, quia Maria est sicut turris Dauid, quæ ædificata est cum propugnaculis, & mille clypei pendent ex ea.* Cant.4. num.4. Quasi dicat, quemadmodum turris fortissima est tutela, & refugium omnium fortissimorum militum, & per eam facilius ciuitas defenditur. Sic per Mariam cor tuum paui- dum, & timore oppressum auxiliabitur; quia mille exercitus Angelorum pendent ex ea, id est, Georg.Ven. tom.7.c.13. Cant.4.n.4. *Maria laus eximia.*

ex anima candidissima, & immaculata Virginis, & omnes defendent eam; quia vt Ambrosius notauit, *quis sanctior, quis eo munitior*, & ideo de immaculata Virgine, *qua maior sub Deo nequit intelligi*, vt Anselmus dixit fortissimi, & millia millium pendent ex ea, id est, eius auxilio expellunt timorem. Quid ergo Ioseph tu times?

Ambrof. lib. de Virgin.
Anselm. lib. de Concept. Virgin.

687. 4. RESPONSIO est Insolani 3. p. cap. 22. *Noli timere Ioseph, quia tu es Cherubim, quem porta inferi timere debent; quia tu es custos Paradisi, & horti conclusi, & fontis signati, vbi solus Princeps ingressus est, & egredietur & porta Paradisi manebit clausa*; quia vt Ezechiel 44. n. 2. dixit, *Princeps gloria ingressus est in ea, & ipse solus egressurus est per eam porta manente omnino clausa*, Ezechiel 44. n. 2. *Cur non Ioseph Cherubim tremebundus asseuerandus est* (inquit Insolanus) *qui Virginis sanctissima, & Christi custos à Deo immortali positus est.*

Insolan. 3. p. c. 22.
Ezech. c. 44. n. 2.
Insolan. cit.

688. 5. RESPONSIO sit Chrysostomi in hom. qui ait, *Non solum Angelus ab iniqua commixtione Virginem excusat. Sed & supra naturam concepisse demonstrat, non solum timorem auferens, sed & letitiam addens.* Quasi dicat; quod enim ex ea nascetur sanctum vocabitur filius Dei, quia quando Deus præmia largientem suis se monstrat vltra condignum semper præmiat.

Chrysost. in hom.
Premium Dei immensum.

DIFFICVLTAS IV.

Quomodo ad litteram intelligatur; quod enim de ea natum est, de Spiritu Sancto est.

689. QVæretur, quomodo Christus dicatur natus de Spiritu Sancto?

1. RESPONSIO est Augustini in Enchiridio, qui ait, *Nunquid tamen ideo dicturi sumus patrem hominis Christi esse Spiritum Sanctum, & vt Deus Pater verbum genuerit Spiritus Sanctus hominem, quod ita absurdum est, vt nulla fideles aures id valeant sustinere. Quomodo ergo dicimus Christum natum de Spiritu Sancto, si non eum genuit Spiritus Sanctus? An quia fecerit eum, in quantum enim homo factus est*, sicut Apostolus dicit; *factus, ex semine Dauid secundum carnem; neque enim quia mundum fecit Deus, dici eum, fas est, Dei filium, aut natum ex Deo, sed factum, vel conditum. Hic autem* (addit Augustinus) *confiteamur eum natura ex Spiritu Sancto, & ex Maria Virgine; quomodo non sit filius Spiritus Sancti, & sit filius Maria Virginis. Non ergo concedendum est quidquid de aliqua re nascitur eius rei filium nuncupandum vt omittam aliter de homine nasci filium, & nasci capillum, & pediculum, quorum nihil est filius: certe homines, qui nascuntur ex aqua & Spiritu Sancto, non aqua filios eos recte quis dicat, sed Dei Patris, & Matris Ecclesia sic ergo de Spiritu Sancto natus est, & filius Dei Patris est, non de Spiritu Sancto.* Hæc Augustinus loco citato.

August. in Enchirid.
Ad Rom. 1. n. 3.
August. cit.
Quomodo filij Dei & Ecclesia sint fideles.
August. cit.

690. 2. RESPONSIO aliquorum Doctorum quos reprobat Damascenus lib. 3. *Qui dicunt conceptum esse Christum ex purissimis sanguinibus Beata Maria putantes non esse conceptum ex sanguine menstruali, de quo concipiuntur mares, quia putant sanguinem illum esse impurum, & sordidum. Sed errant in hoc, quia ex sanguine, qui est in venis non potest esse conceptio, cum locus conceptionis debeat esse in matrice; & tamen in matrice non est sanguis nisi qui vocatur menstrualis, ergo ex menstruo necesse est fieri conceptionem?*

Damascen. lib. 3.
Ex quo Virginis sanguine Christus conceptus sit.

691. Abulensis confirmat hanc responsionem dicens, *Quod si ex sanguine venarum Virginis Christus fuisset conceptus non diceretur Christus propriè filius Maria, vel ipsa non vocaretur propriè Mater Christi, sicut alia mulieres vocantur matres filiorum suorum. Sanguis enim purus & rarus, qualis est in venis, non est apta materia ad formationem fœtus. Sed conuenit magis densari, & digeri, & alterari secundum calorem, & iste sanguis alteratus, & aliqualiter densatus per virtutem generatiuam fœmina mediante calore tanquam instrumentum vocatur menstruum, & est, de quo fit conceptio in matrice. Vnde si calor nondum peruenit, vt in puellis non est menstruum & desinente calore, vt inanis non est potentia generatiua, quia muliebria deficiunt, vt de Sara senectute dixit Scriptura*, Genes. cap. 18. num. 12. *desierant enim in ea fieri muliebra, id est, non habebat iam calorem.*

Abul. q. 51. in Matt. c. 1.
Sanguis quomodo fiat menstruus in mulieribus.
Gen. 18. n. 12

692. Vnde Ægidius Romanus tract. de embrione ait, *Non est credendum, quod materia corporis Christi, quod sine semine viri conceptum est aliquid deficeret, quod naturaliter requiritur ad formationem corporis; Constat autem Mariam concepisse de Spiritu Sancto, sine semine humano*, asserentibus istud, Isaia, Matthæo, & Luca; *ideo oportet quod materia ex qua formatum est corpus Christi & formatur in aliis hominibus, sit sanguis per virtutem generatiuam matris preparatus.*

Ægid. Rom. tr. de embr.
Isai. 50. Matth. c. 1. Luc. c. 1.

693. Abulensis q. 51. concludit dicens: *Quod sanguis menstruus, de quo formatur corpus hominis, non solum non est impurus, nec fœtidus, sed etiam purior & perfectior, & pretiosior, quam sanguis qui est in venis. Et probat, quia natura cum sit regularissima in operationibus suis, necesse est, quod illa res sint perfectiores, pro quibus ipsa magis laborauerat; magis autem laborat pro sanguine menstruo, quam pro sanguine qui est in venis; quia ad hoc maiorem calorem requirit, vt supra diximus, ergo est pretiosior sanguis iste, quam ille. Et confirmatur, quia in generatione menstrui sic est, quia natura accipit multas partes cibi, qua non sunt necessaria nutritioni, & illas digerit, & conuertit in sanguinem menstrualem. Et quia illud quod natura accipit de hoc habet multas partes impuras, necesse est, quod natura separet, & dimittat illas. Et sicut sumpto alimento necesse est causari stercora. Ita facto sanguine menstruali necesse est manere ibi quasdam partes impuras loco stercorum, & illas emittit natura singulis mensibus.* Et hoc confirmat Damascenus citatus supra dicendo: *Quod corpus Christi fuit formatum ex purissimis sanguinibus Maria, verum est, quia sanguis ille, quem natura seruat ad formationem fœtus purus est & pretiosior, quam sanguis, qui est in venis.*

Abul. q. 51. in Matth.
Sanguis menstruatus perfectissimus.
Auicena Galenus apud Abul. q. 51.
Damasc. cit.

694. Vltima Responsio est Augustini de quæstionibus noui, & veteris testamenti, qui ait; *Si de Spiritu Sancto natus est filius, cur dictum est, sapientia*

August. de quæst. nou. & vet. test.

Prou.c.9. n.1. *sapientia ædificauit sibi domum? Quomodo ista gemina ratione debet intelligi?* Respondit; *primum enim domus Christi Ecclesia est, quam ædificauit sibi sanguine suo, deinde corpus eius potest dici domus eius, sicut dicitur templum eius:* Opera Trinitatis indiuisa ad extra. *factum autem Spiritus Sancti, factum fidei est propter naturæ & voluntatis vnitatem; siue enim Pater faciat, siue Spiritus Sanctus, Trinitas est quæ operatur & quidquid tres fecerint, Deus est.*

DIFFICVLTAS V. ad litteram.

Quomodo intelligenda sunt verba, Pariet autem filium, & vocabis nomen eius Iesum?

695. QVæretur, quare Angelus dixit Iosepho, quod Domina nostra Maria paritura erat filium, & quod vocaret nomen eius Iesum?

Chrysost. in hom. 1. RESPONSIO est Chrysostomi in Homiliario, qui ait, *Quod hoc quod Angelus apud Ioseph dixerat supra humanam cognitionem & legem naturæ erat, quia non solum ex præteritorum reuelatione confirmauit quod dixerat, sed etiam ex futuris dicens: pariet autem filium.* Quasi dicat, nullum erat verbum, neque iota, aut apex, quod Angelus pronuntiabat, quod non erat sufficiens ad Ioseph cor quietandum, & oraculo diuino lætandum.

696. Gloss. ord. in Matth. c.1. 2. RESPONSIO Glossæ, *Vt enim non videretur Ioseph amplius coniugio non esse necessarius, cum conceptio esset facta sine eius auxilio ostendit quod quamuis non fuit necessarius conceptui, tamen vtilis est procurationi, quia ipsa pariet filium, & tunc matri & filio erit necessarius, Matri, vt ab infamia defendat eam, Filio vt eum nutriat & circumcidat, & alimentet.* Ioseph nimis necessarius Matri & Filio. Luc.c.1. Quasi dicat, ô Ioseph nimis felix, ecce annuntio tibi gaudium magnum, quia Spiritus Sanctus tecum vult puerum Iesum in lucem edere; quia ille obumbrauit Mariam in conceptione; tu autem nutries eum, & ex tuo sudore alimenta præbebis puero, qui nasciturus est, & vocabis in circumcisione nomen eius Iesum, quasi pater putatiuus infantis.

697. Chrysost. in Matth. c.1. Luc.1. 3. RESPONSIO est Chrysostomi super Matth. *Qui interrogat, quare non dixit Angelus Ioseph, ecce Maria pariet tibi filium sicut Zachariæ,* Lucæ 1. dixit, *& ecce Elisabeth vxor tua pariet tibi filium?* Et respondit, *quia mulier, quæ ex viro concepit, marito suo filium parit, quia magis ex ipso est, quam de ipsa. Hac autem (id est* Maria sibi peperit Iesum & quare. *Virgo Maria) quæ de viro non conceperat, non viro Ioseph filium pepererat, sed sibi tantummodo.* Quasi dicat, Christus nascitur non vni viro sed peperit vniuerso mundo. Et sic sola Virgo quæ proprio lacte lactauerat suum filium vocat. Luc.c.2. n.43. *Fili mi quid fecisti nobis sic, ego & Pater tuus dolentes quærebamus te. Et primo se Mater nominat; quia sola sine exemplo peperit Virgo* Cant.c.2. n.16. *filium suum.* Et sic in Cant. cap.2. n.16. dicitur: *dilectus meus mihi, & ego illi.* Quasi dicat, relatio filiationis, & maternitatis inter me & filium meum verè inuenitur, quia de visceribus meis genui illum.

Interrogat Sanctus Bernardus. Quare Angelus Iosepho dicit, *Vocabis nomen eius Iesum.* Et addit; *ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Cum idem Gabriel Angelus ad Mariam solum dixit, vocabis nomen eius Iesum.* Quare tacuit additamenta tam notabilia? Et respondit, *quia Ioseph conturbatus erat, & ad eius satisfactionem causam propter quam veniebat verbum incarnatum assignat, vt magis admiretur, & pauorem expellat; Maria autem erat plena gratia. Et ita credidit Angelo, quod perficiebantur in ea omnia mysteria fidei, sicut Elisabeth dixit, perficientur in te omnia, quæ credidisti. Ad Mariam quidem tanquam plenius edoctam* (inquit Bernardus) *Gabriel loquens indicat nomen solum, & vocabis nomen eius Iesum. Ad Ioseph veniens Angelus, non solum nomen protulit, sed & causam eius interpretatus est dicens; ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.* 698. S.Bern.ser.1. de Epiph. Luc.c.1. Maria singularis laus. Bern.citat.

4. RESPONSIO Chrysostomi in homil. *Hic autem ostendit admirabilem esse partum quia Deus est, qui nomen desuper per Angelum mittit, nec nomen quodcumque sed quod est infinitorum bonorum thesaurus.* Quasi dicat, per spem grandem solemus difficilia credere, & expectare; ideo proponit Angelus quod nomen Iesu est infinitus thesaurus, de quo ditandi sunt homines & Angeli, vt per promissiones Ioseph certificaretur de conceptione per Spiritum Sanctum in Maria operata. 699. Chrysost. in hom. Nomen Iesu thesaurus.

Interrogat Sanctus Cyprianus oratione de natiuitate, *Quare eum antiquitus in lege nomen Dei, ita abscondebatur,* quod Isaias dicat: *vere tu es Deus absconditus. Quare nomen Iesus ita anticipatur, & publicis præconibus declaratur ad Mariam in salutatione Angeli, ad Iosephum in satisfactione virginitatis suæ sponsæ?* Et respondit, quia scriptum est per Malachiam, *orietur vobis timentibus nomen meum Sol iustitiæ; id est, quia venit tempus miserendi eius, vt à Solis ortu vsque ad occasum laudabile nomen eius.* Ac si dicat, quemadmodum Sol omnibus nascitur, & nemini absconditur, vt per eius virtutem viuant & crescant, & eius absentia arescant omnia. Sic nomen Iesu omnibus vitam, & sanitatem præstauit, *& sine ipso factum est nihil; quia eius absentia omnis creatura ingemiscit;* ideo Paulus clamabat, *Quod in nomine Iesu omne genuflectatur, & quod omnis lingua confiteatur, quod est in gloria Dei Patris nomen Iesu exaltatum.* 700. Cypr.orat. de nat. Isai.c.45. n.15. Luc.1. Matth.1. Malach.4. n.2. Ps.101.n.14 Ps.49.n.1. Ad Philip. c.2.n.10.

DIFFICVLTAS VI.

Quare dicatur, quod Christus saluum faciet populum suum à peccatis eorum?

701. QVæretur, quomodo Iesus saluum faciet populum suum à peccatis eorum?

Hieronym. in caten. S.Thom. 1. RESPONSIO Hieronymi citati in catena S.Thom. qui ait, *Iesus enim Hebræo sermone Saluator dicitur; Etymologiam ergo nominis significat, ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum; ostendit enim eundem* Transl. Hebr. Etymologia nominis Iesu.

totius

totius mundi esse Saluatorem, & nostræ salutis auctorem. Quasi dicat, saluat quidem, non incredulos, sed populum suum, hoc est, in se credentes saluat non tam à visibilibus hostibus, quam potius inuisibilibus, hoc est, à peccatis saluat, *non tam armis pugnando, sed peccata relaxando.*

701. Tertul. l. 4. cõtra Marc. cap. 7. Matth. 8. n. 29. Interrogat Tertullianus lib. 4. contra Marcionem cap. 7. *Quare tam acriter increpauit Christus Dæmonem, qui clamabat; querelas dando quod veniret ad torquendum illum.* Matth. c. 8. n. 29. *Vt quid venisti ante tempus torquere nos; nonne in omnem terram prædicare verbum Dei misit discipulos suos, vt Euangelij prædicatione idola Dæmonum torquerentur? sicut de* Luc. 9. n. 1. *facto torquebantur, & cruciabantur nomine Iesu, in quo Dæmonia exibant. Quare ergo increpat* Idem Tert. citat. *illum, vt veritatem istam non clamet?* Et respondit, *increpauit illum Iesus, quia non erat summa gloria Christi, si ad perditionem Dæmonum venisset, & non potius ad hominum salutem.* Quasi dicat, primum & singulare Christi trophæum fuit, quo Angelus Iosepho pronuntiauit, vt nomen Iesu saluum faciat populum Matth. c. 1. suum à peccatis eorum. Quod autem Dæmones de salute hac torqueantur, consequens est ad eius redemptionem.

2. Responsio est Seueriani citati in catena Sancti Thomæ, qui ait: *Veniant & audiant qui requirunt, quis est, quem Maria genuit? ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Non alterius saluum faciet populum sed suum. Vnde à peccatis eorum esse Deum, qui peccata donat; si Christianis non credis, crede infidelibus vel Iudæis dicentibus; nemo potest peccata dimittere nisi solus Iesus.* Quasi dicat, *O infideles miseri, qui Christo non creditis, si oraculum Iosepho dicenti non creditis, credite inimicis, qui clamabant idem quod Angelus nuntiat, scilicet, quod peccata dimittebat Christus, sicut Deus.* 703. Seuer. in cat. S. Thom. Fidei testimonium ex contrariis. Luc. 21. n. 5.

3. Responsio est Caietani, qui ait, *Implicitè Christi diuinitatem insinuat; quoniam Dei proprium est dimittere peccata; non enim dixit, saluabit populum, ne peccent, sed à peccatis eorum, hoc est à peccatis, quæ habent, quod est, condonare peccata.* Quasi dicat, præseruare se à peccatis iustus cum auxilio Dei potest, sed condonare, & parcere peccatis solius potestatis diuinæ est. 704. Caietan. in Euang. Matth c. 1. Potest homo omnia cum gratia Dei.

TRACTATVS XX.

AD MORES,

In Cap. I. Matth.

DIFFICVLTAS VII. ad mores.

Quare dicatur; Hæc autem eo cogitante ecce Angelus, &c.

705. Qværetvr, quare tanta perplexitate confusus cogitabat Ioseph?

Gloss. citat. 1. Responsio Glossæ fuit dicentis, *In hoc notatur animus sapientis, qui nihil temere vult incipere, sed prudenter expectare, & præuidere melius rem.* Interrogat Lyranus, *quare si* Lyran. sua in gloss. 1. Reg. 13. n. 1 & 6. *Saul expectauit septem diebus iuxta placitum* Samuelis, dixit illi: *Stulte fecisti?* Et respondit, *bene dicitur; quia non totaliter, & completè expectauit?* Quasi diceret, *quia sine prudentia & sine patientia non expectauit Saul Samuelem,* Prudentia & patientia necessaria. *peccauit in tribus. Primò, quia non expectauit Samuelem septem diebus completè, vt erat sibi iniunctum. Secundò, officium illicitum, scilicet, offerendi per se ipsum sacrificium, vsurpauit. Tertiò, peccauit, quia non humiliter peccatum suum recognouit: quia qui non habet prudentiam, & patientiam iterum, atque iterum res graues cogitando indignus est officio, vel dignitatibus.* Vnde dixit Tertullianus lib. 2. aduers. Marcion. cap. 23. *Eligitur, Saul, sed nondum despector Prophetæ Samuelis.* Quasi dicat, qui consilium Sacerdotis & Prophetæ non spectauit, sed intrepidè aliter per se operatus est dignè è regno eiicitur. Vnde Ignatius Martyr citatus in Gloss. ad cap. 13. 1. Reg. ait: *Saul dignitatis honore priuatus est, eo quod non spectasset Samuelem Principem Sacerdotum. Oportet igitur, & vos reuereri Superiores.* Quasi dicat, qui non cogitat supra se, & infra se res graues, & à Sacerdotibus consiliatas; sed suo iudicio, & duro capite laborat, non est dignus alicuius magnæ rei, neque reuelationibus diuinis consolari, aliter patienter & prudenter accidit Iosepho hæc cogitanti. Tertul. l. 2. ad Mart. c. 23. Ignat. Mart. in Gloss. 1. Reg. 13. Superiores venerandi.

2. Responsio Augustini citati in littera; *Quia quod sicut sermo Propheticus Dauidi consolationem dedit, sic Angelus Iosepho præstauit.* Quasi dicat, quod iure hæreditario consolabitur Deus omnes iustos, posterosque ex eius prosapia descendentes. Interrogat Lyranus noster, *Vt quid Ionathas per scopulos & per præruptos silices stationem Philisthinorum cum tam vehementi periculo ascendere conatus est cum armigero solo suo.* 1. Reg. 14. n. 6. *Et ait Ionathas ad armigerum suum, ascendamus, sequere me?* Et primò respondet cum Theodoreto quæst. 3. 1. 706. August. cit. Lyranus in c. 13. l. Reg. 1. Reg. 14. n. 6. Theod. q. 31

Quia

Quia vt inquit textus num. 4. non est in Domino difficile saluare in multis, vel in paucis. Et addit Theodoretus; *quia hæc verba sunt animæ, quæ in Deo confidit in tribulationibus consolatoria sunt: cum autem sic confidisset Ionathas non fuit frustratus spe: nam fudit castra hostium: illi enim ignorantes se, se interimebant, & se inuicem habuerunt pro hostibus.* Quasi dicat, *in arduis laboribus dat crebro consilium vis doloris*, vt Chrysologus dixit: *Sic iustis afflictis, qui in Deo confidunt nunquam ipsi & sui spe frustrantur, sicut Ionathæ, & armigero eius contigit, & Dauid, & Iosepho postero suo, qui cœlestem consolationem receperunt, vnus per Prophetam, Ioseph per Angelum?*

Spes omnia vincit. Chrysolog. sup. citat. *Consolatio diuina semper venit.*

707. Lyran. noster sua in gloss. ad c. 11. 1. Reg. Secundo respondet ad mores Lyra: *Per Ionatham qui columba donum interpretatur, Ioseph significatur, qui amaritudinis felle peccati carebat, & per scopulos arduos zelotypia patiebatur, sed stationem Dæmonum, qui imaginationibus eum affligebant, ascendit & in Domino sperans, Angelus Domini de cœlo descendit, & dixit, noli timere Ioseph accipere Mariam vxorem. Vnde omnis posteritas iustorum consolata est: nam & parentes Mariæ & Iosephi Deum glorificauerunt.*

708. Chrysost. citat. 3. RESPONSIO est Chrysostomi citati in littera, *Quia Ioseph eo cogitante talia, & ardua, nulli suspicionem suam communicauit, neque ea, quæ ei suspecta erant, ore protulit, sed in suo corde secreta seruabat, & cogitabat.* Interrogat Lyranus, *Quare Sacerdos Abimelech, tam cito credidit Dauid omnia quæcumque ei narrauit, & dedit ei panes ad manducandum, & gladium Goliath, & omnia quæcumque voluit, fecit?* Et respondit; *quia Dauid dixit ad Achimelech Sacerdotem Rex præcepit mihi sermonem, & dixit, nemo sciat rem propter quam missus es.* 1. Reg. cap. 21. n. 4. *Ex quo tantus timor inuasit in corde Achimelech reserandi Regis secretum, & tanta reuerentia circa Dauid affectus est, quia secretum Regis seruabat, quod omnia quæcumque petiuit, dedit Dauid.*

Lyran. ad cap. 21. 1. Reg. n. 4. 1. Reg 21. n. 4.

709. *Qui vero secretum non seruat nulla fide, neque dignitate dignus est, imo omni supplicio, & maledictione replebitur, quia est causa innumerabilium malorum.* Vnde Theodoretus in Glossa ad cap. 21. 1. Reg. loquens de Doeg, qui secretum, quod inter Dauid, & Achimelech versatum fuerat Regi Sauli nuntiauit, admiratus ait: *Est perspicuum, quod Doeg versabatur ab aliquo Dæmone, quia sceleratus, non solum significauit Sauli omnia quæ dicta, & facta fuerant; sed addidit, ita vt indignatione repletus Saul iussit occidere omnes Sacerdotes.* Quasi dicat, qui non seruat secretum vel vt Hispana locutione dicitur, *El que lleua chismes alos Superiores, peor es que el Demonio.* Vnde Ambros. in cap. 6. Lucæ. *Nec Doeg figura vacat, quia erat custos mularum; eo quod nemo alius infructuosi gregis custos Iudæ proditoris typum impleret.* Quasi dicat, qui secreta & occulta reuelat, typum Iudæ proditoris est, quia ipse, vt complaceret Principibus Sacerdotum reuelauit secretum locum, vbi Christus manere consueuerat. Vnde Rabbanus in Glossa, *Doeg infructuosi gregis, & tortuosi custos erat, id est, camelorum, qui interpretatur inquietus, sollicitus, fraudulentus, quia semper, qui reuelant secreta, similes sunt camelus, cuius proprietas est euomere cito, quidquid inquietus tota die acquisiuit, neque requiem habet in gutture, vsquequo vomitum faciat.* Sic sunt qui capiunt secreta, qui non quiescunt, neque viuunt, si non quid audierunt, loquantur, & si non faciunt vomitum, quasi venenati, & afflicti deambulant, & venenosis proiectis requiem accipiunt. E contra vero prudentes, & iusti sicut Ioseph, cogitant quidquid vident, & audiunt, & neque suspicionem suam alicui dicunt, sed intra se meditantur & sic Angelus Domini apparet ei dicens, noli timere, &c. Matth. 1.

Theodoret. ad cap. 21. 1. Reg. *Hispana locutio. Chismosos peores que Demonios.* Ambros. in cap. 6. Lucæ. Rabban. in Gloss. ad c. 21. 1. Reg. *Proprietas camelorum similis loquacibus.*

DIFFICVLTAS VIII. ad mores.

Quomodo somnia vera, vel falsa sint?

QVæretur, quare Ioseph apparuit Angelus in somnis, & quales sint somniorum effectus? 710.

1. RESPONSIO est Abulensis citati in littera, qui ait, *Quod species somniorum, quæ immutantur à Dæmone, vel à causis naturalibus, non remanent impressæ in intellectu; quæ autem à Deo fiunt in somnis ita clarè, & visibiliter remanent impressa, quod clarius, & apertius quasi oculis corporeis videamur, intellectu percipiuntur, & videntur, & cum tranquillitate & amore diuino remanent; qui somniant talia, percipiunt, si sunt iusti, & serui Dei, vt patet in Prophetis; si autem flagella Dei futura minantur, remanent somniatores stupefacti, & timidi, vt in Nabuchodonosor,* patet Daniel cap. 2. n. 3. Abul. citat. sup. Dan. c. 2. n. 3

711. Interrogat Oleaster, quare dicitur Genes. 37. num. 10. *Ioseph narrauit fratribus suis somnium: num ego & mater tua & fratres veniendo veniemus vt incuruemus nos tibi.* Sic legit Pagninus, quomodo mater Ioseph adorauerit, cum esset mortua, & in Ægyptum non descenderit? Et respondit, quod *Hebræorum sententia est, quod licet Pater & Mater non adorauerint eum in personis propriis, voluisse tamen Dominus, vt verificares somnium postea, ipsum solem & lunam, non ipsum Ioseph, sed Iosue, qui erat de eius tribu,* vt habetur Iosue 10. *adorasse.* Sed hæc mystica sunt, non litteralia; quia Sol non adorauit Iosue, sed obediuit ei. Vnde dicit Oleaster, *Quod non opus sit omnia, quæ in somnis ostendebantur, omnia postea verificari: sed sat esse, si maior pars eorum, quæ somniauerat vera fuerint, & quod vndecim stellæ (dixit Ioseph) quod adorauerant eum, non Sol & Luna,*

Oleast. in Gen. 37. n. 10 Transl. Pag. *Hebræorum opinio.* Iosuæ c. 10. Oleaster in Gen. 37. n. 10

712. Ego autem secundum translationem Pagnini respondeo; *Somniauit Ioseph somnium, & addiderunt eum amplius odire.* Quasi dicat, *Odium fratrum addit somnium; quia si Rachel mortua erat (vt probabilius est) addiderunt odio, & mala voluntate, quod Mater etiam adoratura erat eum.* Vnde ad mores addit Oleaster: *solet Dominus inuidos torquere augendo bona eis, quibus inuident.* Quasi dicat, superstitiosa res est, multoties credere somniis, sed reuelationibus, quæ sanctis Dei fiunt, & per Ecclesiam sunt approbatæ, tunc credendæ sunt non cuiuscumque, qui pro suo arbitrio, & capite forti affirmat somniasse hoc & illud, *quia scriptum est, odisti obseruantes vanitates.*

Transl. Pag. *Sententia Auctoris.* Oleast. cit. *Reuelationes omnes vera adimplentur.*

Ps.3.n.7. *vanitates*.Ps.3.n.7. quæ sæpenumero enarrantur à fœminis paruulis, sanctitatem & vanitates affectantes. Quare prudentes viri & docti à similibus somniis & vanitatibus debent huiusmodi somniatores auertere.

Reuelationes fœminarum periculosiores.

713. Oleast.cit. Genes.37. n.10. Transl Pag. Aliud morale documentum Oleaster dat satis prudenter explicans, *Quod somniatorem Iosephum occidere voluerunt fratres eius dicentes ecce somniator venit*, addit Pagninus, *machinati sunt occidere eum. Debet odiosus homo* (inquit Oleaster) *cauere aspectum eorum, quibus est odiosus ne videlicet illis, aut eorum obtutibus, se exhibens eos in se prouocet.* Vnde Abulensis notauit, *Quod Ioseph noluit Virginem in domum suam traducere cum fatigatus esset suspicione, vsquequo Angelus apparuit ei in somnis, & clarè manifestauit veritatem.*

Ab inuidiosis fugiendū. Abul.citat. Matth.c.1.

714. Rabban.cit. 2. Responsio est Rabbani citati, qui ait: *Apparuit Angelus Ioseph in somnis, quemadmodum Iacob scalam vidit per imaginationem oculis cordis impressam.* Quasi dicat: potens est Deus sanctis suis, vt Iacob in somnis requiem dare ab omnibus laboribus, quibus opprimuntur. Vnde Ambrosius epist.60.ait: *Est etiam sanctorum somnus operarius, sicut scriptum est, ego dormio, & cor meum vigilat, secundum quod Iacob Sanctus dormiens diuina videbat mysteria quæ vigilans non videbat* (& addit Sanctus) *itaque breui somno dormiens impetrauit, quod magno labore postea acquisiuit.* Quasi cū Ioseph: euigilans torquebatur, & zelotypis anxiebatur suspicionibus, quasi crudelibus tortoribus, sed breui somnio apparuit Angelus, & adquisiuit dormiens Ioseph, quod multis laboribus postea meruit, quale fuit videre verbum caro factum, & conuersari cum eo, cui seruire, regnare est. Vt hinc discant qui fatigantur curis rerum temporalium quiescere paulisper quia seruis suis breui temporis interuallo dormientibus & semper in suo sancto seruitio assiduè laborantibus assueuit Dominus dulce somnium tribuere, & multoties mysteria, quæ non possunt verbis explicare, & reuelare, vt Paulo contigit qui post immensos labores, raptus est in somnis & per reuelationem *vidit arcana Dei, quæ non licet homini loqui, & Sancto Iosepho, cui in somnis apparuit Angelus dicens, ne timeas, &c.*

Ambr.ep.60 Cant.5.n.2. *Sancti in somnis præmiantur à laboribus.* 2.Cor.12. n.4. Matth.c.1.

715. Chrysost. citat. 3. Responsio est Chrysostomi in littera citati, qui ait: *Apparuit Angelus, ne iustus homo ignorans faceret rem iniustam ex proposito iusto.* Lamentatur Oleaster dicens Genes.37. *Quare Ruben volens liberare Ioseph fratrem suum de manibus inimicorum fratrum suorum separauit se ab illis.* Et respondit, *ignorans, vt homo iustus quod facerent rem malam ex proposito iusto.* Vnde ait Scriptura sacra Gen.37.n.21. *reuersusque Ruben vidit mala quæ fecerant.* Sic legit Pagninus. Et exclamans Oleaster, ait: *Nunquam homo paratus malum aliquod facere est relinquendus; si enim Ruben non abscessisset, forsitan fratres, non tam grande facinus perpetrassent.* Quasi dicat: Discant Prælati, & maiores discant non relinquere subditos immorigeratos, sed semper ante oculos illos respiciant, quia Ruben, qui frater maior erat forsitan, si præsens esset, non peccarent fratres eius. Sic si Superiores semper suis officiis assisterent; subditi forsitan tanta commissa & omissiones non perpetrassent, *& ideo statim vt cogitare, & suspicionem habere cœpit Ioseph, apparuit ei Angelus, vt cessaret, vt factum est.*

Intentio sana debet esse prudent. Gen.37.n.21 Oleaster Pagnin. *Propter absentias Superiorum mala innumera perpetrantur.*

716. Chrysost. citat. 4. Responsio eiusdem Chrysostomi, qui ait, *Venit Angelus propter honorem Matris, nam si dimissa esset apud infideles turpi suspicione carere non poterat.* Quasi dicat, committeret peccatum Ioseph, existimans, quod si occultè dimitteret Mariam, nemo sciret delictum, sed venit Angelus, quia impossibile erat aliquo modo carere peccato, quia infidelibus & malè affectis esset suspicio, qui putarent fugisse, & hoc erat exhonorare Mariam.

Prudentia necessaria in aduersis.

717. S Ambr.in c.21.lib.3. Reg.n.20. Interrogat Sanctus Ambrosius in cap.21. lib.3.Reg.n.20. *Quare tam grauiter offensus est Rex Achab, quia quærebat eum Elias, cui dixit, num inuenisti me inimicum tibi? vel vt est in Hebræo, inuenisti me talem quod deberes mihi inimicari?* Et respondit, *toto mundo fugit, qui considerans conscientiam suam metuit deprehendi.* Quasi dicat, culpa vbique non potest latere; quia semper vestigia suæ malitiæ post se portat, siue per suspiciones, vel per famam, vel per reuelationem diuinam, vt Eliæ contigit, cui reuelauit Deus, quod Regi Achab nuntiaret culpam mortis Naboth, de quo Rex tam grauiter offensus est, quia existimabat, quod delictum suum lateret, vt hinc discant omnes Principes mala non facere in conspectu Domini, quia culpa auctorem suum prodit. Vnde Thesbites dixit: *Inueni, quoniam fecisti malum in conspectu Domini*; ideo Angelus apparuit Ioseph præcipiens illi, ne dimitteret coniugem, ne apud homines suspicione culpæ infestaretur.

Translat. Hebr.apud Lyran. *Peccata Regum publicantur etiā secreta.* 3.Reg.21. n.20.

718. Chrysost. citat. Luc.c.1. 5. Responsio est eiusdem Chrysostomi citati, *Apparuit Angelus ne incurreret Ioseph culpam infidelitatis sicut Zacharias, qui dubitauit de annuntiatione Angeli, & mutus factus est.*

719. Lyran. sua in gloss. 3.Reg.22. n.1. Interrogat Lyranus noster, *Quomodo in incertum sagittam dirigens vir quidam casu percussit Regem Israël inter pulmonem & stomachum.* 3.Reg.22.n.1. Et respondit, *ista percussio, licet fuerit casualis ex parte sagittantis, qui non dirigebat sagittam ex intentione ad Regem Israël, non tamen fuit casualis ex parte Dei, qui hoc præordinauerat.* Quasi dicat, quia Rex Israël fuit incredulus Spiritui Sancto per os Prophetarum loquenti. Et addit Iosephus lib.8.Antiquit.c.13. *Oportet à Regibus magnam diuinitatem iudicari, & honorari & coli semper; & quæ vera sunt potius recipi, quam ea, quæ pro cuiuspiam libidine dicuntur amplecti: & arbitrandum, quia nihil aliud vtiliusque est quam virorum talium præstantia prabente, scilicet, Deo, quod vnusquisque debeat obseruare.* Quasi dicat, discant omnes Reges obedire, & potentes sæculi credere diuinis oraculis, & non contemnere, quæ à viris perfectis, & sanctitate præditis sunt dicta; quia Micheas, & Elias Regi Achab infelicissimam mortem prænuntiauerunt, & quamuis timendo aliquando credebat, sed non durabat in contritione, & sic mala morte præuentus est. Vnde addit Iosephus citatus; *Quia quod debetur nec dum præscitum fuerit, euitatur.* Ac si dicat, timeant Reges grauia, & horrenda peccata perpetrare; quia quod debetur pro tali crimine, etiam si tempora longa transeunt, Deus nunquam obliuiscitur, & quasi infideles, & ingrati puniuntur. Vnde Angelus præuenit Ioseph, ne incurreret pœnam infidelitatis, si non crederet,

Ioseph l.8. Antiq c.13. *Reuelationes prædicatoriū non contemnant Reges.* Ioseph cit. Idem.

deret, quod annuntiabat, & solueret sicut Zacharias.

DIFFICVLTAS IX. ad mores.

Quare Angelus dixit Iosepho, Ne timeas?

720. QVæretur, quare Angelus Iosepho anima & corde conturbato, vt timorem expelleret, dicit, ne timeas?

Seuerian. in catena S.Thom. Lyranus 3.Reg 22. n.5. 1. RESPONSIO Seueriani in catena Sancti Thomæ citati, qui ait; *Quia animus dum compatitur, pauescit.* Interrogat Lyranus noster, quare Rex Achab scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, & ieiunauit, & dormiuit in sacco, & ambulauit demisso capite 3. Reg.22. n.5. Et respondet, *quia pauescebat, & timore compatiebatur, audiens verba Eliæ Prophetæ, quæ superuentura erant illi. Sed ista pœnitentia fuit timor pœnæ, quæ licet non sit meritoria gratiæ, & euasionis pœnæ æternæ, tamen propter eam dilatauit Dominus deletionem domus suæ; alij tamen dicunt, quod fuit vera pœnitentia, sed ad horam, quia non permansit in ea, sed reuersus fuit ad præterita mala:* Vnde dixit Tertullianus lib. 4. contra Marcionem lego Achab Regem maritum Iezabel, & sanguinis Nabuthæ veniam meruisse pœnitentiæ nomine. Quasi dicat, animus, dum compatitur, & pauescit propter peccata commissa etiam pro vnico instanti prodest. (Tertul.l.4. cōtra Marc. — *Pœnitentia etiam ad horam bona.*)

721. Theodoret. q.60.& 63. Sed melius Theodoretus quæst.60. *Bonitatis abyssus Dominus Deus propter cædem quidem minatus est exitium; propter lamentationem autem largitus est dilationem supplicij.* Et addit: *habes enim experientiam diuinarum prædictionum intentatas timuit minas, sed rursus ad suam rediit impietatem,* vt hinc discant Peccatores, & Potentes Principes, qui flagella Dei videntes super se, pauore afficiuntur, sed non dum transit infirmitas, vel tempestas, vel persecutio, quin immemores totaliter fiunt eorum, quæ Deo promiserunt, & reuertuntur facilè ad vomitum, sicut canis. Vnde Theodoretus q.6. *Leuis erat infelix Achab, & facile huc, & illuc transferebatur, quo factum est, vt scelerata muliercula eum in impietatis barathrum iniiceret.* Audiant hoc, qui cum lachrymis audito verbo Dei, & Passionem Domini celebrantes promittunt in confessione veram peccatorum suorum pœnitentiam; sed statim quasi Achab fragiles & leues in luxuriæ barathrum deiiciuntur, & morte subitanea Dei iudicio pereunt; quia timent, & pauescunt, cum pericula vident. Non sic iustus Ioseph, cui Angelus dixit, ne timeas, & statim surgens abiit, & adorauit sponsam Virginem suam. (*Peccatores leues vertuntur ad vomitum, & pereunt.* — Theod. q.6. — Matth.c.1.)

722. Chrysost. citat. sup. 2. RESPONSIO est Chrysostomi citati, qui ait, *Dixit Angelus, ne timeas, quasi cognitorem cordis se exhibens, vt fidem dares his, quæ postea dicturus erat.* Interrogat Lyranus quare dicitur 3 Reg 22. n.7. *Loquens de morte infelice Regis Achab, & habenas lauerunt iuxta verbum Domini, quod loquutus fuerat?* Et responder, *habenæ, sunt meretrices, quæ lauerunt in fonte, vbi erat sanguis Achab, qui ceciderat cum in curru vulneratus transiret Et hoc contigit prope locum, in quo lapidatus fuit Nabo h secundum quod dixerat Dominus per Eliam* cap.21.1.Reg. n.20. *in loco, in quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum.* Quasi dicat, præuenit eum Spiritus Sanctus, qui loquitur per Prophetas, & ipse lachrymatus promisit pœnitere, & fidem non dedit postea verbis Prophetæ; ideo infæliciter mortuus. (Lyranus sup in glossa 3 Reg c.22. n.7. — 3 Reg.c.21. n 20. — *Infælicitates Regibus impudicis contingunt.*)

723. Theodoret. q.65. Vnde Theodoretus q.65. *Sauciatus diu mansit Achab in curru; fluens autem sanguis, infixus fuit currui* (& addit) *eum in fonte, qui erat prope vrbem, abluit auriga, canes autem lixerunt* (& subdit) *meretrices autem sub aurora de more lauerunt, non consulto volentes lauare in sanguine, sed in aqua fontana, vbi conuenerant; ea autem erat colorata sanguine.* Quasi dicat, attendant Reges, qui operantur iniustitias, & quæ à Prædicatoribus annuntiantur non considerant, neque fidem astruunt veritati, quod semper Deus per Prædicatores admonet illos, vt fidem astruant ad ea quæ ventura sunt. Quod si renuerint pro indubitato teneant, quod Deus adimplebit, quæ per Eliam, & Prædicatores dicta sunt; ideo Angelus Iosepho dixit, ne timeas, quasi denuntians occulta cordis sui, vt ad futura fidem adhiberet, vt Chrysostomus ait. (*Exemplum mali Regis.* — Chrys. citat.)

724. Geo:g. Venet. citat. 3. RESPONSIO est Georgij Veneti citati in littera, qui ait: *Noli timere Ioseph, quia sponsa tua est turris Dauid, vbi omnes præsidium inueniunt, & sic per illam cor tuum pauidum auxiliabitur.* Interrogat Lyranus, quare Ioas 4. Reg. 12. n. 2. *præcepit Sacerdotibus, vt instaurarent sarta tecta domus Domini, si quid necessarium viderent restaurationes?* Et respondit ad litteram, *Præcepit Rex, vt Sacerdotes de eleemosynis, quæ offerebantur, instaurarent sarta tecta, id est, scissuras, quæ indigebant reparatione in templi tectis, quæ erant magis exposita imbribus, & ventis.* Moraliter vero dicit Lyra, *quod qui faciunt restaurationes in scissuris, sunt amicabiles compositores discordiarum; Qui faciunt officium Angelorum componentes discordias in Ecclesia Dei, cuius typum gessit Angelus, qui Iosepho dixit, noli timere, accipere coniugem tuam & cum hoc, mansit cor Ioseph sub auxilio turris Dauid, quæ est Maria, vbi fortes Israel confugiunt in laboribus suis.* (Lyranus in 4.Reg.12. n.2. — Idem ad mores. — *Angeli sunt qui discordias componunt.*)

725. Rabban. in glossa. Rabbanus in Glossa ad cap. 12. 4. lib. Reg. *Sarta tecta restaurant Doctores & Scriptores Ecclesiæ, qui suis scriptis & doctrinis scissuras, quæ per hæresim, & schismata rupta sunt readificant.* Quasi dicat, *attendant Doctores, & Pastores, quod in Ecclesia Dei positi sunt, vt gregem Domini, quem acquisiuit sanguine suo restaurent, & in difficultatibus ad auxilium Dei genitricis percurrant; quia ipsa sola cunctas hæreses in vniuerso mundo interemit; quia turris est Dauid, sub cuius auxilio, & præsidio omnes incursus Diabolicos timere debent Ecclesiæ filij, quemadmodum Iosepho Angelus nuntiat dicens, noli timere, sed recipe coniugem tuam & ipsa te confugientem pauidum, & timoratum sub sua tutela recipiet.* (*Scriptores Doctores Ecclesiæ reparatores.* — *Maria quare Turris Dauid.* — Matth.c.1.)

DIFFICVLTAS X. ad mores.

Quomodo intelligatur; Quod enim de ea natum est, de Spiritu Sancto est?

726. QVomodo intelligatur, quod natum ex Maria est, de Spiritu Sancto est?

August.cit. 1. RESPONSIO est Augustini citati in littera, *Quod non materialiter intelligendum est; ita vt Christus dicatur Filius Spiritus Sancti propter Theologas rationes, quas Sanctus in littera assignat.* Quasi dicat, quod carnalis homo non percipit ea quæ sunt Dei; quia non debemus iudicare de Spiritu Sancto, sicut de alio viro filium generante, ad quod altissimo modo sanguinem purissimum Virginis temperauit, & disposuit vt verè Mater Maria diceretur, vt ex Abulensi probauimus supra.

727. Lyranus in lib.3.Reg. cap.2.n.12. Interrogat noster Lyranus, *Quare Sanctus Rex Dauid moribundus filio suo Salomoni preceperit dicens, non deduces canitiem eius (id est, Ioab) pacificè ad inferos?* Respondit cum Translat. Hebr. translatione Hebræorum, ad fossam: *Nam non erat intentionis Dauid quod Ioab descenderet ad infernum damnatorum, imo vna causa, quare voluit eum puniri in hac vita fuit, ne puniretur in futuro in gehenna. Et idem fuit de morte Achan,* Iosue 7. vt dicitur de Iosue cap.7. Quasi dicat Lyranus, aliter iudicat intentio hominis carnalis, quam spiritualis. Vnde Dauid tam Sanctus Propheta credendum non est, quod vindictam Ioab tam reseruatam haberet, cum ipse esset exemplum eorum, qui pro inimicis orabant, vt patet in S.Ambros. Apolog.1. c.7. offensis à Saule receptis. Vnde dixit Ambrosius Apolog. 1, cap. 7. *Nihil minus quam cruentus affectus sancto Prophetæ adscribi poterat.* Quasi dicat, si vindictam in Ioab reseruasset Dauid non erat tanta laude dignus, sed hoc præcepit Salomoni, vt à pœnis inferni liberaretur; quia Ioseph l.7. antiq.c.16. sicut Iosephus lib.7.antiquit. c.16. ait: *Interim patientia Dei bonos tribulari, reprobos deliciis vti concedit.* Sic Ioab Dauid iussit tribulari, & Sancto Ioseph. Sed statim per Angelum consolatur ipsum, dicens Angelus *quod in ea natum est, de Spiritu Sancto est*, & aliter quam generatio hominis sit.

728. Damascen. citat.supra. 2. RESPONSIO est aliquotum Doctorum, quos refutat Damascenus citatus asserentium, *Quod Christus formatus fuit ex purissimo sanguine venarum Virginis, & ait Sanctus, quod sanguis venarum rarus & purus, qualis est in venis, non est apta materia ad formationem fœtus, sed conuenit magis densari, & digeri &c.* quæ in Abul.citat. littera patent, vbi aduertit Abulensis, *Quod multi titulo pietatis & deuotionis, sunt tyranni, & ar. bit est: nam si Virgo Maria non genuisset filium suum ex sanguine, qui est in matrice, non vere filius eius diceretur, vt ibi probauimus.*

729. Lyranus in lib.3 Reg. cap.2.n.21. Interrogat Lyranus, *Quare increpauit Salomon matrem suam rogantem pro Adonia fratre suo, & dicentis detur Abisac Sunamitis Adonia fratri tuo vxor,* 3.Reg.cap.2.n.21. Et respondit, *quia Abisac fuerat vxor Dauid & per consequens Regina, & sic per eam habebat viam ad regnum per auxilium Ioab, & Abiathar & aliorum sibi fauentium, quod aduertit Salomon qui erat ingenij perspicacior, quam mater sua, respondit aspere.* Vnde ad mores ait Lyranus *per Adoniam, qui primus adorauit Regem Salomonem & per matrimonium cum Abisach regnum malitiosè voluit obtinere significatur, ambitiosus & malitiosus,* Opinantes ex capite res nouas superbi sunt. *qui quod non potest obtinere per potentiam & sapientiam, studet habere per malitiam fraudulentam.* Quasi dicat, *multi sunt qui perpetuo labore vacant litteris, sed peregrinis opinionibus, & curiositatibus in sacra Scriptura, id quod non possunt consequi per ingenium, famam auscultant per curiositates inauditas, & nouas opiniones, quæ confundunt paruulos,* ideo Abulensis & Damascenus asserentes, *quod Christus ex Spiritu Sancto conceptus est.* Abulens.& Damasc.cit. *Quasi alter homo cum generatur, & quod natum est ex Maria, fuit formatum ex sanguine purissimo venarum eius; tanquam inauditum & damnabile condemnant propter rationes in littera assignatas.*

DIFFICVLTAS XI. ad mores.

Quomodo intelligenda sunt verba, Vocabis nomen eius Iesum?

QVæretur, vt quid Iosepho Angelus præcepit quod nascituro Christo Domino vocaret nomen eius Iesum? 730.

1. RESPONSIO est Chrysostomi, qui ait, Chrysost. cit.in litter. *Quod ad confirmandum, & quietandum cor Ioseph Angelus non solum locutus est ex notitia præteritorum, sed ex futurorum.* Quasi dicat, quod audito hoc nomine Iesu cogitationes rebelles & dubiæ statim mansuescerent.

Interrogat Oleaster, quare Leuitici 26,n.11. 731. dicitur, *Ponam tabernaculum meum in medio* Oleaster in Leuit.c.26. n.11. *vestri, eroque vobis in Deum?* Et respondit, *quod ostendere cupiebat Deus, & publicare misericordias suas, & quia Sacerdotes in summitate capitis in laminis aureis portabant nomen Dei; ideo quasi in figura ostendere voluit suam pietatem; si quidem in omni loco, & tabernaculo inuocatur nomen Iesu filij sui. Et dicit Dominus, eroque vobis in Deum.* Quasi dicat, vt S.Cyprianus adnotauit, *Quod Iesu nomen te solo contentus sit., quasi sua hereditate, quia pro te passus est, & pro te sanguine suo adquisiuit Sanctum nomen, hoc tibi vero non sufficiat Deus tuus? Si tu igitur Iesu sufficis; sufficiat quæso tibi nomen solum Iesu ad omnes tribulationes, & tempestates sedandas, vt Iosepho Sancto accidit.* Leuit.c.26. Transl Pag. S.Cypr.cit. Nomen Iesu admirabile ad omnia. Matth.c.1. Quasi dicat; arbitratur miser homo obsequium se magnum præstare, si nomen Iesu pro auxilio suo habeat, non cogitans se plus quam vniuersum lucrari, si Iesus velit suus esse auxiliator. Cogita, quot infideles, pagani, & alij, qui hominem aut lapidem pro Deo colunt, & miserè decipiuntur; nam etsi omnia peccata mala sint, nulla tam grauia quam tale nomen blasphemare, & contemnendo periurare. Recordare quæso, quod Psalmista ait. Psal.143.n.15. Qui nomen Iesu periurat miser est. Ps.143.n.15. *Beatum dixerunt populum, cui hec sunt, Et Beatus populus, super quem inuocatum est nomen Domini.* Non ergo putes aliquid vtilitatis, vel honoris dare, vel detrahere, cum illud honoras, & veneraris; sed potius cogita

cogita propter nomen Iesu omnia prospera habiturus. Vnde concludit Cyprianus, oratione de natiuitate, *Consilium antiquum (de nomine Iesu) iam prodiit palam, neque iam secretum est, sed innotuit publicè; quia in conspectu gentium,reuelata est Christi benignitas*, id est, eius nomen,ideo Angelus Sancto Iosepho dicit, vocabis nomen eius Iesum.

Cypr.orat. de nat. *Nomen Iesu notum omnibus* Matth.c.1.

732. 2. RESPONSIO est Glossæ; *Quia licet Ioseph non fuit necessarius conceptui, fuit tamen consolationi Matris, & Filij, quia ipse imposuit nomen Iesu.* Interrogat Lyranus sua in glossa ad cap.6.lib.2.Reg.n.4. *Quare dominus Ozam percussit super temeritate sua, & mortuus est ibi iuxta arcam?* Respondit Interlinealis *super humeros est percussus, quibus secundum legem arcam ferre debuit.* Quasi dicat, necessarius erat Deo, vt humeris arcam portaret, noluitque obligationi suæ correspondere, & ideo percussus est, signans partem, & feriens humeros; quia pœna correspondet culpæ, & si humeris deliquit, humeris punitus est. S.Hieronymus epist.ad Sabinianum: *Oza Leuites, arcam Domini, quam portare ipse debuerat, quasi ruentem sustentare voluit, & percussus est.* Quasi dicat, si Oza humeris suis arcam portaret, ne rueret, neque ad talem indecentiam peruenisset ideo mortuus est.

Glossa. Lyranus in 2.Reg.c.6. n.4. Interlinealis ibi. S.Hieronymus epist. ad Sabinian.

733. Rupertus lib. 2. com. cap. 28. *Idcirco Oza morte mulctatus est; fuit enim peccatum in non portando, & in sustentando arcam cum pœna peccati: nam traditur quod aruisset brachium eius, & humerus, vbi arca Domini portanda fuerat.* Quasi dicat; Ozæ humeri erant necessarij ad portandam arcam Dei, & renuit hoc facere, ideo aruit humerus in pœnam peccati.

Rupert.l.2. com.c.28.

734. Lyranus ad mores respondet ad quæsitum; *Per hoc autem quod arca debebat Sacerdotis humeris deportari, significatur, quod Principes & Prælati proprios humeros debent submittere ad portandum onus officij sui, ne percutiantur à Domino, sicut Oza, qui ad deportationem arcæ boum humeros applicauit. Cui sunt similes qui regendas Ecclesias suas aliis tradunt, etiam ignorantibus, & ipsi in aliis occupantur sub prætextu Regis mandati.* Quasi dicat, sunt multi qui à Deo eliguntur, quia propter suum talentum ad aliquod bonum sunt necessarij, & ipsi tenuunt vocationi Dei propter temporales respectus, & timeant tales, ne grauiter à Deo puniantur; quia Oza licet alia peccata habuerit digna morte; tamen non fuit punitus ante tactum arcæ, quando inclinata fuit ex reclinatione boum quia tunc apparuit Ozæ peccatum, quia non fuisset sic inclinata, si fuisset humeris deportata. Quasi dicat, quod graues offensæ Dei euitarentur in Ecclesia sua, si propriis oculis Prælati omnia vidissent, sed quia non assistunt inclinatur Ecclesia, & mores praui introducuntur. Et solet Deus propter huiusceemodi defectus grauiter punire, quos expectat, & dissimulat crimina alia; ex quo discreti iudices & Prælati aduertant, quod si non sunt vtiles ad omnia, ad aliquid necessarij sunt, & diligenter attendant, vt Sanctus Ioseph, qui quamuis conceptioni vtilis non fuit; necessarius tamen erat ad seruiendum Deo, & Mariæ Matri eius in multis in hac vita necessariis.

Lyranus cit. *Prælati absentia nociua.* Lyranus in sensu morali. 2.Reg.c.66. n.7. Matth.c.1.

735. 3. RESPONSIO est Chrysostomi, qui ait, *Quod Iosepho futura & præterita denuntiantur, quia pauidus erat, & ad expellendum timorem, plusquam Maria (quæ plena erat gratia) necesse fuit, quasi in sensu dicatur morali, qui debilis est ad resistendum tentationibus animæ præsidia & custodias fortes adhibere debet.*

Chrysost. citat.sup. *Pauidi Sanctos implorant.*

Interrogat Lyranus, *Quare latenter ingressi sunt homicidæ illi Rechab, & Bana domum Principis Isboseth, vt in inguine percutientes eum occiderent.* 2. Reg. cap. 5. n. 7. Et respondit, *quia ostiaria domus purgans triticum, dormiebat.* Vnde Rabbanus in Glossa, *ostiaria triticum purgat cum mentis custodia discernendo virtutes ab aristis separat, quæ obdormiuit in mortem proprij Domini insidiatores admittit. Quia cum discretionis sollicitudo cessauerit ad interficiendam animam malignis spiritus iter pandit.* Vnde Lyranus, *Isboseth vir confusionis dicitur, quia vir confusionis est, qui forti mentis custodia non est munitus.* Quasi diceret, Iosepho confuso & timorato apparuit Angelus, quia forti constantia non erat vallatus. Et Rabbanus in Glossa addit; *Non enim Isboseth, inopinata morte succumberet si non ad ingressum domus mulierem, id est, ad mentis aditum mollem custodiam deputasset.* Et Lyranus, *tota ergo virtute muniendus est mentis aditus, ne eam hostes inuadant, & penetrent foramina neglecta cogitationis.* Quasi dicat, vt à Ioseph sponso Mariæ foramina cogitationis, & suspiciones vxoris suæ tolleret Angelus, necesse fuit, non solum præterita annuntiare, sed & futura; ideo nomen Iesu ab ipso imponendum annuntiat: *O miser homo, cui porta omnium malarum cogitationum aperta, & patentes sunt; Quomodo abyssus profundus in eo non remanebit?* 736.

Lyranus ad cap.5.lib.2. Reg.n.7. Rabban.in Glossa. Lyran. Matth.c.5. Rabban.cit. Lyranus cit. in glossa. Matth.c.1.

DIFFICVLTAS XII.
ad mores.

Quomodo intelligantur verba, Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum?

QVæretur, quomodo Christus saluabit populum suum à peccatis eorum? 737.

1. RESPONSIO fuit, qui ait, *Totius mundi ostendit esse Saluatorem, & nostræ salutis Auctorem; quia in se credentes, non pugnando, sed peccata relaxando saluabit.* Quasi dicat, nullum tam euidens signum Saluatoris Iesu quam pietatem suam, ad omnes sine acceptione personarum manifestari vt Ecclesia laudat illum, *quia omnipotentiam suam maximè in miserando manifestat, non pugnando sed peccata relaxando.*

Hieronym. cit. in litter.

Interrogat Sanctus Ambrosius lib. de fuga sæculi cap. 4. *Quomodo præualere potuit Rex Dauid contra ingentem populum contra eum commotum & Absalon sequentem?* Et respondit, *quia augebat incrementa pietatis, & insidiatori pepercit, & parricidæ salutem rogauit.* Quasi dicat, securus erat de victoria, non pugnando, sed relaxando, & inimico parcendo, quia exclamans dicebat; *Seruate mihi puerum Absalon,* 2.Reg.cap.18.n.5. Vnde Chrysostomus homilia de Absalon: *Disponitur prospere bellum, acies dirigitur, pugna præparatur cognatæ classes in semet ardescunt, inde parricida exercitum contra* 738.

S Ambros. lib.de fuga sæc. cap.4. 2.Reg.18. n.5. *Parcere inimicis victoriam dat.* Chrys.homil de Absalon.

Patrem inflammat; hinc Dauid vt parcant filio abeuntes supplex exorat; inde dementia contra genitorem exurgit, hinc clementia vt parricidæ parcatur exposcit, inde furor, hinc pietas operatur. Quasi dicat, semper Christus in Dauide figuratur, si ad pugnam progreditur, non pugnando, sed peccata relaxando; quia ad hoc venit, vt saluet populum suum à peccatis eorum.

739. Lyranus in sensu mor. 2.Reg.18. Vnde ad mores Lyranus ait: *Quilibet virtuosus disponit exercitum suum, scilicet congeriem actuum bonorum in tres partes sicut Dauid suum exercitum disposuit. Prima pars est interiorum meditationum, respectu Dei. Secunda pars consistit in actibus exterioribus respectu proximi per eleemosynas corporales, & spirituales; corporales continentur in hoc versu.*

Opera misericordiæ corporalis & spiritualis. *Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.* Quasi sic intelligitur, visito infirmum, poto sitientem, cibo famelicum, redimo captiuum, tego nudum, colligo hospitem, condo, id est, sepelio mortuum. Istæ sunt septem eleemosynæ corporales; spirituales autem significantur in hoc versu.

Consule, castiga, remitte, solare, fer, ora, id est, consule dubitanti, & doce ignorantem, castiga delinquentem, remitte offensam, solare, id est, consolare tristem, fer, id est, supporta infirmum, ora pro omnibus. Quasi dicat Christus operando, hæc omnia ostendit se Saluatorem mundi, & quicumque hæc seruauerit, particeps erit redemptionis illius. De quibus Angelus dicit, ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

740. Seuerian. in caten. S.Thomæ. 2. RESPONSIO est Seueriani citati in catena S.Thomæ, qui ait, *Audiant hæretici, qui quærunt quis est filius Mariæ: audiant Angelum, ipse est, qui saluabit populum suum à peccatis eorum.* Quasi dicat, si per effectus cognoscuntur causæ, est Christus filius Mariæ à visceribus pietatis, & misericordiæ in vniuersos qui inuocant illum.

741. Oleaster in Leuit. c.27.n.32. Interrogat Oleaster, quare præcepit Dominus, Leuitici cap. 27. n. 32. *quod omnis decima de seminibus terræ detur ei cum hac conditione quod non quærat vtrum malum, vel bonum semen* Transl.Pag. *sit.* Sic legit Pagninus. *Quid hoc est Bone Deus, nonne hac de causa Cain à facie tua eiecisti, & Abel elegisti, quia de optimis fructibus suis hostias tibi offerebas?* Et respondet vtique, *sed hoc in his, quæ ei nostra sponte offerimus; in aliis vero, qualia ipse dat nobis, talia à nobis exigit.* Genes. c.4.n.14. *In quibus Principes & Prælati discant non quærere à suis in persoluendis decimis, & tributis meliora, quam humus gignat. Vtinam hominibus tam facile placeremus sicut Deo. Mirum valde est,* inquit Oleaster, *tam facile, neque tam difficile placetur vt Deus. Audi Deum per Ezechielem quasi implacabilem dicere* cap. 24. n. 14. *non recedam, & non parcam & non pœnitebit me iuxta vias tuas, & opera tua iudicauerunt te iudices, dicit Dominus.* Et Oseæ cap. 5. n. 6. *Ibunt cum bobus, & muneribus suis ad quærendum Deum, & non inuenient, ablatus est ab eis: vis autem videre facile placatum & rogantem, vt velit populus suus saluari, audi eum* Ieremiæ c. 31. n. 20. *nonne filius pretiosus est mihi Ephraim; nonne puer delectabilis; quia ex tempore, quo loquutus sum cum eo recordando recordabor eius amplius, idcirco sonuerunt viscera mea.* Quasi dicat, ex quo filius meus pretiosus in visceribus Mariæ Virginis incarnatus est, iam sunt completæ deliciæ meæ cum filiis hominum; iam non recordor malorum, quia ipsa pariet filium, qui saluum faciet vniuersum mundum, non pugnando, sed peccata relaxando, vt Hieronymus dixit. Ezech. c.24.n.14. Oseæ c.5. n.6. Ieremiæ c.31.n.20. Transl. Pag. Matth.c.1. Prou.8.n.31. Hieronym. citat.

3. RESPONSIO est Caietani, qui ait, *Implicitè diuinitatem insinuat Angelus, quia Dei proprium est dimittere peccata.* Quasi dicat, *ante partum, in partu & post partum Virgo signacula dedit, quod portabat in vtero, non solum hominem sed Deum; quia semper oracula Deo, & pronuntiauerunt, quod veniebat ad delenda peccata, & adquirere sanguine proprio lucra aliena.* 742. Caietan.

Vnde Procopius desiderans videre faciem pueri tanti valoris ait: *Tu solus infinitis partibus nobis omnibus excellis.* Vnde translatio Symachi: *& tu vt decem millia nostrum, quia ideo Emanuel vocabitur puer iste, id est, nobiscum Deus, quia præliaturus, & victurus est superbum summa humilitate,* vt Lyranus ait; *quia si initium omnis peccati superbia,* Ecclesiastici cap. 10. num. 13. *initium victoriæ Christi humilitas, & ipsa saluum faciet populum suum.* Procopius in cap.16. lib.2.Reg. Translat. Symach. Lyranus. Ecclesiast. c.10.n.13.

TRACTATVS

TRACTATVS XXI.

AD LITTERAM, In Cap. II. Lucæ.

TEXTVS.

1. FActvm est autem in diebus illis exiit edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis. 2. Hæc descriptio facta est à Præside Syriæ Cyrino. 3. Et ibant omnes, vt præficerentur singuli in suam ciuitatem.

EXPOSITIO LITTERÆ circa intentum Euangelistæ.

743. *Luc.c.2.* QVæritvr cur Euangelista tam ex professo edictum Augusti Cæsaris enarrat, & quod Cyrinus in partibus Syriæ Præses esset, & cæteras circunstantias pro tributo Romanis colligendo? *Abul.q.2.ad c.2.Matth.* Abulensis qui omnia subtili ingenio disputauit, respondet ad hoc quæst.2. ad cap.2. Matth. dicens, *Quod intentio precipua Euangelistæ fuit probare Christum esse Messiam promissum Iudæis in lege; quia quidam* *Hæretici Iudæi contra Messiam.* *Iudæi recusabant recipere legem Christi putantes eum non esse Messiam. Et quia Prophetæ dixerunt quod de semine Dauid venturus erat*, probauit Matth.cap.1. *Ioseph & Mariam ex Regali Prosapia Dauid descendere*, & quia Scriptura *Isai.c.7.n.14* dicebat, *quod nasciturus erat ex Virgine*. Isaias cap.7. n.14. *Ostendit, quod de Virgine natus sit*, *Luc.2.* & quia Scriptura dixerat, *quod nasciturus erat in Bethleem tanquam in propria patria sua, vnde veniebat, vt tributum solueret in proprio* *Matth.c.2.* *domicilio, vt edictum Augusti Cæsaris præcipiebat, & vbi Cyrinus venturus erat ad recipiendum illud.*

744. Euthymius putat, *Quod vnusquisque ibat ad ciuitatem sua tribus, & quia Bethleem erat de tribu Iuda,& Ioseph & Maria de tali tribu, ideo ibant in Bethleem.* Sed melius Maldonatus, *Quod familia Ioseph, & domus eius erat in Bethleem vbi Dauid natus fuit,& Isai Pater eius*, *1.Reg.* vt patet 1.Reg. Et meo videri erat Bethleem in *Authoris menti.* vertice montanæ posita, quia Euangelista dicit; *Hispana locutio.* *Ascendit autem & Ioseph*,quasi in nostra Hispania dicitur *(deciendendo de la montaña) Parentes autem Ioseph, & Mariæ in Nazareth ciuitate Galilææ habitabant, & ibi nata est Virgo Maria,* *Lucæ 1.* *vt Gabriel Angelus insinuauit.* Lucæ cap.1. *Sed cum essent ambo Ioseph & Maria de domo, & de familia Dauid tam res nobilissima, voluerunt, & cælitus factum est ire ad soluendum tributum in Bethleem, tanquam oriundus Ioseph ex tam illu-* *Adagium Hispanum.* *stri familia*, vt nos Hispani dicimus *de solar conocido y casa solariega.*

TRANSLATIONES variæ.

Vulgata editio. 1. Factum est in diebus illis exiit edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur vniuersus orbis.

Translatio Vatabli. 2. Euenit autem vt exiret decretum à Cæsare Augusto, vt censeretur totus orbis.

Transl. Syriaca. 3. Vt describeretur vniuersus populus possessionis eius.

Translatio Græc. 4. Exiit placitum à Cæsare, vt numeretur vniuersus orbis.

Tertul.l. de carne Christi cap.1. 5. Cæsaris sensus & diuersoria Augusta.

Abulens. q.5.in Matth. cap.3. 6. Exiit edictum à Cæsare Augusto vt totus orbis quasi tributarius factus, illi esset subiectus.

Caietanus in Euangelia. 7. Factum est anno quadragesimo secũdo, vel circiter Imperij Octauij, qui cognominatus est Augustus, vt describerentur subiecti Romano Imperio.

Maldonatus in Euangelia. 8. Accidit vt edictum exiret à secundo Romanorum Imperatore Cæsare Augusto, vt describerentur orbis, id est, per Synedochem pars pro toto.

Lyran. sua in gloss.ad c.2. Luc. 9. Exiit edictum, vt sciretur qualiter terræ diuersæ essent populatæ, & quanta tributa possint singuli reddere.

S.Ambr. serm. de natiuit. 10. Exiit edictum, vt censum profiteretur vniuersus orbis.

DIFFICVLTAS I.

Quare Imperator Augustus Cæsar iussit quod describeretur vniuersus orbis.

745. QVæretur, quare dicatur vniuersus orbis describi, & ad quid describebatur?

S.Ambr.in Glossa citat. 1. RESPONSIO est Sancti Ambrosij in glossa, qui ait: *Multæ gentes erant quibus non imperabat Augustus sed his verbis regnum Christi exprimitur, qui omnibus erat imperaturus.* Quasi dicat, loquitur Euangelista per Synedochen hoc est, pars pro toto; quia Cæsar Augustus neque Romani, neque vllus hominum vniuersum orbem imperauit, solus Christus, qui est Imperator omnium creaturarum.

746. Origen.cit. in caten. S.Thomæ. 2. RESPONSIO est Origenis citati in catena Sancti Thomæ, qui ait: *Diligentius intuenti Sacramentum quoddam videtur figurari, quia in totius orbis professione describi oportuit Christum, vt cum omnibus scriptus sanctificaret omnes, & cum orbe relatus in censum communionem sui præberet orbi.* Quasi dicat, Cæsari census tribuitur à paucis; Christo autem ab vniuersis, & ipse se dedit in pretium, vt census debitus Patri æterno solueretur.

Census orbis terrarum.

747. Lyranus sua in glossa. 3. RESPONSIO est Lyrani sua in glossa, qui ait: *Exiit edictum à Cæsare Augusto, vt describeretur orbis; quia Imperator iste vocatus fuit Augustus ab augendo, quia notabiliter auxit Imperium Romanum, & propter hoc in diebus suis aliis gentibus imperio subiectis fuit in orbe pax vniuersalis.* Quasi dicat, quia Cæsar Romanum Imperium augmentauit, consequutus est hoc pronomen Augustus. Et ideo dicitur, quod exiit edictum ab illo, vt orbis describeretur, quia suo desiderio orbis vniuersus imperio tribueretur.

Ambitio Regum magna.

748. Beda in glossa. 4. RESPONSIO ad quid orbis vniuersus iussus est describi, est Bedæ in glossa, qui ait: *Propterea census datus est, vt sciret Rex numerum hominum, & magnitudinem.* Quasi dicat, nullo alio intento edictum pronuntiatum est, nisi vt tributum imponeretur. Neque fuit ista prima descriptio facta in populo Dei, quia vt notauit Lyra. 1. Reg. 24. & 1. Paralip. 21. alias descriptiones factas legimus.

Lyranus.

749. Chrysost. in caten. S.Th. 5. RESPONSIO est Chrysostomi in catena Sancti Thomæ: *Domino autem dirigente Augustus hoc edictum censuit, vt vnigeniti præsentia famuletur: nam hoc edictum matrem attrahebat in patriam, quam Prophetæ prædixerant, scilicet, in Bethleem Iudæ.* Quasi dicat, intentum Euangelistæ in narratione huius descriptionis fuit, vt scirent Iudæi, quod Christus in Bethleem natus fuit; quia ibi Ioseph oriundus erat, & in Bethleem natus ciuitate Dauid, id est, vbi etiam Dauid ortum habuerat.

Ioseph in Beth tem natus fuit.

750. S.Ambros. in caten. 6. RESPONSIO Sancti Ambrosij; *Quis autem poterat professionem totius orbis exigere, nisi qui totius orbis habebat Imperium, non enim Augusti, sed Domini est terra.* Quasi dicat, vanitatis signum edictum Cæsaris fuit, vt orbis vniuersus describeretur; nam solus Christus, cuius est terra potest vniuersos describere.

7. RESPONSIO Theodoreti in catena: *Conueniens enim erat, vt per Christum cultus multorum Deorum deficeret, vnde vnus Rex orbi imperasse describitur.* Quasi dicat, qui edictum Cæsaris scripsit, non à semetipso loquutus est, sed nesciens quid diceret, promulgabat vniuerso orbi quod vni soli Deo, viuo, & vero omnis lingua confiteretur. 751. Theodoret. in caten. Idem.

DIFFICVLTAS II.

Quomodo intelligatur, toto orbe in pace composito?

QVæretur, quomodo orbis erat in pace, cum Christus natus est? 752.

1. RESPONSIO est Bedæ in Glossa, qui ait; *Eo quod Cæsar Augustus duodecim annis ante natiuitatem Christi in pace regnauit. Dicitur orbe in pace composito, vt ad litteram compleretur prophetia* Isaiæ cap. 2. num. 4. *conflabunt gladios suos in vomeres.* Quasi dicat, *propter regimen pacificum, quod per duodecim annos habuit, dicitur orbis in pace positus.* Beda in Glossa. Isai. c. 2. n. 4. *Pax Regnorum semper à Deo petenda.*

2. RESPONSIO est Lyrani, qui ait: *Ne grauarentur per malos ministros Regna, iussit Imperator omnes describi, vt censum darent; ideo in pace orbis positus est, vt adimplerentur Scripturæ* Ps. 71. n. 6. *Orietur in diebus eius iustitia & abundantia pacis.* Item Isai. 2. *non leuabit gens contra gentem gladium*, & cap. 9. num. 21. *Vocabitur nomen eius admirabilis consiliarius Deus, fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis.* Quasi dicat, voluit Dominus misericordiam suam ostendere mundo, cum per bonum regimen vnius imperatoris totus orbis pace vtebatur. 753. Lyranus sua in glossa. Ps. 71. n. 6. Isai. 2. n. 4. Isai. 9. n. 21.

3. RESPONSIO est Bedæ in catena S.Thomæ, qui ait: *Pacatissimo quidem tempore nascitur Christus, quia pacem quærere venit, & pacis sectatores inuisere dignatur; nullum autem potuit esse indicium pacis, quam vna totum orbem descriptione concludi, vt bellis toto orbe sopitis Prophetæ præsagium ad litteram videatur adimpleri.* Quasi dicat, certabant sæcula quod ortu dignissimo Iesu Christi gloriarentur, sed nunquam diuina prouidentia pacem inter homines inuenit, quousque regnante Cæsare Augusto per duodecim annos pax fuit, & cum pacem veniebat Christus, quærens, & inuenit, tunc nasci dignatus est. 754. Beda in cat. S.Thom. *Pacis tempus felix.*

4. RESPONSIO Ambrosij in catena S.Thomæ: *Hæc est ergo prima Professio mentium Domino, cui omnes profitentur, non præconis euocatione sed vatis dicentis, omnes gentes plaudite manibus.* Quasi dicat, prima ianua, per quam Christus ingressus in mundum fuit pax, ideo & orbe in pace composito natus est, vnde Pastores & Angeli, qui sunt omnes gentes manibus plaudebant gloriam Domino, & pacem hominibus. 755. Ambros. in caten. S.Thom. Ps. 46. n. 2. *Pax porta cœli.* Lucæ 2.

TRACTA

TRACTATVS XXII.

AD MORES,

In Caput II. Lucæ,

De edicto Augusti Cæsaris.

DIFFICVLTAS III. ad mores.

Quare Augustus Cæsar iussit describi vniuersum orbem?

QVÆRITVR, si Imperator orbem non imperabat, sed partem mundi quare iussit per decretum quod vniuersus orbis describeretur?

756. S. Ambr. in Glossa cit. 1. RESPONSIO est Diui Ambrosij, qui ait, *Quod per sinedochem dicitur vniuersus orbis, quia solus Christus est verus Imperator, qui totum mundum gubernat.*

757. Philo Hebr. lib. de Cher. Leuit. 25. n. 23. Interrogat Philo Hebræus lib. de Cherubin *Cur præcepit Deus Israëlitis*, Leuit. 25. n. 23. *Quod nulla terra venderetur in perpetuum neque à possessore tanquam propria res alienaretur; terra non vendetur in perpetuum, quia mea est, & vos aduenæ, & coloni mei estis?* Et respondet; *Manifestissimè docet ius possessionis omnium rerum pertinere ad Deum; vsum vero solum ad creaturas, nihil in perpetum, cuiquam creaturæ venditur quandoquidem vnus est Dominus totius creaturæ possessor proprius, ac perpetuus.* Quasi dicat, optimè contra decretum Augusti Cæsaris dixit Ecclesiastes cap. 1. *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas, quia si solum Domini est terra quomodo Reges, & Imperatores Monarchias suas fingunt ex se Dominos, & totius orbis nominantur tales.*

Vsum diuitiarum habet homo nō proprietatem.

Ecclesi. c. 1. n. 1.

758. Philo cit. Vnde idem Philo addit: *Quod si cognosceremus, curaremus tanquam res Dei præcogitantes morem esse Domini recipere sua quandocumque ipsi visum fuerit; sic enim ademptas feremus lenius.* Quasi dicat: quid clamas, & querelas contra cœlum iactas, si Deus filium, aut filiam vnicam tibi abstulit; sua enim non sunt omnia? Quid si immatura morte tu præuentus es, quid tibi debet? nonne mutuam vitam accepisti? *Filij hominum vsquequo graui corde? Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium:* Psalm. 4. num. 3. existimantes vestra bona temporalia esse, & dominium habere? Cum non, sed vsum habeatis?

Solus Deus est proprietarius omnium rerum.

Ps. 4. n. 3.

759. Vnde Philosophus ille Stoicus, *Præcipiebat, nequis in iactura alicuius boni temporalis, diceret illud perdidi, sed illud reddidi, nempe Deo, à quo fuerat acceptum.* Quasi dicat, quod Augustus Cæsar inaniter decretum pronuntiat, vt vt vniuersus orbis describatur. Nonne ipse, & omnes Reges scirent efficaciter, & apprehenderent pro certo, nullam terram habere propriam, dum viuunt, & tantis angustiis affliguntur pro adquisitione Regnorum alienorum. Vnde bella, & mala perpetua oriuntur animabus. Aduertere tamen debent solam propriam terram habere in qua cito resoluentur; quia scriptum est. Psalm. 145. num. 4. *Exibit spiritus eius, & reuertetur in terram suam.* Quasi dicat, totum orbem adscribunt sibi Imperatores, sed ironicè dictum est, quia reuera suam terram propriam habent solam mortuam illam, in quam reuertentur; quia vt Ambrosius dixit, *Solus infans Christus Dominus est totius terræ.* Ambros. cit.

Luc. 2.

Terra mortuorum propria sola.

Ps. 145. n. 4.

2. RESPONSIO est Origenis, qui ait, *Census à paucis Augusto Cæsari tribuitur; Christo vero ab vniuerso mundo, quia debet illi solui, qui pro nobis omnibus censum Patri æterno se exhibuit.* Quasi dicat, Principes huius sæculi conantur imponere vectigalia, & onera importabilia subditis suis, quasi illis vita, & anima deberetur, cum soli Deo beneficia debeantur; quia ille solus potest dare pacem, aut bellum in diebus nostris. 760. Origen. cit.

Principes qui onera imponūt crudeles.

Interrogat Oleaster, *Quare præcepit Pharao Ægyptiis, vt foderent per circuitum fluminis aquas*, Exod. cap. 7. num. 24. iuxta translationem Pagnini. Et respondet, *Vt videatur quantum valeat humana industria Principum, qui sibi inopinata remedia quærunt contra flagella Dei, & quod erat diuinæ misericordiæ, tribuebant industriæ suæ.* Quasi dicat, vt totaliter Rex, & Regnum non perirent, inspirauit in corda eorum, vt foderent aquas per circuitum, & hoc industriæ ministrorum tribuebatur, & Magorum potestati. Sic Deus permittit in medio malorum, & flagellorum cœli aliquas intermissiones, per miracula euidentia, & falsi ministri suæ industriæ tribuunt, & persistendo in duritia cordis, abutuntur patientia Dei, tributa, & vectigalia importabilia quotidie crescendo. Vnde addit Oleaster: *Aduerte etiam, quomodo per quæ quis peccat torquetur, peccauerunt Ægyptij aquis fluminis suffocando, & summergendo filios piorum. Et ideo vult Deus, quod ab aquis punirentur, bibendo sanguinem pro aqua.* Quasi dicat fame, & siti pereunt innumeri innocentes, propter censum, & tributa innumerabilia. 761. Oleaster in Exod c. 7. n. 24. Translat. Pagnin.

Ministri propter suas vtilitates Regem fallunt.

Oleaster cit.

Translat. Pagnin. in Exod. c. 8. n. 5.

merabilia. Permittit ergo Deus quod flagella, pestilentiæ, & bella multiplicentur, vt timeant ministri impij, ne iram Dei prouocent, ita vt sanguinem bibant filiorum suorum; quia propter peccata commissa obsessa Hierusalem carnes filiorum suorum matres comedebant. Et concludit Oleaster, *Ex aquis ranæ egressæ sunt, quibus percussi sunt quia aquis piis nocere voluerunt, & ab eis maxima nocumenta sunt,* Quasi dicat, qui censum, & tributa importabilia imponunt, permittit Deus multoties, vt à familiaritate Regum cadant, & ab vniuersis odio habeantur, ita vt pereat cum sonitu nomen eius, qui regnum, & populos aggrauabat, & neque in terra nomen eius audiatur; quia mortui sunt orationibus populi, qui vox Dei est; quia censum perpetuum soli Christo Domino debetur, qui pro nobis Patri suo soluit debitum.

Reges timidi flagella Dei. Hist. Eccles. à Tito & Vesp. Exod. c. 8. Oleaster cit. *Tributa importabilia tollantur.* *Axioma commune vox populi vox Dei.*

762. Lyran. sup. in Gloss. 3. RESPONSIO fuit Lyrani, qui ait, *Quod tributum hoc impositum fuit à Cæsare qui cognominatus est Augustus, quia notabiliter, augmentauit Imperium Romanum.* Quasi dicat, pereunt homines, qui neque timent in gehennam ignis abire faciendo terribilia damna pauperibus, vt nomen suum celebretur, & adquirant famam æternam. Vnde interrogat D. Gregorius lib. 33. moralium cap. 3. quare dicitur Sapientiæ 3. num. 7. *Fulgebunt iusti, & tanquam scintilla in arundineto discurrent,* Quasi dicat, non stabunt, neque morabuntur, sed discurrent? Et respondet: *Quia potentes homines huius sæculi per temporalem gloriam, & famam anhelant, & semper ad alta, & maiora insatiabilia percurrunt, neque vnquam quiescunt, etiam si intus quasi arundines euanescunt. Arundinem,* (inquit Gregorius,) *vitam sæcularium appellat, qui more arundinum per temporalem gloriam foris quasi ad alta prosiliunt, sed intus à soliditate veritatis inanescunt.* Quasi dicat, fama vana torquet corda mortalium, & diu noctuque laborat, quomodo foris doctus appareat, qui in veritate ignarus est; nobilis æstimetur, qui vilis reuera est. Pulchra, & decora quæ nigra, & informosa intus est, & in omnibus reperitur vanitas, & vita in hoc labore vano conficitur. Sed iusti non sic, sed discurrunt velociter tanquam ignis in arundineto: *Quia non vanitates quærunt; sed ibi fixa sunt corda, vbi vera sunt gaudia,* vt Gregorius dixit.

Fama fallacius adquiritur. Greg. lib. 33. mor. c. 3. Sap. 3. n. 7. Gregor. cit. *Iusti non manent in arundineto.* Gregor. in homil.

763. Oleaster. in Gen. c. 11. n. 4. Translat. Pagnin. Oleaster interrogat, *Quis superbos, & vanos homines docuit turrim ædificare, & latera coquere, cum illo tempore domus, & habitacula antra fuissent? Quomodo ergo dixerunt, venite faciamus turrim,* Vel vt Paguinus legit, *ædificemus ciuitatem, & caput eius sit in cœlum,* Genes. cap. 11. num. 4. Et respondet, *facillime, coniunguntur homines ad ea, quæ sunt vanitatis, neque in rebus veris curant dignitatem suam.* Quasi dicat, tale est hominis ingenium ad vanitates, & famam quam desiderat, quod multa inquirit, quæ nunquam, vel raro fieri solent; neque propter famam adquirendam ad reputationem, & pericula vitæ attendat; nam illi homines, qui volebant nomen æternum adquirere inuenerunt modum laterum, & cæmenti cum nondum eorum vsus esset; quia illo tempore domus antra fuisse videatur, & vsque in hanc diem Diabolus vanitatis adinuentiones non cessat celebrare, vt magis, ac magis inter vanos securus dormiat.

Fama intentat multa impossibilia. Gen. c. 11.

Hic interrogat Gregorius lib. 33. moral. *Quare Diabolus dicitur,* Iob 4. num. 16. *In secreto calami dormire?* Et respondit, *quia homines ad exteriorem gloriam per superficiem defluunt, & nulla intus firmitate solidantur.* Quasi dicat, *non curant homines his calamitosis temporibus intus ditescere, sed foris apparere, & qui domum suam desolatam habet, vxor eius foris ornata, sicut similitudo templi apparet. Et istæ more calami intus sunt per fatuitatem vacua; sed foris per speciem, & ostensionem pulchræ, vane.* Hæc Gregorius. Quasi dicat; quid mirum est, si Diabolus, qui nihil est, in hoc mundo, vt Apostolus 1. Corinth 8. num. 4. ait: *In medio ipsius mundi,* qui sicut ipse inanescit, conquiescat, & inter Principes qui famam, & augmentum Regnorum conantur, vt Cæsar Augustus requiescat. 764.

Greg. lib. 33. moral. Iob 4. n. 16. *Mulieres ornata vt similitudo tépli.* Greg. cit. 1. Cor. 8. n. 4. *Inter vanas mulieres quiescit Damon.*

DIFFICVLTAS IV. ad mores.

Quomodo intelligatur toto orbe in pace composito?

QVæretur quomodo totus orbis erat in pace quando Christus natus est?

1. RESPONSIO est nostri Lyrani, qui ait, *Omnia erant in pace composita, quia Imperator iussit, quod adscriberetur vniuersus orbis ne grauarentur subditi à malis ministris, cum censum, & tributa colligerent, & adimpleretur quod dictum est per* Isaiam cap. 2. num. 4. *Non leuabit gens contra gentem gladium.* Quasi dicat: ratio propter quam regna conturbantur, & contra Regem gladios leuant, est iniqua ministrorum administratio in tributis, & tunc non sunt regna in pace composita, cum per insatiabilem ministrorum cupiditatem res mouentur. 765.

Lyran. cit. in littera. Is. c. 2. n. 4. *Cupiditatis ministrorum causa turbationis Regnorum.*

Interrogat Caiatanus, *Quare Rex Pharao ira succensus est, cum audiuit Ægyptios fugam arripuisse, & diuitias, ac spolia secum portare, & dixit, interficiet eos manus mea?* Exod. 15. num. 19. Respondit, *Quod in Hebræo interficere est Iaras, quod Latinè idem est, quod depauperare. Et ideò idem fuit dicere interficiet eos manus mea, ac depauperabit eos manus mea.* Et hæc est causa quare Regna conturbantur; quia si idem est pauperes subditos facere, ac interficere, cum importabilia tributa imponuntur à ministris imprudentibus defendunt se, ne interficiantur, vel depauperentur. 766.

Caietan. in Exod. c. 15. n. 19. Translat. Hebr.

Abulensis interrogat, *Quare Abraham noluit accipere à Rege Sodomorum spolia. & diuitias, quas victus, & spolatus inimicis illi offerebat, da mihi animas, id est, captiuos, cætera tolle tibi,* Genes. 14. num. 2. Et respondit, *Abraham: non accipiam ex omnibus quæ tua sunt, ne dicas, ditaui Abraham.* Lyranus respondit, *Quod accepit Abraham, ne gloriaretur propter beneficentia facta, & illi esset occasio* 767.

Abulens. in Gen. 14. Gen. 14. n. 2. Lyran. in Gen. 14. Abul. cit.

superbiendi

Diuitiæ causa sunt superbiendi. *superbiendi alienis spoliis ablatis.* Abulensis aliter, *quia quæ à Rege offerebantur sumptibus, & armis Abrahami erant, & ille cedebat illa, vt acciperent ministri exempla; quia non rapiebat aliena; imò propria sua Regi donabat, ne iurgia inter milites orirentur.* Quasi dicat, per malam ministrorum administrationem, quia non satiantur tributis, ideo non est in pace compositus orbis, & bella, & rebelliones oriuntur.

768. Beda cit. 2. RESPONSIO est Bedæ in littera citati: *Pacatissimo enim tempore nascitur Christus, quia pacem venit quærere, & pacis sectatores inuisere dignatur.* Quasi dicat, *pax mater lætitiæ est, & spiritualis gaudij origo.* Sicut contra dissensio, & discordia innumerabilium pœnarum, & dolorum quibus anima torquetur maxima causa est. Discordiarū incommoda innumera.

769. Plin. lib. 1. c. 32. Plinius de naturali historia scribit, *Dum maritimæ volucres alciones prope litus maris nidificant, & pullos excludunt mare dies quatuordecim per quos hæ aues fœtui vacant esse tranquillum, & nullis procellis obnoxium. Hinc inter antiquos pro signo pacis alcyones vsurpari solebant. Et propterea Plautus, Vacuum litibus, & contrariis forum significaturus dixit: Alcyones sunt in foro; propterea toto orbe in pace composito nascitur Christus, vt adimpleretur quod dictum est.* Psalm. 71. num. 7. *Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis.* Pax felicitas est. Ps. 71. n. 7.

770. Pierius apud Carthagenā homil. 12. Vnde Pierius apud nostrum Carthagenam homil. 12. citatus ait: *Quod quando Christus nascebatur Alcyones ad maris litus nidificasse, & pullos fouisse videbatur.* Quasi diceret, quod sicut illis præsentibus nulla erat in mari tempestas. *Ita Christus in porticu nascens, omnes priscorum temporum, & mundi procellas, cœlum & terram pace composuit.*

Ex quo Paulus ad Colocens. 1. num. 20. *Complacuit per eum reconciliare omnia in ipsum pacificans, siue quæ in terris, siue quæ quæ in cœlis sunt.* Benè igitur Euangelista dixit, quod natus est Christus toto orbe in pace composito. Et Chrysostomus, *Quod pacis sectatores inuenire dignatur,* quod Rosius his verbis testatur, *Natiuitas Christi fuit anno Imperij Cæsaris Augusti quadragesimo secundo, cum facta pace cum Parthis, Iani portæ clausæ sunt, & bella toto orbe cessauerant.* Ad Colos. 1. n. 20. Luc. c. 2. Chrys. cit. Rosius lib. 1 c. 20.

3. RESPONSIO fuit Ambrosij in littera, qui ait: *Prima professio mentium Domino, cui omnes profitentur, non præconis euocatione, sed diuini Vatis dicentis, omnes gentes plaudite manibus.* Quasi dicat: prima ianua per quam ingressus est Christus, fuit pax; *Quia Virgo Mater eius porta lucis fulgida, & Regis alti ianua vocatur.* Et ideò Ecclesia ad plaudendum eam incitat nos dicendo: *Vitam datam per Virginem gentes redemptæ plaudite.* 771. Ambros. citat. Ps. 46. n. 2. Hymnus Ecclesiæ pro B. Virgine.

Trita, & scita est historia vxorum Romanorum, quæ cum essent filiæ Sabinorum, quæ filios inter brachia gestantes pacem Sabinis suadebant, dicendo eis; videte, quod in vestra viscera ruitis, arma deponite, si sapitis: nam Romanos si occiditis filiarum vestrarum viros, vestros nepotes de medio tollitis. Et sic tranquilitatem, & pacem consequutæ sunt populo suo. Non aliter Virgo sanctissima Maria, cum arma iustitiæ contra peccatores vibrare videt, tanquam pacis scutum, memorialéque ex parte generis humani filium suum inter brachia gestans suppliciter legit, quod sic se habet: *Memento salutis Auctor, quod nostri quondam corporis ex illibata Virgine nascendo formam sumpseris.* Quo audito placatus intendit, pacémque reconciliat inter Deum, & homines. 772. Romanorum & Sabinorū pax. Maria ianua pacis. Virgo Maria scutum Ecclesiæ.

TRACTATVS

TRACTATVS XXIII.

AD LITTERAM,

De Partu Virginis,

Ex Caput II. Lucæ.

TEXTVS.

ASCENDIT autem, & Ioseph à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam in ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethlehem, eo quod esset de domo, & familia Dauid. 5. Vt profiteretur cum Maria desponsata sua sibi vxore prægnante. 6. Et factum est cum essent ibi impleti sunt dies, vt pareret. 7. Et peperit filium suum Primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit in præsepio, quia non erat locus in diuersorio.

EXPOSITIO Litteræ circa intentum Euangelistæ.

773. Epiphan. hæres. 51. QVæ autem Parentes, & prosapia Ioseph & Mariæ reliquerint Bethlehem, & Nazareth abierint, nemo scit. *Epiphanius hæresi 51. probabile reputat Machabæorum tempore propter assidua bella, quæ in Iudæa erant in Nazareth commigrasse.* (Auctoris mens.) Sed meo videri Bethlehem erat paupercula ciuitas, & vetusta in montana collocata, vbi Pastores, vt Isai Pater Dauid habitabant. Et in tanto gradu hoc verum est, quod Nathanaël Philippo dixit Ioann. cap. 1. (Ioan. c. 1. Abul. q. 2. in Matth.) *A Nazareth potest aliquid boni esse.* Quasi dicat, teste Abulensi, Nazareth, & Bethlehem, & quæ misera terra est, montana, & paupercula, quomodo potest aliquid boni esse in ea?

774. Maldon. ibi Fulgentius Bernard. & Nicephor. Crediderim facilè quod Maldonatus insinuat, *Non molesta, neque defessa Virgo Maria potuisse ambulare iter quatuor dierum, qui à Nazareth vsque ad Bethlehem sunt necessarij, quia, vt satis doctè dicitur, quæ sine viro concepit, ea sine dolore peperit, molestias & fastidia prægnantium quomodo sentiret?* Sed aliam quam impugnat populi deuotionem receptam, non approbo, quod scilicet Beata Virgo Maria asinum in quo portaretur, habuerit: nam quomodo ad diuersorium iret, & locum non haberet, quæ asinum gestabat? Et addit, & quomodo agnum non emeret, vt offerret in templo? (Auctoris mens.) *Ad primum respondeo. Quis non miratur innocentiam tantæ Virginis, quod quatuor dies pediquitaret, neque paupertas summa propter iumentum excluditur. Imò pauperes, qui cum mulieribus prægnantibus peregrinantur titulo charitatis vehuntur in toto orbe terrarum.* Quod autem agnum non emeret, non erat consentaneum rationi vendere, quod tam necessarium erat, si posset cum pari turturum, aut duobus pullis columbarum legem adimplere. (Lucæ 2.) Quod autem de diuersorio dicit, miror, quia ferè omnes coloni, & incolæ, pauperes, & diuites asinum cum iter agunt portant, & ad diuersoria se conferunt.

Et peperit filium suum primogenitum, id est, *Vnigenitum, quia idem sunt: nam nefandum neque cogitandum est dicere, quod post Christum alios filios Virgo sanctissima habuerit.* 775. Textus. Delirium Suidæ, & Hebræorum.

Et pannis eum inuoluit, *Somnium est, & delirium dicentium quod manibus obstetricis puer Iesus pannis inuolutus fuit; quia obstetrices vocantur cum dolores partus imminent:* At in Virgine dolores non fuerunt, ergo neque obstetrices necessariæ. 776. Obstetrix filij sui fuit sola Virgo.

Et reclinauit eum in præsepio, quia non erat locus in diuersorio. *Non displicet mihi opinio Bedæ, qui diffiniens diuersorium ait: Locum esse in vico supernè tectum, cætera patulum, & in diuersas apertum vias. Et coincidit cum meo sentire, quod Ioseph propter nobilitatem familiæ suæ de domo Dauid se contulit in illo diuersorio, quod traditione, & possessione erat Parentum suorum,* & in nostra Hispania vsque hodie consuetudo est esse in montana domus pauperculas, antiquissimas, quas vulgo *Casas solariegas vocant.* Et pro magna auctoritate in vetustate, & paupertate conseruantur. Hinc Ioseph ad propriam pauperculam domum abiisse, & cum peperit Maria Virgo filium, posuit illum in præsepio, quia non erat locus aptus in diuersorio, vt puer reclinaretur. Præterea mysterio hoc non caruit, quia in diuersorio vniuersali non credo quod Beata Maria pareret. 777. Beda in Luc. cap. 2. (Consuetudo Hispanica. Casas solariegas son alquerias viejas. Opinio Auctoris confirmatur.)

vbi

vbi ad proprias bestias vnusquisque de hospitibus possint intrare.

778. Et confirmatur euidenter, quia quando Reges orientales venerunt adorare puerum intrantes domum adorauerunt eum, & domus non erat intra ciuitatem propter Herodem crudelem, & stellam supra illam vetustam, & apertam domum viderunt Magi. Quod autem dicatur de spelunca, quæ erat, vbi positus fuit puer non est probabile, nisi forsan Præsepe propter vetustatem domus erat in forma speluncæ, vel domus erat iuxta saxum magnum, in quo erat spelunca.

Matth. c. 5.

TRANSLATIONES variæ, quæ cum vulgata coincidunt.

Translatio. 1. Et factum est, cum essent ibi, impleti sunt dies, vt pareret, & peperit filium suum primogenitum.

Translatio Vatabli. 2. Euenit autem, cum essent ibi, completi sunt dies partus ipsius, & peperit filium suum primogenitum.

Translatio ex Syriaca. 3. Et factum est, dum illic essent, vt implerentur dies quibus ipsa pareret, peperitque filium suum.

DIFFICVLTAS I.

De Dictis Sanctorum super partum Virginis Mariæ.

779. Ambros. in Catena S.Thom.

QVæritur, quomodo Beata Virgo Maria peperit filium suum? Ambrosius in Catena Sancti Thomæ: *Breuiter Sanctus Lucas, & quomodo, & quo tempore, & quo loco secundum carnem Christus natus est; explicauit dicens, factum est autem, quomodo quidem, quia nupta concepit, & Virgo generauit.* Quasi dicat, in compendio res ineffabiles narrandæ sunt, & sic Virgo concepit, & Virgo peperit, vnde locum latum datur fidei.

780. Gregor. Nyssen. ibi.

Gregorius Nyssenus; *Apparens enim vt homo, non per omnia legibus humanæ naturæ subiicitur: nam quod ex muliere nascitur humilitatem redolet; Virginitas vero, quæ omni deseruiuit, ostendit, quod transcenderet. Huius ergo iucunda portatio ortus immaculatus partus facilis, absque corruptela natiuitas, neque ex luxu incipiens, neque doloribus edita.* Quasi dicat, tam alacriter peperit, quam concepit mente. Quasi tunc visione diuinæ essentiæ repleta est in partu, quomodo visione filij sui, non diuinitate animo frueretur.

In partu vidit Maria diuinam essentiam.

781. Beatus Amadæus homilia 4. de laudibus Virginis. *Affert locum* Isaiæ cap. 35. num. 2. *Germinans germinabit, sicut lilium, & exultabit lætabunda, & gaudens.* Vbi addit Sanctus. *Si autem Christo nascente cuncta læta sunt; Mater eius qualiter lætabatur qua erat in Genitrice lætitia: si ita gaudebant omnia, lingua balbutit, cor refugit, sensus expauescit ad pondus tanti gaudij.* Quasi dicat, sola Virgo, quæ in extasi posita peperit filium, expertaque est gaudia cœlestia, potest enarrare quæ fuerunt, quia vt Chrysologus dixit: *Fandi sterilitas silentium præstare videtur.*

B. Amad. hom. 4. de laud. virg. Is. 35. n. 2.

Gaudia natiuitatis Christi ingentia. Chrysolog. ser. de annu.

Hinc in reuelationibus S. Brigitæ lib. 7. c. 11. dicitur: *Quod adueniente hora partus B. Virgo genuflexa est, & cum magna reuerentia, ponens se ad orientem, tenebat ad cœlum faciem eleuatam, erectisque manibus, & oculis in cœlum intentis, stabat quasi in extasi contemplationis suspensa inebriata diuina dulcedine, & ea sic in oratione stante sentit, moueri iacentem in vtero eius, & illico in momento, & ictu oculi peperit filium,* Et addit: *Quod videns Mater puerum genuflexa adorauit, & dixit: bene veneris Deus meus, & filius meus.* Quasi dicat, quod sensit, & peperit cum concursu actiuo Beata Mater suauissimo quondam impulsu absque vlla molestia, sed repleta omni gaudio. 782.

B. Brigita in Reu. lib. 7. c. 11.

Natiuitas Christi in instanti fuit.

Sanctus Thomas in sua Catena: *Debet communem omnium Dominum, & in natiuitate nobiscum participare.* Quasi dicat, *Fuit in partu Mariæ impulsus actiuus, quasi quidam flatus, qui exiit ab ore, & fuit necessarius talis concursus actiuus ad proprietatem pariendi,* vt Caietanus adnotauit, & Nouarinus in vmbra Virginea, Suar. tom. 2. ad 3. part. D. Thomæ. Vnde canitur in Ecclesia, *Enixa est Puerpera Regem, id est, sensit influxum, & concursum actiuum Beata Virgo, & per naturalem viam illæsa, & integra remanendo, non per latus, vt Hæretici dixerunt vnde in hymno canit Ecclesia, cuius per aluum fusus est,* & ita definitum est in Concilio Toletano. Et tenent Damascenus, lib. 4. cap. 15. Toler. cap. 2. in Luc. annot. 7. Et ratio est, *Quia Deus voluit fieri homo, & verus filius hominis, ergo voluit habere veram rationem partus, & natiuitatem humanam, quæ est ab vtero.* Legatur Nouarinus citatus, & Syluerira tom. 1. lib. 2. in natiuitate Christi, vbi multa erudite tradit. 783.

S.Thom. in sua Cathena. Caietan. cit. Nouarin. in vmbr. Virg. Suar. tom. 2. ad 3. part. S. Thom. Hymn. Eccl. Conc. Tol. Dama. c. lib. 4. c. 15. Toler. in Luc. 2. an. 7. Sylu tom. 1. de Christo nato.

Interrogauit Sancta Brigita sponso suo, vt patet lib. 5. *Cur tanto tempore iacere voluisti in vtero Virginis, quando conceptus eras?* Et respondet Guarricus Abbas serm. 3. de Annunt. *Quod in vtero concipi, & nouem mensium tempore Maiestas illa incircumscripta passa est contineri: quia primo ibi se exinaniuit, & penitus à semetipso defecisse visus est, quia non operabatur, & virtus omnipotentis vacabat. Quasi nihil posset, & Verbum æternum sub silentio se promit. Secundo, quasi dicat, talis est vis amoris ardentissimi Christi, quod quietus stare nescit; imò* vt Chrysologus dixit, *multa inquirit amor, quæ nunquam, vel raro fieri possunt. Tunc amor diuinus, cum in sua æternitate esset, non quiescebat, & sic ad aliam naturam se dedit, scilicet, humanam vt haberet delicias cum hominibus, etiam in vtero Virginis clausus nouem mensibus, cum quiesceret, & non operabatur, & amor vacare visus est, & propter hoc vocauit Guerricus primam,* 784.

S. Brigit. in reuel lib. 5. Guarr. Abb. ser. 3. de nat. Chrysolog. citat.

Naufragium amoris, culpa vocatur. *primam, & principalem exinanitionem; quia naufragium amoris in quiete, & non operari, & ambulare cognoscitur.*

785. S.Petr.Dam. ser.11. Aliter respondit Sanctus Petrus Damianus, serm. 11. *Relegatus in præsepio legem martyrij præsagiebat.* Quasi diceret, respondendo sanctæ Brigittæ, fuit nouem mensibus in vtero Matris: *Ad reuelationes sanctæ Brigittæ.* *Quia ibi quasi in paradiso virtutum quiescebat, & delectabatur; cum vero positus fuit, & reclinatus in præsepio legem martyrij cæpit sentire; quia carebat tam felici, & pretioso Matris vtero, qui erat vere hortus conclusus, cuius emissiones paradisus sunt.* Legantur plura circa hoc in nostro Elucidario B. Mariæ super illa verba, Beatus venter, qui te portauit. Elucidariũ B. Mariæ ad illa verba, *Beatus venter, &c.*

DIFFICVLTAS II.

Quomodo intelligantur verba, & pannis eum inuoluit?

QVæretur, An Virgo Maria, vel obstetrix puerum Iesum pannis inuoluit?

786. Hier. contra Heluidium. 1. RESPONSIO est Sancti Hieronymi contra Heluidium, qui ait, *Nulla autem est ibi obstetrix, nulla mulierculárum solicitudo interfit, ipsa pannis inuoluit infantem, ipsa Mater, & obstetrix fuit.*

787. Lyran. sua in Glossa. 2. RESPONSIO Lyrani; ex hoc patet falsitas, quæ scribitur libro de infantia Saluatoris, scilicet, *Mariam habuisse obstetricem in partu, quæ non requiruntur, nisi propter afflictionem matris in partu, quæ afflictio non habuit locum in Virgine; quia peperit sine dolore; imò cum maximo gaudio & delectatione; & ideo per ipsam puer natus recipitur, inuoluitur, & reuoluitur.* Vnde Sanctæ Brigittæ reuelatum fuit, vt lib. 7. cap. 21. num. 22. habetur, *Quod Beatissima Virgo benè conscia futuri partus, & vt prouida attulerit secum panniculos laneos, & lineos mundissimos ad sanctissimum puerum natum inuoluendum.* In reuelat. S. Brigittæ lib.7.c.21. n.22.

788. Beda in Catena Sancti Thom. 3. RESPONSIO Bedæ in Catena Sancti Thomæ, qui ait, *Qui totum mundum vario vestit ornatu pannis vilibus inuoluitur, vt nos stolam primam recipere mereamur, per quem omnia facta sunt.* Quasi dicat, manus pedesque astringit, vt nostras manus ad opus bonum exerceret. Sed de hoc ad mores postea.

789. Græcorum sententia. 4. RESPONSIO Græcorum: *O admirabilem coarctationem, & peregrinationem, quam subiit, qui continet orbem ab initio, captas penuriam, & eam in se ipso decorat, nimirum si voluisset venire poterat, mouendo cœlum, concutiendo terram, emittens fulmina; non autem sic processit; non enim perdere, sed saluare volebat?*

790. Synodus Ephesij. 5. RESPONSIO sunt verba synodi Ephesinæ aduersus hæreticos, quæ sic se habent. *Quid ergo exprobras Christi in Bethlehem humilitatem, quia pannis inuoluitur, & præsepio ponitur, cur paupertatem deducis ad medium, eius lucra non computans, cur indignum dicis Deo, quod tantorum bonorum facta est occasio? Cur paupertatem dicis indignam Deo, per quam mundus ditatus est, noli detrahere abiectioni, qua tyrannis diabolica est destructa.* Quasi dicat, nil persecutorem, & inimicum, ita superat, quam patientiæ alacritas, id est, gaudium infantis Dei, & hominis: est Tyrannum inimicum alacriter vincere armis vilibus, & abiectis, qualia sunt paupertas, & præsepe, & panni, in quibus inuoluitur iram æ sunt propter quam tota cælestium ornamenta Sanctorum, Virginum, & Confessorum, textæ, & laboratæ sunt, exemplo tanti artificis pauperis, & pannis inuoluti. *Explicatio Auctoris.* *Patientia in opprobriis corroboranda.*

Et addit Sancta Synodus: *Sic enim cum format Deus membra mulieris non accusatur, neque cum inhabitat in eis iniuriam patitur.* Quasi dicat, si de costa viri formauit Deus mulierem, neque opprobrium, sed gloria fuit Adæ. Cur ergo cum ex Virgine fœmina nasci dignatus est, vt damna Euæ repararet, non laudabilis, & præconiis laudatur. Sic Salomon inuitauit in spiritu, *Vt filiæ Sanctæ Hierusalem exirent, vt viderent eum coronatum diademate Regio, & decoro, quo coronauit eum mater sua in die natiuitatis suæ, quia nulla imperialis corona, neque diadema Regium, quale decoratum, & honoratum apparet infans hodie positus manibus suæ Matris in præsepio.* 791. Synod. ipsa. Gen.c.2. n.22. Cant.3.n.11.

6. RESPONSIO D. Maximi, homil. 2. in Natiuit. Domini. *Pannis siquidem induitur pro nobis, qui cum crearet omnia terras luce perfudit, cœlum syderibus adornauit: sed hi panni noua stella radiante munerantur à Magis, & exultantibus Angelis honorantur.* Quasi dicat, videtis pannos, quibus inuoluitur infans, plus æstimationis, & pretij fuerunt apud Reges, & Angelos quam si cernerent pretiosissimis gemmis superornatos, & grauatos, quia stella, quam viderunt Magi puerum pannis inuolutum radiabat, & demonstrabat, Angelique Pastoribus hoc signum dederunt, *Inuenietis infantem positum in præsepio, & si Regalibus ornamentis eum viderent, neque adorarent Reges, neque Pastores prædicarent.* 792. S Max. hom. 2. in natiu. Dom. *Humilitas Christi fecit eum insignem & æstimabilem.* Matt.2. Luc.2.

DIFFICVLTAS III.

Quare infans positus fuit in præsepio?

QVæretur, quare infans Christus positus est in præsepio?

1. RESPONSIO est Lyrani, qui ait; *Ioseph enim in illo itinere adduxerat asinum ad portandum vxorem pregnantem, & bouem ad vendendum in Bethlehem, vbi erat congregatio populi magni, vt de pretio solueret expensas in via, & illis duobus animalibus fecit præsepium iuxta se, in quo Beata Virgo reclinauit filium natum, secundum quod fuerat prophetizatum per Abacuc 3. num. 1. Domine audiui auditum tuum, & timui, consideraui opera tua, & expansi in medio duorum animalium, &c.* Quasi diceret Propheta, quod erat illi pauor admirationis considerando, & oculis propheticis videndo, Deum in tam humili loco natum. 793. Lyranus noster. *Maria posse bouem vendidit.* Abac 3.n.2.

2. RESPONSIO fuit Augustini serm. 3. qui ait, *Quod positus est in præsepio infans, vt sua natiuitate Diuinitatem honoraret.* Quasi dicat, non erat congruum, vt tanta Verbi diuinitas, 794. Aug.ser.3.

inimicum

Diabolus paleis vincitur. inimicum Diabolum prosternaret, & vinceret, armisque æqualibus præliaretur, sed infimis, & paleis præsepij indebilibus, vt plus liuore vreretur, quàm ignibus inferni videns se contemptum à puero infante nato: *Nam hostem proprio mucrone necare singulare est, insigneque virtutis*, inquit Chrysologus. *& paleis in* Chrysolog. ser. de tent. *præsepio Diabolum cremare sicut in inferno magna potentia fuit. Nam si venisset Christus* (inquit Cæsarius Dialog. 37.) *vsurus potestate naturali,* Cæs. Dial. 3. *nil admiratione dignum facere visus esset si aduersus Angelum desertorem decertasset Deus in arrogantiam extulisset Diabolum, quasi par fuisset Deo aduersarius.* Quasi dicat, veniat verbum incarnatum, & manibus Mariæ supponatur in præsepio, & det vagitus, vt inimicum terreat, & paleis quasi lanceis vulneret vulneratum superbum: quia scriptum est, *Sagittæ paruulorum factæ sunt plagæ eorum.* Psalm. 63. num. 9. Quasi Ps. 63. n. 9. Matth. c. 11. n. 25. dicat, ex paleis præsepij paruuli, quibus reuelatum est mysterium Incarnationis fecerunt lanceas fortes, vt inimicum Diabolum humilitate postratent.

795. S. Cyrill. in Catena S. Thom. 3. RESPONSIO sit Sancti Cyrilli in Catena Sancti Thomæ, qui ait: *Reperit Christus hominem factum bestialem in anima, & ideo in præsepio loco pabuli ponitur, vt vitam bestialem mutantem, ad consonam homini perducat scientiam pertingentem non fænum, sed panem cælestem vitæ corpus.* Quasi dicat, creauerat Animalis homo non percipit ea quæ Dei sunt. Deus hominem plenum scientiæ gratiæ, & veritatis, & discurrebat pertingens sapientia sua vsque ad supremos cælos, & propter peccatum, Gen. c. 2. quasi bestialis, & animalis homo non percipiebat ea, quæ Dei erant: venit igitur infans, & Luc. 2. positus in præsepio dat se vt panem ad manducandum in Bethlehem, quia interpretatur domus panis, vt Angelorum esca iam nutritus Domus panis Bethlehem. reparet sensus, potentias reintegret, seruum Dei se cogitet ditari, & sapientia roboratus in se reuersus, gratias infanti in præsepio agat pro immensis beneficiis acceptis.

796. Beda in Catena S. Thom. 4. RESPONSIO Bedæ in Catena Sancti Thomæ, *Duri præsepij angustia continetur, cui cælum sedes est, vt nos per cælestis Regni gaudia dilatet, qui panis est Angelorum in præsepio reclinatur, vt nos quasi sancta animalia carnis suæ alimento reficiat.* Quasi dicat, iam non relinquitur ratio, quare tristis sit anima tua; & Corpus Christi lætificat nos. quare conturbris, quia si fame tristatur homo, satietate tanti frumenti dilatet cor suum, & lætificetur; quia quasi sancta quatuor animalia, Apoc. 4. n. 6. quæ in Apocalypsi, Ioannes vidit in cælo, pascitur, & permittit in æternum pascendum suo aspectu.

DIFFICVLTAS IV.

Quare dicitur, quia non erat locus in diuersorio?

QVæretur, quomodo non erat locus in diuersorio? vt poneretur infans?

797. Lyran. in Glossa 1. RESPONSIO Lyrani; *Etenim diuersorium hospitalaria ad quam diuertunt venientes ad extra ad hospitandum. Et quia ciuitas ad Bethlehem erat plena populo qui venerat ad prædictam professionem, & illi qui erant potentiores, occupauerant diuersorium; ideò pauper Ioseph ad præsepia cum asino, & boue suo sequestratus est, vbi non à casu, sed diuina prouidentia sic disponente, peperit Virgo Maria, & posuit infantem inter duo animalia; quæ erant in præsepio alligata.* Vnde Gregorius Nyssenus orat. de nati- Nyss. orat. de nat. uitate, *Medius inter bouem, & asinum in præsepio Dominus est, vt ab vno graue legis iugum auferat, & ab alio simulachrorum cultum onere leuet.*

2. RESPONSIO Bedæ in Catena Sancti Thomæ, qui ait: *Nascitur, non in parentum* 798. Bed. in cat. S. Thom. *domo, sed in diuersorio, & in via; quia per Incarnationis mysterium via factus est, qua nos ad Patrem, vbi veritate, & vita frueremur, adduceret.* Quasi insinuet Sanctus, quod Abulensis tetigit, Abulen. in Matth. cit. & nos infra, scilicet quod in via erat domus vetusta, & derelicta, vbi Ioseph, & Maria cum bestiolis suis remanserunt, & ibi partus aduenit, quia in figura omnia contingebant, & in via domus erat, quia Christus dixit, ego sum via, Ioan. c. 14. n. 6. veritas, & vita.

3. RESPONSIO S. Gregorij in homilia- 799. S. Gregor. in hom. rio: *Non erat locus in diuersorio, vt ostenderet, quia per humanitatem, quam assumpserat, quasi in alieno nascebatur, non secundum potestatem, sed secundum naturam.* Quasi dicat, sciant homines, quod verè est Deus absconditus, & Is. c. 45. n. 15. ideo eius potentia occultata apparet, vt naturam humanam, quam assumpsit ostenderet.

4. RESPONSIO Ambrosij: *Propter te* 800. S. Ambros. in Cathen. *ergo infirmitas, in se potentia; propter te inopia; in se impudentia, noli hoc æstimare quod cernis, sed quod redimeris, agnosce.* Quasi dicat: Pondera, ô homo, non quod vides in præsepio, sed quod absconditur in puero. Vnde concludit Ambrosius, *Plus Domine iniuriis tuis debeo, quibus redemptus sum, quam opibus, quibus in paradiso creatus fui.*

5. RESPONSIO S. August. ser. 2. de Epi- 801. S. August. ferm. 2. de Epiph. phania, qui ait: *Abscondebatur in stabulo, & agnoscebatur in cælo, vt agnitus in cœlo manifestaretur in stabulo.* Quasi dicat, proper exinanitam humi- Beneficia recolenda ab homine. litatem, quam Christus in præsepio habuit, in cœlo ab Angelis agnitus, & adoratus fuit, & ei omne genu incuruatum fuit.

6. RESPONSIO Cypriani de natiuitate 802. Cyprian. de nat. Christi. Christi, qui ait, *nulla domus ambitio, nisi reclinatorium in stabulo, Mater in fæno, filius in præsepio.* Quasi dicat, satis abundè inuenit verbum æternum id quod desiderabat; quia cœlestia palatia ei versa sunt, in præsepio sibi, Matri fæno, Chrysolog. ser de nat. Iosepho, stabulo. *ideo infans plenus omni gaudio, & lachrymis, risuque perfusus, in manibus Mariæ dabat vagitus*, vt Chrysologus ait, ser. de nat. le- Epiph. hær. 51. gatur Epiphanius hæresi 51. Theod. lib. 8. de cur. Theod. lib. 8 de cur. gra. affect. gra. affect. Iust Mart. Dialog. cũ Triph. & alij PP. quos satis doctè noster Cart. cit. hom. 9. lib. 3. Iust. Dialog. cum Triph.

Vltima Responsio sit Greg. Nyss. orat. de nat. Carth. hom. 9. lib. 3. qui sentit, *Quod præsepium erat in spelunca subterranea sub magno saxo à natura insita, & sine* 803. Nyss. orat. de nat. *manibus elaborata, vbi tãta fuerat capacitas, quod Ioseph cum sua paupercula familia refugium, & solatium receperunt contra inclementias temporis, & hominum, qui Iosephum in propria ciuitate* Ioan. 1. n. 11. *oriundum non receperunt, & potuit dicere in propria venit, & sui eum nõ receperunt, sed extra ciuitatem eiecerunt cũ Maria sponsa sua pregnante.*

Vnde Gregorius Nyssenus citatus ait: *Quid* 804.

Sant. Zach. Luc. 1. n. 79. *sibi vult, quod Dominus in ſpelunca diuerſatur? Quid in ſpelunca decumbis? Cum ſpeluncam videris* (addit Sanctus,) *in qua naſcitur Dominus ſubterraneam, ac lucis expertem, hominum cogita vitam in qua verſatur is, qui illuceſcit, & apparet his, qui in tenebris, & in vmbra mortis ſedent.* Quaſi dicat, adhuc ex vtero matris infans nondum exierat, quin iam ſedentes in vmbra mortis, & in tenebris caliginoſis, Sancti ſcilicet, Patres, qui tot, tantiſque ſæculis eum expectabant ceperunt lætificari, & ortu fulgentiſſimi ſolis ex aurora Virginali procedente cœperunt clareſcere, & citò ex tali carcere prodituros ſperare. *In vmbra naſcitur Christus in ſig a. Aurora eſt maria, multis de cauſis.*

TRACTATVS XXIV.
AD MORES,
In Caput II. Lucæ,
De Partu Virginis.

DIFFICVLTAS I. ad mores.

Super auctoritates Sanctorum, circa natiuitatem Domini.

805. QVÆRITVR, quomodo tam ineffabile myſterium verbis explicari poteſt?

S.Ambroſ. 1. RESPONSIO Sancti Ambroſij citati, in littera, *Quia in compendio myſteria fidei narrata ſunt.* Quaſi dicat, *Per hoc quod in vtero Virginis clauſus delituit denotatur, vt clauſos, & incarceratos liberaret,* vt Origen, Origenes citatus dixit. *Et per nouem menſes ibi permanſit, vt nouem Angelorum ordinibus nos aggregaret,* vt Theophyl. Theophylactus ait. *Mox natus cenſui ſubditur exactoris, vt nos ab inimico exactore eriperet,* vt Beda Beda inſinuauit. *Oritur media nocte, vt nos ab erroris nocte, & ignorantiæ tenebris immunes ſeruaret,* vt ex Gregorius Gregorio in homil. ſubſcribimus. *Non fuit ei locus in diuerſorio, vt nobis in domo Patris ſui plures manſiones conferret,* vt Cyrill. Cyrillus dixit. *Peregrè naſci voluit, & in via tranſitu, vt nos per viam veritatis ad patriam noſtram reduceret,* vt Euthym. Euthymius explicat. *Pannis inuoluitur, & faſcia obligatus, vt nos à peccatorum ligaminibus æternæ damnationis laqueis abſolueret,* vt Bonauent. Bonauentura putat. *Reclinauit eum in præſepio, vel in ſpelunca ſubterranea, vt his qui in tenebris, & vmbra mortis ſedent, illuminaret,* vt Gregor. Nyſſen. Gregorius Nyſſenus probauit. *Egenus, cum diues eſſet, pro nobis factus eſt, vt nos inopia ſua ditaret,* vt Auguſtinus. Auguſtinus ait. *Et tandem illius paupertas noſtrum eſt patrimonium,* vt S. Bernard. Sanctus Bernardus annuit, *eius infirmitas noſtra eſt virtus,* vt 2. Cor. 4. n 9. Paulus ait. *Infantia illius vagientis fletuum noſtrorum eſt ablutio,* vt Chryſolog. Chryſologus prædicauit. *Lachrymarum eius effuſio noſtrorum delictorum lotio,* vt Guarricus probauit. Guarric. *Et tandem vita mortalis illius immortalem vitam nobis promeruit,* vt omnes Patres Sanct. PP. aſſeuerant.

806. B.Amad. 2. RESPONSIO fuit Sancti Amadæi, qui in littera citatus ait. *Si Christo naſcente cuncta lætata ſunt, Mater eius qualiter lætabatur?* Et reſpondit. Sancta Brigitta citata ibi, In reuelat. S.Brigittæ. *Quod adueniente hora partus ſtabat Maria in extaſi, & recepit filium ſuum in manibus ſuis adorans eum. Nunc verò vel nobis nato Domino lachrymas à nobis poſtulanti riſum, ludum, & chorearum ſaltus rependunt. Christus in ſtabulo alget, & præ timore tremit, tu pauperum oblitus luculento igni calefacis; ille pannis eſt inuolutus; tu ſplendide, & magnificè ornatus incedis; ille inanem gloriam, & pompam aſpernatur, tu illam inhoneſtis vſibus, & ad luxuriam prouocantibus abuteris, collum, pectus, & vbera fœminina inſolenter affectando.* Qui certè rerum abuſus non alium quàm Diabolum habet auctorem. *Abuſus feſtorum in natiuitatis nocte.*

807. Hieron. ep. 13. Nam ſicut olim (teſte Hieronymo) *Gentes idolorum cultrices cupientes abolere piam Chriſtianorum memoriam, quæ vrbem Sanctam Hieruſalem, & loca diuini Verbi pedibus calcata, ſtatuerunt in Christi ſepulchro ſtatuam Iouis, in Caluario Veneris in præſepio Bethlehem Veneris Amaſium Adonidem,* vt Hieronymus ait: *& vbi quondam Christus paruulus vagiit, Veneris amaſius plangebatur. Quæ enim maior impietas,* vt idem Sanctus ait. Et addidit noster Carthagena homil. 8. Carthag. homil. 8. *Quod ab Adriano Imperatore vſque ad Conſtantinum annos ferè centum octoginta permanſit. Non aliter nunc Diabolus inſiſtens, licet non marmorea idola erigat; pro illis tamen carnes Veneris apertas oſtendit, vt libidinem prouocent, & mores ab omni pietate, & religione alienos inducit.* Vnde factum eſt, vt ad celebrandam, Chriſti natiuitatem pro Matutinis ſacra profanis miſceantur, & indecenter fœminâ ornatâ ad Eccleſiam *Idololatria oliim. Abuſus Diabolicus pectora, & vbera oſtentare mulieres.*

Dei

Dei quasi ad theatrum Comicum festinant, vbi sacra prophanantur; & Deum indignantur; quia scriptum est; *Odiuit anima mea celebritates vestras.* (Isai. 1. n. 14.)

808. (S. Thom. cit. supra.) 3. Responsio Sancti Thomæ citati suprà. *Decebat*, inquit, *communem omnium Dominum in natiuitate nobiscum participare.* Quasi dicat, nouitates, & singularitates fastidium Deo important.

809. (Oleaster in Gen. c. 11. n. 5. Translat. Pagnin.) Interrogat Oleaster in Genes. cap. 11. n. 5. *Quare descendit Dominus vt confunderet facientes ciuitatem, & turrim famosam?* Respondet, *quia volebant facere nomen suum singulare in vanitatibus.* Quasi dicat, ab ipso orbis initio dilexerunt homines singularitates, & semper vani facti sunt, quia fastidiosi Deo facti (*Vanitates ab initio mundi.*) sunt quærentes vanitates, & singularitates, maximè inter illos, qui in communitatibus vitam gerunt, vbi oriuntur inuidiæ, rixæ, & perturbationes ex singularitatibus, quia vt in plurimum (*Singularitas ambitionis filia.*) viliores, & imperfectiores, & illiterati fauoribus, cautelis, & exterioribus apparentiis anhelant solo motiuo singularitatis quæ filia legitima ambitionis, & inanis gloriæ est.

DIFFICVLTAS VI. ad mores.

Quomodo intelligatur, quòd Maria pannis infantem inuoluit?

QVæretur, An ipsa Virgo, & Mater filium suum primogenitum pannis eum inuoluit?

810. (Hieron. citat.) 1. Responsio est Hieronymi citati, qui ait: *Nulla autem ibi obstetrix, nulla muliercularum solicitudo interfuit, ipsa pannis inuoluit infantem.*

811. (Oleaster in Exod. c. 2. n. 3.) Interrogat Oleaster, in Exod. c. 2. n. 3. *Quis artifex docuit matrem infantis Moysis, vt faceret arcam ex iuncis, vt intraret puerum, & in vndis maris proiicere?* Et respondet, *Mirabilis omnium rerum amor, qui matrem arcam facere qua puerũ poneret, docuit, quam pice, & cera bituminauit. Si igitur amor matrem Moysis ita solicitauit Ineffabilis Maria circa filium suum adlectio, quomodo non doceret eam Spiritu Sancto flante; vt filium suum suis manibus non obstetricis pannis inuolueret?* Quasi diceret, de singulari prudentia, & discretione Virginis circa ortum Domini, minimè (*Nulla obstetrix in partu Virginis fuit.*) credendum est, pannum, aut linteolum non supposuisse, vt non in nudam, sed ornatam pro suo modulo Vnigenitus Dei filius ex ea nascens descenderet terram. Vnde Albertus Magnus, *Loquens* (Alber. Mag. hom. de nat.) *de pannis in quibus inuolutus fuit Dominus noster, ait: fuit hic habitus humilis, sed non extremæ vilitatis, mediocriter quidem temperauit. Ita vt non fuerit, neque ornatus, neque sordibus abominatus.* Quasi dicat extremitates, & apparentias, quæ sapiunt hæresim, fugere debemus; nam vt prudenter Bernardus ait; *Paupertatem* (Bernardus. citat.) *semper dilexi, sordes nunquam.* Quasi dicat: valdè timend: sunt viri, qui sordes, & viles vestes attenuant, vt insipientium oculos rapiant. Quia (Chrysost. homil. 8.) vt Chrysostomus ait, hom. 8. *Ornatum non exquisitum intelligas, sed moderatum: hic enim ornatus habitus est, ille autem etiam fœdus.*

2. Responsio quam refert noster Carthagena hom. 9. qui ait, *ex authoritate aliorum, quod ministerio Angelorum infans Iesus positus fuit in præsepio.* Et Caietanus addit: *quod per ipsos Angelos fuit lotus.* Sed Sanctus Epiphanius. (Et quod certum est ait:) *Quod infans mũdissimus, omni ex parte nitidus, & elegans solis iubare splendidior ortus fuit.* Et addit Carthagena, *quod positus fuit in manibus Virginis infans ministerio Angelorum quando ipsa ad æternum Patrem intentissimè orabat dicens: manifesta Deus meus thesaurum tuum in agro corporis mei absconditum, & pretiosam margaritã in concha carnis meæ latitantem: reuela mundo imaginem tuã, vt te agnoscat; egrediatur de creatura sua creator omnium; ex paruo riuo fons magnus; ex vasculo figulus, ex ramo radix virgulti; ex palmite vitis vera; sol ex stella oriatur, sponsus de suo tabernaculo; ex nube mortalitatis sol iustitiæ; ex centro infinita sphæra, in qua mundus videat factorem suum, Angelus Regem, & caput suum diademate humanitatis coronatum; peccator Redemptorem, iustus iustificatorem, & tribulatus consolatorem* Hæc & alia altiora, vt considerare debes, dulcissima Mater infanti, dum pannis eũ inuoluebat, dicebat, & oscula in pretiosissimo filio infigebat lætitiæ lachrymis perfusa, quia scriptum est de ea, *Diffusa est gratia in labiis tuis; propterea benedixit te Deus in æternum; quia à fidelibus, & Angelis Virgo Maria manibus plauditur hac nocte.*

(812. Carthagen. noster hom. 9. Caietan ad 3. p. D. Thomæ. Epiph. contra Arian. hær. 39. Carthagen. citat. — *Dulcissima verba, qua virgo Mater, dum fasciis ligabat filiũ, dicebat.* — Ps. 44. n. 33.)

3. Responsio est Sanct. Maximi, qui ait, *Videtis pauperes pannos, quibus inuoluitur infans? Plus enim æstimationis, & pretij fuerunt apud Reges, & Angelos, quam si cernerent pretiosissimis gemmis ornatos, & grauatos. Hinc Seraphicus noster Parens Franciscus loquens de paupertatis perfectione ait: Hæc est illa celsitudo altissimæ paupertatis, quæ vos charissimos fratres hæredes regni cœlorum instituit, pauperes rebus fecit, virtutibus sublimauit.* Quasi dicat, quæ margarita pretiosior est, quam virtus insignis à Deo sic exaltata? Igitur quo plus paupertate muniti, & ornati sunt, Minores fratres pretiosioribus gemmis, cœlo sublimioribus insigniti sunt, & tanquam portantes pretiosas vestes ornatas syderibus ab omnibus creaturis amantur, & desiderantur, quia paupertas imitatrix Christi pannis inuoluti, plus æstimatur apud Reges, & Angelos pretiosis vestibus gemmis ornatis.

(813. S. Max. cit. in litter. Cap. de paupert. in regul. fratrum Minorum. — *Quare Franciscani tanti æstimantur.*)

DIFFICVLTAS VII. ad mores.

Quomodo Virgo Maria infantem reclinauit in præsepio?

QVæritur, quare inter duo animalia positus est Dominus noster in præsepio?

1. Responsio est Lyrani, vt adimpleretur quod per Abbacuc 3. dictum est: *Domine audiui auditum tuum, & timui, consideraui opera tua, & expaui in medio duorum animalium.* Vnde in sensu morali addit ipse Lyranus 814. (Lyran. in litter. Abac. 3. n. 2.)

Idem ad mores. nus elegantes, *Ecclesia filium parit in qualibet persona bona, quando opus bonum prius conceptum perducit ad effectum, & pannis inuoluit, cum ab humanis laudibus abscondit, & in præsepio declinat, quando ex opere non eleuatur, sed se magis humiliat.* Quasi dicat, cum D. Bernardo; (S. Bernard. suprà cit.) *Mirabilem te apparere, & (contemptibilem reputari: hoc supra modum mirabile est,) vt hinc discant*, qui amore sui tantum laborant, & torquentur vt vile quidquid sapiant, aut operentur super omnes se existimant apparere, viderique, & æstimari laborant.

815. (Aug. citat.) 2. RESPONSIO Augustini, qui loco supracitato ait: *Ponitur in præsepio, vt sua natiuitate diuinitatem honoraret.* Quasi dicat, superioribus, æqualibúsque armis præliari, & vincere non est difficile, sic diuinitate Diabolum præstare visum est, & ideo diuinitas quasi exhonorata remansit cum omnipotentia sua inimicum è cœlo eiecit, sed paleis, & sagittis paruuli infantis draconem vincere, hoc est singulare insignéque virtutis, & suam diuinitatem honorare, non apparendo; sed occulrando se in præsepio. (*Dæmonis opprobrium in præsepio Christus.*)

816. (Plin. de nat. animal. Auctores citati à Carthagena hom. 9.) Refert Plinius, & alij Auctores, *De vermiculo qui non alio quam tempore pluuiæ nascitur, & cum à nullo foueatur ipse quærens cibum naturali instinctu in caput Draconis conscendit, & aculeo suo ita graue vulnus infligit ei, vt continuo mortuus in terram concidat. Vnde serpentis spoliator vocatus est. Non aliter Christus Dominus, qui se vermem vocat* (Ps. 21. n. 7.) Psal. 21. n. 7. *Ego sum vermis, & non homo tempore illo pluuiæ natus de quo* (Isai. 45. n. 8.) Is. 45. n. 8. *Rorate cœli desuper, & nubes pluant iustum, cum primum in Bethlehem quasi quodammodo à natura derelictus, in præsepioque positus antiquum serpentem quærit, vt caput eius confringat, & spolia, quæ tyrannicè occupabat ab eo gloriosè eripuit. Vnde verius potest vocari spoliator serpentis, & tanto quidem gloriosior, quanto infantili ætate, & humanitate paupercula occulta diuinitate illam honorauit vincendo draconem, non hastam vibrans, neque potentia brachij sui, sed brachiis fascia ligatis victoriam consequutus est ligando canem Diabolicum*, (*Vermis vocatus serpentis spoliator.* Luc. 2. Augustinus. cit.) qui vt Augustinus ait, *latrare potest, mordere non potest, vnde adimpletum est quod* Isaias c. 8. n. 4. (Is. 8. n. 4.) dixit, *antequam puer sciat vocare patrem auferetur fortitudo Damasci.* Quasi dicat, occulta diuinitate, & honorata sola humanitas Christi, & in præsepio posita victoriam consequetur.

817. (Cyrill. in caten. citat.) 3. RESPONSIO est Cyrili citati, qui ait: *Reperit Dominus hominem factum bestialem in anima, & ideo in præsepio, loco pabuli ponitur, &c.* Quasi dicat, tam insensibiles, & irrationales facit homines consuetudo peccandi, vt quasi bestiales, non sapiunt quæ Dei sunt, quia scriptum est, (1. Cor. 2. n. 14.) *Animalis homo non percipit quæ sunt Dei*, Neque mirum si propter peccatum ad tam miserabilem statum peruenire solent, vt sint homines pabulum Diaboli, quia ex eius actionibus, & vitiis perpetuo satiatur.

818. (Oleaster in Gen. c. 3. n. 14. August. apud Oleaster.) Interrogat Oleaster, *Quare iratus Dominus contra serpentem fallacem in pœnam culpæ suæ dixit illi, terram comedes* Genes. 3. num. 14. Et respondit: Benè adnotauit Augustinus: *Verbum istud asserens hominem in peccati pœnam factum fuisse Diaboli cibum. Quando enim serpenti dictum est, terram comedes, dictum etiam homini est, puluis es. Si ergo homo peccator puluis, & puluis serpentis cibus: ergo homo peccator serpentis est cibus. Vnde scriptum est Beemoth fænum quasi vos comedet, quia omnis caro fænum, & cibus Diaboli*; ideo quasi bestiales homines erant in præsepio, quando Christus nascitur, vbi illos inuenit, vt sua præsentia, & natiuitate ad cœlestia reuocaret. Vbi etiam debemus aduertere, quot pœnas dat vnum peccatum, & quomodo hominum iudicium transportat, si in se non reuertantur cito. (Iob c. 40. n. 10. Gregorius Leo Pap. Oleaster cit.)

DIFFICVLTAS VIII. ad mores.

Quid significant verba illa, quia non erat locus in diuersorio?

QVæretur, quod est diuersorium vbi Christus ponitur?

1. RESPONSIO est Lyrani, qui ait, 819. (Lyran. cit.) *Quod extra ciuitatem Bethlehem erat receptaculum pro pauperibus, & quia ciuitas erat plena populo, & diuites occupauerant illam, ideo quasi pauperes Ioseph, & Maria ad locum illum se contulerunt.* Terribilis crudelitas diuitum in pauperes; sed terribilior potestas Dei ostenditur in spoliandis diuitibus, & locupletandis in æternum pauperibus. (*Paupertas deligenda.*)

Interrogat Chrysostomus in Psalm. 135. 820. (Chrysost. in Ps. 135.) *Vbi potentia Dei plus manifestata fuit in mergendis Ægyptiis in mari rubro, cum in spoliandis Ægyptiis, & locupletandis Israëlitis?* Et respondit, *Inde pauperandis diuitibus magis ostendit potentiam suam: Et reddit rationem: Hoc fecit Deus volens omni ratione esse terribilis hostibus, & ostendere, quod & vi, & authoritate possit omnia facere.* (*Diuites superbi à Deo de pauperantur.* Ps. 48. n. 7.) Quasi dicat, attendant potentes, & diuites, qui gloriantur in diuitiis suis, qui cum perierint, subitò non descendet cum eis gloria eorum, & pauperes consolationem habeant in miseriis suis; quia (1. Reg. 2. n. 8.) Dominus suscitat de puluere egenum, & de stercore eriget pauperes, vt in æternum glorificentur.

Interrogat Lyranus, *Quare augures Azotiorum timentes potentiam Dei dixerunt* 1. Reg. 6. num. 6. *Nonne postquam percussus est Pharao, tunc dimisit eos?* Et respondit ex Diuo Chrysostomo cum translatione Septuaginta: *Nonne quando illuserunt eis dimiserunt eos; quia spoliatio diuitum, & locupletatio pauperum non tam vi quàm arte facta fuit ostentatio diuinæ potentiæ.* Quasi dicat, *Ita Deus cædendo Ægyptios, & seruando Hebræos magnam quidem potestatem ostendebat, sed non tantum vt per illam suos aduersarios terreret, & expelleret quo volebat. At spoliando Ægyptios, & ditando Hebræos tantam exhibuit auctoritatem, vt per illam aduersarios terreret. Neque mirum est, quia diuites plus timeant diuitias amittere quam vitam perdere, & ob hanc causam crudeles sunt in pauperes; quia existimant, & timent, ne deficiant illis diuitiæ; ideò diuites in Bethlehem diuersoria occupauerunt, & pauperes Ioseph, & Mariam in stabulum abire permiserunt.* (821. Lyran. sua in Glossa. 1. Reg. 6. n. 6. Chrysost. cit. Transl. 70. *Diuites plus timent diuitias perdere quam vitam.* Lucæ c. 2.)

2. RESPONSIO

822. S.Ambrosi. citat. 2. RESPONSIO est Sancti Ambrosij, citati in littera, qui ait; *Noli æstimare quod cernis, sed quod redimeris agnosce.* Et addit, *plus Domine iniuriis tuis debeo quam opibus quibus in paradiso creatus fui.* Quasi dicat, homo considera cum diuitiis affluas malè aquisitis quantos innumerabiles defectus culpa detegat, & quod pauper, & nudus, si iustus est, intus mirabilis est: ideo Ambrosius ait, quod iniuriis frigoris, quibus infans in præsepio patiebatur plus debebat quàm fælicitatibus paradisi, vbi diues non recordatur miserorum.

823. Oleaster.in Gen.c.3. n.11. Interrogat Oleaster, *Quare Adamum iam infælicem, & elementis sibi aduersis interrogauit Dominus, quis indicauit tibi, quod nudus esses?* Genes. cap. 3. num. 11. Et respondit, *Quia innumerabiles defectus culpa detegit, quæ iustitia occultabat: nam si pauper iustus est, etiam si innumerabilia peccata perpetrauerit, nemo illa iam considerat quin potius sunt illi ad gloriam mediante flagello paupertatis; in peccatore vero opulento, & diuitiis affluente, pauperibus non succurrente virtutes vertuntur in vitia: nam & si innumera sint opera vitiis operta nemo videt, nemo considerat, si crudelis in pauperes ostendatur peccator, quia sicut charitas operit multitudinem peccatorum: ita impietas virtutes morales non considerat; imo omnia in venenum crudelitatis conuertit.* *Crudeles in pauperes miseri.* 1.Petr.c 4. n.8.

824. Nyssen cit. in litter. Luc. c.1. n.71. 3. RESPONSIO est Nysseni citati in littera, qui ait, *Cum speluncam videris in qua nascitur Dominus, subterraneam, ac lucis expertem hominum cogita vitam in qua versatur, his illuscescit, & apparet his qui in tenebris, & in vmbra mortis sedent.* Quasi dicat: ô misera hominum conditio, qui in tenebris sedentes non considerant tempus visitationis suæ, neque lucem inaccessibilem, qua circundatus est infans, qui nascitur hodie, vt tenebras mentis suæ illuminet, discernunt. Sed ad punctum, quasi luce fulguris, cum tonitrum vident stupefacti manent. Et transacta tempestate obliuiscuntur timoris præteriti. *Peccatores faciles, & immemores.*

825. Lyran.in 1. lib.Reg.c.11. August. Interrogat Lyranus, *Vtrum anima Samuelis apparuerit Sauli*, 1. Reg. 11. Et respondet ex Augustino, *Quamuis enim tunc anima Samuelis aduenisset; phantasticum autem esset corpus, quod assumpsisset. Sic multi sunt peccatores, qui quamuis luce resurrectionis peccati illuminati sunt, tamen phantastica est eius resurrectio, quia ad tempus elucescunt, & sicut in præsepio tenebroso anima sua nascitur infans, sed cito radius lucis extinguitur, quia iterum sunt sedentes in tenebris, & in vmbra mortis peccati.*

826. Vnde Chrysostomus homil. 29. suæ epistol. ad Hebr. *Non oportet exordia sola habere clara, sed finem clariorem.* Et D. Augustinus de Verbis Domini, tract. 10. *Perseuerare in gratia Dei, aut laboriosum, aut non: quod si laboriosum est, debemus vobis præmium ante oculos proponere, sin minus grauissimam incurrimus reprehensionem, si non perseueramus.* Et D. Gregorius, *Non est absolutus debitor, qui multa, sed qui totum reddit, neque ad brauium victoriæ peruenit, qui in magna parte spectaculi currit, si iuxta metas veniens in hoc quod est reliquum deficit; qui ergo vitam æternam quærimus, quid aliud quam quædam itinera agimus. Sed quid prodest, quod carpimus multa, si ea quæ ad perueniendum, restant, negligimus.* Quasi dicat, parum interest in spelunca intellectus nostri Verbum Incarnatum per fidem contemplari, & adorari, si voluntas tenebrosa remaneat prætextu, vel occasione iterum peccandi. Vnde Cæsarius Arelatensis hom. 25. *Omnis prosperitas, aut fælicitas in fine consistit. Ideo Rex Iosias, vt idola penitus aboleret omnes idololatrandi occasiones radicitus abstulit* 4. Reg. 23. *Et Ezechias, æneos serpentes, quos populus venerabatur confregit, & Moyses vitulum aureum quem adorauerunt filij Israël, ne iterum populo relinqueretur occasio iterum, idola colendi, neque puluerem relinquit, sed potandum illum præbuit, vt penitus è memoria idolum excideret,* Numer. cap. 4. Chrys.hom. 29.epist.ad Hebr. S.August. tract.10.de verb.Dom. Greg.lib.22. mor.c.6. Cæs. Arelat. hom.25. 4.Reg.23. *Occasiones omnino tollendæ.* Numer.c.4.

827. Oleaster in Gen.3.n.3. Translat. Pagnin. Interrogat Oleaster, *Quare Eua dixit serpenti, quod præceperat illis Deus, quod non comederent ex arbore vetita, neque tangerent ex ea* Sic legit Pagninus. Gen. c. 3. Et respondit, *hoc de suo addidit fœmina ad exagerandam prohibitionem, aut potius pius Pater præcepit non tangere (licet scriptum non sit;) solet Deus vias ad peccandum, seu initia præcludere, ne contingat peccare.* Quasi dicat, fragilitas humana iam leuis est ad malum operandum vt omni studio, quælibet leuis occasio sit auferenda si exire de tenebris, & clarescere radiis infantis nascentis in spelunca cordis nostri, verè desideramus. *Occasiones euitandæ penitus.*

TRACTATVS XXV.

AD LITTERAM,

In Caput II. Lucæ,

De apparitione Angelorum ad Pastores.

TEXTVS.

8. ET Pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vi-
gilias noctis super gregem suum. 9. Et ecce Angelus Domini ste-
tit iuxta illos, & claritas Dei circumfulsit illos, & timuerunt timo-
re magno. 10. Et dixit illis Angelus: nolite timere; ecce enim
euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo. 11. Quia
natus est vobis hodie Saluator, qui est Christus Dominus in ciuitate Dauid. 12. Et
hoc vobis signum inuenietis infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio.
13. Et subito facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum,
& dicentium. 14. Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ
voluntatis.

EXPLICATIO Litteræ.

828. *Pastores Palestinæ hyeme cubant in campo.* IN Regionibus calidis etiam hyeme Pastores solent stabulare. Vnde translatio Græca ait: *Stabant Pastores in agro stabulantes, & custodiebant vigilias noctis; quia more militari est, & fuit antiquissimus mos in quatuor vigilias noctem impartiri,* Neque contemnenda est opinio, quæ asserit, quòd hæc apparitio Angelorum ad Pastores fuit quarta noctis vigilia. Distabant autem Pastores cum gregibus suis à ciuitate Bethlehem non procul, *vt Sanctus Hieronymus ait, mille passus.*

829. *Bernardus. Beda Recentiores* De numero Pastorum, sunt qui cum Beda, & Bernardo dicant, *Quod fuerint tres: Sed meo videri isti erant maiorales: nam rustici seruientes plures erant, quia necesse fuit, vt remanerent cū gregibus Pastoribus abeuntibus in Bethlehem:* *Hieron. de nom. Hebr.* Et addit Hieronymus: *Quod locus vbi pascebantur greges, erat vbi Iacob pauit greges suos, & vidit mirabilia Dei,* *Genes. 35. n. 21.* Genes. 35. num. 21. Hugo addit, *Erant Pastores vigilantes, & custodientes semetipsos, quia reuera lupi rapaces, & bestiæ feræ Palestinæ etiam in homines prædam faciunt.* *S. Bonau. in Luc. c. 2.* Noster autem Sanctus Bonauentura addit, *Quod apparuit Angelus Pastoribus vigilantibus, quia nullum tempus ad beneficia recipienda aptius, quam dum medium silentium tenent omnia, & nox cursum suum peragit.*

830. *Cyprian. citat.* Et ecce Angelus Domini. Communis est opinio cum Cypriano, *Quod Angelus fuit Gabriel, quia ad summa mysteria annuntianda summum Angelum venire dignum erat,* vt Gregorius in homil. insinuat, & iam mysterium Incarnationis illi à tota Trinitate commissum erat. Charitas autem, quæ Pastores circumdedit, *Luc. 2.* non est distincta à luce qua supernaturales res manifestat Deus, & ab illa qua hodie in militante Ecclesia refulsit in amicos Dei. Beda sobriè aduertit, *Quod nusquam Angeli vsque hodie splendidi in terra apparuerunt.* *Beda in Catena.*

Nolite timere, Modus est vsitatus, cum Angeli cum hominibus loquuntur, vt matri Sanson contigit, & mulieribus ad monumentum plorantibus, ecce euangelizo vobis gaudium magnum. Græcè scitum est quod Euangelium idem est quod bonum nuntium, & quia gratia, & gloria hominibus datæ sunt per Euangelium ideò dicitur annuntio vobis gaudium magnum, quod erit vniuerso populo. 831. *Iud. c. 13. n. 4 Marc. 16. n. 6. Translat. Græco.*

Et subitò facta est multitudo cælestis, id est, apparuit exercitus Angelorum turmatim in aëra volitando, & ad choros diuersos cantando, 832. *Lucæ c. 2.* *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus.* *Musica in cælo & terra grata Deo.* Solum dubium potest esse, quomodo rustici Pastores, per vnum signum, quod Angelus dedit eis, scilicet, *Inuenietis infantem positum in præsepio potuerunt illum inuenire?* Sed facilè cum Bonauentura respondetur, *Bonau. in Luc. c. 2.* *Quod claritas Dei non fuit limitata, & illa vsque ad locum vbi puer erat in præsepio illuminauit illos.* Vel vnus Angelus dux, & digitus illis fuit, qui patenter locum ostendit, vel per internam inspirationem. Et verius quia claritas, & chorus Angelorum super domum, & præsepium vbi *Signum magnum super Bethlehem apparuit.*

erat

erat infans Iesus, visibiliter apparuit illa sacratissima nocte. Reliqua in difficultatibus, disputabuntur.

TRANSLATIONES cum vulgata circa textum.

Vulgata editio.	1. Pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilias sub gregem.
Translatio Græca.	2. Et Pastores erant in agro stabulantes, vel rusticantes.
Translatio Vatabli.	3. Et Pastores erant in eadem Regione excubantes, & agentes custodias nocte.
Euthymius.	4. Et Pastores erant in illa Regione tibia, vel fistula canentes.
Hieronymus epistol. ad Eustochiũ Virg.	5. Et Pastores erant non procul ad turrim Ader, id est, gregis, iuxta quam Iacob pauit greges suos.
Arias Montanus.	6. Et Pastores erant in agro agentes, & custodientes custodias noctis.
Translatio Syriaca.	7. Et custodiebant Pastores custodias noctis super greges suos.
Tertullianus de carne Christi.	8. Et seruabant pecora Pastores.
Lyranus sua in Glossa.	9. Et simplices Pastores, & absque cautelis malitiæ erant occupati in suo officio.
Caietanus.	10. Et Pastores erant in agro stabulantes, & morabantur circa ouile aggreste.

DIFICVLTAS I.

Quare vigilantibus Pastoribus Angelus apparuit?

QVæritur, quare Angelus non in somnis sicut Ioseph, sed vigilantibus Pastoribus apparuit?

833. S. Ambros. in Cathen. S. Thom. 1. RESPONSIO Ambrosij in Catena Sancti Thomæ, qui ait: *Videte quemadmodum diuina Curia fidem astruat. Angelus ad Mariam, Angelus Ioseph, Angelus Pastores edocet.* Quasi dicat, qui docet vigilantes, quærit non dormientes, & benè credentes, quia attentos debent esse, non aduersos vel diuersos, vt Augustinus dicit. Augustinus

834. Chrysost. in catena 2. RESPONSIO est Chrysostomi, in Catena, qui ait: *Ioseph quidem in somnis apparuit Angelus; pastoribus autem visibiliter, quasi rudioribus.* Quasi dicat. Angelus non iuit Hierosolymam, non requisiuit scribas, & Pharisæos, erant enim corrupti, & præinuidia cruciabantur. Sed hi erant sinceri antiquam conuersationem Patriarcharum, & Moysis colentes, est autem quædam semita ad philosophiam perducens innocentia. *Innocẽtia semita caloris.*

835. Amb. ser. 13. 3. RESPONSIO Ambrosij approbans prædicta serm. 13. *Mirandum non est, si Christi gratiam ante scire meruit innocentia quam potestas, & prius cognoscere veritatem simplex rusticatio, quàm superba dominatio.* Quasi dicat, fundamenta Euangelicæ prædicationis necessario simplicibus Pastoribus reuelanda erant; quia mysteria suprema piscatoribus idiotis, & Matth. 11. sine litteris paruulis, & minoribus reuelanda erant.

836. S. Bonau. in Luc. c. 2. 4. RESPONSIO S. Bonauenturæ: *Ad Pastores Deus promptam inclinationem semper habuit in veteri testamento, & iste viuendi modus multum Deo placuit.* Quasi dicat, quamuis Gen. cit. supr. Deus non est personarum acceptor, tamen quia Abel, *Pastor erat, & Iacob eos multum dilexit. Esau autem, & Cain odio habuit, neque ad eius munera respexerit, quia peccata sua nihil aliud meruerunt.*

837. S. August. de mirab. Sacr. Script. lib. 1. c. 3. 5. RESPONSIO Augustini lib. 1. c. 3. de mirabilib. Sacræ Scripturæ, *Christus agnus est, & ideò conuenienter Pastoribus natus agnus denuntiatur.* Quasi dicat, pares cum paribus facilius congregantur, Pastores non habebant fel amaritudinis, & malitiæ, sicut agnus Dei, & ideo ad illos primo se ostendit.

838. Lyran. sua in Glossa 6. RESPONSIO est Lyrani, qui ait: *Pastoribus solent fieri diuinæ reuelationes, & consolationes, & non hominibus in sapientia huius mundi, quæ stultitia est, apud Deum solum occupatis.*

839. Beda in Gloss. ord. 7. RESPONSIO Bedæ in Glossa, qui ait: *Nato summo Pastore Pastores ab insidiis noctis gentium greges more pecudum vigilanter defendunt, & in aulam Dei congregant. Quibus benè vigilantibus Angelus apparet, & eos claritas circumfulget; quia illi præ cæteris videre sublimia merentur, qui solicitè fidelibus præsunt super quos diuina gratia largius coruscat.*

840. Interlin. in Glossa. 8. RESPONSIO Interlinealis in Glossa; *Grex populus, nox sæculum, Pastores Sacerdotes, vel etiam Angeli attendite vobis, & vniuerso gregi*; quia Pastores debent populis sinceris reuelare mysteria fidei; quia sunt Angeli Dei, qui aliis præsunt, & semper vigilantes debent semper assistere.

***

DIFFICVLTAS II.

Ad quid Angelus stetit iuxta Pastores & quæ lux illos circumfulsit?

841. QVæretur, quomodo dicitur quod Angelus stetit iuxta Pastores, & quomodo claritas circumfulsit illos?

Lyranus sua in glossa. 1. RESPONSIO est Lyrani sua in glossa, qui ait: *Stetit Angelus paratus ad reuelandum eis diuina. Sed quomodo stetit iuxta Pastores non explicat, si forma corporea, visibili, vel per aëra volitando.*

842. Maldonat. in Euang. Luc. 2. 2. RESPONSIO est Maldonati, qui ait; *Significatur enim, quasi de cœlo repente superuenisse & supra Pastores sublimem constituisse.* Quasi dicat, Pastores supra se viderunt speciem hominis speciosi luce fulgentis, & vocem eius audientes, timuerunt.

843. Auctoris sententia. *Deus nō parum fauet, quos diligit.* 3. RESPONSIO. Sed mea sententia est. quod stetit Angelus Gabriel in medio Pastorum claritate circumfusus & non solum voce sermonis, sed etiam diuinæ lucis claritate ortum feliçissimum annunciauit. Vnde cum pauor increuerit, Angelus non solum sedauit terrorem, sed alacritatem infundit.

844. Beda in Glossa. 4. RESPONSIO ad quæsitum de luce, qua Pastores perfusi sunt sit Bedæ citati, qui ait: *Ex omni parte illorum fulsit claritas, & radios sui luminis aspersit, quod in tota veteris testamenti serie non inuenitur. Consonat autem*, quia Apostolus ait: *nox præcessit, dies autem appropinquauit, abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis*, ad Rom. cap. 13. num. 12. (Ad Rom. c. 13. n. 12.) Quasi dicat: Angeli in veteri testamento non lucem monstrauerunt, sicut ex hac natiuitate iam incipiunt clarere coram hominibus: nam vt supra diximus, Matri Samsonis apparuit Angelus (Iudic. 13. n. 3) & timuit illa propter inaccessibilem gloriam, & lucem Angeli. Et Moysi Angelus in (Exod. 3. n. 2.) monte Sinay locutus est, & ex consortio eius apparuit facies eius splendida, & hæc est multorum Doctorum sententia.

845. Lyran. noster sua in gloss. *Angelus fuit qui apparuit Moysi.* 5. RESPONSIO sit Lyrani, qui ait, *Claritas Dei circumfulsit eos, non tantum exterius, sed etiam interius in mente.* Quasi dicat, vt timorem Angelus à Pastoribus expelleret, prius claritas Dei intus lætificauit corda eorum, postea exterius, vt non parui penderent factum, quod tam insolitum videbatur, neque crederent fuisse otiosum, quod tanto declarabatur lumine claritatis.

846. S. Bonauentura in Luc. cap. 2. 6. RESPONSIO sit nostri Sancti Bonauenturæ in Luc. cap. 2. qui ait; *In hoc ostendit Angelus familiaritatem, & humilitatem, qua Angelus condescendit homini, & stat illi vt adiutor.* Quasi dicat, *claritas Dei, vel gloria Dei*, vt Bernardus serm. 5. de dedicatione Ecclesiæ (Bern. serm. 5 de dedicat. Eccles.) dixit; non terreat iam vos, sed scitote, quod ex quo verbum caro factum est, & habitauit inter homines, iam omnes sumus conserui, & ministri mandatorum eius, ideo ad terram descendimus, vt fraternitatem, & humilitatem profiteamur, ex quo in Apocalypsi 22. n. 9. (Apoc. 22. n. 9.) non permisit Angelus à Ioanne adorari.

847. Beda in cat. S. Thom. 7. RESPONSIO Bedæ in catena Sancti Thomæ, qui ait: *Claritas circumfulsit Pastores, quia crebris infantia Saluatoris, Angelorum præconiis, nostris altius cordibus, quid pro nobis factum sit, infigatur.* Quasi dicat, iam Angeli luce sua circumfusi præcones sunt mirabilium Dei, vt talia ineffabilia Sacramenta radicitus in cordibus infigantur.

848. Orig. in cat. S. Thom. 8. RESPONSIO Origenis in caten. Sancti Thomæ, *Venit Angelus nato Domino ad Pastores stola claritatis indutus, vt annuntiaret hominibus, quod verus esset Pastor exortus.* Quasi dicat, lætentur cœli, & exultet terra, quia venit Dominus in mundum vt claritatis lætitia omnia repleantur; quia ante aduentum Domini Angeli (*Pastor Christus multarum ouium ex die natiuitatis sua.*) parum poterant commissis sibi vtilitatis afferre. Vix enim aliquis, inquit Origenes citatus, ex (Origen. cit.) singulis gentibus credebat in Deum nunc autem omnes populi ad fidem Iesu accedunt.

DIFFICVLTAS III.

Quare Angeli gaudium magnum Pastoribus annuntiarunt?

849. Lucæ 2. QVæretur, quod gaudium sit iam magnum, vt rusticis pastoribus tantum lætificet.

Beda in glossa. 1. RESPONSIO sit Bedæ in Glossa, qui ait, *Fidelium de cunctis diuersitatibus gentium congregando æternum gaudium nuntiatur.* Quasi dicat: ô Pastores fælicissimi, qui primitias ineffabilis gaudij estis portaturi omni populo, omni genti, & testes fide digni omni credenti permansuri estis in æternum.

850. Aug. ser. 13. de temp. tom. 10. 2. RESPONSIO est Sancti Augustini serm 13. de tempore, tom. 10. qui ait: *Merito hodie lætati sunt cœli, gratulati sunt Angeli, Pastores iucundati, Magi inuitati, Reges turbati, Martyres coronati, Dæmones effugati.* Quasi dicat, quomodo non gaudium magnum, quod commune est omnibus creaturis?

851. Caietanus in Euang. 3. RESPONSIO est Caietani, qui ait: *Vobis quidem annuntio, sed non erit proprium vobis, sed commune omni populo gaudium magnum.* Quasi dicat, annuntio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, non Bethleem, (*Ex omni lingua & natione saluantur aliqui.*) aut Israël, sed absoluiè, vt intelligamus omni populo mundi; in omni enim mundi populo saluantur aliqui habentes gaudium magnum de natiuitate Christi.

852. Maldonat. in Euang. 4. RESPONSIO Maldonati, qui ait; *Tres causas Angelus reddit, quare Pastores timere non debebant quod illis gaudium (id est, bonum nuntium, hoc est Euangelium) nuntiaturus erat, quod non priuatum sed publicum, & commune omni populo futurum erat, quod non aliis, sed ipsis id annuntiaret, quod magni, singularisque erat beneficij.* Quasi dicat, nuntium bonum ego (*Pastores primi prædicatores.*) Angelus Domini affero mundo. Postea vos Pastores primi eritis prædicatores totius orbis.

853. Cassian. lib. 1. c. 7. 5. RESPONSIO Simonis Cassiani lib. 1. cap. 7. *Pro voluntaria culpa gaudium in Paradiso amissum fuit, nunc in gaudium redit ipsa corrupta, & mutata natura in natiuitate Saluatoris.* Quasi dicat, *Pastores lætitiam perditam per gau-*

dium

dium serpentis mundo annuntiant, quia ipsi colu-
Gen. 3. *brum absconditum & latum de fraude facta quæsierunt, & de cauernis terræ exierunt, & lætitiam, & gaudium totius mundi notificauerunt, & versa est in luctum cithara eius.*

DIFFICVLTAS IV.

Quare Angelus dedit pro signo Pastoribus infantem positum in præsepio.

854. QVæretur, quare signum, tantæ humilitatis ab Angelo datur?

Intelin. gloss. 1. RESPONSIO sit Interlinealis, *Signum salutis fidelibus humilitas Saluatoris, quæ est opposita superbiæ per quam mors in mundum intrauit.*

855. 2. RESPONSIO nostri Lyrani, *Per hoc*
Lyranus sua in glossa. *quod Angelus dedit eis signum magnæ humilitatis, & paupertatis significatum fuit Pastoribus, quod non venerat ad regnandum temporaliter, vt Scribæ Iudæorum credebant Christum venturum.*

856. 3. RESPONSIO Caietani, *Signum fuit,*
Caietan. in Euang. *inuenietis puerum pannis inuolutum, & præsepe notorium, quia vere omnia diuina disponit sapientia; naturalibus hominibus signum dedit sensibile, quod in promptu reperirent, quod dicebatur.* Quasi dicat, Pastores erant, & signa debebant esse materialia, vt præsepe & infantem pannis inuolutum. Et ideo Sanctus Bonauentura dixit: *Pastores erant pauperes, & simplices & contemptibiles; ideo vt non timerent accedere datum est signum paupertatis.*

Paupertas ianua Christi fuit. S. Bonauent. in Luc. 2.

857. 4. RESPONSIO Bedæ, *Signum nati*
Beda. *Saluatoris datur infantem non Tyrio exceptum, ostro, sed pannis squalentibus inuolutum, non in ornatis auro stratoriis, sed in præsepibus inueniendum.* Quasi dicat, Angelus signum, quod vobis dedit, est, quod inueniatis & cognoscatis infantem, & non mihi credatis, si sic non inueniatis squalentibus pannis inuolutum.

858. 5. RESPONSIO est Maldonati, qui ait,
Maldonat. in Euang. *Signum quod Angelus tradit in eo consistere, quod futura prædicat, fore vt cum eò Pastores venerint infantem in præsepio positum inueniant, quod nisi à Deo missus fuisset, scire non potuisset.* Quasi dicat, etiam si nunc de præsenti potius sit in præsepio, tamen scire futura, id est, quod quando adirent Pastores Mater eius, vel Ioseph, vel alter non immutauerat locum, hoc non erat in potestate humana scire. Hoc multum non
Sylues. tom. 1. placuit Syluestræ, si vere exemplum de Samuele Sauli datum pro signo placet, & explicat mora-
1. Reg. c. 10. n. 2. liter bene. 1. Reg. cap. 10. n. 2. vt videre est apud vtrumque doctum & insignem Auctorem.

859. 6. RESPONSIO est taciti Auctoris citati à Maldonato, *Quod signum hoc tanquam veritas debuit figuræ correspondere, & in veteri testamento duos potissimos homines Christi figuram fuisse; sed non narrat, neque declarat quomodo & qualia signa fuerunt.*

860. 7. RESPONSIO Lyrani, *Qui diffusè*
Lyranus sua in glossa. *signum declarat dicens: in veteri testamento, duo saluatores Iudæorum imperfecti tamen præcesserunt. Primus fuit Moyses, qui liberauit eos de seruitute Ægyptiorum,* vt habetur Exod. cap. 13. Exod. c. 13. n. 13.
Secundus fuit Cyrus, qui liberauit eos de captiuitate Babylonica, vt habetur 1. Esdræ cap. 2. n. 3. 1. Esdr. c. 2.
Et vterque natus fuit in magna paupertate, sicut patet de Moyse Exod. 1. *Quod inuenit eum filia* Exod. 2. n. 3.
Pharaonis in flumine positum in fiscella iuncea. Similiter de Cyro dicitur in Ecclesiast. historia Hist. Ecclesi.
super Danielem, *Quod Astiages Rex Medorum* sup. Dan.
& Persarum vidit in somnis vitem nascentem de vtero filiæ suæ totam Asiam occupantem & à coniectoribus, fuit sibi responsum, quod visio illa significabat ex ea puerum nasciturum, qui occuparet Regnum Medorum, & Persarum. Quod cum Pater audiuit dedit filiam suam pauperi militi in matrimonium, & infantem ex ea natum iussit occidere sed Pastor quidam abscondit, & Hist. Cyri
nutriuit eum, & postea fuit Rex Medorum, & narrata à
Persarum. & iste Cyrus liberauit populum Israel. Lyra.
Cum igitur figura & figuratum debeant habere correspondentiam, & prædicti duo, qui fuerunt figuræ Christi, in maxima paupertate inuenti fuerunt in sua natiuitate, signum conueniens, & correspondens figuræ dedit Angelus Pasto- *Moyses & Cyrus figura Christi.*
ribus de Christi natiuitate dicens: inuenietis infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio. Hæc Lyranus qui addit, & credendum est, quod Pastores hoc intellexerunt illuminati.

DIFFICVLTAS V.

Quomodo multitudo cælestis facta est cum Angelo?

QVæretur, quomodo facta est cum Angelo multitudo militiæ cælestis? 861.

1. RESPONSIO est Interlinealis, quæ ait, Interlinealis.
Ne parua Angeli vnius videretur authoritas. Quasi dicat, ad confirmandam fidem in Pastoribus apparuit multitudo cælestis militiæ.

2. RESPONSIO Bedæ, qui ait: bene in 862.
Apocalypsi dicitur cap. 19. n. 11. *Et ecce equus* Beda in Luc.
albus, & qui sedebat super eum vocabatur fidelis, Apoc. 19.
& verax, & exercitus, qui sunt in cælo sequebantur eum. n. 11. Quasi dicat, vbi est dux, ibi milites debebant assistere: sic exercitus Angelorum Pastoribus Ducem suum demonstrat, & ipsi sequuntur.

3. RESPONSIO Caietani. *Hic apparet,* 863.
quod in corporali specie affuit multitudo cælestis Caietan.
militiæ, & dicitur cum Angelo, vt confirmetur, in Euang.
quod diximus Angelum in aere substitisse. Quasi dicat, completa euangelizatione Angeli subito apparuit multitudo Angelorum laudantium Deum propter beneficia hominibus exhibita.

4. RESPONSIO Chrysostomi in catena 864.
S. Thomæ: *Olim quidem Angeli ad puniendum* Chrysost.
mittebantur, puta ad Israelitas, ad Dauid, ad in caten. S. Thom.
Sodomitas ad gemitum conuallem: nunc è contra canunt in terra gratias agentes Deo, eo quod suum descensum ad homines eis reserauit. Quasi dicat, *Angelorum*
Angeli amore afficiuntur ineffabili pro homini- *punitiones.*
bus, & cum iam Dominum suum placatum intenderunt, subito multitudo cælestis exercitus venit ad conuersandum cum hominibus. 865.

5. RESPONSIO Cypriani lib. de natiui- Cypr. lib. de nat. Christi.
tate

tate Christi, *Multiplicantur testes, militia cœlestis conclamat, credit Pastorum cuneus, & exultat.*

866. Beda in Luc. 2. 6. RESPONSIO Bedæ in Lucam, *Vno euangelizante nuntio in carne Deum, mox multitudo cœlestis aduolans consono in laudem Creatoris ore prorumpit, vt & sui, sicut semper, obsequij deuotionem Christo impendat, & nos suo pariter instituat exemplo; quoties vel aliquis fratrum sacra eruditionis verba insonuerit, vel ipsi lecta, vel audita, quæ pietatis sunt Deo statim laudes ore, corde, & opere reddendas.* *Beneficia ingentia habere Doctores, & Prædicatores.*

867. Maldonat. in Euang. 7. RESPONSIO Maldonati, *Quod ait Euangelista multitudinem Angelorum cum priori Angelo factam fuisse, interpretari possumus, aut multos alios è cœlo venisse Angelos, qui ante non venerant*, vt Beda, & Euthymius intelligunt, *aut (quod magis probo) multos alios Angelos, qui ibi antea cum Angelo fuerant; sed neque apparebant, neque audiebantur, aut apparere, aut audiri certe cœpisse.* Et dicitur subito, quia de improuiso apparuerunt. Beda Euthym. *Repente fa-ctus Deus fuit.*

868. Lyranus sua in glossa 8. RESPONSIO Lyrani sua in glossa, qui ait, *Facta est cum Angelo &c. qui tanquam principaliter inter alios nuntiauerat Christi natiuitatem. & dicitur, quod facta est multitudo Angelorum, qui nomine militia designantur, quia pro salute hominum Angeli cum Dæmonibus præliantur*, secundum quod dicitur Apocal. 12. n. 7. *Michael præliabatur cum dracone.* Quasi dicat, militia vocatur & exercitus cœtus Angelorum, quia semper sunt parati ad præliandum pro defensione animarum, & infatigabiliter inuigilant, quia desiderant ruinam cœlorum videre completam. Apoc. 12. n. 7. *Angeli vt quid milites vocantur.*

869. Ambros. in gloss. 9. RESPONSIO S. Ambrosij in glossa. *Bene Angelorum nominantur exercitus, quia sequebantur militiæ ducem qui contra malignos spiritus ad tutelam nostram Angelorum ordinat exercitus.*

DIFFICVLTAS VI.

Quare dicatur gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis?

870. QVæretur, quare Angeli dixerunt, gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis?

Beda in glossa. 1. RESPONSIO Bedæ in glossa, *Quia vero Deus & homo nascitur, hominibus pax cum ipsis Angelis, Deo canitur gloria, qui ab Angelis pro nostra redemptione glorificatur.* Quasi dicat, non cessat exercitus Angelorum laudes Deo impendere glorificando eum pro nostra salute æterna. *Angelorum beneficia.*

871. S. Titus in Glossa. 2. RESPONSIO Sancti Titi in Glossa, qui ait: *Indicat Deum, qui ante illorum (id est Angelorum) gloria erat, qui degebant in supremis, nunc eorum pacem effectum esse.* Quasi dicat, *Christus qui factus est nobis pax bonaque voluntas, illos qui in cœlo, & qui versantur in terra, vnum gregem absolutè palam ostendit.*

3. RESPONSIO Lyrani. *Gloria in altissimis Deo; quia licet eius gloria vbique relucent; maximè autem in cœlo empyreo, vbi est Angelorum, Beatorumque habitatio.* 872. Lyran. no-ste ua in gloss.

4. RESPONSIO Bedæ, *Et in terra pax hominibus, quando peccando eramus à Deo extranei, extraneos nos Angeli deputabant; sed quia cognouimus Regem nostrum, recognouerunt nos Angeli ciues suos, & timet Angelus adorari à natura humana, quam in suo Rege considerat.* Quasi dicat, mira recognitio humilitatis Angelorum est, quia gloriam Deo cantant, eo quod reuerentur homines propter naturam humanam, quam verbum diuinum assumpsit. Vnde Bernard. serm. 4. *Fortè Angeli homines se demonstrant, quia ruentibus cæteris per superbiam, ipsi in humilitate steterunt.* Quasi dicat, *contremiscunt Angeli boni considerando ruinam malorum per superbiam, & ideo gloriam in altissimis canunt propter humilitatis excellentiam.* 873. *Humilitatis exemplum.* Bern. serm. 4 de natiuit.

5. RESPONSIO Sancti Irenæi lib. 3. c. 2. qui ait, *Glorificauerunt Angeli Deum, qui est factor supernaturalium, & eorum, quæ sub terra sunt, & qui suo plasmati, id est hominibus salutem de cœlo misit.* 874. S. Iren. lib. 3. c. 2.

6. RESPONSIO sit Bonauenturæ, qui ait: *Angeli laudant Deum propter opus salutis factum, in quo demonstratur sublimitas, bonitas, sapientia, potentia, & iustitia.* 875. S. Bonauentura in Luc.

7. RESPONSIO Bedæ in catena Sancti Thomæ, qui ait: *Quibus autem hominibus pacem poscant, exponunt dicentes bonæ voluntatis, scilicet, qui suscipiunt natum Christum; non enim est pax impiis, sed pax multa diligentibus nomen Dei.* 876. Beda in cat. S. Thom.

8. RESPONSIO Origenis in catena: *Sed dicet lector, quomodo Saluator dicit, non veni pacem mittere super terram; & nunc Angeli de eius natiuitate cantant in terra pax hominibus; sed hoc quomodo pax esse dicitur in hominibus bonæ voluntatis? soluit quæstionem: Pax enim, quam non dat Dominus super terram, non est pax bonæ voluntatis.* Quasi dicat, pax, quæ inter sceleratos, & omissionum plenos mundus dat contra legem Dei, & bonos mores non est pax, quia scriptum est, *Pax, pax, & non erat pax*, quia pax illa procedit ex mala voluntate. De hoc latius ad mores: quia vt Augustinus dicit 13. de Trinitate; *Pertinet enim iustitia ad bonam voluntatem.* 877. Orig. in cat. Matth. 10. n. 34. *Pax peruersorum.* Ierem. 6. n. 14. August. 13. de Trinit.

9. RESPONSIO nostri Lyrani; *Per bonitatem enim voluntatis dicitur homo simpliciter bonus magis quam per bonitatem aliarum potentiarum animæ, quia voluntas mouet alias potentias ad actus suos; & ideo bonitas eius, vel malitia redundat in omnes alias potentias, sicut influentia causæ mouentis in motus ab ipsa: malis autem hominibus non est pax*, Isai. 48. n. 22. *non est pax impiis, & hæc pax per Prophetas prædicta futura in aduentu Christi erat pax interior bonæ voluntatis*, qui vt Prouerb. 12. n. 21. dicitur, *non contristabit iustum quidquid ei acciderit.* Quasi dicat, *pax peccatorum peribit, & non durabit, pax iustorum non commouebitur. Quia iustus quasi leo sine terrore erit.* 878. Lyran. sua in glossa. Isai. 48. n. 22. Prou. 12. n. 21. Prou. 22. n. 1.

TRACTATVS

TRACTATVS XXVI.
AD MORES,
In Cap. II. Lucæ.

DIFFICVLTAS VII. ad mores.

Quare vigilantibus Pastoribus Angelus apparuit?

879. QVÆRITVR, quare Angelus non in somnis, sed vigilantibus pastoribus apparuit?

Ambros. cit. in littera.

1. RESPONSIO fuit Sancti Ambrosij, qui ait: *Videte, qualiter diuina Curia fidem vigilantibus astruat, &c.* Quasi dicat: *Aulicos huius infelicissimi sæculi non attentos, sed semper diuersos reperies.* Ita vt neque Angelos euangelizantes audiunt. In Scholiis Vatabli ad explicationem loci Isaiæ 13. n.22. dicitur sic: *Tunc videbitur cælum tremere, & terra moueri loco suo horrore eorum, quæ geruntur.* Et interrogans Theodoretus: *Quæ causa tanti periculi? quæ occasio tanta nouitatis, & flagelli Dei?* Respondet translatio Vatabli, *alternis canent bubones in magnificis eorum, & dracones in Palatiis voluptuosis.* Vulgata legit, *in delubris voluptatis Syrenæ.* Quasi dicat: væ terræ, cum ad infælicissimum statum perueniat, quod habeāt impij aulici habitantes in Palatiis suis, Syrenas, quarum incantamenta, & blandimenta fœminina. Ita Principes à veritate auertunt, quod Sacramenta, & nuntia bona, quæ Angeli & Prædicatores exclamant, non solum vigilantes audiunt vt Pastores, sed ridiculosè spernunt. Timeant igitur huiusmodi peccatores, quia Syrenæ, bubones sunt, aues tristes, & infælicissima nuntiantes.

Vatabl. in Scholiis ad Isai. 13. n. 22. Theodor. in Ps.

Lucæ 2.

880. Idem Theodoretus in Ps. 57. n. 5. & 6. *De his aulicis non attentis, sed aduersis, vel diuersis ait: furor illis secundum similitudinem serpentis, sicut aspidis surdæ & obturantis aures suas.* Et addit Theodoretus: *Surdescunt, non per naturam, sed per malitiam; aures enim habent ad ludicra apertas, clausas ad audiendas laudes Dei.* Vnde Chrysologus de istis aulicis ait: *Eliminat à Palatiis adulatio veritatem.* Quasi dicat: ita pessimum est peccatorum genus, qui se admoneri à prædicatoribus, neque ab Angelo Dei patiuntur. Cum tamen adulationes, vanitates, & innumerabilia mendacia, fictiones, & fallacias perpetuo vigilanter attendunt, & ad sacra eloquia scripturasque intelligendas quasi rusticantes sopiten t.

Theodor. in Ps. 57. n. 6. *Aulici in diuinis rustici sunt.*

Chrysolog. sup. citat.

2. RESPONSIO est Chrysostomi, qui ait, *Quod Angelus non Hierosolymis ad Scribas iuit, quia inuidia torquebantur, sed ad Pastores rusticanos visibiliter apparet.* 881.

Chrysost. citat.

Oleaster interrogat, quare dixit Pagninus de fratribus Ioseph. Genes. 37. n. 18. *Videntes eum fratres machinati sunt occidere eum?* Et respondit, *quia non sunt imaginabiles crudelitates, & abominationes, quas inuidus contra præstantiores, & singulares machinatur. Vnde debet odiosus homo maximè cauere aspectum eorum, quibus est odiosus, ne videlicet illis, aut illorum obtutibus se exhibens eos in se prouocet.* 882.

Oleast. in Gen. c. 37. n. 18.

Optimum consilium pro inuidiatis.

Sed interrogo, *Si paulo superius dictum est de eisdem fratribus inuidis, & non poterant eum videre, neque alloqui pacificè.* Gen. 32. num. 20. *Quomodo dicitur videntes eum machinati sunt?* Responsio facilis est, *quia difficile est inuidiam, odiumque vultu, aut verbis non prodere, & videndo torquentur, & quamuis oculos habent, non vident, quæ digna sunt videri. At quando vident* (vt Basilius ait) *vt occidant, quem inuident.* Vnde non apparere coram inuidiosis prudentia est sicut Angelus fecit, qui non euangelizauit Pharisæis neque aulicis Curiæ Regis Herodis, qui inuidia pueri torquebantur, sed Pastoribus simplicibus & bonæ voluntatis. 883.

Gen. 32. n. 20.

Inuidia torquet inuidiosos.

Matth. 3.

3. RESPONSIO est Augustini citati in littera, qui ait: *Christus dicitur agnus, ideo Pastoribus, qui non habent amaritudinis fel apparuit Angelus, vt agnum Dei illis demonstraret; quia sicut agnus mitis & mansuetus est naturaliter, sic & Pastores Ecclesiæ mansuetudinis dono præditi sint.* De mansuetudine Alexandri scribit Plutarchus, *quod cum subditum quendam de eo semper malè loquentem multis muneribus cumularet, quibus gratiam eius adeo conciliauit vt qui antea fuerat eius obtrectator, postea in laudem eius orator fieret. Vnde Alexander agnoscens dicere solebat, hæc est gloria Alexandri inimicos reddere amicos.* Quasi diceret, *talis est mansuetudinis gratia, vt corda hominum conuertat.* 884.

August. cit. in littera.

Plutarch. l. de Alex.

Exemplum mansuetudinis.

Interrogat Euthymius, quare Christus Pastoribus Ecclesiæ suæ præcepit dicens, *Estote simplices sicut columbæ.* Et respondit, *quia mansuetudo, & simplicitas columbæ talis est, quod quamuis sæpe sæpius Dominus ab ea pullos subripiat, columba non aufugit, neque domicilij nidum mutat, imo molestiæ illatæ omnino oblita, iterum, atque iterum nouos suo Domino progenerat filios, Eodem modo Pastores Ecclesiæ Dei tanta mansuetudine præditi esse debent, quod etiam si verba illorum multoties frustrarentur, filios & subditos* 885.

Euthym. Matth. 10. n. 16.

Columbæ simplicitas & mansuetudo singularis.

Pastores Ecclesiæ frustrati non indignentur.

non

non debent abhorrere; sed iterum, atque iterum verbo salutis animos illorum imbuere. Ideo Spiritus Sanctus, cuius Spiritu Ecclesia gubernatur, & Pastores illius illuminantur, effectus eius, mansuetudo, & simplicitas est: nam cum essentialiter, & personaliter ipse sit amor proximi amorem & mansuetudinem in tolerandis iniuriis infundit. Quasi dicat, quod simplicitas candidata corda cum mansuetudine generat, vt videre est in Pastoribus simplicibus, qui niues, & calores, & contrarias inclementias cum mansuetudine alacriter sustinent. Ideo Angelus ad Pastores loquitur, & agnum Christum mansuetum edocet.

886. Beda in citat. 4. RESPONSIO est Bedæ, *Illi sublimia videre meruerunt, qui sollicitè fidelibus præsunt, super quos diuina gratia largius coruscat.* Quasi dicat, Pastores, qui infatigabiliter inuigilant super gregem suum, à Deo, & ab Angelis quotidie illuminantur: His vero qui omissionibus, & pleni sunt, & sopitant super custodiam suam abutuntur. De quibus Sanctus Leo Papa, serm. de Epiphania. *Diabolus quandam teneræ fidei scintillam tentat extinguere.* Quasi dicat, illustrātur à Deo, sed illi vt hominibus placeant, vel vt subditis non displiceant inspirationes cordis sui extingunt. *Similes sunt isti Pastores Draconi tartareo expectanti mulieris partum, vt illum deuoret, quia nunquam ex eorum ore procedit verbum asperum, sed gratum & dulce, cibus delectabilis ori draconis. De his Pastoribus,* Iob c.41. num. 13. ait, *in collo eius demorabitur fortitudo.* Quia sicut collum est via, & quasi aquæductus per quem quidquid à capite procedit in membra corporis influit. Ita isti sunt æquæ ductus per quos relaxationes, omissiones, perturbationes, luxuriæ scandalaque versantur. Et dicitur, quod fortitudo demorabitur in eius collo; quia quidquid Diabolus per se perficere non potuit per istos negligentes, & remissionibus plenos Prælatos perficit.

Pastores remissi Deo odibiles.

S.Leo ferm. de Epiphan.

Apoc. 12. n.12.

Iob 41.n.13

Prælati remissi causa multorum malorum.

887. Malach.5. n.15. Malachias 5. n. 15. de his Pastoribus negligentibus ait, *Calcabis oliuam, & non vngeris oleo, & mustum, & non bibes vinum; ab his enim Sacramenta cum tractentur, & aliis administrentur nullum inde fructum experiuntur; sed in hoc genere mali (quod peius est) quia viri sapientes, & Pastores, qui à virtute declinant malitiam callidè, & astutè multipliciter operantur, & in ea maxime excellunt, & Luciferum in cœlo & Adamum in terra, qui mentis perspicacitate & excellentia omnes alias creaturas præcelluerunt, tamen pariter in malitia excedentes peccata commiserunt magis vniuersalia, & omnium, quæ in mundo sunt maxima, & perniciosissima: nam Lucifer peccans secum traxit tertiam Angelorum partem, & Adam similiter Deo non obediens peccati sui labe totum humanum genus fœdauit, & Pastores astuti, & negligentes malo suo exemplo communitatem destruunt.*

Pastores astuti subtilis ingenij scandalosè solent viuere.

888. Gen.cap.6. n.4. Gigantes autem erant super terram Genes.6. n.4. *Et si interrogaueris, qui sunt isti gigantes?* Respondeo, *quod fuerunt procreati ex filiis Patriarchæ Seth, & ex formosissimis, sed peruersis filiabus Cain. Et idem accidit in rebus spiritualibus: nam cum bona mens, subtilisque intellectus, qui diuidit, distinguit, & separat sapientissimè disputando, & prædicando, sed cum subtilis intellectus conformatur deprauatæ voluntati, gignuntur portenta peccatorum, & immanium scelerum, dum mentis acumen eo totum intendit, vt modum inueniat, quo voluntatis desideria illicita, & effrenis cupiditas impleatur. Et isti re vera, licet foris periculis Pastorum simplicium induantur; intrinsecus autem sunt lupi rapaces, de quorum conuersatione, & familiaritate, adhuc Angelus Dei effugit, & ad Pastores simplices, & sinceros tendit, vt mysteria diuina communicet eis.*

DIFFICVLTAS VIII. ad mores.

Ad quid claritas circumfulsit Pastores?

QVæritur, quid significet ad nostram eruditionem, quod claritas Dei circumfulsit Pastores? 889.

1. RESPONSIO est nostri Lyrani, qui ait, *Vt timorem Angelus à Pastoribus expelleret prius claritas Dei lætificauit corda eorum.* Quasi dicat, sola gratia Dei, & amor eius expellit a cordibus humanis timorem; quia vt Theodoretus ait, *Non solum est fortis, vt mors dilectio, sed fortior morte, dum videmus fœminas delicatissimas amore Dei incensas omnia Tyrannorum ingenia martyriorum vilipendere, & crudeles fortissimos Tyrannos pauidos, & tremebundos remanere.*

Lyranus sua in glossa

Bona conscientia nil trepidat.

Interrogat Oleaster, *Quare omnes fratres Ioseph castissimi videntes eum, dixerunt vnanimiter conuenientes,* Genes.37. n.20. *venite occidamus eum?* Et respondet, *quia timida res malitia est, & mali trepidi: è contra vero audax virtus, & boni audacissimi.* Quasi dicat, timet malus solus plecti; ideo socios quærit, vt timorem expellat, quia malum ex se formidabile est, & tristitiam timor operatur. Iustus autem *sicut leo sine terrore erit*, quia claritas Dei, quæ intus illum viuificat foras expellit timorem. Ideo Pastores illuminantur intus, vt timorem foras expellant. 890. Oleaster in Gen.37. n.20.

Timor tristitiam producit.

Prou.28. n.1.

2. RESPONSIO est S.Bonauenturæ, qui ait: *Stetit Angelus, & claritas coruscauit Pastores, vt ostendat familiaritatem, & societatem suam, ex qua bona tanta processerunt.* 891. Bonau.cit.

Interrogat Procopius in glossa ad cap. 8. Genes. n.9. *Quare columba non requieuit, & inuenit locum vbi requiesceret pes eius sicut coruus, qui de arca Noe exiens non est reuersus ad illam, quia inuenit locum fixum? De columba vero dicitur, quæ cum non inuenisset, vbi requiesceret pes eius, reuersa est in arcam?* Et respondit, *quia coruus crudelitatem, & immanitatem amat, & in cadaueribus diluuij impinguatus est. At vero columba candida pascua quærit, flores & germina diligit, & quæ natura dissimiles sunt, quomodo societatem habere possunt: virtus enim* (inquit Procopius) *ab his, id est, obscœnis, resilit, ne aspectum eorum ferens, neque in his habet quietem.* Ex quo cum Angeli cum Pastoribus semper in veteri testamento colloquia habuerint, ad Pastores veniunt hodie, & ex simplicitate eorum delectantur, & ex familiaritate collaudantur & pignora cælestis gloriæ, scilicet, claritatem, & lucem illis impartiuntur; quia vt nostro Hispanico sermone dicitur; *Trata con los buenos, seras vno dellos.* Hoc adimpletum est cum Pastores sicut Angelos perfusos claritate videmus. 892. Procop.in Gen.8.n.9.

Coruus signū crudelitatis.

Procop.cit.

Bonau.cit.

Adagium Hispan.

3. RESPONSIO

893. Beda citat. 3. Responsio est Bedæ citati, qui ait, *Claritas Pastores refulsit, vt præconiis Angelorum fides radicitus in cordibus hominum infigatur.* Quasi dicat, *quo quis rebus fidei difficilioribus fidem exhibeat radicitus in corde, eius cælestibus illustrationibus, & benedictionibus impinguabitur.*

894. Oleaster in Gen. c. 12. n. 12. Gen. 12. n. 21. Interrogat Oleaster, *Quare iam alacriter Abraham reliquit terram, consanguineos & notos.* Gen. 12. n. 21. *Proprio filio suo non pepercit?* Et respondit, *quia cum Deus exire de domo Patris suadet eum patrem multarum gentium radicitus constituendum, illustrauit, vt pro filio patrem faciat multarum gentium.* Quasi dicat, quo se difficilioribus fides opponit, eo radicitus, & intensius illustratur. *Fidei meritum.* Ideo cordibus rusticis Pastoribus fides, quæ ab Angelo prædicatur claritatibus & cælestibus illustrationibus confirmatur.

895. Bern. apud Oleast. cit. Vnde Bernardus apud Oleastrum ait, *Quia Virgo Maria se exposuit propter Deum vouendo castitatem (illo tempore vitio datam) vt ab omnibus mulieribus esset maledicta, dedit illi, vt inter mulieres esset benedicta.* Luc. c. 1. Quasi dicat, discant à B. Virgine Maria, & à Pastoribus fideles fidem, *Mariæ Virginis eximia fides.* quia in difficilioribus radicitus plantata est, & coruscationibus cælestibus confirmata.

DIFFICVLTAS IX. ad mores.

Quare dicitur ad Pastores, Ecce euangelizo vobis gaudium magnum?

896. QVomodo tam magnum gaudium Pastoribus est ab Angelo nuntiatum?

August. cit. in littera. 1. Responsio fuit Augustini, qui ait, *Quomodo non gaudium magnum, quod commune est omnibus creaturis?*

897. Tertull. lib. de spectaculis c. 29. Interrogat Tertullianus lib. de spectaculis c. 29. *Quare mundus tam anxiè ad spectacula prophana; quibus histriones vtuntur properat:* Respondet, *quod scænicæ doctrinæ delectant.* Quasi dicat, *quia ad tempus gaudia communia celebrantur.* Sed addit Tertullianus, *spectacula autem Christianorum perpetua gratuita inuenies.* Et addit, *quæ maior voluptas, quam fastidium voluptatis.* Authoris sententia lib. 1. fragm. SS. PP. Quasi dicat, gaudia temporalia omnia fastidium generant, si diu durant: sed gaudium spirituale quo fastidium voluptatis generatur ineffabile est. Vide multa de hoc gaudio in 1. tom. nostri operis fragmentorum Sanct. Patrum in prologo.

898. Hugo Vict. l. 1. Miscell. c. 51. Matth. 25. n. 3. 4. Reg. 4. n. 6. Interrogat Hugo Victorinus lib. 1. Miscellan. cap. 51. *Quare virginibus fatuis defecit oleum.* Matth. 25. n. 3. *cum in domo viduæ, vbi Elisæus hospitabatur, vasa defecerunt, sed non oleum, imò superabundauit.* 4. Reg. 4. n. 6. Et respondet ad nostrum propositum, *quia gaudia Dei sunt omni creaturæ superabundantia, & lætificant Angelos, & Pastores, Iosephum, & Mariam, & omnes creaturas: gaudia vero mundi sunt coarctata, nimietateque repleta, & parum & paulisper durant, &* *Gaudia Dei plena.* *semper in tristitiā finiuntur iuxta doctrinam Spiritus Sancti. Extrema gaudij luctus occupat.* Prou. 14. n. 13. *Habet oleum Deus,* (inquit Hugo citatus) *habet oleum & mundus; ad oleum Dei vasa deficiunt, oleum mundi in vasis deficit; oleum Dei dulcedo æternorum, oleum mundi delectatio præsentium, illa sufficit, ista deficit.* Quasi dicat, pallium gaudiorum mundi breue est, & omnes operire non valet, & ita quasi canes missa à Domino fusta panis, statim ad rapinam alterius erecti pro voluptatibus anhelant omnes, vt Seneca dixit. Senec. citat. At vero gaudia spiritualia omnes satiant, omnes quærūt, omnes inuitant. Et vt Greg. dixit, *Habita magis inardescunt, mundana vero protinus ad fastidium prouocant;* Gregor. in Euang. quia vt Seneca dixit, *quæ adeo non sunt gaudia, vt sæpe magnæ tristitiæ sunt:* Non sic lætitia, quæ Pastores circumfulsit; quia si lætanter ad præsepium festinanter venerunt, reuersi sunt laudantes, gaudentes, & glorificantes Deum. Luc. 2.

899. Cassian. cit. Gen. 2. n. 15. 2. Responsio est Cassiani in littera citati, qui ait, *Pro voluntaria culpa lætitia Paradisi amissa fuit; nunc autem gaudium reddit ipsa natura mulctata per natiuitatem Saluatoris.* Quasi dicat, posuit Dominus Adam vt pastor, & custos Paradisi, intrauit serpens, perdidit gaudium omnis creaturæ, & fugit, in cauernis latibundus, & de fraude facta gloriabatur. Descendit Angelus de cælo nato Domino gaudium Pastoribus annuntiauit, Luc. 2. & ipsi læti quasi canes lattando (quia officium Prædicatorum est) colubrum, qui latebat, exierunt, & lætitiam, quam habebat, abstulerunt ei, Gregor. in mor. l. Iob. & omni populo nuntiauerunt Euangelium quod est bonum nuntium, & gaudia amissa restaurauerunt, & seruis Dei illud recipientibus promiserunt per Angelos, Luc. 2. *quia scriptum est de seruo bene operante, intra in gaudium Domini tui;* Matth. 25. n. 21. vbi addit Caietanus. *tam magnum est gaudium cælestis patriæ de Deo, vt non possit concludi in homine & ideo homo intrat in gaudium illud incomprehensibile, & non intrat gaudium illud in homine, vel comprehenditur ab homine, imo neque lætitia, qua perfusi sunt Pastores viso infante verbū, neque lingua, aut imaginatione referri potest.* Caietan. in Matth. 25.

900. Maldonat. cit. 3. Responsio Maldonati, qui loco citato ait, *Quod gaudium magnum Pastoribus Angelus annuntiauit, quia illis, & non aliis bonum nuntium reuelatum erat.* Quasi dicat, quod primitiæ omnis gaudij Pastores fuerunt, & quod Pastores à nullo nisi à Deo gaudia recipere vellent; quia ab ipso, & per ipsum, & propter ipsum solum bona iustis euentura sunt, & ipsi accipere omnia à Deo desiderant, quia per ipsum facta sunt. Ioan. 1.

901. Oleaster in Gen. c. 14. n. 24. Interrogat Oleaster in Genes. cap. 14. n. 24. *Quare Abraham noluit accipere à Rege Sodomorum spolium aliquod consecuta victoria; imo respondit illi, non accipiam quidquam à te, vt non dicas, ego ditaui Abraham.* Genes. 14. n. 24. iuxta translat. Pagnini. Transl. Pag. Et respondit: *audis quanti animi sint serui Dei, vt à nullo alia bona, imo neque mala nisi à Deo suscipere velint.* Quasi dicat, *qui gaudia diuitiarum, non à Deo volunt, non sunt serui Dei; ideo cum limitatione accipiunt aquam refrigerantem corda eorum, secundum id, quod David dicit: Potum dabis nobis in lachrymis in mensura.* Ps. 79. n. 6. hoc est, *tenuiter*, vt Hugo Cardinalis exponit, Ps. 79. n. 6. Hug. Card. *quia quasi Penelope sine satietate bibunt gaudia temporalia mundani. Vnde peccatori gaudia cum mensura per Ezechielem promittuntur, aquam in mensura bibe.* Ezech. c. 4. n. 11. *Ideo Pastoribus insinuat Angelus, quod ab illo accipiant gaudium magnum, non ab hominibus, sed à Deo missum.* Ezech. 4. n. 11.

902. Oleaster in Gen. c. 14. Iob 2. n. 10. Interrogat Oleaster, quare Sanctus Iob dixit, cum ab vxore obiurgaretur, eius patientiam prouocando; *Si bona suscipiemus de manu Dei; mala autem quare non suscipiemus?* Iob 2. n. 10. *Dominus dedit, Dominus abstulit?* Et respondit,

nihil aliud Diabolus prætendebat, quam quod putaret Iob se posse ab eo lædi, & contristari, aut gaudium præstare vt eum timeret, ne læderet, aut exhonoraret, vt gaudia daret, quod vir Sanctus prævidens non solum bona, sed & mala non ab illo recepisse fatetur.

903. Matth. c. 4. n. 2. Alio exemplo hoc probatur ex Diuo Matthæo, *Cum ieiunasset Christus quadraginta diebus & quadraginta noctibus, & esuriret postea, & Diabolus cibum obtulisset, accipere noluit, quia à Diabolo oblatum panem respuit, ostendens bona nullo pacto esse à malis, & inimicis recipienda, neque gaudia aqua, cum sitimus; neque lætitiam, qua fruimur, cum manducamus; quia gaudia temporalia fugienda sunt, atque timenda: ideo Angeli accesserunt, & famelico Christo necessaria ministrabant, quia primitias totius gaudij, & lætitiæ Christo, & Pastoribus de cœlo attulerunt.* Gaudia ab hominibus data fugienda. Matth. cit.

DIFFICVLTAS X.
ad mores.

Quare Angelus dedit Pastoribus pro signo infantem positum in præsepio.

904. QVæretur, quare præsepij humilitas datur Pastoribus in signum?

Interlinealis in glossa. 1. RESPONSIO est Interlinealis in glossa, quæ ait, *Signum salutis humilitas Saluatoris, quæ est opposita superbiæ, per quam mors in mundum intrauit.* Quasi dicat, sicut fundamenta fortia, & valida sustinent domum inexpugnabilem. Sic Euangeliũ Dei à fundamentis humilibus, & vilibus incepit. Pastores rustici sunt Doctores euangelizantes, signum ab Angelo datum fuit præsepium continens puerum inter fœnum positum. Fundamẽta Ecclesiæ profunda.

905. Oleaster in Exod. c. 3. n. 11. Interrogat Oleaster, *Quare fundamenta Synagogæ & legis à Moyse data ab homine balbutiente, & nesciente loqui, inceperant vt ipse Domino dixit* Exod. 3. n. 11. *Quis sum ego, vt vadam ad Pharaonem?* Et respondit, *quia non satis fuit Deo ineptum casu eligere sed natura, vt ostendat se ex ineptis natura aptissimos ad omnia quæ voluerit facere. Sic ad docendũ Euangeliũ per orbem idiotas elegit, & Pastoribus rusticis signum dat tantæ humilitatis, nempe præsepiũ, vbi iacet infans, quia sermo verbi diuini nõ est in persuasibilibus humanæ sapiẽtiæ verbis, sed in virtute Dei.* 1. Cor. 2. n. 4. Transl. Pag. Lucæ 2. 1. Cor. 2. n. 4.

906. Lyran. vbi supra. 2. RESPONSIO fuit Lyrani, qui ait, *Per hoc quod Angelus signum humilitatis & paupertatis dat Pastoribus significatur quod non venerat Christus ad regnandum temporaliter, vt Scribæ vsque hodie intelligunt.* Quasi dicat, & si omnia regna mundi ratione vnionis hypostaticæ, ex qua natura humana digna effecta est in se, contineat, non tamen quantum ad vsum Regia dignitate vsus est, vt ipse Pilato dixit, *Regnum meum non est de hoc mundo.* Vnde noster S. Bernardinus Senensis serm. 71. c. 7. ait: *Virgo Maria omnem huius mundi meruit principatum, & regnum, quia filius eius in primo instanti suæ conceptionis monarchiam promeruit, & obtinuit vniuersi, sicut Propheta testatur, Domini est terra, & vniuersi qui habitant in eo.* Psalm. 23. n. 14. Quasi dicat, iure hæreditatis, cum esset verus, & naturalis filius Dei paternam obtinuit hæreditatem, quia secundum diuinitatem omnis terra & cœlum Christi erant. Ioan. 18. n. 36. S. Bernardin. Senens. serm. 71. c. 7. Ps. 23 n. 14. Christi regnum non fuit temporale.

907. S. Thom. l. 3. Vnde D. Thomas lib. 3. de Regimine Princip. *Per paupertatem probat regna temporalia melius gubernanda esse. Omnes magni Principes* (inquit Sanctus) *& huius mundi Monarchæ cum humilitate, & paupertate subiugauerunt mundum, sed cum fastu, & elatione, perdiderunt.* Quod sic explico: Monarchæ & Principes cum liberalitate & munerum largitione regna subiugauerunt, & cum miseria & parcimonia & superbia perdiderunt, maximè in ministris, priuatisque Regum (vt experientia pro nostris peccatis patet) solus Christus Rex Regum, & Dominus dominantiũ spirituale imperiũ totius mundi, non temporale, vt Iudæi expectãt, cum paupertate, & humilitate obtinuit, propter quã omne genu, (vt Apostolus inquit) flectatur illi, & propter hoc signum Paupertatis excitati sunt Pastores, vt festinãter irent ad adorandum infantem positum in præsepio. de Regimin. Princip. c. 4. Explicatio Auctoris. Ad Philip. c. 2. n. 8.

3. RESPONSIO est Lyrani, qui ait, *Quod in figura Cyrus Rex, & Moyses Dux populi Dei in maxima paupertate nati sunt, vt Christum in præsepio natum figurent.* 908. Lyran. citat.

Interrogat Oleaster, *Quare Moyses in sua natiuitate tantam inopiam passus est, vt in stupentibus vndis fluminis eiiceretur habens pro lectulo arcam ex iuncis fabricatam.* Exod. 2. n. 3. Et respondit, *quia Christum figurabat positum in præsepio, quem vidẽs filia Regis Pharaonis miserta eius ait, de pueris Hebræorũ est.* Sic legit Pagninus ex c. 2. Exod. n. 4. Et ad mores addit Oleaster: *Maluit filia Regis Patrem, quàm misericordiam offendere.* Quasi dicat, etiam si Rex præceptum de occidendis pueris dederat, tamen noluit obedire crudelibus mandatis filia eius, vt nos doceat quod non sunt facienda mala, vt veniant bona, neque obediendum Regibus neque Prælatis in vllo quod contra Deum, & animas nostras resultet. Oleaster in Exod. 2. n. 3. Transl. Pag. Exod. 2. n. 4. *Obseruantia in licitis tantum.* Axioma Theolog.

DIFFICVLTAS XI.
ad mores.

Quare multitudo cœlestis cum Angelo apparuit?

QVæretur, quare multitudo cœlestis apparet cum Angelo? 909.

1. RESPONSIO est Interlinealis, *Ne parua Angeli vnius videretur auctoritas.* Quasi dicat, licet multitudo Angelorum apparet, & canit magnalia Dei, sed vna est veritas. Interlinealis.

Interrogat Lyranus, quare dicitur Prouerb. 12. n. 19. *Labium veritatis firmum erit in perpetuum?* Et respondit, *quia non variatur veritas diuina, etiam si de vno in aliud tendat.* Quasi dicat, multitudo cælestis exercitus eadem dicunt, ac vnus Angelus idem quod Pastores, & Pastores idem quod Prædicatores, & vsque in finem mundi, licet tot sint linguæ prædicantium vnum est labium veritatis. Vnde Lyranus rectè concludit legendo: *labium; quia veritas non variatur de vno in aliud.* Quasi dicat, labia narrantium res temporales ita varian tur, quod vix dicitur, vel narratur aliquid quando in momento crescit, & mutatur, & variatur quod non vnum labium locutum videatur, sed infinita labia; veritas autem diuina in hoc stat, fortitudo & fides eius, quod non semper fuit, est, & erit vna. Vnde Tertullianus lib. de præscriptionibus c. 28. *Quod apud multos vnum inuenitur non est erratum, sed traditum.* 910. Lyran. citat. Prou. 12. n. 19. *Narrata crescunt vsque ad mendacium.* Tertull. l. de præscript. c. 28.

Vnde

911. Aponius l. 3 in Cant. Cant. 1. n. 10. Transl. alia. Vnde interrogat Aponius lib. 3. in Cant. *Quare vt sponsus fidem astruat sponsæ suæ (id est, animæ dilectæ) pignus aureum promittit illi dicens, murenulas aureas faciemus tibi?* Et respondit cum alia translatione, quæ dicit *catenulas aureas faciemus tibi: nam noui & veteris testamenti verba, quæ prænuntiauerunt Saluatorem mundi venisse, catenata sunt & quasi veritatis catenula sermo effectus per concordiam fidei, per vnanimitatis sensum Ecclesiæ collum decorat.* Quasi dicat, audis ô anima deuota multitudinem cælestis exercitus canentium Domino gloriam in natiuitate Christi, non propter multitudinem vocum litteræ, & sensus veritatem consideres; quia vna est fides, vna veritas quæ narratur; sed multiplicantur voces, vt rusticorum Pastorum corda propter auctoritatem multorum in fide astruantur, vt Interlinealis dixit. *Fides per multos dicta vna est & vera.* Interlineales vbi sup.

912. S. Bonauent. cit. 2. Responsio S. Bonauenturæ, in littera dicentis, *Vbi Dux est, ibi milites occurrunt, & vbi Christus in præsepio iacet, multitudo militiæ cælestis quærit illum.*

913. Oleaster in Exod. cap. 2. n. 14. Transl. Pag. Interrogat Oleaster, quare tam acriter Moysem Ægyptius ille increpauit dicens, *Quis posuit te Ducem & Principem super nos?* Sic legit Pagninus Exod. cap. 2. n. 14. Et respondit, *quia impij, & seditiosi subditi nolunt habere super se, Ducem, Principem aut Prælatum; quia sua mala impunita fore desiderant: E contra vero iusti, & obedientes semper desiderant præsentiam Pastoris, & Ducis sui*: quia teste Gregorio lætum iudicem videre desiderat, quem semper amauit & præceptis eius obediuit. Gregor. in Euang. Vnde multitudo cœlestis militiæ Pastoribus supernis modulis, & cantilenis prædicant natiuitatem Domini, quasi inuitantes vt festinanter ad videndum eum propetent; quia semel viso amore eius ita inflammati remanebunt, vt infatigabiliter dicant cum sponsa omnibus futuris Christianis, *num quem diligit anima nostra vidistis?* Ac si dicat, expertes estote visionis Dei, & gustate & videte, quam suauis est Dominus, quia semel gustato, sicut multitudo cælestis exercitus prouocat vos, ita & vos eritis populus acquisitionis ad omnes creaturas Dei. Cant. cap. 3. n. 3. Ps. 33. n. 9.

914. Beda cit. in littera. 3. Responsio est Bedæ dicentis: *Multitudo cœlestis aduolans in laudes Dei vno ore prorumpit, & sui nos semper deuotionem impendit. Sed væ nobis quia hodie in die, & nocte natiuitatis Christi tam inaudita ab aulicis scandala oriuntur, quod non solum deuotionem non impendant, sed iram Dei excitant quia quantum ad mores deprauatos possumus dicere, quod Ioannes Euangelista ait, & sui eum non receperunt.* Ioan. 1. n. 12. *Amor Dei prouocat ad proximos.* Ioan. cap. 1. n. 11.

915. Memini Plinium *commemorare infantem Saguntí recens natum protinus reuersum in vtero matris, anno quo ab Annibali deleta fuit, quasi refugiens videre suæ ciuitatis tam lamentabilem cladem. Eodem modo si amor huius diuini infantis, quo nos mirificè prosequitur, nobis non innotuisset, non immeritò poterat timeri ne recens natus iterato in matris ventrem introiret, in sacraque matris viscera reuerteretur, ne ingratitudinem à suis fidelibus experiretur, ne tantas indecentias, & sacrilegas inuentiones in templo suo pateretur, de quibus scriptum est, odiuit anima mea Calendas vestras,* quia in illa sacratissima nocte vbi multitudo militiæ cœlestis concrepantibus & alternantibus vocibus ad deuotionem nos prouocaré conantur, si templum Dei, vt olim Ezechiele teste foderetur, viderentur abominationes, & dissolutiones, quæ non ad deuotionem, sed ad iram Dei prouocandã iustis viris, & Sanctis obligat, pro irreuerentiis tãti mysterij in domo Dei. Isaiæ cap. 1. n. 14. *Templa præuaricantur.* Ezech. c. 8. n. 8.

DIFFICVLTAS XII. ad mores.

Quid significent verba illa, Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus?

916. QVæritur, quomodo sit gloria in altissimis hodie, & pax in terris hominibus?

1. Responsio est Bedæ in glossa dicentis, *Quia Deus, & homo nascitur hominibus, pax cum ipsis Angelis canitur Deo in gloria.* Quasi dicat, ex pace inter homines & Angelos propter natiuitatem Domini resultante, ipsi Deo ineffabilis gloria præscribitur. Bed. in glos.

917. Lyran. in epist. ad Colos. 1. n. 20. Interrogat Lyranus, *Quare summo æterno Patri Angelorum cœtus cantilenam pacis pro magno festo concinunt hac nocte?* Et respondet, ex verbis Pauli ad Coloss. *Complacuit per eum reconciliare omnia in ipsum pacificans, siue quæ in mundo, siue quæ in cœlis sunt.* Quasi dicat, (teste Lyrano) canunt Angeli gloriam in excelsis Deo, quoniam Angelorum sedes hominibus instaurauit. Et addit ex Augustino in Enchiridion; *Dicitur per Christum reconciliata fuisse quæ in cœlis, & quæ in terris sunt, quia grauis erat inter homines, & Angelos dissensio, & simultas, quæ tamen in gratiam Dei receptis hominibus sublata, & pax vtrinque inita fuit.* Quasi dicat, eo æstimabilior gratia pacis æternæ debet esse à nobis, quo tantis expensis à Christo fuit consequuta. Augustin. in Enchir. *Auctoris mens.*

918. Oleaster in Exod. cap. 2. n. 14. Transl. Pag. Vnde interrogat Oleaster, *Quare cum Moyses pacem inter rixantes interponere conaretur.* Exod. cap. 2. n. 14. *Vnus dixit, nunquid occidere me tu cogitas?* Et respondit; *quia hoc est munus quod referunt, qui inter discordes componunt: dura verba obiectionem occulti criminis, & nonnunquam ab vtroque discordantium percutiuntur. Quemadmodum Christo Domino accidit qui cum inter nos, & Patrem cælestem componere pacem voluisset, testibus vocibus Angelorum canentium in hac nocte, ab eo & nobis percussus est*, vt patet ex Isaia c. 53. n. 8. *propter scelus populi mei percussi illum*, & apud Zachariam cap. 3. n. 8. his plagatus sum in medio illorum qui diligebant me, de quo latiùs in 2. tomo, ad mores patebit. Isai. c. 53. n. 8. Zach. 13. n. 8.

919. Lyran. citat. in littera. 2. Responsio est Lyrani; *Dicitur autem Gloria in excelsis Deo, quia licet eius gloria vbique reluceat, maxime autem in cœlo empyreo, vbi est perfecta beatitudo, & societas Sanctorum.* Quasi dicat, *cum ipso munere quasi ingratus pœnam incurrit, qui laudes Deo perpe uo cum Angelis non canit in cœlo*, vt patet Isai. 6. n. 3. *Et in terra Sanctus, Sanctus, Sanctus sine requie; nam neque impuniti remanebimus, qui tam obliti tantorum beneficiorum viuimus, imò miserabiliter peribimus.* Vnde S. Bonauentura serm. 1. in Dom. 16. post Pentecost. exclamat: *O homo attende, quod de te scriptum est: Constitues eos Principes super omnem terram.* Ps. 44. n. 17. *Et qui sunt isti Principes?* nonne de quibus Dauid dicit: *Attollite portas Principes vestras.* Ps. 23. n. 7. Senec de Benefic. Isai. 6. n. 3. Bonau. ser. 16. in Dom. post Pentec. Ps. 44. n. 17. Ps. 23. n. 7.

Et addit Seraphicus Doctor; *in stercore solet esse vermis: ô quanta gratia, quod Deus stercorum vermes collocauit in solio Principum?* Et
Bern. apud Bonau. cit. Bernardus ibi in Bonauentura citatus; *nonne in vermiculis istis, & de puluere isto restaurati sunt muri Hierusalem.* Quasi dicat: O multitudo cælestis militiæ canite tuba in Sion, hymnos, & laudes, gloriam, & exultationem Deo cantate,
Apoc. 5. n.12. & superexaltate eum in sæcula; *Quia dignus est agnus qui natus est nobis accipere omnem virtutem, & potestatem, gloriam, & honorem, quia propter nos homines vermes & stercora*; factus est homo, vt muri cœlestis Hierusalem reædificentur, & simus nos conciues & Domestici Dei cum Thronis & Dominationibus associati.

920. Beda cit. Isai. 57.n. 3. RESPONSIO est Bedæ dicentis, *Deo Angeli dant gloriam, & pacem hominibus bonæ voluntatis; quia non est pax impiis, sed pax*
Transl.70. *multa diligentibus legem Dei*, vbi translatio Septuaginta habet, *non est gaudere impiis.* Vbi
August. in Ps.96. Augustinus adnotauit, *quod rectè additum iusiurandum, non hominis, sed ipsius Dei, dicit Dominus: ne quis dubitaret externa impiorum gaudia internis molestiis esse diluta sed occultata.*
Galen. in l. 6 Hippoc. de morb. vulg. com 1. text.19. Vnde Galenus in lib. 6. Hippocrat. de morbis vulgar. com. 1. text. 29. de differentiis febrium ait: *Contingit aliquando, vt externo corpore ægrotantis mirificè temperato intus ex æstu, est febris in medullis. Non aliter improbi homines externis voluptatibus deluduntur, internis dolori-*
Prou.14. n.13. Translat. Hebr. *bus cruciantur.* Vnde dicit Prouerb. 14. secundum translationem Hebræam, *in risu dolebit cor.* Quasi dicat, quamuis diuites, & optimates pacem, & lætitiam ostentant, sed intus doloribus dilaniantur. Quia vt Ambrosius ait lib. de Naboth cap. 6. *Satiatur diuitiis cor, non est qui sinat* Ambros. lib. de Naboth c.6.
eum dormire, de inopia queritur abundans fructibus. Quasi dicat, est miserior iste fœcunditatibus suis, quam pauper, qui cum egestate dormit securus, & pace fruitur in terra; *Aman* Esth.c.3.n.2.
qui apud Regem gratia abundabat, nonne torquebatur sola Mardochai inspectione?

Interrogat Oleaster, *Quare cum filij Israël* 921.
vexationibus in lateribus torquerentur; dicatur Oleaster in Exod.c.3. n.7. Transl.Pag.
Exod. 3. n. 7. *Vidit Deus filios Israel, & cognouit eos?* Sic legit Pagninus. Et respondit, *quia exactè Deus aduertit mala, quæ in suos fiunt, vt considerent qui faciunt, quales pœnas sunt daturi, & de præsenti patiantur.* Quasi dicat, etsi mille voluptatibus abundare videantur Potentes, & qui Diuites non fruuntur pace.
pauperes affligunt, multis tamen amaritudinibus perfossi plerumque iacent, diuina sic prouidentia dirigente, vt sciant homines, quod Deus occulta hominum considerat, & quod diuitibus, & magnatibus impiis non est pax; quia plerumque sunt peruersæ, & inuidæ voluntatis. Vnde Chrysost. hom. 69. in Matth. *Et si mille* Chrysost. hom.69. in Matth.
voluptatibus abundare videantur vitam non esse vitalem existimant, & angoris fornacem non pacis in animo circumferunt à curarum multitudine exhausti, & continuis timoribus oppressi. E contra vero, quasi dicat, pauperes, qui paucis contenti sunt gratia, & pace perfruuntur in hoc sæculo, quia est pax multa diligentibus legem Dei, vt Pastoribus Angeli decantant, quia homines Lucæ 2.
erant bonæ voluntatis.

TRACTATVS XXVII. AD LITTERAM,

In Cap. II. Matth.

De fuga in Ægyptum.

TEXTVS.

13. QVI cum recessissent, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph dicens: surge & accipe puerum & matrem eius, & fuge in Ægyptum, & esto ibi vsque dum dicam tibi; futurum est enim, vt Herodes quærat puerum ad perdendum eum. 14. Qui consurgens accepit puerum, & matrem eius nocte, & secessit in Ægyptum. 15. Et erat ibi vsque ad obitum Herodis, vt adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam, ex Ægypto vocaui filium meum.

EXPOSITIO LITTERÆ.

922. POSTQVAM Magi recesserunt de Bethlecem non redeuntes ad Herodem, sicut
Math.2. fuerant admoniti, *Ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, id est, dormienti,* hoc est, in phantasia eius facta est immutatio secundum quam apparebat, quando Angelus ei loquebatur, vt superius probatum remanet de modo, quo in somnis Angelus apparet sanctis. Vide supra tract. de somno Ioseph in virg. nat.
Vnde quia Ioseph erat quasi Dominus Mariæ, quia erat vir eius ad mandatum eius moueri debebat; ideo iussum est Ioseph, quod acciperet Mariam & Puerum,

Et

923. Hist. terræ sanctæ. Et fuge in Ægyptum. Est Ægyptus regio coniuncta Chanaam, licet sint quædam deserta intermedia, & iter laboriosum propter arenam, & raritatem habitationis.

924. Futurum est enim &c. Futura quæ euentura sunt denuntiat,& ipse experientia præteritorum omnia credidit.

925. Textus. Qui consurgens, quasi expergefactus Ioseph narrauit omnia quæ Angelus dixerat ei, Mariæ sponsæ suæ. Quæ mea sententia ab ipso Angelo Gabriele fuit nocte eadem annuntiata.

926. Auctoris sententia. Accepit puerum & matrem eius; hoc est, accepit pro sua cura & diligentia citius accommodare puerum,hoc est, quærere asinam & necessaria, in qua Mater posset ire, cum infante filio suo lactante ad vbera eius.

927. Considerandum tamen est, quod nec describit ad certum quantos dies in itinere consumpserint peregrinando Maria & Ioseph, solum legi in Abulensi q.60.in cap.2.Matth. *Quod per viam breuem, & rectam, quæ est de Ægypto per terram Philisthinorum & paruum iter,licet quasi totum per desertum; sunt enim fere septuaginta leucæ computando terminos de ciuitate Gaza, quæ est de terra Chanaam vsque ad ciuitatem Charium, quæ est maxima in Ægypto.* Sed de hac via sunt quasi viginti leucæ arabiles & competentis habitationis;Reliquæ vero quinquaginta sunt remotissimi deserti. Ego ipse, ego autem cum ipso Abulensi credo, quod de Chanaam vsque ad terminos Ægypti sunt octoginta leucæ per mare, & nouem tantum per deserta itineratur,& statim inuenitur portus maris,vbi propter metum Herodis, & carnificum, Ioseph & Beatissima Virgo nauigarunt.

Abul.q.60. citat.in Matth.2.

Septuaginta leucæ de termino ad terminum Ægypti.

Maria & Ioseph nauigarunt.

928. De mirabilibus autem, quæ in itinere, & in Ægypto acciderunt Beatæ Virgini, & Iosepho, nullum prorsus miraculum verum & fixum, neque credendum, tenet Maldonatus. Ego autem non dubito,quin quamplurima acciderunt, quia impossibile aliud videtur in terra aliena, & per loca arida, & deserta iter agendo Maria, & Ioseph, præter quam quod Ioannes Euangelista ait, quod si prodigia, & miracula, quæ Christus fecit, scripta essent *libros non caperet orbis.*

Maldonat. in cap.2. Matth.

Ioan.c.vlt.

929. Historia Scholastica. Quanto autem tempore manserit Christus in Ægypto, non potest patere ex scriptura, sed historia Scholastica asserit eum septem annis mansisse, quod ex aliquibus antiquis historiis colligi potest. De modo quo Ioseph & Virgo in Ægypto vixerint dici potest cum Abulense, *quod de operibus manuum suarum quia pauperes erant:* sic enim viuebant, quando erant in terra Iudæorum, sicut communiter asseritur, & satis verisimile est, cum pauperes essent Christo dicente, *quod non habebat, vbi reclinaret caput suum*, id est, nihil proprium habebat; quia si Mater, & Ioseph diuitias haberent, non diceret Iesus,quod non habebat *vbi caput reclinaret.*

Abul citat.

Lucæ 9.

930. Textus. Oseæ c.11. n.1. Vt adimpleretur quod dictum est per Prophetam Oseam c.11. *Ex Ægypto vocaui filium meum.* Quasi dicat effectum,non causam,id est, totum quod factum est prophetatum erat per Prophetam Oseam ideo vt adimpleretur,vocauit ex Ægypto filium suum Pater æternus. Reliqua per difficultates patebunt infrà.

VERSIONES VARIÆ

circa sensum vulgatæ.

Vulgata editio.	1. Qui cum recessissent, ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph.
Translatio Syriaca.	2. Cum autem abissent apparuit Angelus Domini in somno ipsi Ioseph.
Translat. Vatabli.	3. Digressis autem illis, ecce Angelus Domini apparet.
Abulens. q.60. in Matth. cap.2.	4. Recedentibus Magis cum constaret Herodi de eorum recessu, ecce Angelus in somnis apparuit Ioseph.
Caietan. in Euãg.	5. Excitatus à somno Ioseph accepit puerulũ,& matrem eius.
Maldonati.	6. Ioseph vero expergefactus, ecce Angelus Domini.
Interlinealis in glossa.	7. Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph impleto purgationis tempore & eo oblato in Hierusalem.
Lyra sua in glossa.	8. Apparuit Angelus Ioseph fama pueri iam crescente.
Naziãz. orat.4. de Theol.	9. Apparuit Angelus vt Ioseph depulsus esset in Ægyptum.

DIFFICVLTAS I.

Quo tempore cœpit Ioseph recedere in Ægyptum?

QVæritur, an recesserit Ioseph ea nocte, qua Angelus sibi apparuit? 931.

1. RESPONSIO est aliquorum,quos refert Maldonatus, & non improbat asserentium, *Quod ipsa nocte qua admonitus est, in somnis Ioseph fugit;quia fortè* (inquit Maldonatus) *carnifices instabant, & insuper Angelus monebat fugere periculum, & erat in mora.item quia facta adoratione Magorum,recesserat,* vt Matth. cap.2. ait: Et si Herodes sciret, quod per aliam viam reuertebantur, furiosus mitteret, qui stragem puerorum faceret,sicut fecit cum sciuit. Bellouacen. in specul. Historiæ lib.6.c.94. Maldonat. in Matth.2.

2. RESPONSIO est Abulensis, qui q.49. in Matth.2.ait, *Quod Ioseph non recessit ipsa nocte,qua Angelus ei apparuit, quia indigebat aliquibus præparatoriis pro via,pro Matre,& Puero, maximè cum via esset longa,& laboriosa, scilicet, per desertum.* Item quia Ioseph ibat in Ægyptum ad manendum longo tempore,cum Angelus dixerit ei, *esto ibi,vsque dum dicam tibi.* Matth.2. Item quia quandocumque aliquid homo agit, in quo potest verti periculum,quantumcumque habet firmam spem de Deo,non omittere debet cautelas, & securitates, quæ de prudentia humana haberi possunt. Et sic summo secreto propter metum Herodis debuit præparare se Ioseph,quam citius potuerit,sine mora. 932. Abul.q 49. in Matth.2. Matth.2. *Secretum in rebus diuinis.*

3. RESPONSIO fuit D.Chrysologi serm. 151. qui ait, *Mandatur fuga;mandatur cælitus,* 933.

mandatur per Angelum, vt videatur cœlum timor ante tenuiſſe quam terram. Quaſi dicat, facturus Ioſeph fugam præparat in Ægyptum, quia
934. cœlum, & terra timent furorem Regis impij.

Rabano.in Catena. S.Thom, 4. RESPONSIO eſt Rabani in Catena S. Thomæ, qui ait, *Sic præmittit Matthæus diem Purificationis, in qua oportebat primogenitum offerri in templo, & agnum aut per turturum, aut Columbarum, & quamuis ita timerent Herodem, tamen non ſunt auſi tranſgredi legem, quin ad templum puerum deferrent; cum itaque rumor de puero inciperet dilatari, mittitur Angelus, qui in Ægyptum faciat transportari.* Quaſi dicat, plures dies, tranſierunt ab adoratione Regum, vſque ad fugam in Ægyptum, quia ſpectauit B. Virgo Maria facere purificationem, ne propter metum temporalem Deo diſplicerent legem non adimplendo.

Timor Domini ſuper omnia.

Virgo Maria facta purificatione fugit.

935. Hilar. cit. in catena S. Thom. 5. RESPONSIO S. Hilatij in Catena Sancti Thomæ citati, qui ait, *Per hoc quod fugere in Ægyptum præcipitur Ioſepho, periculum inſinuatur, & poſt Iudæorum inſectationem Iudæam relinquens ignoranti ſæculo colendus infertur.* Quaſi dicat, tempus, quod tardauit Ioſeph ad fugam Ægypti facilè coniecturis notatur; quia perſecutio, & periculum Iudæorum ſatellitum inſtabat, & terra incognita ad eum colendum ſpectabat.

DIFFICVLTAS II.

Quare fugit in Ægyptum Ioſeph cum Puero, & Matre eius?

QVæretur, quare magis in Ægyptum fugit Ioſeph cum Puero, & Matre eius?

936. Chryſoſt. in catena S.Thom. 1. RESPONSIO eſt Chryſoſtomi in Catena S. Thomæ, qui ait: *Recordatus eſt Dominus, qui non in finem iraſcitur, quanta mala fecerit in Ægyptum; ideo mittit filium ſuum in eam, & illi magnæ reconciliationis ſignum, vt decem plagas Ægypti vna medicina ſanaret, vt populus, qui antea fuerat perſecutor populi primogeniti, cuſtos fieret filij vnigeniti, vt non iam iter ad mare rubrum demergendi, ſed vocaretur ad aquas Baptiſmi viuificandi.*

937. Abul. q. 60. in 2. Matt. 2. RESPONSIO eſt Abulenſis, qui ait: *Fugit Chriſtus in ciuitate Heliopoli in Ægypto, vt mirabilia faceret, & cum primo ad templum confugiſſent, quia natos non habebant Ioſeph & Maria, intrarunt in quoddam templum, vbi erant idola trecenta, & ſexaginta quinque iuxta numerum dierum anni, quibus ſingulis diebus diuinus exhibebatur cultus, ad Chriſti autem & Matris eius ingreſſum vniuerſa idola corruerunt, vt adimpleretur quod per Iſaiam 19. n. 5.* (Iſai. 19. n. 5.) propheratum erat: *Aſcendet Dominus ſuper nubem leuem, & ingredietur Ægyptum, & mouebuntur ſimulachra, id eſt, aſcendet Chriſtus,* qui verus eſt Deus ſuper humanitatē, quæ reſpectu diuinitatis parua eſt, & vnitus fuit illi, & coram Chriſto vniuerſa idola cadent. Et quid mirum, (Hiſt. Eccl.) ſi vbicumque Apoſtoli eius ingrediebantur poſt aduentum Spiritus Sancti obruebant idola.

938. Abul. cit. Quo facto inquit Abulenſis, *Cum nuntiatum eſſet Aphrodiſio Principi Sacerdotum venit in templum cum omni exercitu ſuo, & accedens adorauit puerum Ieſum, & alloquens exercitum ait: Hic niſi eſſet Deus Deorum noſtrorum coram eo non ſe proſtrarent: nos ergo, quos Deos noſtros facere videmus, niſi cautè fecerimus, omnes ſicut Pharao periculum incurremus.* Et addit Abulenſis idem quod Chryſoſtomus inſinuauit: *Et ſic pius Deus, qui in ira ſua non continet miſericordias ſuas filium ſuum in Ægyptum miſit dans Ægypto magnæ reconciliationis ſignum. Et ſic decem plagas, quas Deus prius iratus intulerat per filium ſuum ſanauit. Num in Ægypto & poſtea fides Chriſti floruit valde, & ibi fuerunt monachi, & eremitæ excellentiſſimi,* Chryſoſt. citat.

Ægyptus panatſus Dei.

Alia autem miracula, quæ in Ægypto acciderunt ad præſentiam Virginis, & filij ſui, quæ narrata ſunt, à Brocardo Theotonico, ex libro Mariani Veneti, qui diligentiſſimè ſcripſit vnum librum ad Papam Ioannem vigeſimum primum de omnibus rebus terræ Sanctæ, videantur in Abulenſi loco citato, videlicet, *Miraculum de fonte Balſami vbi Virgo ſanctiſſima lauabat pannos infantis Ieſu, vbi ſanitatem recipiebant infirmi. Et miraculum de palma inclinata cum Maria verſaretur, vt dactiles caperet, & alia innumerabilia, quæ traditione recepta ſunt, & non implicant deuotioni, quare ergo reiicienda ſunt.* 939. Brocard. Theoton. Marian. Venet. Abulenſ. cit.

Miracula multa in Ægypto.

Neque valet, quod Maldonatus inſinuat quia aliqua miraculorum illorum teſtantur in Alchorano Mahometico, & tali Auctori improbo, (inquit Maldonatus) fides adhibenda non eſt: Quia ſi hoc valeret, etiam in Alchorano Mahometico dicitur, quod Chriſtus propheta venit in mundum, & Euangeliſtæ ipſum teſtantur Prophetam eſſe. Ergo non omne, quod à malis dicitur eiiciendum eſt, etiam ſi illos fugiendos prædicamus; prætetquam; quod talia mirabilia facta in Ægypto, à S. Chryſoſtomo, Abulenſe, Lyra, & Bonauentura, & ab Auguſtino relata ſunt, vbi attende ſequentia. 940. Maldon. in Euang. Chryſoſt. Abulenſ. Lyra. Bonau.

3. RESPONSIO eſt Sancti Auguſtini in Catena citati, qui ait, *Audi etiam magni myſterij Sacramentum. Moyſes aliquando in Ægypto perfidis clauſerat diem, illuc Chriſtus adueniens ſedentibus in tenebris reddidit lucem. Fugit, vt illuminaret, non fugit, vt lateret. Pondera, vt illuminaret, & non lateret. Quomodo ergo mundum Chriſtus illuminauit niſi doctrina, & miraculis, quæ vt* Sanctus Thomas, & Scotus aiunt, *fuerunt probationes diuinitatis ſuæ,* ergo in Ægypto, vbi non prædicauit, quia erat puer, illuminauit eos miraculis relatis à Sanctis: credenda ergo ſunt. 941. Auguſtin. in Catena S.Thom. ſer. de Epiph. S.Thom. Scotus.

4. RESPONSIO ſit Chryſologi ſer. 151. qui ait: fratres, fugit Chriſtus Dominus, fuit libetatio, non periculum Creatoris, diuinæ virtutis fuit, non fuit fragilitatis humanæ, non fugit propter auctoris mortem, ſed fugit propter ſæculi vitia. Quaſi dicat: fugit, vt matura morte mortem vniuerſi generis deleret. 942. Chryſolog. ſer. 151.

Fugere aliquando perfectio eſt.

5. RESPONSIO Alberti Magni, qui ait, *Multis plagauerat Dominus Ægyptū: ingreditur ergo, vt tot plagas vna ſua præſentia viſitatione ſanaret.* Quaſi idem dicat, quod cæteri Patres, ſua præſentia ſanauit plagas præteritas Chriſtus, hoc eſt, beneficiis, quibus eos ditauit. Quæ autem Beneficia? niſi miracula relata ſuperius ab Abulenſi quæſt. 60. 943. Alber. Mag. in Matth. Abulenſ.

6. RESPONSIO

[Imperfect. homil. 2. in Matth.] 6. RESPONSIO Imperfecti homil. 2. in Matth. vadit in Ægyptum: *O mutatio dexteræ excelsi, vt populus, qui ante fuerat persecutor populi primogeniti, fieret custos vnigeniti.*

994. [Lyran. in Glossa.] 7. RESPONSIO nostri Lyrani, *Oblato puero in templo, à Simeone iusto prædicato, & manifestato similiter ab Anna Prophetissa coram omni populo, vt habetur* Lucæ 2. *tunc fama pueri nati crescebat, & voluit Herodes ipsum perdere, sed interim portatus est per Iosephum in Ægyptum.* [Abulens. cit.] Quasi dicat cum Abulensi, *Quod non tam celeriter fugit Ioseph, sed primo disposuit iter suauiter, siquidem purificata est primo Beata Virgo.*

DIFFICVLTAS III.

Quare Ioseph fugit nocte?

QVæritur, quare fuga in Ægyptum nocte cœpta est?

945. [Lyran. sua in Glossa.] 1. RESPONSIO est Lyrani sua in glossa, qui ait, *Nocte consurgit, & abiit Ioseph propter timorem Herodis, vt negotium fieret magis occultè, licet de eo non haberet diuinam reuelationem; non tamen propter hoc debebat omittere, quod poterat facere secundum humanam prudentiam.* [Non sunt miracula petenda.] Quasi dicat, miracula non sunt passim petenda à Deo, neque reuelationes in his vbi prudentia potest assistere.

946. [Abul. q. 59. in Matth.] 2. RESPONSIO est Abulensis q. 59. in Matth. 2. *Nocte fugit Ioseph, ne habitatores Nazareth scirent, quod puer non erat natus Nazareth, sed in Bethlehem. Et ita quando informari venirent procuratores Herodis, ne possint vicini* [Vicini omnia scire curant.] *(qui omnia scire desiderant) vnde Ioseph iret, vel quod iter sumeret, & iter periculum esset in prosecutione illorum.*

947. [Glossa ord. in Matth.] 3. RESPONSIO est glossæ, quæ ait, *Nocte, quia occultè per fugam ad illustrandam Ægyptum descendit, relicta noctè Iudæis.* Quasi dicat, *datur exemplum fidelibus, vitandi rabiem persecutorum, vbi est opportunum, sicut ait* [Matth. 20. n. 23.] *ipse* Matth. 20. num. 23. *cum persequentur vos in ciuitate ista, fugite, &c.* [Glossa.] vbi Glossa addit: *Significat hæc fuga Domini; electos improbitate malorum à sedibus suis sæpius esse pellendos, de quo ad mores multa statim.*

948. [D. Hieron. in Catena. S. Thom.] 4. RESPONSIO Diui Hieronymi in Catena Sancti Thomæ, qui ait, *Quando igitur tollit puerum, & matrem eius, vt in Ægyptum transeat nocte tollit, & in tenebris; quando vero reuertitur in Iudæam, neque nox neque tenebræ pronuntiantur.* [Chrysost. ibi.] Quasi dicat, (teste Chrysostomo ibi citato,) omnis enim persecutionis angustia nox est; refrigerium autem dies; ideo quando afflicta proficiscitur Virgo [Matth. 2.] Maria nox erat; quando autem reuertitur defuncto Herode persecutore dies erat, quia non est claritas similis nuntio mortis inimicorum nostrorum de quo latius postea in sensu morali.

949. [Raban in Catena S. Thom.] 5. RESPONSIO Rabani in Catena, qui ait, *Quia luce vera recedente lucis ipsius Osiris in tenebris remanserunt; ipsa vero redeunte illuminantur.* [Osiris idem quod sol.] Quasi dicat, nulla maior punitio cœlestis potest mortalibus euenire quam vera lux à cordibus inimicorum suorum recedere. Quia omnia statim mala eueniunt illis, quia scriptum est: *Nisi manducaueritis carnem meam, non habebitis vitam in vobis.* [Ioan. c. 4. n. 53.] Ac si dicat omnia aduersabuntur, & pœnis corda lacerabuntur.

950. [Chrysost. in homil.] 6. RESPONSIO est Chrysostomi in homiliario, qui ait, *Nocte fugit Ioseph, quia iam Tyrannus incipiebat insanire; & ideo Mater cum Puero ad extraneam fugit regionem, vt si tu incipiens alicui spirituali rei deseruire, & nocte persecutionis videris tribulari, non turberis, sed omnia viriliter feras hoc habens exemplum.* [*Persecutiones viriliter ferendæ.*]

DIFFICVLTAS IV.

Quomodo intelligendum est, vt adimpleatur quod dictum est per Prophetam ex Ægypto vocaui filium meum?

QVæritur, quomodo Prophetia Oseæ 11. num. 1. de qua loquitur Euangelista de Christo possit intelligi literaliter: si de populo dilecto suo intelligatur à Doctoribus. 951. [Os. 11. n. 1.]

1. RESPONSIO est Abulensis, qui ait, [Abul. q. 57. in Matth.] *Necesse est, istam Prophetiam intelligi ad litteram de Christo: nam si solum intelligeretur de Christo in sensu mystico, sensus mysticus non est, quod Propheta intendit, & non diceretur Prophetia cõpleta.* Item quia vt D. Dionysius lib. de mystica Theologia, non facit probationem mysticus sensus. [S. Dion. lib. de mystic. Theolog.] Item quia si in sensu mystico scriptura completetur, nunquam essemus certi, quando esset completa.

952. [Lyran sua in Glossa.] 2. RESPONSIO est Lyrani in sua glossa, qui ait, *Ista authoritas habet duplicem sensum litteralem;* [Duplex sensus litter.] *quia verificata est ad litteram de populo Israël vocato à Domino de Ægypto; perfectius tamen de Domino nostro Iesu Christo, quia est filius Dei naturalis; alij autem sunt filij per adoptionem, sicut & alia authoritas, quæ habetur* 1. Paralip. 22. [1. Paralip. 22.] *Ego ero illi in Patrem, & ipse erit mihi in filium, ad litteram intelligitur, de Salomone tamen minus propriè: de Domino autem nostro Iesu Christo proprissime,* vt dicit [Ad Hebr. 1. n. 5.] Apostolus ad Hebr. 1. dicens: *(vt enim dixit aliquando Angelorum, filius meus es tu,) & iterum ego ero illi in Patrem, & hoc modo allegat Euangelista hic, quod habetur* Oseæ 11. n. 1.

953. [Glossa. Numer. 24.] 3. RESPONSIO est Interlinealis, quæ ait, *Ex Ægypto vocaui filium meum consubstantialem;* quia Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Et addit glossa iuxta Hebraicam veritatem hoc inuenitur vel in libro Numerorum 24. vt quidam asserunt, quia totum dispositione Dei factum est.

954. [Abul. cit.] 4. RESPONSIO sit Abulensis q. citata, qui ait, *Considerandum est, quod istud dictum* Oseæ 11. intelligitur de Christo, *& de populo Israël, & de vtroque in sensu litterali; quia multa sunt huiusmodi in Sacra Scriptura &* [*Duplex sensus litteralis.*] *vnum intendit Scriptura magis principaliter, & aliud minus, & nemo illorum est mysticus sensus,* [Exod. 12.] *sicut patet* Exod. 12. vbi dicitur, de agno Paschali,

chali, *Os non comminuetis ex eo*, *intelligitur ad litteram de agno Paschali*, *cuius ossa non erant confringenda ad comedendum medullas eorum. Intelligitur etiam ad litteram de Christo*, *qui erat agnus Paschalis*, & dicitur Ioann. cap. 19. num. 33. *Ad Iesum autem cum venissent non fregerunt eius crura*, *& dicit B. Ioannes*, *& hoc factum est*, *vt adimpleretur scriptura*, *os non non comminuetis ex eo.* Et cap. 72. Reg. *Idem reperies*, *& passim in Sacra Scriptura. Ex quo patet*, *quod est sensus litteralis dictum Oseæ*, *ex Ægypto vocaui filium meum.*

Ioan. 19. n. 33.
2. Reg. c. 7.
Oseæ 11.

955. Chrysost. in Cathen. S. Thom. 5. RESPONSIO est Chrysostomi in Catena Sancti Thomæ, qui ait, *Est etiam Prophetiæ lex multa multoties dici de aliis*, *compleri autem in aliis*, *sicut de Simeone*, *& Leui dictum est*, *diuidam eos in Iacob*, *& dispergam in Israel*, *quod non in eis*, *sed in nepotibus completum est*, *quod & hic apparet.* Quasi dicat, Christus enim natura filius Dei est, & sic in eo verè prophetia completur.

Gen. 49. n. 7.

In Ægyptum fuge, inquit Chrysologus; *à tuis ad extraneos sacrilegos*: *à sanctis à templo tuos ad Dæmonum fana*: *ad idolorum Patriam è regione Sanctorum*; *vt ad Deitatis latebras prophana Ægyptus conducatur.* Quasi dicat: ô Ægypte occasionem non amittas, quære Dominum, dum inuenire potes, quia medius tui stat, quem ignoras: apprehende eum, & dic quod vidua Sareptana dixit Eliseo non dimittam te, nisi benedixeris mihi.

Occasiones bonæ non perdendæ.
3. Reg. 13. n. 19.

959. Glossæ. 4. RESPONSIO Glossæ, quæ ait: *In Ægyptum conuenit fugere*, *vt corruptam repararet naturam*: *sic fugit*, *vt fugaces reuocaret*, *quod fugit*, *Sacramentum fuit*, *non timoris*, *vt exemplum fugiendi daret suis*: *non fugit mortem*, *qui mori venerat*, *neque insidias expauit*, *qui venerat aperire versutias Diaboli. De hac fuga* dixit Isaias 19. num. 5. *Ecce Dominus ascendet super nubem leuem*, *carnem sine peccato ingredieturque Ægyptum*; *septem annis autem in Ægypto latuit.* Quasi dicat, insidias quomodo timebit qui venerat insidiatorem apprehendere.

Fuga licita multoties.
Is. 19. n. 5.

DIFFICVLTAS V.

An Virgo Maria in itinere, & in Ægypto erat cum filio, & Ioseph secura ab insidiis occurentibus.

QVæritur, si celeritas erat tanta Herodis, vt occideret innocentes, an in itinere, & Ægypto erant securi?

956. Abul. q. 62. in Matth. 2. 1. RESPONSIO est Abulensis, quæst. 62. in Matth. 2. qui ait; *Quod in nulla parte Iudææ poterat manere securus Ioseph*, *quia in quocumque loco esset*, *cognosceretur ab incolis*; *quod non esset de terra illa*, *& statim interrogarent illum*, *quare recessisset de terra sua*, *& si istud vellet occultare*, *poterat contra se suspicionem dare*, *quod fugitiue venisset*, *& ad inquisitionem futuram factam per ministros Herodis poterant facilè peruenire in cognitionem.* Quasi dicat, est rigorosa inquisitio facta per ministros *Regis irati*, *& poterant interrogare*, *vnde venerunt*, *si Bethlehem cognoscebant*, *vel viderunt*, *& alia quæ iudices subtiliter quærunt*, *& sic nullo modo oportuit manere in oppidis terræ Iudææ*, *vt saluarentur.*

Iudices & ministri rigidi inquisitores.

957. S. Bernard. Sen. ser. 61. 2. RESPONSIO Sancti Bernardini de Sena ser. 61. qui satis congrua ad deuotionem, non ad litteram ait: *Omnes liberationes*, *ac indulgentias factas in veteri testamento*, *non ambigo Deum fecisse solum pro huius benedictæ puellæ reuerentia*, *ac amore*, *quibus eam Deus in sua prædestinatione cunctis operibus suis ab æterno præordinauit.* Quasi dicat, si omnia priuilegia Sanctorum Patrum facta sunt intuitu Beatissimæ Virginis Mariæ, quomodo Iosephum, & filium suum æternus Pater propter illam in itinere, & ab omni incursu, & Dæmonio meridiano non liberaret?

Virgo Maria speculum omnium liberationum à periculis.

958. Chrysolog. ser. 151. 3. RESPONSIO est Chrysologi ser. 151. qui ait, *In terra Ægypti securus erat Iesus*, *& ibi potuit latere*, *quia inter idololatras lateret verus Deus*, *vt inter iustos semper manifestatur*,

DIFFICVLTAS VI.

An Angeli in itinere Ægypti ministrauerunt Puero, sicut in deserto, dum esuriret?

QVæritur, si per itinera, & deserta loca, quo Virgo sanctissima in Ægyptum ambulabat, Angeli ministrabant ei?

960. Chrysost. hom. 8. 1. RESPONSIO Diui Chrysostomi homil. 8. *Licet scriptum sit Angelis suis Deus mandauit de te*, *vt custodiant te in omnibus viis tuis*, *tamen nequaquam necessarius fuit Angelus in itinere peregrinantibus fælicissimis euntibus*, *neque redeuntibus*; *quia puer propter quem fugiebant muniebat eos in comitatu.* Quasi dicat, cum Ambrosio, *si quo sanctior quis*, *eo munitior*, *ad quid cælestis exercitus erat necessarius?* vbi Sanctus Sanctorum erat munitus, & qui Matrem, & Iosephum muniebat.

Ps. 90. n. 18.
Ambros. suprà cit.

961. Abul. q. 60. 2. RESPONSIO est Abulensis q. 60. qui ait, *Propter assistentiam Christi*, *& Matris eius prodigia notabilia in Ægypto acciderunt*, quæ refert Abulensis quæst. 6. in Matth. ibi leguntur.

962. D. Amad. hom. 1. de ornat. Virg. 3. RESPONSIO D. Amadæi homil. 2. de iustificatione, & ornatu Virginis, qui ait: *Circa timorem*, *& insidias aliquas in itinere Beatissima Virgo fugit*: *Asserunt auctores de odore thuris quo pannos Pueri Iesu calefaciebat Dæmones effugari.* Et ego libenter dicerem odore virtutum Sanctæ Mariæ Angelos tenebrarum, & omnes insidias inimici ab ea in itinere diuerti, & repelli, & quodam valido turbine huc illúcque raptari, vt in eis impleatur quod dictum est, *Fiant tanquam puluis ante faciem venti*, num. 43. Quasi dicat, odor Mariæ mortuos in peccatis excitat, Dæmones effugat, insidias repellit, mentes debiles roborat, bonos incitat ad meliora, meliores ad optima.

Ps. 17. n. 43.
Auctoris mens.

963. Tert. lib. 3. 4. RESPONSIO Tertulliani lib. 3. contra Marcionem

contra Marcion. Marcionem, *Securum erat iter ad Ægyptum, vbi pro armis, & equo è Virgineo pectore gutulæ lactis erant, quibus hostes deuincebantur. Vagitu (inquit Africanus) ad arma esset conuocaturus infans, & signa belli, non tuba sed crepitacillo daturus, aut gerulæ suæ collo, siue dorso hostem deuastaturus. Ita Damascum, & Samariam pro mammillis subacturus.* Quasi dicat, secura erat de itineris insidiis, quæ scuto defensionis æternæ protegebatur. Arma defensionis Mariæ vagitus infantis.

TRACTATVS XXVIII.

AD MORES,

Super Caput II. Matth.

De Fuga in Ægyptum.

DIFFICVLTAS VII. ad mores.

Quo tempore fugit Ioseph cum vxore sua, & Iesu in Ægyptum?

964. QVÆRITVR, si fortè celeriter eadem nocte qua in somnis Angelus apparuit Ioseph, fugit in Ægyptum, & quare in somnis tanta mysteria illi reuelata sunt? Maldonatus cit. aliquos.

1. RESPONSIO fuit aliquorum, quos refert Maldonatus, qui aiunt, *Quod ipsa nocte fugit, quia fortè instabant satellites Herodis.* Quasi dicat, etiam si multa occurrebant necessaria ad itinerandum, quæ longam peregrinationem requirebant. Sed in arduis laboribus, vt Chrysologus dixit, *Dat crebro consilium vis doloris.* Et addit, *quia in desperatis causis est, ipsa necessitas magistra.* Quasi dicat, breui temporis interuallo Ioseph disposuit iter; quia instabat, necessitas, vt hinc ad mores aduertas, quanta celeritate, & turbatione fatigantur quibus in agone mortis breui temporis interuallo positi sunt, quia inuoluti variis negotiis affliguntur. Chrysolog. citat.

965. 2. RESPONSIO est Dionysij Carthusiani in cap. 21. Ioann. qui ait, *Dormientibus reuelat Christus secreta cælestia amicis suis, quia tristitiam amicorum suorum cum ingenti mercede absoluit, & quia Ioseph tristabatur audiendo crudelitates Herodis contra innocentes; ideo reuelauit illi Sacramentum fugiendi in Ægyptum.* Vnde interrogat ipse Dionysius Carthusianus loco citato, *Quare Discipulus ille, quem diligebat Iesus recubuit supra pectus Domini in cœna, & obdormiuit illic? Quis talia audiuit in simili festiuitate, & cœnæ magnitudine, vbi Sacramenta instituebantur, & sermo tam amorosus, & intimus à Christo prædicabatur ibi obdormiuit dilectus?* Et respondit, *tali & tanta mœstitia & tristitia repletus fuit Ioannes, cum reuelauit ei Dominus traditorem, quod obdormiuit supra pectus Domini, & cum tanto amore inueniretur fragrans à Domino tanquam fidelis Secretarius, qui obseruabat secretum traditionis: quasi obligatus Magister eius secreta maiora confidit ei, qualia neque Angelis, neque creaturis innotescebant, vsque ad diem illum, quia æternam generationem patefecit ei in somnis, nam semper quando dilectos suos loquitur est quiescentibus sensibus corporalibus*, vt hinc discas seruare secreta Dei & proximi, vt Deus beneficia ingentia tibi conferat. Dion. Carth. in cap. 21. Ioann. Ioan. 13. n. 23. Secreta seruauit Ioannes. Sensus corporales dormiunt cum Deus loquitur.

966. 3. RESPONSIO est Rabani citati in litterar, qui ait, *Quod prius quam in Ægyptum fugerent ad templum cum infante Iesu se contulerunt, vt sisterent eum Domino, quia quamuis Herodem timebant; legem autem Dei transgredi non sunt ausi, ex quo transgressores legis arguuntur, qui propter leues causas non solum legem Dei transgrediuntur, sed violando ius diuinum nouis opinionibus condunt leges, quando contra leges, & statuta Ecclesiæ operantur.* De his loquitur Cyprianus lib. 2. epist. 2. ad Donatum. *Inter leges, (ait) ipsas delinquitur, inter iura peccatur, & cœpit esse licitum, quod publicum est.* Quasi dicat veh! qui contradicunt Potentatibus, & Ministris supremis, quia exquirunt, qui legis expositiones iuxta latitudinem suæ conscientiæ interpretantur; imò contra veros, & Sanctos Patres prosiliunt. De pessimis Sodomitis notauit D. Augustinus serm. 44. de Verbis Domini, *Quòd contra Loth ipsos reprehendentem insurgebant. Tanta (inquit) ibi nefandæ turpitudinis consuetudo erat, vt iam nequitia esset iustitia, & prohibitor potius reprehendebatur, quàm factor.* Vnde Tertullianus addit, *Effera luxuria illic inimica pudoris instar legis erat.* Rabban. in litter. S. Cyprian. lib. 2. ad Donat. S. August. ser. 44. de verb. Dom. Tertul. lib. contra Sodom. c. 1.

967. Interrogat Oleaster, in Deut. 4. quare dicitur ibi: *Audi Israël statuta, & iudicia, vt faciatis & viuatis.* Sic legit Pagninus, Et respondit pulchrè insignis Doctor, (*id est, Moyses*) *simul docet legem, & promissiones, & ea quæ sunt causa ad consequendum eam: audire enim legem, & statuta Dei sine commentis latis, est via recta ad promissiones* Oleaster in Deut. 4. n. 1. Translat. Pagnin.

Opiniones tuta non ſequendæ. *promiſſiones vitæ, & hæreditatis æternæ.* Quaſi
dicat, obſeruatio legis perfectè, ſtricto modo
eſt ſecura via ad conſequendum præmium æter-
Theologorum axioma. num; quia vt Theologi dicunt, *In rebus Sacramentalibus ad tutius recurrendum eſt, & non cum*
impiis dicere, fortitudo veſtra lex iuſtitiæ Sap. 2.
Sap.2.n.11. num. 11, Quia ſunt nonnulli ita obcæcati ſuis
voluptatibus, & dignitatibus vanis quod leges
Dei, & Reipublicæ ſua fortitudine, & Impe-
Matth.2. rio interpretantur. Non ſic Omnipotentis Ma-
ter Maria, quæ propter timores Herodis adire
templum Domini ad legem adimplendam non
deſiſtit, ſed prompto, & hilari animo legem
obſeruauit expellendo timores, & occaſiones
fugiendi obſeruantiam.

969. 4. RESPONSIO eſt Hilarij in Catena ci-
Hilarius cit. tati, qui ait, *Si Iudæam relinquit Chriſtus, quia*
eum perſequebatur, Ægyptus expectabat eum,
vt honoribus coleret eum, & ſeruiret, Quaſi di-
cat, iuſtus in perſecutionibus dilatare debet
cor ſuum; quia potens eſt Deus colere eum in-
ter alienigenas, etiamſi in propriis inhono-
rificetur.

970. Oleaſter in Gen.46. n.28. Tranſlat. Pagnin. Interrogat Oleaſter, *Quare tam feſtinanter*
venerunt nuntij ad Ioſeph dicentes, ecce fratres
tui ſunt in terra Goſſem Geneſ. 46. num. 28. Et
reſpondit, *Non abs re voluit Ioſeph Patrem, &*
fratres venire in Ægyptum, vt viderent eum
ibi Imperium Regni habere. Quaſi dicat, con-
ſolationem tribulatis præſtauit exemplum Io-
ſeph, qui à propriis fratribus in ciſternam pro-
iectus fuit liuoris, cauſa, in terra aliena pro-
Iud.11.n.13. ſperauit eum Deus. Sic & *Iepthe* quem fratres
ſui eiecerunt de terra ſua, poſtea videndo illum
in terra aliena tam honoratum vocauerunt
eum vt eos honoraret, & defenderet de inimi-
cis ſuis; quibus reſpondit: *Vos eieciſtis me tan-*
quam ſpurcum; nunc autem veniſtis ad me neceſ-
ſitate compulſi. Idem contigit Beatæ Mariæ,
quæ fugit propter perſecutionem in terra pro-
pria erectam, & in Ægypto recepta fuit mira-
biliter, & honorata.

DIFFICVLTAS VIII.
ad mores.

Quare fugit in Ægytum cum ſponſa ſua, & filio eius?

QVæritur, quare magis in Ægyptum fugit
Ioſeph, quam in aliam regionem?

971. Chryſoſt. cit. in litt. Exod c.10. n.1. Tranſlat. Pagnin. 1. RESPONSIO fuit Chryſoſtomi ci-
tati in littera; *Quia recordatus eſt Dominus, qui*
non iraſcitur in finem, quanta mala operatus eſt
in Ægyptum, cum plagas tam crudeles miſit ſu-
per illos. Quaſi dicat, cum Iob, *Vulnerat Do-*
minus, & medetur.

972. Iob.5.n.18. Exod.10. n.1. Interrogat Oleaſter, quare dicitur in Exod.
cap. 10. num. 1. *Ego induraui cor Pharaonis, vt*
ponam ſigna mea hæc in medio eius, Sic legit
Pagninus. Et reſpondit: *Vtitur Deus peccatis*
noſtris in gloriam ſuam, & nonnunquam in bo-
num noſtrum, cum nos iuſtificat ab eis, ſed quan-
doque malum, ſicut vſus eſt hac induratione Pha-
raonis; propter quam ipſe damnatus eſt, & Deus
glorificatus, ſimiliter in bonum aliorum, vt vi-
dere eſt, qui hodie venit in Ægyptum quaſi me- Anacheretæ
dicinalis operatio, vt benefaciat Ægyptiis, & in Ægypti ſancti Patres.
ſignum populorum remanſerunt innumerabiles
anachoretæ, & Sancti Patres eremitæ, qui in
Ægypto Eccleſiam Dei illuſtrarunt.

2. RESPONSIO eſt Auguſtini, *Qui di-* 973.
xit, Moyſes aliquando in Ægypto perfidis clau- Auguſtinus cit. in litt.
ſerat diem, illuc Chriſtus veniens ſedentibus in Supplicium
tenebris lucem reddit. Quaſi dicat, quamuis mul- impiorum ingens.
tis plagis punitus eſt Ægyptus, ſed non vlti-
mis; quia ſemper impiis reſiduum ſupplicium
remanet.

Interrogat Oleaſter, quare dicitur Exodi 10. 974.
num. 5. *Comedit reſiduum, quod euaſit?* Et reſ- Oleaſter in
pondet, *Cauendum eſt valdè ne plaga altera co-* Exod.c.10.
medat, quod alteri ſuperfluit. Ita vt nihil in ho- n.5. Tranſlat.
mine ſit reſiduum. Quis (ait Ioël cap. 2.) *ſcit, ſi* Pagnin.
ignoſcat Deus, & relinquat poſt ſe benedictio- Ioel cap.2.
nem. Et Iſai 65. num. 8. *quemadmodum inue-* n.14.
nitur multum in botro, & dicet, ne diſſipes illud, Iſ.65.n.8.
quia benedictio eſt in illo, ſic faciam propter
ſeruos meos. Quaſi dicat, Moyſes, tenebris
obſcuriſſimis clauſit lucem Ægyptiis, ſed non
fuit reſiduum ſupplicium; ſiquidem venit Chri-
ſtus vt ſaluet eos, quia humilibus, & peccato-
ribus recognitis, & pœnitentiam agentibus pro-
pter ſeruos Dei parcit Deus. Sed væh nobis,
quia abyſſus plagarum his calamitoſis tempori-
bus abyſſam inuocat, & quotidie maiora fla-
gella minantur propter duritiam cordis noſtri.

Vnde Oleaſter loco citato. *Similiter aduer-* 975.
to, nihil Deus impiis relinquit, niſi vt iterum Oleaſter cit.
ſubtrahat; iuſtis vero relinquit ad benedictionem,
ſicut apud Ioelem legis reſiduum erucæ comedit lo- Ioel c.1.n.4.
cuſta, & reſiduum locuſtæ comedit bruchus, & Humilis oratio frangit
reſiduum bruchi comedit Caſil alterum locuſtæ ge- iram Dei.
nus. Cauendum eſt igitur, ne iram Dei prouo-
cemus, & plagas, quas experimur, ne contem-
namus: quia ſi verè iraſcitur neque reſiduum in
tota Hiſpania remanebit, ſed ſupplices Deo gra-
tias agamus propter flagella recepta. quæ non ſunt
ſecundum peccata noſtra, quæ ferimus, & forſi-
tan Dies tenebroſus conuertetur in gaudia lucis,
ſicut Ægyptiis contigit, vt Sanctus confitetur Aug. citat.
Auguſtinus.

3. RESPONSIO Imperfecti citati in lit- 976.
tera, qui ait, *Vadit in Ægyptum Dominus, ô* Imperfect. cit. in litter.
mutatio dexteræ excelſi, vt populus, qui antea Omnia vincit amor.
fuerat perſequutor populi primogeniti, fieret cu-
ſtos vnigeniti. Quaſi dicat, ô magna vis amo-
ris quantas transformationes perficis pro te
amata.

Interrogat Sanctus Ambroſius, *Quare Elea-* 977.
zar ſeruus Abraham paranymphus nuptiarum S.Ambroſ.
inter Iſaac, & Rebeccam inito fœdere nuptia- lib. de Abraham c.9.
rum exultabundus ſtatim munera contulit nouæ
ſponſæ oblitus tanti itineris moleſtiarum, & pro-
batis vaſis argenteis, & aureis, ac veſtibus dedit
ea Rebecæ pro munere Geneſ. cap. 24. num. 53. Gen.24.
Et reſpondit Ambroſius, *Quia amor immemor* n.53.
eſt iniuriarum, & quando ſponſata eſt Eccleſia,
cum illo accepit vaſa aurea, & argentea, in qui-
bus eſt theſaurus fidei, & dedit ei. Quaſi dicat:
Vadit Chriſtus mutatus in Ægyptum; quia ſi
antea perſequebatur populum ſuum, modò prote-
git, & defendit ipſum, & Matrem ſuam. Quid S Bernard.
mirum, ſi ipſe mutetur, & beneficiis cumulet, ſerm.24. in Cant.
quibus ſuppliciis flagellauerat. Vnde Bernardus
loquens

loquens de affectibus amoris Christi. Carnem nostram induti, ait, *Meam ad hoc induit formam vt suscipiat causam.* Quasi dicat, amor transformauit dilectum meum, & fecit eum studiosus curator, qui erat exactor causæ meæ; quia qui particeps meæ naturæ esse voluit, vna salus, & honor erat ambobus. Vnde non est mirum, quod mutatio dexteræ excelsi hodie fiat, vt Imperfectus ait; quia amor nescit modum, ignorat fastidia, immemor est iniuriarum, & omnia in propria conuertit. (Imperfect. citat.)

978. (Chrysolog. cit. in litt.) 4. RESPONSIO est Chrysologi citati, qui ait, *quod fugit Christus, liberatio fuit non periculum, neque timor creatoris.* Quasi dicat, fortior est morte ipse amor, quia nulla pericula timet, sed rei amatæ imperceptibile damnum.

979. (Saluian.) Interrogat Saluianus, quare Dauid, cum Vir tam fortis, & præliator insignis, qui leones quasi agnos, & gigantem quasi canem interfecit, quare loquens cum Ionatha dixit pauidus; *Quinimo viuit Dominus, & viuet anima tua, quia vno tantum gradu, vt ita dicam, ego morsque diuidimur,* 1. Reg. 20. num. 3. vel vt translatio Vatabli dixit, *vix passus inter me, & mortem intercesserit.* Quare tantus timor, quomodo in viro tam forti similis pauor? Et respondit, *Quia amor in propria animosus in amici pericula timet.* Quasi dicat; timor non erat sui, sed rei amatæ, (scilicet, Ionathæ,) ipsum timebat, & indignatio Patris sui Dauidem affligebat. Et hoc dicit Chrysologus, *Quod fugit Christus liberatio est, non periculum, id est, se liberare Christus desiderat in Ægypto, vt liberet hominem, quem ardentissimè amat, & suo sanguine eum redimat.* (1. Reg. 20. n. 3. — Translat. Vatabli. — Chrysolog. cit.)

DIFFICVLTAS IX. ad mores.

Quare Ioseph nocte cum sua Virgine sponsa, & Puero fugit in Ægyptum.

QVæritur, quare consurgens Ioseph nocte fugit in Ægyptum?

980. (Lyran. in Glossa.) 1. RESPONSIO est Lyrani citati in littera, qui ait: *Quamuis hoc non Iosepho reuelatum fuit, sed ipsa prudentia dictabat, quod fugam nocte raperent Ioseph, & Maria propter timores vicinorum, & insidias inimicorum.* Vnde D. Antonius apud Cassianum *prudentiam vocauit humana vitæ gubernatricem; quia qui apud vicinos ingenti prudentia se portat gubernator insignis est: non sicut multi, qui plus alienas domos gubernant, quàm proprias, de his loquitur* Aristoteles lib. 6. Ethic cap. 7. *quod quamuis sint Geometræ, & Mathematici rerum, eruntque sapientes alienorum, sed non prudentes; quia* vt Tullius ait 2. de Oratore: *prudentia est magistra vitæ propriæ, non alienæ.* Et Ambrosius, *prudentia est sal virtutum,* qui vero alienas domos iudicat, ciues infamat, & venenis alienis saginatur? (Cassian. in vit. Patrum. — Arist. lib. 6. Ethic. c. 7. — Tull. 2. de Oratore.)

981. (Oleaster. in) Interrogat Oleaster, *Quare vltima plaga, quam super Ægyptios misit Moyses, fuerunt tenebræ, vbi caligines obscuræ palpabantur, & non videbantur? Et erunt tenebræ super terram,* Exod. 10. num. 21. Sic Pagninus. Et respondit: *Quia hoc est, quasi vltimum impiorum supplicium cum obscuretur insipiens cor eorum.* Quasi dicat, insipientium flagellum est vicinorum tenebras, & commissa aliena non videre, & quasi si ea palparet iudicare. Vnde rectè de his dicit Chrysostomus, *Impiis, id est, vicinis, dies vertitur in noctem; piis vero contra nox in diem.* Quasi dicat, quæ luce sunt clariora machinantur vicini nocturna, & noxia; sicut iustus, & pius, quæ nocturna sunt, bona putat; quia de nemine malè iudicat. Vnde Ioseph & Maria prudentialiter se gesserunt nocte consurgentes, & fugientes in Ægyptum propter timores nocturnos vicinorum. (Exod. c. 10. n. 21. — Translat. Pagnin. — Chrysost. cit. in Oleaster. — *Vn mal vecino y vna gotera echanal hombre fuera*)

982. (Glossa ord. in Matth. 2.) 2. RESPONSIO est glossæ quæ ait, *Fugit nocte, vt daretur exemplum fidelibus fugiendi rabiem nocturnam persecutorum.* Interrogat Oleaster. *Quare dixerunt fratres Ioseph, nunquid regnando regnabis super nos?* Quasi dicat, tam pestifera est rabies inuidiæ, quod propter narrationem somniorum omnia interpretabantur fratres Ioseph in malum suum. Vbi simul docentur homines tacere præclara sua coram inuidis, quia ægrè ferunt, etiam fratres regnum fratris sui. Ideò nocte fugit Ioseph, quia imminebat periculum vicinorum Bethlehem, & Galileæ etiamsi fratres essent, & consanguinei Ioseph, cum audirent magnalia, quæ illi Deus præstitit beneficia. (Oleaster in Genes. 37. n. 8. — Translat. Pagnin. — *Fratres immundi notiores.* — Matth. 2.)

983. (Glossa.) 3. RESPONSIO est Glossæ, quæ ait: *Significat hæc fuga Domini electos improbitate malorum à sedibus suis sæpè esse expellendos.* Quasi dicat, *In hoc sæculo improbitate, & astutia ambitionis, eo peruentum est, vt iusti, & litterati à sedibus suis expellantur, quia astutia Diabolica, & munerum largitionibus idiotæ, & ignobiles rapiunt supremas sedes.*

984. (Hugo Vict. Apoc. 4 n. 6. Ambros. in Glossa.) Interrogat Hugo Victorinus, quare dixit Ioannes Apocalyp. 4. num. 6. *Quod in circuitu sedis stabant quatuor animalia: quæ sunt ista animalia? Et quare stabant.* Ambros. in Glossa respondit, *Quatuor animalia Doctores Ecclesiæ sunt; quia populum sibi commissum, & à visibilibus, & ab inuisibilibus hostibus, quanta virtute possunt, defendunt, & hi in medio sedis consistunt, quia vnumquodque eorum omnibus virtutibus, & scientiis aliis antecedere debent.* Quasi dicat qui non abundant litteris, & virtutibus quamuis in medio persistant non sedent, sed stabant: *Quia sedes illius est; qui laborat perpetuò.* Vnde Hugo de Sancto Victore addit: *Ideo viginti sedilia vidit Euangelista, & nemo sedebat, quia ista sedilia sunt merita vniuscuiusque.* Quasi dicat, vbi merita non sunt, neque sedilia sunt: vbi vero labores, & studia sunt, sedilia adsunt, quæ sunt merita; quia multi stant in mundo qui sedere debebant, & multi sedent in medio quos stare iustum erat. ideò dicit Glossa, *Quod Ioseph fugit in Ægyptum; quia improbitate malorum à sedibus suis expellendi sunt benemeriti, vt profugæ, & persequuti ambulent in hoc sæculo, quia in æternum conseruabuntur.* (Hugo cit. — *Ignorantes ambitiosi occupant meliora loca.* — Glossa cit.)

DIFFICVLTAS

DIFFICVLTAS X. ad mores.

Quomodo intelligatur ex Ægypto vocaui filium meum?

QVæretur, quomodo Oseæ prophetia intelligenda est: *Ex Ægypto vocaui filium meum?*

985. Abul. cit. in littera. 1. RESPONSIO est Abulensis citati in littera, qui ait ad litteram de Christo intelligitur; *Quia omnis Sacra Scriptura completur in ipso.* Vnde D. Hieronymus in quæst. super Genes. dicit, *Quod Christus est caput omnium librorum, sicut Psalmista ait: In capite libri scriptum est de me.* Psalm. 39. num. 9. Quasi dicat, qui Christum non meditatur, quamuis studiosus sit, erunt litteræ eius sine capite, & sine pedibus, hoc est, frustra, & vana studia.

Hieronym. in quæst. sup. Gen. Ps. 39. n. 9.

986. S. Ambros. lib. de Spiritu sancto. Ps. 35. n. 10. Interrogat Sanctus Ambrosius lib. de Spiritu Sancto quare Psalm. 35. num. 10. dicitur, *Apud te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen?* Et respondet; *Quia Deus omnipotens Pater est fons vitæ, & in lumine suo, id est, filio, videbimus lumen veritatis scripturarum.* Quasi dicat, *omnes scientiæ humanæ euanescunt cito, & obliuioni à generatione in generationem dantur solum scientiæ Sacræ Scripturæ in æternum permanent quia in lumine Christo videntur à Sanctis PP.* Ideo completa dicitur Prophetia Oseæ 11. in Christo, quæ ait ex Ægypto vocaui filium meum,

Scriptores gloria æterna digni,

Oseæ 11.

987. Interlin. in Glossa. S. Bonau. in Luc. c. 1. 2. RESPONSIO est Interlinearis in Glossa, quæ ait: *Ad diuinam dispositionem pertinebat, vt vocaretur filius Dei ex Ægypto.* Interrogat S. Bonauentura in Luc. cap. 1. *Quare audito nuntio Zacharias de fælicissimo partu Elisabeth, nato Præcursore Baptista; non lætus abiit ad domum suam.* Sed dicitur Lucæ cap. 1. n. 23. *Factum est vt impleti sunt dies officij sui abiit in domum suam?* Respondit, *quia vt vir prudens omnia suo ordine disposuit, & expectauit prius, quod impletum esset tempus suæ Hebdomadæ, circa ministerium altaris Dei. Et postea maturè rediuit in domum suam. Sic postquam Ioseph & Maria cum infante Iesu in Ægypto septem annis permanserunt,* in Galilæam reuersi sunt, vt adpleretur quod dictum est per Oseam, ex Ægypto vocaui filium meum, vt hinc discant iracundi, & præcipitiis conturbari, cum tribulationibus affliguntur, sciant expectare patienter, quod dispositiones Dei adimpleantur; aliàs in perpetua miseria, & anxietate viuent,

Luc. 1. n. 23.

Iracundi non expectant diuinam dispositionem,

988. Lyran. sua in Glossa. 3. RESPONSIO est Lyrani sua in Glossa, qui ait: *Hæc prophetia de populo Dei ad litteram intelligitur; quia ex captiuitate Ægypti vocatus est à Deo.* Quasi dicat, non sicut labores, neque oppressiones, quæ Dei prouidentiam non inueniuntur, & ad tempus finiuntur.

989. Oleaster in Exod c. 2. n. 24. Translat. Pagnin. Interrogat Oleaster, *Quare labores filiorum Israël finem habuerunt?* Et respondit, cum textu secundum translationem Pagnini Exod. 2, num. 24. *Quia suspirauerunt, & clamauerunt filij Israël propter opus:* Quasi dicat Oleaster, cæli Deus pia, & iusta desideria audiat, & orationem; promptior tamen est ad clamores audiendos. Vbi simul disce nó quoscumque eum exaudire clamores; iniustos enim non audit, sed eorum, qui iniustè ab aliquo grauantur. Quasi dicat, glorificatur Deus in audiendis clamoribus suorum, & de eorum pœnis quasi subridendo congaudet. Sed cum impletum est tempus patiendi, ex Ægypto populum suum, & suos lætanter vocat, vt discant iusti afflicti clamare ad cœlum, non solum pro peccatis suis, sed pro misera Republica suspirante, aggrauata, & oppressa laboribus importabilibus. Iob c. 9. n. 23

DIFFICVLTAS XI. ad mores.

Quomodo Ioseph, & Maria, securi erant ab insidiis Herodis?

QVæretur, quomodo in regione Ægypti securiores erant Ioseph & Maria, quam in propria patria Iudææ?

1. RESPONSIO est Abulensis quæst. citata, *Quod securiores erant in terra Ægypti propter incolas terræ Iudææ, quia ministri Regis sunt rigidi inquisitores, vt gratiam inueniant cum Principibus, etiam non tuta conscientia.* 990. Abul. q. 60.

Interrogat Oleaster, quare tam cito fama pulchritudinis Saræ peruenit ad Palatium Pharaonis, & ad aures eius. Et respondet cum translatione Pagnini, *Quia Principes aulici laudauerunt eam apud Pharaonem.* Et addit: *audiant, qui coram Regibus aliquid laudant, quod Rex possit malè cupere,* Vnde Paulus ad Ephes. 5. num. 3. ait: *Fornicatio, aut immunditia neque nominetur in vobis, vt decet Sanctos,* Quasi dicat, quid accidet Regi, cuius ministri, familiares, & amici intimi solum propter prophanas, & luxuriosas nominationes, & conuersationes ad supremam dignitatem peruenerunt? Si mihi non creditis, operibus & effectibus his calamitosis temporibus credite. 991. Oleaster in Gen. 11. Translat. Pagnin. Ad Ephes. 5. n. 3.

2. RESPONSIO est nostri Sancti Bernardini Senensis, *Si intuitu Beatissimæ Virginis Deus Patriarchas, & Sanctos Patres liberauit, quomodo non Iosephum, & puerum Iesum propter illam ab omni molestia, & insidiarum fraude non saluaret?* Quasi dicat, nescit amor pati rem amatam, quin audiat, & succurrat ei. 992. S. Bernard. Senens. cit. in litt.

Interrogat Sanctus Bonauentura, *Cur cum intraret Maria in domum Zachariæ, vt visitaret Elisabeth, sola ipsa audiuit Mariam: factum est,* inquit Lucas cap. 1, num. 41. *Vt audiuit salutationem Mariæ, &c. Nonne famula & consanguinei domus erant ibi? Quare sola Elisabeth audiuit vocem Mariæ?* Et respondit: *Quia sola Elisabeth plusquam omnes Mariam diligebat, & amor nescit pati quod amatur. Audiuit* (inquit Sanctus) *salutationem Virginis Elisabeth, quia eam amabat.* Et addit: Ideo dicitur in Cant. cap. 8. num. 13. *Quæ habitas in hortis amici auscultant te, fac me audire vocem tuam.* Quasi dicat, nulla erit aduersitas, quam amici Dei patiantur, quam non exaudiat vocem eius sponsus. Ideo secura iter agebat Maria; quia 993. S. Bonau. in Luc. 1. n. 41. *Amor transfe... amantis.* Cant. c. 8. n. 13.

quia eius intuitu ab omni periculo liberaretur, quia sola fuit amica singularis Dei, & sine
Officium Concept. Fr. Minor. exemplo placuit Altissimo, vt in officio suæ conceptionis immaculatæ canitur, *Sola fuit mulier, qua Ianua patuit lethi ex qua vita redit.*

994. Chrysolog. citat. 3. RESPONSIO est Chrysologi citati in littera, qui ait: *Latet Christus in Ægypto, quia inter idololatras absconditus est, & inter iustos manifestatur.* Quasi dicat, multoties inter reprobos, & impios sceleratos, latet veritas
Conuersiones mirificæ peccatorum. diuina, & aliquoties per fastidium voluptatum, qui erat absconditus Deus, manifestatur, & per peccatorum opera operatur mirabilia, & prodigia manifesta.

995. Oleaster in Exod. 32. n. 20. Interrogat Oleaster, *Quare Moyses, vt idololatras curaret istam medicinam illis applicauit,* Exod. 32. num. 20. *Vitulum combussit, & contriuit vsque ad puluerem, quem sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filiis Israël?* Et respondit: *Crediderim quod vt eis idololatriæ nauseam induceret, voluit vt pulueribus idoli sui satiarentur.* Quasi dicat, sicut venena venenis aliquan-
Peccatores fastidiantur peccatis. do excluduntur: Ita peccata peccatis sæpè numero curantur; *Quia fastidium voluptatis admirabilis medicina peccatorum est*, teste Tertul-
Tertull. lib. de spectaculis S. Hier. epist. 12. ad Gaudent. liano. Vnde D. Hieronymus epist. 12. ad Gaudentium ait, *Nam cupientibus Israëlitis Ægyptias carnes, vsque ad nauseam, & vomitum præbuit examina coturnicum, vt postea eas satiati contemnerent.* Hinc multi peccatores voluptatum fastidiosi in se reuersi prodigium sanctitatis facti sunt. Vnde cum Ægyptus plena infinitis abominationibus, & idolorum cultibus esset, ita vt reptilia immunda pro Diis adorarent, miseria eorum commotus Dominus pergit ad Ægyptum, & quasi singularis medicus latuit inter illos, & postea manifestus: Ita Ægy-
Ex desertis Ægypti prodigia sanctitatis. ptium curauit, quod illinc Antonius, Paulus Anachoretæ, & alia quam plura sanctitatis prodigia exierunt; quia Ægyptus, quasi sauciata, & fastidiata voluptatibus idolorum in se reuersa exemplum Ecclesiæ sanctitatis demonstrata est.

DIFFICVLTAS XII. ad mores.

Vtrum Angeli in fuga Ægypti ministrauerunt Iosepho, & Mariæ?

QVæretur, An necesse fuit, quod Angeli in itinere ministrarent peregrinantibus in Ægyptum?

996. Chrysost. cit. in litter. 1. RESPONSIO fuit Chrysostomi, qui dixit, *Quod puer quem Ioseph, & Maria portabant ministrabat eis de necessariis, & custodiebat eos ab inimicorum insidiis.*

997. Richard. de S. Victor. lib. 2. c. 21. Is. 21. n. 11. Interrogat Richardus de Sancto Victore lib. 2. de Emanuele cap. 21. *Cur fideles & amici Dei*, apud Isaiam cap. 21. num. 11. *Cum in necessitatibus essent positi, angustiati, afflictique clamabant dicentes, custos quid de nocte, custos quid de nocte? Nonne Deum, vel Regem, vel Dominum appellarent? Sed custodem? Quare?* Et respondit, *Quod Creatorem, Deum Dominum, aut Regem, commune cum omnibus erat, sed quod latam perditionis viam cum cæteris non incidebant, eis præ cæteris ex custodia Emanuelis erat.* Quasi dicat, cæteri homines mortales, *Ad iustos respicit Deus singulariter & protegit.*
qui tanquam creaturæ Dei, in omni tribulatione positi ad Deum clament: æquum est: at Ioseph, & Maria qui custodiebant Iesum, & nutriebant, è custodia clament, & dicant; custos quidem nocte faue tuis in necessitaribus itineris positis.

2. RESPONSIO est Tertulliani citati, *qui pro armis, & scuto guttas lactis virginis, & lacry-* 998. Tertullian. cit. in litt.
marum infantis contra hostes sufficienter assignat. Quasi dicat, vna sola lachryma infantis inimicum summergit.

Interrogat S. Gregorius lib. moral. quare di- 999. S. Gregor. lib. mor. in Iob. 40. n. 18.
citur de Diabolo, & siti eius, *Ecce absorbebit fluuium, & non mirabitur.* Respondit quia, *& habet fiduciam quod influat Iordanis in os eius.* Quasi *Lachrymarum vis.*
dicat, non satiabitur Diabolus, etiamsi flumina sanguinis humani in os eius intrauerint. Et solam vnā guttam aquæ lachrymarum non potest sorbere, imò rumpuntur ventris eius interiora. Si conspersa fuerint ab hac aqua dentes excutiuntur, & fauces perforantur, venæ inflantur, & nerui eius soluuntur.

Vnde Petrus Cellensis lib. de panibus c. 12. 1000. Cell. lib. de Panib. c. 12.
Sathan tolerabilius sustinet flammam suā, quàm lachrymam nostram, Et Chrysostomus, *lachrymæ sagittas maligni ignitas extinguunt.* Et D. Hiero- D Hieron. epist. 46. ad Rustic.
nymus ep. 46. ad Rusticum: *Vide quanta magnitudo sit flentium, vt aquarum diluuio comparentur.* Quasi dicat, quod sicut aquis diluuij peccata extincta sunt: sic fontibus lachrymarum. Vnde S. Leo ser. de Passione, de lachrymis Petri lo- S. Leo ser. de Passion.
quens ait: *Sancte Apostole lachrymæ tuæ felices sunt, quæ ad diluendam culpam negationis virtutem sacri habuere Baptismatis.* Et Chrysost. in Chrysost. in Ps. 50.
Ps. 50. *In codice scripta sunt peccata, spongia peccatorum mox lachrymæ tuæ sunt: effunde lachrymas, & poteris delere ea.* Ex quibus collige, quam custodita erat sacra societas Ioseph, & Mariæ sponsæ eius lachrymis infantis Iesu. Et ad mores ad- *Lachrymarū encomia.*
uerte, quomodo inuitant te istæ lachrymæ infantis sine culpa, vt tu lachrymis tuis tot tantaque deleas, si lugeas.

3. RESPONSIO B. Amadei in littera ci- 1001. B Amad. cit.
tati dicentis, *Virtute thuris Dæmones expelli fertur; ego autem virtutibus Mariæ.* Quasi ad mores dicat, magna & admirabilis virtutis vis est.

Interrogat S. Bernard. ser. 7. in Ps. *Qui habitat;* 1002. Bern. ser. 7. in Ps. Qui habitat.
quare Balaam Pseudo propheta, cum esset iniquus iustorum mortem optabat, & nouissima sua horum similia fieri precabatur. Et respondit, *quia tanta est virtutis potentia, vt & compescat ora, & lingua impiorum.*

Vnde Chrysostomus interrogat, de quo lo- 1003. Chrysost. in Ps. 11. n. 9.
quitur Psalmista Ps. 11. n. 9. cum ait, *Cornu eius exaltabitur in gloria?* Et respondit, *de viro virtutis amatore, qui malis per admirationem, & bonis per affectionem semper exaltatur vsque ad gloriam; quia bonos, nemo est adeo impudens, & sceleratus, qui non laudet, aut admiretur.* Et addit *Virtus amabilis & admirabilis.*
Chrysostomus; *huiusmodi enim res est virtus vt etiam ab his, qui illam non sequuntur, laudetur.* Ergo Amadæus optimè de virtutibus Mariæ di- *Mariæ encomia.*
cit, quòd in Ægypto fugauit Dæmones, & attraxit ad se sceleratos, idololatrasque Ægyptios, & tanquā prodigium facta est, malis malis admirabilis, bonis amabilis, & Angelis desiderabilis.

Ideo interrogat Oleaster, *Quare dixit Do-* 1004. Oleaster. in

Genes.12. n.3. minus Abrahæ Genes. 12. n. 3. *Benedicam benedicentibus tibi, & maledicam maledicentibus?* Et respondit, vt videas, quanti faciat Deus virtuosos, & iustos, & velit nos illis benedicere, & maledicat his, qui maledicunt. Similiter aduerte, *Quid piaculi sit, si iustos maledicas, quomodo ait Balaam*, Numerot. 22. num. 12. Numer.22. n.12. *maledicam cui Dominus benedixit?* Et Psalmista, *Maledicent illi, & tu benedices.* Psal. 108. num. 28. Ps.108 n.28. Luc. c.1. n.28. Quasi dicat: Quis etiam Ægyptiorum videndo faciem Mariæ cum filio suo ad-admirabundus illi, non benedixit cum Angelo dicens, *Benedicta tu inter mulieres*, Lucæ cap. 1. num. 28. Et si perfidis Ægyptiis admirabilis fuit; iustis & Sanctis ita fuit amabilis, vt Dionysius eam contemplando, diceret; Dionys.cit. *Quod si fides non aliter doceret, crederet, quod ipsa Deus esset.* Vnde Bernardus ser. 2. in natali S. Bernard. ser.2.de nat. S.Vict. S. Victor. *O venerandam etiam ipsis Angelis sanctitatem, quia pari studio, etsi dispari voluntate, & mali fugiant, & frequentant boni.* Quasi dicat: ô admirabilis virtutum fasciculus Mariæ Virginis, cuius fragrantia in Ægyptum fugiens, & idololatræ admiratione stupefacti stupebant, & boni in odorem suauitatis tuæ currebant, Cant. 1. n. 4. Cant.1.n.4.

TRACTATVS XXIX.

AD LITTERAM,

In idem Caput II. Matth.

De Nece innocentium.

TEXTVS.

16. TVNC Herodes videns, quoniam illusus esset à Magis iratus est valde. 17. Et mittens occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus eius à bimatu, & infra secundum tempus quod exquisierat à Magis. 18. Tunc adimpletum est per Hieremiam Prophetam dicentem. 19. Vox in Rama audita est, ploratus, & vlulatus multus; Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.

EXPOSITIO Litteræ.

1005. Abulen.in exposit.litteræ in Matt.2. QVoniam tres Reges Magi non seruauerunt veritatem promissionis factæ Herodi Regi, quod redirent ad Hierusalem iratus est valde; tanquam verè illusus à Magis; quia neque redierunt, neque per seruos nuntiauerunt Regi de puero Iesu, & cum frustraretur desiderium, machinatio fraudulenta Herodis, vindictam cogitauit crudelem. Et ita misit ministros detestabiles, qui mandarent executioni, quod decreuerat, & latebat diu in corde suo.

1006. Et occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehem; *Quia ibi putabat natum esse Messiam, sicut Iudæi dixerunt ei, & in omnibus finibus eius, hoc est in oppidis, & vilullis totius illius territorij, sicut in nostro vulgato Hispano dicimus, Entodo el Reyno de Toledo.*

1007. A bimatu, & infra: *Bimatus est ætas duorum annorum, teste Abulensi trimatus trium annorum*, & dicitur *& infra* id est, antequam ad duos annos peruenissent, etiamsi vnius diei esset infans natus occidebatur. *Bimatus est ætas duorum annorum.*

Secundum tempus quod exquisitum erat à Magis. Diligenter didicit ab eis tempus, quando apparuit eis stella, & quia erant quasi duo anni, præcepit quod à bimatu, & infra occiderentur pueri. 1008.

Tunc adimpletum est, id est, propter hoc Hieremias prophetauit, & iam adimpletum est, & hoc modo Matthæus multis in locis loquitur, vt suam approbaret cum Sacra Scriptura historiam. 1009. Hierem sup. cit.

Vox in Rama audita est. *Ramà in Hebræo potest esse nomen proprium alicuius ciuitatis, vel appellatiuum, & idem est, ac vox in excelso.* Et sic in excelso auditæ sunt voces mulierum plorantium acriter, & inconsolabiliter pueros suos. Et dicitur ploratus magnus, & vlulatus; quia fuerunt clamores, & voces omnium locorum, & villarum in infinitum; quia vt in Apocalypsi dicitur, *Centum quadraginta quatuor millia clamabant* 1010. Hebr. Translat. Apoc. 16. n.10.

mabant ante thronum Dei dicentes; vindica sanguinem nostrum qui effusus est,

1011. Gen.30.& 35. Rachel plorans filios suos, non quia pueri occisi fuerant filij Rachelis; *Quia Rachel genuit duos filios, scilicet, Ioseph, & Benjamin*, Genes. 30. & 35. *Isti autem qui interficiebantur teste Abulense erant de filiis Iuda, & Iudas erat filius Lia*, Genes. 29. *Propter hoc Bethlehem erat de tribu Iuda, vt patet in littera, & Messias, quem intendebat occidere de tribu Iuda erat, & de semine Dauid, & de vrbe Bethlehem. Dicuntur autem isti pueri filij Rachelis, quia sepulta erat iuxta Bethlehem vrbem*, vt patet Genes. 25. & 38. Et ob hoc Rachel videbatur mater puerorum occisorum, & noluit consolari, id est, noluit à fletu cessare, quia non sunt, id est, quia occisi sunt, & de malo irreparabili, non potest inueniri consolatio congrua, cætera in quæstionibus patebunt.

Gen.29.

Gen.25. & 38.

VERSIONES variæ secundum sensum nostræ vulgatæ.

Vulgata editio.	1.	Tunc Herodes videns, quoniam illusus esset à Magis iratus est valde.
Translatio Syriaca.	2.	Tunc Herodes quum videret à Magis illusum esse vehementer excanduit.
Abulensis in Matth.	3.	Cum cognouisset Herodes, quod Magi non seruauerant veritatem, valde iratus est.
Translatio Vatabli.	4.	Cum cognouisset illusum sibi esse à Magis.
Caietanus in Euang.	5.	Facto non intentione illudendi, fefellerunt ipsum, & iratus est valde.

DIFFICVLTAS I.

Quare iratus est Herodes, & an iuste iratus sit?

Quare iratus est Herodes, & an iustè iratus fuerit?

1012. Abul.q.67. in Matt.2. 1. Responsio est Abulensis q.67. qui ait, *Quod sine causa & ratione iratus est Herodes; nam valdè optauerat occidere Messiam, quem Magi adorare volebant.* Quasi diceret, iratus est, quia putabat non posse inuenire illum puerum, & ideo pro re iniusta iratus est; quia quid iniustius quàm quærere innocentem infantem ad occidendum eum?

1013. Chrysost. sup. Matth. 2. Responsio est Chrysostomi super Matth. in Catena, qui ait, *Postquam paruulus Iesus Magos suo imperio subiugauit, non potestate corporis, sed gratia Spiritus irascebatur Herodes, quia quos ipse sedens in throno suadere non potuit; his Iesus paruulus placuit in præsepio iacens. Deinde contemnentes eum Magi addiderunt causas doloris.* Quasi diceret, addiderunt causam doloris magi Herodi, sed non iustam, sed illam quam sua impietate, & superbia suis manibus sibi accipiebat. *Causa doloris Herodis.*

3. Responsio Abulensis q.65. qui ait: *Quod Magi nullam dederunt Herodi rationabilem causam irascendi; quia etiamsi promiserant Herodi redire ad ipsum, siue renuntiare de puero, & non fecerunt; tamen non peccauerunt; imò peccassent, si rediissent ad Herodem, vt nuntiarent ei de puero; quia hoc vetuit illos Deus in somnis, per Angelum ne redirent ad Herodem.* 1014. Abul.q.65.

4. Responsio est Sancti Isidori in Abulensi citati, qui ait, *Quod Herodes sua malitia iratus est, & absque iusta occasione; quia etiamsi Angelus non iuberet ex parte Dei Magos, quod non redirent ad Herodem, sed propria sua auctoritate non redissent, poterant imo tenebantur, quia in malè promissis, inquit Isidorus, scinde fidem, & licet à principio Magi promiserunt redire ad Herodem, postea benè informati*, quod volebat occidere puerum, per se debebant talem occasionem euitare. 1015. Isidor cit. in Abul. q.65. *Male promissa non adimplenda.*

5. Responsio fuit Alberti Magni, qui ait: *Hic Herodes illusor fuit; ideo omne quod ad vocem malitiæ suæ, non obtemperauit, illusionem reputauit.* Quasi dicat, vim vi repellere licet. Et si ipse Herodes volebat illudere Magos, ipsi illuserunt ipsum, & ipse se fefellit, & gladio suæ malitiæ iratus vulneratus est. 1016. Alber. Mag. in Luc. *Vim vi repellere licet.*

6. Responsio est Chrysologi ser.152. *Videns Herodes, quia illusus esset à Magis, dolet impietas se illusam, dilatam se crudelitas furit, fremit dolositas se deceptam, & in se fraus reuersa colliditur.* Quasi dicat, querelas proferr semper insanus, & de aliis dicit, quòd ipse meditabatur, aliis nocere præsumens captus in rete, furit, & sine ratione irascitur. 1017. Chrysolog. ser.152.

7. Responsio est Glossæ, quæ ait, *Verisimile est, quod cum Herodi nihil renuntiatum esset à Magis, credidit illos fallaci stella deceptos esse, & ideo ad se non esse reuersos, & ideo tamdiu quieuit à pueri inquisitione. Deinde vulgatis his, quæ in templo acciderunt furore incensus dedit decretum occisionis puerorum.* Quasi dicat, faciles Reges signa cælorum quæ contra eos ostentant iram Dei parui pendunt, & sanctis viris non credunt, sed de hoc latius postea. 1018. Glossa ord. in Matth.2. *Signa cælorum non paruipendenda.*

8. Responsio nostri Lyrani: *Iratus est Herodes timens principatum suum perdere; & ideo tunc occasione ipsius voluit omnes pueros perdere, sed fuit impeditus ab executione huius facti; quia citatus est ad curiam Romanam ad petitionem suorum filiorum ipsum accusantium, & ideo non fuit ausus tunc pueros interficere ne cum aliis facinoribus suis accusaretur de tanta crudelitate, & tandem reuersus post ferè duos annos, & confirmatus in Regno, tunc perfecit, quod decreuerat super crudelitatem mortis innocentium.* 1019. Lyra. noster sua in Gloss. *Herodes accusatus.*

9. Responsio Glossæ: *Verisimile est, per annum, & quatuor dies à natiuitate Christi Herodem in pueros desæuisse, quod forsitan ideo distulit*, quia Romam profectus est propter causas à Lyra iam repertas. 1020. Glossa.ord. in Matth.

10. Responsio Sancti Leonis serm.2. de 1021. S.Leo ser.2.

de Epiph. de Epiphania: *Recolens tempus, quod indicauerant Magi in omnes Bethlehem pueros rabiem crudelitatis effudit, & cæde generali ciuitatis illius in æternam gloriam transituram trucidat* Furor ambitiosus terribilis. *infantiam.* Quasi dicat, *furor illis sicut aspidis* Ps.57.n.5. *surdæ, quæ non exaudiuit clamores innocentium, sed ad cœlum vox eius peruenit.* Et de simili ita, & furore, quæ maior causa quam timor inanis de Regno amissuro.

DIFFICVLTAS II.

Quare occidit Herodes pueros in finibus Bethlehem?

QVæritur, cur si Messias, scriptum erat, quod in Bethlehem esset nasciturus, occidit Herodes pueros, qui erant in omnibus finibus eius?

1022. Abul.q.79. in c.2.Matt. In finibus Bethlehem, id est, en las alquerias, granjas, o casas del campo. 1. RESPONSIO sit Abulensis quæst.79. in Matth. 2. qui ait, *Quod Bethlehem secundum consuetudinem Hebræorum habebat territorium, in quo essent vineæ, & agri vrbis, & in his agris erant aliquæ paruæ congregationes domorum, quæ vocantur in scriptura villulæ, & in Hispania vocantur Granjas, ò alquerias? nam illi, qui in vrbe habitabant, habebant istas domos, & manebant aliquando in ciuitate, aliquando in his domibus; & propter hoc iussit occidere Herodes in finibus Bethlehem pueros, ne fortè in villulis natus esset Messias.*

1023. Rabbanus in Catena. S.Thom. 2. RESPONSIO est Rabbani in Catena Sancti Thomæ, qui ait, *Non est autem contentus Herodes vastatione Bethlehem, sed adiacentium locorum, neque vllam misericordiam ætatis habuit à filio vnius noctis, vsque ad filium duorum annorum, quin omnes occideret.*

1024. Chrysost. super Matt. 3. RESPONSIO est Chrysostomi super Matth. qui ait: *Sicut enim bestia vulnerata, quidquid oculis eius occurrerit, quasi auctorem sui vulneris dilaniat: Sic Herodes delusus à Magis iram suam super paruulos diffundebat.* Vindicta Regum horribilis. Quasi dicat, non fuit contentus Herodes quærere in Bethlehem innocentes, sed sicut bestia, vel taurus sagittis plenus, quærebat in finibus, & villulis Bethlehem, quem laniare cupiebat.

1025. Aug.ser.1. Innocent. 4. RESPONSIO est Augustini serm. 1. innocentium: *Prophanus hostis, nunquam Beatis paruulis tantum prodesse potuisset obsequio, quantum profuit odio: nam quantum contra eos iniquitas abundauit, tantum gratia benedictionis effulsit.* Quasi dicat, ex abundantia Chrysost. citat. malitiæ cordis os loquebatur Herodis, vt in finibus mundi crudelitatem ostenderet, si non timeret occidi à parentibus puerorum. Ira Regum terribilis. Vnde dicit Chrysostomus in Matthæum: *Ira enim Regum magna, & inextinguibilis est.*

1026. Interlin.in Matth.2. 5. RESPONSIO sit Interlinealis, quæ ait: *In omnibus finibus Bethlehem occidere iussit infantes, vt in tanta multitudine latere non posset.* Vnde Glossa ait, *figurat mors paruulorum passiones omnium Martyrum, qui paruuli similes, & innocentes occisi sunt, qui non in Iudæa tantum, sed in omnibus finibus eius, quia vbique passi sunt ab impiis quos significat Herodes.* Quasi dicat, timenda est Ira & mala voluntas fugienda. malorum persecutio, quia non est locus in finibus ciuitatis, in quo non quærat vindictam sumere. Sed de hoc ad mores postea.

6. RESPONSIO Glossæ, *Quam citò* 1027. Glossa ord. in Matt.2. *Christus apparuit in mundo, incepit in eum persequutio, quæ figurauit persecutionem Sanctorum. Et dum infans quæritur, infantes occisi sunt, in forma martyrij nascitur vbi infantia Ecclesiæ dedicatur.* Quasi dicat, non miretur quis, si ab incunabulis persecutionem patiatur; quia primitiæ persecutionis Christus fuit, vt in omnibus finibus terræ consolationem fidelibus suo exemplo relinqueret. De quo latius postea. Ab incunabulis aliqui persecutionem patiuntur.

DIFFICVLTAS III.

Quare à bimatu, & infra occisi sunt innocentes?

QVæretur, quare à bimatu, & infra tanta, & crudelis occisio facta est?

1. RESPONSIO sit Abulensis, qui ait, 1028. Abul. q.71. in Matt.2. *Bimatus est ætas duorum annorum, sicut trimatus est ætas trium annorum; & trimus habens ætatem trium annorum. Sic accipitur, cum dicitur Abraham*, Genes. 15. num. 9. *Sume* Gen.15.n.9. *mihi vaccam trimam, & capram trimam.* Dicitur autem quod Herodes occidit pueros à bimatu, & infra; quia tunc quando credidit illusum à Magis transierat biennium ab ortu stellæ, & credebat Herodes natum esse puerum, quando stella apparuit, & non antea; nec post. Impij suis machinationibus conturbantur.

2. RESPONSIO est Iacobi de Borragines citati in Abulensi, qui ait, *Quod à bi-* 1029. Iacob de Borrag.cit. in Abulen. q.71. *matu, & infra, idem est, ac inter biennium, & quinquennium, & minores bimatu nullos occideret.* Et probat hanc opinionem; *quia quædam ossa innocentium reperiuntur ita magna, quod impossibile, quin huius dictæ ætatis essent.*

3. RESPONSIO est Glossæ, *Ideo à* 1030. Glossa.ord. in Matt.2. *bimatu, vt sicut præoccupauerat Herodes fines ciuitatis; ita & præoccuparet alium annum. Ideo etiam à bimatu, quia timebat, ne puer, cui famulabantur, paulo supra ætatem, vel infra speciem sibi conformaret.* Quasi dicat: considerabat Herodes, quòd puer, cui stella seruiebat in natiuitate eius, si cresceret quomodo faueret illi, & imperia mundi subiaceret *sibi*.

4. RESPONSIO Lyrani, *A bimatu & in-* 1031. Lyran sua in Glossa. *fra, qui duo anni transierant ab ortu stellæ, & à Magorum inquisitione.* Quasi dicat, bimatus, id est, duo anni transierunt à natiuitate Christi vsque ad vltimam occisionem innocentium. Quia vt diximus, citatus fuit Herodes vt Romam adiret, & inquirendo Magos, & tempus itineris bimatu transierunt.

5. RESPONSIO

1032. *August. ep. 28. Innocentes verò martyres Christi.* 5. RESPONSIO est Augustini epist. 28. qui ait, *A bimatu non frustra infantes illos, qui cum Domino nostro Iesu Christo ab Herode necandi quærerentur occisi sunt in honorem martyrum receptos commendat Ecclesia.* Quasi dicat, propter Christum pueros innocentes à bimatu natos quærit, vt occidat Tyrannus anxius, & iustè honorantur ab Ecclesia vti martyres, qui à bimatu persecuti sunt propter Christum.

1033. *Beda in homil citat. in Catena. S. Thom. Christus non aufertur à corde martyrum.* 6. RESPONSIO Bedæ in Catena Sancti Thomæ, qui ait, *In hac morte puerorum omnium Christi martyrum pretiosa est mors designata; qui bimi occisi sunt doctrina, & operatione perfectos indicat; qui vero infra simplices, quod illi quidem occisi sunt, & Christus euasit: insinuat corpora martyrum ab impiis posse perimi, sed Christum ab eis non posse auferri.*

DIFFICVLTAS IV.

Quare in Rama audita est vox Rachelis.

QVæretur, quomodo in Rama audita est vox Rachelis plorantis filios suos?

1034. *Abul. q. 72. in Matth. 2. Marin. Ven. lib. 6. de terra sancta. Brocard. Theut. ibi.* 1. RESPONSIO aliquorum Auctorum, quos Abulensis citat, & non sequitur quæst. 72. in Matth. *Asserentium, quod licet ploratus esset solum in Bethlehem, & in finibus eius auditus est; tamen in Rama, quia erat locus propinquus Bethlehem, quia sunt quatuor leucæ de Bethlehem vsque ad Rama,* vt Marinus Venetus testatur libr. 6. de terra Sancta, & Brocardus Theutonicus. Quasi dicat, quod per hyperbolem exaggerata est lamentatio matrum innocentium quatum lamentationes, & voces per quatuor leucas auditæ sunt.

1035. *Hieronym. in Matth.* 2. RESPONSIO est Hieronymi super Matth. qui ait: *Cum autem dicitur in Rama non putemus loci nomen esse, quod est iuxta Gabaa. Sed Rama excelsum interpretatur, vt sit sensus, vox in excelso audita est longè, latéque diffusa.*

1036. *Chrysost. in Matth. Eccl. 35. n. 21. Voces lamentabiles mouent.* 3. RESPONSIO Chrysostomi super Matth. *Quoniam vox de morte innocentium mittebatur, ideo in excelso audiebatur, secundum illud vox pauperis penetrat nubes,* Quasi dicat, Euangelista sanctus, vt horrore crudelitatis impleret auditorem, dixit vox in cœlo excelso audita est.

1037. *Caietan. in Euang. ad c. 2. Matth.* 4. RESPONSIO Caietani, qui ait, *Textus ille perspicue loquitur de captiuitate tribuum decem, quæ appellatur Ephraim, propterea introducitur vox Rachelis plorans filios suos; quoniam Ephraim ex Rachele descendit. Mystice autem dicitur Rachel mater istorum innocentium; quia sepulta est iuxta Bethlehem,* vt patet Genes. 35. (*Genes. 35.*) Quasi dicat sensus litteralis huius loci Hieremiæ de lamentationis voce propter captiuitatem decem tribuum Israël intelligendus est; mysticè autem de morte innocentium. Sed hoc non approbo; quia ad litteram debet locus intelligi de nece puerorum, vt ex Abulensi supra probaui (*Abulens. cit. suprà.*); quia duplex sensus litteralis de vno loco potest esse, tanquam de figura, & de figurato. *Duplex sensus litteralis de eodē loco.*

1038. *Glossa ord. Auctoris mens.* 5. RESPONSIO Glossæ *Exaggerat, vt hyperbolicè Rachel iam mortua dolens affectu filios iā flere dicatur, vnde per hoc de Chaldæis historia texitur, quod similis esset; quia à Chaldæis Iudæorum facta fuit vastatio, sed melius reuelante per Euangelistam Spiritu, Prophetia de nece puerorum accipitur. Dicit enim, quod tunc completum est quod dictum est.* Quasi dicat; quia etsi ad imminentem captiuitatem sermo Propheticus respicit; tamen in eo sicut in vmbra futura veritas cædis infantium litteraliter pronuntiatur; quia de vno loco scripturæ duplex sensus litteralis potest esse. *Litteralis sensus de puerorum nece. Hierem. 31.*

1039. *Lyran. sup. in Glossa. Hierem. 31. n. 13.* 6. RESPONSIO Lyrani nostri, *Rama aliquod est nomen proprium; hic autem nomen commune significatur, id est, excelsum,* vt patet Hierem. 31. *Vox in Rama audita est.* Quasi dicat, *hic de vocis tristitia loquitur Euangelista, sicut, & Propheta Hieremias.*

1040. *Abul. q. 72. in Matth.* 7. RESPONSIO Abulensis quæst. 72. in Matth. qui ait, *Quod Rama, est ciuitas, quæ distat, quasi duabus leucis à Hierusalem; sed non loquitur Propheta nisi de communi nomine.* Quasi dicat, in excelso audita est vox Rachelis plorantis filios suos, quia cœlum audit clamores pauperum à Tyrannis oppressorum. De hoc ad mores latius postea. *Clamores pauperum Deus exaudit.*

DIFFICVLTAS V.

In quo distinguuntur ploratus, & Vlulatus?

QVæritur, quare Hieremias cap. 31. diuisit ploratus, & Vlulatus?

1041. *Abulens. in exposit. litt. Matth. 2. Vlulare propriè est cum signis exterioribus.* 1. RESPONSIO est Abulensis in expositione litteræ Matthæi 2. qui ait: *Ponitur ploratus, & vlulatus, quia vlulare differt à ploratu; complorare consistit in emissione lachrymarum; vlulare vero in quibusdam vocibus funestis, & terribilibus.* Quasi dicat, plorare potest aliquis cum modestia, & mensura faciei: at vero vlulare, non potest nisi exterioribus signis lamentationis, quæ aliquando mouent pectora saxis duriora.

1042. *S. Thom. in Ps. 2. n. 1.* 2. RESPONSIO sit Sancti Thomæ, *Ploratus proprium est hominis rationalis: Vlulare vero animalis brutalis, vnde scriptum est, Quare fremuerunt gentes.* Psalm. 2. num. 1. *Et fremere, & vlulare bestiarum est proprium.* Quasi dicat Rachel, non solum vt rationalis mater crudelitatem innocentium occisorum plorauit, sed vlulauit vt fera crudelis, vt prouocaret bestias feras ad vindictam tantæ crudelitatis, de quo ad mores postea. *Animalia vlulant, & fremunt.*

1043. *Chrys. super Matth.* 3. RESPONSIO Chrysostomi super Matth. *Quod autem dicitur ploratus fletum paruulorum ostendit, quod autem dicit vlulatus matrum significat lamentum.* Quasi diceret, in paruulis mors faciebat finem doloris; in matribus autem semper per memoriam vlulatus remanebant gemitibus lugubris mixti.

1044. *S. Augustin.* 4. RESPONSIO sit Sancti Augustini de

de quæst. noui & vet. testam. quæ st. noui & veteris testamenti, qui ait: *Rachel filios suos plorauit, quoniam filios Sororis suæ, (id est Liæ,) vidit occisus, vt æternæ vitæ, heredes existerent: Cui enim aliquid aduersum euenit ex felicitate alterius, infausta sua miseriis luget vlulatibus.* Quasi dicat, isti infantes qui occiduntur, erant de filiis Iuda, & Iudas erat filius Liæ Genes. 29. & Bethlehem erat de tribu Iuda: Vlulata est igitur Rachel filios Liæ sororis suæ, & infausta propria ex fælicitate aliena luget more Sanctarum sororum.

Genes. 29. *Calamitates alienas verè consanguinei lugent.*

1045. Intelin in Glossa. 5. RESPONSIO sit Interlinearis in glossa, *Ploratus, & vlulatus multus, quia longè, latèque resonat planctus, & vsque ad Deum peruenit.* Quasi dicat, tot, tantaque mala Tyranni multiplicant, quot gemitibus, & vlulatibus inenarrabilibus oppressi iusti clamant ad cœlum, & tandem in excelso audiuntur querelæ eorum, & flagella contra tyrannos Deus prouidit, vt contingit Herodi, vt in sensu morali referam.

Gemitus cælis penetrant.

DIFFICVLTAS VI.

Quare dicitur, & noluit consolari, quia non sunt?

QVæretur, quare noluit Rachel consolari, quia innocentes non sunt?

1046. S. Rhemig. in catena S. Thom. 1. RESPONSIO sit Sancti Rhemigij in Catena Sancti Thomæ, qui ait: *Assumpsit autem Sanctus Euangelista ad exaggerandam magnitudinem fletus, & ploratus, vt diceret etiam Rachelem mortuam plorasse filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.* Quasi dicat, tanta & tam grandis fuit crudelitas Herodis, vt mortua Rachel lamentata sit in altera vita, neque consolationem accepit, quia non sunt in mundo viuentes.

Crudelitates Tyrannorum resonant in perpetuum.

1047. S. Hie. ou. in catena S. Thom. 2. RESPONSIO Sancti Hieronymi in Catena, *Hoc habet duplicem intelligentiam, siue quod eos in æternum mortuos existimaret, siue quod se consolari nollet, de his, quos sciuit esse victuros. Vt sit sensus noluit consolari, quia non sunt, id est, noluit consolari de hoc quod non essent.* Quasi dicat, non est consolatio vbi est existimatio de pœna, & morte æterna. Sed non sic Rachel; sed quia innocentes victuros in æternum sciebat, de morte filiorum innocentium noluit consolationem recipere, quia non erat necessaria.

Consolationes innocentium non sunt in hoc sæculo.

1048. Abulens. in exponit. 2. Matth. 3. RESPONSIO est Abulensis vera litteralis, qui ait, *De malo, quod reparabile est potest homo recipere consolationem propter spem, vel propter actualem reparationem, quæ aliquando fiet; tamen occisis paruulis nulla erat reparatio, quia iam non erant; ideo noluit consolari Rachel, cessando à fletu.* Quasi dicat, noluit consolari, quia non est vestigium consolationis, vbi mortua est res amata. Et si aliqua consolatio est, per luctus, & ploratus reperitur, quia cor requiescit, flendo, & suspirando.

Fletus requies est cordis.

1049. Glossa in Matt. 2. Ioan. c. 16. 4. RESPONSIO Glossæ, quæ ait, *Plorat Ecclesia, & non vult consolari hic; quia filij sui non sunt de hoc modo: Vel plorat, quia dum parit tristitiam habet.* Vnde dicitur Ioannis 16. *Vos plorabitis, mundus autem gaudebit. Sed additur consolatio, tristitia vestra vertetur in gaudium.* Quasi dicat, Ecclesia martyres plorans: & si ploratus, & vlulatus naturales sint, cum Deus ad se suos vocat, tamen consolari non vult, quia non sunt in hoc sæculo, sed quia viuunt in æternum, & regnant cum Deo, pro quo mortui sunt: ideo Interlinealis in Matth. 2. ait, *Rachel noluit consolari, eo modo, vt innocentes in mundo reuocarentur.*

Pro defunctis lachryma fundenda sunt.

Interlin. Glossa.

TRACTATVS

TRACTATVS XXX. AD MORES, In Caput II. Matthæi,

De Nece innocentium.

DIFFICVLTAS VII. ad mores.

Quare iratus est Herodes, & an iuste iratus sit?

1050. QVÆRETVR, qua ratione Herodes, & qua causa iratus est?

Abul.cit.in littera. 1. RESPONSIO est Abulensis, citati in littera, qui ait, quod absque iusta causa iratus est, quia solum quærebat Messiam, vt interficeret illum, *Ne sicut Reges sibi dixerant, regnaret.*

1051. Oleaster in Exod.c.1. n.16. Translat. Pagnin. Interrogat Oleaster, *Quare cum Pharao tam crudeliter iratus esset propter multiplicationem filiorum Israël præcepit obstetricibus, vt masculos infantes, occiderent in partubus mulierum Israëlitarum?* Et respondit, ex tráslatione Pagnini, *Vt cum veniret bellum extincti essent.* Exod.c.1.n.16. Et addit Oleaster, *Acutè considera quæso quibus armis, quibus mæniis Regum, & eorum quibus militibus futuro bello occurrere voluerit iste Rex, nempe occisione innocentium.* Quasi dicat, qui arma polire debuit, ciuitates mæniis cingere, milites, & globos parare in vnum, facinus de necandis pueris coniurat. Et ab ira placatus est tali crudelitate, idem hodie pro nostris culpis contigit: nam ira Regum, & eorum priuatorum plectuntur innocentes subditi gabellis, impositionibus, & tributis necessariis ad bella, quibus fame, & persecutionibus innumerabiles innocentes pereunt, vt adimpleatur quod scriptum est, *Quidquid delirant Reges plectuntur Achiui*, & nulla alia ratione iratus est Herodes nisi propter deliria sua. *Deliria priuatorũ innocentes soluũt.*

1052. S.Isidor.in litt.cit. 2. RESPONSIO est Sancti Isidori in littera citati, qui ait, *Quod in malè promissis scindenda est fides.* Et sic tres Reges Magi non debuerunt redire ad Herodem; neque ipse iustè irasci, quia non redierunt.

1053. Origen.cit. in littera. Luc. 13. n.32. Interrogat Origenes, *Quare Herodes vocatur à Domino vulpes: dicite vulpi illi?* Et respondit: *quia sicut Vulpes astuta, & fraudulenta est, vt agnos totius gregis occidat. Sic Herodis vultum intuere, & videbis iam placidum, iam callidè fictum, iam tristem, iam furiosum, iam gaudentem iam iratum, & tandem tot, in eo videntur esse persona, quot mores, cum quo nullatenus fides seruanda est, quia non est vnus homo; Sed duplex, quia frangenti fidem fides frangenda est, & semper seruanda diuina.* *Frangenti fidẽ fides frangatur eidem.*

1054. Oleaster.in Gen.c.39. n.20. Interrogat Oleaster, *Quare Patriarcha Iudas ad nurum suam pro re illicita hœdum misit* Genes. 39. num. 20. Et respondit; *Quia omnibus personis fides seruanda est.* Quasi dicat, ex promissis redditur debitum. At Herodi qui callidè, & astutè volebat occidere Messiam, & Regibus illudere, & fallere non erat fides seruanda etiamsi Angelus non præciperet eis, quod non redirent ad Herodem. *Principes mundi non habent verbi veritatem.*

1055. Glossa ord. 3. RESPONSIO fuit Glossæ, quæ ait, *Credidit Herodes fallaci stella illusos esse Magos, & quieuit; cum vero promulgata sunt prodigia, quæ in templo cum puero Iesu acciderunt, iratus est, & crudelitatem opere compleuit.*

1056. Abulen.in lib.1.Reg. c.2.n.34. Interrogat Abulensis, *Quare Eli non credidit, & si credidit, quare non emendauit filios suos, de quibus reuelatum est illi.* 1. Reg. cap. 2. *Hoc autem tibi erit signum, quod venturum est duobus filiis tuis Ophni, & Phines, in die vno morientur ambo?* Et respondit: *quia vltimum flagitium alicuius Regni est, quando portenta, & prodigia cælorum, & reuelationes Sanctorum virorum vilipendunt Potentes, & Principes imò quando in furorem conuertuntur cum futura flagella, nuntiantur.*

1057. Chrysost. hom. 11. ad popul. Vnde Chrysostomus loquens de supplicio Adæ ait, *Quod in morte Abelis incepit, vt inde dolorem, & tristitiam culpæ vniuersalis inciperet sentire. Considera Dei prouidentiam*, inquir Chrysostomus homil. 11. ad populum. *Considera Dei prudentiam non ipsum mori primum permisit, sed hoc eius filium pati, vt ante oculos tabescens corpus intuitus, & marcescens; magnam ex hoc aspectu Philosophiæ disciplinam caperet.* Quasi dicat, præsagia, & prodigia qualia sunt ante oculos mortem filij iuuenis, & filiorum non sentire; neque ex eius intuitu vitam emendare vltimum præcipitium miseris, & interitus regni est vt Herodi accidit, qui præsagia stellæ vilipendens in furorem versus est, & adeò vehementer punitus est, vt statim referam. *Præsagia & reuelationes Sanctorũ vilipendere flagitium vltimum est.*

1058. S. Leo cit.in littera. 4. RESPONSIO fuit Sancti Leonis citati qui ait, *Recolens tempus, quod indicauerant Magi in omnes Bethlehem pueros rabiem effudit.* Quasi dicat, sciscitabatur Herodes sapientes, & scribas tempus stellæ, quod Magi inditauerant,

indicauerant, vt ex eorum sententiis plus in furorem contra innocentes ardebat.

1059. Oleaster in Exod.c.1. n.10. Interrogat Oleaster, *Quare vocauit Pharao sapientes vt populum Dei aggrauaret operibus luti, & lateris.* Nam vbi vulgata legit, *Venite, sapienter opprimamus eum.* Exod.1. n.10. *id est, populum Dei*, legit Pagninus; *affer, sapientissimus in eum?* Et respondit Oleaster, *vocant astuti malitiam suam maximam sapientiam, vt eos nunc mundus sapientiores arbitratur, qui astutiores, & malitiosiores fuerint.* Quasi dicat, ista sunt astutorum consilia impia cum Dominus doceat non esse mala propter bona facienda & dum publicum bonum augere volunt, ipsum minuunt. *Et aduerte hic* (addit Oleaster) *qualiter Tyranni, vt malis cogitatis medeantur mala præsentia perpetrant.* Quasi dicat, non esse malo alio, præsertim maiori occurrendum, vt Dauid, qui adulterium homicidio voluit operire, & Herodes timorem amittendi regnum innocentium morte, sicut & conseruationem aliorum Regnorum oppressionibus innocentium subditorum, & consiliatij, qui astutia, & arbitrio suo super hoc Regibus consilium dant, vocantur sapientes, quia Rempublicam destruunt.

Transl.Pag. — 2.Reg. — *Ministri astuti sapientes vocantur.*

DIFFICULTAS VIII. ad mores.

Quare in finibus Bethleem occidit Herodes innocentes?

1060. QVæretur, quare etiam in finibus Bethleem Herodes innocentes occidit?

Abul.citat. 1. RESPONSIO Abulensis citati in littera, qui ait, *Quod erat Hebræorum consuetudo sicut & omnium nationum habere domus vbi congregabantur fructus terræ; quæ in Hispania, granjas, vel alquerias, vel aldeas vocantur*, & malitia Herodis tanta fuit, quod ne fortè esset in finibus Bethleem natus Messias, ideo cladem ibi fecit. Sed interrogo quare non Bethleem, & villas, vel confines eius annihilauit, sed innocentium vitas? Forsitan, quia vt Tyrannus Rex diuitias plus quam vitas innocentium æstimabat.

Auctoris dubium.

1061. Oleaster in Exod.21. n.12. Interrogat Oleaster, *Quare in lege Domini.* Exod. 21. n. 12. *præcipiebatur, quod qui ferro perimeret, ferro periret*; & nihilominus si Dominus seruum suum occidebat, præcipiebat lex, non subiacebit pœnæ capitali, *quia pecunia illius est*, n.21. Et respondit, *fuit hæc lex tam mitis, quia raro quis seruum suum occidit.* Quasi dicat, ita potentes (vel vt clarius dicam) Tyranni, ita diligunt pecuniam, & diuitias suas, quod tributis, & vexationibus occidunt seruos suos, vt videre est in partibus Indiarum, vbi crudeliter consumpti sunt Indi propter vexationes, & labores dominorum suorum, propter metalla argenti & auri, & volunt vitam innocentium perdere, & animas suas propter diuitias.

Indi consumpti sunt propter Tyrannos dominos ratione argenti, & auri.

1062. Chrysost. in litter. 2. RESPONSIO est Chrysostomi citati: *Sicut crudelis bestia vulnerata, quidquid oculis eius occurrit quasi auctorem sui vulneris dilaniat. Sic Herodes.* Vnde idem Chrysostomus

Idem hom. 4. in Matth. hom. 4. in Matth. ait: *Leonem quidem mitigas, reddisque tractabilem, furorem vero animi tui omni prorsus efficis leone sæuiorem.* Quasi dicat, quis horribilia aliquorum hominum audiuit, quod crudelitate, & feritate ita sint imbuti, vt beneficiis non blandiantur, sicut Saül, qui tantis à Dauid bonis operibus crudelior fiebat. 1.Reg.

1063. Philo Hebræus lib. de præmiis, & pœnis. Hinc Philo Hebræus lib. de præmiis, & pœnis, ait, *Turpe est, ac dedecorosum animalia venenis armata & carnium humanarum auida insatiabilia solitariaque non aspernari pacem; hominem vero suapte natura mite animal natum ad societatem, & concordiam peruicaciter sauire in vitam sibi similium.* Quasi dicat, ò Iudex iustus fortis, & patiens Deus quisquis tuam infinitamque patientiam non considerat, insanus est, amens est, quia Diabolus est, qui tales ac dissimiles effectus in omnibus operetur, cum videamus peruicaciter in innocentes Herodem sæuire, qui vitam sibi similem habebant; & natura alios tam amatores fratrum suorum ita producat, quod sanguinem suum, & vitam pro amore proximorum effundant. *O quam iustè adimplenda est sententia Spiritus Sancti contra istos Principes in sæculo potentes, vel insolentes, crudeles contra subditos innocentes: potentes potenter tormenta patientur.* Quia vt inquit Chrysostomus, *sunt tanquam bestia vulnerata, quæ quidquid oculis eorum occurrit dilaniant, vel ad voluptatem consequendam, vel ad vindictam impetrandam, quia saginati vitij & pinguedine voluptatum repleti, fremunt ad vindictam innocentium, & fremere proprium bestiarum est*, teste D.Thoma. Sap.c.6.n.7. Chrys.citat. S.Thom. in Ps.2.

1064. August.cit. in littera. 3. RESPONSIO S. Augustini in littera citati: *Nunquam prophanus hostis tantum sanctis paruulis obsequio prodesse potuisset, quantum profecit odio.* Quasi dicat, non immerito Tyrannos peruersos, & incorrigibiles permittit Deus in mundo viuere, sed vt corrigantur, vel vt per illos sancti exerceantur.

1065. Idem ser.96. de diuers. Interrogat S.Augustinus serm.96. de diuersis, *Quare lapides, quibus lapidauerunt Iudæi Stephanum illi dulces fuerunt?* Et respondit, *quia sua persecutione, & vi & impetu ianua cæli Stephano aperta sunt, & vidit gloriam Dei.* Quasi dicat, *quod quo plus corda Iudæorum contra Stephanum crudelitatem exercebant, eo vtiliter, & fructuosius ei seruiebant*, quia vt Iob dixit, c.37. n.18. *Cæli qui solidissimi sunt quasi ære fusi sunt.* Iob c.37. n.18. Vnde concludit Augustinus, *cum cæli ianuæ aperirentur Stephano ipsas Iudæi mente claudebant.* August.cit. Quasi diceret, crudelitates, quas exercebant portas cœli Stephano aperiebant; quia impij in mundo sunt, vt per illos sancti exerceantur. Vnde Herodes magis odio profuit innocentibus, quam si vllo alio obsequio indicibili famularetur. *Persecutionibus crescunt iusti.*

1066. Gloss ordin. cit. 4. RESPONSIO Glossæ, *In finibus Bethlehem innocētes occisi sunt, quia vbique Martyres pro Christi nomine à Tyrannis infatigabiliter passi sunt, & vsque ad finem mundi patientur.* Quasi dicat, homines crudeles, & peccatores obstinati, peiores diabolo sunt; quia iste aliquando cessat à persecutione iustorum, peccator vero obstinatus nunquam quiescit à malo, semper vigilans, & dormiens, tacens, & loquens semper peccat loquutione, vel opere, vel cogitatione, vel inductione, & desiderio pessimo. *Impij nunquam cessant peccare.*

1067. Ambros. in Lucam c.4. Interrogat S.Ambrosius, Quare de Diabolo, dixit

Luc.4.n.13. dixit Euangelista Luc.4.n.13. *quod recessit ab illo (idest Christo) vsque ad tempus?* Et respondit, *vides ipsum Diabolum non esse in studio pertinacem & cedere solere vera virtuti; quia si inuidere non desiderat, tamen instare formidat.* Quasi dicat Diabolus, si non amore virtutis, saltem timore pœnæ, & ignominiæ ab externo opere malo coërcetur: Peccatores vero obstinati, neque timore Dei, neque verecundia humana, neque propter pœnam inferni & mortis à peccatorum fraudibus cessare volunt, & propter consuetudinem ludi, & à cartarum pictarum abusione Dæmones implorabunt, & propter pecunias animas suas Diabolis perpetuo seruitio adoptabunt, & hoc diu, noctuque incessanter peccando, quando & ipsa legio Dæmoniorum fessa
Matth.2. demonstratur, & hi sunt similes Herodi, qui occidunt innocentes, non solum in Bethlcem, id est, in dumo panis, id est, in Ecclesia Dei, sed in finibus eius, quia si viuerent vsque ad finem
Mors repentina timēda. mundi, non cessarent à peccatorum funibus ligari, vnde repente multoties moriuntur, quia
Gennad. Hierosolymit. Archiepiscop. misericordia Dei est, inquit Gennadius Archiepiscop. Hierosolymitanus, *Quod moriantur, vt in inferno non tam crudeles pœnas patiantur, quia semper augent peccata, quo plus viuunt,* sicut
Exemplum cartis pictis ludentium. contigit amico, qui lucem extinguit, cum amicum suum incessanter perdere considerat, vt sic ludus finiatur.

DIFFICVLTAS IX. ad mores.

Quare dicitur, quod Herodes à bimatu & infra occidit pueros?

1068. QVæretur, quare à bimatu, & non à trimatu occisi sunt pueri innocentes?

Abul. citat. in littera. 1. RESPONSIO fuit Abulensis citati in littera, *Quod Herodes à bimatu, id est, à duobus annis præteritis computum fecit, quod stella apparuit Magis, & delusus fuit ab eis, & per integros duos innocentes occidit; quia semper, vt impius, & crudelis in malo crescebat.*

1069. Oleaster in Exod.c.1. n.11. Transl. Pag. Interrogat Oleaster, *Quare de Pharaone, & ministris eius dicitur*, Exod. 1. n. 11. *Posuerunt super filios Israel Principes tributorum*, sic legit Pagninus. Et respondit, *quia tales sunt tribulationes, & passiones sanctorum, vt in immensum crescant.* Quasi dicat, tribus modis conatus est
Impij in malo semper crescant. Pharao Israëlitas affligere famulatu duro in operibus vilibus, luti scilicet, & lateris, secundo marium suffocatione per obstetrices, tertio aperta iactatione in flumen, in quibus disce, quod quemadmodum sancti semper in bono proficiunt; ita impij continuo deteriores sunt.
2.ad Tim.3. n.13. Vnde Paul. ad Timoth.3. *Malos & seductores in peius proficere errantes, & in errorem mittentes, vt iam latè explanauimus.* Et in Herode confirmatur, qui à bimatu innocentes quæsiuit, & nunquam cessauit, sed creuit occidendo.

1070. Gloss. ordin. 2. RESPONSIO est Glossæ, *Quia timebat Herodes ne puer, cui famulabatur stella cresceret, & imperia mundi ei subiicerentur.* Quasi dicat,
Ingrati Principes seruitia præclara obliuioni tradūt. impius Rex cum timore conquaritur, neque rationem, neque seruitia subditorum respicit, sed omnia in furias conuertit. Vnde interrogo, *innocentes occisi non habebant parentes proceres, & nobilitate insignes, quibus præmia laborum suorum debita erant? Quare igitur tali crudeli munere & præmio mercedem acceperunt? Nulla alia credo ratione, nisi quia timidus & impius Rex, qui nemine persequente pauescit, remunerat vt Tyrannus bona malis.* Interrogat Oleaster, Oleast. in Exod 1.n.8. Transl. Pag.
Quare gesta tam præclara Ioseph in seruitium, & vtilitatem totius Ægypti, frumenta scilicet seruando, & famem septem annis reparando tam duris præmiis remunerata sunt in filios Israël? Et respondit; *quia surrexit Rex nouus in Ægypto qui ignorabat Ioseph.* Exod. 1. n. 8. Et addit, *parum erat gesta ignorare, nisi & personam notissimam non agnosceret.* Quasi dicat, hoc est munus, quod ex laboribus, & sudoribus suis acquiescunt, qui *Ingratitudo timenda.*
ingratis Principibus, & communitatibus inuidiosis, & barbaris inseruiunt, vt facilè tam ipsi, quam præclara eorum gesta perpetuæ obliuioni tradantur, vt patet in Herode Rege impio, & *Seruire hominibus labor inanis.*
ingrato, qui propter seruitia præclara suorum familiarium, & subditorum suos filios innocentes occidit.

3. RESPONSIO fuit Lyrani citati, qui 1071.
ait, *Quod bimatus fuit in itinere, & residentia, quæ à Senatu Romano Herode vocato consumpsit, & illæsus reuersus, quia muneribus benè se expediuit. Fecit inauditam crudelitatem.* Quasi dicat, Senatores Imperij audito Herode de adoratione Magorum puero Regi Israël facta timuerunt, & manibus alienis (Herodis scilicet) cladem puerorum tacitè permiserunt & ita perfecit opus peruersum inceptum. Lyran citati in littera.

Interrogat Oleaster, quare Pharao obstetricibus Hebræarum tam grande scelus de suffocatione innocentium præcepit, Exod. 2. n. 16. 1072. Oleaster in Exod.2. n.16.
dixit *Rex Ægyptius obstetricibus Hebrearum suffocate innocentes?* Et respondit, *volunt impij* Transl. Pag.
Reges, & potentes mala alienis manibus facere. Sed quid eis prosit ostendit Sanctus Dauid, 2.Reg.
qui cum Vriam gladio filiorum Hamon occidisset se innocentem arbitratur, sed non fuit: Sicut neque Pharao, qui obstetricibus necem infantium præcepit, & populus Romanus Herodi permisit, vt hinc discant Reges qui in abscondito manibus alienis homicidia faciunt zelotypiis, vel vindicta obcæcati, quod ante oculos Dei omnia aperta & nuda sunt. *Principes manibus alienis homicidia faciunt.*

4. RESPONSIO est Bedæ in littera citati: 1073.
Innocentes martyres insinuant, quorum corpora occidi possunt & perimi propter Christum; sed Christum ab eis non potuerunt separare. Quasi dicat, notum sit omnibus labores, & persecutiones propter Christum tolerantes; quod Ps.90.n.15. quamuis Christus impassibilis stat ad dexteram Patris sedens, quod non obliuiscitur suorum amicorum imo cum ipsis stat in tribulationibus. Beda citat. in littera.

Interrogat Oleaster, quare cum inter Aulicos Principes Pharaonis esset nutritus Moyses, 1074. Oleast. in Exod.c.2. n.11.
& in filium filiæ Regis adoptatus, dicitur Exod. 2.n.11. *Quod egressus est Moyses ad fratres suos, scilicet, oppressos luti, & lateris operibus?* Et respondit, *quia Moyses non est oblitus generis sui infimi, & laboribus afflicti iuuenis in aula Regia nutritus, vt doceat Aulicos, & Prælatos ex infimis eleuatos non obliuisci debere suorum.* Quasi dicat, discant, qui in sublimioribus constituti

Viliores sanguine obliuiscuntur suorũ sublimati.

constituti sunt labores, & dolores miserorum, maxime suorum considerare. Et hoc insinuat Beda quod à suis martyribus, & innocentibus non possunt Tyranni, vt Herodes Christum separate; quamuis corpus ab anima separent,

DIFFICVLTAS X. ad mores.

Quare vox in Rama audita est?

1075. QVæretur, an Rama sit nomen proprium, vel commune, vt iam diximus, vbi voces audiebantur?

Chrys. citat. in littera.

1. RESPONSIO est Chrysostomi citati in littera, qui ait, *Quoniam vox de morte innocentium mittebatur, ideo in excelso audiebatur.* Quasi dicat, ad eruditionem nostram, nemo seducatur, quia potens est existimans, quod in excelso voces afflictorum non audiuntur, & causantes id adeo crudeliter puniuntur, quoniam voces innocentium in excelso tale flagitium contra Herodem excitauerunt, vt refert Eusebius lib. 1. Historiæ cap. 8. his verbis: *Cum post insidias Saluatori nostro, & aliis infantibus factas, cælitus inuecta plaga Herodem ad extremum vsque spiritum afflictaret. corpus eius (vt Iosephus refert) morbus inuasit diurnus, ignis quidem lentus inerat, non tantum conflagrationem in superficiem corporis agentem prodens, quantum intrinsecus crescens operabatur in centrum. Auiditas inexplicabilis cibi semper inerat, nec tamen satietas vnquam rabidis incitata faucibus præualebat implere ingluuiem, intestina interius vlceribus tabida putrefiebant, doloribus quoque colli sæuissimis cruciabatur. Humor liquidus, ac luridus erga pedes luridos oberrabat. Similis quoque illi circa pubem inerat afflictio, sed & pudenda ipsa putredine corrupta scatebant vermibus; spiritus quoque incredibilis erecta lentigo (quæ fuerat satis obscœna) diri fætoris, & anhelitus respiratione creberrima.* Hæc Eusebius, vt discant Reges crudeles, quod in excelso voces innocentium afflictorum audiuntur.

Euseb. lib. 1. Hist. cap. 8.
Ioseph. l. 17. antiq. c. 7. & 10.
Exemplum flagelli Dei.
Propter miserias inopum, & pauperum à Principibus causatas Deus grauiter punit illos.

1076. 2. RESPONSIO Glossæ, quæ ait, *Licet sermo Propheticus futuram populi Dei captiuitatem a Chaldæis factam Rachel lamentatur; tamen fuit in figura innocentium mors lachrymata.* Quasi dicat, voces Rachelis in excelso auditæ sunt, quia vt Glossa ait, *Rachel ouis videns Deum dicitur, & Ecclesiam figurat, cuius tota intentio vt Deum contempletur inuigilat, & ipsa est ouis centesima quam Pastor humeris suis reportabat*, id est, quælibet anima conuersa ex lupo rapaci in ouem, quæ lamentatur & quærit Pastorem suum, mutata dicens: *Erraui sicut ouis quæ perit.* Ps. 118. n. 176. *statim gaudente exercitu Angelorum comitatur Pastorem Iesum qui & centesimam ouem, quæ perierat humeris portat ad cœlum.*

Gloss. ordin. *Sensus litteralis de captiuitate Chaldæorũ.* Gloss. in Matth. c. 2.
Anima conuersa ouis, quæ lamentatur. Ps. 118. n. 176.

1077. 3. RESPONSIO Lyrani citati: *In excelso vox audita est, quia clamores pauperum oppressorum in cœlo audiuntur.* Quasi dicat, clamores & voces pauperum vniuntur, & geminantur in aëra, & ad cœlum Dei multiplicatæ accedunt, & vim iudici faciunt,

Lyran. citat.

Interrogat Oleaster, quare dicitur in Exod. cap. 3. n. 7. *Vidit Deus filios Israël, & cognouit Deus*, sic legit Pagninus, vt quid geminatur nomen Dei, nunquid videndo, non cognouit, & cognoscendo, non vidit? Et respondit, *locus iste, ostendit quàm exactè, & oculatè Deus aduertat mala; quæ in suos fiunt, vt considerent, qui faciunt, quales sunt pœnas daturi.* Quasi dicat, non solum videt Deus mala, quæ suis fiunt, sed iterum, atque iterum cognoscit, & attendit, quasi cogitando crudele flagitium debitum Tyrannis, *qui pauperes Sanctos offendunt.* Audi apud Hieremiam cap. 2. num. 3. *Sanctitas Domino Israël primitiæ frugum eius, omnes deuorantes eum delinquunt, malum veniet super eos.* Quasi dicat, sicut irascitur nimis Deus, cum primitias suas comedunt inhonestè Sacerdotes, vt de filiis Heli visum est. 1. Reg. 2. n. 16. sic qui Sanctos suos primitias sanctitatis, & dilectos Dei offenderit, morte repentina morietur, sicut Ophni & Phines mortui sunt. Et sicut Herodes, qui primitias & flores martyrum exsiccauit, ipse dilaniatus doloribus periuit, vt superius diximus. 1078.

Oleaster in Ex. c. 3. n. 7. Transl. Pag. *Iustos amicos suos protegit Deus.*
Hierem. c. 2. n. 3. *Praui crudeles morientur crudeliter.*
1. Reg. 2. n. 16. 1. Reg. 6. n. 10. Matth. 2.

DIFFICVLTAS XI. ad mores.

Quare ploratus, & vlulatus in excelso audiuntur?

QVæretur, propter quid ploratus, & vlulatus distinguantur à Propheta Hieremia? 1079.

1. RESPONSIO Abulensis in littera citati, qui ait, *Quod ploratus est dolor, & tristitia cum lachrymarum effusione, sed compositè, & honestè; at vlulatus est dolor signis incompositis, & exterioribus manifestatus, quod non pertinet ad prudentes & rationales homines.* Vnde Ecclesiastici cap. 22. n. 13. dicitur: *Luctus mortui septem dies, fatui autem, & impij omnes dies vitæ illorum.* Quasi dicat, cum moderamine lachrymandæ sunt mortes iustorum, sed impiorum in æternum debent plorari. Vnde Diuus Augustinus serm. 13. de Sanctis ad finem, ait: *An non in te sunt viscera Christianæ miserationis, vt non plangas corpus, à quo discessit anima, & non plangas animam, à quo recessit Deus.* Quasi dicat, veh mundo à scandalis quæ videntur, quia pro amissione carorum Regnorum audiuntur ploratus & vlulatus ineffabiles & continua ministrorum consilia adhibentur, & ad remedia peccatorum, & scandala euitanda nullus est, qui recogitet, sed quasi stulti effectus considerant, & lugent; causas autem non præmeditantur.

Abul. citat. in litter.
Ecclesiast. 22. n. 13.
S. August. serm. 13. de Sanctis.
Causæ flagellorum Dei ploranda, non effectus.

Cum Nehemias audisset calamitates Hierusalem & destructionem murorum, inquit Esdras 2. cap. 1. n. 3. *Quod sedit, & luxit diebus multis*, vbi Beda ait lib. 3. cap. 15. *si vir Sanctus audiens destructa lignorum & lapidum ædificia, rectè lugebat, ieiunabat, & orabat diu sedens in tristitia, quanto magis in destructione & ruina animarum continuis luctibus, & orationibus insistendum?* Quasi dicat, considerate vlulatus magnatorum, & ploratus aliquarum imprudentum fœminarum 1080.

2. Esdr. c. 1. n. 3.
Beda lib. 3. c. 15.

rum in amissione charorum, vel morte virorum suorum, & videre signa exteriora contra cœlum, & blasphemias contra Deum ex impulsione tristitiæ & pœnæ, sed istæ lamentationes non in excelso audiuntur, sed in æternum puniuntur.

1081. S. Thom. in caten. citat. 2. Responsio est S. Thomæ in catena citati, qui ait, *Ploratus proprius est hominis rationalis; vlulatus animalis brutalis.*

1082. Chrysost. hom. 5. ad Popul. 2. Cor. 7. n. 10. Interrogat Chrysostomus, quæ est illa tristitia, de qua ait Apostolus 2. Cor. 7. n. 10. *Quod secundum Deum pœnitentiam operatur?* Et respondit, *tristitia hominis rationalis, quæ intus in corde dolorem producit, & foris charitatem, & amorem proximi ostendit: nam qui filium amisit* (inquit Chrysostomus) *& impatienter doluit mortuum non ressuscitabit, nec defuncto profuit.* Et addit, *peccauit autem quis? tristatus est? peccatum deleuit, dissoluit debitum.* Quasi dicat, vlulatus, & ploratus signis brutalibus demostratus, ad nihilum valet; solus dolor peccatorum prodest, quia sicut vermis ex ligno nascitur, & illud rodit, & comedit suam ab ipso originem habens. Sic & tristitia & mors de peccato natæ sunt, & peccatum absumunt. Hæc ex Chrysostomo.

Ploratus incompositus damnabilis.

Chrys. citat.

1083. S. Aug. citat. in littera. 3. Responsio est Augustini citati in littera, qui ait, *Rachel filios suos plorauit, quia filios sororis suæ Liæ, qui occisi erant propter Christum in æterna felicitate considerabat, quia infelicitas propria augetur aliena felicitate.*

1084. Lyran. noster in Gen. 13. n. 1. Interrogat noster Lyranus, quare dixit Dominus Abrahæ Gen. 13. n. 1. *Noli timere Abraham, ego protector tuus sum, cum hæc verba dicta ei sunt in victoria consequuta à quatuor Regibus Assyriorum?* Et respondit, *timuit Abraham, ne forte Dominus hic pro aliquibus seruitiis ab ipso factis, cum præmio de victoria contentus ab intimis, & sempiternis eũ repelleret. Ideo Rachel fœlicitatem filiorũ suorũ luget, considerando æternã innocentiã filiorũ Liæ sororis suæ, ne fortè ipsa priuaretur ab ipsa.*

1085. Oleaster in Exod. c. 14. n. 13. Interrogat Oleaster, *Quare suffocatis Ægyptiis in mari rubro timuit populus Domini* Exod. 14. n. 13: *viderunt Ægyptios mortuos super littus maris, timuitque populus Domini.* Quid est hoc, ô bone Deus, gaudere non debuissent de suffocatis hostibus? Quare ergo timent Deum? Respondit Oleaster: *nam qui propter nos destruit inimicos, nos etiam suffocauit, si ex amicis inimici fiamus.* Quasi dicat, fœlicitates propriæ in hac vita magis nos debent timoratos aduertere, ne fortè muneribus hic cumulans Deus ab intimis repellat, quia ex elatione fœlicitatis ex amicis Dei inimici solemus fieri iuxta illud à Psalmista dictum, & à Bernardo annotatum, *Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me.*

Bern. ibi. Ps. 78. n. 3.

DIFFICVLTAS XII. ad mores.

Quomodo intelligatur, Rachel noluit consolari quia non sunt?

1086. QVæretur, quomodo à ploratu consolationem Rachel noluit accipere, quia filij eius non sunt?

Remig. cit. in litter. 1. Responsio est S. Remigij citati in littera, qui ait, *Quod per exaggerationem dicitur, quod de crudelitate Herodis circa innocentes noluit Rachel adhuc mortua consolationem accipere, sed vindictam à Deo postulare.* Quasi dicat, qualis, vel quomodò poterit esse consolatio de innumerabilibus doloribus ex amissione innocentiorum innocentium.

Interrogat Oleaster, quare secundum translationem Pagnini dicitur Gen. 4. *Vox sanguinum fratris tui clamat ad me de terra?* Et respondit, dicit *sanguines propter sanguinis copiam.* Ac si dicat, *propter abundantiam sanguinis, aut propter vulnerum multitudinem, quia qualibet gutta sanguinis Abelis occisi, vulnus in corde Domini aperuit*; qualis ergo erit sufficiens consolatio in effusione sanguinum immensorum innocentium? quot vulnera in corde Rachelis extiterunt; ideò noluit consolari, quia non sunt cicatrices eius consolabiles. 1087. Oleaster in Gen. c. 4. n. 10. Transl. Pag.

Hebræi dicent *ob copiam futuræ sobolis cum fratre Abel interfectæ. Quos igitur soboles futuræ essent ex tanta copia innocentium: Unde aduerte* (inquit Oleaster) *quod punitio è vestigio peccatum sequitur, quare sanguines effusi innocentium clamare videntur, & petere vltionem, & vsque nunc non est consolatio.* Quasi dicat, quod grauia peccata clamare dicuntur; leuia vero loqui, ita quod qualia sunt peccata sic clamare, aut loqui dicuntur vt patet cum falsum testimonium propter honestatem impij senes Susannæ imposuerunt. Vnde dicitur Daniel 13. n. 42. *Et clamauit Susanna voce magna ad Dominum; quia in magnis laboribus, vel doloribus dat crebro consilium vis doloris*, teste Chrysol. Sic Rachel voce magna in Rama, vel excelso clamauit, & à solo Deo consolationem expectauit media vindicta. 1088. Translat. Hebr.

Clamores in afflictionibus ad Deum ascendunt.

Dan. 13. n. 42.

Chrysol. cit. in littera.

2. Responsio S. Hieronym. in littera citati, qui ait, *Noluit consolari, quia non sunt.* Quasi dicat, *qui pœna æterna sunt adoptati, non sunt, sed qui victores ad cœlum euolarunt vt innocentes sunt*; & ideo dicitur, noluit consolari, quia non sunt, sed quia sunt. 1089. S. Hieron. vbi sup.

Interrogat S. Gregorius homil. 5. *Quare de desiderio, quo inclinati sunt iusti vsquequo ad patriam tendant*, dicitur Prouerb. 4. n. 18. *Iustorum semita quasi lux splendens procedit, & crescit vsque ad perfectam diem?* Et respondit, *quia in eorum animus bonum desiderium atque intellectus lucis intimæ pari diei est. Sed quia vsque ad finem vitæ in virtute proficiunt ad perfectum diem tunc veniunt, quando ad celestia regna perducti in ea luce, quam desiderant iam minus aliquid non habebunt.* Quasi dicat, iusti solo Dei aspectu, & vultu satiantur; quia scriptum est, *satiabor cum apparuerit gloria sua.* Vnde omnia bona transitoria, quasi radium lucis in hac vita reputantur; & ideo dicitur, quia non sunt, quia solus Deus est, qui est; cætera vero quæ non sunt, consolationem non causant. 1090. S. Gregor. hom. 5. Prou. 4. n. 18

Iusti in hac vita non habent consolationem.

Ps. 16. n. 15.

Gaudia mũdi non sunt.

3. Responsio Abulensis, qui ait, *De malo quod irreparabile est, non potest haberi consolatio.* 1091. Abulens. vbi sup.

Interrogat Oleaster, quare præcepit Deus Abrahæ dicens, *Offer Isaac filium tuum mihi in holocaustum.* Gen. 22. n. 2. iuxta translat. Pagnin. Ac si dicat, *quid est hoc Domine: si enim melanion filij facere vis, cur sepeliri non permittis & saltim sepulchri præsentia consolari?* Et respondit, vt fides perfecta maneret irreparabile holocaustum præcepit facere de Isaac, vt in fumum carnes abirent, & ossa, vt nihil vestigij, quo consolaretur, relinqueretur. Quasi dicat, fides tunc achrisolatur, cum irreparabile damnum videtur, & vbi vestigium non est consolationis, ibi est Deus verè consolator.

Oleaster in Gen. 22. n. 2. Transl. Pag.

Melanion idem est quod membratim quod Hispanicè dicitur hazer saxadas ò pedaços.

Vera fides absque consolatione sensuum probatur.

TRACTATVS

TRACTATVS XXXI.

AD LITTERAM, In Cap. II. Lucæ.

De Circumcisione Domini.

TEXTVS.

21. ET postquam consummati sunt dies octo, vt circumcideretur puer, vocatum est nomen eius Iesus, quod vocatum fuerat ab Angelo priusquam in vtero conciperetur.

EXPOSITIO litteræ.

1092. Leuit.12.n.3 PRÆTERITIS octo diebus omnis masculus præcipiebat lex vt circumcideretur Leuit.12.num.3. Quare autem octauo die; quia septimus dies temporalem; octauus spiritualem, æternamque vitam significat. Vel vt Cyprianus dixit; *Quia spiritualis vita omnem carnalem affectionem denotat. Quare autem Christus circumcidi voluit, cum ei non erat necessaria circumcisio, quæ vt lex præcipiebat, erat in remedium originalis culpæ: masculus cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima eius de populo meo, dicebat lex citata.* Sed hoc Christo non potuit conuenire, & voluit circumcidi, vt Beda dixit, *Vt omnes nostros affectus morigeraret, tanquam caput cui membra obediunt.* Vel vt legem adimpleret; quia ipse non venit soluere, sed illam adimplere, Matth.c.5.n.17. (Cyprian. in cat. — Bed. in Luc. — Matth.5. n.17.)

1093. Vbi autem circumcisio facta fuerit, aliqui dicunt quod in Synagoga fiebant omnes circumcisiones, & colligitur ex circumcisione Præcursoris Lucæ 1.vers.60. vbi dicitur, *Quod venerunt circumcidere puerum. Et si venerunt, ergo non domi facta est, quia Zacharias domi erat, & si venit, ad Synagogam venit.* Neque obstat quod Maldonatus respondit; *quia Mater eius dixit, nequaquam*, sed vocabitur Ioannes n.60. *Ergo Elisabeth non ad Synagogam profecta est, quia erat propinquus partus.* Ad hoc potest responderi, *quod de facto in Baptismis puerorum assuetum est consulere matrem, quomodo velit vocare nomen filij sui, & postea in templum consanguinei puerum portant.* (Luc.1. vers.60. — Circumcisio fiebat in Synagogis.)

1094. Alij dicunt, quod circumcisio domi fiebat: nam Abraham, & Isaac domi circumcisi sunt, vt Genes.17.n.23. Et Sephora arrepto cultro domi filium, quem ex Moyse habebat, circumcidit, Exod. 4. n. 25. Et Iosue traiecto deserto iussit, quod populus domi circumcisionem faceret, Iosue 5.n.25. Ergo probabile est Virginem domi circumcidisse puerum. (Gen.17. n.23. — Exod.4. n.25. — Iosue 5. n.25.)

Sed neque hoc satisfacit. Primo, quia Simeon Senex, qui Christum circumcidit residebat in templo, & non erat decens quod veniret ad præsepe, vt puerum circumcideret. Secundo, quia erat circumcisio in remedium originalis peccati, & hoc est Sacramentum magnum legis antiquæ, quod figurabat Baptismum dandum per Christum in lege Euangelica: at Baptismus semper in Ecclesia dandus erat, ergo & circumcisio. Tertio, quia semper in picturis ab Ecclesia receptis adoratur circumcisio quasi facta in templo, quia Sacerdos pingitur illam operando, & hæc est traditio antiqua Ecclesiæ & sufficit, vt Augustinus ait. 1095. (Circumcisio figura Baptismi. — August.)

Vocatum est nomen eius Iesus, vbi notandum est cum Abulensi q. 60. in Matth. *Quod Christus habuit tria nomina, Emanuel, Christus, & Iesus.* De primo dicitur apud Isaiam 7. *Sed Emanuel non est nomen personale, sed appellatiuum, id est, nobiscum Deus, id est, Deus cum nostra natura humana:* Christus autem non est nomen proprium, neque personale, sed appellatiuum significans Regem, Sacerdotem, Prophetam, & Messiam. Quæ omnia licet Christo conuenirent non vocatus est Christus, nisi in quantum Messias. De tertio autem nomine dicendum est, quod est proprium nomen eius & personale, & istud est, quod semper vocatur à Iudæis, qui nondum cognoscebant Christum, id est, Messiam esse. Sed aduertendum est, quod in Hebræo non vocatur Iesus, sed Iosua; nos autem in latino, & Græco mutato aliqualiter nomine, quod quasi semper fit, eum Iesum dicimus. Vnde Sanctus Hieronymus in Prologo super Iosue dicit: *Quod Iosua & Iesus passim in scriptura pro eodem vsurpantur.* Quare autem dicatur Lucæ 2. quod vocatum erat ab Angelo prius quàm in vtero conciperetur, constabit ex quæstionibus ad litteram explicandis. 1096. (Abul.q.60. in Matth. — Isai.c.7. n.14. — Tria nomina Iesu Christi. — Hieronym. in prologo Iosue.)

DIVERSÆ

DIVERSÆ TRANSLATIONES circa vulgatam.

Vulgata editio.	1.	Postquam consummati sunt dies octo vt circumcideretur puer.
Caietanus in Euangelia.	2.	Non postquam consummatus est dies octauus, sed postquam consummati sunt dies octo.
Origenis in caten. S.Thom.	3.	Postquam consummati sunt octo dies vt lex præcipiebat, circumcisus est puer.
Translatio Syriaca.	4.	Cumque completi fuissent octo dies, vt circumcideretur puerulus, vocatum est nomen eius Ieschua, quod vocatum est ab Angelo, priusquam in vtero conceptus esset.
Translatio Vatabli.	5.	Cumque completi essent dies octo, vt circumcideretur puellus, vocatum est Iesus.

DIFFICVLTAS I.

Quare postquam consummati sunt dies octo circumcisio celebrabatur?

1097. Leuit.12. n.3. QVÆRITVR, quare lex Leuit. cap. 12. num. 3. *Præcipiebat quod octauo die puer circumcideretur?*

S.Cyrill in cat.S.Th. 1. RESPONSIO est Sancti Cyrilli in caten. S.Thom. qui ait, *Octauo die consuetum erat carnalem celebrari circumcisionem; octaua enim die Christus à mortuis resurgens insinuauit nobis spiritualem circumcisionem dicens euntes docete omnes gentes, baptizantes eos.* Matth. 28. n.19. Quasi dicat, & si tertia die Christus resurrexit à mortuis tamen octauo die legem baptismi pronuntiauit, vt peccatum originale deleret, sicut & Circumcisio abolebat in lege.

1098. S.Ambros. epist.77. 2. RESPONSIO Sancti Ambrosij epist.77. *Octauo die circumcidatur Christus, vt ab ipsis incunabulis insigne Religionis adolesceret, & puderet vnumquemque ætatis prouectioris, vel laboris, vel doloris, cadere, quorum vtrumque tenera infantia vicisset.* *Bonû exemplû inuitat, & prouocat.* Quasi dicat, cum nesciat tarda molimina Spiritus Sancti gratia, & infans Iesus repletus esset spiritu infantiæ ab incunabulis, & octauo die voluit legem circumcisionis adimplere vt suo exemplo omnes ætates inuitaret.

1099. Beda in cat. S.Thom. 3. RESPONSIO Bedæ in caten. S.Thomæ, *Octauo die circumciditur, vt nobis obediendi virtutem commendaret exemplo, & vt ij, qui sub lege positi legis onera portare nequiuerant sua compassione mouerentur, vt qui in similitudine carnis peccati aduenit, remedium, quo caro peccati consueuerat mundari non respuit.* *Circumcisio signum pro peccatoribus.* Quasi dicat, infirmitatem, & pusillanimitatem peccatorum adiuuit in tenera Circumcisione, quatenus remedium peccati originalis, de quo non egebat, vt miserabiliores annueret ad quærendum suorum peccatorum remedium.

4. RESPONSIO Sancti Bernardi, *Octauo die circumcidatur quia & si Moyses in aqua venit, vnde nomen accepit, vt Moyses vocaretur; manifestè autem plusquam Moyses Christus, vtpote qui non venit in aqua tantum, sed in sanguine.* 1100. S.Bernard. infra citat. Quasi dicat, celeriter Christus sanguinem fudit, ne cederet Moysi qui infans in aquis proiectus est; quia Christus infans octauo die non in aqua, sed in sanguine propria passus est circumcidi. Vnde vt natiuitas & ortus cum morte connecteretur, si cum effusione sanguinis ingressus est mundum inclinato capite cum spiritum iam exhalasset, sanguis & aqua (teste Ioanne cap. 19.) exiuit, non prius aqua, sed notanter sanguis, quasi celeritatem effusionis in vita, & morte denotans. *Cõnexio vitæ & mortis Christi in sanguine.* Ioan.19. n.34.

5. RESPONSIO Caietani, qui ait, *Non postquam consummatus est dies octauus immediatè, & physicè circumcisus est, sed postquam consummati sunt dies octo, id est, ante quam completi essent dies octo, non circumcidebatur puer aliquis in lege, sed iam consumpti, & completi, vt in Sacramento Baptismi contigit, vbi non immediatè octauo die datur, sed postquam impleti sunt dies octo, id est, præterito.* 1101. Caietan.in Euang. *Non physicè intelligitur textus.*

DIFFICVLTAS II.

Quis & quare puer circumcisus est?

QVæretur, quis est iste puer, qui circumciditur & quare? 1102.

1. RESPONSIO est Ambrosij in catena S.Thomæ, qui ait, *Quis puer nisi ille, de quo dictum est, Puer natus est nobis, & filius datus est nobis.* Isai.c.9.n.6. *Factus est enim sub lege, vt eos qui sub lege erant, redimeret.* S.Ambros. in caten. S.Thom. Isai.9.n.6. Quasi dicat, puer circumcisus est, de quo tot tantaque mirabilia Prophetæ dixerunt, præcipuè Isaias, qui ait, factus est Principatus eius super humerum eius id est, si Rex natus est, vt Magi dixerunt, vbi est, qui natus est, Rex Iudæorum. Lucæ 2. Sed octauo die sanguine suo regni possessionem accipiet delens Chirographum, quod proprio sanguine omnes filij Adam confirmati eramus. Lucæ 2. Ad Col.2. n.14.

2. RESPONSIO est Origenis in catena Sancti Thomæ, qui ait: *Sicut enim mortui sumus cum illo moriente, & cum eo resurreximus resurgente, sic cum illo circumcisi sumus.* 1103. Origen.in cat.S.Th. Quasi dicat, nequaquam nunc indigemus circumcisione carnali; quia puer qui natus est nobis, & circumcisus in sanguine suo, omnes spirituales inimicos suffocauit, vt consepulti cum illo in Baptismo resurrectionem carnis videamus cum ipso, & in ipso, & per ipsam operatam. *Circumcisio sepulta est.*

3. RESPONSIO ad secundum quæsitum est Sancti Epiphanij citati in catena S.Thom. qui ait, *Pluribus de causis circumcisus est Christus.* 1104. Epiph.citat. in caten.

Primo quidem, vt ostendat carnis veritatem contra Manichæum, & illos, qui apparenter eum dicunt prodisse: Deinde vt pateat, quod nequaquam Deitati consubstantiale corpus extiterit, vt asserit Valentinus, & vt confirmet circumcisionem, quam olim instituerat eius aduentui seruientem, quinimo, vt nulla sit excusatio Iudæis: nam nisi circumcisus fuisset obiicere poterant, quod non possent incircumcisum Christum recipere. Quasi dicat, cunctas hæreses sola circumcisio interemit, quia veram carnem passibilem approbauit, & quod sicut anima rationalis & caro vnus est homo; ita Deus, & homo vnus est Christus; per veram assumptionem carnis suppositatam diuino supposito, non per Deitatem exterius sustentatam, vt Hæreticus Apollinarius dicebat, confirmauit Sacramentum Circumcisionis in Leuit. 12. num. 3. præceptum vsque ad aduentum suum vbi quasi funiculo nodum dedit Circumcisioni, ne vltra progrederetur, & tandem, vt Iudæis, qui filium Abrahæ circumcisum expectabant Messiam, occasionem tolleret.

Error Manichæorum & aliorum hæreticorum. — Leuit. c. 12. n. 3.

1105. 4. Responsio est Ruperti, *Circumciditur ingrediens mundum*, quia scriptum est ad Hebr. 10. *hostiam, & oblationem noluisti, corpus autem adaptasti mihi, vel vt legit ex Hebræo, perforasti mihi.* Quasi dicat, non est iam necessaria hostia neque sacrificium, vbi Christus perforatus in circumcisione apparet. Vnde dixit

Rupert. in cap. 2. Luc. Ad Hebr. c. 10. Translat. Hebr.

1106. Bernardus epist. 3. *Quid fuit necessarium ab inimicis vltra vulnerari, si vulneratus est; imo quia vulneratus est, quid secundum vulnus apponit.* Quasi dicat: quid necessarij sunt claui, & lancea, vt vulnera in Christi corpore faciant, si tam infans, & recens ita vulneratus est, & perforatum eius corpus in Circumcisione apparet, & fluenta sanguinis ita copiosa, & sufficientia ab illo diuino fonte scaturiunt, quod sola vna eius gutta sufficiens erat ad redemptionem generis humani.

Bern. ep. 3. — *Circumcisio primitiæ amoris Christi.*

1107. 5. Responsio est Sancti Athanasij, in catena S. Thomæ, qui ait; *Nihil enim aliud exprimebat Circumcisio nisi generationis vetustæ spoliationem, per hoc quod circumcidebatur pars corporis, quæ corporalis natiuitatis causa extitit.* Quasi dicat, Circumcisio erat signum Baptismi per Christum dandum; postquam autem venit figuratum cessauit figura; nam vbi tota vetustas tollitur per Baptismum, superfluum est, quod partis sectio præfigurat.

S. Athan. in cat. S. Th. — *Circumcisio quare cessauit.*

1108. 6. Responsio est Bedæ in catena S. Thomæ, qui ait, *Christus enim circumcisus nostram naturam docuit, & nunc per ipsum à vitiorum labe purgandam, & in nouissima die à mortis peste restaurandam.* Quasi dicat, post sex huius sæculi ætates, & septimam Sabbathi animarum, quæ nunc interim in alia vita geritur, quasi octauo tempore resurgemus. Quasi dicat, sanguis humanus Christi ex Circumcisione effusus super arbores siccatas corporum mortuorum octauo die resurrectionis viuificabit, & faciet teste sponsa Cant. 2. num. 12. *Quod flores appareant in terra nostra, id est, in paradiso ex quo in pœnam eiecti fuimus.*

Beda in cat. S. Thom. — *Arbores ante facta sanguine Innocentiu rigata flores producunt.* — Cant. 2. n. 12

DIFFICVLTAS III.

Quare vocatum est nomen eius Iesus?

QVæretur, quare hoc illustrissimo nomine decoratus est infans octo dierum? 1109.

1. Responsio Cyrilli in catena Sancti Thomæ. *Secundum autem legis præceptum eodem die impositionem nominis recepit Iesus, quod & interpretatur Saluator; editum enim fuit tale nomen ad totius orbis salutem, quam in Circumcisione præfigurauit.* Quasi dicat, Apostolus dicit; *Circumcisi enim estis Circumcisione, non manu facta in expoliatione corporis carnis, scilicet, in Circumcisione Christi.*

Cyrill. in cat. S. Th. — Colos. 2. n. 11.

2. Responsio Sancti Ambrosij, qui ait, *Vbi gratia largienda est, Christus adest, vbi seueritas exercenda est, soli adsunt ministri, deest Iesus.* Quasi dicat, vindictam, quam Deus mundo semper immisit vel per ministros Angelos fecit, vel nomen ineffabilis Dei insonuit, non Iesus, quia omnia ad suam præsentiam liquefiunt, & misericordia sempiterna suauitatem recipiunt. 1110.

S. Ambr. cit.

3. Responsio est Sancti Hieronymi, qui ait, *Quod olim monstrabatur in lamina, nunc in ligno ostenditur crucis, auro legis sanguis pretiosior est.* Quasi dicat, olim nomen Dei inter laminas aureas lapidibus pretiosis & gemmis inæstimabilibus monstrabatur; ita vt omnes admiratione & terrore pleni maiestatem Dei timerent. At in circumcisione, & in ara crucis nomen Iesus inter fontes sanguineos demonstratus, & adoratur, & plus amatur; quia vt Bernardus dixit alibi: *Maiestas facit admirabilem, humilitas amabilem, & sic ab omnibus Angelis, & hominibus nomen Iesu inter vndas sanguinis adoratur, & amatur.* 1111.

S. Hieron. in caten. S. Thom. — Bernard. sup. cit. — *Nomen Iesu amabile.*

4. Responsio est Sancti Thomæ, qui ait, *Nomen Iesu est vas aureum*, vt Ecclesiastic. cap. 5. num. 10. dicitur, *Solidum ornatum omni lapide pretioso.* Vnde Apostolo dictum est Act. 9. num. 15. *Vas electionis est mihi, vt portet nomen meum, & ego ostendam illi quanta oporteat eum pro nomine meo mala pati.* Quasi dicat, Paulus portabit nomen Iesu, non ornatum margaritis, aut lapidibus pretiosis, sed multis, & innumerabilibus tribulationibus, quibus circumdatus fuit Apostolus, & eo nomine adeo confortatus, & confundens Iudæos, & inimicos Christi. Portauit Paulus (inquit S. Thomas) Iesu nomen in corpore, conuersationem, & passionem eius imitando. 1112.

S. Thom. in caten. — Eccl. c. 5. n. 10. — Act. c. 9. n. 15 — S. Thom. cit.

5. Responsio D. Cyrilli lib. 5. de Trinitate, qui ait, *Nomen nouum verbo diuino est Iesus concurrens cum carnis natiuitate propheticum oraculum, iterum adstipulatur.* Quasi dicat, licet verbum diuinum mirabilibus nominibus glorificabatur; Sed hoc nomen Iesu quasi res noua, & suæ voluntatis pignus, mundo manifestat. Vnde addit Carthusianus, *Nomen est Iesu nouum ad significandam liberationem perfectam.* Quasi dicat, & si nomina Dei incomprehensibilia erant, sed quasi in compendio omnia mirabilia, quæ in eis continebantur complete, & perfecte in nomine Iesu adstipulantur. 1113.

S. Cyrill. l. 5. de Trinit. — Carthus. de vita Christi

6. Responsio

1114. *S. Ambr. cit.* 6. RESPONSIO est Sancti Ambrosij, qui ait: *Voluit enim Circumcisionem, cum honore sepelire.* Quasi diceret, laboriosa, & infatigabilis operatio Principum est in marmoreis, & pretiosis sepulchris ædificandis, vbi in silice, vel plumbo sculpatur nomen illorum, qui Mausoleum sumptibus suis construxerunt, & quasi sigillo fortissimo, & honoratissimo cum honore sepulti iaceant. Sic Sacramentum Circumcisionis, & omnia legalia, & cæremonialia veteris legis hoc dulcissimo nomine Iesu clausa, & nimis honorata remanserunt.

Nomen Iesu clau. sacr. leg. vet.

1115. *S. Bern. ser. 2. de Circumcis.* 7. RESPONSIO est Sancti Bernardi serm. 2. de Circumcisione, qui ait, *Est nomen Iesu, fortè quo experimur impugnare impugnantes nos, ne ab eisdem rursum concupiscentiis superemur, & fiant nouissima nostra priora prioribus.* Quasi dicat, nomen Iesu est turris, & castellum inexpugnabile per quod Diabolo, & Angelis eius globos igneos animosus, Christianus fortiter proiecit, sed si illo nos munitos vincere relinquamus, quasi aperta ianua, & rupto muro omnes inimici nostri intrabunt, & erunt nouissima peiora prioribus.

Nomen Iesu turris defendenda cordis fortitudine.

DIFFICVLTAS IV.

De signis & figuris, prodigiisque factis in virtute huius nominis Iesu.

1116. QVæretur, de prodigiis, & signis factis in virtute huius nominis Iesus?

Cypr. orat. de Natiuit. 1. RESPONSIO est Cypriani oratione de Natiuitate Christi, qui ait, *Consilium antiquum prodiit palam, nec iam secretum est, sed intonuit publicè: in conspectu gentium reuelata est Christi benignitas.* Quasi dicat, Pharao cum exercitu eius in mari rubro mersus est, & propter hæc nomen Domini benedictum, & exaltatum in sæcula, & Susanna à falso crimine in nomine Domini liberata. Dan. 13. num. 42. & tres pueri, Dan. 3. num. 24. in camino ignis ardentis visi sunt laudantes nomen Domini. Sed hoc totum quasi in occulto, & in oraculo, sed postquam vocatum est nomen eius Iesus, iam publicè ab hominibus, & Angelis in cœlo laudatur, & glorificatur in sæcula.

Exod. 15. n. 19. Dan. 13. n. 42. Dan. 3. n. 24. Luc. 1.

1117. *Bern. serm. de Natiuit.* 2. RESPONSIO est Sancti Bernardi serm. de Natiuitate, qui ait, *Quasi supra se eleuatus, & admiratus de mirabilibus huius sancti nominis.* Nonne Malachiam audistis cap. 4. num. 2. *Orietur vobis timentibus nomen meum, Sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius?* Quasi dicat, omnes qui prodigia, & mirabilia desideratis inuocate nomen Iesu, quia sanitas est in pennis eius, & velociter, & volitando venit in auxilium eorum, qui inuocant eum. Vnde ô tu Paralytice, qui triginta & octo annos iaces in lectulo infirmitatis tuæ, quid tibi cum aqua; si vis recipere sanitatem, ecce fons olei, & misericordiæ, in quo nullus te prohibet baptizari, cuius nomen est oleum effusum, id est, omnibus manifestum, etiam si figuratum in piscina, vbi multitudo languentium

Malach. 4. n. 2. Ioan. c. 5. n. 5. Nomen Iesus piscina vera sanctitatis.

expectabat aquæ motus, & aduentum Angeli. Sed Angelus testamenti Christus est, & nomen Iesu medicina, non ad vnum, sed ad omnes infinitosque languentes.

3. RESPONSIO est Origenis hom. 11. qui ait, lege Exod. cap. 17. *vbi Moyses ad Iesum dixit, elige tibi viros, & pugna contra Amalech.* Et addit, *vsque ad hunc locum beati nominis Iesu nusquam facta est mentio.* Quasi dicat, hic primum vocabuli huius splendor effulsit, hic nomen Iesu in figura cœpit magnalia operari, sed in Christo figurato, completa sunt mirabilia, virtute eius sanctissimi nominis. 1118. *Origen. hom. 11.*

4. RESPONSIO Christopolitani Episcopi, in Exod. cap. 16. qui ait, *Non audis nomen Iesu figuratum & exaltatum à Moyse dicente; Dominus quasi vir pugnator, omnipotens nomen eius? Notanter dicitur omnipotens nomen eius, quia Iesus, quod est nomen Dei est nomen omnipotens, & summa sapientiæ, & iustitiæ, & misericordiæ, in cuius virtute, & ad cuius inuocationem Moyses fecit omnia miracula; & ideo dicit, quod nomen Dei est omnipotens, quod est Iesus quia proiecit primo currus Pharaonis, & exercitus eius in mari.* 1119. *Christopol. Episcop. in Exod. c. 16.*

Mirabilia signa facta in nomine Iesu.

5. RESPONSIO Sancti Hieronymi, qui ait, *In morte Moysis adhuc figuratum fuit nomen Iesu*, quia vt dicitur Deuter. 34. num. 8. *Fleuerunt eum filij Israël: at vero moriente Iesu non plangitur.* Quasi dicat, in morte omnium Regum, & Principum augeantur tristitiæ, & lachrymæ; at in morte Iesu quasi victor, & triumphator vexillum nominis eius exaltatur, cuius virtute omne genu cælestium terrestrium, & infernorum flectetur. 1120. *S. Hier. l. 1. in Iouinian. Deut. 34. n. 8.*

Nomen Iesu triumphus. Ad Philipp. 2. n. 10.

DIFFICVLTAS V.

Quare ab Angelo vocatum erat nomen Iesu?

QVæretur, cur solus Angelus dignus fuit vocare nomen Iesus? 1121.

1. RESPONSIO est Abulensis q. 58. in cap. 1. Matth. qui ait, *Decuit nomen Iesu annunciari ab Angelo ante natiuitatem vt significaretur eum inter cæteros homines futurum insigniorem.* Quasi dicat, *non poterat in mentem humanam venire tam singulare nomen:* ideo Angelus primo annuntiauit illud, & Mariæ Virgini, quia sola illa capax fuit, vt tantæ claritatis fulgore posset audire, & non semimortua caderet, sicut Mater Samson, viso & audito Angelo. *Abul. in c. 1. Matth. q. 58. Iudic. 13. n. 14.*

2. RESPONSIO est Origen. hom. 14. in Lucam, *Non debuit nomen Iesu ab aliquo homine appellari, neque in mundum afferri, sed ab excellentiori quadam maiorique natura.* Quasi dicat, innatum est ab æterno hoc nomen Iesus, quia à natura propria habet tantam excellentiam, quod neque Angelus auderet illud nominare, nisi ex iussione, & decreto totius sanctissimæ Trinitatis. 1122. *Orig. hom. 14. in Luc.*

Excellentia nominis Iesu.

3. RESPONSIO est Abulensis q. 58. citata: *Si enim*, teste Aristotele, 1. Ethicor. *Deos non laudamus sed honoramus, quomodo nomen Iesu, quod non solum est bonum sicut Deus, sed fons omnis bonitatis quomodo homines, neque Angelus* 1123. *Abul. citat.*

Angelus timet nomen Iesu. *per se laudare auderent?* Quasi dicat, frustranea est laudatio, vbi ineffabile est quod laudatur, sicut nomen dulcissimum Iesus.

1124. *S.Bernard. serm.1.de Circumcisione.* 4. RESPONSIO S. Bernardi serm. 1. de Circumcisione, *Vocatum fuit nomen Iesus ab Angelo priusquam in vtero conciperetur, quia ab eis qui foris sunt, & ab eo, qui intus est habere oportet testimonium bonum.* Quasi dicat, Mater

Nomen Iesu plausibile omnibus. Maria & Ioseph, qui in domo sua Iesum habuerunt, & Angelus qui erat alterius domus nempe cœli, vterque testimonium de mirabilibus portentis huius sanctissimi nominis mundo & cælo dederunt.

1125. *Abul.q.58. citatâ.* Quinta ratio est Abulensis q.58. citata in Matth. *Ab Angelo nomen Iesu imponitur, quia Deus volebat quod sibi poneretur nomen consonum. Primò propter actum suum: nam cum ipse veniret Messias redempturus sæculum, voluit Deus, quod nomen conueniret huic actui, scilicet, quod vocaretur Iesus, quod interpretatur Saluator.*

Nomen & opera conuenire debent. Quasi dicat, Angelus prædixit nomen istud Ioseph, & subiungit; ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

1126. *S.Pasch. l.1. in Matth.* 6. RESPONSIO sit Sancti Paschasij lib.1. in Matth. *Christi nomen solum sine additamento Iesu posuisse creditur ab Euangelista Matthæo, vt nomen Iesu quod substantialiter illi inerat ab Angelo dicendum reseruaret.* Quasi diceret, cum Matth. cap. 1. genealogiam Christi Regalem narraret, solum dixit Christi generatio sic erat, & non ausus est nomen Iesu in ore assumere, vel pronuntiare, quia t.nta dignitas soli Angelo reseruabatur.

DIFFICVLTAS VI.

Quare dicitur, quod hoc nomen Iesus vocatum est ab Angelo priusquam in vtero conciperetur?

1127. QVæretur, ad quid additur quod nomen Iesus, priusquam in vtero conciperetur, vocatum est ab Angelo?

Abul.q.58. citata. 1. RESPONSIO est Abulensis q.58 citata, *Quia Angelus dixerat Iosepho de conceptione Christi ex Virgine & de nomine Iesu, & ad hoc*

Isai.c.7.n.14 *induxit auctoritatem Isaiæ, ecce Virgo concipiet, & vocabitur nomen eius Emanuel. Et sic apparet, quod sicut fuit necessarium vocari Christum Iesum, sic fuit necessarium nasci de Virgine, quia vtrumque prænuntiatum erat per Prophetam.*

Iesus & Emanuel idem. Quasi dicat, non solum de conceptu virginali, sed quod vocaretur Emanuel Isaias exclamauit, & nullum aliud nomen correspondere potuit huic nomini Emanuel nisi Iesus; quia Emanuel idem est, quod nobiscum Deus in natura, vel cum natura humana, & hoc significat Iesus, id est, Saluator, quia non poterat nos saluare, nisi qui esset simul Deus & homo natus sine semine virili, ideo dicitur, quod vocatum est priusquam in vtero conciperetur, quia teste Cardinali Toleto, *idem est, ac dicere priusquam* *Toletus in* *de Virgine conciperetur.* *Lucam.*

2. RESPONSIO est Chrysostomi hom. 4. 1128. in Matth. *Qui interrogatus ait, quare Angelus* *Chrysost. hom.4.in* *cum in somnis apparuit Ioseph,* Lucæ 2.dixit illi, *Matth.* *quod enim in ea natum est, de Spiritu Sancto est,* *Lucæ 2.* *paries quidem filium, & vocabis nomen eius Iesum?* Et respondit, *quia ad omnia Sacramenta, quæ Ioseph annuntiabat, vt fidem daret eis, & omnem dubitationem à sua imaginatione auferret, nullum* *Nomen Iesu* *pignus tam inæstimabile, neque signum tam euidens,* *tollit omnem* *quam audire nomen Iesu, quo audito tran-* *dubitationem.* *quillitatem cordis Ioseph consecutus est, & animi serenitatem tam constantem, quod credidit, quod antequam in vtero Christus conciperetur, & post conceptum & partum Maria sponsa sua Virgo permansit.* Vnde dicitur in Apocalypsi c.19.n.12. *Apoc.19.* quod Christus apparuit habens in capite dia- *n.12.* demata multa & nomen scriptum quod nemo nouit nisi ipse: quasi diceret nomen Iesu, quo coronatus fuit in cruce Christus in cœlo apparuit; quia inter triumphos, & coronas, omnesque tempestates, & procellas nomen Iesu apparet, & cor quasi cœlum cum serenum est, remanet, sicut Ioseph audito tali nomine credidit, quod de Maria dictum erat, quod Virgo permansit, sicut antequam conciperet in vtero.

3. RESPONSIO est Chrysostomi hom.5. 1129. in Lucam, vbi ait, *Semper Iesus nominatur,* *Chrysost.* *quando à sanctis viris miracula fiunt.* Quasi di- *hom.5.in* cat, vt prodigium inauditum ab Isaia Propheta- *Lucam.* tum de intemerata virginitate Mariæ crederetur, dicens: *Ecce Virgo concipiet*, nullum aliud *Isai.7.n.14.* signum potuit dare, vt facilius crederetur, quam nomen Iesus. Et sic dixit vocabitur nomen eius Emanuel, id est, nobiscum Deus, vel Iesus; ideo modo Angelus de illo signo fecit memoriam dicens, *Quod vocatum est ab Angelo priusquam* *Lucæ 2.* *in vtero conciperetur.*

4. RESPONSIO est Chrysostomi hom.27. 1130. in epist.ad Hebræos, qui ait, *Quod si Iesu Naue* *Chrysost.* *siue Iosue currentem è cœlo Solem detinuit, Iesus* *hom.22.in* *fulmen persecutionis Paulum ita compressit, &* *ep.ad Hebr.* *subegit, vt diceret Domine, quid me vis facere?* *Iosue 10.* *idque non aliam ob causam, nisi quod audierat,* *n.12.* *ego sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris.* Quasi dicat, tam potens est nomen Iesu, quod *Act.9.n.5.* ipsum Solem, & auctorem, & eius creatorem, fulmina de cœlo cōtra sceleratos eiicientem detinet, dubitationesque fidei expellit, & miracula & mysteria occulta pandit, & illo audito Ioseph *Lucæ 2.* credidit virginitati Mariæ, sicut antequam in vtero verbum æternum conciperetur, crediderat.

TRACTATVS

TRACTATVS XXXII.

AD MORES,

In Cap. II. Lucæ.

De Circumcisione Domini.

DIFFICVLTAS VII. ad mores.

Quare octauo die Christus circumciditur?

1131. QVÆRITVR, quare die octauo celebrabatur Sacramentum Circumcisionis?

S.Cyrill.cit. 1. RESPONSIO S. Cyrilli citati, qui ait, *Octauo die consuetum erat circumcisionem celebrari carnalem, & octauo die à sua resurrectione præcepit Apostolis omni creaturæ Baptismum prædicare.* Quasi dicat, ô Bone Iesu, quanti homines nunc in vita spirituali sunt, circumcisionem ostentant suarum affectionum, & simul se in omnibus circumcisis moribus; intus autem non sunt circumcisi, neque morigerati.

1132. Oleast. in Exod. c.8. n.25. Interrogat Oleaster, *Quare Pharao tam suauiter permisit filiis Israël, vt abirent cum benedictione Dei, & Deo viuo, & vero sacrificarent,* Exod. cap.8. n.25. *Ite (dixit Pharao) sacrificate* Transl. Pag. *Domino in terra hac,* sic legit Pagninus. Et respondit, *quia finit Diabolus homines facere bona opera, imo ad ea instigat, sed cum aliqua conditione, quæ bonum opus malum faciat.* Quasi dicat, *Incircumcisi in voluntate prædicant circumcisionem veram.* sinebat Pharao Israëlitas colere Deum suum, sed in terra Ægypti, quæ ob cultum idolorum ei abominabilis erat, & non aliter multi affectant circumcisionis mores, & vitam spiritualem totis præcordiis astruunt, sed in terra sua Ægyptia, vbi propriam voluntatem adorant, & omnes commoditates quærunt, quæ abominabiles apud Deum semper fuere.

1133. S.Ambr. cit. in littera. 2. RESPONSIO Sancti Ambrosij citati in littera, qui ait, *Octauo die circumciditur, vt ab incunabulis signum circumcisionis omni ætati ostenderet, quia nescit tarda molimina Spiritus* S.Bernard. serm. 83. in Cant. *Sancti gratia.* Vnde Sanctus Bernardus serm.83. in Cant. ait: *Diuinus amor, vbi venerit in se omnes traducit, & captiuat affectus.* Ac si dicat, velocitate, qua ignis ingens, cum in camino furiosus ardet, stipulas, & fœnum ad se proiectas *Amoris vis ingens* in ignem conuertit. Sic diuinus amor, cum verè ardet in pectore omnes amores huius sæculi festinanter in se conuertit; quia omnia huius sæculi delectamenta, illi tormentorum genus est.

Vnde Augustinus serm.14. in festo omnium Sanctorum cap. 7. *Considerans velocitatem qua Dagon ad ingressum arcæ testamenti cecidit, & mansit truncus,* 1.Reg.4. n.5. ait, *Si vis esse templum veritatis frange idola falsitatis* (& addit) *iam in cor tuum, si placet intret arca testamenti, & ruat Dagon cito truncus.* Quasi dicat, *non tardes in exequendis inspirationibus sanctis, sed velociter frange idola cordis tui, & ruant cum festinatione omnes cogitationes, quæ in phantasma quasi imbres resurgunt, vt ignem amoris Dei extinguant. Festina velociter, & abige à cogitatione tua, apes molestissimas, quæ dulcedine pristinorum florum fauum mellis, & delectationis in corde tuo laborare festinant:* propter quod vt Ambrosius insinuat, infans octauo die circumciditur, vt te doceat infantes cogitationes circumcidere. 1134. S.August. serm.14. in fest omn. Sanct c.7. 1.Reg.4.n.5. *Cogitationes apes molestæ.*

3. RESPONSIO sit Bedæ, qui in littera ait, *Quod circumciditur Christus octauo die, vt obediendi virtutem commendaret in exemplum.* 1135. Beda citat. in littera.

Interrogat Chrysostomus, vnde tantus, & tam ineffabilis honor Diuo Petro euenit, vt Christus illum sibi æquaret, præcipiens, vt tributum solueret pro Christo & pro Petro, *Illud sumens (inquit Dominus) da eis pro me, & te.* Matth. 17. num. 27. Et respondit, *quia prompta obedientia credidit, quod staterem in ore piscis inueniret.* Vnde addit Chrysostomus loco citato, *qui ad rem natura incredibilem, illico paruit, fidei retributionem confestim habuit, Christo in solutione tributi coniunctus.* Quasi dicat, qui vere obediens est ferè æqualitatem cum Deo potest habere. 1136. Chrysost. hom.59. Matth.17. n.27. *Obedientiæ vis.*

Admirabilis est ponderatio obedientiæ, quam refert Clemens Alexandrinus citatus à Mendoça annot.2. in lib.1. Reg. cap. 3. vbi ait, *Rem dicturus sum mirabilem, sed ideo omnino, ne hæsites, expedit in Deum magis peccare, quam in Ducem nostrum: nam si Deum ad iracundiam prouocaueris, Dux noster illum reconciliare potest; si vero Ducem ipsum perturbauerimus nullum habebimus, qui nobis illum propitium faciat.* Quasi dicat, officium Prælatorum est non solum pro suis peccatis, sed totius populi, ad Deum rogare, & placare; si vero reconciliatorem nostrum, offensum habemus. Quis Deo placare poterit? Ideo Christus octauo die natus circumciditur, vt patri, & legi obediat, & virtutem obedientiæ commendaret, vt insinuauit Beda. 1137. Clem. Alex. cit. à Mendoça in l.1. Reg tom.2. annot.2. *Obedientia admirabilis ponderatio.* Beda citat.

1138. Bernard.cit. in littera.

4. RESPONSIO Sancti Bernardi in littera citati, *Quia si Moyses in aqua venit, unde nomen accepit; Christus autem non solum in aqua, sed in sanguine nomen accepit, ne cederet Moysi; ne gentes, & idololatræ fallantur, prophetas falsos colentes, quia Baptismum aquæ, vt Mahometus ingerit; quia Pseudopropheta, & heretici Lutherani, & Caluinistæ cum apparentia, & prætextu Euangelij errores introducunt imo Reges, & Principes miserabiliter à suis ministris decipi dolent, prætextu pietatis.*

Hæretici pietatis prætextu fallunt paruulos.

1139. Exod.c.2, n.9. Translat. Pagnin.

Interrogat Olealter, *Quare filia Regis Pharaonis promisit munera, & dona ipsi Matri Moysis infantis propter lactationem pueri*, Exod. cap. 2. num. 9. *Dabo tibi (inquit filia Regis) mercedem tuam.* Et respondit, *quia miseria Regum est facilè à suis prætextu pietatis decipi: nam famula matrem suam pretium habere voluit, pro eo quod iure naturæ tenebatur facere.* Quasi dicat, hoc nostrorum antiquorum Hispanorum illustrium famam deleuit: & opprobrium fuit præsentium; defraudata, scilicet, ministrorum intentio, & conditio, vt solum Reges decipere conantur, vnusquisque secundum talentum suum, & qui iure naturæ seruire Regibus debebant, solùm fraudibus, & propriis augmentis, ac commoditatibus, honoribúsque ambitiosis famulari Regem, & Regnum intentant, & hoc propter dulcedinem delectationum absque sanguinis effusione, sicut Progenitores eorum consueuerunt; ideo Christus, vt omnes aulicos fallaces confundat in sanguine circumciditur, vt Patri suo gratum reddat.

Hispani aulici in aquis delectationis Regi deseruiunt, non in sanguine tribulationum.

DIFFICVLTAS VIII.
ad mores.

Quis & qualis circumdatus est puer?

QVæretur quis est, & qualis puer qui circumdatus est?

1140. Ambrosi.cit. in litt. Is.cit.9.n.6.

1. RESPONSIO est Ambrosij in littera citati, qui ait, *Quis puer, nisi ille, de quo dicitur per Isaiam puer datus est nobis, &c.* Et quasi dicat: *Ideo super humerum eius principatus assignat Propheta, quia oculos omnium animarum eum diligentium attraxit, videns eum tanta pulchritudine ornatus, & sanguinem pro dilectis effundens;* ideo in Apocalyp. cap. 1. num. 5. *Vocatur primogenitus mortuorum. Et postea, Princeps Regum terræ priorem posteriorem anteponens.* Quasi dicat, Princeps acclamatur puer iste; quia est primogenitus pœnarum.

Apoc.c.1. n.5.

1141. Bern.ser.2. de verb.Is.

Interrogat Bernardus ser. 2. de Verbis Esaiæ Quare dicit Esaias cap. 53. num. 2. de Principe isto circumciso, *Vidimus eum, & non erat aspectus?* Et respondit, *quia ideo adolescentulæ dilexerunt eum, & diligunt; quia puer Sanguine conspersus, & vulneratus pro dilectis suis apparet. Propterea additur* in Isaia num. 2. *& desiderauimus eum.* Quasi dicat, amor excitatur, & crescit in fœminis, quando sanguis pro earum amore effunditur.

Is.53.n.2.

1142. August.in Ps.127.

Vnde August. in Psalm. 127. *Videns puerum circumcisum sanguinéque suo conspersum ait: Ergo sponsus noster fœdus est.* Et respondit: *Absit; quomodo enim illum Virgines amarent; quæ in terra enim maritos non quæsierunt?* Quasi dicat: quomodo fœdus puer Iesus sanguine conspersus, si propter eum Virgines, & propter eius amores maritos pulcherrimos, & pretiosos repudiarunt. Vt hinc discant homines Christum operibus sanguineis diligere; siquidem puer ipse sanguinem pro eorum amore tam amanter effudit.

Virgines sanctæ puerum Iesum sanguineum diligunt nimis.

2. RESPONSIO est Origenis in littera citati, qui ait, *Sicut cum illo fuimus mortui, & resurreximus cum illo resurgente, sic circumcisi simus cum illo.* Quasi dicat; non pudeamus, quod ab incunabulis crescant opprobria nostra cum Christo. Vnde ait Tertullianus, *Quodcumque Deo indignum est mihi expedit, saluus sum, si non confundar de Domino meo.* Et addit lib. de carne Christi, *aliàs non inuenio materias confusionis, quæ me per contemptum ruboris probant, bene impudentem, & scilicet stultum.* Quasi dicat, Væ vobis Christianis aulicis, & elatis Religionis sectatoribus, qui propter vanitates, & honores huius mundi in perpetua ambitionis rota ambulatis; nonne contemptos esse propter Christum debetis viuere; nonne rubor vos de superbia debebat faciem adimplere? Felicem me impudentem, & stultum contemptum, & opprobitatum voco (inquit Africanus) quia sapientiam, & prudentiam, & elationem, & ambitionem stultam vocauit Deus huius mundi teste Apostolo 1. Corinth. 1. num. 25. Vnde Ambrosius in Lucam cap. 2. *Plus Domine Iesu iniuriis tuis debeo, quibus redemptus sum, quam operibus, quibus creatus sum.* Et addit: *non enim prodesset mihi nasci, ni redemptus fuissem.* Quasi dicat: ter infelix Christianus, qui gloriatur de redemptione Christi suo pretioso sanguine, & de opprobriis, quibus consecuta est redemptio. Fugit; imò transuertit, & mutat in superbiam, & elationem, & semper ab incunabilis de malo in peius procedit, & cum vilis creatura sit super omnes mundi gradus ascendere conatur ambiendo, & vsque ad infernum perueniendo.

1143. Origen.cit. in litter.

Tertul.lib. de carne Christi.

Religiosi ambitiosi lamentabundi.

1.Cor.1. n.25.

Ambros.in Luc.c.2.

Superborum proprietas est semper ambulare.

Interrogat Ambrosius, *Quid significat rota illa excelsa, quam Ezechiel vidit, in qua erant rotæ minores, & minima inclusa, & mouebatur impetu inflexibili? Et apparuit (inquit Propheta) rota in medio rotæ.* Ezechiel cap. 1. num. 16. Et respondit, *rota intra rotam, vita intra vitam, quia qualis inferior, sic & superior.* Quasi dicat: ô mortalium hominum misera ambitio propter maiores dignitates; quia nunquam quiescitis; ideo Christus octauo die suæ natiuitatis in circumcisione sanguinem effudit, vt ab incunabulis doceat nos affectus circumcidere, & humiliare. Non sic vos, sed semper in axietate, & spiritu superbo ambulatis, quærendo superiores accubitus, & primas sedes, maioresque dignitates. Et sicut fuit prima ætas, ita & secunda, & sicut secunda tertia, & vsque ad senectam, & decrepitam semper in perpetuo motu ambulantes. Et tandem vt Nazianzenus ait: *Quibus idem quod trochis accidit (inquit Sanctus) quos in orbem volui videmus, & scurricè vi rotare, & sine adquisitione noui loci perire.*

1144. Ambros.in Ezech.

Ezech.c.1. n.16.

Ambitionis propri. tas.

Vita ambitiosi quasi rota.

Naz.supr. cit.

3. RESPONSIO Ruperti citati in littera, qui 1145.

Rup.in lit.

Ad Hebr. n.5. Ingrati beneficiis peiores fiunt. qui ait, *Ingrediens mundum circumciditur, quia scriptum est; hostiam, & oblationem noluisti corpus autem adaptasti mihi, vel perforasti.* Quasi dicat, circumcisus puer ad æternum suum Patrem: *Quare æterne Pater pro vniuersis oblationibus mundi corpus perforasti mihi. quia tam grandis est hominum ingratitudo, quod pro tantis acceptis beneficiis mei obliuiscuntur, & hoc est super vulnera circumcisionis vulnera ingratitudinis addere; quia temporales diuitias, & honores quærunt, & desiderant homines, & si hæc non adiiciantur eis, beneficia recepta vilipendunt.*

1146. Oleaster in Genes. 15. Translat. Pagnin. Interrogat Oleaster: Quare Abraham Domino dixit Genes. cap. 15. *Domine Deus, quid dabis mihi? ecce ego liberis priuatus incedam,* sic legit Pagninus. Et respondit: *commune malum est hominum pluris facere ministerium, quàm mercedem.* Et addit, *Audi gemitus hominum ingratorum.* Psalm. 43. num. 22. *Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oues occisionis. Quid dicis homo, nonne propter peccata tua hæc pateris? quare ergo in querelas prorumpis dicens, castigans castigauit me Dominus, si aliquod aduersum aduenit tibi? Vel si id quod cupis nonstatim euenit, attende quod non est opus Domino, qui ministeria nostra considerat, & tam abundanter remunerat, merita nostra iactare, sed nostra pro nihilo reputare vt ipse ea pluris faciat quam sint; neque vt ingratus nihil facias, neque beneficia accepisti nisi postulata non impetres,* vt contigit in Abraham qui præclara dona à Domino consequutus fuerat; Et quia optatum semen non dederat, omnia pro nihilo reputabat. Et hoc est iterum perforare corpus Christi circumcisi, & secundum vulnus ingratitudinis apponere, quando recens infans pro tuis sceleribus sanguinem venarum effudit.

Ps. 43. n. 22. Ps. 117. n. 18. Desiderata non impetrata in querelas vertunt homines. Gen. c. 15. n. 2. Rupert. cit.

1147. Athanas. in litt. cit. Promissa Dei dubitat peccator. 4. Responsio est Athanasij in littera citati, qui ait, *Nihil aliud circumcisio insinuabat nisi vetustæ generationis spoliationem.* Quasi dicat, *suo sanguine rubricauit Iesus fidem veritatis, quam promittit propter affectionum circumcisionem his qui in verbis eius confiderunt, & non crediderunt mundo, Dæmonio, & carni, nec fallaciis eorum.*

1148. Oleaster. in Gen. c. 15. n. 15. Interrogat Oleaster, quare dicitur Genes. 15. num. 15. *Quod Dominus adduxit Abraham foras, & ait illi suspice cœlum, & numera stellas, si potes?* Et respondit: *Vide hominis miseriam, & diffidentiam, cui tot adminiculis opus est, vt credat verissimis verbis Dei.* Et addit, *& mirum valde est, quod verbis Dæmonis sine signis, sine iuramento, sed verbis fallaciis, & chimaricis ab hominibus, vel mulieribus superstitiosis, & maleficis ita fidem adhibent, quod Ægyptiacas perditas mulieres quærant, vt suis mendaciis, & implorationibus Dæmoniorum futura prædicant, mortes annuntient, ventrem tumescere intentent, & filios credant habituros absque alio fundamento neque veritate, sed quia voluptatibus, vel ambitione suffulti sint.*

Aulici & eorum vxores superstitiosis incantationibus credunt.

1149. Oleaster. sup. cit. Gen. c. 3. n. 5. Vnde addit Oleast. *Cũ Diabolus promisit primis Parentibus immortalitatem, nũquid signa dedit eis, aut Sacramẽto se constrinxit, aut illi hæc ab eo exacta sunt? Minimè. Sed simplici eius verbo fœmina credidit.* Sic modo Aulici eiúsque sectatores incantationibus, & mendaciis Magicarum artium credunt, & Iesu Christo sanguine suo veritatem adhuc puero rubricanti fidem non astruunt, neque Prædicatores eius audire præsumunt contra huiusmodi incantationes vociferantes.

DIFFICVLTAS IX. ad mores.

Quare in die circumcisionis impositum est Christo nomen Iesus?

QVæretur, quare die ipso octauo positum Christo nomen Iesu?

1. Responsio est Sancti Cyrilli in littera citati, qui ait, *Quia editus fuit ad totius mundi salutem.* Quasi dicat, *ex eo quod nomen Iesus mundo apparuit fœlicitas, & munera æterna hominibus promissa sunt æternaliter;* non sicut mercedes Regum, quæ hodie vsque ad cœlum subleuant priuatum, & familiarem suum, & subitò fastidiantur, & vsque ad ima eiiciuntur. 1150. S. Cyrill. in litt. cit.

Interrogat Caietanus in cap. 1. Ioann. quare dixit Euangelista Ioannes, *Quod Verbum caro factum est, & habitauit in nobis. Et non dixit, contulit Pater æternus Verbum suum nobis?* Et respondit; *quia Verbum Dei non vt hospes, sed vt habitator continuus venit inter homines sanctos.* Vnde Paulus dicebat, *habitare Christum per fidem in cordibus bonis. Dicendo itaque, quod habitauit in nobis explicat, quod fuit intus in animis nostris continuè vtens intellectu, voluntate, ac omnibus affectibus nostris: nam habitator ad proprium vsum domo vtitur.* Quasi dicat, *qui adhæret Deo vnus spiritus fit cum eo,* & qui nomini Iesu adhæret, ipsum nomen habitator fit, & dominus domus cordis eius; habitatorque continuus faciens, & communicans diuitias suas ei cui adhæret, non ad tempus sicut Principes, sed in æternum, & quia verbum plenum gratiæ veniebat; ideo totam domum, vbi habitat, replet donis, & gratiis ineffabilibus perpetuis, & immobilibus, nam ex quo apparuit verbum æternum; nomine Iesu insignitum, & habitauit in hominibus omnes homines repleti sunt fœlicitatibus æternis. 1151. Caietan. in in c. 1. Ioan. n. 14. Ad Ephes. 3. n. 17. 1. Cor. 6. n. 17. Reges fastidium de priuatis cito ostentant.

2. Responsio Sancti Ambrosij citati in littera qui ait, *Vbi gratia exequenda est, adest Christus, vbi & seueritas, & punitio ministri eius adsunt, sed ibi deest nomen Iesus.* Quasi dicat, non sumus sufficientes aliquid bonum consequi, neque cogitare, neque potentes nominare nomen Iesu, nisi ipse Iesus inuitet, & adiuuet nos. 1152. S. Ambr. cit. in litt.

Interrogat Sanctus Laurentius Iustinianus, *Quare dum peccatores gloriam Dei desiderant, tam incurialem petionem dicunt,* Matth. 6. *adueniat regnum tuum? Numquid ipsum cœlum inclinandum est, vt nos recipiat? Nonne melius diceretur properemus, & eamus ad regnum tuum?* Et respondit: Minimè: *nam torpori nostro consentaneam posuit petitionem: nec enim volumus, neque possumus Regnum cælorum per nos quærere, & quod ipsum nos quærat, nisi innocato nomine Iesu, quia cum sit sanitas in pennis eius, vt diximus, nos leuat ipso inuocato, & ipsum cœlum* 1153. S Laur. Inst. Matth. 6. n. 10. Ad inuocationem nominis Iesu celũ inclinatur.

se inclinat, & ad nos venit, vt curialiter, & cum reuerentia recipiat nos propter nomen tuum Domine; quia multum est enim omnibus inuocantibus eum.

1154. S.Hieron. in litt. 3. Responsio S. Hieronymi, qui in littera ait, *Quod nomen Dei antea in lamina aurea monstrabatur, nunc autem in ligno crucis auro pretiosiori.* Quasi dicat, magis à Christicolis venerandum erat nomen Iesu, quia lignum Crucis tanti & tam pretiosi sanguinis pretio est à Christo emptum, quam si lapidibus pretiosis, auro infinito emeretur. Vnde Chrysostomus

Chrysost. hom. 9. hom. 15. ait, *Neque enim miraculorum gratia Christum dumtaxat admiramur, sed ex passione, vt cum affixus sit Cruci, flagellis, & alapis casus, & insputus ab his, de quibus, tam bene merebatur, siquidem in his ipsis, quæ opprobriis, & ignominiis plena esse videbatur, ipsum nomen Iesu clarissimum apparuit.* Quasi dicat, ô admirabilis Christi patientia, & potentia, quæ non solum in miraculorum operatione ostentatur, quantum inter tot opprobria, ludibria, & crucis tormenta, vbi mirabiliter nostra salus operabatur, tunc & nunc à perfidis, & impiis blasphematur, & à malis Christianis iusiurando vilipenditur. Vnde magis pretiosum est nomen Dei inter tantos blasphemantes tacendo, quam inter aureas laminas à summo Sacerdote honoratum, & veneratum: Sed timeant qui nomen Iesu iusiurando vilipendunt: quia si non cessant à malo repente veniet ira Dei super illos.

Patientia Dei inter periurantes ostenditur.

1155. Oleaster in Gen. 15 n. 16. Translat. Pagnin. Vnde interrogat Oleaster, quare dicitur Genes. 15. num. 16. *Quia nondum est completa punitio Amorrhæorum?* Sic legit Pagninus. Et respondit, *Quia admonet Deus malos à malo cessare, ne tempus dilatæ punitionis impleant.* Quasi dicat, aduertant qui nomen Dei periurando blasphemant patientiam, quæ tam longo tempore peccatores ad pœnitentiam expectat, & considerent, quomodo nomen Iesu pretiosius est inter linguas blasphemantes, magis quàm olim apud summum Sacerdotem inter laminas aureas gemmis ornatas.

Completa est ira Dei apud iniuste iurantes.

1156. S.Bernard. in litt. cit. 4. Responsio Sancti Bernardi in littera citati. *Nomen Iesu forte est quo experimur expugnare impugnantes nos.* Quasi dicat, pactum, & fœdus, quod inter Deum, & inuocantem, & laudantem nomen Iesu imponitur, quod expugnabit nomen Iesu impugnantes nos, si nos nomen eius super astra cœli exaltauerimus.

1157. Oleaster in Gen. 17. n. 2. Translat. Pagnin. Interrogat Oleaster, quare dicitur Gen. 17. num. 2. *In die illa percussit Deus fœdus cum Abraham.* Sic legit Pagninus. Et respondet: *Vt sciamus, quare fœdus inire dicatur fœdus percutere.* Quod scilicet, dum initetur: victimæ percuterentur, & iugularentur. Et hæc erat promissio terræ promissionis signo firmata. Quasi dicat, attendant omnes, qui nomen Iesu venerantur, quod hoc est signum, quod daturus est eis terram promissionis æternam ingressuris, & in die ista fœdus percutiet, vel iniet; quia omnes inimici spirituales, & corporales percutientur, & iugulabuntur; quia nomen Iesu forte est, & experimur expugnare impugnantes nos, vt Bernardus ait.

Nomen Iesu protegit inuocantes eum.

***

DIFFICVLTAS X.
ad mores.

De figuris, & signis antiquis dulcissimi nominis Iesu?

QVæretur, quare occultum fuit tanto tempore dulce nomen Iesu?

1. Responsio est Sancti Cypriani in littera citati, qui ait, *Consilium antiquum iam prodiit palam, sed innotuit publicè in conspectu gentium.* Quasi dicat, occulta virtute, antequam terra fieret, aut formaretur orbis, agnus occisus ab origine mundi, nomen Iesu virtualiter prodigia operatus est, sed iam publicè innotuit omnibus rationibus, & creaturis terrestribus, & infernorum principibus, & quem Dæmones reuerentur, impij non venerantur. Vnde Chrysostomus, homil. 24. in Genes. ait: *Doleo, & lugeo, quia video in nobis tantam virtutis raritatem; malitiam autem quotidiè inualescere; neque moratur gehennæ timor nostrum in mala cursum, neque Regni desiderium adhortari sufficit, vt in virtutibus ambulemus.* Quasi dicat, antequam Emanuel, vel nomen Iesu esset nobiscum, non tam mirum erat, quod peccatores in iniquitatibus diu remanerent; sed postquam innotuit nomen Domini, vt & saluaret populum suum, ita immobiles in malitia permanent peccatores, quasi si nomen Iesu non fixum esset in Cruce. 1158. S.Cyprian. cit. in litt. Apoc. 5. n. 12. S. Chrysost. homil. 24. in Gen.

Impij nomen Iesu non attendunt.

2. Responsio est Diui Bernardi, qui ait: *O miser homo, quid tibi cum aqua, si vis recipere sanitatem.* Quasi dicat, attendite omnes ad petram, de qua excisi estis, & nolite consolationem quærere in rebus mundanis, sed in solo nomine Iesu. 1159. S.Bernard. in litt. cit.

Interrogat D. Ambrosius, quæ est illa mulier, quæ sedebat apud Zachariam 5. n. 7. *Super ollam plumbi.* Et respondet, *Mulier sedens super talentum plumbi est iniquitas fixa in peccato, à quo separari non potest; quia inueterati in errore, & studiosè flagitiis inhærentes sedere dicuntur.* Quasi dicat, homines in mundo tam miseri, & infælices sunt, quod neque flagitiis à Deo missi, neque infirmitatibus, & doloribus quærunt consolationem diuinam; sed semper in rebus vanis, & peccaminosis mutando fœtorem, non quærendo saporem diuinum in nomine Iesu, morientes viuunt, & viuentes malè moriuntur. De quibus idem Ambrosius ait: *An ignoramus, quod tantā vim habeat inueterata consuetudo peccandi, vt excludat naturam, quæ cum sit medicinabilis; ad salutem tamen corroborata tempore passionibus immedicabilis inuenitur.* Quasi dicat. Væ homini, cuius natura ita excæcatur in peccato, & incurabilis in malitia, quod neque tali medicina, qualis est nomen Iesu, medicinabilis est, quia iste inueteratus in peccato peribit. 1160. S.Ambros. in Zach. 5. n. 7. S.Amb. cit.

Homines inueterati in peccato peribunt.

Nomen Iesu medicina peccatorum.

3. Responsio Sancti Cyrilli citati in littera, qui ait, *Quod nomen Iesu, quasi in compendio continet omnia nomina, quæ in veteri testamento Deo attribuntur.* Quasi dicat, dum iam infans pro genere humano sanguinem effudit, 1161. S.Cyrill. in litt. cit.

effudit, quasi inimicum victum ostendit, & omnium Martyrum, & Sanctorum fortitudinem demonstrat.

1162. S.Basil.or.15. Interrogat S. Basilius Seloucensis, orat. 15. *Quare adolescens pulcher, & rufus, & tenerae aetatis Benjamin inter fratres suo ausus est in medio exercitu magnatorum Ducum, ac militum fortissimorum Israël dicere: non cõcidat cor cuiusquam (in eo scilicet Gigante Goliath) ego seruus tuus* 1.Reg.17. n.31. *vadam, & pugnabo aduersus Philisthaeum?* Et respondet, *Quia tunc militem suum producit Deus in medium verè Regem declarans dum pugnae prouocationem Dauid ad se rapit.* Quasi dicat, tunc in compendio omnium militum fortitudinem Dauid Deus declarauit, prouocando, & vilipendendo inimicum suum, Ducem, & Regem Israël demonstrauit. *Daemones nō sunt timendi sed prouocandi vt fugiãt.* Ita puer Iesus, dum in huius mundi palaestra descendit, & sanguinem circumcisionis effudir, inimicos postrauit, & aeternus Pater, Ducem, & Redemptorem humani generis confirmauit, & in compendio Iesum vocauit, vbi Dominus Deus Sabaoth, id est, nomen omnium exercituum acquisiuit. Vt discas, ô tu miles delicate, & timide, inquit S.Bern.cit. Bernardus, *Inimicos spirituales vincere, & ad certamen prouocare*, vt de Sancto Francisco Patre nostro legitur, In Chron. S.Francisc. *Quod Daemones vociferando ad tentationes inuitabat, & sic omnes spirituum exercitus effugabat.*

1163. Ambros.cit. 4. RESPONSIO Ambrosij, qui ait: *Circumciditur puer, vt Sacramentum circumcisionis cum honore sepeliretur.* Quasi dicat, satis honorificatum est nomen Domini Iesu in templis magnificis, vbi à cunctis populis adoretur, & reuereatur, & opus dignum aestimatione est, capellas, & templa Deo sacrare, sed ex lapidibus, non pollutis.

1164. Oleaster in Exod.c.20. n.25. Transl. Pagnin. Interrogat Oleaster in Exod. 20. num. 25. *Quare praecipiebat Deus. Altare terrenũ facietis mihi, neque ex lapidibus excisis?* Et respondet, *quia arguit Deus vanitates aedificiorum etiam templorum, si propter solam vanitatem instruantur.* Et addit: *Vult enim Deus altare terrenum ex lapidibus impolitis magis quam ex lapidibus pollutis.* Quasi dicat, fugiendae sunt vanitates *Templa adificanda non ex eleemosynis pauperibus debitis. Authoris mens* in templorum aedificiis, maximè à Praelatis constructis, cum omnino à Pauperum eleemosynis subtrahatur quia sepelietur cum honore qui templa viua sustentauerit, magis quam qui templa sumptuosa aedificauit, licet omnia bona sint, sed & est bonum & melius.

DIFFICVLTAS XI. ad mores.

Quare ab Angelo vocatum est nomen Iesus.

QVaeretur, quare dicat Euangelista, quod vocatum est ab Angelo nomen Iesu?

1165. Abulens. in litter. 1. RESPONSIO fuit Abulensis in littera citati, qui ait, *Vt insignius significaretur nomen Iesu omnibus hominibus, qui non ab Angelo nomẽ accipiunt.* Quasi dicat, ex humilitate, & sanguinis effusione Deus honorificat suos; mundus vero non, sed ex diuitiis, & largitione munerum.

Interrogat Oleaster, ex quo Mendoça, *Quare Labã maiori beneuolentiae significatione recepit Eliezer seruum Abraham, quam Iacob. Filium Isaac nepotem Abrahae*, vt patet Gen.28. Et respondet, *quia Eliezer erat diues, & portabat diuitias multas*, vt Genes. 24. num. 10. dicitur, *ex omnibus bonis eius portans secum accessit. Hinc igitur effectum est, vt huius nobilitas, illius obscuritas illustris admodum apud Labanum redderetur*: nam homines huius mundi, non tam sanguinis quam auri splendore capiuntur. 1166. Oleaster in Gen.24. n.10. Mend.tom. 2.ann.14. in 1 lib.Reg. *Paupertas cedit diuitiis & sanguis nobilis auro.*

Oleaster vero addit: *Ad Eliezer Laban cucurrit foras non ad Iacob, quia parant munera hospitium, & exhilarant recipientis faciem, & animum.* Quasi vterque dicant, mundus excellentiores facit diuites, quam pauperes, & pluris aestimat diuitias, quam nobilitatem. Et homines ex vilibus principiis procedentes pluris aestimantur, si diuites sint quàm pauperes nobiles. Non vero sic Deus, qui puerum circumcisum in praesepio ab Angelis honoratus est. 1167. Oleaster cit. *Polites in hoc mundo diuites.*

2. RESPONSIO est Chrysostomi, qui ait, in littera, *In somnis Angelus Ioseph apparuit, & nomen Iesu praecepit ei, vt imponeret puero; quia munimen contra dubitationes in fide, & tentationes libidinosas, nullum aliud, sicut nomen Iesu.* Quasi dicat, quaerite homines mortales remedia efficatia contra tot, tamásque impias, & luxuriosas cogitationes quibus mundus scatet. 1168. Chrysost. in littera.

Interrogat S. Chrysostomus hom. 23. *Quomodo terra, quae Deum ad iracundiam prouocauit corrupta erat.* Genes. 6. num. 12. *Cùmque vidisset Deus terram esse corruptam?* Et respondet *non de terra sensibili loquitur, sed inhabitatores terram vocat, eo quod terrenis cogitationibus absumantur.* Quasi dicat, ita homines absorpti sunt, & malitia repleti quod quasi corrupti peste oculos Dei, & Angelorum ab ipsis auertant, quia vt inquit Psalmista Psal. 16. num. 11. *Oculos suos statuerunt declinare in terram.* Et alibi Psal. 134. num. 20. *Loquentes semper dolos cogitabant. Quasi heu miseri mortales, qui ita in terrestribus voluptatibus absorpti sunt*: quasi omnia caelestia renuntiauerint & dolos perpetuò cogitant, & nunquam verba vera loquuntur, sed cum duplici sensu, ac intentione; & ideo cum os aperiunt tales fallaces, politici mendaces, subtiles, & astuti, statim cum festinatione debent iusti, & simplices munire se; hoc nomine sanctissimo Iesu; & intus orare ad Dominum dicentes, *Iesu bone libera nos à malo.* 1169. Chrysost. hom 23. Gen.6.n.12. Ps.16.n.11. Ps.134 n.20. *Aulici politici astuti fugiendi neque audiẽdi sunt.*

3. RESPONSIO eiusdem Chrysostomi in littera citati, qui ait: *Semper Iesus à Sanctis Viris nominatur, quando aliquod prodigium operatur.* Quasi dicat, innatum est nomen Iesu, vbi vera sanctitas est, & vbi benè eradicata virtus est, semper producit effectus odoriferos, & omnibus placentes; quia teste sancto Thoma, *Signum sanctitatis est interna inspiratio, non repentina acclamatio.* 1170. Chrysost. in litt.cit. S. Thom. *Interna inspiratio signũ sanctitatis.*

Interrogat S. Ambrosius in Lucam 1. num. 6. quare de Parentibus Praecursoris dixit Euangelista Luc. 1. n. 6. *Erant ambo iusti ante Deum incedentes in omnibus mandatis?* Et respondet, *tales maiores habere debuit praenuntius Christi, vt* 1171. S.Ambros.in Luc.1.n.6.

non

Sanctitas promulgata repente suspecta mulierū præcipuè.

non repente conceptam, sed à maioribus acceptam, & in ipso infusam iure naturæ fidē Dominici videretur aduentus. Quasi dicat; sanctitas repente concessa, & acclamata, prodigiis, sine fundamento vero approbata ab hominibus muneribúsque obligatis, fugienda, & celanda est. Quia multoties miracula, & reuelationes manifestant, vel potius illusiones, quæ examine indigent; & solum hoc signum sufficit, vt repentina sit; quia adhuc; qui maior est inter natos mulierum, non ex repentina sanctitate, sed à

Ambros.cit.

parentibus obseruata, ab Euangelista approbatur, & in nomine Iesu huius prodigia innumera celebrantur.

1172. D.Paschas. in litt.cit. Matth.1. n.1.

4. Responsio D. Paschasij in littera citati, qui ait, *Cum Matthæus genealogiam Regalem Christi narraret, solum dixit cap.1. Christi generatio sic erat, quia nomen Iesu non est ausus in ore assumere, sed Angelo reseruauit.* Quasi dicat: filij hominum vsquequo graui corde non attendentes ad summam nominis Iesu venerationem. Vnde Gregorius Nazianzenus,

Naz.or.1. n.44.

orat. 1. num. 44. ait: *Dæmones quidem etiam nunc vocato Christo contremiscunt; nos vero rem noménque adeo venerandum afficere contumelia non veremur*: Vnde idem Gregorius orat. 36.

Idem Sanct.

perspicuè ostendit Christi appellationem honorificam esse maximique ad gloriam momenti; quoniam eam nobis Iulianus Apostata eripere cogitauit. Quasi dicat, torquebatur spiritus Diaboli, qui in Apostata Iuliano ingressus erat, hoc Christi nomine, & contra eum blasphemabat, & publico decreto imperauit, vt non Christiani, sed Galilæi vocarentur sectatores Christi, vt hine discas reuerentiam, quam debes: ô tu Christiane (qui de Christiano gloriaris,) nomini Iesu adhære; siquidem Diabolus; & ministri eius, sic eum timent.

Nomen Iesu Dæmones torquet.

DIFFICVLTAS XII. ad mores.

Quare dicatur? priusquam in vtero conciperetur?

QVæretur, quare hoc nomen Iesu vocatum fuit priusquam in vtero conciperetur?

1173. Abul. cit. in litter. Is.7.n.14.

1. Responsio fuit Abulensis in littera citati, qui ait, *Hoc dictum est, quia per Prophetam Isaiam dictum erat, quod Christus nasciturus erat de Virgine, & Emanuel vocandus, & vtrumque insinuauit Angelus in Annunciatione, antequam Christus in vtero conciperetur.* Quasi dicat, *Emanuel, id est, nobiscum Deus*, & nullum signum magis probabile, quod Deus est in cordibus nostris, quam cum concipimus iustè, pure, & caste; è contrario impudicè concipere & inhonesta verba loqui, signum euidens, quod Deus non est inhabitator illius cordis.

Verba impudica signa absentia Dei.

1174. Oleaster cit. Gen 24. n.14.

Interrogat Oleaster; *Quare Abraham seruo Eliezer, pro signo ad cognoscendam sponsam Isaac dedit hoc: Puella, quæ dixerit, bibe; & camelis tuis hauriam aquam?* Respondet: *Non immerito vir iste hoc potius signo quam alia vxorem Domini sui cognoscere voluit, vt eam Isaac Dominus eligere disceret, in qua Charitas, & dilectio proximi, & honesta, & casta conuersatio luceret.* Quasi dicat, hos ad bona eligendos à Domino qui pudico animo conuertuntur, & proximorum indigentiis succurrunt.

Vnde interrogat Neothericus quidam, *Quare Herodes tam prodigus puellæ impudicæ saltanti, promisit dimidium Regnum suum suum; cum omnes Reges terræ, non solum minuere, sed dilatare regna sua cognantur*, Marc. 6. num. 23. *etiam si dimidium regni mei petieris*, (inquit Euangelista) Et respondet satis acutè D. Franciscus Aguado, *Quia non cogitat de imperio, qui impudicè conuersatur.* Quasi dicat, cogitationes impudicæ in Rege inhonesto, & luxurioso, non solum augmentationem Regni non producunt, sed neque ad gubernationem attendunt, vt hinc aduertas quod inhonesti non sunt in dignitate constituendi.

1175. P. Aguado lib.1.suprà cit.

Marc.6.n.23

Reges impudici amittunt Regna.

2. Responsio est Chrysostomi in littera citati, qui ait, *Antequam in vtero conciperetur, vocatus est Iesus puer; quia erat ab Angelo hoc nomen quasi pignus Iosepho datum, vt præualeret contra omnes conturbationes, quas cito passurus erat, videns Virginem prægnantem.* Quasi dicat, vt bonus, & peritus medicus præseruatiuum dedit Iosepho, hoc scilicet, nomen Iesu, vt infirmitatem futuram curatet, & non zelotypiis peteret.

1176. Chrysost. in littera.

Et si quæras, *Quare pignus hoc tam pretiosum Angelus non dedit Mariæ in annunciatione?* Respondeo; *quia nullo præseruatiuo indigebat, quæ nunquam neque in infirmitate originali cecidit, neque in dubitatione mysteriorum fidei.* Vel cum Oleastro, *Quia pignus pretiosum Iesu ipsa secum allatura erat.* Vnde interrogat idem Oleaster, *quare dicitur, quod Eliezer*, Genes. 24. num. 53. *protulit vasa argentea, & aurea, & dedit Rebeccæ*: Et respondet, *quod prudenter se gessit, quia quæcumque pretiosa Rebeccæ dedisset, illa erat secum in domum mariti allatura.* Sic Angelus Mariæ nomen Iesu non expressit; quia ipsa illum secum erat allatura in vtero suo, & inde sponso suo communicarentur odores fragrantes illius; *Quia Virgo erat hortus conclusus, & emissiones*, quas Iesus de se daturus erat fuerunt Iosepho, quasi paradisus in suis dubitationibus, vt hinc discamus, Virginem in nostris cordibus portare, quia in visceribus eius manet signum hoc nominis Iesu, vt nos custodiat, & sit præsidium, & signum totius consolationis.

1177. *Auctoris mens.*

Pignus salutis Mariæ non fuit necess.

Oleaster.

Gen.24. n.53.

Prudentia seruorū Dei.

Cant.c.4. n.3.

Deuotio Virginis.

3. Responsio Chrysostomi in littera citati, qui ait. *Quod si Iesus Naue, vel Iosue currentem solem detinuit, nomen Iesu Saulum Ecclesiam persequentem qui dixit Domine, quid me vis facere*, Act.9.n.6. Quasi dicat; *nemo de sua fragilitate desperet, & miserum, & debilem se proclamet, quia Iosue solem detinere fecit* Iosue 10.n.12. & ipse vires debiles habebat ad tale, quia cum Iesu adiutrice, omnia possumus in eo, qui nos confortat.

1178. Chrysost. citat.

Act.9.n.6.

Iosu.10.n.12. Ad Phil.4. n.13.

Interrogat Oleaster, quare dicitur Genes. 3. *Quod serpens erat callidior omni bestia agri.* Sic legit Pagn. Et respondet cum D. Bernardo; non enim ait, *Serpens erat omni animali fortior, sed callidior, ne homo causaretur se potentia superatum non astutia.* Quasi dicat, non homines illos, sed serpentes dicendos, qui arte, & miris modis homines ad peccata trahere conantur, vt discas quam sint fugiendi, qui suadent ambire honores, & quomodo in nomine Iesu ab huiusce modi cogitationibus celeriter liberari debeamus.

1179. Oleaster in Gen.c.3.n.1. Translat. Pagnin. Bernard.cit.

Fallaces astuti serpentes sunt.

TRACTATVS

TRACTATVS XXXIII.

In Caput II. Matthæi,

De Adoratione Magorum.

TEXTVS.

1. CVM ergo natus esset Iesus in Bethlehem Iudà in diebus Herodis Regis, ecce Magi ab oriente venerunt Hierosolymam, 2. Dicentes, vbi est, qui natus est Rex Iudæorum? 3. Audiens autem Herodes Rex turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. 4. Et congregans omnes Principes Sacerdotum, & scribas populi sciscitabatur ab eis, vbi Christus nasceretur. 5. At illi dixerunt ei, in Bethlehem Iuda: sic enim scriptum est per Prophetam. 6. Et tu Bethlehem terra Iudà nequaquam minima es in principibus Iudà; ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum.

EXPOSITIO Litteræ.

1180. Abulens. in proleg. ad c.2. Matth. HIc importatur, inquit Abulensis quædam notitia ad præcedentia: nam supra Angelus annuntiauerat de natiuitate Christi futura, & de nomine sibi imponendo: hic verò dicitur, *Cum ergo natus iam esset Iesus acciderunt quæ subsequuntur,*

1181. In Bethlehem Iudæ. Etsi enim, ait idem Abulensis, *Bethlehem ciuitas quædam parua in sorte tribus Iuda, vt habetur* Iosue 15. (Iosu.15.) *& dicitur in Bethlehem Iuda ad differentiam alterius Bethlehem, quæ est in tribu Zabulonis*, vt dicitur Iosue cap. 15. & alia erat in tribu Benjamin, vt dicitur Iosue 19. (Idem. Ibi c.19.) Ista Bethlehem distat duabus leucis à Hierusalem, & solet vocari Bethlehem Iudæ, vt patet. 1. Reg. 17. vel Bethlehem Efratà, vt patet Genes. 48. (Gen.48.) Aliqui autem volunt eam vocatam fuisse Efratà, & mutatum esse nomen eius, vt vocaretur Bethlehem, quod interpretatur domus panis. (*Ephratà idē quod Bethlehem.*)

1182. *Herodes primus.* In diebus Herodis Regis. Hic designatur tempus natiuitatis Christi, quòd fuit in diebus Herodis Regis Iudæorum. Iste fuit primus Herodes, quia alij fuerunt eiusdem nominis de progenie sua, qui regnauerunt post eum; sed iste incepit regnare in diebus, in quibus natus est Christus.

1183. *Reges Magi orientales.* Ecce Magi, quanti & qui fuerint, postea dicetur in difficultatibus ad litteram. Venerunt autem ab oriente, quia terra Magorum orientalis erat, respectu terræ Iudæorum, & non solum venerunt Hierosolymam, sed tiam in alias partes terræ Iudææ, quæ erant ante Hierosolymam, & tamen non fit mentio de aliis locis ad quæ venerunt, quia ibi non accidit illis aliquod speciale sicut accidit in Hierusalem. *Auctoris mens.*

Dicentes, vbi est, qui natus est Rex Iudæorum, id est, vbi est Rex Iudæorum, qui nunc natus est. Vnde dicit Abulensis, quod bene sciebant Reges Magi, vbi natus erat puer, sed præsupponentes dixerunt, vbi est, qui natus est. 1184. Abulens. citat.

Vidimus enim stellam eius in oriente, id est, nos existentes in oriente vidimus stellam eius, vel in oriente erat stella, nos alibi existentes, id est, designans puerum natum, & venimus cum muneribus adorare eum; id est, quia vidimus stellam eius significantem, patauimus nos, & venimus ad adorandum eum. 1185. *Æquiuocum est in oriẽte.*

Audiens autem Herodes Rex turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo, id est, timore nouitatis perterriti sunt omnes, & congregans omnes Principes Sacerdotum, id est, qui de præsenti erat summus Sacerdos, & qui officio functi fuerant, quia erant annuales. Et scribas populi, id est, publicos notarios, quorum officium erat seruare scripturas incorruptas, earumque sensum interpretari, legis autem Doctores erant maioris auctoritatis, quasi legem docentes, sed omnes quasi in Concilio magno congregauit Rex, quia res magna erat. Cætera in sequentibus patebunt. 1186. *Generale Cõcilium congregauit Rex.*

TRANSLATIONES variæ.

Vulgata editio. 1. Cum natus esset Iesus in Bethlehem in diebus Herodis Regis.

Translatio Syriaca. 2. Cum natus esset Iesus in Bethlehem quæ est Iudææ.

Caietanus in Euang. 3. Cum natus esset Iesus in Bethlehem quæ erat ciuitas Dauid.

Abulensis in Matth. 4. In Bethlehem, quæ erat ciuitas parua in sorte tribus Iuda, vt patet Iosue 25.

Arias Montanus. 5. Iesu nato in Bethlehem Iudæ ecce Magi accesserunt.

Translatio Vatabli. 6. In Bethlehem ciuitate Iudeæ temporibus Herodis Regis, ecce Magi aduenerut.

Euthymius in Matth. 7. Cum genitus esset Iesus in Bethlehem Iudææ temporibus Herodis, ecce Magi aduenerunt.

Lyrani nostri. 8. Cum impleta esset Prophetia Michææ 5. in diebus Herodis Regis. & Genes. 49. secundum translationem Chaldaicam venit Messias, & natus esset in Bethlehem.

Hieronymi in Glossa. 9. Ecce Magi, non malefici, sed Philosophi Chaldæorum.

DIFICVLTAS I. ad litteram.

Quare vocabantur isti tres Reges Magi?

QVæretur, quare Euangelista Magos appellabat tres istos Reges?

1187. Abul. q. 6. in Matth. 1. RESPONSIO est Abulensis quæst. 6. in Matth. qui ait, *Quod Magus tripliciter dicitur, scilicet, Magus illusor, vel maleficus, vel sapiens. Illusor est ille, qui facit præstigia, quæ hominibus apparent aliquid esse, & nihil sunt eorum quæ videntur, & sic illudunt sensus hominum. Maleficus dicitur incantator, vel inuocator Dæmonum. Magus dicitur sapiens, quia multi ipsos Philosophos Magos vocabant.* Vnde in sententia Abulensis, isti dicuntur Magi, quia Herodem illuserunt, vt patet in littera. *Tripliciter dicitur Magus.*

1188. Chrysost. apud Abul. 2. RESPONSIO est Chrysostomi citati in Abulensi, qui ait, *Quod Reges isti vocantur Magi, quia malefici erant, & postea conuersi sunt ad Dominum.* Quasi dicat, quod Dominus voluit natiuitatem suam Regibus istis Magis reuelare, & ad se adducere, vt per hos peccatoribus spem veniæ tribueret.

1189. Aug. apud Abul. 3. RESPONSIO est Augustiani apud Abulensem citati, qui ait, *Quod fuerunt isti Reges Magi, & primitiæ gentium, id est, primi de gentibus ad Christum conuersi sicut Pastores, quibus Angelus apparuit fuerunt primitiæ Iudæorum.* Quasi dicat, quod isti fuerunt postea in Christi fide excellentes, quorum tria corpora diu manserunt in vrbe Mediolani; nunc vero in vrbe Coloniæ apud Germaniam requiescunt. *Colonia corpora Magorũ honorantur.*

4. RESPONSIO Glossæ. *Hi Magi Reges fuerunt, qui etsi tria munera obtulisse dicantur, non ideo non plures quam tres fuisse probatur, sed vt per eos gentes, quæ ex tribus filiis Noe natæ, sunt, venturæ ad fidem præfigurantur.* 1190. Glossa ord.

5. RESPONSIO Rhemigij in Catena S. Thomæ, qui ait, *Sciendum est quod varia est de Magis opinio. Quidam dicunt fuisse Chaldæos, Chaldæi stellam pro Deo colebant; & ideo dixerunt, quod nuncupatiuus eorum Deus ostenderet Deum verum natum. Alij vero dicunt Persas eos fuisse. Nonnulli dicunt illos de vltimis finibus terræ fuisse.* 1191. Rhemig. in Catena.

6. RESPONSIO Chrysostomi apud Abulensem, qui ait, *Alij dicunt illos fuisse nepotes Balaam; quia inter cætera quæ prophetauit, dixit, orietur vobis stella ex Iacob.* Et ideò addit Chrysostomus in Matth. *Quod ita erant sapientes in Astrologia isti Magi à temporibus Balaã, quod elegerunt de ipsis duodecim studiosiores, & si quis moriebatur filius eius, aut aliquis propinquorum loco eius instituebatur;* Hi vero per singulos annos super montem victorialem ascendebant, & tribus diebus ibidem morantes se lauabant, & ieiunabant, & orabant Deum, vt illam stellam quam Balaam prædixerat demonstraret. 1192. Chrysost. apud Abul. Num. c. 23. *12. Magi semper à diebus Balaam fuerunt.*

7. RESPONSIO S. Maximi hom. 3. de Epiphania, *Vno itinere tres simul adorare veniunt Magi, quia in vno Christo Iesu, qui omnium credentium via est inseparata ab eis erat Trinitas adoranda.* Quasi dicat, certissimè tenendum est, quod fuerunt soli tres Magi, qui venerunt, vt Ecclesia, & tot, tamque Patres tenent; quia mysterium sanctissimæ Trinitatis in personis repræsentabant. 1193. S. Maxim. hom. 3 de Epiph. Omnes PP. Ecclesiæ.

8. RESPONSIO Nostri Lyrani, qui ait, *Magi dilecti sunt non à Magica arte, sed à magnitudine scientiæ, & ideo dicti sunt etiam Reges, quia illo tempore Philosophi sapientes regnabant. Isti ergo videntes nouam stellam cognouerunt per diuinam inspirationem, quod illa erat quæ prædicta erat per Balaam, & ideo statim mouerunt se de locis suis, vt venirent ad venerandum puerum natum.* Quasi dicat, nemo dubiter, quod in ista motione. & itineratione interuenerunt prodigia, & inspirationes internæ, de quibus latius dicam, &c. 1194. Noster Lyranus sua in Gloss. Numer. 14. n. 17.

DIFFICVLTAS II.

Quanto tempore venerunt Magi?

QVæretur, quanto tempore venerunt Magi in Bethlehem?

1. RESPONSIO est Lyrani nostri sua in glossa, qui ait, *Magi videntes stellam venerunt ad Iudæam die tertia decima, quia illa terra vbi habitabat Balaam, non multum differt à Iudæa.* 1195. Lyran. sua in Glossa.

2. RESPONSIO est Hieronymi citati ab Abulensi q. 7. qui ait, *Quod isti tres Reges venerunt de extremo orientis, quod est in principio Indiæ, & quod in tredecim diebus venerunt super Dromedarios, quæ animalia sunt velocissima, & dicitur de eis, quod tantum ambulant in vna die, sicut vnus equus in tribus.* 1196. Hier. apud Abul. q. 7.

3. RESPONSIO

1197. Chrysost. super Matt. Aug. ser. de Epiph. 3. RESPONSIO est Chrysostomi super Matth. & D. Augustini, serm. de Epiphania, scilicet, *Quod stella apparuit istis Magis per duos annos ante natiuitatem Christi, & tunc parantes se venerunt à remotissimis partibus orientis ad Christum tredecimo die postquam natus est.* Et fundamentum huius sententiæ est, quia Herodes post recessum Magorum, videns se ab illis illusum, iussit occidi pueros à bimatu, & supra dicitur quod fecit secundum tempus, quod exquisitum fuerat à Magis. Quasi dicat facto computatorio, Magi dixerunt quod stella apparuit eis duos ante annos. (Matth. 2.)

1198. Abul. q. 8. 4. RESPONSIO est Abulensis q. 8. qui ait, *Quod isti Reges non solum in tredecim diebus potuerunt venire, sed etiam in octo, vel nouem. Et probat; quia Iacob inhabitabat in Mesopotamia in ciuitate Nachor*, vt patet Genes. 29. *& fugit nesciente Laban socero suo, & venit vsque ad montem Galaad.* Genes. 31. *Mons autem Galaad est in terra promissionis, scilicet, in terra duorum Regum Amorrhaeorum, & est iuxta Iordanem, vnde patet, quod isti Reges in quatuor diebus poterant venire de Mesopotamia vsque ad montem Galaad, qui est circa Iordanem, & de Iordane vsque ad Hierusalem non sunt decem, & octo leucæ*; quia vt ait Marinus, *tota latitudo terræ Chanaam accipiendo à Iordane vsque ad mare mediterraneum, scilicet ab oriente vsque ad occidentem est solum viginti & octo leucarum.* Ex quo facilè colligitur, quod breui spatio temporis potuerunt Magi sine miraculo peruenire vsque ad Bethlehem. (Genes. 29. Gen. 31. *Latitudo terræ Sanctæ.* 28. Luc. Marin, Ven.)

1199. Glossa. 5. RESPONSIO est Glossæ. *Venerunt autem Reges, non post annum, quia tunc inuenirent puerum in Ægypto non in præsepio, sed tertia decima die; ad ostendendum autem vnde venerant, dicitur ab oriente, sed non erat procul.*

1200. Remigius in Catena S. Thom. 6. RESPONSIO Remigij in Catena Sancti Thomæ. *Si fuerunt successores Balaam Reges istorum non vage distant à terra promissionis, idcirco in tam breui spatio temporis Hierosolymam venire potuerunt.*

1201. Chrysost. in catena 7. RESPONSIO Chrysostomi in Catena citati: *Reges ab oriente venerunt, vnde dies nascitur, inde enim initium fidei processit; quia fides lumen est animarum.* Quasi dicat, mysterio non caruit, quod Reges ab oriente venerunt, quia fides à Deo venit, & oriens est nomen eius. Sed de hoc ad mores postea.

DIFFICVLTAS III.

Quare dicitur vidimus enim stellam eius in oriente?

QVæretur, quæ sit entitas, & formatio istius stellæ an sicut cæterarum cœli?

1202. Chrysost. in homil. 1. RESPONSIO est Chrysostomi in homiliatio, qui ait: *Quoniam autem non cœlestium vna stellarum hæc fuit manifestum est; nulla enim alia stellarum hac via procedit hæc enim ab oriente in meridiem ferebatur; ita enim Palæstina ad Persidem iacet.* Secundo, tempore quo videbatur, non erat in nocte tantum, sed in media die, quod non est virtutis stellæ, sed neque etiam lunæ. *Rursus apparebat, & abscondebatur, vt in ingressu in Hierusalem patet, ergo erat hæc stella virtus inuisibilis in talem apparentiam formata.* Hæc Chrysostomus. (*De essentia stellæ quæ.*)

2. RESPONSIO est Sancti Remigij in Catena Sancti Thomæ, qui ait, *Nonnulli dicunt hanc stellam fuisse Spiritum Sanctum, vt ipse, qui postea super baptizatum Dominum descendit in speciem stellæ magis apparuit.* Quasi dicat, Spiritus Sanctus cœpit mundo demonstrare, quod Christus esset Deus sicut postea in Iordane specie columbæ fecit. 1203. Remigius in caten. S. Thom.

3. RESPONSIO est Sancti Augustini, serm. de Epiphan. *Qui Angelum fuisse stellam insinuat, & interrogat, à quibus audierunt Magi, quod Christum natum stella significaret.* Et respondet, profectò ab Angelis aliqua motione reuelationis 1204. Aug. ser. de Epiph. in Catena

4. RESPONSIO Sancti Leonis serm. de Epiphan. qui ait, *Propter illam stellæ speciem, quæ corporum incitauit obtuitum fulgentior excitatis radiis eorum corda perdocuit, & quidem ad illuminationem fidei pertinebat.* Quasi diceret, intus magis illuminati sunt Reges, quàm foras; quia conueniens sic erat ad incitanda corda eorum. 1205. S. Leo PP. ser. de Epiph.

5. RESPONSIO est Abulensis quæst. 11. in Matth. qui ait, *Quod ista stella, quæ Magos duxit, non fuit aliqua de cælestibus stellis, nec fuit de Cometis, sed quædam impressio facta supernaturaliter in aëre infimo circa terram, & fuit illud corpus valde densum multum habens de lumine, & propter sui sphericitatem, & flammas vocabatur stella.* Quasi diceret, quod huiusmodi stellas non facit Deus nisi propter particulares fines sicut in exitu Israël de Ægypto, quia populus nesciebat viam, fecit Deus columnam ignis, & nubis, quod erat quoddam corpus de vaporibus densum valde præcedens per diem, & illuminans per noctem, *vt in Exod. dicitur cap 13. num. 21.* 1206. Abul. q. 11. in Matth. Exod. c. 13. n. 21.

6. RESPONSIO Chrysologi serm. 157. qui ait, *Quare Magi? quare stella? Vt per Christum ipsa materia erroris fieret salutis occasio. Quemadmodum ad Christum mortis causa causa est facta vitæ?* Quasi dicat, *Hostem proprio mucrone necare singulare est insignéque virtutis.* Vnde addit Chrysologus, *Apud Magos in culpa erat ignorantia, non voluntas quærere, necessitas magis est quam reatus*; fuit ergo pium vt & Deus inuenire quærentibus daret, & culpam deputaret errori. 1207. Chrysolog. serm. 157.

7. RESPONSIO est Glossæ, quæ ait, *Hæc stella Dominicæ natiuitatis nuntia, nunquam prius apparuit, sed eam tunc puer creauit, & Magis deputauit, quæ mox peracto officio esse desiit Christum nondum loquentem muta stella prædicat, postea loquentem Apostoli nuntiauerunt.* 1208. Glossa ord.

8. RESPONSIO Augustini lib. 2. contra Faustum, *Et nos quidem sub facto stellarum nullius hominis genesim ponimus, vt liberum arbitrium voluntatis, quo benè, vel male vtimur post iustum iudicium Dei ab omni vinculo necessitatis vindicemus. Quanto minus illius temporalem generationem sub Astrorum conditione credimus factam, quia vniuersorum creator est Dominus.* 1209. Aug. lib. 2. contr. Faust. *Non est fatũ neque fortuna.*

DIFFICVLTAS IV.

Quare turbatus est Herodes, & omnis Hierosolyma cum illo?

QVæretur, quare turbatus est Herodes, & cum illo omnis Hierosolyma?

1210. Lysan sua in Glossa. *Reges alienigeni timidi valde.*

1. RESPONSIO est Lyrani; *Turbatus est, quia erat alienigena, & timebat perdere regnum; ideo non solum ipse turbatus est, sed omnes qui pro illa parte faciebant sibi.* Quasi dicat, quando ministri senatus ciuitatis aliquid faciunt, dicitur quod tota ciuitas facit. Sic in proposito, qui erant ibidem maiores, & in Regalibus officiis assistentes, illi cum Rege turbati sunt.

1211. Glossa ord. *Insipiens Rex ministros impios sustinet.* Prou. 21. n. 12.

2. RESPONSIO Glossæ, propter fauorem, *Quia sæpe populus plus eis iniuste fauet, quos crudeles sustinet.* Vnde Salomon dicit, Prouerb. 21. num. 12. *Princeps qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros habet impios.* Quasi dicat, signum sanctitatis Regis est, si pios, & fideles, & amatores Reipublicæ habet ministros; quia si cupidi, impij, & crudeles sunt, similiter, & caput.

1212. Chrysolog. serm. 158. *Priuatio dignitatis timorem ministris producit.*

3. RESPONSIO Chrysologi serm. 158. *Quare Hierosolymæ principes, & scribæ turbantur, quia nasci non vult prophanus Rex Deum, seruus Dominum, iudicem reus, rebellis Principem, perfidus cognitorem.* Et addit: *viuere timent, quia nouerant se mox ignominiæ dandos, trahendos opprobriis, eiiciendos templo, priuandos sacerdotio, oblationum munere vacuandos.*

1213. Abul. q. 24. *Reges & Potentes timidiores sunt.*

4. RESPONSIO est Abulensis q. 24. qui ait, *Sola annuntiatio alterius Regis turbat Herodem; quia nulli sunt, qui magis, & facilius turbentur, quam qui magnos gerunt magistratus, & tenent alta dominia, potissimè quando male viuunt, vel iniustè possident, sicut Herodes; erat enim sibi conscius, cum violenter inuasisset regnum Hircani ipse, & pater eius, antipater* vt ait Iosephus lib. 14. antiq. *& ipse fraudulenter, & abscondite occidisset adolescentem filium Hyrcani iam summum Sacerdotem, qui pro patre regnaturus erat. Vnde mox, vt audiuit Regem adorandum turbatus est, conscius sibi suorum scelerum.* Quasi dicat, cum Chrysostomo: sicut Ramus altus in excelsum positus leui aura mouetur, sic & sublimes homines in culmine dignitatum existentes leuis etiam auræ fama conturbat.

Ioseph lib. 14. Antiq.

Chrysost. in homil.

1214. Aug. ser. de Epiph. Gregor. in homilia.

5. RESPONSIO Augustini ser. de Epiphan. *Quid erit tribunal iudicantis, cum superbos Reges cuna terrebat infantis.* Et Gregorius in homil. *Rege nato cæli, Rex terræ turbatus est; quia nimirum terrena altitudo cælestis Regni verè desideratur.*

1215. S Leo Papa ser. de Epiphan. *Religiosi incitentur ad conuersiones Iudæorum.*

6. RESPONSIO Sancti Leonis Papæ serm. de Epiphania. *Herodes etiam Diaboli personam gerit, cuius tunc fuit imitator.* Quasi dicat, cruciabatur Dæmon vocatione gentium & quotidiana potestatis suæ destructione torquebatur, vt discant hinc Religiosi animi feruorem assumere quando ad insulas, & Indos proficiscuntur ad propagandam fidem; vt diabolum torqueant. Sed de hoc postea ad mores.

7. RESPONSIO sit Chrysostomi in Matth. qui ait: *Vterque ergo zelo proprio turbatur & sui regni successorem timebat. Herodes terrenum, Diabolus autem cælestem.* Et addit, *Ecce autem, & Iudaicus populus turbatur, qui magis de audito isto gaudere debuerat; quia Rex Iudæus surgere dicebatur. Sed turbatur, quia de aduentu iusti non possunt gaudere iniqui. Sicut neque iusti de præsentia impij, & insensati Regis.* Quasi dicat, omnes turbantur Rege insipiente, quia calamitates Regni sui propter eius omissiones, & commissiones contra innocentes populos in vexationes conuertuntur. 1216. Chrysost. in Matth.

Rex insipiens conturbat Rempublicã.

DIFFICVLTAS V.

Quare Herodes congregauit summos Sacerdotes?

QVæritur, cum magi Herodi soli dixerint, *Vbi est, qui natus est Rex, quare à Sacerdotibus quæsiuit de isto Rege nato?*

1. RESPONSIO Abulensis quæst. 27. qui ait, *Quia Herodes putauit, quod iste Rex, cuius natiuitas annuntiabatur, erat Messias; ideò quæsiuit de loco natiuitatis.* Quasi dicat, Sacerdotes, & in dignitate constituti debebant scire prophetas, & Sacras Scripturas: quæ de Messia loquebantur; ideo congregauit Doctores, Sacerdotes, & scribas. 1217. Abul. q. 27.

Ignorantes non sunt constituendi in dignitate.

2. RESPONSIO sit Chrysostomi in Catena Sancti Thomæ, qui ait, *Vt quid interrogat Herodes, qui non credebat scripturis, aut si credebat, quomodo cogitabat posse interficere illum quem Regem futurum esse dicebant?* Respondet: *Diabolus instigabat, qui credebat, quod scripturæ non mentirentur.* Quasi dicat, sic sunt omnes peccatores, qui hoc ipsum quod credunt, perfectè credere nolunt quod enim credunt, veritatis est virtus quæ non potest esse occulta; quod autem non credunt excæcatio est inimici. Si enim perfectè crederent, inquit Chrysostomus, *Sic viuerent, quasi post modicum transituri de hoc mundo, non quasi in æternum mansuri.* Sed de hoc ad mores postea. 1218. Chrysost. in Catena

Impij nõ perfectè credunt

3. RESPONSIO Abulensis loco citato, q. 27. *Congregauit Herodes Sacerdotes, quia Iudæi expectabant Messiam qui incipiebat transire sceptrum de femore Iuda, & Iacob prophetia adimpleri, & astutus Herodes à Iudæis audierat sermones huiusmodi, & sic putauit, quod iste Rex forsitan esset Messias. Inde* vt scribit Iosephus, *circa tempora natiuitatis Christi multi pseudo Messiæ apparuerunt, vt Theudas quidam Iudæus, & alter Iudas Galilæus, & vterque occisi sunt, quia finxerant se esse Messiam.* 1219. Abul. q. 27. Gen 49. n. 10.

Ioseph apud Abul. citat. *Pseudo Messiæ occisi sunt.*

4. RESPONSIO Hugonis Cardinalis: *Interrogat Sacerdotes, vt de eo ferrent testimonium Romanis, quod nihil omisisset de contingentibus inuestigando de Rege nouo.* Quasi dicat, est ambitio solicita, & vigilans super maliciam inimicorum. Et sic Herodes omnes diligentias pro Romano Imperio defendendo ostendebat. 1220. Hugo Card.

Ambitio nimis solicita.

5. RESPONSIO

1221. 5. Responsio Sancti Paschasij lib.2.in Matth. *Interrogat Herodes, vt cautius eis exploraret, si Rex eorum ex lege promissus tristes gaudentes ve faceret.* Quasi dicat, Tyrannus nullis fraudibus parcit, omniáque tentat, & aliquando mandata fingit de Rege vel ministro priuato venturo, vt audientes examinet ex vultu hilari, vel tristi.

D.Pasch.lib.2.in Matth.

1222. 6. Responsio Imperfecti, *Non credebat Herodes Sacerdotibus, & scribis in bono, sed in malo.* Quasi dicat, locum quærebat, vbi Christus nasceretur, vt eum occidere posset, hoc malum est, & credebat fieri posse, non autem quod Christus in æternum regnaturus erat, quod erat bonum.

Imperfect. hom.1. in Matth.

1223. 7. Responsio fit Abulensis q. 27. qui ait, *Herodes vidit tunc, qualia nunquam viderat in natiuitate alicuius Regis, siue Iudæorum, siue gentium, scilicet, quod stella appareret ad ostendendum natum Regem, & quod Reges de longinquo venirent ad adorandum eum, & quod natiuitas eius diuulgata foret, & quod Reges tres exponebant se laboribus, & periculis vitæ propter adorationem nati pueri, & hæc cogitando timebat, & dubitabat quod consilium caperet; & ideo congregauit Doctores vt videret quid loquerentur super hoc.*

Abul.q.27.

Perplexus semper ad peiora determinatur.

1224. 8. Responsio est S. Thomæ, qui ait, *Congregauit Herodes scribas, non quia perfectè crederet scripturis, sed quia ambitiosus erat, & ambitio hominum cæcum reddit.* Quasi dicat, fera pessima est ambitio, ita vt si crudeliter in cordibus infunditur, neque scripturis, neque Deo credit, sed quasi Atheista dubitat de immortalitate animæ, & sic ad omnia præcipitia contra animam se proiicit, sed de hoc latius ad mores.

S.Thom. in sua Catena.

9. Responsio est Lyrani, qui ait, *Quia enim volebat Christum perdere, ideo voluit de loco natiuitatis Christi diligenter exquirere ab illis, qui scripturas Prophetarum prædictas de Christo nouerant, & genealogias descendentes de Dauid sciebant.* Quasi diceret Doctores legis, qui ad suum propositum declararent, quæsiuit: quia pro sua gratia obtinenda, & beneficiis impetrandis contra Christum sententiam non dubitarent dicere. 1225.

Lyra. sua in Glossa.

Doctores Ambitiosi Regibus placent.

10. Responsio. *Interrogat Rex ministros legis, quasi tentando illos, & bonum Reipublicæ ostentando, sed reuera audiebat illos, superbiendo, & consilia eorum repudiando, quia de suo intellectu altè præsumebat, & cæteros illusoriè interrogabat, non ad sequendum eos, sed fugiendum à sua sententia, vt videre est; quia non misit aliquem ex seruis suis post Reges Magos in Bethlehem; quia de Concilio Sacerdotum irridebat;* & hoc fuit præsagium euidens perditionis Regni Regis Herodis, & sequentium talem præsumptionem, vt his temporibus visum est, de quo ad mores postea. 1226.

Auctoris sententia.

Ministri superbi de se præsumentes perdunt Regna.

TRACTATVS XXXIV. AD MORES, In Caput II. Matthæi,

De Adoratione Magorum.

DIFFICVLTAS VI. ad mores.

Quare Reges tres vocantur Magi ab Euangelista?

QVÆRETVR, quare Magos Euangelista vocat Reges, & vtrum malefici fuerunt?

1227. 1. Responsio Abulensis in littera citati, qui ait: *Magi sunt illusores, qui faciunt præstigia, quæ hominibus apparent, & nihil sunt eorum quæ videntur, sed sensus falluntur.* Quasi dicat, innumerabiles homines sunt ita subtiles, & apparentis ingenij, quod nihil sunt, neque in virtute, aut scientia, neque in veritate, & præstigiis, inuentionibúsque reputantur, quasi Doctores virtuosi, & prudentia præditi; sed hoc est signum euidens fallaciæ istorum, quod semper similibus impiis congregantur, & ad malum sunt primi, ad bonum incapaces.

Abulens.cit. in littera.

Signum Magorum Reipublica.

Interrogat Oleaster, quare malefici Ægyptij fecerunt miracula, & portenta, sicut & Sanctus Moyses: Exod cap. 7. num. 11. *Et fecerunt Magi Ægyptij sic incantationibus suis.* Sic legit Pagninus. Et respōdet, *Quia possunt mali iuuare, & augere mala sua; neque tamen auferre, aut illis mederi.* Quasi dicat; ô infelix astutia humana, ô misera ministrorum ingenia subtilia, quæ solum in augendis plagis, & miseriis Reipublicæ laborant; non in medicandis vulneribus, & impositionibus, quibus plagæ Reipublicæ crescunt. Vnde sanctitas Regum Magorum patet, quæ bonum gentibus quærebant. 1228.

Oleaster in Exod.c.7. n.11. Translat. Pagnin.

2. Responsio Augustini citati in littera, *Quod Magi vocantur, quia sapientes erant, & quia isti Magi fuerunt primitiæ gentium, sicut pastores Iudæorum.* Quasi dicat, quod fundamentum Ecclesiæ super peccatores conuersos posuit Deus, quia isti Magi fuerunt excellentiores martyres, quia non solum fidem prædicarunt, sed ab Herode peruerso fugerunt. 1229.

Augustinus in litt.cit.

1230. Venerab. Beda in Matt. 26. n. 75. Interrogat Venerabilis Beda, *Quare post trinam negationem Petri dixit Euangelista*, Matth. 26. n. 75. *quod, Egressus foras, fleuit amare*? Et respondet, *egreditur foras, vt ab impiorum concilio secretus grauida negationis sordes liberis fletibus abluat.* Quasi dicat, peccatores ad Deum conuersi prudentes esse debent, & non solum à peccatis fugere, sed ab omni occasione procul abire.

1231. S. Bern. ser. 2. de Assumpt. Vnde dicebat Bernardus ser. 2. de assumptione, *Excisam, non extirpatam arborem in syluam pullulare videas densiorem.* Quasi dicat, qui verè ad Deum conuertuntur, sicut tres Reges Magi securem, non ad ramos, sed ad radicem apponant; quia non solum legem Christi receperunt, pro eius defensione sanguinem suum fuderunt.

1232. S. Remigius cit. in litt. 3. RESPONSIO est S. Remigij, *Qui Magos Chaldæos esse putat, qui stellam propter pulchritudinem, & splendorem pro Deo adorabant, & ideo illa Regibus insinuauit interius quid quærerent ad adorandum Deum verum.* Quasi dicat, fugite pulchritudinem, & splendorem fœminarum cuius fulgor, & formosa species, Reges, & sanctiores, & perfectiores eas adorare facit, vt Eccl. 9. n. 8. Ecclesiasticus 9. n. 8. admonet: *Auerte faciem tuam à muliere compta, & ne concupiscas speciem alienam. Propter speciem enim alienam multi perierunt.* Quasi dicat, quod pulchritudo mulieris, quasi stella refulgens radias ignis de se expellit, quibus columnæ sanctitatis, & maiestatis pauceræ consueuerunt, vt in Dauid, Sanson, & in multis perfectis viris expertum est. *Pulchritudo fœminarum prostrat viros perfectos.*

1233. Oleaster in Gen. c. 6. n. 2. Translat. Pagnin. Interrogat Oleaster, qui sunt illi filij Dei, qui videntes pulchritudinem fœminarum, habitauerunt cum eis capti earum splendoribus: *Videntes filij Dei filias hominum quod essent pulchræ, &c.* Et respondet, *Numquid tu sanctio res filiis Dei, quos fœminarum pulchritudine offensos hic scriptura commemorat*? Vnde Ambros. lib. 1. de Noe, & Arca c. 4. & lib. de virginitate filios Dei Angelos esse existimat, & ait, quod sicut Virginitas Angelos facit, sic fulgor pulchritudinis fœminarum solet Angelos in Dæmones conuertere. quam sententiam ego solum refero non approbo, sed reprobo, & reprobaui, in tomo nostro in titulo, Elucidatium B. Virginis Mariæ vbi Christus, & Chrysostom. in hom. de festo Decollat. Bapt. ait, quod pulchritudo, & facies, & vana pulchritudo mulierum non solum Reges, sed & Angelos peruertit. Et Tertullianus, & Lactantius lib. 1. cap. 16. & alij multi Patres Ecclesiæ, quos satis doctè citat, & reprobat rectè P. Alphonsus de Mendoça Augustinianus moderator cathedræ Salmanticensis tr. 9. de Comœdiis, vbi asserunt, quod propter Angelos qui custodiunt animas mulierum in templo velament habeant, vt non scandalizentur eorum pulchritudine. Vnde addit Oleaster; audiant hoc sancti, audiant qui sibi ipsis fidentes inter medios fœminarum choros se securos esse arbitrantur. Vnde Salomon Prouerb. 6. n. 26. dicit, *Non concupiscat cor tuum pulchritudinem fœminæ, ne capiaris nutibus illius, pretium enim scorti vix est vnius panis, mulier autem viri pretiosam animam capit.* Quasi dicat, pulchritudo mulieris pretiosas, & sanctiores animas quærit nutibus, & splendoribus ex se procedentibus tanquam stella, vt Principes eas adorent, vt Reges Magi, qui stellas adorabant, propter earum pulchritudinem.

(S. Amb. lib. 1. de Noe & arca c. 4. & lib. de Virg. — Chrysost. hom. in fest. decollat. Bapt. — Tertul. & Lact. lib. 1. cap. 16. — Alphons. à Mend. tr. 9. de Comed. lib. in titul. quæst. quod liberiæ, & relect. Theolog. — Oleaster cit. — Prou. 6. n. 26.)

1234. Chrysost. cit. in litt. 4. RESPONSIO est Chrysostomi in littera citati, qui ait, *Quod isti tres Reges erant Chaldæi, & conseruauerunt potentiam suam, à temporibus Balaam Prophetæ in scientia Astrologiæ, vsque dum apparuit illis stella refulgens, & docens puerum Iesum esse natum.* Quasi dicat, adeo illa Regum potentia conseruatur, & præmiatur, quæ fortitudinem suam in sapientia Dei studet, & laborat conseruari in malitia, & vanitatibus.

1235. Oleaster in Gen. 6. n. 4. Translat. Pagnin. Interrogat Oleaster, qui illi fuerunt gigantes de quibus Genes. 6. n. 4. dicitur: *Gigantes autem erant super terram viri potentes, & famosi*, sic Pagninus? Et respondet, *nihil est, quod non humana malitia in malum vertat: nam vires, quas dedit Dominus illis ad excolendam terram, & ad adiuuandos homines, in hominum oppressionem converterunt.* Quasi dicat, nihil deterius esse potest in homine Principe, & potente Rege, cui Deus vires dedit ad bona facienda, quam eas ad mala conuertere. Si diuitias quis habet, vt vanè glorietur. Si vires vt superbiat contra indebiles. Si nobilis omnes despicit; si doctus intus cæteros contemnit; si virtutes exerceat: omnes, tanquam peccatores reputat, & tandem gigantes famosi potentes, ambitiosi in dignitate constituti sunt, qui potentia sua, non sapientia Reges Chaldæorum, si fieri possunt, fierent. *Potentes Principes in vitio non in virtute pereunt cito.*

1236. Ps. 58. n. 10. Vnde Dauid dicebat, *Fortitudinem meam ad te custodiam*, Psalm. 58. numer. 10. ac si apertè dicat, & si potens, & viribus fortis sim, non tamen vires in opprimendo alios exeram, sed in te placando, & mutando seueritatis sententiam, vires meas exercebo, & neruos extendam, cum enim te in me, aut in populum iratum videro tunc vires meas ad te placandum ostendam. Vnde Sanctus Ambrosius ait, *Vim Deo facimus, non litigando, sed flendo, dum cogimus eum quotidie mutare sententiam.* Quasi dicat, & hæc est bona fortitudo vacando litteris, quomodo Deum placatum habeamus, & gloriosum, & natum videamus, vt Reges tres Magi fecerunt à temporibus Balaam, vsque dum stella apparuit eis. (S. Amb. cit. in Oleaster.)

DIFFICVLTAS VII. ad mores.

Quanto tempore Magi ad præsepe venerunt?

QVæretur, quot dies in itinere Magi consumpserunt?

1237. Hieron. in litt. cit. 1. RESPONSIO Hieronymi in littera citati, qui ait, *Quod de partibus Indiæ venerunt tredecim diebus, quia Dromedarij animalia velocissima sunt, & cum corda Magorum essent afflata diuino lumine, velocissima erant, quia Spiritus Sancti gratia nescit* (teste Ambrosio) *tarda molimina.* Et qui prius erant quasi belluæ irrationabiles Deos falsos adorando, stella duce facti sunt spiritus Angelici Deo ministrantes.

1238. Abulens. in Gen. 18. n. 4. Interrogat Abulens. in Genes. 18. n. 4. *Quare Abraham Angelis, quos recepit in hospitio dixit requiescite sub arbore ilice, vel quercu*, vt translatio Vatabli insinuat? Et respondet; *Quia vitulus conuiuij repræsentabat Iesum in Eucharistia Sacramentatum*;

Eucharistia transformat belluas in Angelos. cramentarum; & qui ut animalia immunda porcorum fructus quercus capere solebant, gustando corpus Iesu iam Angelorum esca alimententur. Quasi diceret, auide quærentes Iesum (belluæ tardiores etiam si sint,) velociter currunt ad præsepiū, & inueniunt eum manifestum propter quod teste Bonauentura, *Nascitur in via, ut viatores Reges eum statim inuenirent, & omnibus esset manifestus,* ut adnotauit Theodoretus, *vel ut irrationabilibus (id est gentilibus) notus fieret in præsepio nascitur.* Et addit: *Dei namque Verbum, & filius ad semetipsum trahit, & diuites, & pauperes eloquentes, & tardiloquos.* Quasi dicat, Spiritus Sancti gratia, qui in totis Ezechielis apparuit ipsas velociter volitabat, quia multi peccatores, qui erant in virtute tardiores, & similes testudinibus pigris, afflati gratia Dei in Dromedariis corporibus, animalia velocissima cito volant, & inueniunt, & adorant Iesum.

Bonau. in Luc. 2. Theodoret. hom. de nat. tom. 6. conc. Ezech. c. 1. Peccatores Dromedariis tardiores volitant conuersi ad Dominum.

1239. *Abulens. in litt. cit.* 2. Responsio est Abulensis in littera citati, qui ait, *Quod octo diebus Iacob fugiens à socero suo Laban venit in Mesopotamiam, quæ terra est prope Hierusalem.* Quasi dicat, valdè quidem malitia multiplicat gressus suos, quia munera, & Deos suos furati erant Laban; velociter fugerunt. Sic peccatores à facie Dei semper fugiunt, & in fuga malitiam suam augent, & plus Deum prouocant etiam si taceat. *Gen. 31. n. 30.*

1240. *Oleaster in Genes. 6. n. 5. Translat. Paguin.* Interrogat Oleaster, quare dicitur Gen. 6. n. 5. *Vidit Deus, quod multa malitia esset hominum in terra?* Sic Pagninus. Et respondet, *iustificat Deus, semper causam suam neque sæuit nisi nos eum malitia multa sæuire cogamus; nisi enim multam videret in terris malitiam fugiendo à misericordia eius, gladium suæ seueritatis non exerceret, ut discant qui in cubilibus suis scelera secreta committunt, malitiam non augere, si Deum prouocare nolunt; & discant non adiicere peccatum super peccatum, & vna nocte sicut Dromedarij, & Cameli libidinosi multiplicare peccata, quia repentè inuenient Deum iratum iudicem, non affabilem, & mansuetum, sicut Magi festinantes inuenerunt.* *Secreta commissa scelera iram Dei prouocant.*

1241. *S. Remig. in litter. cit.* 3. Responsio est Remigij qui in littera citatus ait, *Quod isti Magi erant successores Balaam, & indesinenter orabant, ut Deus ostenderet illis stellam Iacob, quam ipse promiserat.* Quasi diceret, orationem suorum semper exaudit Deus, & si aliquando tardat ad multiplicationem beneficiorum est, quia geminata confert munera, quo plus dilatat petitiones nostras.

1242. *Ansbert. in Apoc. 5. n. 6. Ibi n. 8.* Interrogat Ansbertus in c. 5. Apoc. n. 6. *Quare vidit Ioannes agnum stantem tanquam occisum, habentem oculos septem, & cornua septem?* Et respondet; *Quia viginti quatuor seniores habentes phialas, & cytharas plenas odoramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum stabant in conspectu agni.* Quasi dicat, quasi agnus, non quasi leo audit orationes omnium pauperum, & diuitum, *Et stat, quia stare est consolantis, & adiuuantis, & desiderantis, ut orationes effundamus;* quia ipse velociter decretum, in fauorem suo sanguine rubricatum coram Patre ostendit; & infallibiliter benè, & in fauorem firmabitur, hoc patet in tribus Regibus Magis, qui à temporibus Balaam clamabant ad Dominum, ut stellam Iacob eis ostenderet, & stellam, & seipsum in illa demonstrauit teste Remigio. *Orationes quo tardius audiuntur geminata beneficia portant.*

1243. *Chrysost. in littera.* 4. Responsio est Chrysostomi in littera citati, *Non incongruè ab oriente venerunt Magi, quia fides nostra ab oriente suæ gratiæ procedit.* Quasi dicat, fides non ex operibus nostris venit, sed oriens est nomen Dei quia ab ipso procedit? *Zach. 6. n. 12.*

1244. *Oleaster in Gen. 17. n. 4. Translat. Pagnin.* Interrogat Oleaster, quare transactio diluuio dixit Dominus ad Noë, *Statuam pactum meum tecum,* Gen. 17. n. 4. Et respondet: *O immensa, inenarrabilis pietas Dei cui non suffecit iustum à diluuio liberare, sed sciens homines peccaturos, & mille diluuia, & submersiones merituros voluit se pacto astringere, ut postea non deleret.* Quasi dicat, cum videret mala nostra, & ad ea vindicanda commoueret, recordatur fœderis, vindictam detinet. Et addit Oleaster, voluit Dominus (teste Paulo ad Rom. 4. n. 2.) *Quod bona promissa non inniterentur meritis, aut demeritis nostris sed bonitatis suæ: nā si promissa bona Dei, ipse non esset origo, & ab ipso orirentur, quomodo ex nostris operibus pessimis initiarentur;* ideò ex fide, non ex operibus, ut firma sit promissio, omni semini pollicetur, & sic Magi ab oriente venerunt; quia fides ex gratia oritur, non ex operibus nostris. *Misericordia ineffabilis. Ad Rom. 4. n. 2. Fides non ex operibus nostris.*

DIFFICVLTAS VIII. ad mores.

Quare Magi dixerunt, vidimus enim stellam eius in oriente?

Quæritur utrum stella, vel Magi essent in oriente?

1245. *Chrysost. in litt.* 1. Responsio est Chrysostomi citati in littera, qui ait, *Quod stella ista nocte non solum videbatur, sed etiam die, quod non est virtutis stellæ, sed neque lunæ.* Quasi dicat, quod efficax gratia Dei, quæ Magos inspirabat, solum requirebat, quod Magi operarentur, quod illa lumine suo illustrabat.

1246. *D. Gregor. in lib. 1. Reg. Eccl. 46. n. 20.* Interrogat S. Gregorius in lib. 1. Reg. quare dicitur Ecclesi. 40. n. 20. *Intonuit de cælo Dominus, & in sonitu magno auditam fecit vocē suam?* Et respondet, quia bona desideria nobis per diuinam gratiam ministrantur; sed nos bona gratia per conatum liberi arbitrij ad virtutum victorias promouemus. Quasi dicat, non est splendor stellæ, neque lunæ, quæ sic in cordibus nocte diuque operetur, ut gratia qua illustrat prædestinatos, sed liberum arbitrium debet cooperari cum gratia Dei. Sicut Magi illustrati fuerunt, videntes in oriente stellam qui statim sine pigritia profecti sunt. *Gratia Dei non debet esse vacua.*

1247. *S. Remig. in litt.* 2. Responsio est Remigij in littera citati, qui ait, *Nonnulli dicunt stellam fuisse Spiritum Sanctum; qui postea super Christum baptizatum in Iordane apparuit.* Quasi dicat, Spiritus Sanctus amor est, & opera eius circa redemptionem, hominis ita abscondita sunt, quod nemo Angelorum, neque hominum apertè cognoscit.

1248. *Hieron. in Ps. 9. Is. 6. n. 1.* Interrogat S. Hieronymus in Ps. 9. quare occultabatur Deus inter Seraphinos positus apud Is. 6. n. 1. *Et velabant faciem suam; an quia opera diuini amoris talia sunt, quod admirari possumus; assequi vero non possumus?* Respondet Hieronymus cum Ps. 9. *Qui pro occultis filij Dei inscribitur.* Quasi dicat, *Sacramenta diuini amoris ita abscondita sunt quod Seraphin, neque homines vident faciem suam, neque inspirationes Spiritus Sancti*

Sancti circa mysteria fidei nullus penetrat, quia
Bern.ep.77. *spiritus vbi vult, spirat.* Vnde Bernard.ep.77. *modus secretissimus arcani incomprehensibilis est, & ineffabilis.* Quasi dicat, *opera Spiritus Sancti non sunt discutienda*, sed veneranda, & sequenda, quia aliquando apparet in stella lucis, aliquando sub specie columbæ, vt in Iordane, & omnia
Chrysolog. sup.cit. erant opera diuini amoris; quia vt Chrysologus ait; *amor nescit modum.*

DIFFICVLTAS IX. ad mores.

Quare dicit: audiens autem Rex, turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo?

QVæretur de qua re turbatus est Herodes, & simul omnes ministri eius?

1249. Lyran.in littera. 1. RESPONSIO est Lyrani citati in littera, qui ait; *Turbatus est Herodes, quia erat alienigena, & timebat perdere regnum.* Quasi diceret, qui male agunt odiunt lucem, & semper timent flagella Dei; quia impij, & tyranni Gubernatores, & ministri solum minis, & flagellis cœlestibus cessant ab opere malo.

1250. Oleaster in Exod.c.3.n.19. Translat. Pagnin. Ps.34 n.16. Interrogat Oleaster, quare dixit Dominus Moysi Exod.3.n.19. *Quod Pharao non relicturus erat populum suum nisi in manu forti?* Et respondet, *quia nunquam impij, neque ministri potentes Deo cedunt nisi puniti, & dijecti,* Vnde dicitur Psalm. 34. num.16. *Dissipati sunt, neque tamen compuncti.* Quasi dicat, non conuertuntur ad Deum superbi, nisi in manu forti Dei; quia neque sermonibus, & beneficiis innumerabilibus personalibus vitam iniquam mutant,
Impij turbantur sicut ranæ. sed solum turbantur, cum flagellantur à Deo, vel vident mortem amici, vel dilecti, & tunc sicut ranæ misso ligno in stagno aquæ conturbantur, sed postea saltantes reuiuiscunt; & ad maiora scelera incitantur, vt in Herode patet, qui hodie turbatus est, sed postea occidit infantes amissa turbatione.

1251. Glossa in litt. Prou.29. n.12. 2. RESPONSIO est Glossæ in littera, quæ ait; *Turbatur Hierosolyma cum Rege, quia* Prouerb. 29. num. 12. dicitur: *Princeps, qui libenter audit verba mendacij, omnes ministros in-*
Rex insipiens timet suos ministros sceleratos. *iustos habet.* Quasi dicat, Rex impius, vel incapax regnandi dissimulat scelera ministrorum; quia indiget eorum ministerio, vt incapacitatem suam suppleant.

1252. Oleaster in Exod.c.4. n.25. Translat. Pagnin. Interrogat Oleaster, quare cum Moyses proficisceretur laboribus plenus, & persecutionibus Pharaonis, in via misit Angelum, vt occideret filium suum incircumcisum. *Quæsiuit occidere eum,* inquit Pagninus Exod.4.num.25. Et respondit, *Quia Principes incapaces terræ consueuerunt cum auxilio alicuius egent omnia eius peccata dissimulare: non sic Deus, sed tunc maximè quærit, & punit, cum maximè indigere videtur.* Quasi dicat, tunc Discipulorum incre-
Marc.vlt.c. dulitatem Christus increpauit, Marc.vltim.cap. *Cum ad prædicandum suum Euangelium discipulos in omnem terram mittebat, & egebat eorum prædicatione.* Nemo ergo iustorum se decipiat putans Deum dissimulaturum peccatum eius cum eius ministerio vtitur. Quasi sicut cum iratus misericordiarum suarum recordatur ita propitius vindictæ memor est peccatorum. Quasi dicat, non Deus est, sicut Herodes Tyrannus, quem populus iniquus; quia dissimula- Matth.2. bat eorum scelera, eo turbato turbatur Hierosolyma.

3. RESPONSIO Chrysologi citati in lit- 1253. tera, qui ait, *Turbata est Hierosolyma, quia nouerant se postea ignominiæ dandos, trahendosque opprobriis.* Chrysolog. cit.in litt. Quasi dicat, indicibilis est huius sæculi fallacia, & malitia, & quomodo imperiti, & ignorantes in dignitate constituti ineffabilibus, & diabolicis artibus supremis Prælatis seruiunt, ne ab ipsis expulsi ignominiæ tradantur, & opprobriis dentur.

Interrogat Oleaster, *Quod fuit flagellum ma-* 1254. *gis sensibile apud filios Israel, cum nouus Rex* Oleaster in Exod c.6. *Pharao eos persequebatur?* Et respondet, cum rex- Translat. tu Exodi c. 6. *Cum omnes intuiti sunt eos ad ma-* Pagnin. *lum,* Sic legit Pagninus, *quia commune est, vt toruè omnes aspiciant, quos viderint à Rege, vel à Prelato suo odio haberi; quia scriptum est, transierunt in affectum cordis eorum.* Psal.72.n.7. Quasi Ps.72.n.7. dicat, indicibile est flagellum à Deo missum su- *Prælati solo vultu subditos honorant, vel flagellãt.* per illos, qui opprobriis, & ignominiis à superioribus iustè, vel iniustè puniuntur. Et contra quos placido vultu superiores aspiciunt omnes super capita sua eos collocant; ideo omnis Hierosolyma turbata est, quia timuerunt nouo Rege veniente opprobriis dandos.

4. RESPONSIO Augustini ser. de Epiph. 1255. *Herodes quærebat Diaboli personam, cuius tunc* Aug serm.d Epiphan. *fuit inuentor, & nunc indefessus imitator, quia cruciatur vocatione gentilium, & peccatorum conuersione.* Quasi dicat, quando beneficia spiritualia sunt maiora tunc Diabolus Magis prouocatur contra nos.

Interrogat Oleaster, quare cum liberare Do- 1256. minus populum suum decreuit, vt dicitur Exod. Oleaster.in 5. n. 6. tunc addit: *Non adiicietis dare paleam* Exod.5.n.6. *populo. Quid est hoc Domine mi, quando prædi-* Translat. *cas libertatem; auges seruitutem, & laborem pro* Pagnin. *requie?* Respondet: *docet nos in beneficiis paratos esse ad tentationem. Cum enim spem alicui dat, statim desperatione tentat, & videtur spem, quam dedit auferre: sic cum Abrahæ pollicitus est multipli-* Gen.16.n.4. & 14. *care semen suum super stellas cæli, statim præcepit* Gen.22.n.2. *ei suum filium sacrificare.* Quasi dicat, quod vrget plus tentatio conuersos ad Deum, dum tyrannidem Diaboli, & peccati exuere volunt quia timent subsidia deficere eis, quæ à malis habent; *Diabolus timoribus nos tentat.* & ita eos vrget necessitas, quod viuere posse desperent; quare malunt ei seruire perpetuo, *Ex paleis facit panes Diabolus.* quam eius auxilio priuari. *Quoties enim fæmina concubitum desiderat à se abiicere, & metu, & timore, ne fame pereat, non audet. Et tunc Diabolus magis torquet, cum ipsis bonis nostris cogitationi-* *Fæmina timore antiqua peccata non desinunt.* *bus, & inspirationibus fatigamur, & cum videt peccatorem à suo laqueo fugam moliri, plus torquet eum. Sed cogitet peccator, quod auxilia peccati paleæ sunt, quæ aliquid esse videntur, cum nihil sint, & cogitet nec sibi deficiendum, si paleas Diaboli abiiciat, quia serpens astutus est, & solet quærere paleas, vt lateres iterum coquantur, & vniantur, & per occasiones indicibiles caminum cordis nostri paleis vrentibus, & flagrantibus vrit vt iterum lateres iam separatos, & oblitos vniat, & conformet*: nam vt dicit Augustinus, *est Dæ-* Augustinus cit. *mon imitator, & prouocator ad malum.*

DIFFICVLTAS X. ad mores.

Quare congregauit Herodes summos Sacerdotes?

1257. QVæretur, quare tot, tantosque Doctores, & Sacerdotes congregauit Herodes?

Abul.in litt. citat. 1. RESPONSIO Abulensis in littera citati, qui ait; *Quia Herodes cogitabat, si fortè esset verè Messias puer, quem Magi quærebant, ideo interrogat Sacerdotes, tanquam legis peritos, & scientificos in sacris scripturis?* Quasi diceret, Rex & Sacerdotes vniformes erant, vt regnum conseruarent; nam aliàs dissiparetur.

1258. Oleaster in Exod.c.15. n.10. Interrogat Oleaster, *Quare Pharao, & exercitus eius in mari submersi sunt.* Exod.15. n.10. Et respondit, *quia operibus luti, & lateris etiam Sacerdotes opprimebant dicentes, otio vacant.* Exod.5.n.6. Exod.5. n. 6. & addit, *quia otia videntur malis opera Religiosorum, & Sacerdotum, etiam si maximè laborent in operibus Dei; neque decipiuntur quoniam omnia ministeria Dei, si ad opera peccatorum conferantur otia sunt.* E contra vero cum Sacerdotes & Rex vniformes sunt regnum in pace possidet. *Regnum propter Sacerdotes conseruatur.*

1259. Lyran.super Num.cap.6. n.7. Theodoret. Epiphan. hæres.78. Interrogat noster Lyranus, quomodo Maria Virgo Mater Dei, & Elisabeth erant cognatæ, si vna erat de tribu Iuda, & altera de tribu Aaron? Et respondet cum Theodoreto, & Epiphanio hæresi 78. *Quia istæ tribus Iuda & Aaron mutuis matrimoniis coniungebantur; quia ex Maria Christus nasciturus erat Rex & Sacerdos, Rex Regum, & Dominus Dominantium, & Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, & Regnum æternum, constat ex Rege & Sacerdotio conformi, & vno.* Fuit concessum inquit noster Lyran.citat. Lyra super Numer.cap.6 n.7. *Vt Sacerdos posset accipere vxorem de tribu Regia vt Rex qui præesset in temporalibus, & summus Sacerdos qui præesset spiritualibus, essentque magis conformes, quod ad bonum regimen populi faciebat.* Quasi dicat, si Sacerdotij status differt à Rege, & Rex non assentit commoditatibus & priuilegiis Sacerdotum dissipabitur, quia Sacerdotes sunt medium inter nobiles & plebem, & qui faciunt eadem inter se, si sunt in medio connexi; ideo Rex Herodes consuluit Sacerdotes, vt Regnum non destrueretur. *Sacerdotes priuilegiis vtantur.*

1260. Chrysost. in littera. 2. RESPONSIO S.Chrysostomi in littera, *Diabolus, qui credit scripturis instigabat vt crederet Herodes, sed non perfectè, vt peccatoribus accidit, qui quamuis credunt, non tam perfectè; quia si perfectè crederent cito transituri, & non in æternum mansuri, aliter viuerent, sed sunt excæcati.*

Interrogat Oleaster, *Quare dixit Rex Pharao Moysi & Aaroni, orate Dominum vt non sint tonitrua, & dimittam vos.* Exod. cap.9. n.8. & 17. sic Pagnin. Et respondit, *quia timore fingebat perfectè Deo credere.* Et addit: *fingunt impij se ideo velle à malis liberari, vt bene agant, & cum fuerint liberati in suis impietatibus manent.* Quasi dicat, multa enim pollicentur mali dum flagellantur. Sed si flagellum auferas, omnia mentiuntur. Herodes credere fingebat scripturis, quia turbatus erat, sed transacto metu tyrannus crudelis impia facinora perpetrauit. 1261. Oleast. in Exod.c.9. n.8 & 17. Transl. Pag. *Impij timore fatigati pœnitentiam promittunt.*

3. RESPONSIO Hugonis Cardinalis, qui insinuat, *Quod Herodes interrogat Sacerdotes, vt de eo apud Romanos testimonium perhiberent; quia ambitio valde vigilans est super malitiam inimicorum.* 1262. Hug.Card. in littera.

Interrogat Oleaster, quare exactores Pharaonis vrgebant filios Israël dicentes, *Otio torpetis.* Exod.cap.5.n.8. iuxta transl. Pagn. Et respondit, *quia ambitio fera pessima est; propterea nullus ex ministris ausus est dicere Regi, cur ita facis? aut piorum causam agere apud Regem.* Quasi dicat, quid spetandum est, cum ambitio tantum prævalet, quod illi, qui aliorum errores corrigere deberent, iniustitiæ adiutores sunt, si Sacerdotes, qui Herodem reprehendere deberent propter crudelitatem cogitatam instabant, & scripturas allegabant, vt puer Iesus inueniretur, & occideretur. 1263. Oleast. in Exod 5.n.8. Transl. Pag. *Impij ministri Regem fallunt. Austeris mens.*

4. RESPONSIO D.Paschasij, *Interrogat Herodes Sacerdotes, vt cautius eos captaret, & exploraret ex hilari, vel tristi vultu corda circa nouum Regem examinaret.* Quasi dicat, calumniæ, & scrutationes impiorum insupportabiles sunt, quia impius, & crudelis Prælatus, astutiis, & vexationibus subditos solet opprimere. 1264. S.Paschas. in littera.

Interrogat Oleaster, quare nimis afflicti filij Israël clamauerunt, & dixerunt Exod. 5. n.21. *Videat Dominus super vos, & iudicet?* Et respondet; *quia omnes querelas suas vsti referunt ad iudicium Dei; quoniam norunt, quam iustus sit in iudiciis suis.* Quasi dicat cum Psalmista, *Cognoui quia faciet Dominus iudicium inopis & vindictam pauperum*, Ps.139.num.13. Nam ita impij superbi in dignitate constituti afflictos calumniis, & scrutationibus opprimunt, quod solus Deus, qui satis sequester est, vt Tertullianus dixit, potest consolationem afferre sed hinc aduerte, quod si iniuriam erga Deum deposueris vltor est; si damnum restitutor; si oppressionibus calumnietis auxiliator. Contra sectatores Herodis qui Sacerdotes interrogat, vt ex vultu corda erueret, & vendicaretur. 1265. Oleaster in Exod.c.5. n.21. Ps.139.n.13. *Afflicti calumniis ad Deum clament.* Tertul.lib. de pat.

TRACTATVS XXXV.

AD LITTERAM, In Cap. II. Matth.

De Adoratione Magorum.

TEXTVS.

7. TVNC Herodes clam vocatis Magis diligenter didicit ab eis tempus
ſtellæ, quæ apparuit eis. 8. Et mittens illos in Bethleem dixit:
ite & interrogate diligenter de puero, & cum inueneritis renuntiate
mihi, vt & ego veniens adorem eum. 9. Qui cum audiſſent
Regem abierunt, & ecce ſtella, quam viderant in Oriente antecede-
bat eos, vſque dum veniens ſtaret ſupra vbi erat puer. 10. Videntes autem ſtellam
gauiſi ſunt gaudio magno valde. 11. Et intrantes domum inuenerunt puerum cum
Maria Matre eius, & procidentes adorauerunt eum, & apertis theſauris ſuis obtu-
lerunt ei munera, aurum, thus & myrrham. 12. Et reſponſo accepto in ſomnis per
aliam viam reuerſi ſunt in regionem ſuam.

EXPLICATIO litteræ.

1266. *Fallacia Herodis.* POSTQVAM Herodes informauerat ſe de loco natiuitatis Meſſiæ per ſapientes, voluit ſe informare de tempore natiuitatis per Magos, & ideo vocauit eos clam, primo vt Iudæi hoc non viderent, vt auferret eis occaſionem ſuſpicandi contra eum; erat enim Herodes alienigena regnans ſuper Iudæos, & non confidebat eis; *Aſtuti ſemper machinantur.* quia ſciebat illos Meſſiam expectare, & videndo Regem tam ſolicitum, ſuſpicarentur, quod eum volebat occidere, & fraudaretur eius intentio, quia impediretur ab eis.

1267. *Abulenſ. q.45. in c.2. Matth.* Et miſit eos in Bethleem, quia ſapientes iam informauerant de loco, vbi naſciturus erat Meſſias; & ideo Magos in Bethleem miſit, & dixit illis: ite, & interrogate diligenter de puero, vt & ego veniens adorem eum. Hanc inquiſitionem aſtutè commendat. Quaſi diceret, attendite, ne fortè puerum alium adoretis pro Rege quem quæritis, & hoc malitiosè dixerat, vt aduertit Abulenſis q.45. ne fortè verum Regem Chriſtum dimitterent errando & ipſe occidendo, quem Magi adorarent, falleretur; & puer Ieſus viuus remaneret.

1268. *Stell. apparitio in via.* Et ecce ſtella, quam viderant, antecedebat eos, hoc eſt, præcedebat eos in via, ſicut ſolita erat facere, & erat modicum eleuata à terra, & ſatis iuxta eos, vt ſic determinatè oſtenderet per quam viam deberent incedere.

Vſque dum veniens ſtaret, vbi erat puer, 1269.
id eſt, per totam illam viam præceſſit eos docendo iter, & intrauit eos dirigendo per viam, quouſque venirent ad illam domum vel diuerſorium, vbi erat puer, & ſtabat pendens ſupra domum, per quod determinatè cognouerunt Magi, in quam domum debebant intrare, poſtquam autem intrauerunt Dominum, & puerum adorauerunt, pòſt nunquam à Magis ſtella viſa eſt, quia iam impleuerat officium ſuum. Cætera per difficultates patebunt.

TRANSLATIONES, quæ cum noſtra vulgata coincidunt.

Vulgata editio. 1. Tunc Herodes clam vocatis Magis diligenter didicit ab eis tempus ſtellæ.

Tranſl. Syriaca. 2. Exquiſiuit ab eis, quonam tempore ſtella eis apparuiſſet.

Tranſl. Vatabli. 3. Perquiſiuit ab illis tempus, ex quo ſtella apparuiſſet.

Tranſl. Pagnini. 4. Diligenter cognouit ab illis tempus.

Tertullianus. 5. Quia primi ſtellarum interpretes natum Chriſtum annuntiauerunt; diligenter didicit ab eis tempus ſtellæ.

Caietanus

Caietanus in Euangelia. 6. Diuino nutu clam vocauit Herodes, Magos, vt consideret in simplicitate Magorum.
Abulensis citat. 7. Tunc Herodes clam vocauit fallaciter Magos, vt mitteret eos in Bethleem.
Lyranus sua in glossa. 8. Tunc occultè cum esset alienigena vocauit Magos, & tempus stellæ voluit scire.
Interlinealis in glossa. 9. Clam vocat, quia locum diuiserat, & quando nasceretur, explorat.

DIFFICVLTAS I.

Quare Herodes clam vocauit Magos?

1270. QVæretur, quare non dicitur, quod secretè, vocauit Herodes Magos, sed clam?

Abul. q. 30. in cap. 2. Matth. 1. RESPONSIO est Abulensis q. 30. in cap. 2. Matth. qui ait: *Vocauit Herodes clam Magos, vt quando vellet exequi id quod nunc intendebat, nesciretur quod vellet, hoc est, quia post biennium ipse iussit occidi omnes pueros innocentes: noluit quod Iudæi scirent propter quem finem hoc faciebat: nam si coram Iudæis examinaret tempus stellæ; postea ex circumstantia temporis Iudæi colligerent, quod Messiam quærebat ad occidendum & impedirent illum.* *Astutia impiorum ab omnibus se custodit.*

1271. Idem Abul. citata. 2. RESPONSIO eiusdem; *Vel dicitur clam, non à casu quia clam sonat in malum: nam si dixisset secretè poterat in bonum interpretari, sed clam ad malum est. Vnde Ecclesia matrimonia clandestina prohibet, quia occultè sunt facta propter aliquod malum, vel turpe, & talia non approbat, sed potius punit, vt patet extrau. de cland. sponsa. per totum. malum autem Herodis erat desiderium mortis Christi.* Ideoque Magi clandestine vocati fuerant ad procurationem mortis Christi. *Matrimonia clandestina quare prohibita.*

1272. Chrysost. in Matth. 3. RESPONSIO est Chrysostomi super Matth. qui ait, *Clam vocauit Herodes Magos, quia vidit, quod non poterat eos blandimentis flectere, nec minis terrere, nec auro corrumpere, vt consentirent in interfectionem Regis futuri, ideo illos decipere cogitauit.* Quasi dicat, tanta, & ineffabilis deuotio erat Magorum, quod stupefactus Herodes, vt falleret eos clam vocauit. *Deuotio vera auro, neque minis corrumpitur.*

1273. Remig. in caten. 4. RESPONSIO est Remigij in catena S. Thomæ, *Clam diligenter didicit à Magis tempus stellæ; quia callidus erat Herodes, & timebat, ne non reuerterentur ad eum, vt tunc sciret, quid faceret de puero occidendo.* Quasi dicat, ad negotium magnum clam vocauit Magos vt Sacramentum secreti nulli, nisi illi reuelaretur & totum hoc erat astutiæ, & fallaciæ. *Mens Anxerij.*

1274. Cassian. lib. 1. c. 13. 5. RESPONSIO Cassiani lib. 1. cap. 13. qui ait, *Quia amplius tremefactus fuit Herodes ex prophetia in concione à legis peritis recitata, quam ex interrogatione Magorum clam vocauit eos.* Quasi dicat, cum fides Magis certa, & credibilis sit, quam visio oculorum, territus fuit à testimoniis scripturarum; & ideo cœpit fraudes concipere. *Fides magis certa quam visio.*

6. RESPONSIO Lyrani nostri sua in glossa, *Dicit clam, id est, occultè, quia cum esset alienigena, non confidebat Iudæis, & ideo voluit suum consilium eos latere.* Quasi dicat, Rex extraneæ nationis nunquam à subditis ita amatur, vt non sit semper cautelosè, & prudentialiter cum eis pactandum, & secreta grauissima nunquam declaranda eis. 1275. Lyran. noster sua in glossa. *Rex extraneus parum dilectus.*

7. RESPONSIO est Chrysologi serm. 158. *Clam vocat Magos, quia palam nihil audet simulata mens, conscientiaque dolosa; quia fur amat noctem, latrò occultè tendit insidias.* Quasi dicat, *qui male agit, vel cogitat odit lucem.* Ioan. 3. n. 20. Et in occultò cogitat, & operatur; quia nox pallium est omnium scelerum; & ideo Herodes occultè, & clam, & in abscondito vocauit Magos, vt crudelitas, quam machinabatur, non reuelaretur. 1276. Chrysolog. serm. 158. Ioan. 3. n. 20

DIFFICVLTAS II.

Quare Herodes misit Magos in Bethleem.

QVæretur, quare determinatè misit Herodes Magos in Bethleem? 1277.

1. RESPONSIO est Abulensis q. 33. in Matth. 2. *Quia Herodes putabat, quod stella iam non appareret Magis amplius, cum semper direxisset eos per viam, & occultata fuisset ad introitum Hierusalem, ideo oportebat, quod diceretur eis locus ad quem deberent ire.* Quasi dicat, quia Reges Magi non viderunt Hierosolymis stellam, interrogarunt, *vbi est qui natus est Rex Iudæorum*; quia si stella eis non disparuisset non interrogarent, vbi est? Vnde etiam Magi putauerunt, quod stella iam non appareret eis; ideo quando eam viderunt, gauisi sunt gaudio magno valde. Abul. q. 33. in Matth. 2. *Quare stella disparuit.*

2. RESPONSIO Glossæ; *Cognito autem loco & tempore, personam pueri vult non ignorare, vnde dicitur ite, & interrogate de Rege.* Quasi diceret, illud præcipit, quod absque præcepto illi sine dubio facturi erant. 1278. Gloss. in Matth. 2.

3. RESPONSIO Chrysostomi super Matth. *Ergo vt ad hoc eos induceret, deuotionem promittebat, & per eam gladium acuebat, & malitiam cordis sui humilitatis corde depingebat.* Quasi dicat, talis est consuetudo omnium malignorum, quando aliquem in occulto grauius lædere volunt humilitatem illi, & amicitias fingunt. Vnde dicitur, *& cum inueneritis, renuntiate mihi, vt & ego adorem eum.* 1279. Chrysost. sup. Matt. 2. *Odium impiorum humilias se, vt trucidet benos.*

4. RESPONSIO est Chrysostomi in hom. *Non autem dicit, interrogate de Rege, sed de puero, quia principatus nomine eum vocari non sustinebat cor.* Quasi dicat, oderat enim iam Herodes puerum Iesum, & neque ficte poterat eum honorare, De quo ad mores dicam latius postea. 1280. Chrysost. in homil. *Inuidus neque ficte potest alios honorare.*

5. RESPONSIO est Sancti Augustini serm. 2. de Epiphan. *Cum misit Magos in Bethleem, factus est similis fabris Noe arca, qui aliis* 1281. S. August. serm. 2. de Epiph.

vbi

Prædicatores prophani similes lapidibus viã ostẽdẽtibus ipsis immotè remanentibus.

vbi euaderent præstiterunt, & ipsi diluuio perierunt, similis lapidibus amiliariis viam ostendentes; neque ipsi ambulare possunt. Quasi dicat, Herodes: ostendit Magis viam & ipse non ingressus est per illam. Sic multi cum aliis prædicant, efficiuntur reprobi.

DIFFICVLTAS III.

Quare Herodes non iuit cum Magis in Bethleem?

QVæretur, quare Herodes non misit seruos, neque iuit cum Magis?

1. RESPONSIO est Abulensis q. 34.
1282. Abul. q. 34. in 2. Matth. *Inter septem ab ipso signatas, quia Deus inclinauit cor eius ad non eundum, neque mittendum seruos. Sic enim Deus solet mouere corda hominum, & præcipuè Regum ad faciendum, vel non faciendum aliquid secundum quod ei placet.*
Prou. 21. n. 1. Quasi dicat, cum Spiritu Sancto, Prou. 21. n. 1. *Sicut diuisiones aquarum, ita cor Regis in manu Domini, & quocumque voluerit inclinabit illud.*

1283. 2. RESPONSIO eiusdem Abulensis, *Non*
Idem Abul. cit. *iuit cum Magis, ne irrideretur Herodes à Iudæis,*
Reges non faciliè moueãtur. *si cum Magis iret, & non inueniret puerum, & quasi homo leuis argueretur, quod leuiter mouebatur ad dictum hominum extraneorum super re incerta.* Quasi dicat, non debent de facili credere Reges propter reuelationes cuiuscumque, sed magno pondere & mensura Ecclesiæ quæ desursum sunt examinare. De hoc ad mores postea.

1284. 3. RESPONSIO Eusebij Gallicani hom. 1. de Epiphan.
Euseb. Gallic. hom. 1. de Epiph. *Non permisit Deus, quod Herodes iret cum Magis, quia fallitur stulti furor Tyranni: nam Christum non potest inuenire perfidia; quia Deus non crudelitate, sed credulitate quærendus est.* Quasi dicat, non inuenitur Deus ab hominibus plenis dolo & crudelitate, sed simplicitate, & veritate.

1285. 4. RESPONSIO est Remigij in catena
S. Remig. in Catena, S. Thom. S. Thom. *Magi cum audissent Regem abierunt, & non Herodes iuit cum eis; quia ibant Magi, vt non reuerterentur ad eum.* Quasi diceret; signi-
Prædicatores audiendi non imitandi in malum. ficabant enim bonos auditores, qui bona, quæ audiunt à malis prædicatoribus faciunt, sed opera eorum non imitantur. De quo postea latius ad mores,

1286. 5. RESPONSIO est nostri Lyrani, qui in
Lyran. sua in Glossa. sua glossa ait, *Misit Herodes solos Reges in Bethleem, & spondet falsum obsequium, vt facilius eos decipiat, & ad redeundum ad ipsum inducat.*
Recti corde facilè falluntur. Quasi dicat, cum boni, & recti corde facile ab impiis fallantur, Herodes, securos illos permisit abire, vt reuerterentur ad illum & factum crudele executioni mandaret.

1287. 6. RESPONSIO Interlinealis. *Ite (dixit*
Intelin. *Herodes) hoc subiungendo ad renuntiandum inuitat, vt alacrius ad eum redirent, & ne Iudæi, quia Rex eorum futurus erat occulent.* Quasi di-
Peruersi de omni re cõtremiscunt. cat, neminem Iudæorum misit Herodes cum Magis, ne fortè inuento Rege suo eum occultarent, & Magis persuaderent; quod non redirent ad Herodem.

DIFFICVLTAS IV.

Quare dicitur, quod videntes stellam Magi gauisi sunt gaudio magno valde?

QVæretur, quare cum iterum stella apparuit Magis gauisi sunt gaudio &c. 1288.

1. RESPONSIO est Abulensis q. 41. Abul. q. 41. Matth.
Ponitur autem hoc ad significandum immensam lætitiam, quam Magi conceperunt, cum viderent stellam, nam licet ante hoc fidem haberent, quod Deus eis per aliquem modum ostenderet illum puerum, quem quærebant, tamen modum adhuc non videbant, cum vero stellam viderunt manifestè agnouerunt, quod Deus puerum ostenderet illis. *Lætitia ineffabilis est in corde vbi curæ, extinguuntur.*
Quasi dicat, non est gaudium comparabile cum adimplentur curæ magni desiderij.

2. RESPONSIO Euthymij, *Gauisi sunt vt potè reperto Duce nequaquam falli.* Quasi 1289. Euthym.
diceret, Hierosolymis omnia erant plena turbatione, & confusione, & nemo concordabat in responsione, quia quot capita, tot erant sententiæ, & viso signo fixo suæ lætitiæ gaudio magno valde lætati sunt. *Variæ sententiæ confundũt corda.*

3. RESPONSIO Glossæ in Matth. 2. 1290. Glossa. ord.
Gaudet gaudio magno, qui propter Deum gaudet? qui est verum gaudium & sicut vita viuit, qui in virtutibus viuit, & morte moritur qui in peccato est. Quasi dicat, si vera gaudia sunt, vbi Christus est, cum iam certificarentur de Christo visuro, gaudio magno gauisi sunt; quia cætera gaudia mundi, non sunt, sed extrema gaudia, quæ luctus occupant. *Gaudia mũdi luctus occupant.*

4. RESPONSIO sit Chrysostomi super 1291. Chrysost. super Matt.
Matth. *Gauisi sunt ergo, quia spes eorum non erat decepta, sed amplius confirmata, quod tanti itineris non sine causa susceperunt labores.* Quasi dicat, valde gaudet, qui præmium itineris laboriosi non amittit, & cum Magi tristarentur amissa stella, gaudent postea valde.

5. RESPONSIO est Remigij in catena 1292. Remig. in Catena.
S. Thomæ. *Voluit ostendere, quod magis gaudent homines de rebus perditis, quam de semper possessis.* Quasi dicat, cum viderunt stellam gauisi sunt in Oriente, & cum eam perdiderunt tristati sunt nimis, & gaudio magno valde cum eam inuenerunt. *Res perdita inuenta lætantur nimis.*

DIFFICVLTAS V.

Per quod signum cognouerunt Magi Dominum, quando domum intrauerunt?

QVæretur, quomodo potuerunt Magi cognoscere puerum Iesum intrantes domum.

1. RESPONSIO est Abulensis q. 42. in 1293. Abul. q. 42.
Matth. qui ait, *Quod apparuit aliqua dignitas in vultu pueri Iesu supra humanum modum, per quam appareret illum esse, qui adorandus erat*

Quasi

Quasi dicat, quod sicut in templo, quando vendentes columbas flagello ex funiculis facto
Ioan.21. n.13. eiecit ementes, & vendentes, vt patet Ioan.21, n.13. nemo ausus est loqui verbum; quia terribiliter apparuit vultus contra eos. Sic amicabiliter Magis ostendit vultum suum; ita vt splendorem, & diuinitatis signum respicerent, & adorarent.

Vultus Dei irati terram tremere facit.

1294. Chrysost. in Matth. 2. RESPONSIO est Chrysostomi super Matth. *Etsi nihil Regale videbant in puero Magi, tamen solius stellæ testimonio contenti gaudebant oculi eorum contemptibilem puerum aspicere, quia Spiritus in corde eorum terribilem eum monstrabat, vnde procidentes adorauerunt eum.* Quasi dicat, videbant enim hominem, & Deum adorabant.

1295. Caietan in Euang.c.2. 3. RESPONSIO Caietani, incertum enim est, *An Matthæus præsepium appellet domum, an fortè cessauerit multitudo hospitum in illa domo diuersoria, & sic Beata Virgo ex præsepio hospitata fuerit in domo diuersoria, in qua non fuerat illi locus cum peperit Iesum.* Quasi dicat, intrauerunt Magi in diuersorium, vbi iam mutata, & hospitata fuerat Maria cum puero, & sponso suo Ioseph.

Diuersorium domus erat.

1296. S.Thom. in caten. 4. RESPONSIO est Sancti Thomæ in catena, *Intrantes domum inuenerunt puerum cum Maria Matre eius pannis vilibus inuolutum, sed paupertate illius non scandalizabantur Magi; quia non terrenum Regem, sed cælestem inquirebant.* Quasi dicat, diuitias & maiestatem secum Reges portabant & ideo paupertatem talem videndo plus, quam Regem temporalem contemplabant: *quia etsi maiestas facit admirabiles Reges, sed humilitas Christi faciebat eum amabilem*, teste Bernardo supra citato.

Humilitas facit amabiles.

DIFFICVLTAS VI.

Quomodo Magi procidentes adorauerunt Deum?

1297. QVæretur, quo genere adorationis Magi Christum adorauerunt?

Abul.q.43. in cap.2. Matth. 1. RESPONSIO est Abulensis q.43. qui ait: *Est autem quædam adoratio, quam latriam vocamus, quæ soli Deo debetur, quæ opponitur idolatriæ, id est, cultui idolorum. Alia adoratio est dulia, quam cuilibet homini excellenti, vel virtuoso tribuimus. Alia vocatur hyperdulia, id est, excellens duliam, vel supra duliam, & ista est honor quidam spiritualis; minor tamen diuino honore; quia tribuitur illis rebus, per quas spiritualiter nostra salus operata est, vt Cruci Christi, & Beatæ Virgini, & carni Christi, vt consideratur sine diuinitate:* Magi autem Christum Dominum adoratione latriæ adorauerunt tanquam verum Deum.

Tres adorationis modi.

1298. Caietan.in Euang c.2. Matth. 2. RESPONSIO est Caietani, qui ait: *Procidentes adorauerunt eum maximo reuerentiæ signo cadentes in terram. Ita quod non genuflexerunt, sed in faciem ceciderunt, in nullo hæsitantes de testimonio stellæ.* Quasi dicat, actus exteriores demonstrant interiores affectus. Et sic dubitandum non est, quod in mente isti Magi adorauerunt in spiritu, & veritate cum maxima in terra humilitate.

Humilitas est fundamentum adorationis.

3. RESPONSIO est Lyrani. Ex hoc patet quod Magi cognouerunt eius diuinitatem per diuinam reuelationem. Cum enim viderent puerum pannis inuolutum in gremio paupertatis Matris positum, nullum Regis dignitatis habentem signum, non est verisimile, quod talem dignitatem exhibuissent, nisi aliquid supra hominem cognouissent; & ideo dicitur, & procidentes adorauerunt. Quasi dicat, lumen repente circumfulsit eos; & procidentes adorauerunt eum. 1299.

Reges diuinitatem Christi adorauerunt.

Quarta est Responsio Ruperti lib.2. in Matth. cap.2. *Pastores qui erant vigilantes per Angelum natum sibi esse Saluatorem didicerunt; & tamen non adeo edocti fuerunt, vt procidentes adorarent Magi vero primitiæ gentium; neque per hominem edocti, neque per Angelum, sed per Spiritum Sanctum adorarunt.* Quasi dicat, Pastores non protinus adorarunt Dominum: at Reges post longum tempus, quia ad humilianda corda potentium, maior Spiritus Sancti motio & gratia est necessaria, quia potentes rebelles, & duro sunt corde. De hoc latius ad mores. 1301 Rupert.l.2. in Matth.

Potentes difficulter veniunt ad Deum.

DIFFICVLTAS VII.

An Virgo Maria timuit aduentum Magorum?

QVæretur, an tam mirabilia videndo Virgo Maria territa sit? 1301.

1. RESPONSIO est aliquorum Doctorum quos citat Abulensis, *Qui dicunt quod Virgo nil poterat timere, quia sciebat filium suum esse Deum, & nihil posset ei accidere contra voluntatem suam.* Sed non placet Abulensi hoc: nam Christus præ timore contristabatur. Et Virgo cum esset in tenerrima ætate, & insolita videre talem apparatum Regium conturbata est. Auctores ab Abul.citat. q.44.

Quindecim annos habebat Virgo cũ Reges Christum adorauerunt.

2. RESPONSIO est Abulensis q.44. *Quod Virgo saltem verecundiam pateretur in conspectu trium Regum, cum esset puella vix annorum quindecim, vel sexdecim. Sed credendum est, quod Reges illi venerarentur summo honore, vt Matrem conditoris sui, quem de longinquo venerunt adorare, & consolarentur eam dulci eloquio, & ipsa eos in rebus fidei instrueret.* 1302. Idem q.44.

3. RESPONSIO Ruperti lib. de operibus Spiritus Sancti, *Vbi Virginem Mariam vocat Magistram Sanctæ Religionis.* Et D. Cyrillus Alexandrinus hom.6. contra Nestorium, *Mariam Virginem appellat fundatricem vniuersalis Ecclesiæ.* Et clarius de instructione, quam Magis de fide Catholica prædicauit, inquit Gregorius Thaumaturgus serm. de annunt. *O Beata Virgo Deipara per te substantialis Trinitas mundo innotuit.* Quasi vnanimi consensu omnes Patres confiteantur, quod Beata Virgo Regibus, & vniuerso mundo fidem radicaliter declarauit. 1303. Rupert. lib. de operib. Spiritus Sancti. Cyrill. Alex. hom.6. contra Nestor. Greg.Thaumat.serm.de annunt.

4. RESPONSIO est Diui Augustini, ser. de Epiphan. ab Abulens. citati quæst. 43. vbi ait, *Quod per istam adorationem, & Beatissimæ Virginis auditionem, Magi salutem æternam consequi meruerunt*, Quasi dicat, teste Bernardo serm. 2. de aduentu, *Quod studeamus ad Deum* 1304. S.Aug.serm. de Epiph. Bern.ser.2. de aduent.

Deum per Virginem ascendere, quia per ipsam ad nos descendit. Quasi dicat, quod per gratiam Mariæ procuremus in gratiam peruenire Christi, quia per ipsam in nostram miseriam venit.

Per Mariam Magi salui facti sunt.

1305. 5. RESPONSIO est Abulensis q. 44. qui ait, *Quod Virgo Maria videns intrare tres Reges, subito turbata est; sed statim considerauit, quod Deus, qui misit Pastores in die natiuitatis, mittebat Reges ad aliud ministerium, & Sacramentum absconditum.* Vnde B. Thom. de Villanoua in quodam serm. de Epiphania, asseuerat, *Quod facta Maria thronus maiestatis, vbi filium suum inter manus tenebat, permisit, vt adorando oscularent pedes Iesu, & in suis manibus profusis lachrymis oscula in sanctissimum puerum deuotissimè dederunt.* Vnde Beatus Bernardus, serm. de aquæductu ait. *Quid illud est quod Deo offerre paras Mariæ commendare memento, vt eodem alueo ad largitorem gratiæ gratia redeat, quo fluxit.* Quasi dicat, sicut Magi Sancti per Mariam, tot beneficia à Deo meruerunt accipere tanquam à fonte gratiæ, ex quo manabit auctor, ipsius gratiæ, ita omnes antiqui si consequi aliquid volumus ad aluum, vnde exiuit Christus Iesus, accedamus, quod est Maria.

Abul. q. 44. — B. Thom. de Villanou. serm. de Epiph. — *Puerum Iesum Reges in manibus suæ acceperunt.* — S. Bernard. serm. de aquæ ductu. — *Christus per Aluum Mariæ fusus.*

DIFFICVLTAS VIII.

Quare obtulerunt Christo aurum, thus, & myrrham?

1306. QVare isti tres Reges obtulerunt ista tria munera?

1. RESPONSIO Abulensis q. 46. *Quia munera istorum Regum debebant esse solemnia, sicut decebat ipsos Reges dare, & sicut decebat dare ipsi Christo, quem tanquam Deum adorabant.* Quasi diceret, quod apertis thesauris suis obtulerunt. Per quod insinuatur, quod dona non fuerunt diminuta & pauca, sed multa siquidem aperuerunt ea, quæ portabantur.

Abul. q. 46.

1307. 2. RESPONSIO Remigij in catena Sancti Thomæ, *Sciendum est quod isti, non singuli singula obtulerunt sed singula tria, & singulus cum suis muneribus Regem Deum, & hominem prædicarunt.* Quasi dicat, tria munera vnusquisque obtulit; quia non vt miseri & auari res tam parui momenti, vt thus & myrrham offerrent, sed singuli de tribus rebus eximiam copiam obtulerunt.

S. Remig. in Catena S. Thom. — *Tria munera vnusquisque obtulit.*

1308. 3. RESPONSIO est Euthymij in Lucam 2. *Ideo offerunt Persæ Babyloniorum hæredes Domino templi quod antea contumelia affectum fuerat; aurum quidem pro sublatis auri thesauris; thus autem pro hostiis; myrrham vero pro iugulatis.* Quasi dicat, Reges Gentiles Babylonis Hierusalem quondam expugnauerunt, ac diuinos thesauros deprædati fuerunt, & hostias cessare fecerunt, populumque iugulauerunt; nunc autem hæredes eorum restitutionem fecerunt, tanquam iniusti possessores rerum alienarum.

Euthym. in Luc. — *Magi restitutionem fecerunt Patrum suorum.*

1309. 4. RESPONSIO Gregorij in Euangel. *Nato Rege aurum offerimus, si in conspectu eius sapientia lumine splendemus. Thus offerimus si pro orationum studio Deo redolere valeamus. Myrrham offerimus, si carnis vitia per abstinentiam mortificamus.* Quasi dicat, aurum apud Deum sapientia est, thus oratio perfecta; myrrha mortificatio interna.

S. Gregor. in Euang.

5. RESPONSIO Glossæ; *Tres autem viri, qui offerunt, significant gentes à tribus partibus mundi venientes, thesauros aperiunt, cum fidem cordis per confessionem ostentant. Bene autem in domo docentes, ne thesaurum bonæ conscientiæ iactando propalemus. Offerunt tria munera, hoc est fidem Sanctæ Trinitatis, vel apertis thesauris scripturarum, historiarum, moralem, & allegoricum sensum offerunt.* 1310.

Glossa. — *Tria munera mysterium Sanctæ Trinitatis.*

6. RESPONSIO est Abulensis q. 45. *Offerunt aurum thus, & myrrham ad complementum honoris: nam Magi volebant Christum perfectè honorare; honor autem, non solum consistit in exhibitione reuerentiæ, sed etiam in præstatione aliquorum munerum in signum subiectionis amoris, & reuerentiæ.* Sic enim dixit Dauid 1. Paralip. c. 14. n. 16. *Tua Domine sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus dedimus tibi.* 1311.

Abul. q. 45. — *Amores sunt opera.* — 1. Paral. 14. n. 16.

7. RESPONSIO Caietani in Euang. *Constat autem quod aurum congruit Regiæ dignitati, thus Deitati, vel Sacerdotali dignitati; myrrha infantilibus membris tum fidei sepulturæ eius,* Quasi dicat, aurum ditescit, thus odorem præstat; myrrha autem corroborat tenera membra in pueris, & in mortuis siccat, vt vermes non nascantur. 1312.

Caietan. in Euang.

8. RESPONSIO Lyræ sua in glossa, *Obtulerunt aurum ad sustentationem paupertatis Matris, & Filij, thus, vt domus fragantia optima impleretur; myrrham ad consolidanda membra pueri.* 1313.

Lyran. sua in Glossa. — *Domus Mariæ repleta est odoribus.*

9. RESPONSIO S. Leonis serm. 10. de Epiphan. *Adorant in carne verbum, in infantia sapientiam in infirmitate virtutem & in hominis veritate Dominum maiestatis, vtque Sacramentum fidei suæ, in elligentiaque manifestent, (quod cordibus credunt, muneribus protestantur.)* Quasi dicat, scientes diuinam, humanamque naturam; in vnitate personæ venerantes, *Quia quod erat in substantiis proprium, non erat in persona diuersum.* 1314.

S. Leo serm. 10. de Epiphan.

DIFFICVLTAS IX.

Quare dicitur quod responso accepto per aliam viam reuersi sunt in Regionem suam?

QVæretur, quomodo dicatur responso accepto, cum nullus interrogauerit Dominum per quam viam reuerterentur? 1315.

1. RESPONSIO est Abulensis q. 48. in Matth. qui ait, *Quod Magi de nullo dubitauerunt, & nihil à Deo petierunt, sed solum Deus voluit eis reuelare, ne redirent ad Herodem, & ista reuelatio vocatur responsum large, secundum modum loquendi Hebraicum cum tamen responsum sit verbum satisfaciens dubio,* & probatur Matth. 21. n. 14. & Matth. 16. n. 17. *Vbi videns ficulneam*

Abul. q. 48. in Matth. — Matth. 21. num. 14. & Matth. 16. n. 17.

ficulneam sine fructu respondens, maledixit ficulneæ, & Petro respondit, Beatus es Simon *Responsum est verbum satisfaciens desiderio. Auctoris mens.* *Bariona, quia caro & sanguis &c.* Sed si responsum est verbum satisfaciens dubio, mea sententia est, quod intra se discipulis cogitantibus de ficulnea sine fructu, respondit & sicut Petro diuinitatem præmeditanti, dixit, *Beatus es Simon Bariona &c. & tribus Magis Regibus dubitantibus, si promissum verbum Herodi datum obseruarent, dicitur, responso accepto, vt redirent ad Herodem.*

1316. S. Hieron. in caten. 2. Responsio Hieronymi in catena S. Thom. *Qui enim obtulerunt munera Domino, consequenter responsum accipiunt.* Quasi dicat; *Est vtique Deus gratissimus obsequiis suorum seruorum, & magis eorum, qui ei munera obtulerunt.* Et sic statim per Angelum in somnis admonuit, ne redirent ad Herodem.

1317. Gloss. ordin. 3. Responsio Glossæ; *Fit autem hæc responsio per ipsum Dominum, quia nullus alius viam reuersionis instituit, nisi ille, qui dicit, Ego* Ioan. 14. n. 6. *sum via*, Ioan. 14. num. 6. *non tam loquitur puer ad eos, ne diuinitas ante tempus reueletur, & vt vera humanitas habeatur.* Dicitur autem responso accepto; quia sicut Moyses tacitus clamabat Exod. 14. n. 15. Exod. 14. num. 15. Sic isti in pio affectu interrogabant, quid diuina iuberet voluntas. *Vim vi repellere licet & fraudem cogitanti defraudare.* Quasi dicat, erant vere Reges, & sapientes, & cogitabant, quomodo decens fuisset, si verbum promissum Herodi de reditu non obseruabant, & etiam cogitabant, vt sapientes, ne forte machinaretur aliqua fraus ab Herode contra illos, & in ista perplexitate positi, responsum acceperunt, ne redirent ad Herodem.

1318. S. August. serm. de Epiph. 4. Responsio Augustini serm. de Epiphan. *Herodes improbus factus ex timore crudelis, voluit sauire; sed quomodo poterat fallere eum, qui ipsas fraudes venerat amputare, vt ergo eius fraus eliderctur sequitur, responso accepto ne redirent &c.* Quasi dicat, *frustra iacitur rete ante oculos venatoris*, Prouerb. 1. num. 17. Prou. 1. n. 17 quia impius capitur machinationibus, & fraudibus quibus cogitat, & peccatores omnes telas *Frangenti fidem fides frangenda est.* aranearum texuerunt, Isai. 59. num. 5. & dum ordiri conantur, succiduntur. Sed ad mores Isai. 59. n. 5. postea latius. Isai. 38. n. 8.

5. Responsio Chrysostomi in Matth. 1319. Chrysost. in Matth. *Neque enim erat possibile, vt qui ab Herode ad Christum venissent redirent ad Herodem; Qui enim relicto Christo ad Diabolum redeunt per peccatum, frequenter per pœnitentiam reuertuntur ad Christum.* Quasi dicat, qui fuit in *Conuersi ad Deum, odiunt vias peruersas antiquas.* innocentia, dum nescit, quid sit malum, facile decipitur; sed cum expertus fuerit malum, quod inuenit, & recordatus boni, quod perdidit, compunctus redit ad Deum; difficile redit ad Diabolum venit ad Christum, & qui relicto Diabolo, qui dum gaudet in bonis, quæ inuenit, non recordatur malorum, quæ euasit, & abominabile ei est redire ad malum.

6. Responsio est Cypriani serm. de stella; 1320. Cypr. serm. de stella. *Alio tramite in suam patriam reuertuntur Magi; quia necesse est, vt qui credunt ad iustitiam, ore etiam confessi sint ad salutem, & vias eligant arctiores.* Quasi dicat, lata est via. Ecclesiast. 21. n. 11. *Quæ ducit ad perditionem, &* Eccl. 21. n. 11 *qui ad Paradisum anhelat, necesse est, vt viam mandatorum Dei currat confusus præterita vita.* *Impij per viam latam ambulant.* De quo latius postea.

7. Responsio est Lyrani sua in glossa, 1321. Lyran. sua in Glossa. *Peracto scilicet obsequio, reuersi sunt Magi per aliam viam, quia descenderunt ad mare, & per nauem transfretantem in Tharsis abierunt, propter quod Herodes iratus postea naues Tharsiensium incendit*, secundum quod fuerat prophetatum per Dauid Ps. 47. n. 8. *In spiritu vehementi conteret naues Tharsis.* Ps. 47. n. 8.

TRACTATVS XXXVI.

AD MORES,

In Cap. II. Matth.

De Adoratione Magorum.

DIFFICVLTAS X. ad mores.

Quare Herodes clam iußit vocare Magos & non secrete?

1322. QVÆRITVR, quare non dixit Euangelista vocauit secretè Magos, sed clam?

Abul. citat. in littera. 1. RESPONSIO est Abulensis in littera citati, qui ait: *Clam Herodes vocauit, quia denotat aliquod malum; secretè verò poterat significare bonum; malum autem Herodis erat occisio infantis, quam desiderabat.* Quasi dicat. Herodes ab Euangelista non vocatur Rex, quia clam meditabatur aliquod malum; quia qui insidias cogitat, & dolos meditatur, non est Rex, sed mancipium vile. Vnde Ioseph. lib. 17. antiq. cap. 10. ait de Herode: *Erat vir in omnes ex equo sæuus, iræ seruus, iuris Dominus.* Quasi diceret, prauis actionibus, & astutiis, quibus tenebatur obediebat, & sola sæuitia, & ambitio erat lex eius.

Astutus non est dignus honoribus.

Ioseph. l. 17. antiq. c. 10.

1323. Interrogat S. Ambros. lib. de Ioseph cap. 5. quare translatio Hebræa loquens de Domina Ioseph, vxore Putipharis, Genes. 39. n. 7. dixit, *Iniecit vxor Domini eius oculos suos in Ioseph.* Quasi dicat, clam cum vidisset Ioseph iniecit oculos suos in eum. Sed quare non dixit Domina sua, sed vxor Domini eius? Respondet, *quia mulier, quæ clam quærit homines, malum quærit, & iam non est Domina, sed ancilla vilis: nam quomodo Domina quæ dominandi non habebat affectum, quæ seruulis libidinis incentiua præstabat.* Quasi dicat, vereantur fœminæ nobiles, quæ vocantur Dominæ, & pudore, honestateque priuatæ oculos in seruos suos iniiciunt. Nam vt vt rectè dixit August. lib. 4. de ciuitate Dei c. 3, *Malus etiam si regnet seruus est, nec vnius hominis, sed quod est grauius, tot dominorum, quot vitiorum, vt patet in Herode fraudulento, qui clam vocauit Magos.* & ideo titulo Regis priuatur ab Euágelista, quia se fecit seruum ambitionis doli, mendacij, & fraudis, quibus vitiis torquebatur.

S. Ambr. lib. de Ioseph. cap. 5. Gen. 39. n. 7.

Fœmina nobiliores huius temporis seruos suos prouocans.

Aug. lib. 4. de ciuit. Dei c. 3. *Herodes quare priuatur Regis nomine.*

1324. Chrysost. in litt. cit. 2. RESPONSIO est Chrysostomi in littera citati, qui ait, *Quia non poterat eos blanditiis, neque minis ad se trahere clam vocauit eos, vt falleret.* Quasi dicat, ô quam pretiosa est in conspectu Dei fortitudo virtutis, quæ inuenitur in cordibus dominantibus suarum passionum, quæ neque minis, neque tormentis, neque laboribus vinci potest; imo cum probata fuerit accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.

1325. Chrysost. in Ps. 48. n. 15. Interrogat Chrysostomus in Ps. 48. n. 15. qui sunt illi viri præclari, & iusti, de quibus loquitur Dauid dicens, *Et dominabuntur eorum iusti in matutino?* Et respondet, *iusti sunt nobilissimi viri, vt Magi Reges, qui quasi viri fortes & sapientissimi sua virtute, & simplicitate dominati sunt omnes malitias & fraudes Herodis, & ille fuit seruus vilis, qui solo suo vitio, & peccato tremefactus est; ita vt in propria domo, & regno timeret Reges virtuosos, & fraudibus clam eos decipere conabatur, sed non præualuit; quia talis est rerum natura (inquit Sanctus) vt vitium virtuti seruiat, eamque formidet, ac pertimescat, licet illud sit versutum, exercitatumque, ac præclarè instructum. Hæc vero, id est, virtus, nuda, & per seipsam decertans.* Quasi dicat, sola simplicitate, & veritate Reges vicerunt, omnes diabolicas astutias Herodis, quibus vsus est, cum clam eos vocauit.

Virtus nuda & sola seruos facit Reges prauos.

Lucæ 2.

1326. Lyran. citat. in littera. 3. RESPONSIO nostri Lyrani citati in littera *Clam vocat Herodes Reges, & forsitan in templo, quia erat alienigena, & gentilis, & volebat prophana diuinis miscere.* Quasi dicat, impij non solum mali sunt sed diuina student vitiari prophanis.

1327. Oleaster in Exod. 30. n. 32. Transl. Pag. Interrogat Oleaster, quare præcipiebat Deus, in Exod. cap. 31. *Super carnem hominis non vngetur.* Sic legit Pagnin. Et respondet, *confundunt homines hodie omnia prophana diuinis, vt nihil iam peculiare habeat Deus, si sericis, & acu pictis vtitur Deus vtuntur & homines. Si vnctionis oleo per facies & comam vnguentis pretiosis non solum fœmina, sed homines vtuntur. Vtebantur olim soli Episcopi Chirothecis sed iam auro, & lapidibus pretiosis homines & fœmina vtuntur.* Quasi dicat, omnia fœdauimus, omnia prophanauimus. Quantumcumque sancta, *Simias vocat Bernardus homines; quia ad imaginem Dei facti sunt, & vitiosis, & diabolicis ornamentis. & vsibus prophanis Simia efficiuntur.* Vnde Oleaster. *Quia cuncta odorifera decent Deum; & hominem dedecent. Audi quid Dominus dicat per Ezechielem cap. 28. num. 12. Regi Tyri: Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore? in Hedem hortum Dei fuisti omnis lapis pretiosus operimentum tuum.* Quasi

Vsus vestimentorum odibilis Deo.

Bern. citat. ab Oleast.

Simia dominorum vxores similes.

Ezech. 28. n. 12. & 13.

Lucifer quare ad inferos deiectus, quia vestimentis diuinis voluit vestiri.

Quasi dicat, quoniam homo insigniis vsus est, quasi esset Deus, deiectus est à sua dignitate, & in infernum proiectus; quia vsus vestimentorum huius temporis, ita præuaricatus est, vt omnia sint prophana, diuinisque commixta, & clam adulterata vestimenta, quia fœminæ virorum indumentis vtuntur, & è contra; Et quasi Herodiani omnes conantur impudicis vsibus alteros fallere, & clam omnia vitiare, & adulterare à suo esse de quo supra diximus.

DIFFICVLTAS XI. ad mores.

Quare Herodes misit Magos in Bethleem?

1328. QVæritur, qualis fuit causa, quæ Herodem coegit, vt mitteret Magos in Bethleem?

Abul. citat. in litter.

1. RESPONSIO fuit Abulensis in littera, *Quia putauit Herodes, quod stella iam non appareret Magis, cum abscondita esset in introitu Hierusalem.* Quasi dicat, infælix mens, & anima, cuius actiones similes sunt Herodi, qui non solum corde crudelis erat, mente impius, verbis dolosus erat præceps, superbia iniquus, sed etiam desideriis & cogitationibus semper prauis delectabatur, & de malo proximorum Magorum exultabat cogitans, quod stella eis iam non appareret.

Reprobi semper meditantur mala.

1329. Oleaster in Exod. c. 31. n. 7. Transl. Pag.

Interrogat Oleaster, quare in Exod. 31. n. 7. *Præcipiebat Dominus, quod altare poneretur super propitiatorium.* Et addit Pagninus, *& expiauit Aaron super cornua eius semel in anno?* Et respondit, *quia contagiosa valde sunt peccata nostra, vt non solum nos contaminent, sed etiam sancta Dei.* Quasi dicat, quid quæso, peccauit altare, vt sanguinis expiatione indigeat? nisi quod quæcumque peccator tangit, etiam si Sacerdos sit immunda reddit. Vnde scriptum est, *Manus vestræ sanguine plenæ sunt:* nam ita impiè, & crudeliter viuunt multi obstinati, & obcœcati peccatores, quod neque vnam tantum cogitationem virtutis habeant, semperque meditantur iniqua, & peruersa sine intermissione peccantes, vt Herodes qui de Magorum pœna delectabatur, cogitans, quod iam stella eis non appareret, & misit illos in Bethleem, vt per viam errarent.

Cogitationes iniquæ expiandæ.

Isai. c. 1. n. 15

1330. Chrysost. in littera citat.

2. RESPONSIO est Chrysostomi in littera citati, qui ait: *Herodes deuotionem promittebat, & gladium acuebat.* Quasi dicat, crudelis fera homo est, qui sub specie ouis fratrem suum dilacerare conatur. Vnde Philo lib. de præmiis, & pœnis, ait: *Turpe esse, ac dedecorosum animalia venenis armata & carnium humanarum auida insociabilia, solitariaque non aspernari pacem, nec abhorrere ab induciis; hominem vero suapte natura mite animal, natum ad societatem, ac concordiam pertinaciter sæuire in vitam sibi similium.* Quasi dicat: O quanta, & crudelis est consuetudo peccati, quod cum sit homo naturaliter mansuetus, & suauis propter ambitionem, & libidinem, ita crudelis efficitur, vt

Philo lib. de præm. & pœnis.

Homo naturaliter suauis est.

feras, & leones excedat. Vnde Chrysostomus homil. 9. in Genes. ait: *Domandæ igitur sunt nostræ passiones, & rationes imperio magistrandæ.* Quasi dicat attende, ô homo miser, & infælix, qui consuetudine factus es crudelis, & impudicus, quod si vis potes esse mansuetus, & humilis, & placidus, & ab omnibus amabilis, & si quotidie peior fias, crudelis & ferox, sicut Herodes eris, qui deuotionem simulans acuebat gladium contra Christum.

Chrysost. hom. 9. in Genes.

Consuetudo est altera natura.

3. RESPONSIO Sancti Augustini in littera citati, qui ait, *Similis factus est Herodes fabris arcæ Noe, qui alios saluos fecerunt, & ipsi diluuio perierunt.* Quasi dicat, quid infælicius euenire potest Doctori, aut Prædicatori, quam in vanum laborare sibi, aliisque prodesse. Vnde interrogat Origenes hom. 9. in lib. Iudic. cap. 7. num. 5. *Quare præcepit Deus Gedeoni, vt solos milites ad bellum eligeret, qui lingua lambuerint aquas, sicut solent canes?* Et communis Responsio est; *quia milites Christi, hoc est, prædicatores manu & lingua operari debent, hoc est, opere & verbo.* Quia qui docet & facit, magnus vocabitur in regno cœlorum. Hæc Origenes. Quasi dicat, qui docet, & non facit non intrabit in regnum cœlorum. 1331.

S. August. in litt. cit.

Iudic. 7. n. 5.

Prædicator qui non operatur infælix est.

Matt. 5. n. 19

Sed valde notandum est, quare sicut canes qui lambunt aquas, & non sicut cætera animalia quæ sitibunda bibunt? Respondeo, *quia canes, cum sitibundi desiderant bibere latrando, refrigerantur, quia Doctores & Prælati, qui tacendo refrigeria honoris, & voluptatum desiderant, nihil valent, quia propter omissiones subditos perire permittunt.* De quibus Gregor. Papa in lib. moral. in Iob ait: *Canes muti non valentes latrare, neque fabricare, sed sunt sicut fabri arcæ Noe.* 1332.

Auctoris sententia.

Prælati muti perdunt subditos.

Gregor. in lib. moral.

4. RESPONSIO S. Chrysostomi citati in littera, qui ait, *Herodes dixit, ite, & interrogate diligenter de puero, non de Rege, quia principatus nomine inuidia nominari non permittebat.* Quasi dicat, frenetici odio inuidiæ, veritatem studiorum & virtutum odientium non possunt cognoscere obcæcati passione. 1333.

Chrys. citat. in littera.

Litterati odibiles sunt idiotis.

Interrogat Arnoldus de septem verbis Domini, *Quare Christus positus in Cruce de inimicis suis veniam à Patre postulauit, dicens; ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt.* Lucæ 23. n. 34. Ioan. 15. num. 22. dicitur; *Si non venissem, & loquutus fuissem eis, peccatum non haberent,* n. 24. *Nunc autem & viderunt, & oderunt me. Si ergo nouerunt Deum, quomodo nesciunt quid faciunt?* Respondit, *quia dimissis palpebris, & compactis in arctum, violenter sibi cæcitatem imprimebant.* Quasi diceret, quod passiones inuidiæ ita erant grauatæ cordibus eorum, quod etiam si Sole clarius mysterium incarnationis cognoscerent, nolebant impediti passionis liuore credere: Sic Herodes licet per scripturas audiret Regem natum Christum, inuidia obcæcatus non poterat nominare eum Regem, sed puerum. 1334.

Arnoldus Abbas de septem verbis Domini. Luc. 23. n. 34 Ioan. 15. n. 22. & n. 24.

Inuidia excæcat oculos mentis & nō vides studia & litteras alterius.

Idem iudicandum sentio de Diabolo qui ita liuore incarnationis Christi obcæcatus erat, quod non cogitabat Christum natum de Virgine, sed de coniugata, & in hoc sensu intelligendus est Ignatius Martyr, citatus à B. Hieronymo, cum dicit; *Aliam rationem addidit* 1335.

Hieron. in Matt. c. 1. n. 1 S. Ign. Mart. cit à S. Hier. l. 1. Com. in c. 1. Matth.

Q 2 *Sanctus*

Sanctus Ignatius, cur de desponsata nasci dignatus est, vt partus eius celaretur Diabolo cum non de Virgine, sed de desponsata natum intelligit. Sed quæres, quomodo Diabolus, qui in naturalibus læsus non fuit, & omnia facta cognouit quomodo potuit cogitare, quod non de Virgine, sed de coniugata nasceretur Christus? Respondeo, *quod ita liuore, & contumacia repletus erat contra Verbum æternum, quod quamuis sciret euidenter quod verbum caro factum erat ex Virgine, eius procacitas & liuor non nisi de coniugata crederet factus homo, vt tanto honore hominem priuaret, sicut Herodes, qui furia inuidiæ imbutus puerum vocat Iesum, non Regem Iudæorum.*

Inuidia impediebat diabolum, vt nō de Virgine sed de coniugata Christum nasci putaret.

Auctoris mens.

DIFFICVLTAS XII. ad mores.

Quare Herodes non iuit cum Magis in Bethleem?

1336. QVæretur, quare Herodes, neque iuit, neque misit aliquos cum Regibus Magis ad Bethleem?

1. RESPONSIO fuit Abulensis citati, qui ait, *Quod Deus inclinauit cor eius ad non eundum; quia cor Regum in manu Domini.* Prouerb, 21. num. 1. *Sicut diuisiones aquarum; quia vbi vult dirigit illud.* Quasi dicat, ita corda Superiorum, & Regum procliuia debent esse in manu Domini quod impulsus punitionis non debent in omissiones & pietatem vertere, neque è contra.

Abul. citat. in littera. Prou. 21. n. 1.

1337. Interrogat Oleaster, quare Exod. 29. num. 20. dicitur, *Capies de sanguine arietis, & pones super fibram auris Aaron, & filiorum eius dextræ, & super pollicem manus eorum dexteræ, & super pollicem pedis eorum dextri,* sic legit Pagnin. Ad quid Domine vis huiusmodi linitiones sanguineas in aurem, & in pollicem pedis & manus dextræ? Respondet, *nihil aliud huiusmodi sanguinis aspersione adumbrari video, quam Sacerdotum punitionem si ministeria sua non curarent, aut agerent negligenter.* Quasi dicat, vngantur enim oleo, & sanguine, vt scirent olei nucum rigores sanguinis temperare. Quia Superior tepidus negligens & remissus ad nihilum valet, nisi vt conculcetur ab hominibus.

Oleaster in Exod. 29. n. 20. Transl. Pag. *Fibra sunt extremitates aurium.* *Prælati remissi & negligentes impij.* Matth. 5. n. 13.

1338. Rhamus ille in Regem constitutus fuit forsitan remissus, vt doceret Reges gubernare? Audiamus quid dixerit Iudicum 9. num. 15. *Cum ad curiales gubernationes omnes arbores subditas vocauit: venite & sub vmbra mea requiescite; si autem non vultis egrediatur ignis de Rhamis, & deuoret Cedros Libani. Quare ergo ad solos Cedros Libani iussit ignem applicare; quia sublimiores & altiores erant.* Et per consequens inobedientes, & si non punitionem in rebelles Cedros faceret omnia regna facillimè perderet; *Quia Princeps, & Rex, qui non sedet in solio suo, & suo intuitu dissipat omne malum.* Prouerb. 20. num. 8. *remissus & negligens regna & prouincias perdet.* Ideo cum à Deo in rigorem impulsabitur, debet statim executioni mandare quod conuenit; *Quia cor Regum est in manu Domini.* Prouerb. 21. n. 1. *mouet etiam tyrannos sicut Herodem, vt non iret cum Magis ad quærendum Iesum.* Prou. 21. n. 1.

Iudicum c. 9. n. 15. *Inobedientes Principes statim puniendi.* Prou. 20. n. 8. *Rex timidus & remissus perit.*

1339. 2. RESPONSIO Remigij citati in littera, *Qui cum audissent Regem abierunt; quia vt boni auditores fecerunt, quæ à Prædicatoribus audiunt, & non reuertuntur ad ea, quæ ab ipsis facta sunt.* Quasi dicat, vigilent valde prædicatores in operando, quod prædicant; aliàs non reuertentur ad eos auditores sed per aliam viam fugient, tanquam de Herode.

Remig. cit. in littera.

1340. Interrogat Sanctus Gregorius in Ezech. cap. 40. num. 43. *Quare mensarum structura; quam in templo Ezechiel vidit, labia earum vnius palmi erant?* Et respondet, *palmo labia, & lingua cum manu coniunguntur; quia verba cum factis, & exemplis coniungenda sunt, vt in templo Domini fructum afferant; nam quod docendo loquitur hoc vigilanter operetur,* inquit Gregorius. Aliàs si non operatur, etiam si sicut Demosthenes loquitur ad nihilum valet nisi vt conculcetur ab hominibus, & ab eo debent fugere, sicut Magi ab Herode, qui per aliam viam reuersi sunt.

Gregor. in Ezech. c. 40. n. 43. *Prædicator loquax & non operans fugiendus.* Matt. 5. n. 13.

1341. 3. RESPONSIO est Lyrani nostri in littera citati, *Spondet falsum obsequium, vt eos facilè decipiat & ad eum redeant.* Quasi dicat, O quanti homines sunt, qui existimant obsequium præstare Deo fugiendo occasiones plurimum patiendi, vt fortiores ad Deum reuertantur, & allegant pro se, quod spiritus promptus est, caro autem infirma Matthæi 26. n. 41. vbi Tertullianus lib. de fuga in persecut. ait: *Ne vt nunc facis, de carnis quidem infirmitate dissimules.* Quasi dicat, potius conducere debet promptitudo spiritus, ad pugnam aggrediendam, quam infirmitas carnis ad capiendam fugam, id est, nemo existimet se obsequium præstare Deo fugiendo obedientiam titulo maioris virtutis; quia infirmitas carnis à prompto spiritu superanda est, aliàs fallacia est Herodiana simulans obsequium, vt falleret Magis, vt ad eum redirent, & Iesum perderet.

Lyran. citat. *Spiritualis inobediens obsequium putat Deo præstare.* Matth. 26. n. 41. Tertul. lib. de fuga in persecut. *Cæca obedientia perfecta.*

DIFFICVLTAS XIII. ad mores.

Quare Magi gauisi sunt videntes stellam?

QVæretur, quare valde gauisi sunt Magi videntes stellam? 1342.

1. RESPONSIO fuit Abulensis q. citati, *Quia non est gaudium comparabile cum signo videndi Deum.* Quasi dicat, quamuis alia ratio euidens non esset æternæ vitæ fruendæ, nisi lumen quod *signatum est super nos,* Psalm. 4. num. 7. quando cum hominibus sanctis, & perfectis conuersamur, quod vires interiores animæ lætificantur, sufficiebat ad seruiendum Deo.

Abul. citat. *Signum sanctitatis quanti vere boni & lætari est eis.* Ps. 4. n. 7.

Interrogat

1343. Oleaster in Exod.c.30. n.9. Transl. Pag. Interrogat Oleaster, quare dicitur Exod.30. num. 9. *Qui tetigerit altare sanctificabitur?* Et respondet, *Quia sunt quidam qui tangunt sancta ad malum suum & coinquinantur, & in spiritu non lætificantur.* Et addit, *aduertere debemus, quam bonum sit sanctis coniungi ex quorum conuersione læti & sanctificati remanent spirituales animæ gaudentes intra cor; quia non est gaudium comparabile cum tali lætitia*, vt videre est in Magis videntibus stellam, quæ ad Deum eos ducebat.

1344. Euthym. in littera. 2. Responsio est Euthymij in littera citati. *Gauisi sunt reperto Duce nequaquam fallaci.* Quasi dicat, *non est, qui faciat bonum in mundo, non est vsque ad vnum.* Ps.13.n.2. Psal. 13. n. 2. *qui gaudia præstet Reipublicæ, & Deo*, dicendo Regibus veritatem, absque palliatione & fallacia.

1345. Chrysost. hom.7.in Matth. Micheæ 5. n.2. Interrogat S. Chrysostomus hom.7. in Matth. *Quare Sacerdotes, & Scribæ Herodi interroganti vbi Christus nasceretur non sine fictione, responderunt*, sed solum dixerunt prophetiam diminutam Michææ cap.5.n.2. *Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es, ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israël, & sequentia textus tacuerunt, scilicet, & egressus eius ab initio, ac à diebus æternitatis?* Et respondit, *in adulationem profectò Regis, vt ad humanæ gratiæ lucrum veritatis damna proficerent.* Quasi dicat, *Ministri & Prædicatores Regem adulantur.* tam fortiter adulatio à Palatiis Regum veritatem eliminat, vt nullus ministrorum, neque Prædicatorum absque fallacia audeat nuntiare veritatem, & Reipublicæ commotiones, & si nuntia mala eueniunt, palliata, & diminuta referunt; solum adulationis vel augmentationis gratia. Imperf. homil.2. in Matth. Vnde de ipso impio Herode dixit Imperfectus hom.2. in Matth. *Si prophetiam integram ei Sacerdotes dixissent, forsitan in tantum furorem non exarsisset.* Quasi dicat, si Regibus sine *Veritas causa gaudij est.* fallacia, & diminutione omnia narrata essent, forsitan remedia contulissent, & gaudia populis euenissent, sicut Magis accidit signo cœli inuento, & non fallaci.

1346. Chrysost. in litterā citat. 3. Responsio Chrysostomi in littera citati. *Gaudent Magi, quia spes eorum non fuit defraudata, sed de cœlo confirmata.*

1347. Aimon in c.10 Exod. n.17. Interrogat Aimon in cap.10. num.17. Exod. *Quare Pharao, cum tot plagis videretur affectus, dixit Moysi & Aaron, orate ad Dominum vestrum pro me. Nunquid credebat Rex Deo vero Israël? Et si credebat, quare populum non dimittebat? Et si non credebat, quare preces ad Deum exoptat?* Respondet, *quia à Deo sperabat à plaga liberari, cuius potentiam negabat.* Quasi dicat, *Ambitiosi spe defraudati millies honores quærunt.* spe sua fallebatur, & temporalia appetendo, sperabat, & quærebat omnes modos, vt non remaneret spes fraudata, sed voluntas semper in perfidia erat obcæcata. *Sic sunt innumeri homines, qui preces ad Deum perpetuò effundunt in* *Ambitiosi Prælati tristitia tādem moriuntur.* *his, quæ sunt ad vtilitatem, & ambitionem suam; sed voluntas eorum indurata manet in peccato, & proximi odio, quorum spes ferè semper manet defraudata, sed non emendata, vt temporalia non prætendant, sed in perpetua anxietate, & anhelatione dignitatum ambulant in circuitu impij semel, atque iterum ab spe defraudati*, quia teste Philosopho, *Nemo verum sibi dicere ausus est*, etiam si millies à desideriis suis sit defraudatus Machab. c.6.n.9. ideo semper tristitia, *sicut Antiochus moriuntur tales in terra aliena, recordati malorum, quæ fecerunt contra Deum, & Sanctos suos*: non sic Magi sancti, qui valde gauisi sunt stella visa; quia spes eorum non fuit defraudata, sed confirmata.

DIFFICVLTAS XIV. ad mores.

Quare Virgo Maria timuit in aduentu Magorum?

QVæretur, si sicut vera Mater Virgo Maria trepidauit in conspectu trium Regum, & 1348.
eorum apparatu?

1. Responsio fuit Abulensis in littera citati, qui ait, *Quòd licet mysteria fidei viriliter Virgo Maria obseruabat, tamen verecundiam pateretur coram talibus Regibus, quia erat puella delicata quindecim annorum.* Quasi dicat, talis fuit modestia, & Virginis honestas coram tribus Regibus, quod illi humiliati coram illa, etiam si potentes Reges extiterint. Abul. citat.

Interrogat S. Gregorius lib.39. moral. cap.10. 1349. S. Gregor. lib.39. mor. cap.10.
Quare Moyses loquens de Iosepho Patriarcha in suis benedictionibus dixit Deut.33. *Cornua Rhinocerotis cornua illius?* Et respondet, *quia Ioseph castissimus fuit, & fortitudo eius Rhinocerotes superat, quia vt idem Gregorius ait, coram Virgine positus Rhinoceros, etiam si furiosus sit & superbus, mitescit nimis, & humiliat se.* Vnde quid mirum, si coram ipsa modestia, & honestate Maria Virgine Rhinocerotes Reges Magi mitescerent, & humiliarent se. Discant mulieres huius temporis impudicæ & enormes honestari, & coram hominibus modestè loqui, & inuerecundè non loquantur. Sed, veh nobis, quia calamitas peruenit hucusque quod fœminæ ipsæ dictis, gestibus, & inhonestis motibus Dæmones, & homines prouocant. Deut.33. n.17. *Rhinoceros coram Virgine mitescit.* *Fœmina inhonesta huius temporis.*

2. Responsio est Ruperti in littera citati, qui tenet, *Quod Virgo Maria Magos in fide instruxerit, quia est magistra nostra Religionis.* Quasi dicat, causa totius bonæ doctrinæ est honestas, & modestia; & è contra causa totius ruinæ Reipublicæ, & perditionis, est corruptio honestatis, & bonarum virtutum. Audiatur D. Isidor. Pelusiota epistola 26. *An non mulierum amor insanus effecit, vt Ophni & Phinees Sacerdotio, & honore truncati, hostis gladio trucidarentur.* Quasi dicat, nullo honore, Sacerdotioque, aut Regia potestate digni sunt, qui voluptuosè se concupiscentiis carnalibus tradunt. Vnde rectè scriptum est Eccles. 9. n. 9. *Propter speciem mulierum multi perierunt. Et è contra, propter honestatem Iudith populus Dei liberatus est occiso Holopherne, & Bethulia liberata. Et Susanna propter honestatem à Propheta Daniele, & à Deo fuit exaltata, & acclamata.* Dan. 13. Et quid mirum si gentilitas, & Reges Magi propter Mariam ad fidem reuersi sint; quia ipsa est Magistra nostræ Religionis, teste Rupetto. 1350. Rupert. cit. D. Isidor. Pelus. ep.26. 1. Reg.4. n.18. *Modestia Magistra virtutum.* Eccles. 9. n.9. Iudith. c.13. n.19. Dan.13. n.28. Lucæ 2. Rupert. cit.

DIFFICVLTAS XV. ad mores.

Quare Magi obtulerunt Domino aurum, thus, & Myrrham?

1351. QVæretur, quare Magi tria hæc puero obtulerunt.

Abul.q.cit. in litter. 1. RESPONSIO fuit Abulensis citat in littera: *Quia munera istorum Regum debebant esse solemnia.* Quasi dicat, quod magno Regi, & Deo munera cordis nostri non vilia, & pauca consideranda sunt.

1352. Oleaster in Exod. 30. n.6. Interrogat Oleaster, *Quare præcepit Deus, quod altare, non solum esset plenum aromatibus, sed addit, & teges illud auro*, Exod. cap. 30. n. 6. Et respondet, *quoniam omnia nostra fœtida sunt, & spurca, & thymiamate opus est, ne Dei nares offendantur, hoc est, orationibus Sanctorum necesse est, vt adiuuemur, vt opera nostra odorem suauitatis diuinæ maiestati præstent, & Sacerdos sacris & pretiosis vestibus auro textis tegendus est, & altare auro tegendum vt Christum induamur*, teste Apostolo ad Rom. 13. qui ait: *Induimini Christum; qui enim tam pretiosam vestem induendi sunt auro tegi debent, & pretiosissimus virtutibus tanquam gemmis inæstimabilibus adornari.* Quasi dicat, Sacerdotes, qui accedunt ad altare à planta pedis vsque ad verticem capitis, vbi coma & capilli nutriuntur, auro purissimo debent fulciri, quia cogitationes per capillos significantur, mundissimi semper sint.

Orationes Sanctorum valde necessariæ. Ad Rom. 13. n. 14. *Sacerdotum capilli & cogitationes auro texta sint.*

1353. *Aucteris Responsio.* Et si quæras, quare Apostolus, non dicit, *Induimini vestem Christi, sed Christum?* Respondeo, *quoniam solent hypocritæ vestibus Christi tegi, & videntur oues, cum sint lupi rapaces*, Matth. 7. n. 15. Et dixit Apostolus, *Induimini, & non induite; quia ex nobis nil boni habemus; quia nemo potest dicere Dominus Iesus nisi Spiritu Sancto & ipse auro teget nostra opera, & facit illa pretiosa & digna se; ideo Magi aurum offerunt.*

Matth. 7. n. 15. 1. Cor. 12. n. 3.

1354. S.Gregor. citat. 2. RESPONSIO S.Gregor. in littera citat. qui ait, *Quod aurum per sapientiam Deo offerimus, thus per orationem; myrrham per mortificationem, sed alia est mundi sapientia quæ mortificationibus, & orationibus ornatur, vt sublimitates huius sæculi consequantur*, & qui talem sapientiam quærunt sapientia implicantur, & sicut vermes telis quibus laborant, pereunt.

1355. Lyranus sua in glossa. Interrogat Lyranus noster, *Quare Saul promisit daturus Micholem Dauid, si centum præputiis Philisthinorum eam compararet*, vt patet 1. Reg. 18. n. 15. Et respondet, *quia malitiosè cogitabat, vt ad consequendum hoc matrimonium Dauid audacius se periculis exponeret, & sic periret. Sed sapientia Saulis in stultitiam versa est ei: nam Dauid non solum centum Philisthæos sed ducentos interemit, & celebre factum est nomen eius nimis*, vt patet 1. Reg. 18. Ita quotidie experientiam capimus, quia dum astuti, & sapientes callidi volunt ingeniosum, litteratum opprimere ex Dei conditione celebre factum est nomen humiliatorum, & sapientes confusi manibus & ore carnes suas lacerant. Vnde Gregorius citatus ait: *Saul superna prouidentia insipientiæ suæ est consilio deprehensus. Quia vbi succrescentis militiæ vitam se extinguere credidit, eius gloriam inde cumulauit.* Quasi dicat, neque ficta mortificatio, neque imperfecta, & simulata oratio quæ sapientiam huius mundi quærit, vt humiles opprimat, & laboriosos perdat, nil proderit quia sola vera sapientia est, qua Deus honorificatur, & tanquam aurum pretiosum apud illum æstimatur; quia scriptum est, *Intellectus bonus omnibus facientibus eum*; Et è contra, sapientia huius mundi *stultitia est apud Deum.*

1. Reg. 18. *Nomen & fama litteratorum oppressorum volat.* Gregor. cit. Ps. 110. n. 10. 1. Cor. c. 1. n. 20.

1356. Lyranus cit. 3. RESPONSIO est Lyrani in littera citati: *Obtulerunt aurum Reges ad sustentationem Matris, & Filij.* Quasi dicat, Quid mirum si B. Virgo tot miseris subuenit omnium creaturarum, si tam ditata fuit auro pretioso Magorum. Vnde vt Abulensis notauit, *Quæ accepit à Regibus, pauperibus distribuit.* Hinc D. Epiphanius, *vocat Mariam multoculam, quasi multos habentem oculos.* Et Richard. in Cant. cap. 4. ait: *O Virgo sanctissima à Dei pietate replentur vbera tua, vt cuiuscumque miseriæ notitia tacta lac fundant misericordiæ. Nec possis miserias scire, & non subuenire. Et quid mirum si misericordia affluis, quæ ipsam misericordiam peperisti.* Quasi dicat, *tu Virgo das, quod accepisti; quia si in vtero fontem misericordiæ habuisti. Quid mirum quod scaturigines, & riuulos pietatis ex te fluant, & si aurum à Magis accepisti, quomodo miserias pauperum videndo, non subuenisti.*

Abul. citat. supra. Richard. in Cant. c. 4. *Maria Virgo fons misericordiarum.*

1357. Abul. citat. in littera. 4. RESPONSIO est Abulensis citati in littera, qui ait: *Obtulerunt munera Magi ad complementum honoris debiti Christo Regi; quia honor non solum consistit in adoratione, sed in munerum exhibitione ex amore præcedenti; quia amor est liberalis, & secundum axioma Hispanum, obras son amores.*

Amor operibus perficitur.

1358. S.Ambros. in Ps. 118. n. 167. Vnde interrogat D. Ambrosius in Ps. 118. Quare dixit Psalmista, *Custodiuit anima mea testimonia tua, & dilexit ea vehementer?* Et respondit, *quia plus est diligere, quam custodire; quia interdum custodire necessitatis est, vel timoris; diligere vero, charitatis.* Quasi dicat, dilectione seipsum dat, qui amat: at timore retinet quantum potest. Vnde Chrysologus dicebat, *Amare non potest, qui satis timet.* Quasi dicat, qui amat verè, non timet dare quantum habet, & seipsum; *quia Pater æternus sic dilexit mundum, vt filium suum daret.* Et Ambrosius citat. *Deus ex seruis liberos facit, vt magis voluntatum nostrarum munera, quam necessitatum obsequia conferamus.* Quasi dicat, munera, quæ Magi obtulerunt spontanea, & gratuita confirmatunt, & compleuerunt eorum amorem; ideo amici Dei facti sunt, & inter amicos non est meum, aut tuum, quia omnia sunt communia, & nulla propria; *quia nescit amor otiosum habere*; propter quod Magi & honorauerunt Deum, adorando illum, & offerendo munera pretiosa.

Chrys. citat. Ioan. 3. n. 18. S. Ambr. cit. *Plus est amare Deum quam custodire eius mandata.*

***

DIFFICVLTAS

DIFFICVLTAS XVI. ad mores.

Quare responso accepto per aliam viam reuersi sunt in regionem suam?

QVæretur, quomodo responsum acceperunt, & quomodo per aliam viam?

1358. Abul. citat. 1. RESPONSIO fuit Abulensis quæst. citata in littera, qui ait, *Quod verba illa responso accepto est verbum satisfaciens desideriis Magorum, quia desiderabant scire per quam viam redirent in patriam suam.* Quasi dicat, quod iustis dormientibus euigilat Deus quomodo ab omni periculo, & tribulatione liberentur, vt satisfaciat eorum voluntati.

1359. Lyran. in Dan.2.n.10. Interrogat Lyranus, *Quare in somnis apparuit Deus Nabuchodonosori*, vt patet Dan. 2. num. 10. *Videbam in visione capitis mei super stratum meum, & ecce vigil, & Sanctus de cœlo descendit?* Et respondet; *quia Deus Danielem virum desideriorum Dei exaltare volebat per explicationem somniorum.* Quasi dicat, quod Princeps Rector Deus in suorum custodia vigil dicitur, & nunquam dormiuit. Vnde scriptum est, *Non dormitabit, nec dormiet, qui custodit Israel.* Psalm. 120. num.4. Vt hinc discas, quod sicut Deus vigil est, ad satisfaciendum desideriis Magorum seruorum; ita ad satisfaciendum iustitiæ suæ punitione peccatorum nostrorum.

Deus Rector vigilans super seruos suos. Ps.120.n.4.

1360. Ier.Thren. c.1.n.14. Translat. Hebr. *sententia. Auctoris* Quid sibi volunt verba illa Threnorum Ier. 1. num. 14. *Vigilauit iugum iniquitatum mearum in manu eius?* Respondeo cum translatione Hebræa, *Pupugit seu stimulauit iugum eius iniquitas mea.* Quasi dicat, quod attentissimè stat vigil Deus nostra delicta considerando, & quolibet peccato maiori, vel minori manus eius pungitur, vt recordetur ad vindictam; quia scriptum est, *Sanguis eius clamat ad me de terra.* Genes. cap. 4. num. 10. id est, peccata publica, & secreta clamant ad Deum ad satisfactionem illorum, sicut eorum iusta desideria vt compleantur, & ideò Magis responso accepto satisfecit ad redeundum per viam securam.

Gen. c.4. n 10. *Peccatis nostris Deum excitamus ad vindictã.*

1361. Hieron. citat. 2. RESPONSIO est Hieronymi in littera citati; *Qui enim munera Domino obtulerunt, consequenter à Deo responsum acceperunt, quia est Deus fidelissimus obsequens eorum, qui cum honorificauerunt.*

1362. Oleaster.in Gen.4.n.4. Translat. Pagnin. Interrogat Oleaster, quare dicitur Genes. 4. num.4. *Quod respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius*, vel vt Pagninus legit ad oblationem eius? Et respondet, *Quia abhorret Dominus munera, quæ non exporrecta fronte illi offeruntur. Et è contra diligit munera, quæ alacriter, & spontaneo corde illi dantur.* Vnde dicebat Aaron Moysi fratri suo: *Potui Domino in cæremoniis placere mente lugubri?* Vnde, habemus duo documenta. Primum quòd Christus in somnis munera à Magis oblata gratificauit responso accepto in somnis vt Principes discant, quàm occultè debeant alicui priuato suam dilectionem ostendere, ne scilicet alios ad inuidiam prouocet. Vnde dicitur Genes.13.n.14. *Et Dominus dixit Abraham, postquam separauit se à Loth*, sic Pagninus: *Leua oculos tuos & vide, quia omnem terram, quam tu vides tibi dabo, & semini tuo.* Quasi diceret, *quod expectauit*, vt separaretur Abraham à Loth ad tam eximiam promissionem ne inuidia torqueretur Loth, & esset causa rixarum inter illos.

Seruire Deo cum lætitia gratum est ille. Leuit.10. n.12. *Principes occultè debent priuatos habere.* Gen.13. n.14. *Abraham coram Loth non est ditatus.*

1363. *Auctoris mens.* Secundo debemus aduertere, quod habet hoc peculiare Deus, vt defectũ honoris sui inuidentia puniat: Cum enim Heli filios plus æquo diligens, non vt par erat, argueret, audiuit. *Videbis (ait Dominus) æmulum tuum in templo in vniuersis prosperis Israel.* 1.Reg.2. n.3. Vnde Oleaster; *Nos cum saui, & crudeles simus, illato inimicis malo ex eis vindictam sumimus. Deus vero faciendo bonum illis qui nobis inimicentur. Quo vindictæ genere, licet nihil mali facere videatur consumit tamen inuidi præcordia, cum ante eius oculos æmulum exaltat.* Qua de causa Angelus in somnis apparuit Magis Regibus, & ne redirent ad Herodem, præcepit, quo audito ab impio Rege; dissecabatur dentibus suis, & vt perfidus inuidus necem crudelissimam innocentium machinauit; quia audiuit quàm gratissimè Deus obsequium Magorum remunerauerat.

1.Reg.2. n.3. Oleaster in Gen.4.cit. sup. *Honoribus inimicis factis excitantur ossa inuidorum.*

1364. S.Hieron. cit.in litt. 3. RESPONSIO S.Hieronymi, qui ait, *Quomodo poterat Herodes fallere eum, qui venerat fallacias amputare?* Quasi dicat, sæuire cœpit contra omnes infantes, & contra Iesum, ideò in somnis responsum acceperunt Magi, ne redirent ad eum. Quasi dicat, ira primogenita Diaboli est, quæ non solum contra Deum eleuatur, sed de homine eius imagine vindictam præsumit, & intendit rabidè.

Inuidia sæua contra innocentes.

1365. Oleaster.in Gen.4.n.6. Translat. Pagnin. Interrogat Oleaster, *Quare iratus est Cain valdè contra iustum Abel, ita vt cecidit facies eius?* Gen.4.n.6. Et respondet, *quia passio iræ ita cæca est, quod non solum in eos, vnde sibi mala veniunt, sed etiam in innocentes sæuit.* Quasi dicat, quid enim mali illi fecerat frater Deo suo offerendo selectiora? aut quomodo poterat Dei fauores prohibere, qui an munus suum illi gratum foret, ignorabat? Et Reges magi quid Herodi mali fecerant redeundo in patriam suam, responso accepto, cum Regnum suum neque sibi vsurpabant, sed fugiendo recesserunt? vnde ira Diabolica propter hoc in Tharsis, excitata est, & nautas, & naues igne succendit, vt supra retulimus ex Lyra.

Inuidia cæca est. Lyra.citat.

1366. Idem. *Sapiens stultis torquetur.* 4. RESPONSIO est Lyræ sua in Glossa: qui ait, *Responso accepto propter obsequium Deo præstitum per nauem transfretantem Tharsis reuersi sunt Magi in Regionem suam.* Quasi dicat, teste eodem Lyrano sua in Glossa ad mores, *Per hoc admonemur quod cum malis hominibus non contrahamus aliquam societatem, neque conuersationem.* Vnde dicitur Prou.c.13 n.20. *Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit, & amicus stultorum similis eis efficitur.* Per Herodem autem, qui sub specie Religionis voluit fallere Reges hypocritæ intelliguntur, qui Principes, & Reges cauillosè, & figmentis variis fallere conantur, Sed qui eos aduertit, & Reges per aliam viam ducit Angelus est, quia hypocritas punit, & tradit eos inquisitoribus fidei qui eos torqueant, & castigent.

Prou.13. n.20. *Inquisitores contra hypocritas simulationes fingentes procedunt.*

1367. S.Cyprian. cit.in litt. 5. RESPONSIO est Cypriani in littera citati,

rati, *Qui ad Herodem venerunt per aliam viam reuerti necesse est in patriam suam; quia necesse est, vt qui credunt ad iustitiam ore confessionem ad salutem requirant.* Quasi dicat, qui verè fideles, & Christiani existimantur, veram confessionem, & pœnitentiam semper requirant, & nunquam de peccatis confessis cessent maximis doloribus pœnitentiæ torqueri.

1368. Oleaster. in Gen. 4. n. 13. Interrogat Oleaster, quare Pagninus legit cap. 4. num. 13. Genes. *Loquens de Cain impœnitente, maior est punitio mea, quam vt feram?* Et respondit; *quia quemadmodum boni pœnitentis conditio est cogitare peccata sua punitionem, & pœnitentiam excedere: ita mali superare punitionem peccata quæ fecit.* Quasi dicat, qui pœnitentiam quam facit existimat excedere peccata quæ fecit quasi Cain conquereretur, dicens: *Maior est punitio mea, quam vt feram*, quia talis enumerat mala, quæ patitur, oblitus quot mala fecit, & talis ab Herode non est recessus, neque reuersus ad patriam paradisi per aliam viam, sicut Magi. Translat. Pagnin. *Pœnitens qui pœnitentiam non facit impius.*

TRACTATVS XXXVII.

AD LITTERAM, In Caput II. Lucæ,

De Beatissimæ Virginis Mariæ Purificatione.

TEXTVS.

22. POSTQVAM impleti sunt dies Purgationis eius secundum legem Moysi, tulerunt in Hierusalem, vt sisterent eum Domino 23. Sicut scriptum est in lege Domini; quia omne masculinum adaperiens vuluam sanctum Domino vocabitur. 24. Et vt darent hostiam secundum quod dictum est in lege Domini par turturum, aut duos pullos columbarum. 25. Et ecce homo erat in Hierusalem, cui nomen Simeon, & homo iste iustus, & timoratus expectans consolationem Israël, & Spiritus Sanctus erat in eo. 26. Et responsum acceperat à Spiritu Sancto non visurum se mortem, nisi videret Christum Dominum.

EXPOSITIO Litteræ.

1369. Euthym. & Origen. cit. ab omnibus Recent. in hunc locum. Auctoru citat. OCCASIONEM (remotam quidem) Græcis Patribus, vt Euthymio, & Origeni dedit pronomen eius purgationis vt dubitarent, an de Maria Virgine, an vero de eius filio purgatio intelligatur, & aliqui Christo tribuerunt; alij vtrobique, sed veritas infallibilis est, quod solum de purgatione Beatæ Mariæ intelligatur, & hoc vt legem Moysis adimpleret, quia secundum veritatem, neque politicè, neque moraliter Virgo Sanctissima Angelis purior egebat purificatione, vt idem Euangelista adnotauit dicens, secundum legem Moysi non ob necessitatem.

1370. Leuit. 12. n. 2. Bern. ser. 7. de verb. Præcipiebat enim lex Leuitici 12. num. 2. *Quod septem dies mulier immunda esset. Sed quid est quod dicimus B. Mariam purificari, nisi teste Bernardo, aduertere nos, vt per pœnitentiam purificemur. Sed omnes istas ceremonias legis Virgo sanctissima adimpleuit, vt præ cæteris virtutibus obedientia in ea reluceret.* Vnde in reuelationibus Sanctæ Brigittæ cap. 42. dicitur: *Pro obedientia tantā potestatem obtinui, vt nullus tam immundus peccator est, si ad me cum emendationis proposito conuertitur, & cum corde contritò, quod non habeat veniam.* In reuelat. S. Brigitt.

1371. Lucæ 2. Exod. 34. n. 19. Refert Lucas aliam legem Exod. 34. num. 19. *Quia omne primogenitum adaperiens vuluam sanctum Domino vocabitur*, id est, permanebit *sanctum, adimpletis legis præceptis in masculis per Sacramentum circumcisionis, in fœminis per fidem parentum.* Sed in Christo, & in Maria Matre sua vtraque cæremonia superuacanea erat; quia ex vi vnionis Christus erat impeccabilis, neque circumcisione egebat, neque Maria fide Parentum ab originali purganda; quia præseruata ex filij sui morte, & præuisa, & cæremonia esset superflua, *Quia erat pro subiecto non apto nato ad contrahendum originale peccatum supposita dicta gratia præseruationis.* *B. Virgo ab originali immaculata.*

Maior

1372. Maior difficultas non est nisi in illo verbo adaperiens vuluam, sed relictis Caluinistarum hæresibus, & omne quod sapit ad cogitabilem corruptionem sufficiat dictum Hieronymi lib. 2. contra Pelag. *Quantum pertinet ad virginalem naturam: claustra nullo modo aperta sunt quantum vero ad potentiam geniti Domini nihil clausum, omnia aperta.* Quasi dicat, Christus clausas portas vuluæ virginalis ita aperuit quæ verè clausæ iugiter permanserunt, id est, nunquam aperuit, sed tam verè exiit quasi apetuisset.

Hier.lib.2. contr.Pelag.

Christus clausis virginitatis claustris egressus.

1373. Et vt darent hostiam. Aliqui interpretes dicunt, quod erant Maria, & Ioseph ita pauperes, quod non haberent pecunias ad agnum offerendum, & ita par turturum, vel columbarum obtulerunt. Sed teste Abulensi ex auro oblato à tribus Regibus Magis obseruarunt pro paupertate subleuanda, & rationabilia adimplenda.

Abul.citat. supr.

1374. Et ecce homo erat in Hierusalem iustus, & timoratus. Testis maioris exceptionis assignatur; quia timentes Deum fide digni sunt. Hic responsum acceperat per reuelationem ad satisfaciendum desideriis vehementibus, quibus inflammatus expectabat Messiam venturum; quia vt supra retulimus responsum accipere est Hebraismus. Quasi dicens, satisfaciens ad propositum. Sunt qui dicunt Simeonem fuisse Magistrum Gamalielis ad cuius pedes Paulus fuit eruditus.

Quid sit accipere Responsum.

Simeon Magister Gamalielis.

1375. Non visurum se mortem, id est, non moriturum, vel vt Beda ait, non re vera moriendum, & hoc est mortem gustare, nisi videret Christum Dominum, id est, Messiam qui in scriptutis vocatur vnctus à Domino, eátque de ipso per Psal. 44. n.8. dictum: *Propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis*: Fuit autem Christus vnctus oleo Spiritus sancti, cum quo essentialiter, & secundum naturam diuinam vnus erat, & per vnionem hypostaticam cum eius natura humana vnctus dicitur, sicut Reges vngi solebant; quia Christus Dominus erat Rex Regum, & Dominus Dominantium, hoc est, Rex gloriæ, qui per crucem ingressurus erat triumphator cum admiratione exercitus Angelorum dicentium, *Quis est iste Rex gloriæ, quibus responsum fuit: Dominus virtutum, ipse est Rex gloriæ.* De reliquis suo loco exponemus,

Beda.

Ps.44.n.8.

1.Reg.16. n.6.

Ps.8.n.10.

VERSIONES variæ quæ cum vulgata concordant.

Vulgata editio.	1.	Postquam impleti sunt dies purgationis eius secundum legem Moysi, tulerunt illum in Hierusalem, vt sisterent eum Domino.
Translatio Syriaca.	2.	Cúmque completi fuissent dies purgationis eorum secundum legem adduxerunt eum coram Domino.
Origenes in Catena.	3.	Post dies purgationis eorum duxerunt illum Hierosolymam ante conspectum Domini.
Interlinealis.	4.	Postquam impleti sunt dies Purgationis Mariæ, vel Domini.
Lyranus sua in Glossa.	5.	Postquam impletum est tempus purgationis tam generale quam speciale.
Caietanus in Euang.	6.	Postquam genito masculo impleti sunt dies purgationis.
Tertullianus libr. 7. contra Marcio.	7.	Postquam delatus est Christus ad templum.
Cyrillus in Catena Sancti Thomæ.	8.	Postquam circumsionis tempus, purgationis tempus expectatur.

DIFFICVLTAS I.

Quare ad templum fuit Maria, vt purificaret se?

QVæretur, si Maria templum fuit Dei, quare ad purificandum tendit?

1. Responsio est Bedæ in Catena, Sancti Thomæ citati, qui ait: *Si verba Euangelistæ diligentius inspexeris, profectò reperies quod ipsa Dei genitrix, sicut à mixtione viri, sic & legali sit iure immunis; non enim omnis mulier pariens, sed ea, quæ suscepto semine peperit designatur ad distinctionem illius, quæ virgo concepit, & peperit.* 1376.

Beda in Cathen. S.Thom.

Virgo qua ratione immunis à lege.

2. Responsio est Titi Bostrensis in Catena citati, *Eleganter Euangelista protulit, quod completi sunt dies purgationis secundum legem: nam reuera non incumbebat necessitas Virgini sacræ, vt dies purgationis eius expectaret, quæ cum ex Spiritu Sancto concepisset caruit coniugio.* Quasi dicat, si lex non est posita iusto, quia non incurrit contra eius præcepta, quare legis mandata coniugibus maritatis data Virginem Spiritu Sancto copulatam comprehendere potuerunt? 1377.

Tit.Bostr.ibi cit.

Lex maritatas, & ex eis conceptas comprehendebat.

3. Responsio Sancti Ambrosij lib. de Virginib. *Si corpus Virginis Dei templum est, animus quid est? qui tanquam membrorum cineribus excitatis sacerdotis æterni redapertus manu vaporem diuini ignis exhalet.* Quasi dicat, ad quid Virgo Maria ad templum festinat cum filio suo, cum ipsa sit verè templum; quia in templo erant fumorum odores fragrantia repleti Sacerdos, & ignis incensus perpetuus: at in pectore Mariæ, caro, ossa, sanguis, membra, corpus, & anima Spiritus Sancti gratia incensa erant, & gloriam Dei replebant suauitatibus virtutum eius. 1378.

Ambros.lib. de Virgin.

Templũ verum B.Mariæ.

4. Responsio

1379. S.Gregor. Thaumat. ser. de an.

4. RESPONSIO Sancti Gregorij Thaumat. serm. de annunt. qui considerans Mariam templum egressam ait; *Aue animatum Dei templum, aue cœli, & terræ æquiualens, dignúmque domicilium.* Quasi dicat. Quo progrederis Virgo prudentissima ad templum lapidibus ornatum? Cum tu animatum templum sis, vbi totum quod in cœlo, & in terra reperitur, perfectius illustratur.

1380. S.Proclus orat. in laud. Deigen.

5. RESPONSIO Sancti Procli orat. in laudibus Dei genitr. *O templum, in quo Deus ipse factus est Sacerdos naturam non denudans, sed eum qui est secundum ordinem Melchisedech per misericordiam induens.* Quasi dicat, quemadmodum in templo muneribus pretiosis ornatur Sacerdos, Pontifex consecratur, qui sit Pastor ouium, & regimen animarum: Sic in vtero Virginis Mariæ pignoribus gratiæ pleno Christus Dominus indutus est vestimentis humanitatis, & factus Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, qui pro nobis apud Patrem sit æternus reconciliator, & Pastor animarum nostrarum. Ad quid ergo necessarium est adire templum, vt purgaretur? quæ causa fuit omnis expiationis peccati?

Maria templum vestem & Sacerdoti ornauit.

1381. Card. Hugo in 2. Luc.

6. RESPONSIO Cardinalis Hugonis in 2. Lucæ: *Virgo tendit in templum in cumulum obedientiæ, quæ plus fecit, quam tenebatur.* Quasi dicat: purgari visa est Maria absque necessitate; quia hæc est vera humilitas, quæ non qualis erat, sed vilis reputabatur, & quamuis Virgo esset purissima non renuit inter cæteras mulieres immundas recenseri.

Obedientia symbolum Mariæ.

1382. Goffr. Abb. ser. de Purif.

7. RESPONSIO Goffridi Abbatis serm. de Purificatione: *Meritò Maria legem Purificationis seruat cuius filius dederat legem, vt in se legem adimpleret quam aliis dederat ante.* Quasi dicat: res scandalosa videtur leges statuere, & illas non seruare; ideo vt omnibus exemplum præstaret, purgationis legem Maria adimpleuit,

Impij superiores leges quas non adimplēt imponunt.

DIFFICVLTAS II.

Quare dicitur, quod postquam impleti sunt dies purgationis eius?

QVæritur, quare tam immediatè adimpletis diebus purgationis Mariæ legem adimpleuit?

1383. S.Bern ser. de paru.

1. RESPONSIO Sancti Bernardi serm. de paruis, qui ait, *Statim postquam impleti sunt dies purgationis secundum legem, vt nobis obedientiæ præberet exemplum.*

1384. Rich. lib. 4. Cant. 5. n. 6.

Interrogat Richard. lib. 4. quare dicitur Cant. 5. num. 6. *Anima mea liquefacta est, vt dilectus loquutus est?* Respondit, *quia anima Mariæ per incendium charitatis parata fuit instar metalli liquefacti in omnes modos diuinæ voluntatis.* Vnde sicut D. Ambrosius ait ser. 13. *Beata Virgo velleri comparatur, quia mollis ad obsequium, & obseruantiam legis fuit.*

S.Ambros. ser. 13.

1385. Hugo Car.

2. RESPONSIO est Hugonis Carensis, qui ait, *Quod Maria portabat in brachiis suis ipsam obedientiam (nempe filium suum) & si Maria puerum portabat, puer obediens Mariam regebat. Et probat hoc ex* Psalm. 36. num. 7. & ad Hebr. 10. n. 5. vbi dicitur, *Aures autem perfecisti mihi*, vel vt legit Hugo, *Perfectam obedientiam dedisti mihi.* Quasi dicat, *Corpus quod ex Virgine sumpsit auris esse videbatur, quia totum erat obedientiæ germen obedientiæque fructus.* Et addit, *& ipsa quoque Virgo auris dicitur, quia ita mandatis legis obtemperauit, vt tota auris esse videretur, quia per eam hominum preces exaudit Deus, sicut & homo per aurem suam.* Vnde idem Richard. ad hoc propositum; *Præparationem cordis eorum audiuit auris tua.* Psalm. 10. num 18. Et addit Richard. lib. 2. de laudib. Virgin. *Præparationem cordis eorum, id est, humilium; audiuit auris tua, id est, B. Virgo, quia ea mediante pauperes exaudis. Sicut homo mediante aure sua audit.* Quasi dicat, talis fuit obedientia Virginis in adimplendo legem purgationis mulierum, quod per ipsam facta est auris Dei, quia per illam peccatores audit.

Ps. 36. n. 7. ad Heb. 10. n. 5.

Translat. alia.

Maria obedientia insefabilis.

Auris Ecclesiæ Maria.

Ps. 10. n. 18. Richard. de S. Laur. lib. 2. de laud. Virginis.

3. RESPONSIO est Richardi de Sancto Laurentio lib. 5. de laudib. Virgin. *Aures non debent moueri nisi moto capite, id est, nisi ad ea, quæ Deus vult, quia aures sunt de ipso capite.* Vnde dicitur Ioann. 8. num. 47. *Qui ex Deo est verba Dei audit. Sic per omnia tantum à Deo mouebatur Maria.* Quasi dicat; Maria postquam impleti sunt dies purgationis fuit in templo, quia caput nostrum Christus, eam mouebat, & quò ipse volebat, ferebatur. Vnde Sanctus Bonauentura lib. 1. in speculo: *Inclina ô Domina Maria aurem tuam, & quia aures audiendi habes, audi nos.* 1386.

Richard. de S. Laur. lib. 5. de lau. virg. Ioann. 8. n. 47.

Caput nostrū Christus.

B. Maria pauperes exaudiuit.

Bonau. lib. 1. in speculo.

4. RESPONSIO est Thauleri, serm. de natiuit. Virgin. qui ait, *Obedientiæ perfectissimum in gloriosa Dei genitrice Maria exemplum hodie habemus.* Vnde Sanctus Ephrenus Syrus de Virgin. cap. 2. loquens de Iosue dixit; *Quod perfecta sua obedientia tantum donum promeruit, vt Moysis successor fieret, imò & eius voci Deus obediret, solemque præcepto suo sisteret, & obsequentem Deum haberet,* Iosue 10. num. 3. Sed hodie Maria Virgo sua obedientia maiorem dignitatem obtinet; quia vt Lucas ait, *Christus Dominus erat subditus illis*, id est Mariæ, & Iosepho, amicta hodie Sole, & portans eum in brachiis suis sistere fecit in templo, & quando, & quomodo illa voluit ambulabat, & sistebat. 1387.

Thaul. ser. de nat. virg. S. Ephr. c. 2. de virg.

Iosue 10. n. 3.

Luc. 2.

Maria velut Iesum solem sistere fecit.

Vnde D. Ambrosius cap. 12. de institut. Virginib. ait: *Hodie adimpletur illud* Zachariæ 44. num. 3. *Princeps ipse sedebit in ea, vt comedat panem coram Domino.* Quasi dicat, quod tanquam in Regia gestatoria sella, & throno maiestatis sedens in brachiis Mariæ ad templum progreditur spatio duarum leucarum à Nazareth vsque ad Hierusalem, teste Tostato q. 51. in Matth. & vt pauper comedit panem ad portam templi, Et si quæras, quis est iste panis, quem comedit in templo? Respondeo cum S. Ambrosio, *Quod est obedientia vera, quia vt ipse dixit*, teste Ioanne cap. 4. *Meus cibus est vt faciam voluntatem Patris mei.* Vnde Ambrosius loco citato, ait; *Maria peperit Saluatorem, qui manducauit in porta sedens, vtique cibum illum, de quo dixit* Ioan. 4. num. 34. *Meus cibus est, vt faciam voluntatem Patris mei, qui in cœlis est; ideo Mariæ voluntas identificatur cum suo filio hodie*, teste Gregorio Nysseno in Cant. hom. 5. explicans illud: *Ne suscitetis, neque euigilare faciatis,* 1388.

D. Amb. c. 12. de inst. virg. Zach. 44. n. 3

Maria sella gestatoria Dei.

Abul. q. 51. in Matth.

Auctoris mens.

Ioann. 4. n. 34.

Greg Nyss. hom. 5. in Cant.

Cant.8.n.4. *faciatu, donec ipse velit*, Cant.8.num.4.scilicet, *Vna volun:as Maria, & Iesu* sponsus; quasi vtriusque voluntas vna censeri possit: nam quidquid Deus velit, & ipsa virgo Translat. Interlin. velit, & propter hoc translatio Interlinealis dixit: *Postquam impleti sunt dies purgationis, id est, Matris & Filij, quia eadem fuit necessitas, id est, nulla*, sed vna voluntas obediendi, & adimplendi legem; ideo dicitur vt faceret secundum legem.

DIFFICVLTAS III.

Quomodo intelligatur, quia omne masculinum adaperiens vuluam sanctum Domino vocabitur?

QVæretur, quomodo potest aperiri vulua, vt corpus Christi nasceretur?

1389. Greg. Nyss. in catena 1. RESPONSIO est Gregorij Nysseni in Catena Sancti Thomæ, qui ait, *Hoc autem legis decretum in solo incarnato Deo singulariter, & ab aliis differenter implere videtur; ipse namque solus ineffabiliter conceptus, ac incomprehensibiliter editus. Virginalem vterum aperuit non ante à connubio reseratum seruans, & post partum mirabile inuiolabiliter signaculum castitatis.* *Quomodo egressus Iesus de vtero Virginis.* Quasi dicat, hoc quod dicitur adaperiens vuluam consuetæ natiuitatis more loquitur; non quod Dominus sacri ventris hospitium quod ingressus sanctificaret, egressus de Virgine credendum sit, aperiret.

1390. Euthym. in Luc. 2. 2. RESPONSIO Euthymij in Luc. 2. *Solus Christus nondum apertam supernaturaliter aperuit, & clausam naturaliter conseruauit.* Quasi dicat, ingressus est Verbum æternum supernaturaliter in vtero Matris, & egressus est naturaliter conseruando, quod semper fuit clausum. Sed nòn satisfacit difficultati hoc, quia ingressus est Verbum, quod spirituale est; sed egressus iam erat corporeum, & vt in lege dicebatur, sanctum vocabatur adaperiens vuluam.

1391. Maldonatus & Syluest. in c.2. Luc. 3. RESPONSIO est Maldonati, & Syluestræ in hunc locum dicunt, *Quod aperire aliquando significat exire sine impedimento, Et sic aperti sunt ei cæli, & vidit Spiritum Sanctum*, Matth. 3. n.16. Matth.3. num. 16. Et Stephanus dixit: *Video* Act.7.n.56. *cœlos apertos, & Iesum stantem*, Actor.7. n.56. *Et in his locis non fuit apertura cœlorum, sed visio tantum Spiritus Sancti, & Iesu sine impedimento, sic Christus aperuit vuluam Matris, id est, sine impedimento exiuit.* Sed sub venia tantorum Doctorum, comparatio non tenet in aliquo, quia Spiritus Sanctus, & Iesus non habebant corpora passibilia, sicut Christus quando natus de vtero, & egressus de vulua, vel matrice. Ex quibus de fide est, quod exiuit illæso claustro, & matrice Virginali. *Aperire vuluam corporaliter est intelligendum in mulieribus qua ex hominibus parturiunt.*

1392. Caietan. in Lucæ 2. *Auctoris mens.* 4. RESPONSIO clarissima est Caietani in Euangelia, qui ait, (*Et adhæreo illi, à præcepto secundum verba exceptus erat Iesus; quoniam lex non comprehendit nisi masculinum, quod aperit vuluam, hoc est, matricem, Iesus autem sicut natus clauso genitali membro matricis, ita etiam clausa vulua est. Et propterea non erat subditus legi illi; quam tamen voluit obseruare,* *Quomodo illæsa vulua egressus est Iesus.* *qui non venit soluere legem, sed adimplere*, Matth. 5. num. 17. Quasi dicat, Caietanus lex Matth. 5. n.17. Exod. 13. n. 17. quæ ait, *Separabis omne quod aperit vuluam Maria non attingebat, quia eius vulua non aperta, sed mirabiliter clausa*, sicut & claustra ventris semper fuerunt, & per vtrumque exiuit illæsus, & illæsa matrice, vuluáque sicut & vterus per quem effusus est, permanserunt.

5. RESPONSIO Sancti Ambrosij in Catena Sancti Thomæ, *Solus per omnia in natis de fœmina Sanctus Dominus Iesus, qui terrena contagia corruptelæ immaculati partus nouitate non senserit, & cælesti maiestate depulerit.* Quasi dicat, per anthonomasiam, *Christus sanctus dicitur, quia singulariter per vuluam egressus est, sicut & de vtero Virginali:* nam omnes scelerati culpa originaria aperuerunt vuluam, & matricem. 1393. Ambros. in Catena

DIFFICVLTAS IV.

Quare Virgo Maria obtulit par turturum, & duos pullos columbarum?

QVæretur, quare Virgo Maria, non agnum sed par turturum, & duos pullos columbarum obtulit?

1. RESPONSIO Cyrilli in Catena Sancti Thomæ, qui ait: *O profunditas scientiarum, sapientiæ, & scientia Dei offert hostias, qui per singulas hostias honoratur cum Patre; figuras legis custodit veritas, qui legis est conditor, sicut Deus, legem custodiuit, vt homo. Vnde sequitur vt darent hostiam. secundum quod dictum erat in lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.* 1394. Cyrill. in Catena S.Thom. Leuit 5. n.7.

2. RESPONSIO sit Bedæ in Luc. c. 2. *Hostia autem hæc pauperum erat; præcepit enim lex, vt qui possent, agnum offerrent; qui vero agnum non poterat offerre par turturum, aut duos pullos columbarum. Ergo Dominus cum diues esset pro nobis pauper factus est.* Quasi dicat, & si de auro, & muneribus oblatis Magorum posset emere agnum, sed forsan (teste Abulense) pauperibus Virgo Maria distribuit diuitias, & pauperes remanserunt, vt nos paupertate sua diuitiarum suarum donaret esse participes. 1395. Beda in Luc.2. 2.Cor.8.n.9 *Munera Magorum pauperibus oblata.* Abul. citat.

3. RESPONSIO Cyrilli in Catena Sancti Thomæ. *Videndum autem, quod oblatio insinuat, nimirum loquacissima est turtur in auibus; & columba est animal mansuetum: Talis autem factus est erga nos saluator mansuetudinem perfectè volens, & vt turtur orbem allexit replens ortum suum propriis melodiis.* Quasi dicat, vt mansuetus agnus, & mitis columba non aperuit Christus os suum. At verò per ora Apostolorum, & Prædicatorum, quasi turtur per totum mundum prædicauit; quia viri Apostolici gemendo mortem sponsi Christi in cruce positi vsque in finem sæculi clamabunt, & sponsa eius Ecclesia gemitibus inenarrabilibus mortem sponsi sui celebrabit. Sed de hoc ad mores postea. 1396. Cyrillus. in caten. S. Thom. *Turturi & columba Christi lex separatur.*

4. RESPONSIO

Athanasius in Cathen. S.Thom.

1397. 4. Responsio Athanasij in Catena *Ideo bina iussit offerri, quia homine consistente ex anima, & corpore duplum à nobis poscit Deus castitatem, & mansuetudinem, non solum corporis, sed etiam animæ; alioquin erit homo fictor, & hypocrita gerens integumentum occultæ malitiæ innocentiam apparentem.* Quasi dicat, hostia abominabilis est apud Deum simulata sanctitas, quia duplicem habet iniquitatem, qui gemit externè sicut columba, & intus rapere honores tantummodo desiderat.

Homo simplex animo non hypocrita sit.

S.Bernard. ser.56.

1398. 5. Responsio S.Bernardi serm. 56. *Columba candida in tritico grana eligit, ita & tu in sacra Scriptura meliores elige sententias ex quibus te reficias.* Quasi dicat, holocaustum, & sacrificium pingue, acceptabiléque Deo erit, si nos imitando Columbas grana præclariora Sacræ Scripturæ eligamus, contra nos, & gementes ignorantes Deo offeramus, quia ab ipsis mortificamur tota die. De quo latius postea.

Ignorantes insani tortores Doctorum.

Bedæ in Luc.2.

1399. 6. Responsio Bedæ in Luc.2. *Cum vero vtraque auis propter consuetudinem gemendi præsentes sanctorum luctus designat, in hoc tamen differunt quod turtur solinagus; columba autem gregatim volare consueuit. Et ob id iste secretas sanctorum lachrymas; illa publicos Ecclesiæ conuentus insinuat.* Quasi dicat, tempora calamitosa ita euenire solent in hoc mundo, quod sicut columbæ congregare, gemere, & ad Deum clamare oportet, & publicè peccata arguere in vnum Prædicatores congregati, quia turtur sola gemere non prodest, hoc est, orationibus & lachrymis secretis publica peccata lugere. Sed de hoc latius postea.

Peccata publica publicè gemenda, & vociferanda.

DIFFICVLTAS V.

Quare Simeon expectabat Redemptionem Israël?

QVæretur, quare solus Simeon expectabat redemptionem Israël?

S.Ambros. in Catena

1400. 1. Responsio Ambrosij in Catena: *Quia erat iustus, & timoratus qui non suam, sed populi gratiam requirebat.* Quasi dicat, ille verè iustus est, & timoratus qui non suum, sed Dei quærit emolumentum, non timet sua amittere, sed gratiam Dei dimittere.

Iustus nō sua quærit.

Gregor. in Luc. 2.

1401. 2. Responsio est Gregorij Nysseni in hunc locum: *Non vtique mundanam felicitatem in consolationem Israël prudens expectabat*, sed veram translationem ad veritatis decorem per separationem à legis vmbra. Quasi dicat, per oracula reuelatum fuerat ei, quod visurus esset Christum, antequam migraret ex hac vita, & oraculum nullum aliud erat nisi Spiritus Sanctus, qui intra cor eius per visionem in somnis dixerat istam consolationem.

Felicitas huius sæculi fugienda.

Galfr. in all. Titelman. Prou. 28. n.14. S.Petr.5.n.8.

1402. 3. Responsio est Galfridi in Allegoriis Tilmanni ad illa verba Prouerb. 28. num. 14. *Beatus homo qui semper est pauidus, vbi ait; ne mireris, quod timuerit iustus in quo Spiritus Sanctus erat; non enim erat vacuus coram latrone viator, & quomodo non timeret:* Quasi dicat, non semel, sed semper debet esse timoratus vir prudens; quia aduersarius noster Diabolus tanquam leo rugiens, quærit, qui dormit, vt deuoret. Et addit Galfridus: *Tua credo securitas, aut de inopia, aut de ignorantia est; aut enim deest, quod possit auferri, aut deesse iam putas. Time igitur, vel ob hoc ipsum, quia te inuenis non timentem.* Quasi dicat, valdè ignarus est qui non timet quando putat se aliquid de Deo habere, quia si plus non spectat, pauper, & miser est, si expectat timere debet, ne propter securitatem omnia amittat.

Nemo securus præsumat quia erit ignorans.

DIFFICVLTAS VI.

Quare Simeon accepit Puerum in vlnas suas?

QVare dicit, quod Simeon in vlnas puerum accepetit?

1. Responsio est Bedæ in Catena citati, qui ait; *Accepit in vlnas suas Iesum iustus Simeon secundum legem, vt significet iustitiam operum, quæ ex lege erant per manus, & brachia figurata humili quidem, sed salutari fidei Euangelicæ gratiæ imitandam.* Quasi dicat, omnia Sacramenta, & legis cæremoniæ vsque ad puerum Iesum peruenire conabantur, ideo senex Simeon posuit illa in manibus Regis, quasi qui tradit Principi iurato de nouo claues ciuitatis, & fortitudinis, vt faciat quidquid Princeps voluerit. Et sic sepeliuit omnia Sacramenta vetera Christus cum honore, teste Ambrosio. 1403.

Beda in Cathen.

Claues ciuitatis Principi Christo dantur.

2. Responsio Origenis hom.2. *Considera, quanta dispensatio præcesserit, vt filium Dei Simeon mereretur tenere inter vlnas suas.* Quasi dicat, senex erat, & multum vixerat, & multas virtutes habebat, sed tandem præmium superabundans incipit habere in hoc sæculo. 1404.

Origen. in hom.2.

3. Responsio Caietan. in Euang. *Recipiens Simeon puerum in vlnas suas Spiritu Sancto reuelante cognouit Iesum esse Messiam, & exhibito iam ei quod promissum fuerat nihil vltra expectans videre offert se morti.* Quasi dicat, post impetrata desiderata nil nisi mortem Simeon postulauit. 1405.

Caietan. in Euang.

4. Responsio Gregorij Nysseni in Catena, *Quam beatus ille Sacerdotis ad sacra introitus, per quem ad vitæ terminum maturauit; beatæ manus, quæ Verbum vitæ palpauerunt, & vlnæ quoque, quas ad suscipiendum parauit.* Quasi dicat, cum Origene, & si tu vis tenere Iesum, & amplexari manibus omni labore nitere, vt ducem habeas Spiritum, veniásque ad templum Dei cum fide deuotus. 1406.

Greg Nyss. in catena

Manus absque muneribus, & vlnis Christum suscipiunt.

5. Responsio Accepit senior (inquit Beda in Catena, *Christum, vt insinuet hoc sæculum, quasi senio iam defessum ad infantiam, & innocentiam Christianæ conuersationis redditurum.* Quasi dicat, Sacramentum resurrectionis carnis repræsentatur; quia omnes senes in ætatem plenitudinis Christi in die iudicij sunt apparendi. 1407.

Beda cit. Ad Ephes.4. n.15.

Carnis resurrectio figuratur.

TRACTATVS XXXVIII.

AD MORES,

In Caput II. Lucæ,

De Purificatione Mariæ Virginis.

DIFFICVLTAS VII. ad mores.

Quare Beata Virgo vt purificaret se venit in templum?

1408. QVÆRETVR, qua ratione intemerata Virginitas purificauit se?

Beda in litt. cit. 1. RESPONSIO est Bedæ in littera, qui ait: *Benè aduertit Euangelista, quod dies purgationis adimpleti sunt, quia sicut Maria fuit immunis à Viro, ita à lege.* Quasi dicat: ô quam venerandus est locus sacer, & quomodo absque consideratione templa Dei ingredimur.

1409. Oleaster in c.12. Leu. n. 2. Pythagoras. Interrogat Oleaster cap, 12. num. 2. in Leuit. *Cur præcepit lex, si fœmina peperit immunda erit duabus hebdomadis?* Et respondet; *cum sententia Pythagoræ, quid meruistis fœmina, quæ fertis in vbere nectar?* Quasi dicat, quid festinant fœminæ; vbera impudicè ostendere; quia ea causa est, vt immundæ maneant, & quanto impuriores, tanto longiori tempore à sacris abstineant se; quia si ea quæ sine peccato concepta fuit, & conceperat, & pepererat sic arcetur à sacris: Quid faciendum est his, quæ grauissimis criminibus obrutæ loca non vetentur sacra intrare.

Mulieres impudicæ templum non ingrediantur.

1410. S.Gregor. Thaumat. cit. 2. RESPONSIO est Sancti Gregorij Thaumaturgi in littera citati, qui ait: *Aue immaculatum templum cœli, terræ æquiualens, dignumque domicilium.* Quasi dicat: ad quid ô Virgo gloriosa in templum tendis, si ipsa es templum animatum Spiritus Sancti, vbi ab instanti tuæ conceptionis omni gaudio repleta fuisti, quia causatæ tristitiæ particeps non fuisti.

1411. Oleaster in Leuit. 12. n.2. Interrogat Oleaster, *Quare fœminæ post partum tot tantisque diebus ab egressu templi prohibebantur?* Et respondet; *Voluit enim Dominus hac legis seueritate, vt si de prole gauderent fœminæ, de immunditia, & irregularitate tristarentur.* Quasi dicat, qui in conceptione voluptatibus carnalibus replentur tristitia prohibitionis in templum repleantur. At Beatissima Virgo semper quasi templum Spiritus Sancti læta fuit, quia semper intemerata, & inaudita eius pudicitia fuit Angelis purior.

Voluptas conceptionis tristitia soluitur partus.

B. Virgo Maria Angelis purior.

3. RESPONSIO est Hugonis. *Virgo Maria in templum tendit in cumulum obedientiæ, quia plus fecit, quam debuit.* 1412. Hugo cit.

Interrogat Abulensis in cap. 3. 1. Reg. 5. *Cur ter vocatus puer Samuel ab Heli magistro suo, cucurrit ad Heli, & dixit: ecce ego, vocasti me?* Et respondit, *satis acutè, quia vt puer Samuel has difficultates non curat, sed simpliciter obedit.* Vnde Sanctus Gregorius in libr. 1. Regum ait: *Puer humiliter homini subiectus, atque ad obedientiæ ardua sublimatus, dum vocatus accessit, iussus rediit.* Quasi dicat, quid aliud in hoc nobis insinuatur nisi altissimæ forma obedientiæ? Vera namque obedientia, nec præceptorum intentionem discutit, neque præcepta discernit; nescit enim iudicare quisquis perfectè didicerit obedire, vt hinc aduertamus etiam si res contrarias, & importunas nobis superior imponat, quasi geniti modo infantes sine dolo lac obedientiæ cæcis oculis à mammillis arripere. Ideo de Beata Maria dicitur, quod cumulata obedientia tendit in templum. 1413. Abulens. in c.3.1.Reg.5. S.Gregor. in lib.1.Reg.

Auctoris mens.

Obedientia cumulata in B.Virgine.

4. RESPONSIO Galfridi Abbatis. *Meritò Maria legem purificationis seruat, vt in se legem filij sui quam aliis dederat adimpleret.* Quasi dicat, *Non quia Mater Dei Maria erat priuilegiis legis purificationis voluit dispensari, sed ipsa prior existit in eius obseruantia, quia differentiæ, & exceptiones personarum, maximè inter Religiosos causa ruinæ Religionis est.* 1414. Galfrid. cit. in littera.

Interrogat Rupertus, in Oseam Prophetam, *Quare diuisum est Regnum Israël?* Et respondit cum cap. 10. Oseæ num. 7. *Quia transire fecit Samaria Regem suum quasi spumam super faciem aquæ.* Quasi dicat, cum Regnum, vel communitas incipit habere differentias personarum, & quidem vt spumæ crescere, *Bullásque erumpere, & emergere, vt non crescant, neque appareant, neque elucidant, & honorificentur, sed emergantur, & pereant, sine honore, & cum differentia in cibo, potu,* 1415. Rupertus in Oseam. Oseæ c.10. n.7.

Differentia inter Religiosos in cibus, & vestitus causa ruina.

potu, & exemptionibus, sine dubio talis Respublica peribit. Verba Ruperti sunt. *Superiores aqua in spumam, bullasque erumpunt, ipsaque bullæ subsilientes, colliduntur, & aliis emergentibus, aliæ crepant, & dissiliunt, ita Samaria, vel decem tribus iugi feruentes igne discordia Reges alios super inferiores crearunt, & diuisi perierunt.* Quasi dicat, nulla res ita nociua communitati, quam differentia propter singulares respectus. Ideò Beata Virgo optima voluit legem sui filij adimplere, vt omnibus esset norma formáque, & exemplum æqualitatis in adimplendis præceptis.

DIFFICVLTAS VIII. ad mores.

Quare dicitur, postquam impleti sunt dies Purgationis Mariæ?

QVæretur, quare tam immediatè impletis diebus purgationis Mariæ venit in templum sine mora?

1416. *Bern. cit. in litt.* 1. RESPONSIO fuit Bernardi in littera citati: *Vt promptam obedientiam nobis insinuaret.* Quasi dicat, ita propria erat Virginis obedientia, vt non solum vigilans, sed dormiens cura, & solicitudine promptæ obedientiæ euigilabat, quomodo dilecto suo placeret obediendo. Quare introducit idem Bernardus serm. 52. in Cant. *Mariam quasi dormientem, & euigilantem, & dicentem en dilectus meus loquitur mihi*, Cant. 2. num. 10. Quasi dicat, *Sopor obedientis cordis interiorem sensum illuminat, & cura, & solicitudine somniat id quod euigilans tractat & cum ad obediendum semper Virgo sacrata esset parata, & præmeditans, etiam soporata inobediendo meditabatur. Istius vitalisque sopor* (inquit Bernardus,) *sensum interiorem illuminat, & reuera dormitio est quæ tamen sensum non sopiat, sed abducat.*

Idem ser. 52. in Cant. — *Cant. 2. n. 10.* — *Vere obediens dormiendo cogitat obedire.*

1417. *Hugo Car. citat.* 2. RESPONSIO Hugonis Carensis, qui ait, *Quod Maria Mater Iesu puerum portabat in brachiis suis; puer autem Matrem ad obediendum regebat.* Quasi dicat, quod Maria portans filium ad templum cumulabat meritum obedientiæ; quia etiam si cor Virginis in affectu semper fuit speculum obedientiæ, & omnium virtutum, tamen operando augebat merita.

Quilibet actus exterior obedientiæ cumulat gratiam.

1418. *S. Ambrof. serm. 4 in Ps. 118. Is. c. 6. n. 8.* Interrogat Sanctus Ambrosius serm. 4. in Psalm. 118. *Quare interrogauit Deus coram Isaia, quem mittam, & quis ibit nobis*, ita cap. 6. num. 8. Et respondit, *Vt à Propheta suo audiret responsum. Ecce ego, mitte me.* num. 8. Quasi dicat, quamuis promptam voluntatem obedientiæ cognosceret Deus in seruo suo Isaia; tamen voluit vocem eius audire, qua tantum delectabatur, vt ei gratiam cumularet: nam vt dicit Gregorius in Euangelia loquens de Magdalena: *Iterum, atque iterum sepulchrum dilecti sui aspicientis; quia amanti semel aspexisse non sufficit.* Sic vox obedientiæ tantum placet Deo, vt non solum corde, & voluntate, sed verbis, gressibus, & omnibus exterioribus demonstrationibus delectatur. Audiatur Ambrosius citatus in Psalm. 118. *Seruulo suo, (id est, Isaiæ) poterat imperare, quem dignum, qui mitteretur, nouerat. Sed maluit eum spontaneæ oblationis non fraudare mercede; qui vt ipse se offerret præstolatus est, & quamuis eius sciret affectum, expectauit tamen vocem, vt cumularet gratiam.* Ideò Maria properans ad purgandam in templum tendit, vt gressibus obedientiæ suæ sponso suo placeat, & plena gratiæ magis, ac magis cumuletur. *Amb. cit.*

Gregorius in Euang. Vir amoris semper delectare amata.

DIFFICVLTAS IX. ad mores.

Quomodo impletum sit omne masculum adaperiens vuluam sanctum vocabitur?

QVæretur, quomodo in Virgine adimpletum est omne masculinum adaperiens vuluam sanctum Domino vocabitur?

1. RESPONSIO est Gregorij Nysseni citati in littera: *Hoc autem legis decretum singulariter, & ab aliis differenter implere videtur.* Quasi dicat, in partu, & in legis adimpletione quantum ad purgationem fuit singularis, & sine exemplo Maria, & qui de eius deuotione gloriantur singulares in honestate debent procedere. Vnde Chrysostomus serm. de Beatæ Virginis Mariæ: *Quicumque estis Virgines ad Matrem Domini confugite; illa enim pulcherrimam, pretiosissimam, & incorruptibilem possessionem patrocinio suo vobis conseruabit,* 1419. *Greg Nyss. in lit. cit.* — *Chrysost. serm. de B. V. M.*

Interrogat Guarricus Abbas serm. 4. de Assumptione Beatæ Mariæ: *Quare Christus Dominus in cruce pendens matrem suam Ioanni Euangelistæ commendauit, & tam gloriosa titulo eum honorificauit, dicens Matri suæ, Ecce filius tuus.* Ioan. 19. num. 27. Et respondet, *Quia Virgo Maria languebat amore dilecti filij, & tormenta crucis in corde transfigebantur, & necesse fuit, vt fulciretur, & mederetur floribus, & virtutibus Virginitatis Sancti Ioannis, vt adimpleretur, quod* Cant. 2. *scriptum est, fulcite me floribus, quia amore langueo.* Quasi dicat; floribus quibus fulciri amans Virgo quærit, Virgines sunt, & casti; quia est singularis Virgo Maria, & sic quæret seruos, & amicos in singulari castitate. *Decens namque erat*, inquit Guarricus citatus, *vt non nisi Virgo deseruiret, quatenus, & Virgo Beata diuino languens præ amore floribus fulciretur castitatis.* Quasi dicat, frustra gloriantur Virgines fatuæ titulo filiarum Beatæ Mariæ, si oleum honestatis in vasis suis habere noluerunt. 1420. *Guarr. Abb. ser. 4. de Assumpt.* — *Ioann. 19. n. 20.* — *Virgines, & honesta animæ Virgine Maria fulciuntur.* — *Cant. 2. n. 5.* — *Guarr. cit. Auctoris mens.*

2. RESPONSIO est Euthymij citati in littera: *Christus solus nondum apertum supernaturaliter aperuit, & clausum naturaliter conseruauit.* Quasi dicat, veros amatores castitatis diligit 1421. *Euthym. cit.*

Stultæ Virgines vt luna mutantur. diligit Virgo Maria. Sed expedit quod non sicut luna habeant variationes, vna die sint casti, & altera impudici, corpore abstinentes, & mente polluti, sed infatigabiliter auxilium quærant, & petant à gloriosa Virgine vsque ad diem mortis, quia seuera hostis opprimit, & colliditur. Vnde superscriptio sepulchri Virginum, teste Anonymo est:

Anonym. citat. in vmbra Virgin. lib. 4.

Turba Virginea
Quæ transcendit carnis obstaculum
Colles transiliens.

1422. Hieron. cit. Vnde interrogat Sanctus Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum, *Quare Iosue, qui neque vxorem habuit, neque filios, post mortem sepelierunt eum in finibus possessionis suæ in Thamnathsare* Iosue 24. num. 40. Et respondit, *quia Thamnathsare interpretatur Virginum operimentum. Sepelitur autem in perfectissimo principatu, siue in numero operimenti noui, vt Virginum significaret greges Saluatoris auxilio coopertos.* Quasi diceret, peritent Virgines, & esse desinerent nisi sponsi sui auxilio operirentur; qui vero agnum sequuntur, per Virginem Matrem, honorantur, & sepeliuntur in perfectissimo principatu Regni cœlestis, & hoc Epitaphio fruuntur, Virgo Maria operimentum est Virginum.

Iosf. 24. n. 40. — *Epitaphium sepulchrorum Virginum.*

DIFFICVLTAS X. ad mores.

Quare in Purificatione pro Christo hostia offertur par turturum, &c.

QVæretur, quare Creator omnium rerum hostias in templo offert?

1423. Cyrillus. in litt. cit. 2. Cor. 8. 9. 1. RESPONSIO est Cyrilli in littera citati. *Hostiam offert, qui per singulas hostias honoratur.* Quasi dicat ille, qui eum diues esset, pro nobis tam pauper, & egenus factus est, vt hostiam in templo offerret, vt diuites doceret, quomodo deberent diuitias pauperibus erogare, & templa honorare.

1424. Oleaster. in Leuit. c. 12. Interrogat Oleaster, in Leuit. 12. *Quare lex præcipiebat, quod si non potuerit agnum offerre, offerat par turturum aut duos pullos columbarum?* Et respondit, *docet pius Dominus legislatores pauperum semper in suis onerosis legibus habere rationem, vt in collectis, & angustiis, non sicut diuites grauentur. Sed nunc omnia hæc confusa, & inuersa sunt; vbique enim vexantur pauperes; diuites vero ab huiusmodi oneribus exempti sunt. Sed est, qui ex vsuris, & iniquitatibus redimat animas eorum, & animas pauperum saluas faciet?* Quasi dicat: ô infelix Regnum, & Respublica misera, vbi tot calamitates, & quas Deus propter peccata diuitum, & potentatuum immittit, pauperes, & viduæ portant humeris suis onera belli, & commotionum Regnorum; quia diuites grauando pauperes, non solum ipsi non grauantur, sed plus ditantur, quia participes facti sunt vsurarum, & ex quibus omnia officia

Diuites in Gabellis ditiores fiunt. — Ps. 71. n. 14. — *Bella propter scelera diuitum eueniūt, quia pauperes soluunt adessoenter.*

faciunt venalia. *Sed ô miseri & pauperes auscultate me, & consolamini; quoniam, cum diues factus fuerit homo, peribit, & cum eo omnis gloria eius; Gemitus autem pupillorum, & egenorum exaudiet Dominus, & redimet citò animas eorum ex iniquitatibus, & vsuris, & dentibus suis, diuites frement, & tabescent dicentes: Hi sunt, quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem improperij; nos insensati vitam illorum, &c.*

Ps. 48. n. 18. Ps. 11. n. 6. Ps. 111. n. 10. Sap. 5. n. 3.

1425. Cyril. cit. 2. RESPONSIO eiusdem Cyrilli citati, qui ait: *Turtur loquacissima est, columba animal mansuetum; quia Christus vt agnus mansuetus totum orbem sua doctrina illustrauit.* Quasi dicat: prima regula perfectionis est de rebus cœlestibus, quasi turtur loqui, & de temporalibus tacere: Vnde noster D. Bonauentura Opuscul. de perfectionibus vitæ, cap. 4. ait: *Argumentum quasi infallibile est, vt si sit homo in Theutonia, & non loquatur Theutonicè, videtur, quod non sit Theutonicus. Sic qui est in mundo, & mundana non loquitur, euidenter demonstrat se in mundo non esse; qui enim de terra est, de terra loquitur.* Quasi dicat; *Vbi enim est thesaurus hominis, ibi, & cor eius.* Et si Religiosus in mundo est, de mundo loquitur; frequenter si impudicus, impudicè; si ambitiosus de dignitatibus, & quasi turtur, & hirundo garrulat, huc illúcque discurrens, perpetuóque motu ambiens, vt consequatur officia, & dignitates, & nunquam quiescit, sicut loquax nimis, nunquam tacet.

S. Bonau. opusc. de perfect. vitæ c. 4. — Ioan. 3. n. 31. Matth. 6. n. 21. — *Loquax & ambitiosus semper mouetur.*

1416. D. Laur. Iust. c. 15. de perfect. monast. Vnde Diuus Laurentius Iustinianus cap. 15. de perfection. monast. conuersationis: *Sed proh dolor, quot serui Dei, quæ proprio congruunt statui audire, vel loqui, non curant, & plurimum, tacent propria, & vtilia, & de alienis proloquuntur negotiis, & cum varia audiunt, & scurrilia loquuntur, intenti sunt. Cum vero spiritualia citò fatigantur, & persæpè miserabiliter merguntur somno.* Quasi dicat, *Multi sunt monachorum similes Hebræis ad diuina eloquia, & spiritualia, nauseantes, & cœleste manna fastidiantes, & ollas Ægyptias adspirantes, propter quod Dauid dicebat,* Psalm. 16. num. 4. *Non loquatur os meum opera hominum.* Quasi dicat, grandi supplicio dignus est Religiosus, qui cum toties in domo Dei audiat eloquia sancta in mensa, altari, choro, & Ecclesia, & orando, & cantando legendo, & prædicando, istis prætermissis loquatur, quæ mundi sunt, quia os habet in mundo. Quare quasi antidotum contra istud vulnus Beata Virgo Maria, cum sit Mater misericordiæ pro eis offert in templo turturem quasi in holocaustum pro illis qui nimis loquuntur.

Numer. 21. n. 5. — *Religiosi de mundo non loquuntur.* — Ps. 16. n. 4. — *Puniendi nimis Religiosi non attenti.*

1427. S. Bern. cit. 3. RESPONSIO est Sancti Bernardi citati in littera. *Sicut columba candida grana eligit, sic tu ex Scripturis Sacris meliores sententias elige.* Quasi dicat, candidè, & simpliciter debet homo iudicare de omnibus rebus, & si praua; & illicita pro vna parte res videatur & pro alia bona, candida grana eligat ad iudicandum, sicut columba ad comedendum.

1428. Oleaster in Interrogat Oleaster, quare Leuitic. cap. 14. num. 38. *Præcipiebat Deus, quod cum homo fuisse*

Leu. c.14. n.28. Tranflat. Pagnin. *ſet plenus in cute carnis lepra, vel ſcabie*, ait textus iuxta tranſlationem Pagnini, *Claudere facies ſeptem diebus?* Et reſpondet; *quia ſunt homines, qui ea facilitate alios de malo iudicant ac ſi quæ in corde eorum ſunt eo acumine viderent, quo Deus ſcrutatur renes,& corda, quos locus iſte arguere videtur qui non permittit Sacerdotem facile hominem iudicare, ſed prius multis recludere, & iudicium ſuſpendere.* Quaſi dicat, ſi Dominus non ſinit Sacerdotem ſuum ſtatim de lepra, quam oculis cernit decernere, quomodo te permittet de cordis malitia proximum temere iudicare? Nolite ergo ô vos homines

Matt.7.n.1. qui cuncta malitioſè iudicatis, *Nolite condemnare, & non condemnabimini, quoniam quo*

Iuditia noſtra candida ſicut grana quæ legit columba. *iudicio iudicaueritis iudicabimini*; & ſi grana candida, vt columba eligatis, etiam bona quæ in vobis ſunt, cæteri enarrabunt; etſi è contra ea tacebunt, & lepram, & ſcabiem publicè prædicabunt.

1429. Beda cit. 4. Responsio eſt Bedæ in littera citati, qui ait: *Columba cum gemit non ſola ſicut turtur, ſed congregatim volat, & publicos Eccleſiæ conuentus inſinuat, cum publica peccata cognouerint, &c.* Quaſi dicat, ſecreta peccata

Colũba peccatorum incorrigibilium ſymbolum. ſicut turtur in ſolitudine gemenda ſunt, ſed publica publicè, ſicut columbæ congregantur in aliis diuerſis, & gementes volitant per aëra. Sic remedia ad cœlum petenda ſunt.

1430. Oleaſter in Leu. c.13. n.12. Tranſlat. Pagnin. Interrogat Oleaſter, quare dicitur Leuit.13. *Si operuerit lepra omnem carnem plagæ claudere non faciet eam?* Et reſpondit, *quia ſicut quædam, ita apertè mala, vt de eis nobis permittatur iudicare: nam mirum valde fuerat hominem iudicari mundum, ſi totum eius corpus ſcabie eſſet inf ctum.* Vnde Ieremias dicit cap. 7. n. 4.

Ier.7.n.4. *Nolite confidere in verbis mendacibus dicentes, templum Domini, templum Domini eſt.* Quaſi

Manus miniſtrorũ muneribus plenæ odioſæ apud Deum. dicat, odiuit anima mea Kalendas veſtras, quia manus veſtræ ſanguine plenæ ſunt, id eſt, putabant Iudæi omnia tuta eſſe, quoniam templum Dei habebant, & Kalendas, cæremoniáſque legis celebrabant; ſed quia muneribus, & pecuniis manus eis plenæ erant ex vſuris, & iniquitatibus odioſi erant apud Deum,& publicè à prophetis reprehendebantur. Sic ſunt modo multi Chriſtiani in dignitate conſtituti cæremonioſis vitiis onuſti, & ambitione, & muneribus manus plenas habentes, qui ſecurè de-

Prælati ſine timore Dei ſanguine pleni ſunt. gunt, & viuunt, & ad altare accedunt, & ſacra inter manus quotidie offerunt Deo, ſed odioſæ ſunt eorum Kalendæ apud Deum, quia manus eorum ſanguine innocentium, & pauperum plenæ ſunt. Neque iſtorum peccata iam

Peccata publica publicè dicenda. ſufficit ſicut turtur plorare in ſolitudinibus, & deſertis; ſed ſicut columbæ congregantur volitando, & gemendo ad cœlum remedium poſtulantes. Sic ſancti Viri in plateis, & Eccleſiis debent ad Deum clamare pro iſtorum remedio. Ideò Beata Virgo hoſtiam offert, non turturum ſolum, ſed & duos columbarum pullos hoc inſinuans.

***

DIFFICVLTAS XI. ad mores.

Quare Simeon expectabat redemptionem Iſraël?

Quæretur, quare Simeon ſolus expectabat redemptionem Iſraël?

1. Responsio fuit Sancti Ambroſius in littera citati, qui ait, *Quia erat iuſtus, & timoratus qui non ſuam, ſed populi gratiam requirebat.* Quaſi dicat, quod miniſtri, & ſuperiores recti non ſibi diuitias, & delectamenta, ſed communitati quærere debent. 1431. S.Ambroſ. citat.

Interrogat Rupertus, quare Ioannes Euangeliſta Apoc.5.n.7. *Vidit agnũ tanquam occiſum, qui accepit de dextera ſedentis in throno librum?* Et reſpondit, *quia liber continebat res ſpirituales, & nomina prædeſtinatorum, & ſic agnus, & qui illum ſequuntur, qui ſunt miniſtri, & redempti ſanguine eius ſolum de rebus æternis curant; temporalia ad ſiniſtram exhibentes ſicut in* Prou. dicitur 3. num. 16. *in ſiniſtra illius diuitiæ, & gloria.* Vnde Rupertus loco citato: *Bonum exemplum cunctis præbuit diſcipulis Chriſtus, & credentibus in ſe, nihil diuitiarum, aut gloriæ quærerent in ſæculo.* Quaſi dicat: attendant omnes, qui gregem Domini adminiſtrant, & regunt, quod ſi iuſti ſunt, & timorati, non debent ſibi adquirere, ſed ad populorum vtilitatem; & ideò nomen æternum iuſti adquirent, ſicut Simeon timoratus, quia non ſuam ſed populi gratiam expectabat, id eſt, redemptionem Iſraël. 1432. Rupertus in Apoc 5.n.7. *Præſul & iudex quæ ſunt Reipublicæ quærant.* Prou.3. n.16. *Recti quare timorati dicuntur.*

2. Responsio eſt Gregorij Nyſſeni in littera citati, qui ait: *Non vtique mundanam fælicitatem in conſolationem Iſraël Simeon expectabat, ſed veram tranſlationem ad veritatis decorem* Quaſi dicat, iuſtus quiſque de temporalibus caſibus proſperis, vel aduerſis non triſtatur, neque lætatur; quia ſcriptum eſt: *Non contriſtabit iuſtum quidquid ei acciderit*, Prou.12. n.31. Vnde Hugo Cardinalis in hunc locum: *Sicut accidens abeſt, & adeſt abſque ſubiecti corruptione; ita & præſens proſperitas, & tribulatio viro iuſto adeſt, & abeſt præter eius triſtitiam, & conturbationem.* 1433. S Gregor. Niz.cit. Prou. 12. n.31. Hugo Car. in Prou.12.

Interrogat Tertullianus lib. de patient. cap.7. quare Rex Dauid dixit Pſ.37.n.7. *Miſer factus ſum, & conturbatus vſque in finem, tota die contriſtatus ingrediebar?* Et reſpondit; *quia omnia temporalia eius animum faſtidiabant, & lacerabant, & excedere ſpiritualia pugnando curabant.* Vnde Africanus, ait: *Alienum quærimus cum alienum amittimus, & dolentes ægrè ſuſtinemus, qui damni impatientia concitatur terrena cæleſtibus anteponendo, de proximo in Deum peccat: ſpiritum enim, quem à Domino ſumpſit ſæcularis rei gratia concutit* Quaſi dicat, *Domini eſt terra, & plenitudo eius*, Pſ.23.n.1. Ergo noſtra in hoc mũdo nõ ſunt. Si ergo ſunt aliena, de quo cõtriſtamur aduerſis vel proſperis; propriũ enim Chriſtianorum eſt regnum cœlorum: quia cohæredes ſumus filij Dei, & qui de terrenis rebus triſtatur, gratiam, quam Spiritus Sanctus illi dedit amittit continuò: *Totum licet ſæculum pereat, dum patientiã lucrifaciam:* (concludit Tertullian. Quaſi dicat, *fælicitatem huius mundi*, non ſpectemus ſicut S. Simeon, ſed decorẽ veritatis æternæ contẽplemur, & patientia ſemper lucri faciet nobis. 1434. Tertull. lib. de Pat.c.7. Pſ.37.n.7. Pſ.23.n.1. *Aduenæ, & peregrini ſunt homines in hoc mundo.* *Triſtitia facit inopes.* Tertul. cit.

3. Responiso

1435. Galfrid. in litt. cit. 3. RESPONSIO est Galfridi in littera citati, qui ait: *Beatus homo, qui semper fuerit pauidus.* Quasi dicat, est timor perfectus in viro spirituali, qui semper cupit nimis in mandatis Dei, & quamuis innumera bona faciat, semper est timidus, & pauidus, si forte Deum gratum habeat, de quo dicitur, *Beatus vir qui timet Dominum.* (Ps. 111. n. 1.) E contra vero peccatores ita intrepidi sunt, quod neque iudicium timoris diuini, sed in vanitatibus enutriti à iuuentute præcipites vsque ad inferna descendunt.

1436. Oleaster in Leu. 14. n. 6. Translat. Pagnin. Interrogat Oleaster, *Quare præcipiebat Deus, quod pro leproso, & scabie pleno Domus sanguine passeris purificaretur*, Leuit. cap. 14. num. 6. *Purificabit domum in sanguine passeris?* Et respondet; *quia cuncta sanguine Christi mundantur. Et si mundati, timidi, & pauidi sunt volitant sicut passer ereptus de laqueo venantium; qui vero intrepidi, & sine timore Dei veniunt in sanguine proprio inquinantur.* (Scelerati sine timore Dei sanguine maculantur.) Audi Isaiam cap. 63. num. 3. (Is. c. 63. n. 3.) *Aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea, & omnia vestimenta mea inquinaui.* De iustis vero dicitur Apocalyp. 22. num. 14. (Apoc. 22. n. 14.) *Lauerunt stolas suas in sanguine agni.* Quasi dicat, omnia immunda peccatorum sine timore viuentium in ira, & furore Domini, & in vindicta sanguinis mundabuntur: Sed sanguine passeris (Christi scilicet, mundati sunt, & pauidi, & timorati permanserunt: isti trementes, & feruentes in amore Dei duabus alis volitant sicut columbæ, & volando per contemplationem requiescunt in amore Dei; (Viri timorati passeres volantes.) quia scriptum est: *Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo, & requiescam*, Psalm. 54. num. 7. (Ps. 54. n. 7.) *Pennas, scilicet, amoris & timoris Dei, quibus semper pauidi, & amore feruentes persistunt*, vt Galfridus insinuat. (Galfrid. cit.)

DIFFICVLTAS XII. ad mores.

Quare accepit Simeon puerum in vlnas suas?

QVæretur, quare Simeon in vlnas, & in brachia puerum accepit?

1437. Beda cit. in lit. 1. RESPONSIO fuit Bedæ in littera citati, *Vt significaret iustitiam fidei per opera manuum, & vi brachiorum perficiendam.* Quasi dicat, oportet semper laborare, & nunquam deficere, ne forte grauentur corda nostra (Luc. 18. n. 1.) ebrietate voluptatum, & hæreticis adhæreamus, cogitantes peruersè, quod sola fide agni Dei, & in sanguine eius saluandi sumus sine operibus, quia vt impij falso allegant copiosa, & sine nostris operibus est apud Deum Redemptio. (Opera enim sequuntur Christianos.)

1438. Oleaster in Leuit. 14. n. 21. Interrogat Oleaster, quare Leuit. 14. n. 21. *Præcipiebat Deus, quod leprosus mundatus à lepra offerret agnum? Si Pauper fuerit (inquit textus) accipiet agnum vnum?* Et respondit, *Quia sunt multi ita pauperes intellectu, quod in perpetuo motu, & fluxu peccare non cessant, & in sanguine agni existimant dealbari sine bonis operibus; propter quod eadem lex præcipiebat, quod septem vicibus spargeretur oleo coram Domino.* Leuit. 14. num. 24. (Leuit. 14. n. 24.) *Oleum autem misericordiam insinuat; misericordia autem pœnitentiam denotat: nam scriptum est, nisi pœnitentiam egeritis, &c.* (Apoc. 2. c. 5.)

1439. Dicitur, quod pauper accipiat agnum, quia sunt impij homines, qui solum erga Deum paupertatem ostentant, ad cibos autem ludósque perpetuos, & sacrilegos, & scandalosos, ad vanitatem, & fornicationes, cæteráque vitia diuites se ostendunt; (Pecunia ad ludos nunquã defuere.) sed ad eleemosynam tribuendam paupertatem, & miseriam proclamant; & isti quamuis in Baptismo Iesum in manibus acceperunt; tamen quia manus lassas, & fragiles habuerunt, Christum eiecerunt, & ipse è manibus eorum elapsus est.

1440. Origen. cit. 2. RESPONSIO est Origenis in littera citati, qui ait: *Considera, quanta dispensatio præcesserit, vt filium Dei Simeon mereretur tenere.* Quasi dicat, labores tantorum annorum in sene Simeone attende, vt mereretur tenere in omnibus Iesum; quia grauissimis pœnis, & tormentis puniendi sunt, qui tota die otiosi existimant Regnum Dei possidendum, sicut qui pœnitentiis, ieiuniis, & orationibus perpetuo operantur. (Per magnos labores ad Christũ peruenitur.) *Deus meus* (dicebat Dauid) Psalm. 82. n. 14. (Ps. 82. n. 14.) *Pone illos vt rotam, & sicut stipulam ante faciem venti*: & si interroges, qui sunt isti qui tam crudeliter plectendi sunt, & quare in rota, & stipula ante faciem venti? Respondeo: qui dicũt, *Hæreditate possideamus sanctuarium Dei.* (Auctoris mens.) Quasi dicat: *Isti sunt impij, scelerati, & Principes nobilitate præditi, qui sicut mulus, & equus carent intellectu, & bibunt sicut aquam iniquitatem, & non est iniquitas, noctu diúque, quam non operentur, & putant se regnum Dei, quod violenti, & pœnitentes rapiunt solum hæreditate maiorum suorum possidendum.* (Ps. 82. n. 13. Matth. 11. n. 12.) *Merito istos vt rotam ponit Deus; quia Ezechiel vidit rotam in medio rotæ.* (Mente capti qui sine labore Deum videndum putant.) Vnde teste Ambrosio: *rota intra rotam est vita intra vitam, quia qualis inferior sic, & superior, & qualis Pater talis filius*: nam isti, (Ezech. c. 1. n. 1.) qui in conciliis impiorum ambiunt; ita vita illorum est inferior, sicut & superior; (Amb. cit.) quia in prima ætate, & in secunda, & tertia, & nona semper eodem modo viuunt, & tandem vim habent, sicut stipula ante faciem venti, quia repentina morte ferè semper moriuntur.

1441. Interrogat Bernardus serm. 1. de verb. Isaiæ quare cap. 6. num. 2. dicitur in Isaia: (S. Ber. ser. 1. de verb. Is.) *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & eleuatum.* Et cap. 53. num. 2. ait, (Is. c. 53.) *Vidimus eum, & non erat aspectus in eo?* Et respondit, *intuere prius exaltatum in deserto serpentem, si videre desideras Deum in solio residentem.* Quasi dicat, plusquam insanus est, & mente captus, qui existimat videre Deum in sede maiestatis si (Ps. 68. n. 10.) prius in cruce exaltatum non imitetur per labores, & opprobria, quæ exprobrantium ceciderant super eum. Ideo Beda de Simeone testatur, quod longa temporum, & laborum dispensatio præcesserat antequam Christum in manibus teneret.

1442. Caietan. cit. 3. RESPONSIO Caietani citati in littera, *Nihil iam expectans Simeon offert se morti.* Quasi dicat; *Mortem quam toto tempore vitæ suæ Simeon præmeditatus fuerat videndo Christum exoptat.* Vnde scriptum est Sap. 4. num. 7. (Sap. 4. n. 7.) *Iu-*

Anast. Niz. q. 17. Mortes repētinæ ex quo proueniunt.

stus autem si morte preoccupatus fuerit in refrigerio erit. Vnde Anastasius Nizenus quæst. 17. ait, *Quod iusti solent repentina morte perire, vt à laboribus requiescant, vt Simeon; sed etiam mali repente moriuntur, vt timeant mortales, ne idem patiantur, & etiam, vt aliquando iusti à lenioribus noxis, quas vt homines contraxerunt per hanc mortis violentiam expurgentur.* Vnde Ambros. lib. 3. exameron ait: *Viret gloria hominis in carne, quasi fœnum, & quæ putatur esse sublimis exigua quasi herba est.* Quasi dicat, Iuuenes, & Virgines adolescentulæ quæ ætate virescunt pluries sicut fœnum perire videmus. Vnde Augustinus lib. 2. de ciuitate Dei cap. 22. *Quis ambulat vbicumque non inopinatis subiacens casibus? Quid videtur sedente securius? De sella in qua sedebat Heli cecidit, & mortuus est, ideo Simeon viso Domino mortem bonam desiderans, periit.*

Ambrof. lib. 3. exameron. Aug lib. 2. de ciuit. Dei c. 22. Repentinæ mortes casibus subiectæ. 1. Reg. c. 4. n. 13.

1443. Origen. cit. 4. Responsio est Origenis in littera citati, *Si tu vis tenere Iesum, & amplexari manibus labora, vt deuotus venias ad templum cum illo.* Quasi dicat, nulla hora sit, in qua obliuiscaris mortis, & sic manebis semper timidus, & deuotus. Vnde Gregor. Nazian. orat. 40. in Sanct. Baptisma ait: *Si hodiernum, diem semper prateriens, crastinum obserues paulatim differendo quanto in periculo versaris.* Bernard. serm. de Villico, *Mors ipsa est crux horribilis ad quam quotidie festinas, & non attendis. Vide quomodo mors te crucifigit, crura distendunt manus, & brachia decidunt, pectus anhelat, ceruix languescit, labia spumant, oculi stupescunt, vultus horrescunt, facies exudat morte tacta pallescit. Et hæc vtique quæ videmus de foris, & quæ sentimus leuia sunt, ad ea quæ intus anima miserabilis iam prægustat.*

Naz. or. 40. in S. Bapt. Bern. ser. de Villico. Semper mors expectanda.

1444. Aug. lib. 2. de ciu. c. 22. Vnde Augustinus lib. 2. de ciuit. cap. 22. ait, *Nemo securus, nemo indeuotus incedat, quia etiam ipsa adiumenta, & medicamenta tormenta sunt, vt homines à pœnarum exitio pœnali crucientur auxilio.* Quasi dicat, frustra potentes, & supremi superiores medicis, & medicinis aliquando vtuntur, & chaconimice laborant, quærendo remedia ad conseruandam salutem; quia multoties ipsa remedia causæ sunt mortis, vt discamus remedia salutis æternæ attentè quærere, & nimis deuoti, & timidi semper sicut Simeon templum assistere, & incessanter quærere Iesum, & in manibus, pectore, & anima semper eum portare.

Semper mors expectāda est. Chaconimici semper pauidi mortis sunt.

1445. Beda cit. 5. Responsio est Bedæ in littera citati, qui ait: *Accepit senior puerum, vt insinuet hoc sæculum senio iam defessum ad infantiam rediturum.* Quasi dicat, qui miserias, & malitias huius sæculi attentè respicit, quomodo senescentem, & caducum mundum relinquere non cupiet? in eo scilicet desiderio, quo Apostolus Philipp. ait; *Cupio dissolui, & esse cum Christo.* Quasi dicat, teste Tertulliano lib. de patientia. cap. 9. *Mori commune votum est Christianorum, quia desiderant, & expectant resurrectionem mortuorum.* (Ergo inquit Africanus,) *si alios votum consequi impatienter dolemus, ipsi consequi nolumus.* Quasi dicat, sæculum senescens nescio, cur tam inflexibiliter ab hominibus amatur: quia sic consideratio mortis nos terret & vociferamur dicentes: *O mors quam amara est tua memoria. Quasi sæculum æternum non expectemus.* Vnde Hieronymus dicebat in Epitaphio: *Non tam plangendus est, qui hac luce caruit, quam gratulandum ei, qui de tantis malis euaserit.*

Ad Phil. 1. n. 3. Tertull. lib. de Pat c. 9. Qui mortem timent mala faciunt. Eccl. 41. n. 1. Hieron. in Epith.

1446. Vnde teste Ambrosio de fide Resurrectionis *Laudat nationes, nescio quas, quæ ortus hominum lugerent, obitusque celebrarent; nec imprudenter eos qui in hoc vitæ sæculum venissent mærendos putabant; eos vero, qui ex istius mundi procellis, & fluctibus emersissent, non iniusto gaudio prosequendos arbitrabantur.* Vnde Chrysologus serm. 63. *Mors quando ab Eua prouisa est; tunc lamentandi materia fuit; nunc vero facta est virtutis occasio; quia tunc ad pœnam peccantis data est, nunc permissa est resuscitantis ad gloriam. Tunc tartarus inuenit hominem, nunc amittit.* Quasi dicat, talis est mundi malitia, & hominum astutorum nequitia, quod si possibilitas afforet, sola hac temporali consideratione vt mundum positum in malitia non relinquerent, contenti essent. Sed quid iusti hoc audientes, dicant, audiamus.

Ambrof. de fide Resurr. Chrysolog. ser. 63. Propter astutorum malitiam mundus debet fastidiari.

1447. Tertullianus lib. de patientia cap. 9. *Cum constet de resurrectione mortuorum vacat dolor mortis, vacat impatientia doloris.* Quasi dicat, quis mundum caducum, & senio defessum amittere sentit? Et respondet Sanctus Gregorius in Euang. *Exire de corpore trepidat ille, qui Christum expectat, quem semper offensum, & inimicum habuit; qui vero de sua retributione securus est exire de corpore desiderat; quia lætus Christum indicem expectat, cui seruiuit, & quem amauit.*

Tertul. lib. de pat. c. 9. Impius exire de corpore trepidat.

1448. Interrogat S. Hieronymus epistol. 3. ad Heliodorum, quare dicitur de morte Moysis Deuteron. 34. n. 8. *Quod fleuerunt filij Israël in campestribus triginta diebus. De Iosue vero typo nouæ legis de vita decedente*, dicitur Iosue 14. n. 30. *Quod filij Israel sepelierunt eum, sed non fleuerunt?* Et respondit: *Moyses moriens plangitur, Iesus absque funere, & lachrymis sepelitur.* Quasi dicat, mors illius temporis acerbior erat, cum ex ea in cœlum aditus non pateret; nunc autem dulcior, & suauior, cum in ea felix ad Patrem referetur ostium. Et sæculum iam senio confectum, & innumerabilibus molestiis relinquitur expectando cum sene Simeone æternam mortuorum resurrectionem, quia propter Christum carne indutum, & resurrectum omnes in sua ætate resurrectionem expectamus.

S. Hieron. ep. 3. ad Heliodorum. Deut. 34. n. 8. Iosue 14. n. 30. Mors Prophetarum molesta quare. Ad Ephes. 4. n. 15. Resurrectionem carnem expectamus.

1449. Vnde Tertullianus lib. de Patientia c. 9. ait: *Cur enim doles, si periisse non credis? Cur impatienter feras subductum interim quem credis reuersurum; non est lugendus, qui antecedit, sed plane desiderandus.* Quasi dicat, mundus positus ita est in maligno, & non lugendus est, qui eum relinquit, sed imitari desiderandus. Et addit Africanus. *Et Christum lædimus, cum euocatos quosque ab illo quasi miserandos non æquanimiter accipimus.* Quasi d cat; iniustè lamentamur iustos, qui cum Simeone moriuntur in pace, quia vnanimiter cum Dei voluntate resignantur, & conformantur, & pius sunt inuidendi quam lugendi.

Tert. lib. de Pat. c. 9. 1. Ioan. 5. n. 19. Voluntas cum Deo conformata mortē iustam facit.

TRACTATVS

TRACTATVS XXXIX.

AD LITTERAM, In Cap. II. Lucæ.

De Puero Jesu inter Doctores disputante.

TEXTVS.

42. ET cum factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Hierosolymam secundum consuetudinem diei festi 43. consummatisque diebus cum redirent, remansit puer IESVS in Hierusalem, & non cognouerunt parentes eius. 44. Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei & requirebant eum inter cognatos, & notos. 45. Et non inuenientes regressi sunt in Hierusalem, requirentes eum. 46. Et factum est post triduum inuenerunt illum in templo sedentem in medio Doctorum audientem illos, & interrogantem eos.

EXPOSITIO litteræ.

1450. *Solemnitas Paschæ septē diebus durabat.* PROCVLDVBIO solemnitas Paschalis erat dies festiuus, quem Euangelista enumerat, ad quam festiuitatem per singulos annos ascenderunt Mater Maria, & Ioseph cum Iesu, & hoc sonat verbum illud *Secundum consuetudinem consummatisque diebus, id est, septem sicut lex*, Leuit.23. *præcipiebat.* (Leuit.23.) Remansit puer in Hierusalem insciis parentibus. Et si quæratur cur Iesus parentibus insciis voluit remanere, forsitan, vt non impediretur actio subsequenda, vel vt Beda dixit, *vt inciperet ostendere diuinitatem suam.* (Beda in Luc.2.)

1451. *Lyran. noster sua in glossa.* *Pueri cum mulieribus iter agebant.* Existimabant autem esse in comitatu. Lyranus noster asseuerat fuisse consuetudinem, *vt seorsum viri, & seorsum mulieres iter agerent in solemnitatibus, puerosque impuberes licitè cum vtrisque iuisse.* Quo factum est, vt Beata Virgo existimaret illum esse in comitatu Ioseph, & Ioseph existimaret esse in comitatu mulierum, & propterea perrexerunt iter vnius diei, existimantes illum esse in comitatu.

1452. *Caietan. in Euang.* *Maria & Ioseph in afflictionibus participes.* Et requirebant eum inter cognatos, & notos, & non inuenientes, id est, (inquit Caietanus) *eum, vespere quidem cum hospitarentur, & colloquerentur mutuo Ioseph, & Maria, cum neuter ex altero cognosceret, vbi esset Iesus*, requirebāt illum, non solum inter cognatos, sed inter notos, nec inuenerunt illum.

1453. Regressi sunt sequenti die Hierosolymam requirentes eum per viam, & in hospitio, aut vicinia, vbi hospitia fuerant in Hierusalem. Vnde necessario occupauerunt se altero die post regressum itineris. Et factum est post triduum, non post diem tertium, inquit bene Caietanus, sed post ternarium numerum dierum. Vnde Ambros. *Mysterium resurrectionis inuenit figuratum.* (Caietan. in Euang. Ambros. in cap.2 Luc.)

Inuenerunt eum in templo sedentem, non inter cognatos, & notos, quia diuina maiori notitia, quam humana indigent, *Sedentem cum grauitate*, inquit Caietanus, *in templo*; quia vt Origenes ait, *quicumque Deum quærit, in templo inueniet*; audientem illum, & interrogantem, *Prius audiebat*, inquit Caietanus, *& postea, & super auditis interrogationes formabat.* Quo exemplo, scilicet, ostenditur, ne infirmus docere quis audeat si ille puer doceri, interrogando voluit, qui per diuinitatis potentiam verbum scientiæ ipsis suis Doctoribus ministrauit. Hæc Gregorius 3.parte Pastoral.cap.26. 1454.

TRANSLATIONES, quæ cum textu vulgatæ coincidunt.

Vulgata editio. 1. Et cum factus esset annorum duodecim ascendentibus illis Hierosolymam.

Translatio Syriaca. 2. Cumque esset filius annorum duodecim ascenderunt prout consueuerant in festo.

Translatio Vatabli. 3. Et cum iam esset annorum duodecim ascendissentque ipsi Hierosolymam.

Caietanus in Euangelia. 4. Ascendentibus ad solemnitatem Paschalem.

Maldonatus in Euangelia. 5. Cum factus esset annorum duodecim ascendit & puer cum illis.

Interlinealis in glossa. 6. Post duodecim annos ascendentibus Hierosolymam.

Lyranus sua in glossa. 7. Ascendentibus parentibus Hierosolymam tanquam deuoti quod Religiosi.

DIFFICVLTAS I.

Quare duodecimo ætatis anno remansit Puer in Ierusalem.

1455. QVæretur, quare à numero duodecimo Christus remansit in Hierusalem?

Cyrill. in cat. S. Th. 1. RESPONSIO Cyrilli in catena citat. *Quia dixerat Euangelista, quod puer crescebat, & confortabatur, proprium sermonem verificat, inducens Iesum vna cum Sancta Virgine Hierusalem ascendentem.* Quasi dicat, ascendit, & mansit in templo Christus, vt sapientiam, & scientiam inciperet demonstrare.

1456. *Lyranus sua in glossa.* *Solus Deus tempora disponit.* 2. RESPONSIO nostri Lyrani *Non à casu, vel obliuione remansit Iesus in Hierusalem, sed sua voluntate, & ordinatione, vt à pueritia ostenderet zelum suum circa spiritualia.* Quasi dicat, dispositio temporum non est in potestate, sed prærordinatione diuina ordinatur.

1457. *Gloss. ordin.* 3. RESPONSIO Glossæ ordinariæ, *Vtraque natura Christi hic aperitur, & quæ iuxta maiestatem Patri, & quæ iuxta fragilitatem decebat matri. Ascendit homo cum hominibus ad offerenda sacrificia, seruat legem, quam seruandam imperauerat, vt nos ad seruandum instrueret,* duodecim annis audit seniores & interrogat, vt eorum reprimat audaciam qui indocti non ad discendum, sed docendum volunt submitti; mox maiestatem suam aperit congruè duodecimo anno primo fidei rudimenta reuelat, quæ per duodecim Apostolos per totum mundum erat propaganda. Quasi dicat, vtriusque naturæ humanæ, scilicet, & diuinæ in vno supposito cœpit mundo virtutem administrare; quia sacrificia offerre hominis est, & sapientes confundere diuinitatis indicium.

Pueri imperiti volunt fieri Magistri.

Suppositum diuinum duplicem naturã terminat.

1458. *Græcus in Catena.* 4. RESPONSIO est Græci in caten. citati; *Non enim iudicium sapientiæ transcendit ætatis mensuram sed quo tempore penes nos discretionis ratio perfici consueuit, duodecimo scilicet anno Christi sapientia demonstratur.* Quasi dicat, non egebat tempore, sed occasione Christi sapientia; quia æterna est, sed vt homines tempus quo debent vti, ratione demonstrauit.

Ætas ratione humana.

1459. *Ambr. lib. 2. in c. 2. Lucæ.* 5. RESPONSIO est Sancti Ambrosij lib. 2. in cap. 2. Lucæ, qui ait, *A duodecimo anno Dominica sumitur disputationis exordium; hic enim prædicandæ fidei euangelizantium numerus designatur.*

6. RESPONSIO fuit Brixiani in Luc. 2. qui ait, *Duodecimo anno se ostendit inter Doctores, & interrogat de Christo, & tempore aduentus illius vt cum factus iam vir prædicaret, posset facilius ex his, quæ præcessissent agnosci quis esset.* Quasi dicat, vt prudens Pater familias ad omnes horas & ætates suas voluit prædicare aduentum suum vt inexcusabiles fierent, qui in foro otiosi, & in perfidia sua permansuri erant non haberent excusationem de suo peccato. 1460. *Brixian. in Luc.*

Etiam Puer Christus de suo aduentu prædicat.

DIFFICVLTAS II.

Quare clam remansit puer in Hierusalem?

QVæretur, quare Virgo Maria inscia potuit esse de mansione filij sui? 1461.

1. RESPONSIO est Græci in caten. citat. qui ait: *Ideo autem latenter remanet, ne parentes impedimento essent disputationi peragendæ cum legisperitis, vel forsitan hoc enitat, ne videretur parentes contemnere, si præceptis parentum non obediret.* Quasi dicat, latenter remanet puer, ne aut retrahatur, aut sit inobediens. *Græcus in cat. S. Th.*

2. RESPONSIO Origenis in caten. *Sicut autem insidiabantur ei Iudæi, elapsus est de medio illorum, & non apparuit, sic & nunc puto remansisse puerum Iesum, & parentes eius, vbi remanserat ignorasse* Quasi dicat, impossibile aliter videtur, quod curæ, & solicitudini, amorique, quo Virgo Maria filium suum diligebat, obliuio, & negligentia locum præstaret, nisi quod inuisibilis factus puer, sicut iam grandæuus ab oculis parentum euanuit. 1462. *Origen. ibi.*

Puer Iesus transiens per medium parentum remansit solus.

3. RESPONSIO Bonauenturæ in Luc. 2. *Insciis parentibus remansit puer in Hierusalem, vt nobis daret exemplum, quod in diuino obsequio faciendo non est à parentibus carnalibus consilium requirendum.* Quasi dicat, quod cultui, & obsequio Dei cedendum est absque consensu carnalium parentum contradicentium. 1463. *Bonauent. in Luc. 2.*

Religioni cedendum.

4. RESPONSIO est Lyrani sua in glossa, qui ait, quod ad solemnitatem Paschæ, *Viri ibant seorsum à mulieribus in vno comitatu, & mulieres in alio, & similiter reuertebantur, vt magis religiosè solemnizarent festum ab vxoribus continentes sicut in datione legis præceptum fuit* Exod. 19. *Pueri autem indifferenter poterant ire cum vtroque comitatu. Et ideo Ioseph putauit, quod erat cum Matre sua puer, & Maria cum Ioseph.* Quasi dicat, vt deuotè festa Deo agantur, non in conuersationibus, & loquutionibus mulierum, & virorum peragenda sunt, de quo latius ad mores postea. 1464. *Lyranus sua in glossa.* *Exod. 19.*

Festa conuersationibus plena Deo displicent.

5. RESPONSIO est Hugonis in hunc locum, qui ait, *Christus dimisit parentes propter scholas; quia amor scripturarum præponendus parentibus est.* Quasi dicat, qui propter finem salutis æternæ, & vt aliis proficiat vacat litteris; hic tanquam perfectus vir prædicandus est, quia propter amorem Dei omnia reliquit, & cum Apostolo dicere potest, *Ecce nos reliquimus omnia propter te, quid ergo erit nobis?* 1465. *Hugo in hunc locũ.* *Matth. c. 19. n. 27.*

Studiosi venerãdi sunt.

6. RESPONSIO

1466. *Auctoris mens.* 6. RESPONSIO sit quod insciis, *& dolentibus parentibus ad ea quæ sunt in bonum, & vtilitatem communem assistere debemus, & ab incunabulis vacare litteris, & vsque ad Thetros, id est, vltimam litteram Doctorum peruenire, vt fides radicetur, & heretici confundantur*, & hoc primo loco suffragandum & pauperibus subueniendum absque intuitu consanguineorum, & ipsis gementibus Deum quærere debemus, & insciis ipsis fugere in aliam terram si consanguinei, & propinqui persequantur nos in dignitate constitutos, ne ipsi ditentur, & pauperes ingemiscant.

Consanguinei propter pauperes relinquendi sunt.

DIFFICVLTAS III.

Quanto dolore Virgo Maria vulnerata est, dum filium suum quæreret inter cognatos & notos.

1467. QVæretur, quanta tristitia & dolore vulneratum est cor Mariæ Virginis, quando filium suum non inueniebat?

Rupert. Abb. l. 3. in Cant. 6. n. 4. 1. RESPONSIO Ruperti lib. 3. in Cant. qui ait, *Quod omnium Martyrum passiones Virgo Maria in tribulatione filij sui perditi, passa est quia cogitationes eius dissipatæ erant, & torquebant cor eius.* Vnde dicitur Cant. 6. n. 4. *Capilli tui sicut greges caprarum quæ ascenderunt de monte Galaad:* Et interrogo; *qui nam sunt capilli nisi Virginis cogitatus. Qui sunt greges caprarum nisi martyres*, teste Apostolo ad Hebr. 11. n. 37. *Circuierunt in melotis, in pellibus caprinis egentes, angustiati, afflicti; ideo omnium martyrum tormenta & iustorum angustias passa est Virgo, in afflictione posita sola, & sine filio suo perdito dicens intra se: Puer non comparet, & ego quo ibo?* Vnde Rupertus citatus, *hæc similitudo capillorum conuenit Virgini; quia tu ô Maria longum in cogitationibus tuis præsciens futuræ passionis filij tui pertulisti martyrium, sicut illi, qui diu egentes, angustiati, afflicti omnes testimonio fidei probati inuenti sunt* Quasi dicat, rememoratæ sunt cogitationes Virginis cogitando dolores cordis sui, quando sine filio suo remaneret sola in hoc mundo per tres dies, quibus sepultus fuit.

Dolor Mariæ Virginis in absentia filij sui martyres superauit. Ad Hebr. 11. n. 37. Gen. 37. n. 30

1468. Anselm. lib. 4. c. 15. Vnde Anselmus lib. 4. cap. 15. ait: *Ipsa Beata Virgo & super naturam bonorum digna effecta dolores partus quos effugit pariens, illos hoc tempore sustinuit ex materna compassione viscerum lacerata reparturiens.* Quasi dicat, quando res amata abest, carnifex existit, & lacerat viscera amantis, adeo vt Beata Virgo dolores, quos in partu non sensit in filij sui absentia multiplicauit, *Quia viget amor cum abest, cum præest, delectatur.*

Amor absens viget. Amor absens carnifex.

1469. S. Amadæus hom. 5. cit. apud Nouarin lib. vmbræ vir. n. 479. 2. RESPONSIO est S. Amadæi hom. 5. qui ait, *Maria vicit sexum, vicit hominem, & passa est in absentia filij sui, vltra humanitatem; torquebatur enim magis, quam si torqueretur in se; quia supra se incomparabiliter diligebat id vnde dolebat.* Quasi dicat, qui non dolet, non diligit, vnde cum magnitudo, & intensio amoris Mariæ, indicibilis esset, etiam doloris intensio, & angustiarum cogitationes inexplicabiles essent.

Amor doloribus consumitur.

3. RESPONSIO sit B. Alberti Magni serm. 2. in Dom. aduentus, *Qui locum* Ioelis cap. 2. n. 31. adnotauit hic, *Sol conuertetur in tenebras, & Luna in sanguinem; quia cum Sol in nostro Orizonte occultatur mundus nostris oculis conuertitur in tenebras. Sic Sol iustitiæ puer Iesus oculis Matris suæ occultatus, & absconditus in tenebrosum Chaos cor eius conuertit, & Luna in sanguinem conuersa est, quando Maria iuxta Crucem posita caput eius rore sanguineo plenum est.* Quasi dicat, tunc Virgo conuersa fuit in sanguinem, quando intellexit dulcissimum filium suum non esse in comitatu eum Ioseph. 1470. B. Albertus Magn. ser. 2. in Dom. aduentus.

Amor absens Sol positus in occidente.

4. RESPONSIO Arnoldi tract. de septem verbis Domini, qui explicans sitim Christi in Cruce pendentis, & dicentis: *Sitio*, Ioan. 19. ait, *Ego Sacramentalem hanc sitim intelligo, in qua non tam desideratur potus, quam hominum salus; neque enim ab irrisoribus, & interfectoribus poterat beneficium expectari, qui omnes ad impietatem proni, paratiores erant augere iniurias, quam misereri, vel compati.* Sic de Beata Virgine, quasi cerua sitibunda, quærens puerum Iesum potest dici, quod anxia interrogabat, quærendo filium suum fontem aquæ viuæ, *num quem diligit anima mea vidistis*, quia ipse est salus omnium. Et ignoro, an inter persecutores, & successores Herodis inuentus sit, qui omnes ad impietatem, & crudelitatem proni sunt contra eum, non ad hospitandum & benefaciendum. 1471. Arnold. tract. de septem verbis Domini. Ioan. 19.

Sitit sicut cerua anxia B. Virgo Maria. Cant. 3. n. 3.

5. RESPONSIO sit Richardi de Sancto Laurentio, lib. 4. de laudibus Virginis, qui ait, *Ad hoc venit in mundum Maria, vt videret Iesum, salutem omnium procurantem.* Quasi dicat, inter cognatos, & notos dolore afflicta quærebat filium suum Virgo sanctissima, & dicebat; si vitam non solum suam sed generis humani vidissent & recordabatur Virgo sacratissima de Prophetia Simeonis dicentis, *Et tuam ipsius animam pertransiuit gladius*: nam te vera qui quærit, quod plus quam se diligit, si non inuenit, gladiis doloris vulneratur, & transfigitur, & non semel, sed multoties moritur. 1472. Richard. de S. Laurentio lib. 4. de laudib. Virg. Luc. 2. n. 35.

Prophetia Simeonis adimpletur.

6. RESPONSIO, Dicamus, quod anxia quærebat Maria Virgo filium suum, inscia laborum, & incommoditatum pueri Iesu; & si inter pias gentes ceciderit an è contra vna de ipsa quæ erat gratia, & fortitudine plena, teste Angelo timebat pericula rei amatæ, & ideo inter cognatos & notos requirebat afflicta, & vulnerata corde; quia amor teste Saluiano in propria animosus, amici pericula tuta timet. Quid ergo in filij vnigeniti pueri delicati, & perditi amor Virginis non timeret? 1473. *Mens Auctoris.* Lucæ 1. *Amor timet rem amatam.* Saluian. sup. citat.

DIFFICVLTAS IV.

Quare Maria Virgo, & Ioseph reuersi sunt in Hierusalem quærentes Iesum?

QVæretur, quare Maria & Ioseph reuersi sunt in Hierusalem? 1474.

1. RESPONSIO Euthymij, qui ait, *Vnius diei iter Maria, & Ioseph consumpserunt Hierosolymis vero, vbi tanta multitudo gentium erat ferè* Euthym. in Luc. 2.

Abul. sup. citat.

ferè duos dies, & vespere inuenerunt eum, & hoc insinuat textus, venerunt iter diei. Quasi dicat, duas leucas, quæ sunt à Nazareth vsque ad Hierusalem vno die festinanter ambulauerunt eundo & reuertendo, & per vicos, & plateas tantæ vrbis fere duos.

1475. Maldonat. in Euang. *Puer Iesus ad cœnam expectabatur.*

2. RESPONSIO Maldonati, *Vsque ad noctem quo tempore credebant, vt erat verosimile puerum ad se cœnandi, & hospitandi causa venturum, quem cum viderent non venire, quærere cœperunt diem alterum remetiendo eodem itinere consumpserunt, & tertio die eum inuenerunt.*

1476. Lyranus sua in glossa. *Quarta die inuenitur Iesus.*

3. RESPONSIO est Lyrani sua in glossa, *Et cum die sequenti quæreretur in ista comitiua, & in illa non inuenerunt eum; ideo tertia die redierunt in Hierusalem, à qua recesserunt per vnam dietam, & sic quarta die inuenerunt eum, & hoc est quod subditur, post triduum inuenerunt illum.* Quasi dicat, quod tenera quarta die fuit inuentus; quia post triduum hoc denotare videtur.

1477. *Prophetæ Christum non inuenerunt.*

4. RESPONSIO Glossæ, *Quæsitus aduentus Christi à Patriarchis ante legem non est inuentus. Quæsitus à Prophetis, & iustis sub lege non est inuentus: quæsitus sub gratia à gentilibus inuenitur.*

1478. *Auctoris mens. Maria Virgo in gratia & charitate crescebat.* Bern. super missus est. *Ignorantia negatiua in Virgine fuit.* Valentia 3. p. disp. 1. q. 15. p. 1. Vasq. 3 p. disp. 61. c. 9. Suar. tom. 1. ad 3 p. disp. 24. sect. 3. Aluarez, Cornejo 3. p. q. 15. art. 3.

5. RESPONSIO meo videri post triduum inuenitur, vt desideria quærentium dilatata crescerent & per ignorantiam negatiuam Virginis augerentur in amore. Quia sicut Virgo crescebat, teste Bernardo super missus est, *in gratia, & in charitate, ita & in desideriis amoris filium inueniendi; quia hæc ignorantia propriè est quædam inscientia, & nullam dicit imperfectionem; quia ignorare quæ ad meum non pertinent statum imperfectio nulla est, & huiusmodi inscientia admittitur in Beatis, & in Christo,* vt tenent Valentia 3. p. disp. 1. q. 15. punct. 1. Vasquez 3. p. disp 61. c. 9. Suarez tom. 1. ad 3. p. disp. 24. sect. 3. Aluarez, Cabrera, Cornejo 3. p. q. 15. art. 3 Hac ergo ignorantia de filio in Matre supposita, vbi esset anxiabatur cor Mariæ quærens filium suum inter cognatos, & notos, & augebatur eius dolor nesciens quis daret cibum & potum dilecto filio suo. Vnde D. Bern. hom. infra octau. Epiphaniæ, ait, *Domine Iesu quis te cibauit in illo triduo?* Et respondit, *quid dicam Deus meus? vt te per omnia nostræ conformares paupertati, & in te humanæ naturæ calamitates susciperes, quasi vnus de turba pauperum stipem per ostia mendicabas.* Quasi dicat, qui cum esset diues pro nobis pauper factus est: & quomodo hoc desiderio suscitabatur ab æternitate suæ diuinitatis *non potuit vsque ad trigesimum annum expectare, sed puer ostiatim mendicauit.* Ita Bonauent. de meditationibus Christi c. 14. Alex. Alens. 3. p. q. 31. membr. 2. Lodolphus Carthus. qui omnes sequuntur Bern. loco citato.

D. B. de med. Christi c. 14. Alex. Alens. 3 p. q. 31. membr. 2. Lodulph. Carthus. de vit. Christi.

DIFFICVLTAS V.

Quomodo in templo inuenerunt Parentes Iesum?

1479. QVæretur, quomodo puer Iesus in templo disputans inuenitur?

Chrysost. super Ioan. *Primum miraculum Iesu.* Arias Mont. D. Antonin. 1. p. tit. 5.

1. RESPONSIO est Chrysostomi super Ioannem, qui ait, *Nullum quippe miraculum egit Dominus in pueritia, hoc tamen vnum prodit Euangelista, per quod mirabilis videbatur.* Quasi dicat, hoc primum initium miraculorum Christi, quod intraret ad Academiam Doctorum, siue fuerat posita in atrio templi, vt Arias tenet, siue intra ipsum templum, vt D. Antoninus 1. part. tit. 5. insinuat. Quomodocumque sit mirabile apparet, quod puer omnes suspenderet, & reuerentiam ei exhiberent, & in medio Doctorum sederet.

2. RESPONSIO nostri Lyrani sua in glossa, *Inuenitur non in theatro, vel in ludo, sicut solent pueri inueniri, sed in loco orationis, & doctrinæ sacræ deputato.* Quasi dicat, puberes pueri solent præuaricari à similibus, sed Christus vt omnes doceret à iuuentute templum adire, & orationi sermonibusque assistere in templum abiit, De hoc latius ad mores. 1480. Lyranus sua in glossa. *Pueri in orationibus nutriantur.*

3 RESPONSIO Origenis hom. 18. *Non statim, vt quæritur, inuenitur; non enim inter cognatos, & carnis propinquos inuenitur Iesus; neque enim poterat humana cognatio Dei filium continere; non inuenitur inter notos, quia maior est mortali notitia & in multorum comitatu non potest inueniri nec vbique inuenerunt, sed in templo.* Quasi dicat, & tu quære Iesum in templo Dei, quære in Ecclesia, vbi Christus sermonem, atque sapientiam, id est, filium Dei reperies. 1481. Origen. hom. 18. *Mala societas pueros perdit.*

4. RESPONSIO nostri Sancti Antonij de Padua, serm. infra octau. Epiphan. qui ait: *Triduum est pœnitentiæ, quæ in tribus consistit, scilicet, contritione, confessione, & satisfactione, quo triduo dicit Moyses, ibimus viam trium dierum,* Exod. 3. n. 18. *post hoc triduum Ioseph & Maria, scilicet, pœnitentes inueniunt Iesum in templo.* Quasi dicat, absque tribus istis partibus contritione, confessione, & satisfactione Christus non inuenitur. Et si cor ita dolens fuerit, sicut corda Mariæ, & Ioseph stabant afflicta sine dubio Iesum inuenient cum omni sapientiæ gratia. 1482. S. Anton. de Padua serm. infr. Epiph. Exod. 3 n. 18 *Pœnitentiæ veræ partes.*

5. RESPONSIO Sancti Ambrosij in caten. S. Thomæ, *Post triduum reperitur in templo, vt esset indicio quia post triduum triumphalis passionis in sede cœlesti, & honore diuinæ fidei nostræ se ostenderet resurgens, qui mortuus credebatur.* Quasi diceret, à pueritia incœpit Iesus miscere humana diuinis, & resurrectionis Sacramentum figuris & verbis, & operibus declarare. Verbis vt figura Ionæ Prophetæ. *Et iterum solutie templum hoc, & in triduo reædificabo illud; factis post triduum apparendo in medio Doctorum, qui quasi mortuus, quia perditus putabatur.* 1483. Ambr. in caten. *Resurrectionis figura.* Ionæ 2. n. 1. Ioan. 2. n. 19.

DIFFICVLTAS VI.

Quare puer Iesus in medio Doctorum apparuit?

QVæretur, quare positus in medio Doctorum Christus apparuit? 1484.

1. RESPONSIO Origenis in catena Sancti Thomæ; *Quia vero paruulus erat inuenitur in medio præceptorum, sanctificans, & erudiens quæ* Orig. in cat. S. Thom. Ioan. 19. n. 26.

quæ per Prophetas dicta erant, & quæ per Apostolos prædicanda. Quasi dicat, in medio Discipulorum post resurrectionem apparere decreuerat, & nunc puer quasi in figura apparet docens quæ ventura erant quasi verus Magister. *Magister in medio stat.*

1485. 2. Responsio Bedæ in Glossa, *Quasi fons medius Doctorum sedet, sed quasi exemplar humilitatis, prius interrogat, & audit, quam instruat, ne paruuli à senioribus erubescant doceri, ne infirmus docere audeat.* Quasi dicat, fons sapientiæ in medio ponitur, vt Doctores discant, sed hoc sine superbia, & præsumptione erat. *Beda in glossa.* *Humilitas in Doctoribus & Magistris necessaria & perdifficilis.*

1486. 3. Responsio Lyrani nostri, *In medio stat puer Iesus, vt melius posset omnes audire, & melius cum eis conferre.* Quasi dicat, in medio omnes res audit non sicut inepti & præsumptuosi Prælati, qui solum audiunt potentes, & locupletes, à quibus beneficiantur, pauperes vero & humiles, & tyrannide humiliatos vilipendunt, & non audiunt, sed benedictus Deus qui consolationem his reliquit per os Dauid dicentis: *Audiuit Dominus gemitus compeditorum suorum.* *Lyran. sua in Glossa.* *Ambitiosi Superiores diuites, & magnates audiunt non humiles.* *Ps. 101. n. 21.*

1487. 4. Responsio, Dicamus, quod inuenitur in medio puer Iesus; quia extremitates rerum sunt vitiosæ & in medio consistit virtus, Quasi dicat, quod Hypocritas, & perditos homines fugiamus, imitemurque eos, qui mediam vitam spiritualem tenent, & paulatim perfectissimi fiunt; quia nemo repentè sanctus, neque doctus, neque nobilis, eo quod sit in medio dignitatis positus. De quo ad mores postea multa. *Auctoris mens.* *Extrema fugienda.*

DIFFICVLTAS VII.

Quare Iesus audiens interrogabat Doctores?

1488. QVæretur, quare prius Christus audiebat, & statim Doctores interrogabat?

1. Responsio Origenis in catena Sancti Thomæ, *Quia hoc officium pietatis erat, vt doceret pueros, quod audiant potius magistros, quam docere desiderent, & se vana ostentatione non iactent.* Quasi dicat, interrogabat, non vt addisceret, sed vt interrogans erudiret, ex vno quippe doctrinæ fonte manat, & interrogare, & respondere sapienter. *Orig. in cat. S. Thom.*

2. Responsio est Bedæ in catena, *Diuina siquidem lingua sapientiam prodebat, sed infirmitatem ætas prætendebat humanam. Vnde Iudæi inter alta, quæ audiunt, & infirma, quæ vident dubia admiratione turbantur; nos autem nequaquam miremur scientes secundum Prophetam quod sicut paruulus natus est nobis, permanet Deus fortis.* 1489. *Beda ibi.* *Isai. 9. n. 6.*

3. Responsio est Sancti Bonauenturæ, qui ait, *In hoc spiritualiter est intelligendum, quod Christus docet nos, quod antea debeamus discere quam docere,* secundum illud Ecclesiastici 18. n. 19. *antequam loquaris disce.* Quasi dicat, de rebus maxime mysticis, & spiritualibus, quæ sunt abscondita Theologiæ, soli magistri, & sapientes illuminati à Deo loqui & docere debent: non mulieres adolescentulæ quæ periculosè audiendæ sunt, & inter strata Comitissarum, & Marquionissarum, sicut de rebus rusticis loquuntur. Quasi Thauletus vel Broehius, & miseræ fœminæ dominantes plenæ vanitatibus, & desideriis scientiæ futurorum contingentium. Ita se credunt istis Beatis (sic enim Hispaniè vocantur) quasi si Angelus loquatur, & multoties est Sathanas, Sed de hoc latius ad mores. 1490. *S. Bonau. de vita Christi.* *Eccles. 18. n. 19.* *Hispana loquutio.* *Las Beatas no se han de creer en los estrados de Señoras.*

4. Responsio est Græci in catena Sancti Thomæ, *Quærit enim rationabiliter, audit prudenter, respondetque prudentius, quod stuporem faciebat, unde sequitur, & admirati sunt.* Quasi dicat, qui cum prudentia & silentio audit attentè, potest respondere prudenter, nam solum arguere sine auditione indicium est non prudentis, sed multum loquentis. 1491. *Græcus in cat.* *Vociferantes & nō attendētes loquaces, non prudentes.*

TRACTATVS

TRACTATVS XL.

AD MORES,

In Cap. II. Lucæ.

De Puero Iesu inter Doctores disputante.

DIFFICVLTAS VIII. ad mores.

Quare duodecimo ætatis suæ anno Iesus remansit in Hierusalem?

1492. QVÆRITVR, quare remansit Puer Iesus duodecimo ætatis suæ anno in Hierusalē?

Cyrill. citat. in littera. 1. RESPONSIO fuit Cyrilli citati in littera, *Vt verificaret sermonem Euangelistæ, quod crescebat puer sapientia coram omnibus.* Quasi dicat, tam promptus est Christus ad audiendam veritatem, & adimplendam quod adhuc puer incipit confortari sapientia coram hominibus, vt intelligant homines mendaces, quàm abominabiles sunt apud Deum.

1493. Oleaster in Leuit. c. 11. n. 42. Transl. Pag. Interrogat Oleaster; quare Leuitici 11, n. 42, dicitur: *Omne reptile volans ambulansque super quatuor pedes abominatio sit vobis.* Sic legit Pagninus. Et respondit, *quia talis figura monstruosa res est, quia hominis gestit formam, cum homo non sit.* Quasi dicat, volare proprium est auium, pedibus autem ambulare hominis est, sed duobus tantum, non cum quatuor, & volare præsumere *animalis mendacis est, monstruosumque animal, & abominabile Deo, & hominibus.*

Mendaces spirituales sunt monstruosū animal reptans & volans. Quasi dicat, sunt multi, qui reptant, non duobus, *sed centum pedibus*: pro rebus ambitiosis humanis, & mendaciis, figmentis, spiritualibus & politicis volare prætendunt, & isti sunt abominabiles, in quorum lingua nunquam veritas inuenitur, de qua Iesus tam amicus est, vt puer, vt doceret scripturarum veritatem remansit solus in Hierusalem in medio Doctorum. Lucæ 2.

1494. Transl. alia. Alia translatio. *Animal reptile ambulans super manus, & volans, abominatio sit omnibus.* Quasi dicat, *animal homo qui solum propter munera accepta volare facit homines, vt boues super capita omnium Magistrorum monstruosum animal sit, & omnibus abominabile*, quia de ipsis scriptum est, *manus vestræ sanguine plenæ sunt*, Isai. 59. n. 3. quia innocentium sustentatione, & pauperum largitionibus munera infatigabiliter quærunt, vt petentibus, & supremis dignitatibus offerant, vt ab illis defendantur auxilientur, & ad officia subleuentur.

Ambitiosi manibus reptant & volant. Isai. 59. n. 3.

1495. Lyranus sua in glossa. 2. RESPONSIO est Lyrani nostri in littera citati, *Vt à pueritia appareret zelum suum circa spiritualia.* Quasi dicat, à pueritia in medio Doctorum appatet Iesus docens zelum: quod debet fulciri, qui in medio vult sedere, & præesse cæteris; quia effæminati, & sine valore non sunt in medio omnium collocandi.

1496. Oleast. in Leuit. 12. n. 2. Interrogat Oleaster, quare Leuitici 12. n. 2. præcipiebatur, *Quod mulier si seminificauerit & masculum pepererit, immunda tantum septem esset diebus.* Sic legit Pagninus. *Si vero fœminam pepererit pluribus diebus?* Et respondet, *quoniam semper viri, fœminis præpositi, & prælati fuerunt, & Reipublicæ vtiliores esse cognoscuntur; si vero effæminati fuerint viliores fœminis sunt.* Quasi dicat, nomine Prælatorum carere debent, qui propter omissiones suas, & vt hominibus placeant, Deo displicere volunt. *Vnde tales fœminis comparantur, quæ solum propter voluptatem & munera viris copulantur, non vt prolem recipiant, & Deo filios spirituales parturiant. Vnde quia de lætitia partus, & prolis non delectantur, seueritate legis puniuntur, vt de immunditia irregularitatis tristentur.* Hinc Apostolus fœminis in Ecclesia velare caput præcipit, 1. Cor. 11. n. 10. *propter Angelos.* Quasi dicat, effæminati Præsules caput in Ecclesiis, quibus præsunt velare debent propter Angelos, quia pudore, & verecundia repleti apparere iustum est; & non sunt digni, vt ab hominibus, neque ab Angelis videantur propter confusionem suam; quia in medio Doctorum docere præsumunt sine zelo, & valore legis. Vnde Christus docet, adhuc puer in templo positus in medio Doctores arguendo cum valore & zelo legis. Lucæ 2.

Prælati sine zelo Dei mulieres sunt, quæ copulantur viris propter munera. 1. Cor. 11. n. 10. *Prælati sine zelo verecundè publicè appareant.*

1497. Glossa in littera. 3. RESPONSIO est glossæ citatæ in littera, *Vt reprimat audaciam illorum, qui indocti non ad discendum, sed docendum submitti volunt.* Quasi dicat, sunt homines ita præsumptuosi, & elati, qui sua scientia ita imbuti sunt, & sua sententia coniugati, vt semper cæteros edocere velint, & nunquam ab aliquo edoceri posse præsumunt.

Indocti elati suo capite eliduntur.

1498. Oleast. in Leuit. 14. n. 19. Transl. Pag. Interrogat Oleaster, quare Leuit. 14. n. 19. dicitur, *Si creuerit macula nigra, postquam Sacerdos mundum iudicauit ab ea &c.* Et respondet, *vt Sacerdotes, & Doctores Dei non putent se in iudicando errare non posse, cum audiant hic, Sacerdotem deceptum.* Quasi dicat, *nulla lepra tam pestifera, & irremediabilis est, quam illa, quæ intra*

Audaces sunt ignorantes præsumptuosi.

intra cutem, & animum Sacerdotis elati, & Doctors præsumptuosi existit; quia existimat leprosos & inscios omnes esse, & posse ipse solus scire, errare eum ipse scabie ignorantiæ plenus sit, & cæteros leprosos incuratos, & se relinquit & istam

Lucæ 2.

audaciam reprimere conatur puer Iesus positus in medio Doctorum interrogans, quo modo legem doceant, qui legem ignorant.

DIFFICVLTAS IX.
ad mores.

Quare clam remansit Puer in Hierusalem?

1499. QVæretur, quare clam remansit Puer in Hierusalem?

Græcus in littera.

1. RESPONSIO Græci in littera citati, *Ne parentes impedimento essent disputationi peragendæ.* Quasi dicat, absconditur Puer à Matre

Matres impia filias turpiter docent.

sua, ne fortè inscia futuræ disputationis impediret bonum opus amore filij sui incensa vt omnes matres carnales etudiantur in amore Dei clam docere filias inardescere. Sed proh dolor, quor mundus matres habet perniciosas, quæ filias suas clam quomodo in amore concupiscentiæ crescere debeant, & hoc edocent.

1500. Interrogat Oleaster, quare Leuit. 13. n. 45.

Olcaster in Leuit. 13. n. 45. Transl. Pag.

Præcipiebatur, quod leprosus vestimenta haberet scissa, & caput nudum, & labium opertum, & quod immundum proclamaret se? Et respondet, *mirum valdè est, quod leprosus, ne alios lædat signum deferre teneatur, & se proclamare leprosum, vt pestiferumque fugiunt; peccatorem vero, qui qualibet hora mille animas in barathrum deiicit, omnes admittant, nemo fugiat.* Et addit Oleaster, *quis nunc daret maleficos, & maleficas, meretricesque, & vetulas quæ suis blandis verbis puellas decipiunt omni peste ac lepra deteriores, sua signa distinctiua deferre, seseque tales, dum aliis concurrerent, proclamarent.*

Fœminæ quæ meretrices inducunt signatæ sint in Republica.

Quasi dicat, matres meretricum, quæ homines clam occultant ad peccandum signo coccineo debebant in Republica assignari, quia sunt matrices omnium iniquitatum, vt ab eis tanquam à leprosis omnes fugerent.

1502. 2. RESPONSIO est Origenis in littera

Origen. cit. in littera

citati, qui ait, *Quod sicut Iudæis iam grandæuus imuisibilis factus est Iesus, sic cura & solicitudini amoris materni remansit puer in Hierusalem, inuisibilis factus.*

Amor fugam facis vt plus res amata ametur.

Quasi dicat, amantibus in hac vita Deum, multoties ipse Deus absconditur vt auidius, & anxius eum requirant, & quærant.

1502. Interrogat D. Isidorus in Exod. cap. 46. Quare

Isidor. in Exod. c. 46. Isai. c. 6. n. 2. Ps. 79. n. 2.

Isaiæ cap. 6. n. 2. dicit, *Quod Deus inter Seraphinos occultabatur, quia alis velabant faciem suam, hoc est, abscondebatur, ne videretur ab eis.* Et Ps. 79. n. 2. dicitur, *Quod manifestatur inter Cherubinos. Qui sedes super Cherubin manifestare?* Respondet, *quia Deus in hac vita multoties velatur, & absconditur, vt amore Seraphico inflammatæ animæ sponsæ illius suspirent propter diuinam, & Cherubicam sapientiam, mediante qua fruitur æternaliter in cœlis.*

Hieronym. in Isa. 6.

Vel dicamus cum B. Hieronymo, *quod mysteria incarnationis, quæ adhuc puer Iesus incipiebat operari in medio Doctorum docens, inuisibilia facta sunt populo Iudæorum.*

Mysteria incarnationis occulta. Chrysolog. de Christ. minist.

Ideo inuisibilis incipit apparere & clam Hierosolymis remanet. Vnde dixit Chrysologus, *Multa inquirit amor, quæ nunquam vel raro fieri solent.* Quasi dicat, diuini amoris opera, ita nobis occulta sunt, vt inuisibilia credi possint, *fari autem nullatenus queunt.*

3. RESPONSIO est nostri Lyrani in lit- 1503.

Lyran. in litter. cit.

tera citati, qui ait, *Quod ad celebrationem solemnitatum ibant in comitatu fœminarum solum fœminæ, & in comitatu virorum solum viri.* Quasi dicat, *quod in populo & Republica prudenter gubernata, mali separandi sunt à commercio bonorum, & fœminæ malæ vitæ non debent communicare, neque viuere cum honestis & nobilibus.*

Interrogat Oleaster, quare Leuit. 13. *Quod* 1504.

Oleaster in Leuit. 13. n. 46.

leprosus solus habitaret? Et respondet, *solebant quondam boni Reipublicæ Rectores, meretrices, & alias perditas fœminas in sequestrem locum à suis ciuitatibus reiicere, ne illarum malos mores, & impudicitiam honestæ fœminæ discerent, & earum peccatis scandalizarentur. Nunc vero omnia confusa sunt, omnia permixta; ita vt nescias inter castam & peccatricem distinguere, eadem vestis, idem vestiendi modus, omnia similia sunt in medio ciuitatis, & curiæ Regum, in curribus magnificis eorundem Dominorum, sine verecundia Dei, & hominum meretrices perpetuo deambulant, & vix inter bonas, & malas discernere audeas.*

Regimen laudabile Reipublicæ.

Meretrices non ascendere debent in curribus Dominorum.

O misericors Deus, si vt iram tuam aliqualiter placaremus, dares nobis Duces, & ministros, & Reges, qui plus curarent ablegare peccatrices fœminas ab honestis, quam antiquitus curabant leprosos separare à sanis. Audiant igitur ministri, quid circa hoc dicat Apostolus 1. Cor. 5. n. 1.

1. Cor. 5. n. 1. *Regimen laudabile Reipublicæ.*

Omnino auditur inter vos fornicatio, qualis neque inter gentes nominatur, ita vt vxorem patris sui quis habeat, & vos inflati estis, & non magis luctum habuistis, vt tollatur de medio vestrum, qui hoc opus fecit.

Meretrices non ascendant in curribus magnatorū, Hispana loquutio.

Quasi dicat, pudore & compassione vultus in terram cadere deberent (vt Hispanica loquar phrasi) *la cara se les auia de caer de verguença a los ministros y Iuezes que tal consienten*, quia in comitatu fœminarum olim viri non miscebantur, neque è contra vt Lyranus ait.

4. RESPONSIO Hugonis in littera citati, 1505.

Hugo citat. in littera.

Inscijs parentibus Christus remansit in Hierusalem; quia amor scripturarum sacrarum parentibus præponendus est. Quasi dicat. *Et si verum sit, quod filius sapiens est gloria patris, quia gloriatur in actionibus suis.*

Prou. 10. n. 1

Quasi in speculo, vbi facies eius speculatur: sed veri filij scripturarum in sacris litteris gloriantur, quia per ea quæ legerunt, & scripserunt, & alios in fide instruxerunt quasi per scalam Iacob Angelos ascendentes, & descendentes respiciunt; quia propter eius scripta & sermones multi quasi Angeli ad cœlum ascendunt, & inde descendunt ad laudandos magistros suos, qui eos docuerunt.

Gen. c. 28. n. 12.

Vnde Bern. serm. 1. de septem panibus ait: *Euangelium speculum veritatis nemini blanditur nullum seducit talem in eo, se quisque reperiet, qualis fuerit, vt nec ibi timore trepidet vbi non est timor.*

S. Bernard. serm. 1. de 7. panibus.

Auctores librorum quasi in speculo lætantur.

Quasi dicat, quemadmodum in speculo facies pulchra visa lætatur: sic qui propter Sacram Scripturam vultus lepidos pulchros sua doctrina transformauit ineffabiliter lætatur, & in æternum gaudebit.

1506. Philo Hebr. lib. 6. de vit. contemplat.

Vnde Philo Hebræus lib. 6. de vita contemplatiua loquens de sacris litteris, ait: *Rationalis anima egregiè seipsam contemplatur in scripturis tanquam in speculo.* Quasi dicat, ornent Tyaræ, & Mytræ capita multorum ambitionibus, & muneribus consequutæ; triumphum dignitatum consequantur idiotæ; quia sapiens, & doctus, qui totam vitam in sacris litteris consummauit, tanquam sponsa monilibus ornata, & caput lapidibus pretiosis fulgentibus compositum faciemque suam in speculo pulcherrimam prospiciens lætabitur, doctisque suis scriptis, & sacris paginis in Domino gloriabitur, de quo scriptum est, *Qui gloriatur in Domino glorietur.* Vnde Ambros. serm. 20. in Ps. 118. ait, *Euangelium non solum fidei doctrina, sed etiam est morum magisterium, & speculum conuersationis.* Quasi dicat, qui in doctrina Euangelica perpetuò versatur, lingua prædicans, calamo scribens hic semper potest magistraliter coram omnibus Regibus, Episcopis, & dignitatibus loqui. Vnde Greg. l. 1. mor. c. 1. *Scriptura sacra oculis omnium, quasi quoddam speculum opponitur.* Quasi dicat, quemadmodum cum Sol in speculo reuerberare cernitur ex se species luminosas proiicit, quibus oculos omnium excæcare videtur. Sic qui totam vitam in sacris scribendis libris consumpsit, ante oculos omnium apparere potest, & laboribus, ac scriptis suis in confusionem omnes ignorantes vertere. Propter quod adhuc puer Iesus, cum ad docendum in templum tendit non cedit parentibus, sed ipsis inscijs clam in medio Doctorum apparet.

Ambitiosi dignitatibus gestiantur. 1. Cor. 1. n. 31. S. Ambros. serm. 20. in Ps. 118. S. Gregor. lib. 1. mor. *Auctores librorum ignaros quasi Sol excæcant.* Lucæ 2.

DIFFICVLTAS X. ad mores.

Quo dolore Virgo Maria vulnerata est filio suo non inuento?

1507. QVæretur, quibus vulneribus cor Virginis Matris vulneratum est filio suo quæsito, & non inuento?

Rupert. in littera citat. 2. RESPONSIO est Ruperti citati in littera, qui ait, *Quod in tali tribulatione Virgo Maria omnium martyrum doloribus inflicta est.* Quasi dicat, anima verè conuersa, & de peccatis dolens, quæ anxiè quærit inuenire Iesum perditum à corde suo, non est dolor, nec tribulatio comparabilis cum eius doloribus cordis.

1508. Oleaster in Leuit. 15. n. 13. Transl. Pag.

Interrogat Oleaster, quare de luxurioso peccatore dicitur Leuit. 15. n. 13. *Si mundatus fuerit fluens à fluxu suo numerabit sibi septem dies?* Et respondet, *quia sunt multi qui quamprimum peccatum reliquerint, statim se omnium mundos arbitrantur, parum curantes, an malus peccatorum odor adhuc in eis perseueret.* Quasi dicat, dolor intensus peccatorum, & vitæ malè perditæ præteritæ semper debet remanere, & non propter repentinam compunctionem reliquos malos indicare, & sicut Pharisæus sanctum se reputare spernens, quasi peccatores reliquos. Audi quid de Magdalena Beatus dicat Abbas. *Interstitij* (inquit) *morositas inter pedes esse debet, & caput: quia profectò difficillimus & præsumptuosus saltus est; à vestigijs ad verticem Domini transuolare: neque enim eadem, quæ vnxit pedes, vnxit & caput, cum illa meretrix nihil horum fecisse legatur.* Quasi dicat, doloribus peccatorum intensissimis Magdalena electa effecta est; quia vt Chrysologus ait, *Totum debitum charitate compensauit; quia ad incrementum amoris, amoris solum requisiuit vsuram;* quia tanta fuit vis doloris peccatorum eius, quod introduxit amorem; quia dolores verè amantis sponsæ, neque doloribus martyrum cedunt, neque afflictiones Virginis Matris quærentis dilectum suum vlli martyrio cedere debent.

Dolor peccatorum semper remanere debet. B. Abb. citat. in Oleast. *Nulli cedunt verè amantes.* Chrysolog. serm. de Peccatrice.

1509. B. Amad. cit. in litter.

2. RESPONSIO est B. Amadæi citati in littera, qui ait, *Torquebatur enim magis, quam si torqueretur in se, quia supra se incomparabiliter diligebat; quia qui non dolet, non diligit.* Quasi dicat, qui ex toto corde Deum diligit, dolores intimos debet habere de præteritis creaturarum dilectionibus; quia vt inquit D. Bern. serm. 83. in Cant. *Diuinus amor, vbi venerit, cæteros in se omnes traducit.* Quasi dicat, pœnas, & tristitias habet cor, cum voluptates, & creaturas dilectas relinquit propter Deum, sed tunc amor perfectior est, quanto maiores dolores in amissione creaturarum patitur. Vnde August. tom. 10. serm. 14. in festo omnium Sanctor. c. 7. ait: *Si vis esse templum veritatis, frange idola falsitatis.* Quasi dicat, frange viscera cordis tui doloribus intimis, si vis in Dei amore intimus esse. Et Athan. orat. 3. contra Arrian. *Conueniebat redemptionem fieri per eum, qui natura Dominus erat, ne alium Dominum agnosceremus.* Quasi dicat, non conueniebat vt Angelus mundum redimeret, ne amor noster diuisus esset amando Angelos, & Deum; quia verus amor solus esse vult, neque admittit consortium in re amata, imo doloribus emitur, & sublimatur, vt in Virgine Maria patet, quæ anxietatibus, & doloribus filium suum perditum emit, quem inuenit.

Dolor est amoris indicium. D. Bern. serm. 83. in Cant. Aug. tom. 10. serm. 14. in fest. omn. Sanctor. Athanas. orat. 3. contra Arrian. *Amor non admittit consortium in re amata.*

1510. Richard. de S. Laur. in litter. cit.

3. RESPONSIO sit Richardi de S. Laurentio, qui ait, *Quod quærens Maria puerum filium suum, recordabatur de prophetia Simeonis: Et tuam ipsius animam pertransibit gladius.* Quasi dicat, ad inueniendum puerum quem diligebat, nulla gratior Deo via, quam laborum memoria.

1511. Philo Iud. lib. 3. de vita Moys. Gen. 27. n. 43.

Interrogat Philo Iudæus, *Cur Rebecca filium suum Iacob, quem summopere diligebat, præcepit, vt laboribus & itineribus oppressus pergeret ad Laban vt vinceret, & imperaret Esau filio maiori?* Et respondet, *quia qui fugit laborem, fugit felicitatem. E diuerso qui fortiter, patienterque difficultates tolerat ad beatitudinem properat.* Quasi dicat, omnis homo, qui voluptatibus, & fælicitatibus fortunæ huius sæculi, semper est implicatus, fugiens opprobria, & calamitates, impossibile est, quod æternam consequatur fælicitatem. Vnde Ambros. epist. ad Irenæum; *Non enim talibus deductoribus ad Ecclesiam Christi peruenitur, ad quam tendebat Iacob fugiens vmbram inanium rerum.* Quasi dicat: *Væh illis, qui infatigabiliter ad Ecclesiasticas dignitates accedere conantur, & quærunt munera, & oblationes ex auro & argento, & omnia genera contributionum, vt ministris, & Superioribus potentatibus placeãt, vt ea quæ desiderant, inuenire & consequi possint,* non Beatæ Virginis vestigia imitando, quæ vt filium suum inueniret, laboribus & afflictionibus à Simeone prophetatis vulnerabatur.

Labores, & opprobria iter sunt ad æternam felicitatem. S. Ambros. epist. ad Irenæum. *Munera aurum, & argentum fortuna non cedunt.*

1512. *Auctoris ment.*

4. RESPONSIO *Quod Beata Maria inscia laborum filij sui, & quid acciderit ei, affligebatur.* Quasi

Quasi dicat, per tres dies, quibus puer non comparebat cogitationibus torquebatur Beata Virgo inscia, si fortè inueniret, quem diligebat, & quid patiebatur Iesus.

1513. Interrogat Oleaster, quare Leuit. 16. n. 31. *Præcipiebatur sic, Sabbatum sabbati vobis, & humiliabitis animas vestras.* Sic legit Paguinus. Et respondet, *quia sunt multi, qui omnia negotia sua curant, nihilque suorum negligunt in die quo peccatorum suorum pœnitere debent.* Quasi dicat, in die quo inuenire Deum desideras, quem perdidisti propter peccata tua, nihil aliud tractare debes, sed nocte, ac die affligi, cogitando, ac dolendo de Iesu perdito & considerando, si fortè inuenies eum, de quibus contraria facientibus, dicitur per Isaiam cap. 58. n. 3. *Ecce in die ieiunij vestri reperitur voluntas vestra & omnes substantias vestras repetitis, ecce ad lites, & ad contentiones ieiunatis, & percutitis pugno impie.* Quasi dicat, non est via recta, & certa sed perditionis, & malitiæ, actibus exterioribus quærere Deum confitendo peccata, & Sacram Eucharistiam sumendo, & ipsa die cogitare, quomodo voluntas, & desiderium vanitatum, & ludorum adimpleatur in spectaculis, & voluptatibus illicitis assistendo sub prætextu intermittendi tempus & vitam diuertere, cum verum sit, quod Iesus non inuenitur, nisi per pœnitentiam operando, & carnem afflictionibus, & laboribus mortificando & Christum Iesum patientem considerando, sequens Virginis vestigia, quæ per tres dies inscia filij sui cogitationibus dolorosis affligebatur cogitans quid puer pateretur, & quomodo & quando eum inuenire posset.

Oleaster in Leuit. 16. n 31. Transl. Pag.

In die communionis solum orare & dolere de peccatis.

Isai. 58. n. 3. Transl. Pag.

Spectacula publica fugienda. Christiani pœnitentes.

DIFFICULTAS XI. ad mores.

Quare Maria & Ioseph reuersi sunt in Ierusalem quærentes Puerum Iesum?

1514. Quæritur, quare Parentes Iesu reuersi sunt in Ierusalem, quærentes eum?

1. Responsio est Euthymij in littera citati, qui ait, *Quòd vno die festinanter ambulauerunt & in Hierusalem duobus per vicos, & plateas quæsierunt Iesum.* Quasi dicat, quod patienter agant homines, & non vno die crescere velint, tam in corporalibus, quam in spiritualibus, & in spiritualibus paulo ante aduotauimus cum sancto quodam Abbate, *Quod interstitia obseruanda sunt, & non vno die vngere pedes, & caput Iesu*, quia teste S. Thoma, *nemo repente sanctus fit*; neque qui heri latro fuit, vna hora paradisum velit intrare, quia non iterum in cruce pendet Christus, vt tam singulares mercedes faciat, sed in via virtutis paulatim, & patienter procedendum est.

Euthym. cit. in littera.

Paulatim crescere debent homines.

S. Abbas sup. cit.

S. Thom. ibi.

1515. De periculis vero, quæ inueniuntur inter eos qui festinanter in temporalibus crescunt interrogat Oleaster, *Quare dicitur de Isaac, quem multum diligebat Rex Abimelech, quod crescit, pergendo, & crescendo*, Gen. c. 17. n. 7. secundum translationem Pagnini? Et respondet, *quia optimum consilium datur priuatis, & familiariter cum Regibus, & supremis potentatibus valentibus, non subito crescere, sed paulatim, ne alios vicinos meliores se ad inuidiam prouocare videantur. Vnde Isaac pergendo paulatim creuit.* Quasi dicat; si enim Isaac, qui successu temporis auctus est; Abimelech Rex terræ ferre nequiuit, quomodo eum tulisset, si subito ab eo vidisset in bonis superatum? Et si Rex non caret intellectu, videns ministros suos, qui vna die ex miserrimis, & vilibus terræ facti sunt sicut Cedri Libani diuitiis, & facultatibus crescendo, quomodo Rex, & Regnum non erit diminutum, & in extremis necessitatibus collocatum? Quomodo non sicut hædera Ionæ Prophetæ, vna nocte, non exsiccabatur? Ideo paulatim quærendus est Iesus & patienter inuentus, paulatim crescere, sicut Beata Maria docet, quæ non vno, neque secundo die, sed tertio expectauit anxiè filiũ suum quærendo.

Oleaster in Gen. c. 17. n. 7. Transl. Pag.

Priuati cito crescunt, & cito cadunt.

Ministri Regis crescendo perdunt se & alios.

Ionæ c. 4. n. 10.

Lucæ 2.

1516. 2. Responsio est Lyrani in littera citati: *Quærebat Virgo Maria vna & altera die filium dilectum, & anxiè timebat per vicos, & plateas, ne fortè paruulum occideret inuidia.* Quia erat puer Iesus candidus, & rubicũdus, & electus ex millibus, & amor Matris suæ timebat propter istam causam ne occideretur impiorum inuidia.

Lyran. in litter. cit. Cant. 5. n. 10.

1517. Interrogat Oleaster, quare Abimelech innocenti Isaac dixit: *Abi à nobis quia potentior factus es valde*, Gen. 26. n. 16. Et respondet propter hoc ipsum; *Quia potentior innocens, & adeo dilectus erat Isaac, vt aduertas quanta mala pariat inuidia, & qualiter inuidus ferre nequit alium meliorem, aut ditiorem, vel sapientiorem.* Et addit Oleaster: *Hoc enim malum inter cætera inuidia habet, vt omnes, quos occupat minimos inter cæteros æstimare se faciat.* Quare Iob 5. n. 2. dicitur, *Paruulum occidit inuidia.* Quasi diceret, erat Rex Abimelech, & tamen tam pusilli animi fuit vt seruo inuideret, & timeret, & à se expelleret. Vnde Reges, & Principes aduertere debent potentes expellere & seruos suos non timere. Et si timent eos rebellaturos propter consanguinitatem traditorum omnino tanquam suspectos contra læsam maiestatem debent à se repellere. Quia sicut amor semper timet damna rei amatæ; *Sic sanguis rebellatorum sine igne inardescit, & feruet*, secundum axioma Hispanorum, *La sangre sin fuego fierue*, & amor pauescit, & timet, etiam si in re propria sit animosus, rem amatam. Ideo Virgo Sanctissima per vicos & plateas timebat quærens dilectum suum, ne aliquid aduersum accideret ei.

Oleast. in Gen. 26. n. 16.

Inuidia paruulũ occidit.

Iob 5. n. 2.

Rex pusillanimus regnũ perdet.

Consanguinei traditorum à latere Reges repellendi sunt.

Hispana loquutio.

1518. 3. Responsio est Glossæ in littera citatæ, quæ ait, *Quæsitus à Patriarchis Christus non est inuentus, sed solum à Gentilibus.* Quasi dicat: *O quam immensa est Christianorum aliquorum ingratitudo, qui sic obliti sunt beneficiorum Dei, quasi non acceperint, & sine meritis sed quod tantum Patriarchæ, & Prophetæ desiderauerunt, & quæsierunt ipsi inuenerunt, & non in perpetuum gratificauerunt.*

Glossa in litter. cit.

1519. Interrogat S. Chrysostomus in Ps. 137. n. 1. *Quare Dauid in hac consideratione eleuatus dixit: Confitebor tibi Domine in toto corde meo, quoniam audisti verba oris mei?* Et respondet, *quia quemadmodum nonnulli molles, ac dissoluti, qui antequam quod desiderant, accipiant sunt vehementes orando; postquam autem acceperunt, elanguescunt. Non sic Dauid antequam acciperet vrget; & postquam acceperit perstat agens assiduè gratias.* Quasi dicat, quod fideles grati semper pro acceptis redemptionis beneficiis gratias indesinenter

D. Chrysost. in Ps. 137. n. 1.

Ingrati cum afflicti erant promittunt multa.

Seneca de Benef.

desinenter agunt; *sed ingratis quoque pœna cum ipso munere incurrit*, teste Seneca de Beneficiis.

S.Bern serm. 17. ex paruis.

Luc. 11. n. 5.

1520. Vnde Bernard. serm. 17. ex paruis interrogat quare homo ille, qui in hospitium suum amicum recepit, ab alio amico petiuit, dicens; *Amice commoda mihi tres panes, quoniam amicus venit ad me, & non habeo &c.* Lucæ 11. n. 5. Et respondet, *nota quod non dicit da, sed commoda mihi tres panes, quasi redditurus; quia Sacerdos peccatori conuerso debet quidem gratiam diuinitus impetrare; fructum vero eiusdem gratiæ non sibi debet, sed Deo referre.* Quasi dicat, *non laudatur peccator in desideriis animæ suæ*; neque qui prædicat, neque qui docet, neque qui peccatores conuertit in confessione, suam quærat gloriam vanam, & fructum laboris sui, statim petat, & recipiat, vel in laudatione, vel in munerum largitione, vel propria elatione, & æstimatione; quia conuertit animas, quia gratiæ fructus, sunt ex Deo, & illi soli tribuendus honor; quia nemo potest ex se dicere Dominus Iesus, nisi in Spiritu Sancto.

Beneficia Dei commodata sunt nobis vt ea Deo reddamus.

Ps. 10. n. 3.

1. Cor. 12. n. 3.

Rupert. l. 4.

1521. Vnde interrogat Rupertus lib. 4. quare dicitur Apoc. 4. n. 10. *Quod Seniores, qui stabant coram agno adorabant viuentem in secula seculorum, & mittebant coronas suas ante thronum.* Et respondet, *quia considerabant quod non suis meritis sed gratiæ præuenientis, & subsequentis misericordiæ coronas assecuti sunt.* Quasi dicat, quod gratitudo eos fecit humiles, & ideo senes mittebant ante thronum coronas suas, id est, quidquid virtutis, & quidquid habebant dignitatis Deo cum gratiarum actione offerebant. Sic & Christiani pro acceptis, collatisque beneficiis, quæ neque Prophetis facta sunt gratias incessanter retribuere debent, vt securiora munera accipiant; quia gratitudo est semen in terram bonam seminatum, quod & centuplum pro vno accipit.

Apoca l. 4. n. 10.

Ingrati superbi sunt.

Grati fructũ centuplum accipiunt.

Authoris ment.

Prouerb. 13. n. 12.

Amor dulcis tortura.

1522. Vltima Responsio. *Post triduum inuenitur, quia desideria dilata crescunt.* Quasi dicat, eo ipso quod spes quæ differtur affligit animam, possessio plus delectat; quia asperum, & amarum expectationis; lenit & dulcescit amatis delectationem.

Oleaster in Gen. 30. n. 26.

1523. Vnde interrogat Oleaster, *Quare septem annis pro pulchra Rachel seruiuit Iacob socero suo Laban*, Gen. 30. n. 26. Et respondet cum translatione Pagnini, *quia fuerunt in oculis eius sicut pauci dies, quia diligebat eam.* Quasi dicat, omnia grauia facit facilis amor, & desideria amoris crescunt cum dilatantur, & pennis, quibus vehitur cor, amoris desideria sunt.

Oleast. idem Ioan. c. 14. n. 23.

Timor Dei legem multiplicat: amor verò vnam facit.

Gen. c. 3. n. 3.

1524. Vnde iterum interrogat Oleaster, quare Ioan. 14. num. 23. dicitur, *Si quis diligit me sermonem meum seruabit. Nonne diceret, legem meam seruabit?* Et respondet, *quia qui Deum diligit, non lex Christi illi videtur sed sermo gratus, & iucundus, suauis, & lenis. E contrà timor ex lege vnica multas facit,* vnde Gen. 3. n. 3. *Eua ait Serpenti, de fructu scientiæ boni & mali præcepit nobis ne comederemus, neque tangeremus illum.* Et addit Oleaster; *non enim Dominus contingere prohibuerat; sed quoniam timore agebatur fœmina ex vnica duas leges fecit.* Quasi dicat, sicut amore dilata desideria crescunt, sic dulciter feruntur & delectabiliter patiuntur; quia amor est carnifex, & tortura delectabilis; timor vero multiplicat dolores crudeliter. Hinc Beata Maria, quo plus puerum desiderabat, plus eum suauiter patiens nimis amabat.

Amor spei tormenta suauizat.

DIFFICVLTAS XII.
ad mores.

Quomodo Iesum inuenerunt parentes eius in templo?

1525. QVæretur, quare non alio ciuitatis loco inuenerunt parentes Iesum, sed in templo? 1. RESPONSIO est Chrysostomi citati in littera, *Quia nullum miraculum fecerat Iesus in pueritia, & voluit initiare docendo in templo Doctores.* Quasi dicat, hoc primum & admirabile prodigium fecit, quod puer duodecim annorum senes doceret; quia vt Prouerb. 14. n. 18. patet, *Paruuli possidebunt stultitiam*, & cap. 22. n. 15. *Stultitia colligata est in corde pueri.* Quasi dicat, pueri non sunt capaces prudentiæ & scientiæ ergo grande miraculum apparet in puero Iesu in templo docente.

Chrysost. in litter. citat.

Prouerb. 14. n. 18. c. 22. n. 15.

Pueri sapientia incapaces sunt.

1526. Interrogat S. Hieronymus, quare Hieremias cap. 14. n. 3. luget sub metaphora populum, qui caret senibus, & à pueris subtilibus docetur. Audiatur Hieremias; *maiores miserunt minores ad aquas, & non inuenerunt: reportauerunt vasa sua vacua, & afflicti operuerunt capita sua.* Quasi dicat: Væh Reipublicæ, quæ per minores, id est, pueros, & iuniores, in quibus cani sapientiæ non sunt, gubernatur, & prædicatur; quia necesse tota gens sitibunda quærit fontes aquarum viuentium. Vnde Hieronymus citat. *Siccitas hæc sæpe accidit in Ecclesiis quando cerui, & onagri inueniuntur in populis, hoc est, homines doctrinæ auidissimi, & magistrorum penuria contabescunt, sunt qui possunt discere, sed non qui possunt docere.* Quasi dicat, populus periit sitibundus doctrina, vt vulnera peccatorum medeantur, & iuuenes prædicatores verbis cultis, & ornatis flores sine fructu ostentant impudenter. Vnde Theophilus lib. 2. ait, *Indecorum est pueros antequã puerilem egressi sint ætatem supra ætatem sapere; quia quemadmodum ætas, & statura incrementum sumit paulatim; sic etiam prudentia pedetentim augetur.* Ergo his auditis conclusio euidens est, quod fuit inauditum miraculum in pueritia duodecim annorũ videre, & audire Iesum in templum docendo senes Doctores.

Hieronym. in Hierem. 14. n. 3.

Pueri Prælati & Prædicatores destructio Populorum.

Theophil. lib. 2.

Paulatim crescere prudentia est.

1527. 2. RESPONSIO Lytani in littera citati, *Inuenerunt puerum, non in theatro, vel ludo, vbi solent pueri inueniri sed in templo orationi constituto, & dicato Deo.* Quasi dicat, fugiant parentes filios & filias ad theatra comœdiarum permittere, vt assistant; quia Chrysostomus in quadam homilia, cuius titulus est, *periculosum est adire spectacula*, c. 1. ait: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, iam mœchatus est in corde suo. Quod si mulier sponte, aut fortè in foro obuia, & neglectius culta, sæpenumero curiosius intuentem lædit ipso vultus aspectu, qui ad specula assistunt, totum ibi desidentes diem in facies fœminarum defixos habentes oculos qua fronte poterunt dicere, quod eas non viderint ad concupiscendum, vbi verba accedunt fracta, lasciuaque; vbi cantiones meretriciæ.*

Lytan. citat. in littera.

A comœdiis Pueri fugiãt.

Et

1528. Et D. Augustinus 1. de ciuitate cap. 32. *Spectacula turpitudinum licentia vanitatum, non hominum vitiis, sed Deorum vestrorum iussis Romanis instituta sunt.* Et Tertull. in Apologetic. cap. 38. *Nihil est, inquit, nobis visu, auditu, dictu cum insania Cyrci cum impudentia theatri.* Et D. Chrysostom. hom. 57. in Ioannem, *In spectaculis dimidium diei consumimus nulli alij negotio vacantes; Deo autem nos per Prophetas, & Apostolos alloquente, oscitamus, desidemus, hallucinamur, & plurimum fastidimus, quare in forum egredimur; in hyeme vero cum pluuia, & lutum impedit et domi sedemus, at in theatris sine tecto, quo à pluuia defendamur, maxima pars imbre, vento, & frigore luto viæ longitudine contempta insani præstiterunt, nulla eos; neque fœminas causa domi continet, nulla quin ad spectacula frequentes confluant prohibet?* Et addit Sanctus hom. 62. ad Populum: *in theatris visus ineptitudo, diabolicus fastus, effusio temporis & impedimentum; superflua dierum consumptio; malæ cupiditatis inductio, adulterij meditatio, fornicationis gymnasium, intemperantiæ schola; turpitudinis exhortatio; risus materia, inhonestatis exempla.*

S. August. 1. de ciuit. cap. 32. Tertul. in Apolog. cap. 38. S. Chrysost. hom. 57.

Theatrum quæritur ab impijs.

Chrysost. hom. 62. ad Popul.

Comœdiæ fugiendæ propter innumera inconuenientia.

1529. Et Tertullianus lib. de spectaculis, ait: *Si Scenicæ doctrinæ delectant aspice spectacula Christianorum quia ibi satis nobis litterarum est, satis versuum, satis sententiarum, nec fabulæ, sed veritates fidei. Vis & pugillatus, & ludus præsto sunt. Aspice impudicitiam deiectam à castitate, perfidiam cæcam à fide, sæuitiam à misericordia, contusam, petulantiam à modestia adumbratam, & tales sunt inter nos agones in quibus coronamur. Vis autem & sanguinis aliquid? habes Christi: at supersunt alia spectacula? ille vltimus, & perpetuus iudicij dies, ille nationibus insperatus, quæ illa exultatio Angelorum? quæ gloria resurgentium Sanctorum? quale regnum exinde iustorum? qualis ciuitas noua Herusalem? quæ tunc spectaculi altitudo? Quid admirer? Quid rideam? vbi gaudia? &c. Tunc magis tragœdi audiendi ad inopinantis Christi tribunal palpitantes, tunc histriones cognoscendi solutiores multo per ignem.* Hæc Tertullianus, quem sequitur Cyprianus & Lactantius sententias doctissimas contra spectacula proclamando, vt discant parentes pueros filios suos enutrire, & ab huiuscemodi rebus separare & ad templa eos adducere, vbi puer Iesus à Beata Virgine, & Iosepho inuentus est.

Tertul. lib. de spectac. Christianorũ exercitia.

Cyprianus Lactantius citati apud Pesnũ Mendoza: Augustinianum Salmanticæ moderatorem: Scoti lib. opuscul.

1530. 3. Responsio Origenis in littera citati, qui ait: *Non inter cognatos inuenitur Christus; neque enim poterat humana cognitio filium Dei continere.* Quasi dicat, diuinitatem ostendere voluit, & quod non de matrimonio Ioseph, & Mariæ conceptus sit; neque ex vi matrimonij poterat inueniri puer Iesus; quia quamuis Ioseph tantum diligebat sponsam suam; non tamen propter carnalem cognationem inueniebatur.

Origen. cit. in littera.

1531. Interrogat Oleaster, *Quare dixit Iacob Laban socero suo, seruiam tibi septem annos pro Rachel,* Gen. 29. n. 18. Et respondet, *quia solebant illo tempore viri vxores pretio acquirere; quoniam licebat rescere si displiceret fœmina, nunc vero cum dote maxima accipere recusant; quoniam rescindi matrimonium non potest, & coguntur eam retinere etiam si serpens sit, vnde filios immorigeratos enutriunt; quia dissimiles in qualitatibus, & conditionibus sunt;* puer autem Iesus, qui non de Iosepho, sed de Spiritu Sancto conceptus est, in Virgine gloriosa non poterat cognosci neque inueniri per humanam diligentiam, sed inuentus est in templo, sicut in vtero Mariæ, quæ inuenta est habens de Spiritu Sancto, id est, absque humana cognitione. Matth. c. 1. n. 19.

Oleaster in Gen. 29. n. 18. Transl. Pag.

Quare filij dissimiles sunt parentibus.

Puer Iesus quomodo inuenitur.

DIFFICVLTAS XIII. ad mores.

Quare Puer Jesus in medio Doctorum inuentus est?

Quæretur, quare in medio Doctorum Puer Iesus inuenitur? 1532.

1. Responsio Origenis citati in littera, *In medio inuenitur sanctificans quæ à Prophetis dicta sunt, & per Apostolos dicenda, & propter merita Apostolorum præuisa, venit in mundum, & Doctorem iustitiæ misit illum Pater æternus; quia res magna est habere patronos sanctos, propter quos exaudiat nos Dominus.*

Origen. cit. in litter. Intercessiones Sanctorum quærendæ sunt.

1533. Interrogat Oleaster, *Quare Rachel cum videret se filiorum destitutam, quia sterlis erat, dixit Iacobo marito suo, da mihi filios,* Genes. 30. n. 24. Et respondit duo. Primo, *vt videamus, quam irrationabilia sunt sæpius fœminarum placita.* Secundo (ad nostrum intellectum) *eam virum precibus sibi prolem impetrare quemadmodum fecerat Pater eius vxori sterili, quo nos docet Patronos quærere Sanctos, qui pro nobis petant ea, quæ nos non possumus precibus impetrare.* Ideo in medio Doctorum apparet Christus, vt preces Prophetarum sanctificaret, vt Origenes dixit.

Oleaster in Gen. 30. n. 24. Transl. Pag.

Multiplicãdæ sunt intercessiones Sanctorum.

2. Responsio Bedæ in littera citati: *Quasi fons medius Doctorum sedet, & humilitatem docens, prius interrogat, & audit, quam doceat.* Quasi dicat, quod Prælatus dum assistit suæ Ecclesiæ fons est rigans, docens, & vegetans omnes plantas sibi subiectas; si vero abest, languescunt, & siccantur.

Beda in litt. citat.

1534. Interrogat Athanasius Patriarcha epist. 1. ad Episcopum Cretensem, *Quare cum extra paradisum Adam creauerit Dominus, statim collocauit eum in medio paradisi, vt operaretur, & custodiret illum,* Gen. 2. n. 15. Et respondit, *quia erat Rector, & Pastor omnium creaturarum. Et ideo necesse fuit, vt in medio sisteret, vt custodiret subditos suos. Et illa erat non incongrua operatio felicissimi status sui. Si quis Doctor* (inquit Athanasius) *in Diœcesi, quæ sibi obtigit, vel biduum moretur, experire liceat permulta peccata, & damna non esse futura in populo. Sanè augentur oues, & in tuto sunt, cum præsunt veri Pastores, non autem cum solum ebibunt lac, vt lana tegantur.* Quasi dicat, lupi sunt rapaces Pastores, qui solum quærunt ouium lanam & lac, hoc est, diuitias, delectationes, honores, & vanitates, non vero vigilantiam & periculum, laborum, & opprobriorum propter curam suarum ouium; quia tales non solum fugiunt, cum lupum vident, sed & cum vulpem. Quasi dicat, non solum fugiunt aliqui Pastores, & Præsules propter magna pericula, sed etiam propter minima, & astute, & omni fallacia procedunt, & solum augmentationem, & incrementum mille modis inquirunt non vero fatigantur docendo, & prædicando in medio

S. Athanas. epist. 1. ad Cretens. Genes. 2. n. 15.

Prælatus assistere debet suæ Ecclesiæ.

Absentia Prælatorum peccata augentur.

Pastores qui sua quærunt lupi sunt.

Prælati debent prædicare, non thesaurizare. medio Doctorum: sicut Christus puer fecit cum omni humilitate interrogans, & omnes audiens; modo vero Prælati, neque pauperes audiunt, neque visitant viduas afflictas, sed thesaurizant, & ignorant cui congregant diuitias,
Ps.38.n.7. Ps.38.n.7.

1535. Lyran noster sua in glossa. 3. Responsio est nostri Lyrani citati in littera, *In medio stat, vt melius possit omnes audire, & cum eis difficultates conferre.* Quasi dicat: Beatus seruus, quem cum venerit Dominus eius inuenerit vigilantem super gregem suum. S.Hieron. in epist.ad Galat.c.4. n.27. Vnde D.Hieronymus lib.2.in epist. ad Galat. c.4. n.27. *Æmulantur vos non bene.* Quasi dicat, *detractent vos quod multum vigilanter assistitis, quia tunc non solum verbis sed & factis operamini.* Et addit: *si quando Doctor quis in Ecclesia contigerit sermone ornatus & vita: qui audientes quasi stimulis quibusdam concitet ad virtutes, videmus omnem plebem circa opera* Bonus Pastor excitat oues ad pascua virtutum. *charitatis feruere, &c.* Quasi dicat: O quam terribile iudicium expectatur his, qui Ecclesiis præsunt, quia videmus cum bonus quis Pastor existit, & prædicat, omnes oues corriguntur, & in virtutes exercentur; cum autem ille recesserit paulatim omnia euanescunt, & languent
Hieron.cit. omnia, quæ prius vigebant. Et concludit Hieronymus citatus; *Precemur Dominum messis, vt mittat operarios ad metendum, qui spicas populi Christiani, quæ stant in Ecclesia futuro tritico præparata metant, colligant, & in horrea comportantes nequaquam perire patiuntur.* Quasi dicat:
Pastores negligentes dilatant resurrectionis diē. O Pastores Ecclesiæ festinate docere in medio templi Dei interrogando, & respondendo difficultatibus; *quia messis multa est, & spicæ tritici Christianæ iam congregatæ sunt.* Sed ignorant, quomodo terantur, & granum à paleis separetur, vt in horreo cælesti congregentur prædestinati, & numero eorum adimpleto resurrectio vniuersalis corporum adueniat & gaudium completum.

DIFFICVLTAS XIV.
ad mores.

Quare Puer Iesus prius audiebat, & postea interrogabat Doctores?

1536. QVæretur, quare puer Iesus audiebat, & postea interrogabat Doctores?

Origen.cit. in littera. 1. Responsio Origenis citati in littera, *Vt officium pietatis exerceret, pueros docendo, vt prius audiant senes, & expertos, quam docere præsumant.* Quasi dicat, præclara pietatis lectio est
Iuuenum documenta. iunioribus consilium dare, vt senes venerentur, audiantque & auscultent consilia eorum, quia fere nunquam longa vita fruuntur iuuenes elati, & moribus immorigerati iuxta illud Martialis.

Martialis. *Immodici breuis est ætas, & rara senectus.*

Quasi dicat, qui nolunt acquiescere seniorum præceptis raro ad senectutem perueniunt, iuxta
Ps.54.n.24. illud Psalmi 54 n.24. *Viri sanguinum non dimidiabunt dies suos; iustorum autem vita longa est,*
Ps.91.n.15. Impij raro senescunt. iuxta illud Ps. 91. n.15. *adhuc multiplicabuntur in senecta vberi.*

Et si quæras, quare iusti vita prolongatur, 1537. cum senectus ipsa morbus sit? Respondeo, *vt* Auctoris sententia. *maiori gloria præmia capiant, & vt Rempublicam Dei suis exemplis, & consiliis & scriptis sustentent.* Vnde Philo lib.de Sacrificiis Cain & Abel, Philo lib. de Abel & Cain. ait: *Audita morte alicuius senis boni magna tristitia magnoque dolore afficior, non tam ipsorum vicem dolens quam superstitum, illo enim naturæ* Senes sustentacula Reipublicæ. *ordine necessario manet exitus, vt post vitam feliciter exactam gloriosa mors illos expiet; istis vero destitutis magna potentique manu, qua protecti antea fuerant suorum malorum sensus imminet, nisi natura tanquam in arbore, de qua maturi fructus defluunt, alios recentes substituat.* Quasi dicat, quemadmodum arbor, quæ fructus maturos protulit, dum alios spe maturandos reliquit, Arbores & senes in quo similes. lætificat videntes; si vero absque fructu remanet ab omnibus parui pendet. Sic Respublica, quæ caret senibus, prudentia & ratione præditis, ab omnibus nationibus vilipenditur, & cum periculo pereundi existit, ex quo pietatis officium Iesus in medio Doctorum exercuit docens pueros, vt senes audiant, & postea interrogent.

2. Responsio Bedæ in littera citati, 1538. Beda citat. in littera. qui ait, *Iudæi inter alta, quæ audiunt, & infirma quæ vident, dubia admiratione turbantur.* Quasi dicat, multoties talis est hominum æmulatio, vt Litterati opprobriis onerantur ab impiis. audientes, & videntes sapientiam & scientiam fratrum suorum admiratione vilipendiunt, & opprobria pro mercede retribuunt, sed Deus multiplicat sapientiam, & famam propter opprobria patienter tolerata.

Interrogat Oleaster, *Quare tot, tantisque filiis,* 1539. Oleaster in Gen.c.30. n.16. *& beneficiis Lia fuit ditata à Deo?* Et respondet, quia Rachel opprobriauit Liam dicens: *Dedi ancillam meam viro meo (id est, Iacob)* Gen.30. n.16. Opprobriati à Deo honorantur. Quasi dicat, Lia maximis muneribus à Deo ditata fuit, quia se contemni æquanimiter ferebat; ideo Puer Iesus ab vniuersis Doctoribus plaudebatur, quia à Iudæis tanquam pauper & filius fabri contemnebatur.

3. Responsio S. Bonauenturæ in littera 1540. citati, qui ait, *Antequam loquaris disce.* Quasi S.Bonau.cit. in littera diceret, nulla lectio ita necessaria est hominibus, Hispana loquutio. quam discere, tacere vel suo tempore loqui.

Interrogat Oleaster, *Quare furata est Rachel* Al buen callar llaman sancto. *idola patris sui Laban,* Gen.31.n.39. Et respondet, quod in Hebræo, *idola idem est, ac Teraphim,* 1541. *quod significat loquax nimis.* Et sic Zachar.10. Oleast. in Gen.31. n.39. n.2. dicitur, *Quia Teraphim loquuti sunt mendacia, id est, idola. Vnde Rachel furata est idola loquacissima, ne Pater ex illis sciret per quod iter* Translat. Hebr. *abiissent, ipsa scilicet Rachel & Iacob vir eius.* Zachar. c.10.n.2. Quasi diceret, etiam Dij debent esse sine lingua, & secreti, si quodlibet negotium nolunt, vt perdatur, quia taciturnitas, & silentium, quasi prima lectio debet ab omnibus sciri, & hoc puer Sine lingua debent esse Consiliarij, & Senatores. Iesus docebat audiendo, & tacendo postea vero interrogando.

4. Responsio Græci in littera citati, qui 1542. ait: *Qui audit prudenter, prudentius respondet.* Græcus in litter.cit.

Interrogat Oleaster, *Quare cum Iacob tot* 1543. *tantisque querelis vulneratus est socerum suum* Oleast. in Gen.31. n.41. *Laban dicens viginti annos in domo tua seruiui tibi, & immutasti mercedem meam datam vicibus,* Gen.31.n.41. Sic Pagninus. Tam suauiter dixit Laban ibi n.43. *Quid possum facere filiis, & nepotibus meis?* Ibi n.43. Et respondet, *quia prudenter audiuit, prudentiusque respondit, & quia cogitauit Laban sibi*

Augustin. ser.16. *sibi illaturum omne malum quod Iacob intulisset.* Quasi dicat, teste Augustino serm. 16. de verb. Domini, *Neminem posse in inimicum sæuire quin sibi maius malum non inferat quam illi:* Qui famam alterius lædit sibi nocet. *nam prius qui alterum odit, animam suam lædit, & quod facturus est ei, quem odit? tollit pecuniam, numquid fidem? Lædit famam, numquid conscientiam, quidquid nocet, forinsecus nocet, sibi prudenter attendat quid noceat intus. Sibi ipsi inimicus est qui odit alterum; sed quia non sentit quid sibi mali faciat in alterum sæuit eo periculosius viuens, quia non sentit quid sibi male agat; quia sæuiendo sensum perdidit, & sic imprudenter respondet, & agit.* Sed qui prudens est, omnia quæcunque sint audit, & prudentius postea cum mansuetudine respondet, vt docet puer Iesus audiendo Doctores, & postea interrogando, & tandem docendo, & inuenerunt in templo sedentem in medio Doctorum, audientem illos, & interrogantem eos. Insensati mala quæ sibi fiunt non sentiunt.

TRACTATVS XLI.
AD LITTERAM
In Caput II. Lucæ,

De Puero IESV in templo inuento.

TEXTVS.

47. STVPEBANT autem omnes, qui eum audiebant super prudentia
& responsis eius, & videntes admirati sunt, 18. Et dixit Mater
eius ad illum: fili quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus, & ego do-
lentes quærebamus te. 49. Et ait ad illos, Quid est, quod me
quærebatis? Nesciebatis, quia in his quæ Patris mei sunt oportet
me esse? 50. Et ipsi non intellexerunt verbum, quod locutus est
ad eos. 51. Et ascendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis, &
Mater eius conseruabat omnia verba hæc in corde suo. 52. Et IESVS profi-
ciebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines.

EXPOSITIO Litteræ.

1544. Auctoris moni. VERISIMILE est, quod Doctores puerum de facilioribus rebus interrogantes, audientésque supra eius captum respondentem difficiliora mysteria, & loca Sacræ Scripturæ explanasse; quod videntes, & audientes admirabantur, non solum Doctores, sed & populus, qui ad spectaculum assistebat.

1545. Secretè reprehendendum. Et dixit Mater eius ad illum, meo videri finita disputatione seorsum, & non coram omni senatu Doctorum, Mater Puerum amorosè, & suauissimè alloquuta est, & Ioseph audiebat omnia verba tam Matris, quàm Filij; quia ipse non erat Pater, sed nutritius, & confirmabatur in fide diuinitatis IESV.

1546. Fili quid fecisti nobis, non sunt verba reprehensionis, sed admirationis; quia insciis Parentibus remansisset, vt ignorantia negatiua qua futura, quæ ad rem propriam non pertinent, Maria Virgo nesciebat. Et addit, ecce Pater tuus, & ego dolens, propter humilitatem, & sponso debitam reuerentiam primo ponit Iosephum, teste Augustino serm. de Christi Parent. Duplex dolor. *Dicit, dolebamus, non quasi dolore de re perdita; quia B. Virgo sciebat conceptum esse Puerum per operationem Spiritus Sancti, qui erat secundum essentiam vna eademque substantia, ac diuinitas: sed dolor erat, quasi de loco Sacræ Scripturæ quæsito, & nondum inuento, licet certissimè sciamus in Biblia adesse.* Aug. ser de Christi Par.

Quid est quod me quærebatis, nesciebatis, &c. suam manifestè diuinitatem ostendit, siquidem Patris sui æterni mandatis obedire manifestat, & etiam ad quæsitum tacitè respondit. Quasi dicens; si occupationem sciretis, quæ in Patris obedientia consistit, non quæreretis me, neque verba præfata dixisseris. 1547. Probatio diuinitatis.

Quia in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse. Quasi dicat, non in disputationibus Doctorum, neque in templi sanctificatione, neque prædicatione, sed absolutè negotia Patris 1548. Volũtas æterni Patris negotia filij.

sui voluntatem intelligit; quia si cibus Christi teste Euangelista Ioanne, *Erat vt faceret voluntatem Patris sui*, c. 4. n. 34. *Quanto magis negotia filij voluntas Patris sunt, & ipsi non intellexerunt*, id est, Doctores, vel alij, qui curiosè ad audiendam vocem sermonum Patris, & filij accesserant, vel non intellexerunt Ioseph & Maria, quomodo templum negotia Patris sui appellasset, (teste Euthymio.)

Ioann. 4. n. 34.

1549. Et descendit cum eis Nazareth, & erat subditus illis. Quasi dicat, non remansit Hierosolymis Puer Iesus, sed descendit in ciuitatem matris suæ, & erat summa cum reuerentia subditus parentibus suis, & faciebat quidquid illi præcipiebant ei, vt in omnibus exemplum obedientiæ præstaret.

Euthym. Reuerentia Parentibus debita.

1550. Et Iesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia. Quasi dicat, si duodecimo ætatis suæ anno Doctores ita superabat, quid cum iam singuli, & omnes homines scientia experimentali, qua crescebat, experirentur: nam teste Carthusiano, & Theologis Doctoribus Christus ab instanti suæ conceptionis fuit plenus scientia, & gratia, licèt per mortem, & passionem suam gloriam corporis meruit, & scientia, & sapientia experimentali apud homines crescebat.

Dionys. Carthus. Quomodo Iesus scientia cresceret.

TRANSLATIONES varia coincidentes cum vulgata.

Vulgata editio.	1.	Et videntes admirati sunt.
Caietanus in Euang.	2.	Et attoniti facti sunt, hoc est ad similitudinem attonitorum valde obstupentium.
Translatio ex Syriaca.	3.	Fili cur ita fecisti nobis, quoniam cum multa anxietate quærebamus te.
Translatio Vatabli.	4.	Et eo viso perculsi sunt, & dixit illi mater eius, Fili cur sic egisti nobiscum.
Noster, Lyranus	5.	Et valde mirabantur, quia inauditum erat quod acciderat.

DIFFICVLTAS I.

Quare Virgo Maria inuento Puero non vocauit illum Deum, sed Filium?

Quæretur, quare Virgo Maria, vt diuinitatem Christi omnes cognoscerent, non vocauit illum Deum, sed filium?

1551. 1. Responsio est nostri Lyrani sua in Glossa; qui ait: *Non vocauit Deum, sed filium, quia amor excellens Dominium nescit.* Quasi dicat, maiestatem ignorat verus amor. Et sic Beata Virgo amore incensa viscera veritatis non maiestatis filio suo ostendit. Vnde teste Simone de Cassia: *Non potuit affectum amoris Virgo cohibere qui magis hoc nomine filij quam Dei demonstratur.*

Lyra. sua in Glossa. Amor excelsus ignorat. *Simon de Cassia hic.*

2. Responsio est Græci in Catena Sancti Thomæ citati, qui ait: *Miranda vero Deigenitrix maternis affecta visceribus quantam cum ea mentis inquisitionem dolosam ostendit, & omnia sicut mater, & fiducialiter, & humiliter, & affectuosè exprimit; ideò dixit, fili.* Quasi dicat, commiserationis affectus vno verbo epilogauit dicens: fili quid fecisti nobis sic, quod est signum demonstratiuum interni, & intensissimi amoris: *Sic Deus dilexit mundum* Ioan. 3. num. 16. & alibi *sedebat sic supra fontem*, Ioannis 4. num. 6. 1552.

Græc. in Catena cit. Ioan. 3. n. 16. Ioan. 4. n. 6.

3. Responsio nostri S. Bonauenturæ super hunc locum, qui ait: *Maria sanctissima Virgo fiducialiter loquitur, & interrogat causam dimissionis, cum sciat se tanquam veram matrem honorari debere à suo filio.* Quasi dicat, vocauit Maria puerum Iesum filium; quia sciebat venisse, vt adimpleret legem, quæ præcipit honorate parentes. 1553.

Bonauent. in hunc loc.

4. Responsio est Caietani in Euangelia: *Non arguit, sed querulam nescientiæ propriæ vocem depromis: nec quærit causam, cur fecerit, cur intulerit eis dolorem, sed affectum manifestat.* Vnde, & subiungit, *ecce pater tuus.* Quasi dicat, fili mi verè scio, quod tu sis filius Dei viui, & quod omnia quæ facis sunt mensura, & regula facienda, sed dolor maternus inscius euentus torquebat me, ideo conqueror, non quia detestor. 1554.

Caietan. in Euang. Amor cum amore conqueritur.

DIFFICVLTAS II.

Quomodo intelligatur Pater tuus, & ego dolentes quærebamus te?

Quæretur, quare dicitur, quod Ioseph, & Virgo Maria dolentes quærebant puerum Iesum?

1. Responsio Origenis in Catena Sancti Thomæ citati, qui ait, *Nouerat Virgo sacrata hunc non esse filium Ioseph, & tamen Patrem vocat illius sponsum suum propter Iudæorum suspicionem æstimantium vulgò fore conceptum. Dicetur autem fortè simplicius quod eum honorauit Spiritus Sanctus patris nomine, eo quod puerum Iesum educauit; artificiosius vero, eo quod geneologiam Ioseph ex Dauid produxit, ne superflua videretur.* Quasi dicat, nimis honorat Deus amicos suos, & ideo Iosephum vocat Patrem Christi Virgo Maria eius sponsa, vel quia ex prosapia illustri Dauid procedebat, & principales homines seruos suos æstimat Deus. 1555.

Origen. in Catena. Nobilitas humana quomodo honoranda.

2. Responsio Glossæ, *Dolentes, insinuat Virgo, & mater; quod quærebant puerum, ne quod Herodes in infantia eius patrasse quæsierat, tunc in pueritia positum inuenta opportunitate alij interficerent.* Quasi dicat, teste Lyrano, *quia inuidia semper vigere solet in curia magnatorum semper inuidus quærit contra innocentem; ideo parentes Iesu dolore afficiebantur, ne forte* 1556.

Glossa in Luc. 2. Inuidus contra innocentem viget. Lyran. in Daniel.

successores,

successores, & amici Herodis iam defuncti contra puerum Iesum mala molirentur.

1557. *Origen. in Catena*

3. Responsio sit Origenis in Catena Sancti Thomæ, qui ait, *Cur dolentes eum quærebant, an ex eo quod perierat puer an errauerit? absit. Numquid enim fieri poterat, vt perditum formidarent infantem, quem Dominum esse cognouerant? Sed quomodo si quando scripturas legis quæris in eis sensum cum dolore, non quod scripturas errasse arbitreris; sed veritatem, quam intrinsecus habent, quæris; ita illi quærebant Iesum, ne fortè relinquens eos, reuersus esset ad cælos, & cum illi placuisset iterum descenderet.* Quasi dicat, oportet eum qui quærit Iesum, non negligenter, & dissolutè transire, sicut multi quærunt, & non inueniunt, sed cum labore, & dolore.

Per labores inuenitur Iesus.

1558. Augustin. ser. de Christi Parent.

4. Responsio Augustini serm. de Christi Parentibus: *Noueras Virgo parere filium Altissimi, & erat humillima, nec se merito, nec in ordine nominis præferebat, vt diceret, ego & pater tuus, sed pater tuus, & ego.* Quasi dicat, vrbanitas, & humilitas ad inuicem in Virgine complectebantur, & vtraque primum locum tenere cupiebat in mandatis Dei, & reuerentia sponso suo debita.

Vrbanitas in sanctis reperitur præstantius.

DIFFICVLTAS III.

Quare respondit Puer Iesus, quid est, quod me quærebatis, nesciebatis, quod in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse?

QVæretur, quare Iesus matrem suam, & Iosephum increpat his verbis prædictis?

1559. Græca in Catena.

1. Responsio sit Græci in Catena citati, qui ait, *Ipse Dominus respondet ad omnia, & corrigens quodammodo dictum eius de eo, qui putabatur Pater, & verum Patrem manifestat docens non per infima gradi, sed in altum extolli.* Quasi dicat, increpat locutionem de Patre temporali, & diuinitatem Patris sui manifestare conatur. Vnde inquit Beda loco citato; *Quod potius debebatur ei, qui est æternus filius. Mentis oculos attollere cogit; Et sic dicit, nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse.*

Beda ibi. *Diuinitatis probatio.*

1560. Carthus. in Luc. 2.

2. Responsio Carthusiani in hunc locum. *Charitatiue insinuat, qualiter quærendus sit in his, scilicet, in templo, & cultu Patris mei oportet esse, quia veni, vt indeficienter honorem Patris mei procurem.* Quasi dicat, qui verè, & fideliter inuenire Deum desiderat in templo quærat eum orando, & verba Dei audiendo, & operando.

Oratio continuanda.

1561. S. Bonau. in Luc. 2. Eccl. 7. n. 6.

3. Responsio nostri Sancti Bonauenturæ in Luc. 2. *Dominus dure respondit, & dedit nobis exemplum, vt malimus corripi, quam laudari*, quia Ecclesiast. 7. num. 6. dicitur, *melius est à sapiente corripi, quam stultorum adulatione decipi.* Quasi dicat, vt adulationes, quæ eliminant omnem veritatem, Christus expelleret, matrem suam plus dignatus est, quasi corripere, quam adulari. De hoc latius in sensu morali.

Adulatio fugienda.

1562. Cyrillus in caten.

4. Responsio Cyrilli in Catena Sancti Thomæ citati. *Hoc igitur dicit ostendens se mensuram humanam transcendere, & innuens, quod sacra Virgo effecta, sed ministra negotiis, cum peperit carnem, ipse verò naturaliter, & verè Deus erat, & filius Patris excelsi.* Quasi dicat, hæc verba protulit Christus, vt confunderet futuros hæreticos Valentinianos, & Hebiones asserentes, quod in Baptismo cœpit Spiritus Sanctus esse cum Christo; quia ipse hodie Patrem æternum suum appellat, adhuc cum esset duodecim annos natus.

Error Valēt. & Helyon.

1563. Græca in Cathen.

5. Responsio Græci in Catena Sancti Thomæ: *Dum enim Mariam increpat Dominus quærentem ipsum inter propinquos omissionē vinculorum sanguinis apertissimè suggerit, ostendens quod non contingit metam perfectionis attingere eum, qui adhuc vagatur, in his quæ corpori conferunt, & quod homo deficit perfectioni per affectum cognatorum.*

Consanguinei impediunt perfectionem.

DIFFICVLTAS IV.

Quare Iesus descendit cum Parentibus, & quomodo erat subditus illis?

QVæretur, quare dicitur, quod Puer Iesus descendit cum Parentibus suis, & erat subditus illis?

1564. Græc. in Cathen.

1. Responsio Græci in Catena citati, *Et totam intermediam Christi vitam, quæ est inter ostensionem ætatis, & tempus Baptismatis, velut immunem alicuius famosi, & publici miraculi, & doctrinæ, Euangelista sub vno verbo colligit dicens, & descendit cum illis, & erat subditus, &c.* Quasi dicat: cesset omnis vana præsumptio desiderans scire quid fecit Iesus tot annis, inter duodecimam ætatem vsque ad Baptisma Ioannis; quia semper fuit subditus parentibus.

Puer Iesus 18. annis subditus parentibus.

1565. Basil. lib. Relig.

2. Responsio Sancti Basilij in libr. Relig. *Ab ipsa primæua ætate parentibus obediens quemlibet laborem corporis humiliter, & reuerenter sustinuit; cum enim homines essent recti, & iusti; egeni tamen necessariorum penuriam patientes, teste præsepi partus venerando ministro, manifestum est, quod sudores corporeos continuò frequentabantur, necessaria vitæ quærentes.* Quasi dicat, Iesus autem obediens illis, vt scriptura testatur, etiam in sustinendo labores subiectionem plenariam sustinebat.

Ioseph pauperem vitam agebat.

1566. S. Anton. de Pad. ser. infr. Oct. Epiph.

3. Responsio nostri Sancti Antonij de Padua serm. infr. Oct. Epiphan. *O rigida superbia, quæ super altitudinem nubium moliris ascendere, super astra cœli solium tuum exaltare in monte testamenti sedere descende obsecro; quia Iesus descendit.* Quasi ad subditos superbos loquatur, quia sua præsumptione, & elatione nemini obedire dignantur. Descendite, inquit, & considerate quod Iesus descendit, & subditus fuit parentibus suis.

Subditi elati Lucifero similes.

1567. Ambros. in catena S. Thom.

4. Responsio Ambrosij in Catena Sancti Thomæ: *Et miraris si patri defert, qui subditur matri? Non vtique infirmitatis, sed pietatis est ista subiectio. Attollat licet caput hæreticus,*

ticus, vt alienis auxiliis, afferat qui mittitur indigere. Numquid & humano egebat auxilio, vt materno seruiret imperio? Deferebat ancilla, deferebat simulato Patri. Et miraris si Deo detulit, an homini deferre pietatis est, deferre Deo infirmitatis? Quasi contra Arrianos dicat, quid filium Dei minorem reputaris Patre æterno; quia multoties se Patri subdidit, an non etiam matri, & Iosepho subditur. Neque per hoc minor est illis, sed pietatis, & humilitatis omnibus lectio præstatur.

Arrianorum refutatio.

1568. Carthus. in Luc. 2.

5. RESPONSIO Carthusiani in Luc. 2. *Sicut in se ipso humillimus fuit Christus, vt homo, sic vsque profectò in exterioribus humiliauit seipsum, non solum matri, sed etiam nutritio.* Quasi dicat, quicumque humilem se esse desiderat per humiliationes innumeras peruenitet ad talem gradum. Sic Christus qui consummatus, & perfectus fuit in omnibus virtutibus voluit exteriores actus humilitatis ostendere humiliando se & matri, & postea nutritio.

Humilitas per humiliationes consequitur.

DIFFICVLTAS V.

Quomodo Virgo Maria conseruabat omnia in corde suo?

QVæretur, quomodo considerabat, & attentè seruabat omnia Virgo Maria?

1569. Beda in Catena.

1. RESPONSIO Bedæ in Catena Sancti Thomæ, qui ait; *Virgo autem siue quæ intellexit, siue quæ nondum intelligere potuit omnia sua pariter in corde; quasi ruminanda, & diligentibus scrutanda recondebat.* Quasi dicat, tanta & tam alia mysteria ex dictis ab Angelo, & reuelata à Deo, virgo considerabat, & videbat adimpleta, quod tacendo omnia ineffabilia esse cognoscebat, & Deum laudabat in corde, attentè ruminando.

Intus considerare prudentia.

1570. Græcus in Catena.

2. RESPONSIO Græci in Catena Sancti Thomæ: *Considera prudentissimam mulierem, vera sapientiæ matrem, qualiter scholaris sit pueri; non enim vt puero, neque vt viro, sed vt Deo vacabat vlterius & illius voces diuinas, & opera reputabat. Ideò nil ex dictis, aut actis illi patebat; sed sicut ipsum Verbum prius in visceribus, ita nunc eiusdem modos, & dicta concipiebat.* Quasi diceret, semper Virgo Maria conseruabat omnia, quæ videbat, & expectabat in futurum clarius reuelanda, & hac regula, & lege per totam vitam vtebatur.

Virgo Maria quomodo secretum seruauit.

1571. Carthus. in Luc. 2.

3. RESPONSIO Carthusiani in Luc. 2. *Virgo Maria verba, & facta filij sui tanquam optima, & doctissima sapientiæ æternæ discipula, saporis capacissima, ac auidissima: quidquid filius eius de cætero fecit, aut dixit cum summa veneratione pensauit, ac proinde profecit in corde.* Quasi dicat, sciebat Virgo Maria, quod secretum Regis abscondere bonum erat. Et sic absque loquacitate tacebat, & considerabat diuina mysteria, quæ quotidie magis ac magis patebant, quia filius suus, æternique Patris filius veniebat ad illuminationem gentium, & gloriam plebis suæ Israël. Luc. 2. n. 14.

Magistra secretorũ Maria. Tob. c. 12. n. 7.

DIFFICVLTAS VI.

Quomodo Puer Iesus crescebat sapientia ætate, & gratia?

QVæretur, quomodo Christus poterat sapientia, & gratia crescere?

1. RESPONSIO Cyrilli in Catena Sancti Thomæ: *Attende quod non dixit proficiebat Verbum, sed Iesus, ne simplex Verbum proficere intelligas, sed Verbum caro factum.* Quasi dicat, Verbum diuinum non potest crescere sapientia; Christus autem secundum quod homo est, crescebat scientia, & sapientia experimentali apud homines; quia quotidie admirabantur magis de puero. 1572. Cyril. in Catena.

2. RESPONSIO Theodoreti in Catena citati: *Sicut Verbum in carne passum fatemur (quamuis sola caro fuit passa) quod caro Verbi erat, quæ patiebatur. Ita proficere dicitur ex eo quod humanitas proficiebat in ipso.* Quasi diceret, crescebat, non in se, sed in suo mystico corpore, quod sunt fideles, qui in humanitatem Christi credebant magis ac magis quotidie. 1573. Theod. in Catena.

Christus secundum humanitatem crescebat.

3. RESPONSIO Gregorij Naz. orat. 20. in laudem Basilij, qui ait, *Dicitur secundum humanitatem proficere; non quia ipsa suscipiat augmentum; quia ab initio fuit perfecta; sed ex eo quod paulatim manifestabatur.* Quasi dicat; sicut enim sol eandem claritatem, & calorem habet in se prima, & tertia, & sexta hora, tamen quod effectus in meridie magis vrit, quàm summo mane. Ita Christus licet à primo instanti suæ conceptionis plenus esset sapientia tamen quoad nos quotidie crescebat, & lucebat magis. 1574. Greg. Naz. orat. 20. in laud. Bas.

Solu exemplũ ad probandũ quod Christus venit.

4. RESPONSIO Græci in Catena Sancti Thomæ citati, qui ait, *Gratia crescebat Christus, ea scilicet, qua cum gaudio promouemur credentes in fine obtinere, quæ ab ipso promissa sunt, & hoc dicitur apud Deum, ex eo quod assumpta carne paternum opus peregit; apud homines vero per conuersationem eorum à cultu idolorum ad summæ Trinitatis notitiam.* Quasi dicat, per sapientiam non significatur ipse habitus sapientiæ residens in intellectu, sed ipsum operum, & verborum exercitium, quæ à Christi sapientia proueniebant, in quibus crescebat in dies. 1575. Græc. in Catena.

Habitus gratiæ in intellectu residet.

Si vero dicas, quod de Christo dicitur: *Creuisse in gratia sicut in ætate, sed in ætate non solum ostendebat augmentum, sed illud verè comparabat, ergo & in gratia?* Respondeo cum Sancto Thoma 3. part. quæst. 7. art. 12. *Christum Dominum non solum crescere ostendendo gratiam suam, & sapientiam, sed etiam progredi in effectibus excellentiora ipsius gratiæ opera exterius faciendo.* 1576. *Authoris sententia.* S. Thom. 3. part. q. 7. art. 12.

Gratia quomodo dicitur crescere.

TRACTATVS XLII.

AD MORES,

In Caput II. Lucæ,

De Puero IESV inuento, & responsis eius.

DIFFICVLTAS VII. ad mores.

Quare Virgo Maria inuento puero filio suo non vocauit illum Deum?

1577. QVÆRETVR, quare Virgo Maria non dixit, *Fili Dei quid fecisti nobis?*

Lyran. cit. in lit. 1. RESPONSIO est nostri Lyrani; *Quia amor excellens imperium ignorat* Quasi dicat, quia amor amore soluitur, vt Hispani communiter loquuntur, *Amor con amor sepaga.* Vnde Beata Virgo amorem Verbi æterni circa homines considerans, solo intensissimo amore soluere potuit dicendo, fili viscerum meorum quid fecisti, &c.

Hispana locutio.

1578. Interrogat Oleaster, quare præcipiebat Deus in lege Numer. 29. num. 2. *Vt animalia innumera sacrificarent ei, homines in odorem quietis meæ*, Vt Pagninus legit. Et respondet, *quia tanta erat dignatio Dei circa homines, vt se fumo adipum odorari, & quiescere videbatur, ne in homines propter peccata sæuire cogeretur.* Sed ego Oleastrum interrogo, quare tam facilè nunc erat Deo irato occurrere, vt sat esset adipem incendere, vt Deum quantumcumque iratum placaret; modo autem nisi in corde dolor verus peccatorum existat, & amor intensus diuinus adsit, non remittuntur peccata? Sed facilis est responsio, *Quia quo plus beneficia crescunt plus rationes satisfactionis; & gratitudinis augentur. Et quia in lege gratiæ sic Deus dilexit homines, vt filium suum vnigenitum daret.* Vnde de peccatrice Magdalena dixit Chrysologus, *totum debitum charitate compensat, quoniam dilexit multum.* Quasi antea quiescebat furor diuinus adipum odoribus, sed iam solo amoris incendióque cordis frangitur, mitigatur, & quiescit.

Oleaster in c.29. n. 2. Numer. Translat. Pagnin.

Auctoris dubitatio. Beneficiis multiplicatis crescit gratitudo.

Ioann. 3. n.16. Chrysolog. ser. de Peccatrice.

1579. 2. RESPONSIO est Græci citati in littera: *Quantum cum lamentis inquisitionem dolosam Beata Maria passa est, expressit, dicens, Fili.* Quasi dicat, vno verbo expressit affectum doloris, & amorem, quo cor eius frangebatur, mixtumque dolore, & lachrymis gaudium, non plus loqui potuit, sed dixit fili.

Græc. cit.

1580. Interrogat Oleaster, quare Numer. 29. n. 23. *In solemnitatibus magnis præcipiebat Deus, quod offerretur Hircus caprarum vnus pro peccato. Nonne Domine nosti inter gaudia tristem fore peccatorum memoriam.* Respondet: *Nullum gaudium, nulla solemnitas est ô homo in qua non gratus sit Deo dolor peccatorum.* Quasi dicat, non putes te Deo ingratam facere rem si inter epulas lachrymas fundas; si antequam comedas, suspires. Si lugeas in præcipuis Domini festiuitatibus: vbique decent, vbique nitent, vbique acceptæ sunt Deo lachrymæ. Fleuit peccatrix illa, & inter epulas, lachrymas fudit. Sed nunquid hac de causa eiecta, aut repulsa est? Absit. Sed recepta est, sed maximè commendata, quòd pro pedum lotione lachrymas in copia fuderit. Ideò Beata Virgo Maria inuento Puero filio amantissimo, vt ei placeret, lachrymas cum gaudio fudit dicens; fili quid fecisti nobis sic?

Oleaster. in Numer. 29. n. 23.

Lachrymæ inter epulas Deo gratæ. Iob. 3. n. 24.

Luc. 7. n. 37.

1581. 3. RESPONSIO Sancti Bonauenturæ in littera citati, qui ait: *Fiducialiter Beata Virgo tanquam vera Mater interrogat: quia sciebat quod filius honorare debebat matrem suam.* Quasi dicat, non poterat displicere Deo, quod Mater quæreret filium, & quod filius honoraret Matrem; quia legis terminos hucusque pertingunt, cum non impediant parentes vota, & perfecta desideria, quæ filij, & filiæ habent.

S. Bonau. citat.

Religiosis Parentes desideriis faueant filiorum.

1582. Interrogat Oleaster, quare dicitur Numer. 30. num. 6. *Si irritando, vel contradicendo* (vt Hieronymus legit,) *irritauerit Pater vota, portabit iniquitatem?* Sic legit Pagninus? Et respondet: *Amittit homo ex sua negligentia ius suum in multis rebus, simili modo dat pœnas, qui sibi vsurpat, quæ sunt alterius iuris, præsertim Dei.* Quasi dicat, aduertant Parentes, & coniugati viri, ne falcem mittant in alienam messem neque vota, & iuramenta dissoluant, quæ non sunt in sua potestate, sed ius suum Domino immolatum relinquant. Vnde Beata Virgo, cum sciret legem præcipere Matrem honorare, fiducialiter accessit ad filium suum, & amorosè dixit, quid fecisti nobis sic?

Oleaster in Numer. 30. n. 6. Translat. Hieron. Translat. Pagnin.

Parentes à Deo puniuntur, cum filiis religionem intrare nolunt.

1583. 4. RESPONSIO Caietani in littera citati, qui ait: *Querulam nescientiæ propriæ vocem depromit.* Quasi dicat, formidolosè Virgo Maria, quod nesciret, vbi esset filius suus in vocem commiserationis erumpit dicens, fili quid fecisti nobis sic?

Caietan. cit. in litt.

1584. Interrogat Oleaster, quare Deuter. 20. n. 8. *Præcipiebat*

Oleaster. in Deut. 20. n. 8.

Præcipiebat Deus formidolosos à bello eiici? Et respondet, *quia nocent valdè gerendis bellis viri formidolosi, quibus non sat est timere; sed alios fortes reddere formidolosos.* Vnde Numer. 32. num. 9. dicitur: *Quid remouetis cor filiorum Israel.* Quasi dicat, timorati, & qui nuntiant in Republica, vel Regia Curia casus lamentabiles contra Monarchiam remouent corda multorum, & formidolosos faciunt adhuc fortes, & hi puniendi sunt tanquam insidiatores inimicorum. Vnde Iudæi tanquam polytici mali voluerunt occidere Sanctum Hieremiam, quod ciuitatem tradendam Chaldæis vaticinaretur, & formidinem incurreret militibus tuentibus Vrbem. Non sic Beata Virgo vocem formidolosam depromit in damnum alicuius, sed cum miseratione quærit à filio suo, quare eam desolatam reliquisset, dicens, Fili quid fecisti nobis sic; nam dolentes quærebamus te?

Numer. 32. n. 9.

Insidiatores Reipublicæ sunt qui mala nuntiant.

Ieremiã propter metum quem militibus incutiebat occidere Iudæi volebant.

DIFFICVLTAS VIII. ad mores.

Quare Virgo Maria dixit Pater tuus, & ego dolentes quærebamus te?

QVæretur, quomodo & quarè Virgo Maria vocat Iosephum sponsum suum Patrem Iesu Christi?

1585. 1. RESPONSIO Origenis in littera citati: *Vocat sponsum Patrem Iesu Christi propter suspicionem Iudæorum æstimantium vulgo fore conceptum.* Quasi dicat, naturaliter sunt omnes homines proni ad suspicandum: *Nam Iudas nurum suam Thamar, quæ honestate adhuc viduitatem colebat, suspicatus est esse meretricem* Genes. 38. num. 13. *Assuerus familiarem suum Amanum in preces coram Regina procumbentem suspicatus est ad Reginæ thorum maculandum procubuisse,* Esther. 7. num. 8. *Ioseph fratres suos in Ægypto duriter tractauit,* Genes. 42. n. 20. quia vt Theodoretus ait, *Suspicatus est, quod contra Beniamin malum moliretur, sicut & secum fecerunt, & Tobias suspicatus est, quod necessitate compulsi, hædus furtiuus esset; & ideò ait, cauete, ne fortè furtiuus sit.* Tob. 2. num. 21. *Et Dauid dicebat, Amputa opprobrium meum, quod suspicatus sum; quia iudicia tua iocunda.* Quasi dicat, placent Deo iudicia simplicia, & sine fraudulenta suspicione. Vnde Chrysostomus homil. de Susana ait: *Maleuolæ sunt suspiciones calumniantium.* Et addit, *qui beneuolè suspicatur vinci cupit. Tunc enim bene lætatur, quando falsum inuentum, quod malè suspicabatur.* Ideò Beata Maria desiderans, quòd Iudæi non haberent malam suspicionem de Iosepho & de illa vocat illum Patrem, cum reuera filius Mariæ, æterni Patris esset filius.

Origen. cit. in litt.

Suspiciones de proximis malæ ferè naturales sunt.

Genes. 38. n. 13.

Esther. 7. n. 8.

Genes. 42. n. 20.

Tob. 2. n. 21.

Ps. 118. n. 39.

Chrysost. homil. de Susanna.

Omnis occasio malignis tollenda.

1586. 2. RESPONSIO Glossæ in littera citati, quæ ait; *Ne quod Herodes patrasse quæsierat in infantia; amici eius in adolescentia perfecissent, & Puerum occidissent.* Quasi dicat, valde dolendi sunt, & timendi homines, qui vindictam, & iram in corde occultatam seruant, & inuenta occasione mucronem vsque ad viscera transfigunt.

Glossa ord. in litt. cit.

1587. Interrogat Oleaster, quod est illud magnum peccatum de quo Numer. 32. dicitur: *Scitote, quoniam peccatum vestrum inueniet vos?* Et respondet, *peccatum vindictæ retenta erat, & sciant huiuscemodi impij, quod peccati pœna eos è vestigio sequitur, & licet quandoque non statim inueniat eos, tandem tenebit*, vt 3. Reg. 2. n. 5. *Patet in Ioab, de quo vindictam Rex Sanctus Dauid iussus est in die suæ mortis sumere*; quia vir sanguinum Ioab erat, & vindictam, & inuidiam Amasæ multo tempore in corde reseruauerat, & hos peccatores timebant Virgo Maria, & Ioseph; & ideò dolentes insinuat Euangelista, quod quærebant puerum Iesum?

Ol. ait in Numer. 32. n. 24.

Inuidia, & vindicta reseruata graue peccatum.

3. Reg. 2. n. 5.

1588. 3. RESPONSIO Origenis in littera citati, *Cur dolentes eum quærebant, an ex eo quod puer perierat, vel errauerit? Absit. Id est, fortiter retinebant in corde quem anxie desiderabant, quia multum diligebant.*

Origen. in litt. cit.

1589. Interrogat D. Chrysostomus hom. de B. Iob. *Si propter fortitudinem laborum quos patiebatur, potuit verè vocari Martyr?* Et respondet, *quis est Martyr, cui non possit hic æquari? imò martyres innumeros hic vnus æquat.* Quasi dicat, tolerantia laborum immensam fortitudinem præstat, & fortitudo in fide martyres facit, quia quem non videt diligit, cum fides ex non visis sit; patientia autem impossibiles facit (teste D. Zenone.) Vnde Tertullian. lib. de patientia, cap. 11. *O seruum illum beatum cuius emendationi Dominus instat, cui dignatur irasci, quem admonendi dissimulatione non decipit.* Quasi dicat, fauores ineffabiles Dei sunt iustis patientibus, cum permittit eos pati, & consolatione carere, vt Dominum suum cum feruore quærant, quem vident iratum, & citò inueniunt placatum, vt Beatæ Mariæ contigit, quæ dolens quærebat filium suum, sed non dubitabat, quod credebat, sed anxie quærebat, quia multum diligebat.

Chrysost. hom. in Iob.

Fortitudo in aduersis demonstratur.

Tertul. lib. de Pat. c. 11.

Fortitudo Mariæ charitate solatur.

1590. 4. RESPONSIO Augustini in littera citati, qui ait: *Erat enim Virgo Maria humillima; nec meritò, neque in ordine nominis præferebat, dicendo, ego & pater tuus, sed pater tuus, & ego.* Quasi dicat; discant omnes fideles Christiani, & maximè Religiosi, cessare à Lucifera ambitione, & inuidia propter solam Præfecturam, & meliorem locum habere, & primos, & Prælatos esse.

Augustinus in litt. cit.

Religiosi ambiunt orbem, vt dicas ego, & fratres.

1591. Interrogat Oleaster, quare loquuta est Maria, & Aaron contra Moysem Numer. cap. 12. num. 1. Et respondet; *Quia fera pessima ambitio est, & ardet inuidia, & oblita omnium beneficiorum, non solum detractionem, sed sæpius in apertam iniuriam prorumpit; nec fratribus, aut sororibus parcit: quemadmodum legimus de fratribus Ioseph, qui propter inuidiam mercatoribus vendiderunt. Et Aaron non aduertit se fratris gratia ad tantam dignitatem euectum; neque Maria, quæ propter illum consequuta est spiritum prophetiæ.* Quasi dicat, periculosa res est Præfectura, quæ non solum extraneos, sed etiam fratres in se prouocare videtur; quia nouimus, quod fratres obliti fraternitatis, amicitia in fratrem aliqua dignitate fulgentem cum

Oleaster in c. 12 Num. n. 1.

Gen. 37. n. 28.

Præfecturæ periculosissimæ sunt.

cum hostibus coniunguntur; quia ambitio inuidiosos non admittit consortes, sed semper incipit dicens: *Ego & fratres, aut Pater*; non vero humillima Virgo Maria sic, sed è contra incipit, dicens: *Pater tuus, & ego, &c.*

Humilitas Virginis singularis.

DIFFICVLTAS IX. ad mores.

Quare respondit Christus, quid est, quod me quærebatis, &c.

QVæretur, quare Christus respondet, quid est, quod me quærebatis?

1592. Græc. cit. in litt. 1. RESPONSIO Græci in littera citati: *Increpat quodammodo dictum eius de eo, quod putabatur pater eius Ioseph.* Quasi dicat, per ænigma, &c. occultè increpauit vocem, quam Mater eius erumpit dicens: *Ecce pater tuus*; quia non fuit detractio, sed veritatis admonitio, & ne scandalizarentur Iudæi, tacitè, & mysteriosè dixit, quid est, quod me quærebatis, nesciebatis, quod in his, quæ Patris mei sunt oportet me esse.

1593. Oleaster in Numer. 14. n. 1. Translat. Pagnin. Interrogat Oleaster, *Quare tam grauiter offensus est Deus ex clamoribus, quos dederunt filius Israel cum exauditis difficultatibus terræ promissionis*, Numer. 14. num. 1. *dederunt vocem suam, & fleuerunt?* Et respondet, *Quia non curant detractores, neque aduertunt, quæ mala detractionem sequantur, quæ si aduertissent, non tam facilè detraherent; ex detractione enim exploratorum, qua terræ detraxerunt fletus iste diffidentia, & murmura sequuta sunt.* Quasi dicat, ex publicis murmurationibus resultant multorum scandala, & subsequuntur aliorum passiones, & sic honorem proximorum detrahunt, ex quo ad restitutionem omnes obligati remanent; quia propter detractiones neque accrescit murmuratus, neque aduertit detractor quanta mala resultent; ideo tam ineffabilis error, qualis est vocare Patrem filij Dei Iosephum sub metaphora, & ænigmaticè Christus reprehendit dicens: *Nesciebatis quod in his, quæ Patris mei sunt, &c.*

Detractores innumera mala compatiunt.

1594. Carthus. in litt. cit. 2. RESPONSIO Carthusiani in littera citati, qui ait, *Insinuat qualiter quærendus sit, & inueniendus in templo, scilicet, vbi orando cum Patre æterno, negotiatur.*

1595. Oleaster in Numer. 14. n. 20. Interrogat Oleaster, *Quare Moyses totum Dei furorem, & vindictam contra populum, tam facilè superauit, & flagella Dei in misericordiam conuertit, dicens, peperci secundum Verbum tuum*, Numer. 14. num. 20. Et respondet, *Quia Moyses in tabernaculo prolixe orabat dicendo, parce Domine, parce populo huic, quemadmodum loquutus es*, ibi num. 19. Quasi dicat: *Orauit Moyses, & nititur Deum propriis verbis obligare. Si te ô bone Deus iactas, quod sis tardus ad iram, & multus in misericordia. Cur his non vteris parcendo populo huic. Si medicum te dicis, sana; si misericordem miserere.* Quibus nos docet Deum ex suis promissionibus vrgere, & si in templo permittit exaudire preces nostras vrgeamus illum orando prolixe in templo, & dicendo: *Tu Domine promisisti inueniri in templo, & omnes ibi negotiari Exaudi ergo nos, & orantes in templo, mereamur inuenire, & videre te.*

Ibi n. 19. Oratio in templo Deũ obligat.

Propriis verbis Deũ orare debemus.

3. RESPONSIO est Sancti Bonauenturæ in littera citati: *Vt doceat nos, quòd malimus magis corripi, quam laudari.* Quasi dicat, quos Deus diligit, semper corrigit, vt emendentur, & orent, & ipse parcat illis. 1596. Bonauent. in litt. cit.

Interrogat Oleaster, *Quare cum populus ingratus lapidare voluit exploratores missos à Deo*, dixit Dominus ad Moysem, *Vsquequo irritabunt me populus iste.* Sic legit Pagnin. Numer. 14. num. 11. Et respondens Oleaster: Interrogat iterum, *Cur Domine non sæuis in eos, & percutis, nisi prius apud seruum tuum querelas deponas? Et ad vtrumque respondet ô immensa, & ineffabilis pietas, vt furenti, & excitato, seruus precibus occurreret, apud eum iram postponit.* Quasi dicat, corripere, & emendare, non punire, & consummare populum Deus desiderat; & ideo Moysi querelas, dat vt ipse oret pro eis, & ipse corrigat, & pareat. 1597. Oleaster. Numer. 14. n. 11. Translat. Pagnin

Correctio melior quam laudatio.

4. RESPONSIO sit Cyrilli in littera citati, qui ait: *Hoc dicit, vt ostenderet Christus se mensuram humanam excedere.* Quasi dicat, non curat vindictam opprobriorum puer Iesus neque de sua diuinitate exaltari, & honorem adquirere, sed populum instruere, & veritatem de sua æterna filiatione docere. 1598. Cyrillus in litt. cit.

Interrogat Oleaster, quare cum Deus vindictam de populo ingrato sumere volebat, dicens, *Percutiam eum peste, & te faciam in gentem magnam*, vt eum placaret dixit, Numer. 14. num. 12. *Audient Ægyptij, & quid dicent?* Et respondet; *Quia Vir Sanctus Moyses non curat oblatum honorem, sed periculum, & malum quod Domino eminebat. Sic Puer Iesus non mensuram humanam excedere per diuinitatem, ostendit, vt exaltetur, sed periculum audientium euitare conatur?* Et addit Oleaster: *Nititur Moyses Domino ostendere in se potius sæuiturum, si populum destruat. & sibi maius malum, quam populo facere. Ac si dicat: expendè quæso Domine quid in hac facias, aut potius patiaris punitione. Isti impij, vitam, quæ indigni sunt, amittent; Tu verò honorem immaculatus, & Sanctus. Considera ergo, quid pluris faciendum sit honore ne aut vita istorum, ideo dicitur, audient Ægyptij, & quid dicent?* Ideò Puer Iesus, non vt opprobrium de filio Ioseph vindicet, mensuram exaltat, sed vt populum instruat in veritate fidei. 1599. Oleaster in Numer. 14. n. 12. Translat. Pagnin.

Honor Dei miserando crescit puniendo minuitur.

5. RESPONSIO est Græci in littera citati, qui ait: *Increpat Iesus Mariam quærentem, & volentem, eum inuenire inter cognatos.* Quasi dicat, grande malum est operam litteris date tota vita sanguineis, & cordis sudoribus propter ostentationem honoris, & vanam gloriam consanguineorum: quia Christus in medio Doctorum inuenitur à parentibus, sed non propter illos fecit ostentationem diuinitatis, sed propter gloriam Dei. 1600. Græc. cit. in litt.

Consanguineos Ecclesiastici debent fugere.

Iterum interrogat Oleaster, quare iratus Dominus in populum ingratum dixit Moysi Numer. 14. num. 12. *Faciam in gentem magnam?* Et respondet tentauit Deus Moysem dicens, *Faciam te in gentem magnam; quia non debet Prælatus cupere, vt sibi bene sit, & plebs* 1601. Oleaster in Numer. 14. n. 12.

eius patiatur mala, etiam si Dominus bona offerat. Quasi dicat, pulchrè docet Prælatos, non debere Prælaturam, etiam in meliorem mutare. *Miseranda enim res est in Christianismo non videre Episcopum, aut Prælatum, qui propter consanguineos exaltandos aliam Prælaturam maiorem aut pinguiorem non desideret, & ad eam inhiare videatur. Quæ in re manifestè ostendunt,* (inquit Oleaster,) *se non oues, sed lac, & lanam in Prælatura concupiscere, si enim plebem suam sicut Sanctus Moyses amarent, non solum si Principes, sed etiam si Dominus ipse maiorem, & pinguiorem offerret, dignitatem refutarent, vt nullatenus consanguineos exaltarent. Sed propter pauperes, gloriam Dei solum anxiè quærerent, ne à Iesu reprehenderentur, vt hodie parentes suos fecit, quia quærebant eum inter cognatos, & notos.*

Prælati inhiant propter meliores Prælaturas.
Oleaster. citat.
Pauperibus subuenire gloria est Dei.

DIFFICVLTAS X.
ad mores.
Ad quid Christus descendit cum parentibus, & erat subditus illis?

QVæritur, ad quid Euangelista dixit, quod descendit Christus cum Parentibus, & quod erat subditus illis?

1602. 1. RESPONSIO sit Græci in littera citati, *Vt omne tempus, quod à duodecimo anno vsque ad triginta scieremus quod Christus semper fuit cum Iosepho, & Maria Matre sua, & subditus illis, adiuuanda nempe illos in laboribus manuum suarum, vt possint vitam pauperem gerere,* teste Bonauentura. Quasi dicat, confundantur curiosi idiotæ quærentes cum hæreticis Valentinis, & Hebion, puerum Iesum per istos annos intermedios in desertum expectantes diuinitatem quam in figura columbæ dedit illi Deus in Iordane, & confundantur igitur vana loquentes circa hoc, quia tanquam ingrati obliti beneficiorum quæ Christus præstat, illis subditus parentibus, vt obedientiam, & humilitatem doceat in varia deliria proruperunt.

Græc. cit. in litt.
Bonauent. sup. cit.
Error Valent. & Hebion.
Curiosi nimis sapiunt hæresim.

1603. Interrogat Oleaster, *Quare populus Israel beneficiis repletus in deserto cœpit dicere, vtinam mortui essemus in terra Ægypti,* Numer. 14. num. 3. Et respondet, *Quia extremæ ingratitudinis est beneficium maleficium reputare; minus enim malum isti reputabant in Ægypto mori, quam in solitudine cum Domino morari.* Quasi dicat, ingratorum morem esse inconuenientia potius quàm vtilitates in beneficio explorare, quemadmodum gratus vtilitates, vt munus adornet; dicit enim Euangelista, quod descendit Iesus cum parentibus, & quod erat subditus illis, vt gratus animus ornet cor suum virtutibus obedientiæ, & humilitatis, & ingratus quærit, quomodo Christus tot annis incognitus fuit inter homines. & quod fugit in desertum, vel in cœlum, & alia similia deliria, vt non gratificet Deum, & laboret humiliatus vsque ad prædefinitum tempus à Patre.

Oleaster in Numer. 14. n. 3.
Humilitas delectat.

1604. 2. RESPONSIO Basilij in littera citati, qui ait; *Ab ipsa primaua ætate parentibus obediens laborem corporis patienter, & humiliter sustinuit.* Quasi dicat, non mireris, si tanta patientia Christus repletus sit, neque ad mortem Crucis, & post mortem, & in æternum patienter agat, & ferat hominum miserias, & peccata; quia à prima ætate nutritus est in nimia patientia & tolerantia. *Et si dicas postquam semel, atque iterum illatam iniuriam patienter tolerabimus, solent homines dicere, non plus sufferam, neque parcam plus, neque patientiam iam amplius habebo:* Quomodo ergo Christus peccatoribus parcit, & sustinet tantum; quia ab infantia patienter sustinuit? Respondet Oleaster, interrogando, *Quare Moyses; vt ad veniam populo ingrato Deum obligaret,* dixit illi Numer. 14. num. 17. *Magnificetur Domine fortitudo tua, quemadmodum portasti ab Ægypto vsque huc.* Non dixit Moyses, *Vindica Domine iniuriam, quoniam iam diu tulisti eos, impudentes sunt, & venia indigni.* Non sic ait, *sed potius feras, quoniam tamdiu tulisti; parce quoniam sæpius pepercisti.* Quasi dicat; solet enim habitus, seu consuetudo vt Philosophi dicunt inclinare homines ad actus similes, sic Deus noster, quoniam ab initio patientiam habet, & condonat hominibus peccata, inclinatio seu consuetudo quasi vrget eum, vt de nouo id faciat; ideo ab infantia, & pueritia in laboribus fuit, vt in cruce positus quasi pro mercede tantorum laborum, & talis patientiæ ab æterno Patre non vindictam, sed condonationem inimicorum peteret, dicens, *Ignosce illis,* Lucæ 23. n. 34. *Quia consuetudo, & habitus sufferendi non laborem, sed delectationem causare certum est,* iuxta Zenonis dictum; *patientia impossibiles facit, &c.*

Basil. cit. in lit.
Patientia per actus habitū facit.
Oleaster. in c. 14. Numer. n. 17.
Patientia cū ingratis tolerātia admirabilis.
Habitus seu consuetudo altera natura.
Philosophorū axioma.
Luc. 23. n. 34.
Patiētia impossibiles facit.
S. Zen. cit.

1605. 3. RESPONSIO sit Sancti Antonij de Padua in littera citati, qui ait, *Superbia, quæ super altitudinem cœli moliris ascendere, descende; quia Iesus descendit cum Parentibus, & erat subditus illis.* Quasi dicat labora ô homo, vt cogitationes prauæ ambitionis quasi ollas superbas maris frangas; quia inquietum, & infernale bellum intra te patieris, si non humiliaueris te, & semper super capita omnium ascendere præsumis, & de nullo benè cogitabis, neque præsumes nisi de te ipso, ita vt neque Deus ipse tibi placebit.

S. Antonin. de Padua cit. in litt.
Superbus inquietus semper.

1606. Interrogat Oleaster, *Quare ingrati Israelitæ ambitiosè agitati dixerunt ponamus caput, & reuertamur in Ægyptum* Numer. 14. n. 4. Et respondet, *Quia consuetum malum est subditos superbos velle nouum Prælatum habere, volentes dominum super se non habere, & illis nullus placet, neque Deus, si illi præsumentes de se non eligantur in Prælaturam.* Quasi dicat; Considera qualiter superbus in malum proficiat, vt tandem Deo subiicere nequeat, & malit super se impium habere hominem, (id est, seipsum) quam Deum, vt patet 1. Reg. c. 12. n. 5. *Cum Iudæi, Regem quæsierunt, & Deum abiecerunt.* & in Euang. Matth. 27. num. 22. *Cæsarem & Barrabam potius quam Christum habere petierunt.* Quibus superbis benè Sanctus Antonius dicit, quod descendat à præsumptione sua; quia Christus descendit, & erat subditus.

Oleaster. in Numer. 14. n. 4.
Superbus se solum Prælatum quærit.
1. Reg 12. n. 4.

DIFFICVLTAS

DIFFICVLTAS XI. ad mores.

Quomodo Virgo Maria omnia mysteria quæ videbat tacens conseruabat in corde suo conferens?

QVæretur, quomodo Virgo Maria conseruabat omnia hæc in corde suo?

1607. Beda in litt. cit. 1. RESPONSIO est Bedæ in littera citati, qui ait: *Quia Virgo Maria omnia quæ videbat, & audiebat diligentius seruanda in corde seruabat*, (*vt doceret nos, quod remedium vllum contra peccatum maius non est, quam recogitare in corde mala, quæ in corde patrata sunt dolere de eis.*

1608. Oleaster. Numer. 21. n. 8. Interrogat Oleaster, quare Numer. 21. n. 8. *Præcepit Deus vt serpens, qui antea mordens occidebat conspectu suo viuificaret?* Et respondet, *vt doceret nos, quod post perpetratam culpam ad eam detestandam multum valet intus recogitare eius grauitatem.* Quasi dicat: *Quantumcumque enim à serpentibus peccatorum sis morsus si postmodum ea quadam animi pœnitudine consideres facillime sanaberis, quia scriptum est*, Isai 38. num. 15. *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Vnde Diuus Cæsarius Arelatensis cap. 4. n. 3. ait: *Medela nobis contra morsum serpentis viso serpente confertur, quando peccatum ipsius peccati cognitione curat, & crimen criminis confessione aboletur.* Vnde excellens Virgo dicens peccatores, medicinam peccatorum ruminabat, & cogitabat mysteria, vt & illi peccata patrata dolerent, si cogitarent, & ruminarent.

Recognitio Peccatorum in amaritudine medicina salutifera. Cæsar. Arelatens. c. 4. n. 3.

1609. Græc. in litt. cit. 2. RESPONSIO est Græci citati in littera, qui ait, *Considera Matris prudentiam, quæ nihil ex dictis aut factis filio petebat, sed sicut in vtero gestans omnia considerabat.* Quasi dicat: assueta enim erat Virgo sacratissima alta fidei mysteria conseruare, & sic dum proficiebat puer ætate, crescebat eius conseruatio, silentium, & contemplatio mysteriorum fidei. E contra verò peccator, si in peccatis assuescit, ita crescere videtur quod neque vna saltem cogitatio est, quæ turpis, & vana non sit.

Maria assueta seruare, & tacere diuina mysteria.

1610. Oleaster. Numer. 21. n. 5. Translat. Pagnin. Interrogat Oleaster, *Quare ingrati Israëlitæ, dum à Deo ducerentur per desertum, dixerunt Moysi*, Numer. 21. num. 5. *Vt quid nos ascendere fecisti ex Ægypto, vt moreremur in deserto?* Et respondet, *Quia extremum malum est malis assuescere: nam qui in seruitute nati, & nutriti sunt pro libertate seruitutem amplectuntur: & qui in tenebris pro luce eas facilè computant.* Quasi dicat, teste Bernardo, ab Oleastro citato: *Quemadmodum puero in carcere nato, qui quoniam lucem ignorat, in tenebris sedet, & in tenebris ludit, & in tenebris gaudet, sed mater, quæ lucem & libertatem aliquando nouit, plorat, dolet, & tristatur; sic & nobis, quoniam nihil aut parum de spiritualibus, & æternis cognouimus, hæc transitoria, & sensibilia pro veris bonis amplectimur, & exilium nostrum patriam arbitramur*; Quemadmodum Iudæi qui in captiuitate Ægyptia nutriti pro nihilo reputabant suam libertatem. At Beatissima Virgo, quæ nutrita erat secreta, & mysteria, fidei audire, & videre, & tacere, quotidie crescebat, & tacebat conferens in corde suo ineffabilia Sacramenta.

Bernard. cit. ibi ab Oleastro. *Puer nutritus in carcere in tenebris ludit.*

1611. Carthus. in litt. cit. 3. RESPONSIO Dionysij Carthusiani in littera citati qui ait, *Verba & facta, quæ contra filium suum dicebant tanquam fidelissima discipula filij sui retinebat.* Quasi diceret, murmurabant multi Doctorum, quod filius fabri tam alta responsa, & scientiam altissimam doceret. Sed quod ipsi in abscondito murmurabant, Beata Virgo in corde suo præmeditabatur conferens quod sapientia diuina quomodo talia doceret.

Beata Virgo sciebat mysteria fidei.

1612. Oleaster in Numer. 21. n. 6. Translat. Pagnin. Interrogat Oleaster, Numer. 21. num. 6. *Quare murmurantibus, super manna leuissimo cibo de cœlo misso, misit Dominus in populu ignitos serpentes?* Et respondet *optimè pœna perpetratæ culpæ correspondet: mordet detractor veluti serpens in abscondito eum cui detrahit, & quasi ignis deuorat famam eius; ideò Dominus in eum immittit ignitos serpentes, qui & carnem mordeant, & præcordia incendant*; Ideò obseruabat mysteria Beata Virgo in corde suo, vt magis inuidi vrerentur, & murmure torquerentur.

Serpentibus detractores similes.

DIFFICVLTAS XII. ad mores.

Quomodo intelligatur, quod Iesus proficiebat ætate, & sapientia?

QVæretur, quomodo Euangelista asseuerauerit quod Iesus crescebat scientia, & gratia?

1613. Cyrillus in litt. cit. 1. RESPONSIO Cyrilli in littera citati, *Non dixit quod crescebat Verbum, sed Iesus, ne simplex Verbum proficere intelligeret, sed Verbum caro factum.* Quasi dicat, quod intus in Christo vniebatur cum humanitate non crescebat; quia eius diuinitas immensa erat; quod autem foras aspiciebatur crescebat quantum ad gratias, quas impartiebatur, & scientias quas omnes docebat.

Christus quando crescebat.

1614. Oleaster in Numer. 21. n. 6. Translat. Pagnin. Interrogat Oleaster, quare præcepit Deus Moysi Numer. 21. num. 6. *Fac tibi serpentem ignitum, & pone super perticam, omnis qui morsus fuerit, videbit eum, & viuet.* Sic legit Pagninus. Et respondet, *Quia quod in serpente externum erat æs erat, sed quod intus ignis erat comburens. Sic & in Christo extra corpus erat, quod crescebat similitudinem serpentis habens, quoniam in similitudinem carnis peccati venit; intus vero erat ignis deitatis omnia peccata nostra consumens & deuorans.* Quasi dicat, serpens qui occiderat non sanabat, sed eius similitudo; quoniam non peccatrix caro, sed eius similitudo nos à peccatis absoluit. Quemadmodum serpens, qui momorderat non suspendebatur, sed eius imago. Ita neque Diabolus suspēditur pro peccatis nostris sed Christus, cuius caro peccatricis carnis gerebat similitudinem secundum quam crescebat, & scientiam augebat non secundum diuinitatem.

Ad Rom. 8. n. 3. *Caro Christi similis serpenti in deserto fixæ.*

1615. *Theod. cit. in lit.* 2. RESPONSIO Theodoreti in littera citati: *Sicut fatemur quod caro Verbi erat, quæ patiebatur, quamuis Verbum impossibile sit pati. Ita dicimus quod caro Verbi, & scientia crescebat.* Quasi dicat, Verbum diuinum obtutibus nostris repræsentatur, quasi crescens, & docens, & gratiam suam augendo vt per omnia opera humanitatis Christi, quasi Deo vero, & Redemptori nostro gratias incessanter demus, & non fugiamus beneficia à Deo collata gratificare, & benedicere lætanter.

Quare Christus dicitur crescere.

1616. *Oleaster in Numer. 21. n. 17. Translat. Pagnin.* Interrogat Oleaster, *Quare accepto beneficio, & indulgentia peccati ingratitudinis populus:* dicitur Numer. 21. num. 17. *Tunc cecinit Israel carmen hoc?* Et respondet, *Vt sciamus, quod quotiescumque memoria nostræ occurrerint beneficia Dei nobis exhibita, toties in eius laudem cum lætitia prorumpamus.* Quasi dicat; hinc apparet malitia nostra, si enim ab aliquo læsi sumus, quotiescumque ille nobis occurrerit, in mala prorumpimus verba, & vindicare, si possumus, volumus illatum malum: sed si benefactor obuius sit, non solum laudibus tempetamus, sed nos abscondimus, ne illum videamus, aut honoremus. Ideo Verbum æternum in actionibus humanitatis suæ dicitur crescere, aut augeri, vt nobis diuinum suum esse ante oculos proponatur, & gratias pro tantis beneficiis, quæ quotidiè crescunt incessanter Deo demus.

Ingratus fugit videre à quo bessa recepit.

Quo quis est vilior festinus crescere conatur.

1617. *Naz. in litt. cit.* 3. RESPONSIO Nazianzeni citati in littera: *Dicitur Christus crescere, ex eo quod paulatim manifestabatur.* Quasi dicat: Discant aulici, & priuati Regum, qui non paulatim crescere prætendunt, sed subito super capita Principum ascendere conantur, qui ex prosapia ignota, & vilibus principiis progrediuntur, & timeant festinanter crescere; quia ferè omnes priuati Regum, celeriter pereunt; & nullus est qui recogitet, & consideret, & in alieno capite emendetur.

1618. *Oleaster in Numer. 21. n. 2.* Interrogat Oleaster, quare dicitur Numer. 21. num. 2. *Vidit Balach omnia quæ fecerat Israel Amorrhæo, & timuit valde?* Et respondet: *O Bone Deus, quis daret, vt impij Aulici mala, quæ Dominus aliis superbis priuatis infligit, attentè considerarent, & in capite alieno disciplinam acciperent, ac vera remedia sibi acquirerent, quomodo paulatim crescerent, ne subito perirent.* Quasi dicat, audite aulici superbi, qui subitas ascensiones apud Reges conamini. *Audite quid dicat Ierem. 3. & vidit (ait Dominus,) quod secundum omnes causas, quibus fornicata est, & rebellis Israel dimisit eam, & dedit libellum repudij, & non timuit præuaricatrix Iudæa soror eius, sed abiit, & fornicata est, etiam ipsa,* Sic Pagninus. Quasi dicat, in capite alieno noluit Iudæa discere, & disciplinam capere, sed consuluit mala sua, & emendari noluit; quia superstitiones, & execrationes Dæmonum consuluit, vt progrederetur in viis pessimis, ita vt cresceret festinanter, & noluit paulatim considerare, & crescere lentè, vt Christus docet, qui apud Deum, & homines crescebat paulatim. *Ier. ep. 13. n. 8.*

Aulici ad priuatos infelices non attendunt.

4. RESPONSIO Græci citati in littera, *Gratia Christus crescebat, ea scilicet, qua cum gaudio promouemur, credentes in finem obtinere ea, quæ ab ipso promittuntur.* Quasi dicat, crescere dicitur gratia Dei, cum effectus gratiæ diuinæ in nostra voluntate quotidie augentur, & tunc augentur, cum totaliter in eius voluntate confirmamur, non quando, quod postulamus, & desideramus euenit, quia multoties, quod postulamus cōcedit, vt puniat nos, & pereamus. 1619. *Græc. cit. in litt.*

Gratia Dei quomodo crescit in hominibus.

Concessa Deo irato flagella sunt.

Interrogat Oleaster, *Quare postquam impius Balaam pecuniam acceperat, vt malediceret populo Dei. Quare cum oraret, & interrogaret à Deo, si cum inimicis Dei iuisset?* Responsum datum est illi Numer. 22. num. 20. *Surge, & vade cum illis.* Et respondet; *vt doceremur, nec Deum solicitare in his quæ semel negauerit nobis; quoniam, vt Augustinus dicit, aliquando negat propitius, quod concedit iratus.* Quasi dicat, cor suum Deo aduersum habet, non debet fidere his, quæ sibi concesserit Deus, sed magis illa timere; quia crescere in propria voluntate acquisitis, decrescere in diuinis est; *Adhuc escæ eorum erant in ore eorum, & ira Dei descendit super eos*, Psal. 73. num. 30. Et addit Oleaster: *Nouerat enim Dominus Balaam impij fragilitatem, & inconstantiam, & ideò prohibebat illi iter; ipse vero suæ inconstantiæ ignarus ire cupiebat, & propter importunitatem, orationis iratus concessit illi Deus, quod illi non conueniebat:* vt discant qui orationibus, & plegariis consequuntur dignitates huius sæculi non fidere in gratia à Deo irato concessa; quia crescere in huiuscemodi gratiis decrementum est; viri autem perfecti diuinæ voluntati adæquati dicuntur crescere; gratia, & scientia per Iesum tam apud Deum quam apud homines. 1620. *Oleaster in Numer. 22. n. 20. Translat. Paguin.* *Augustin. in Oleast. citat.* *Ps. 73. n. 30.*

Orationes in propriis negotiis voluntati diuinæ resignatæ sint.

TRACTATVS

TRACTATVS XLIII.

AD LITTERAM In Caput III. Matth.

De Christo à Ioanne Baptizato.

TEXTVS.

13. TVNC venit Iesus à Galilæa in Iordanem ad Ioannem vt baptizaretur ab eo. 14. Ioannes autem prohibebat eum dicens : ego à te debeo baptizari , & tu venis ad me 15. Respondens autem Iesus dixit ei , sine modo ; sic enim decet nos implere omnem iustitiam : tunc dimisit eum.

EXPLICATIO Litteræ.

1621. HIc ponitur testimonium Ioannis de Christo in ipsius præsentia , quoniam laudauit eum coram turba , sicut pater Ioann. Ioan.c.1. cap. 1. *Iste est , de quo vobis dicebam , &c.* Dicitur autem tunc venit Iesus , quia Ioannes baptizabat populum , & prædicabat : nam inter Luc. c. 3. cæteros de populo venit , vt patet Lucæ 3. Factum est cum baptizaretur omnis populus , Iesus quoque baptizatus est,& erat tunc Iesus annorum 29. completorum ; incipiens 30. vt patet Lucæ 3. *Ætas Iesu cũ incepit prædicare 30. ann.*

1622. A Galilæa ; quia ante hoc Iesus in Galilæa semper habitauerat,vbi semper mansit subditus parentibus in ciuitate Nazareth , vbi nutritus Luc.4. fuit, vt patet Lucæ 4. Et in ista vrbe mansit vsquequo venit ad Baptismum Ioannis. Dicitur autem , quod venit Iesus ad Ioannem vt bapti- Abulens. in c.3.Matth. zaretur : nam teste Abulense in Matth. cap. 3. *Ad hoc fuerat à Deo introductus Baptismus Ioannis , vt toti populo ostenderetur , & prædicaretur à Ioanne persona Christi.*

1623. Ioannes autem prohibebat eum dicens , *Ego* Matth. 3. n.33. *à te debeo baptizari* : Difficilis apparet quæstio, quomodo dicuntur ista verba à Ioanne absque clara cognitione Christi,scilicet,quod cognouit Ioannes , quod erat filius Dei , & si cognouit, quomodo dicitur postea n.33. *Et ego nesciebam eum. Sed qui misit me baptizare, ille mihi dixit, super quem videris Spiritum descendentem , & manentem super eum,ille est,qui baptizat in Spiritu Sancto,Neque placet responsio quod de facie Christi Ioannes inscius erat , non de diuinitatis vnione,quàm in vtero matris suæ cognoscens adorauit , exultans ; quia si faciem non cognoscebat propter temporis absentiam,& asperam pænitentiam Ioannis,quomodo dixit: Ego à te debeo baptizari. Neque satisfacit , quod inscius fuit Ioannes de excellentia Baptismi in Spiritu sancto,& igne;* Lyra. sua in Glossa sequutus Aug. *quia si personam diuinam cognouit Ioannes,hoc & plus debebat credere de illo.* Neque quod Abulensis insinuat, Abul.q.76.in Matth.c.3. *Quod per duplicem reuelationem cognitus fuit Christus à Ioanne. Vna, quia tanquam Vir sanctissimus veniebat audire eum prædicare , & propter talem sanctitatem venerabatur eum , & inspiratus fuit , quod erat Vir sanctissimus;Baptismus autem peccatoribus dabatur.* Secunda reuelatio fuit post Baptismum Iesu , cum columba descendit super caput eius , *Et vox Patris intonuit.* Sed totum hoc non satisfacit ; quia Matth. 3. vers. 29. dicitur ; Matth. 3. vers.29. *Altera autem die vidit Ioannes Iesum venientem ad se. Et ait : Ecce agnus Dei , ecce qui tollit peccata mundi ; Hic est , de quo dixi post me venit , qui ante me factus est* : Ergo ante Baptismum verè cognouit Ioannes Iesum,& personam,& faciem & excellentiam diuinitatis,siquidem erat agnus cognitus , qui peccata veniebat tollere totius orbis.

Sed dicendum est , quod Ioannes non intendit hic petere Baptismum à Christo, cum dicit, ego à te debeo baptizari. Sed date causam recusationis suæ scilicet , quare recusabat Iesum baptizare , & hoc comparando personas suas adinuicem , scilicet , tu petis à me baptizari , & non est iustum;quia iustius est,quod ego baptizer à te.Quasi dicat,neque dignus sum te baptizare , sed à te baptizari , & hoc abstrahendo à cognitione diuinitatis, sed tantummodo stando in cognitione veritatis, & sanctitatis. 1624. *Auctoris mens. Abstractio cognitionis personæ Christi fuit confessio humilitatis.*

Sine modo adimplere omnem iustitiam , id est , iustitia perfecta est Deo obedire , & cum Christus, quod Pater æternus ei disposuerat, adimplebat,ex sua parte iustitiam Dei , & Ioannes obediendo legi ex sua parte adimplebat legem , & tunc omnis iustitia adimpletur cum Deo,& legi Dei obeditur.Deus autem mandauit 1625.

Christo homini quod baptizaretur, & Ioanni quod omnes baptizaret, & sic omnis iustitia Abul.q.70. In c.3. Matt. in obedientia adimplebatur, teste Abulense. *Et addit signum aliud, ad Iesum cognoscendum, super quem videris spiritum descendentem, hic est, qui baptizat in Spiritu Sancto.*

1626. Tunc dimisit eum, id est, cum Christus Ioann.c.1. dixisset ista videns Ioannes quod rectè dixerat, *Ratio saptos conuincit.* non recusauit eum baptizare, sed dimisit eum, scilicet, intrare in aquam, & baptizauit eum.

TRANSLATIONES quæ cum vulgata coincidunt.

Vulgata editio.	1.	Tunc accedit Iesus à Galilæa.
Translatio Pagnini.	2.	Tunc accedit Iesus à Galilæa baptizari.
Caietanus in Euang.	3.	Cum Ioannes prædicabat pœnitentiam venit Iesus à Galilæa.
Translatio Vatabli.	4.	Tunc aduenit Iesus à Galilæa.
Abulens. in prologo super c.3. Matth.	5.	Tunc quando Ioannes baptizabat populum, & prædicabat à Galilæa vbi superambulabat venit in Iordanem.
Tertullianus lib.6.de Baptismo	6.	Tunc Christus in aqua tingitur à Ioanne.
Interlinealis.	7.	Tunc venit Iesus qui diu latuerat vt manifestaretur.
Lyranus sua in Glossa.	8.	Tunc venit Iesus, vt populus testimonium Ioannis de Christo, & etiam Dei Patris audiret.

DIFFICVLTAS I.

Ad quid voluerit Christus baptizari, & an fuerit conueniens?

QVæretur ad quid Christus voluit baptizari, & an conueniens fuit?

1627. 1. Responsio ad secundum quæsitum Abul.q.71. in Matt.c.3. est Abulensis quæst.71, in Matth. qui ait, *Conueniens fuit Christum baptizari à Ioanne; quia si non fuisset conueniens, non fuisset baptizatus ab eo; quia Christus nihil inconuenienter fecit.* Quasi dicat, non solum fuit conueniens, sed necessarium, cum Christus dixerit. Sic decet

1628. nos implere omnem iustitiam.

Chrysost. super Luc. 2. Responsio Chrysostomi super Matth. *Conueniens fuit tunc quando Ioannes prædicabat pœnitentiam baptizari, vt confirmaret prædicationem ipsius, & vt testimonium acciperet à Ioanne.* *Lu fer solem* Quasi dicat, sicut cum præcesserit Lucifer, lux solis non expectat occasum *præcedit aquas Baptismi Christus sanctificauit.* Luciferi, sed eo præcedente egreditur, & suo lumine obscurat illius candorem. Sic & Christus non expectauit, vt cursum suum Ioannes impleret, sed adhuc eo docente apparuit.

3. Responsio Sancti Ambrosij super Luc. 1629. S.Ambros. super Luc. *Ad mundandum aquas, scilicet, baptizatus est Dominus non mundari volens, sed mundare aquas, vt abluta carne Christi, quæ peccatum non cognouit, Baptismus vim haberet.* Quasi dicat, vt relinqueret aquas sanctificatas postmodum baptizandis. Vnde Augustin. serm. de Aug.ser.de Epiph. Epiphania ait, *Saluator ideò baptizari voluit, non vt sibi munditiam adquireret, sed vt nobis fluenta mundaret.*

4. Responsio Chrysostomi super 1630. Matth. Chrysost. super Matt. *Ad Baptismum venit Iesus, vt qui humanam susceperat naturam, totum humana naturæ inueniatur implesse ministerium.* *Totus Adam mersus fuit in aquis.* Quasi diceret, quamuis Christus non esset peccator; suscepit tamen naturam peccatricem. Propterea & si pro se Baptismate non egebat; tamen malis in aliis carnalis natura opus habebat. Vnde Naz.apud Abul. q.71. dicit Gregorius Nazianzenus citatus in Abulens. quæst. 71. *Baptizatus est Christus, & totum veteranum Adam mergit in aquam.*

5. Responsio Augustini serm. de Epi- 1631. Augustin. ser.de Epip. phania, *Ideò baptizari voluit, vt faceret, quod faciendum, omnibus imperabat.* Quasi dicat, vt doctrinam suam non tam verbis insinuaret, *Vera iustitia est prius facere quod docetur.* quàm actibus exerceret. Vnde ipse Christus Ioanni dixit, *Decet nos nos implere omnem iustitiam.* Vnde dicit Ambrosius super Lucam, Ambros.in Luc. *Hæc est iustitia, vt quod alteri facere velis prior ipse incipias, & tuo alios horteris exemplo.*

DIFFICVLTAS II.

Quare Christus voluit baptizari baptismate Ioannis Baptistæ?

QVæretur, quare non Baptismo instituto à Christo, sed à Ioanne Iesus voluit baptizari.

1. Responsio est Abulensis quæst.72. 1632. Abul.q.72. in Matt.3. in Matth. 3. qui ait, *Christum decuit baptizari baptismo Ioannis propter conditionem Baptismi Ioannis, qui non baptizabat in Spiritu, sed in aqua sola; Christus autem non indigebat baptismate spirituali; quia ab instanti suæ conceptionis fuit plenus Spiritu Sancto: nam Pater dedit ei spiritum, non ad mensuram*, vt patet Ioann. 3. Ioann. 3. *Si autem baptizaretur baptismo spirituali, id est, noui testamenti, esset in eo superfluus, cum nullam gratiam ei conferret Sacramentum, imo omnia Sacramenta gratiam per eum accipiunt.* *Christus quare non baptizatus est in Spiritu.*

2. Responsio Augustini in Catena 1633. Sancti Thomæ: August.in Catena. S.Thom. *Hinc ergo dignatus est à Ioanne baptizari, vt cognoscerent serui quanta alacritate debeant currere ad Baptisma Domini,*

quando

Minister Sacramentorũ etiam pauperrimus æstimandus.

quando ipse non designatus est accipere Baptisma serui. Quasi dicat, nemo debet ministrum Baptismi etiam humillimum contemnere; quia Christus immensum erat melior Ioanne, & voluit ab eo baptizari.

1634. *S. Isidor. Pelusiota epist. 69. Ioannis præconium magnum, quia Virgini assimilatur.*

3. RESPONSIO D. Isidori Pelusiotæ epist. 69. qui ait, *Vitæ sanctitas hoc præstitit Ioanni, vt incarnatum Deum baptizaret, vt qui dignam tanto Sacramento puritatem adeptus est.* Quasi dicat, voluit à Ioanne Christus suo Baptismo tingi, vt præmium suæ puritatis, & vitæ pœnitentialis in hac vita eo modo acciperet, qualis sola Virgo Maria suscepit, quia sacratissimam carnem Christi lauaret, tangeret, & palparet purissimis suis manibus, & Ioannes virginalibus manibus lauaret. Vnde Euseb. lib. homil. 1. de Ioann. Baptista. *Ioannes ait, humanorum fugit mensuram meritorum.*

1635. Abul. q. 71. citata.

4. RESPONSIO Abulensis q. 71. citata, qui ait, *Decuit quod Christus baptismo Ioannis baptizaretur, vt per hoc Baptismum Ioannis approbaret; nam cum ipse esset tam reuerendus, vt postea apparuerit omnibus Iudæis ex operibus eius accipiendum Baptismum Ioannis, approbabat illum valde, & magnam ei auctoritatem conferebat.* Quasi diceret, quod etiam in fauorem Christi fuit hoc conueniens; quia Ioannes Missus fuerat, *vt testimonium perhiberet de Christo*, Ioan. 1. Oportebat ergo, vt Ioannes esset magnæ auctoritatis propter approbationem Christi: si autem Christus renuisset baptizari Baptismo Ioannis, videretur contemnere illum, & sic ostenderet quod opera Ioannis non omnia à Deo erant, & non crederent testimonio; quod de Christo dabat. Ergo etiam Christo conueniens fuit, vt baptismate Ioannis baptizaretur.

Propter honorem suum: Christus à Ioanne debuit baptizari. Ioan. 1.

1636. Beda in Abul. citat. *Prædicator operator sit.*

5. RESPONSIO est Bedæ in Abulensi citato, qui ait, *Conueniens fuit, vt Ioannis baptismate Christus baptizaretur;* quia vt patet Luc. 7. *Christus increpabat eos, qui nolebant baptizari à Ioanne. Ergo quod ipse approbabat, & laudabat verbis, opere exercere debebat sicut de facto fecit.*

DIFFICVLTAS III.

Quare Ioannes dixit Christo, Ego à te debeo baptizari & tu venis ad me?

1637. QVæritur, quare Ioannes prohibebat Christum baptizare, quando ab eo volebat baptizari?

Lyran. sua in Glossa. Ioan c. 1.

1. RESPONSIO est nostri Nicolai de Lyra, qui ait, *Renuit Ioannes baptizare Iesum, quia cognoscebat esse Messiam, & Deum. Et hoc dupliciter. Primo, per reuelationem diuinam, quando venit ad Baptismum, & tunc dixit ei, ego à te debeo baptizari. Secundò, cognouit eum, quando Spiritus Sanctus descendit super eum in signo visibili. Et quando dicitur, & ego nesciebam eum dicit; quod refertur ad tempus præcedens Baptismum in quo Ioannes non cognouit Iesum quantum ad personam determinatam.* Et si quæras, quare de secunda reuelatione solum fit mentio Ioan. cap. 1. & non de prima. Respondeo, propter multitudinem mysteriorum quæ in secunda aperta sunt; quia prima reuelatio, quod Christus esset Messias erat communis Apostolis, & multis cum quibus mirabilia operatus est: at vero videre columbam super caput Iesu soli Ioanni concessum est.

Dupliciter cognouit Iesum Ioannes. Ioan. c. 1.

1638. Abul. q. 76. in cap. 3. Matth. *Vera humilitas in cognitione sui vili consistit.*

2. RESPONSIO Abulensis q. 76. in cap. 3. Matth. qui ait, *Quod Ioannes dixit, hoc ex humilitate, quia licet quantum ad exteriora Ioannes appareret valde sanctior quam Iesus; tamen quia erat Ioannes verè humilis, non considerabat de propria excellentia, sed magis de defectibus suis. De Iesu vero, quamuis inscius erat an esset Messias; tamen tantam sanctitatem in eo attendebat, quod humiliter dixit, ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?*

1639. Chrysost. citat. in Abul. q. 78. in Matth. *Apocripha opinio.*

3. RESPONSIO, cui fauet Chrysostomus citatus, apud Abulens. q. 78. in Matth. 3. *Quamuis fateantur, quod in apocriphis libris scriptum sit, quod Ioannes dixit hæc verba, ego à te debeo baptizari prius, & asserunt aliqui Auctores, quos citat Abulensis, ibi; Quod Christus postea baptizauit Ioannem, & huic motiuo potest concordare verbum Christi, qui dixit, sine modo, id est, permitte me nunc fieri prius, quod ego petiui, deinde fiat quod tu petisti.* Sed concludit Abulensis; *an vero Christus Ioannem baptizauerit nihil differt, cum nec illi Baptismus esset necessarius, neque de hoc Sacra Scriptura apertè loquatur, neque verum censeo.*

1640. Hilar. in cat. S. Thom. *Diuinitatem agnouit Ioannes.*

4. RESPONSIO Hilarij in catena S. Thomæ. *A Ioanne baptizari prohibetur vt Deus, & ita in se fieri oportere vt homo edocet.* Quasi dicat, cognita diuinitate Iesu abstrahit consensum, & necessitatem baptizandi Ioannes, sed vt Christus homo erat, edocet conuenienter fieri.

1641. Chrysost. in Matth.

5. RESPONSIO Chrysostomi in Matth. qui ait, *Vt tu me baptizes, est idonea ratio, vt iustus efficiar; & dignus cœlo, vt autem ego te baptizem, quæ est ratio?* Quasi dicat, omne bonum descendit de cœlo in terram, non de terra ascendit in cœlum.

1642. Theophil. in caten. *Princeps vrbanitatis Ioannes.* Luc. 1.

6. RESPONSIO est Theophylacti, *Non ausus fuit dicere Ioannes tu baptizaberis à me. Sed tu venis ad me? tam pius & curialis erat.* Quasi dicat, quis sum ego, vt dignus efficiar tanti beneficij veniendi, scilicet, ad me. Quid autem te baptizem, neque in mente, neque in ore potest capere, quia excedit humanam agitationem videre manum peccatorum super caput Reges Angelorum positum. Et talis vrbanitas à matre generosa & nobilissima Elisabeth didicerat Ioannes; quia ipsa videns Mariam venientem ad se cum festinatione, vt eum visitasset, dixit: *Vnde mihi, vt veniat Mater Domini mei ad me.* Lucæ cap. 1.

DIFFICVLTAS IV.

Quomodo intelligatur, sine modo nos implere omnem Iustitiam?

QVæritur, quomodo audiendo Ioannes hæc verba, *sine modo* cedit maiori, & baptizauit Christum. 1643.

1. RESPONSIO est Abulensis q. 79. in cap. 3. Matth. qui ait, *Cum absolutè Christus dixit, sine modo. Sic decet nos implere omnem iustitiam* Abul. q. 79. in cap. 3. Matth.

iustitiam intellexit voluntatem determinatam Christi esse baptizari à Ioanne, & quia istud erat decens propter tantas causas, & nulla maior quam voluntas Christi; ideo non renuit. Quasi dicat; sicut Petrus attonitus videns ad pedes suos Christum dixit, *Non lauabis mihi pedes in æternum*, Ioan 18.n.8 Postea vero recognita Christi
Ioan.18. n.8. voluntate ait, *Non tantum pedes, sed manus, & caput*. Ita Ioannes resolutione retenta, & audita voce, *Sine modo adimplere omnem iustitiam obediuit Christo.*

1644. Hieronym. in caten. 2. Responsio Hieronymi, qui ait, loquens in persona Christi: *Sine modo, vt qui formam serui assumpsit, expleat & humilitatem eius.* Quasi dicat, humilitas est Regina virtutum, teste Ruperto, & illa implet actus humanitatis perfectæ, quæ ab humilitate incepit, & sic principia, & fines habebunt præmia æqualia; quia propter humilitatem exaltatus fuit Christus, & donauit illi Deus nomen, quod est super omne nomen.

Humilitas Regina virtutum. Rupert. sup. cit. 2. ad Philip. 2.n.9.

1645. Hilar. in cat.S.Th. 3. Responsio Hilarij in catena Sancti Thomæ, *Pulchrè dixit, modo, vt ostenderet Christum in aliquo à Ioanne, Ioannem à Christo in spiritu baptizandum*, vel vt idem Hilarius, *Sine modo, id est, habeo alium Baptismum, quo & baptizandus sum: tu me baptizas in aqua, vt ego te baptizem per me in sanguine tuo, vel aliter erat, & per eum omnis implenda iustitia, per quem solum lex poterat impleri.*

1646. Remig.in caten. 4. Responsio est Sancti Remigij in catena S.Thomæ, *Docet nos implere omnem iustitiam, id est, ostendere exemplum omnis implendæ iustitiæ in Baptismo, sine quo non aperitur aditus Regni cælestis. Vel aliter, discant superbi exemplum humilitatis, dum viderint me baptizari à te Ioanne seruo meo.* Quasi dicat, illa est vera humilitas, quam comes obedientia sequitur. Vnde subditur, tunc dimisit eum, id est, *ad vltimum assensum adduxit, vt baptizaret eum.*

Baptismus ianua regni cælestis. *Obedientia comes humilitatis.*

1647. S.Bonau.in Luc. 3. 5. Responsio nostri S. Bonauenturæ in Luc.3. qui ait, *Quod triplex humilitatis gradus sit. Primus, dum se subdit maiori. Secundus æquali. Tertius minori, & hunc adimpleuit Christus, dum Ioanni subiicitur.*

Triplex humilitatis gradus.

DIFFICVLTAS V.

Quem modum seruauerit Ioannes in baptizando Christum?

1648. QVæritur, cum Christus fuerit baptizatus à Ioanne, quis modus fuerit seruatus in hoc Baptismo?

1. Responsio est aliquorum Auctorum, quos refert Abulensis q.75.in cap.3.Matth. *Qui putant quod Christus fuerit baptizatus à Ioanne in illa forma, in qua cæteri baptizabantur in nomine venturi Messiæ. Sed hæc opinio tolerari non potest, nisi dicatur quod Ioannes tunc non cognoscebat Christum esse Messiam quia si baptizaret eum in nomine venturi Messiæ præstaret causam magni erroris; quia putarent omnes, quod non erat Christus Messias, qui expectabatur.*

Auctores in Abul.q.75. *Opinio vera circa formam Ioannis Baptismatis.*

2. Responsio est aliquorum, quos citat Abulensis q.75.in Matth.3. qui dicebant, *Quod forma qua Ioannes baptizauit Christum, fuit, ego te baptizo in nomine tui ipsius, sed hoc non placet, quia Christus non sperabat in se ipso, nec à se accipiebat virtutem quia nemo à se accipit, sed à maiori, & etiam non baptizaret eum in nomine Patris, &c. quia ista forma Baptismi nondum fuerat data, sed postea à Christo instituta est, etiam quia ista forma pertinet ad Baptismum spiritualem, in quo peccata remittuntur. Christo autem non conueniebat talis Baptismus, quia fuit impeccabilis ex natura sua propter vnionem hypostaticam, & plenus gratia ab instanti sua conceptionis, & propter alias multorum rationes, quas Theologi assignant.* 1649.

Idem q.cit. *Auctores apocryphi.* *Christus natura impeccabilis.* *Axioma Theolog.*

3. Responsio est tenenda, quod Ioannes baptizauit Christum sine aliqua forma verborum, sed solum immergit eum in aquis, nulla verba proferendo. Et ratio est, quia cæteros baptizabat Ioannes in nomine venturi Messiæ, vt in eum crederent, & per eum sperarent se saluandos, vt Actor.19. dicitur. Et vt signaret Ioannes, quod per istum Baptismum disponebat illos ad Christum venturum, Christus autem erat ipse Messias; ideo non erat opus, imo, nec conueniens, quod aliquid istorum sibi diceretur, sed sine verbis baptizaretur. 1650.

Auctoris mens. Actor.c.19. *Sine forma verborum baptizatus est Christus.*

Et si dicas, *Quod populi scandalizarentur, quod Ioannes alteraret modum baptizandi; quia cæteros expressis verbis baptizabat?* Respondeo cum Abulensi q.75. in Matth. cap.3. *Quod non est scandalum cum operatur id quod debitum est: imo hoc intentum Ioannis fuit, vt tota gens & vniuersi populi cognoscerent personam Christi; quia ipse erat, quem omnes Prophetæ, expectabant, & quem ipse prædicabat venturum esse, & de hoc omnes gaudebant cum audiebant, quod quem expectabant Messiam iam in ianuis erat.* 1651.

Obiectio contra dicta. Abul.q.75. Responsio in cap.3. Matth. *Gaudium de ventura Messia.*

* * *

TRACTATVS

TRACTATVS XLIV.

AD MORES,

In Cap. III. Matth.

De Christo à Joanne Baptizato.

DIFFICVLTAS VI. ad mores.

Quare Christus baptizari voluit, & an fuerit conueniens?

1652. QVÆRITVR, quare baptizari voluit Christus, & ad quid?

Abulens. in littera citat. 1. RESPONSIO fuit Abulensis in littera citati, qui ait, *Baptizari voluit, quia sic conueniebat; quia Christus nihil inconuenienter voluit, neque fecit.* Quasi dicat, quia Ioannes inter natos mulierum maior erat, conueniens fuit, vt Christum baptizaret; quia talis Sacerdos, & minister ad Baptismum Christi, neque fuit, neque erat in mundo. *Ioannis Baptista insignis Sacerdos.*

1653. Oleaster in litter. citat. Leuit. 21. n. 6. Transl. Pag. Interrogat Oleaster, quare dicitur Leuit. 21. n. 6. *Loquens de Sacerdotibus, Sanctificabis eum, quia panem Dei tui offert, Sanctus erit tibi, quia Sanctus ego sum?* Et respondet, *quia arbitratur populus non sua interesse qualiter viuat eius Sacerdos, siue bene, siue male non curat. Considera quæso Deum non tam hilari vultu munera tua suscepturum, si minister tuus immundus sit.* Quasi dicat, dum is qui displicet ad intercedendum mittitur animus ad deteriora prouocatur. Hoc ergo tibi valet iniquus minister, quod raro, aut nunquam eo intermedio Deo tuo reconciliaberis propter eum; sed propter dispositionem tuam. Ideo Christus à Ioanne voluit baptizari, quia erat superior vita, & sanctitate omnibus Sacerdotibus legis, & filius Zachariæ Sacerdotis Dei, & de vice eius ipse Sacerdos sanctus & perfectus, vt initiaretur Baptismus à perfectissimo Sacerdote, vt Pater æternus facilius placaretur. Ideo dicitur, quod Christus nihil inconuenienter fecit, cum baptizaretur à Ioanne. *Sacerdos impius orando Deum ad iram prouocat si ficto corde orat.* Lucæ 1.

1654. Chrysost. in littera. 2. RESPONSIO Chrysostomi in littera citati, *Conueniens fuit quod Christus baptizaretur, cum Ioannes pœnitentiam prædicabat, vt confirmaret prædicationem illius.* Quasi dicat, indignus est, vt verbum Dei prædicet, qui pœnitentiam non exercet. Vnde Isidor. Pelusiota lib. 3. epist. 39. explicans Ps. 49. n. 16. *Peccatori autem dixit Deus, quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum, per os tuum*, addit: *Impurum, ac sceleratum hominem nego, non modo de fidei doctrina, sed etiam de vlla re alia os aperire debere, quoad per synceram pœnitentiam animi maculas absterserit.* Quasi dicat, caueant prædicatores impœnitentes & vitiosi prædicare; quia doctrinæ Dei causam vilipendij præstant: *Quia solent* (inquit idem Sanctus) *ab eorum qui loquuntur existimatione de his, quæ dicuntur sententiam ferre.* Et concludit Doctor iste; *apud Lacedæmonios, qui sermones actionum vmbras esse non immeritò definierunt, & qui turpiter vixisset, ne probam quidem sententiam pronuntiare licebat.* Ideo Christus, quando Ioannes pœnitentiam prædicabat, & faciebat incepit suam prædicationem. S. Isidor. Pelusiota l. 3. epist. 39. Ps. 49. n. 16. *Prædicator impœnitens fugiendus.* Idem Sanct.

3. RESPONSIO est Sancti Ambrosij, qui in littera citatus, ait, *Non mundari Christus voluit, sed aquas mundare.* Quasi dicat, qui turbidas, & contaminatas aquas peccatorum lauare conatur debet esse Sanctus, & purus quia scriptum est, *Sancti eritis, quoniam ego Sanctus sum*, Leuit. 21. n. 8. 1655. S. Ambros. in litt. cit. Leuit. 21. n. 8.

Interrogat Oleaster, quare Leuit. 13. n. 11. *Præcipiebatur quod si fuerit in cute carnis tumor, vel scabies adduceretur ad Aaron?* Et respondet, *quia voluit Dominus veteris legis Sacerdotes lepræ medicos agere, vt in eis adumbraret nouæ legis ministros deterioris lepræ (scilicet peccatorum) iudices constituendos.* Quasi dicat, si Sacerdotes veteris legis debebant esse omnibus mundiores, quia scabiem, vel lepram curabant. Quanta sanctitate, vel puritate debent esse repleti Sacerdotes nouæ legis, qui manibus suis verbis, & lingua efficiunt, & tangunt corpus Christi. O infelix recordatio, & memoria tristis cum ea, quæ nunc in Sacramentis administrandis aguntur, nam quomodo aquas populorum sanctificabunt, & ad Deum conuertent peccatores; qui voluptatibus & vitiis omnibus inuoluti sunt. 1656. Oleaster in Leuit. 13. n. 11. *Sacerdotes puriores auro Sacramenta debent administrare.*

4. RESPONSIO Augustini in littera citati: *Fecit Christus quod faciendum omnibus imperauit.* Quasi dicat, Concionator ridiculus populum ignorantem ridere facit. Vnde Hieronymus epist. 2. ad Nepotianum ait, *Docente te in Ecclesia non clamor populi, sed gemitus suscitetur lachrymæ auditorum laudes tuæ sint.* Et addit: *verba soluere, & celeritate dicendi apud imperitum vulgus admirationem sui facere indoctorum hominum est.* Quasi dicat, nihil tam facilè, quam vilem plebeculam, & indoctam concionem; 1657. S. August. in litter. cit. Hieronym. epist. 2. ad Nepotian. *Concionator ridiculus ridere facit auditorium.*

linguæ

linguæ volubilitate decipere, quæ quidquid non intelligit plus miratur.

1658. Vnde Augustinus lib.4. de doctrina Christiana c.21. *Quid enim prodest clauis aurea, si aperire quod volumus non potest, aut quid obest lignea, si hoc potest. Sic in veris verum debemus amare, non verba.* Vnde Ecclesiast. cap.9. n.17. *Verba sapientium audiuntur in silentio.* Vnde Hieronymus, ibi: *Quemcumque videris in Ecclesia declamatorem, & cum quodam lenocinio de venustate verborum excitare plausus, ac risus excutere; scito signum esse insipientiæ, tam eius qui loquitur, quam eorum, qui audiunt, verba quippe sapientium in quiete, & moderato audiuntur silentio.* Ideo Christus cum prædicare incepit, lauari & baptizari voluit à Ioanne pœnitentiam agente, & ipsam prædicante.

Aug. lib.4. de doctrina Christiana c.21. Ecclesiast. c.9.n.17. Hieron. ibi.

Lingua velox clauis aurea sed inutilis.

DIFFICVLTAS VII. ad mores.

Quare Christus voluit baptizari Baptismate Ioannis?

1659. Qværetur, quare Christus Baptismate Ioannis voluit baptizari?

1. Responsio Abulensis q. citata in littera, *Propter conditionem Baptismatis Ioannis, qui non in spiritu, sed in aqua solum baptizabat.* Quasi dicat, erant Ioannes & Christus consanguinei, maximè proximi, quia Virgo Maria, & Præcursor erant filij duarum sororum, & ita conditiones Baptismatis vterque acceperunt, quia facillimè consanguinei, & sine igne sanguis feruet, & proclamat, vt Hispanica vtar loquutione *La sangre sin fuego hierbe.*

Abul. in litt. citat.

Hispanica loquutio.

1660. Interrogat Oleaster, quare dicitur Numer.25. n.2. *Comedit populus, & adorauit Deos earum?* Et respondet, *quia non diu esse possunt diuersæ religionis, & cultus vir, & vxor.* Et addit: *colere enim solent homines eos, qui sibi necessaria administrant; ideo Ioannes, & Christus tam consanguinei Baptismo vsi sunt vterque quia Christus voluit colere Ioannem, quia ipse venerat vt pararet Domino plebem perfectam.* Quasi dicat, vbi ostenditur omnipotentia Dei, & Principum est prouidere, & honorare quos ministrant, & seruiunt singulariter. Vnde dicitur Oseæ 2. n.5. *Vadam post amatores meos dantes panem meum, & aquas meas, lanam meam, & linum meum, oleum meum, & potum meum, id est, illi Regi seruiant, qui mihi necessaria præstauerit.* Et apud Isaiam cap.3. n.6. dicitur: *Apprehendet vir fratrem suum familiæ patris sui dicens, vestimentum tibi est, Princeps esto nobis, & dicet, non ero Dominus, quia in domo mea non est panis, neque vestimentum,* Sic Pagnin. Quasi dicat, quomodo potest quis Rex esse, qui non habet necessaria suis militibus, & subditis dare; imo tollit & Ps.21. n.3 *Manducauerunt, & adorauerunt omnes pingues terræ in conspectu eius omnes cadent, id est, Principes, Duces, & Comites, si fame pereunt Regem quomodo adorabunt? vnde populus Israel famelicus cum sibi à Moabitis cibaria oblata essent comederunt, & adorauerunt Deos earum.*

Oleaster Num.25. n.2. Oseæ 2.n.5. *Mulieres tribuentes munera seruiunt & amant.* Isai.3.n.6. Transl. Pag. Ps.21.n.3. *Rex ditare debet milites.*

Vnde Bernardus super Ps. qui habitat, *Duæ sunt viæ, quibus facilè homines perdunt, scilicet, via concupiscentiæ, & via propria indigentiæ, seu necessitatis; quare sapiens consuluit non ire post concupiscentias, & Psalmista instantissimè petit à suis necessitatibus liberari. Vnde quia qui necessaria tribuit nobis, adoratur vt Rex, vt consanguineus, & vt Deus; qui vero omnia substrahit minimè cognoscitur.* Ideo Christus Baptismum Ioannis voluit suscipere, quia Ioannes ministrabat, & parabat Christo omnia necessaria, & ipse Christus Ioanni, vt verus Princeps honorem, & quidquid indigebat, tribuit, hoc est Baptismo suo honorem dedit. 1661.

Bern. in Ps. qui habitat. *Miseri & duriores ferreo odio habentur.*

2. Responsio est Augustini citati in littera, *Vt cognoscant homines quanta alacritate debent ad Baptismum recurrere; siquidem ipse Dominus ad serui baptismata peruenit.* Quasi dicat, quia Ioannes alacriter in prodigiosis pœnitentiis Deo seruiebat; ideo alacriter Christus ad eum cucurrit, vt baptizaretur, non vanitatibus, aut honoribus conformans se Ioannes cum Christo, neque Christus cum Ioanne sed pœnitentiis, & lauacro. 1662.

Aug. citat. in littera. *Vanitates Christus aufugit.*

Interrogat Oleaster, *Quare Propheta Balaam qui tam fortiter, & viriliter dixerat; si dederit mihi Balach plenam domum suam argento, & auro non maledicam &c. Quare ista constantia tam cito cucurrit, & lapsa est in peccatum, quod abhorrebat?* Et respondet, *quia Rex vocauit illum, dicens; veni consulam tibi,* Numer. 24. n.13. *quia rarus est Sanctus apparens, & reformatus Religiosus, qui à se omnino preces Regias reiiciat; licet enim in multis constantiam seruet, vix tamen in omnibus, etiam si sit in iure prudens, sit & Theologus, si Monachus sit, vix aliquis est, qui se abscondat à calore eius, qui tandem leges diuinas, & humanas non conformet cum beneplacito Regis.* 1663.

Oleast. cit. in lib. Num. n.13. *Reformati quo plus videntur fugere mundum plus palatia Regum diligunt.*

Voluit Sanctus Dauid domum nomine Domini ædificare. Ad quam rem Prophetam Domini consuluit, qui statim inconsulto Domino sese Regis animo conformauit, & ait 2. Reg.7. num. 5. *Omne quod oculis tuis bonum est, fac. Quid dicis Nathan; nonne nosti quam iniquæ sunt aliquando beneplacita Regum? Cur illi consulu facere omne quod bonum fuerit in oculis eius. Cantabis* (inquit Oleaster) *velis nolis Palinodiam, vt discas de cætero esse cum Regibus cautior, & in verbis districtior.* Respondet, *ideo coactus est Propheta sequenti die verba sua restringere, & fortè cum magno suo auctoritatis dedecore reuocare, in quibus plus quam par erat fuerat liberalior.* Ideo Christus alacriter venit ad Ioannem, quia in prædicatione sua vterque conformati erant Regibus, & Principibus, Scribis, & Pharisæis veritatem prædicando etiam cum periculo vitæ pro Dei honore, & fidem, quam in Baptismo profitebatur. 1664.

2.Reg.7.n.5. Oleast. cit.

3. Responsio est Abulensis citati in littera, *Decuit Christum baptismate Ioannis baptizari; quia cum esset tam reuerendus, vt postea Iudæis apparuit magnam auctoritatem Baptismo præstitit.* Sed interrogo, *in quo Christus, qui quasi vermis, & non homo* (Ps.21. n.7.) *& vbi caput reclinaret, non habebat,* Matth. 8. n.29. *in quo reuerendus apparebat?* Respondeo, quia *statura eius* (teste Salomone) *assimilata est Palmæ,* Cant.7. n.7. *quia qui aliis præesse debet,* 1665.

Abul. cit. in litter. Matth.8. n.29. *Auctoris mens.* Cant.7.

&

Paruuli ridiculosi nō sunt in dignitatibus collocādi.

& officio, dignitatique reuerentiam exhibere, non debet esse vilis, paruulus & ridiculus; quia vt in plurimum inuidiosi, & cauillosi, & meticulosi sunt tales. Et quod magis expedit intus debent esse decori ante Deum, etiam si abiecti, & contemptibiles apud homines appareant, propter vitæ austeritatem; quia isti honorem, & magnificentiam præstant Dignitatibus, & officiis diuinis.

1666. Interrogat Oleaster, *Quare Balaam Propheta, cum immunda tabernacula Israëlitarum videret; quia quadraginta annis in deserto morata veterascerant, quare tunc videns illa, dixit, quam pulchra tabernacula tua Iacob*, Numer. 24. num. 5. Et respondet, *ad significandum quam pretiosa, & pulchra in oculis Domini sit terrena inhabitatio iustorum Religiosorum Apostolicam vitam agentium, licet spurca, & fœda impiis, & his qui sola terrena aspiciunt videantur.* Quasi dicat, quia homo videt ea quæ sunt præ oculis; Dominus autem intuetur cor; sin autem cor & corpus relationem dicant; hic reuerendissimus est, vt Christus Dominus, qui Baptismum honorare dignatus est sua præsentia; quia intus, & foris reuerendissimus erat, licet pauper, & humilis, quia non implicat, sed necesse est.

Oleaster in Num. c. 24. n. 5.

Reuerendissimi sunt qui sanctitatem colunt.

Quare Ioannes Christo dixit, Ego à te debeo baptizari.

DIFFICVLTAS VIII. ad mores.

1667. QVæretur, quare Ioannes renuit Christum baptizare, dicens, Ego à te debeo baptizari.

1. RESPONSIO est Lyrani nostri in littera citati, qui ait, *Hoc dixit, quia Christum esse Messiam per reuelationem cognouit.* Quasi dicat, magna astutia, & prudentia hominibus necessaria est ad cognoscendas reuelationes, quia inter natos mulierum maior vsquequo vidit ferè nudatum in aquis Christum non cognouit, & tunc ei reuelatum est mysterium, & his temporibus passim mulierculæ, & homines cibis repleti fingunt reuelationes, & à prophanis creduntur.

Lyran. citat. in littera.

Reuelationes strictè examinandæ, & paucissimus credenda.

1668. Interrogat Oleaster iterum, *Quare Balaam Propheta dixit Regi Balach, si daret mihi Balach domum plenam argento, & auro, non maledicerem Israel*, Numer. 22. num. 18. Et respondet aliter quam supra, *Quia falsus Propheta speciem gerebat hypocritarum fingentium reuelationes; qui Deo, & mammonæ seruire cupiunt, & in ore Deum, in corde vero pecuniam, & lucrum ferunt.* Quasi dicat, sunt multi spirituales, qui ore pecunias, & commoditates & cibaria fugiunt, sed per modos intrinsecos omnia pretiosa rapiunt, & nulli delectationi, vel cibo suaui parcunt, & timere Deum verbis fingunt; ore vero aurum diligunt. Vnde Theodoretus in Glossa, *Loquens de Balaam ait, Cupiditas apparebat, quæ metu premebatur.* Quasi dicat, reuelationem generauit metus, & hoc extincto, fugit reuelatio, & apparuit cupiditas nummorum. Vnde bene Lyra adnotauit, *Quod tota Præcursoris austeritas necessaria fuit, vt reuelatio Dei super illum caderet & cognosceret Christum ad se venientem, quem refugit baptizare, dicens, Ego à te debeo baptizari.*

Oleast. cit. in littera

Numer. 22. n. 18.

Spirituales Patres cupidi ciborum & pecuniarum fugiendi.

Theodoret. in glossa.

Lyranus sua in glossa.

2. RESPONSIO est Abulensis in littera citati, qui ait, *Quod ex humilitate Ioannes dixit hoc, quia licet exterius magis pœnitens, quam Iesus videbatur; tamen interius se recognoscebat humiliter nihil valere.* Quasi dicat, etiam si Ioannes inscius esset, quod Iesus Messias esset, tamen tantam sanctitatem semper præsumpsit de illo, quod diceret hodie, *Ego à te debeo baptizari*; quia Sancti semper de bonis bona præsumunt, & de malè præsumentibus lamentantur. 1669.

Abul. in litt. citata.

Præsumptio de vmbra rebus bona.

Interrogat Oleaster, *Quare tam acriter asina super quam ambulabat Propheta Balaam ipsum percutientem reprehendit*; dicens Numer. 22. n. 30. *Nonne sum asina tua super quam equitasti?* Et respondet; *quia nullo modo præsumendum est malum de eo, qui nunquam alicui nocuit, neque nocere consueuit.* Sic asina conqueritur de Balaam, quasi imprudenter ageret, cum semper super eam requiesceret, quare percutiebat eam, præsumendo quod nolebat ambulare, si non impediretur ab Angelo. 1670.

Oleaster in Numer. 22. n. 30.

Asina plusquam aliqui rationales discurrit & rationabiliter conqueritur.

Hinc interrogat idem Auctor, *Quare ancillæ Susannæ famosæ fœminæ amarè flebant illam, cum ad supplicium falsò crimine raperetur*, Dan. 13. n. 33. *Nunquid illæ non erant testes suæ innocentiæ, & castitatis?* Maximè. *Sed non deplorabant, nisi quod tale crimen præsumeretur à Susanna, non quod fecisset.* Quasi dicat, quemadmodum de assueto malis facilè mala suspicantur; ita de eo qui semper bona operatus est, bona semper suspicanda sint. Ideo Ioannes Baptista, etiam inscio de Messia Christo præclara de illo semper suspicabatur, & hac præsumptione dixit, *Ego à te debeo baptizari.* 1671.

Idē Oleast.

Dan. 13. n. 33.

3. RESPONSIO Sancti Isidori Pelusiotæ in littera citati, qui ait, *Vita sanctitas hoc præstitit Ioanni vt mereretur Christum baptizare.* Quasi dicat, etsi Pœnitentia Præcursoris Anachoretas excessisset, tamen pœnitentia præmio cedit, quia Christum vidit, palpauit, & baptizauit. 1672.

S. Isidor. Pelusiota in litter. citat.

Interrogat Chrysostomus, quarè dixit Iesus discipulis suis, Ioan. 4. n. 38. *Alij laborauerunt, & vos in labores eorum introistis?* Et respondet; *quia quod Patriarcha laboribus, & lachrymis desiderauerūt, Apostoli consequuti sunt.* Et si quæras; *Quod non est comparatio laborum, & martyriorum Apostolorum cum vita ampla & opulenta Patriarcharum?* Respondeo, *quod labores Patriarcharum duriores, ac difficiliores reddebantur absentia præmiorum: at martyria, & labores Apostolorum, licet duriores essent, sed præsentia Christi leuiores faciebat*; Sic in Ioanne, licet indicibili pœnitentia torquebatur, tamen præmium excedit labores, quia vidit, & baptizauit Iesum. 1673.

Chrysost. in litter. citat. Ioan. 4. n. 38

Auctoris mens.

Apostoli præmium maius Apostolis receperunt.

Vnde Hieronymus, vt Monachos pœnitentes consolaretur, ait, epist. 1 ad Heliodor. *Paupertatem times, sed beatos Christus pauperes appellat. Labore terreris: at nemo athleta sine sudore coronatur. De cibo cogitas, sed fides famem non timet. Super nudam metuis humum, ex sola ieiunis membra collidere; sed Dominus tecum iacet, &c.* Quasi dicat, *quot labores premium non capiunt, si Christum habent secum laborantem.* Vnde Salomon pro præmio omnium afflictionum huius 1674.

Hieronym. epist. 1. ad Heliodor.

vitæ

vitæ solam diuinam sapientiam postulabat, quæ cum illo esset pro præmio suorum laborum; *Mitte illam de cœlis sanctis tuis,& à sede magnitudinis tuæ,vt mecum sit,& mecum laboret, quasi pro præmio sufficeret, vt Deus cum illo assisteret,*
Sap.9.n.10. Sapient. 9. n.10. Quid ergo Ioannes non pro præmio recepit,si Christum baptizauit.

DIFFICVLTAS IX.
ad mores.

Quomodo intelligatur: Sine modo adimplere nos omnem iustitiam?

1675. QVæritur, quare dixit Christus sine modo adimplere omnem iustitiam?

Hilar citat. in glossa. 1. RESPONSIO sit Sancti Hilarij citati in Glossa, *Sine modo,vt à te baptizer in aqua,quæ virtute tactus corporis mei remouebit sanguinem tuum vt ferueat, & ardeat vsque quo effundatur pro me.* Quasi dicat,ex lauacro meo tam feruens exibis tu & ego vt vterque baptismo sanguinis baptizemur pro amore Patris mei, & sanguine meo effuso omnia Sacramenta & legalia veteris legis commouebuntur; quia ex tunc omnia faciam noua,& recedent vetera.

Aqua baptismi Christianos ad martyrium & sanguinem excitat.

1676. Oleaster in litter. citat. Interrogat Oleaster, *Quare permisit Deus, quod in ingressu terræ promissionis pugnaret Cananæus contra Israel, & prædam ex eo prædaret,* Numer.21.n.1. Et respondet, *quia solet Dominus permittere impios prædam à piis excutere, vt hac de causa bona auferat impiorum; sunt enim bona iustorum inter bona impiorum, vt pirolæ, quæ à medicis dantur ad euacuandos humores, quæ vt possint ingredi in stomachum aqua sumuntur, & intus dum ingrediuntur omnes peruoluunt humores. Sic Cananæus felicem se putauit quia prædam excusserit; sed statim coacti sunt pro parua captiuitate omnes in captiuitatem adire,& omnia bona sua pro parua præda permutare.* Ideo volo à te (inquit Christus) baptizari, vt aqua Baptismi omnia legalia, & Sacramenta vetera moueantur, & ipsa aqua *pirolas*, & calicem passionis meæ possint iusti transire. Sed cum ipse sanguis effusus, & ego exaltatus à terra *omnia traham ad me,* Ioan.12.n.32. *& commouebuntur abyssi,& resurgent mortui, & infernus animas iustorum euomet,& pro effusione mei sanguinis, & captione corporis mei in cruce positi omnes Iudæi in captiuitatem perpetuam ibunt, & prædam tartarorum auferam, & gloriabor in sanguine meo cum aqua Baptismi è latere meo mortuo profluente quia alium Baptismum habeo, & baptizabor, & gloriabor in illo, & propter illum coarctor,* Lucæ 12. n.50. Vnde ad mores *valde timendum est te habere aliquod ex operibus iustorum, ne cogaris illas cum magno dolore euomere*; quia scriptum est Iob 20. n.15. *diuitias, quas deuorauit, euomet,* quia intrauit interiores eius, & sicut oleum in ossa eius, & sicut fermenti modicum totam massam corrumpit, ita & substantia iusti, & pauperis omnes opes, & bella Regum infelicissima transuertit.

Num.21.n.1 — Ioan.12. n.32. — *Aqua & sanguis quæ de latere Christi exiuit.* — Lucæ 12. n.50. — Iob 20.n.15 — *Bella sanguine pauperum gesta non habebūt victor.*

1677. Hieron.cit. 2. RESPONSIO Hieronymi in littera citati, qui ait, *Sine modo, vt formam serui assumptam per humilitatem expleam.* Quasi dicat, noli sanctificationem aquarum impedire per meum Baptismum, quia volo Sacramento Baptismi vim dare, & per humilitatem sufferendi, fundare tale Sacramentum, quia virtutum Regina humilitas est, & per illam omnis implebitur iustitia.

Interrogat Oleaster, *Quare postquam Maria & Aaron murmurauerunt contra Moysem dixit textus,& Moyses vir humilis erat valde.* Numer. 12. n. 1. Et respondet; *quia Prælati nunquam magis exaltari merentur, nisi quando humiles sunt, & tunc humiliores apparent, quando murmura, & iniurias in faciem prolatas dissimulare videntur, neque de illis curant (cum possit) ac si in se dicta non fuissent.* Ideo Christus, qui per Baptismum iudicabatur peccator per istam humilitatem adimplere voluit omnem iustitiam. 1678. Oleaster Num.12. n.1.

Dissimulare murmurationes prudentia ingens Prælatorum.

3. RESPONSIO Sancti Remigij in littera citati, *Sine modo ostendere exemplum omnis iustitiæ per Baptismum adimplendum.* Quasi dicat, quemadmodum per Baptismum omnis iustitia adimpletur, sic per bonum exemplum omnis virtus roboratur, & per malum destruitur. 1679. S.Remig. in littera citat.

Interrogat Oleaster, quare Leuitic. 18. n.8. *Dixit Dominus Israëlitis secundum opus terræ Ægypti, in qua habitastis non facietis.* Sic legit Pagninus. Et respondet; *quia elaborandum est, ne mala exempla videantur, quæ facilè ad malum nos adducere possunt.* Quasi dicat: attendant Prælati, qualiter subditos admonere debent, ne ad loca, vbi mala videre possint vadant. Vnde cum Hieremias Iudæos in Babylonicam captiuitatem ituros prospiceret, vbi idolorum colluuiem visuri erant de cauenda idololatria clamabat. 1680. Oleaster in Leuit.18. n.8.

Mala exempla fugienda. — Hierem.16. n.18.

Hinc Abraham vxorem filij sui Isaac ad se adducere conabatur, vt penes se bonos mores addisceret & malos, si fortè haberet, deponeret; quia bonum exemplum maiorum mouet, & roborat virtutes, sicut in Christo patet, qui baptizari voluit, vt per suum exemplum virtutes Ecclesiæ quasi per ianuas ingrederentur. Vnde cum Beatus Rhemigius, *exemplum clausuræ,& norma esset totius Religionis à sancto quodam Monacho attentè auscultaretur,& ab Angelo admonitus,vt reclusorium exiret, & paulisper animum recrearet?* Respondit, *Dominus meus Remigius suo bono exemplo me reclusit,& eo sic stante,& aliud non iubente,non egrediar. Quo responso Angelus admiratus lætus adnotauit, quia exempla Superiorum Deo placent, Angelos lætantur,& subditis fortitudinem & virtutem præstant.* 1681. Gen.c.18. n.19.

Ianua virtutum exemplū Prælatorum. — *Angeli obedientes venerantur.*

DIFFICVLTAS X.
ad mores.

Quem modum seruauerit Ioannes in Baptismo Christi?

QVæritur, de forma verborum in Baptismo à Ioanne probata? 1682.

1. RESPONSIO

Auctorum sententia ab Abul. citat. 1. RESPONSIO aliquorum, quos citat Abulensis, in littera, qui dicunt *Quod communi forma cæterorum vsus est.* Quasi dicat, singularitates, quæ producunt superbiam semper Deo displicent, sed vnusquisque secundum suam vocationem illi seruiat, non inuidendo, & singularizando se.

1683. Oleaster in Gen. 1. n. 26. Interrogat Oleaster, *Quare fecit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam*, Gen. 1. n. 26. vel legit Pagnin. in imagine nostra secundum similitudinem nostram. Et respondet, *vt arguat homines superbos, qui nolunt sibi similem habere, qui si viderint vicinum crescere, non solum inuident, sed deturbant eleuatum, si possunt.* Quasi dicat, nunquid tu ô homo maior es Deo, qui sui similem non solum patitur sed facit? nec hoc solum, sed puluerem ita euehit vt omnium creaturarum suarum dominium ei tribuat, ita vt ferè æqualem fuisse arbitteris, ideo dicunt isti auctores, quod Ioannes in Baptismo communi forma verborum cum Christo vsus est.

Singularitates fugiendæ sunt.

Puluis est homo sublimatus & excelsus.

1684. Auctores citati ab Abul. in littera. 2. RESPONSIO aliorum Auctorum, quos Abulensis in littera citat, qui dicunt, quod forma Baptismi fuit, *Ego te baptizo in nomine tui ipsius.* Quasi dicat, hoc falsum est, quia Christus, à se non accipiebat virtutem, quia qui accipit, à maiori debet accipere & Christo secundum diuinitatem non est maior aliquis, vt hinc homines vani aduertant se ipsos examinare; quia sunt multi ita elati, quod neque scientia, neque nobilitate, neque sanctitate, neque prudentia, & discretione ab homine humano putant superari, sed omnes posse docere.

Homines de se omnia præsumentes.

1685. Oleaster in Gen. c. 1. n. 4. Interrogat Oleaster, quare creata luce dicitur Genes. 1. n. 4. *& vidit Deus lucem, quod esset bona. Nunquid opus tuum Domine malum esse potest, aut in eo defectus aliquis contingere, vt examine opus sit? & maximè lux, per quam omnia examinantur?* Et respondet: *Puto te optime Deus mihi in hoc dicere velle, vt examinem & discernam opera mea, & inueniam ea tenebras esse quia scriptum est, non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens.* Ps. 81. n. 3. *quia tu solus sanctus qui omnibus das virtutem, & Baptismo dedisti, ideo in nomine tuo baptizari tu nequiuisti.* Isai. 37. n. 16.

Vanus omnia vana cogitat. Ps. 81. n. 3.

1686. Abulens. in littera citat. 3. RESPONSIO est Abulensis citati in littera, *Quod Ioannes nulla verba proferens, sed sub silentio Christum in aquis immergit, vt eum baptizaret.* Quasi dicat, silentio Dæmon capitur, quasi hamo, & vt Christum non agnosceret, in Baptismo Ioannes nulla verba protulit, & sic adimpletum est quod Iob dictum erat cap. 40. n. 20. *An extrahere poteris Leuiathan hamo, vel vt alij legunt, silentio.* Iob c. 40. n. 20.

Tacentes nimis homines graues & prudentes.

1687. Vatabl. Ps. 73. n. 13. Interrogat Vatablus, quare Dauid in spiritu loquens dixit, Ps. 73. n. 13. *Tu conturbasti capita Draconum in aquis?* Et respondet; *quia Dracones in aquis sunt Balenæ, vel pisces monstruosi, & valde muti qui cum magno silentio capiendi de mari sunt, & cum Christus in aquis videretur à Draconibus istis ingredi, vt baptizaretur sine verborum forma, sub silentio exterriti sunt, & conturbata capita Draconum in aquis, quia tali spectaculo attonita manserunt iuxta illud quod scriptum est, muta fiant labia dolosa.* Ps. 30. n. 19. *Ideo Christus voluit à Ioanne sine forma verborum baptizari*, vt silentio Draco ille formatus ad illudendum illusus remaneret, & perplexus, Christum videndo sub aquis immersum, vt aquę Baptismi sanctificatæ remanserunt.

Silentio dæmones vincuntur. Ps. 30. n. 19.

TRACTATVS XLV.
AD LITTERAM,
In Cap. III. Matth.

De Christo in Iordane Baptizato.

TEXTVS.

16 BAPTIZATVS autem Iesus confestim ascendit de aqua, & ecce aperti sunt ei cœli, & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se. 17. Et ecce vox de cœlis dicens, hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.

EXPOSITIO litteræ.

1688. Abul. in prolog. sup. Matth. 3. HIC ponitur testimonium Dei Patris de Christo baptizato scilicet, per Spiritum Sanctum descendentem, & per vocem Patris auditam, in quibus significatur Iesum esse verum filium Dei; Baptizatus autem, confestim ascendit de aqua absque vlla impositione, & manus inclinatione ad Christi caput, vt Ioannes assuetus erat facere cum peccatoribus baptizatis, vt Euthymius dixit, & dixit, *confestim*, quia non ex lauacro (sicut cæteri) ascendit ad perfectiones, quia Christus omnibus rebus dat esse, & perficit.

In Iordane non posuit manū Ioannes super caput Iesu, vt illud inclinaret. Euthymius.

1689. Lyran. noster in gloss. Et ecce aperti sunt cœli; *Non quia cœli fuerint divisi*, vt noster adnotauit Lyranus, *sed quia videbantur aperiri, sicut in coruscatione fieri videtur, & vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam, id est, Ioannes, & omnes circunstantes viderunt.* Sed dicitur vidit, quia illi dictum erat, Ioan. 1. *Super quem videris Spiritum Sanctum descendentem, & manentem*, Ioan. c. 1.

1690. August. hic. Neque putandum est, quod Spiritus Sanctus assumpsit naturam columbæ, sicut verbum naturam humanam. Neque quod ista columba esset creata in totum ad tale ministerium, sed quemadmodum cum Angeli apparent in specie humana assumunt id quod necessarium est ad apparitionem, & hoc ex aëre formatur, aut creatur ex nihilo, & facta apparitione euanuit figura, vel species columbæ; nam vt bene notauit Belluga lib. de reuelationibus, Belluga Toletanus lib. de reuelationib. *Non assumunt Angeli in apparitionibus viscera & sanguinem, & vterum, & iecur, & ventriculum sed id quod necessarium est ad loquendum, sic accidit in præsenti.*

1691. Et audita est vox Patris, id est, resonauit vox in aëre pronuntians, & articulans terminos istos, *Hic est filius meus dilectus. Istud fuit*, inquit Abulensis citatus, Abul. citat. *manifestum testimonium, quod nemo negare possit de audientibus illam vocem, cum Deus diceret illum esse filium suum naturalem*; cæteri autem adoptiui sunt, & vocauit eum dilectum; quia Pater diligit eum super omnia, cum sit sibi consubstantialis; Christus consubstantialis, & quare. creaturæ autem diliguntur à Deo non tamen sicut filius, quia non sunt Dei consubstantiales & istam dilectionem Patris ad filium, dicit Augustinus esse inenarrabilem. Aug. citat. in Abul.

1692. Remig. Officium B. Mariæ in sua conceptione. In quo mihi bene complacui, Remigius sic exponit, *Quia istum solum reperi sine peccato ex vi suppositi, quia ex gratia vero fuit Maria Mater eius præseruata*, vnde cantitur ab Ecclesia in eius officio à Sixto IV. approbato *sola Virgo placuit Deo, ex qua vita redit.* Si autem intelligatur, Auctoris sententia. *in quo mihi complacuit, intelligitur sic placitum meum est constituere, vt per eum agerem quæ agenda sunt, scilicet, genus redimere humanum, vel potest intelligi cum Abulensi citato, in quo mihi bene complacuit, id est, in quo gaudeo, scilicet, magis gaudeo in isto, vel de isto, quam in omnibus hominibus quia iste est filius meus dilectus.* Abul. citat.

TRANSLATIONES, quæ cum nostra vulgata coincidunt.

Translatio Abul. 1. Immersus in aquam Iesus postea ascendit.

Translatio Pagn. 2. Iesus autem ascendit protinus ab aqua.

Tertull. lib. 6. de Baptismo. 3. Et ecce aperti sunt cœli, & vidit spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se.

Caietanus in Matt. 3. 4. Et per immersionem, seu submissionem baptizatus est Iesus à Ioanne.

Translatio Græc. 5. Descendit Spiritus Sanctus quasi columba.

Lyranus sua in glossa. 6. Aperti sunt cœli sicut in corruscatione fieri solet.

August. serm. de Epiph. 7. Abluitur Saluator, & aqua sanctificatur.

DIFFICVLTAS I.

Quomodo Baptizato Christo cœli aperti sunt.

QVæritur, quomodo aperti sunt cœli, an rupti sunt Christo baptizato? 1693.

1. RESPONSIO est Hieronymi in catena Sancti Thomæ, qui ait, *Aperti sunt cœli, non reseratione elementorum, sed spiritualibus oculis, sicut & Ezechiel in principio voluminis sui apertos esse commemorat.* S. Hieron. in caten. S. Thom. Quasi dicat, non cortinæ cœlorum sunt apertæ materialiter; quia sic totus orbis habitatores cœlorum videret; Quomodo cœli aperiantur. *Sed sicut Ezechiel vidit gloriam Dei, & cœlos apertos*, Ezech. 1. n. 1. *Stephanus*, Act. 7. n. 44. *Sic spiritu Ioannes vidit cœlos apertos.* Ezech. 1. Act. 7. n. 44.

2. RESPONSIO Abulensis q. 80. in Matth. Abul. q. 80. in Matth. dicendum ergo est secundum Lyran. & alios multos, quod licet ista apertio non fuit realis realiter visum fuit quod aperiebantur propter aliquem motum vel figurationem physicam in nubibus secundum quam cœli videntur aperiri Arist. 2. Metheor. & sæpe hoc fit & vocantur tales impressiones hiatus, vt patet ex 2. Meteororum.

3. RESPONSIO est Chrysostomi in Matt. 1694. *Fortè erant tunc inuisibilia quædam, & obstacula, quibus obstantibus anima defunctorum non poterant introire in cœlos. Sed baptizato Christo aperti sunt cœli; postquam vero tyrannum vicit per crucem, quia non erant necessariæ portæ in cœlo nunquam claudendo ideo non dicunt Angeli aperite portas; iam enim erant apertæ, sed tollite portas.* Quasi dicat, obstacula, quæ interposita erant, vt in cœlum nullus Sanctorum intraret in Baptismo Christi deuoluta sunt, & Christo in cœlum ascenso, portæ Paradisi non solum reseratæ, sed ablatæ sunt, Ps. 23. n. 9. Ps. 23. n. 9.

4. RESPONSIO Augustini serm. 37. de tempore, 1695. Aug ser. 37. de tempore. *Existimo quod aperti sunt cœli, vt in cœlestibus esset miraculum de his, quæ agebantur in terris*, sicut dicit Scriptura, *in quem concupiscunt Angeli prospicere*, 1. Petr. 1. n. 12. 1. Petr. 1. n. 12. *Quomodo enim poterant non mirari virtutes cœlorum, Dominationes, Cherubin, & Seraphin, cum viderent Dominum Sabaoth, in fluuio à Ioanne baptizari.* Quasi dicat, amanti semel aspexisse non sufficit, teste Gregorio, & sic aperti sunt cœli, vt in tam nouo habitu, & tali pignore amoris ornatum verbum incarnatum baptizatum viderent Angeli iterum, atque iterum. Gregor. sup. Euang.

5. RESPONSIO est Remigij in Catena Sancti Thomæ: 1696. S. Remig. in cat. S. Th. *Sicut autem omnibus per Baptismum renatus aperitur ianua Regni cœlorum; ita omnes in Baptismate accipiunt dona Spiritus Sancti.* Amor intentat singulares inuentiones. Quasi dicat causa debet proportionari

cum

cum effectibus, & è contra. Ita si per Baptismum ianua aperitur Ecclesiæ omnibus Christianis, eodem modo portæ cœli aperientur omnibus in Christo quiescentibus.

DIFFICVLTAS II.

Quare & quomodo Spiritus Sanctus in specie columbæ apparuit super caput Iesu?

QVæretur, quare Spiritus Sanctus in specie Columbæ apparuit, & quomodo fuit ista apparitio?

1697. Abul. q. 89. in Matt. 3. 1. RESPONSIO fuit Abulensis qu. 89. in Matth. 3. qui ait, *Nemo qui aliquid sapiat circa hoc dubitat, an Spiritus Sanctus verè super Christum descenderit per aliquem motum, aut mutationem large dictam, quæ in eo fuerit, sed dicitur Spiritum Sanctum descendisse super Christum; quia super eum verè descendit illa similitudo columbæ ad significandum Spiritum Sanctum descendere; qui tamen non descendebat, sed in Christo realiter erat.* Quasi dicat, Spiritus Sanctus, nihil ibi operabatur, sed solum demonstrabat personam Christi, qui repletus erat Spiritu ad omnes operationes, sed solus Angelus mouebat columbam; quia si Spiritus Sanctus moueret illam, etiam Pater, & Filius, quia actiones ad extra sunt indiuisæ.

Christus non realiter descēdit, sed Angelus mouebat columbam.

1698. Augustinus ser. de Trin. 2. RESPONSIO est Augustini serm. 9. de Trinit. qui ait, *Spiritus visibiliter ostensus est, non vt appareret inuisibilis eius substantia; sed vt corda hominum exterioribus visis commota ad occultam æternitatem conuerterentur.* Quasi dicat: *non sic assumpta est creatura, in qua Spiritus Sanctus apparuit in vnitate scilicet personæ, sicut assumpta est humana illa forma ex Virgine;* Neque enim columbam beatificauit Spiritus Sanctus aut sibi, id est, personæ suæ in vnitatem in æternum coniunxit, sed tantum fuit signum demonstratiuum ad placitum, vt Christum Filium Dei demonstraret.

Non est Spiritus Sanctus natura colūbæ vnitus.

1699. Ansel. 3. in Luc. Quare autem in columbæ specie descendit Spiritus Sanctus sit 3. Responsio ex Anselmo 3. in Lucam: *Quia rectè sicut columba descendit, vt eius mansuetudinem nobis intimaret. Et sic homo pro hominibus factus mitem se hominibus præbuit.* Quasi dicat signum columbæ fuit significans, quod cum mansuetudine Christus recipere promittebat omnes peccatores ad se venientes.

1700. S. Pasch. lib. 2. in Matth. 4. RESPONSIO Sancti Paschasij lib. 2. in Matth. *In columbæ specie merito apparuit, vt per eam nos doceret, quod ipse in nobis gerat, vel ipse in eo quales esse debeamus, solet itaque nidificare in foraminibus petræ, seu cauerna maceriæ, petra autem est Christus, in cuius lateris foramine omnis Ecclesia nidificat, dum eius sanguinis pretio consecratur.* Quasi dicat, Ecclesia imitatur, & vocatur per significationem columbæ descendentis ad caput Christi, quia scriptum est Cant. 7. num. 11. *Veni columba mea in foraminibus petræ;* quia ex latere Christi defuncti omnia Sacramenta fluxerunt, teste Augustino, & Ambrosio in Lucam, quia in sanguine Eucharistia significatur, & in aqua Baptismus.

Cant. 7. n. 11. — August. cit. Ambros. in Luc.

Ex latere Christi Sacramenta manarunt.

1701. S. Chrysost. in Matth. 5. RESPONSIO est Chrysostomi in Matth. *Ideò autem Spiritus Sanctus speciem columbæ suscepit, quoniam præ omnibus animalibus hæc cultrix est charitatis; omnes autem iustitiæ species, quas habent serui Dei in veritate possunt habere serui Diaboli in simulatione; solam autem charitatem spiritus, non potest immundus spiritus imitari.* Ideo ergo priuatam speciem charitatis sibi seruauit Spiritus Sanctus, quia per nullius testimonium sic cognoscitur, vbi est Spiritus sanctus, sicut per gratiam charitatis.

Diabolus nō potest in columbæ specie apparere.

1702. Abul. q. 90. in Matth. 6. RESPONSIO Abulensis quæst. 90. in Matth. *Conueniens fuit tunc, quod visibiliter aliquo signo visibili demonstraretur Spiritus Sanctus, qui in Christo erat, non solum per gratiam, sed etiam consubstantialiter, ita vt non possit ab eo separari,* vt patet Ioann. 14. *Ego in Spiritu Sancto, & Spiritus Sanctus in me est. Vnde aliqua apparitio Spiritus Sancti videbatur in Baptismo,* vt patet Actor. 19. num. 8. *De baptizatis à Paulo, super quos descendit Spiritus Sanctus, & loquebantur linguis.* Et Act. 8. num. 18. *Quod Simon Magus, quod per impositionem manus Apostolorum daretur Spiritus Sanctus, obtulit eis pecuniam, vt darent ei istam potestatem.* Et sic Spiritus Sanctus descendebat per aliquod signum; aliàs Simon non desideraret tenere id quod per aliquod signum non videbat; nunc vero confirmata iam fide non est necessarium signum exterius in Baptismate, vt credamus, & plus mereamur, quod datur inuisibilis gratia.

Ioann. 14. n. 11. — Act. 8. n. 18. — Act. 19. n. 8.

Spiritus Sanctus non solū per gratiam, sed consubstātialiter est in Christo.

Simon magus quare pecunias obtulit.

DIFFICVLTAS III.

Quomodo vox de cœlo audita est, hic est filius meus dilectus?

QVæretur, quomodo formata, & audita fuerit talis vox de cœlo missa?

1. RESPONSIO est Abulensis quæst. 91. in Matth. 3. qui ait, *Quod ista vox non fuit formata à Patre, neque ab aliqua de personis diuinis, neque ab omnibus tribus simul. Sed fuit formata ab aliquo Angelo: nam Deus non potest aliquam vocem formare; quia vox est sonus quidam continuus; & quamdiu durat ipse sonus actualiter necesse est, quod impellat, & frangat aërem, ad formationem vocis, & ista actio est cum successione: Deus autem nil potest facere cum successione. Neque in instanti poterat Deus formare vocem, & subito audiri, quia hoc repugnat naturæ vocis articulare, de cuius esse est habere partem extra partem in prolatione. Et si in instanti formaretur, vox non posset audiri neque intelligi, cum auditus non immutetur, nisi per successionem. item, quia si Patris esset vox, esset etiam filij, & Spiritus Sancti;* quia teste Augustino 4. de Trinitate, *Opera Trinitatis ad extra sunt indiuisa.* 1703. Abul. q. 91. in Matth.

Angeli voces formant.

Diffinitio vocis articulatæ.

Vox in instāti formatur non auditur.

2. RESPONSIO Augustini serm. de Epiphan. *Non enim vt ante per Baptismum aut Prophetas, nec per typos, aut figuras venturum in carne Pater filium docuit; sed planè monstrauit dicens, hic est filius meus dilectus.* Quasi dicat, teste Abulense, solum Patrem esse pro quo ista vox ab Angelo declarata est, licet per eum dicta non fuerit. 1704. August. 4. de Trinit. Idem ser. de Epiph.

 3. RESPON

1705. S.Hilar.in caten. 3. RESPONSIO Sancti Hilarij in catena S.Thom. *Vt ex his quæ consummabantur in Christo cognosceremus post aquæ lauacrum, & de cælestibus portis Sanctum in nos spiritum immolare, & cælestis nos gloriæ unctione perfundi, & paternæ vocis adoptione filios Dei fieri.* Quasi dicat, vox quæ audita est, declarauit, per quem nos filios adoptiuos Dei in Baptismo regenerauit, quia Christus filius naturalis Dei nos redimere intentabat.

Quare tres dicuntur filij Dei adoptiui.

1706. Cyprian. in Matth. 4. RESPONSIO Cypriani in Matth. 3. *Hoc testimonium datum est, quia filius Dei quem Ioannes tenebat in manibus verus homo, verus Deus, vnicus Patris dilectus immerito nos dilexit.* Quasi dicat, vox de cœlo audita est, tantis Sacramentis plena, vt obligaret nos diligere eum, qui tantus ac talis & filius Dei naturalis erat.

Vox de cœlo incitatiua amoris diuini.

1707. S.Hilar.in Ps.138. 5. RESPONSIO Hilarij in Ps.138. *Probationem mox consecuta est cognitio, & quem humilitas probabilem fecerat, hunc paterna vox filium ostendit.* Quasi dicat, quia Christus tanquam peccator baptizatus fuerat, & exinanitus per talem actum humilitatis, necesse fuit voce paterna exaltari vsque ad summum dicente, *Hic est filius meus dilectus.*

Qui se humiliat exaltabitur.

DIFFICVLTAS IV.

Quare dicitur, in quo mihi bene complacui?

1708. S.August. lib.de consord.Euág. QVæretur, quare vox de cœlo dixit filio Dei, in quo mihi bene complacui?

1. RESPONSIO est Augustini lib.de concordia Euangelistarum, qui ait; *Quia in aliquibus libris inuenitur, in te complacuit mihi, licet diuersa sint verba, eadem tamen sententia est; quia cum dicitur in te complacui, significatur, quod Deus sibi ipsi complacuit in filio: si autem dicitur in te complacuit mihi, significatur quod Deus placuit hominibus per filium suum.* Quasi dicat, si quæras inquit Sanctus, quod horum sonuerit in voce, quodlibet accipe, dummodo intelligas eos, qui nondum eandem loquutionem retulerunt eamdem retulisse sententiam.

Sensus duplex verborum.

2. RESPONSIO est Carthusiani, qui ait, *In quo mihi complacui, id est, de eius perfectione complacentiam, delectationemque habeo tanquam qui talem filium genui tam speciosum, tam sanctum, & mihi omnino simillimum.* Quasi dicat, loquens cum Christo humiliter in aquis emerso, vt baptizaretur, *Filius meus, & tu, ego hodie genui te*, Ps.2.n.7. quia taliter mihi places, quod amplius dilectio extendi non potest, quia si per diuinitatem admirabilis, & æqualis mihi es, per humilitatem multum amabilis. 1709. Carthus.in hunc loc.

Humilitas facit amabiles.

3. RESPONSIO Remigij in catena Sancti Thomæ, qui ait, *Si ad humanitatem Christi referatur, si legatur, in quo mihi bene complacui, quia istum solum reperi sine peccato.* Si vero legatur, *in quo mihi bene complacuit subauditur placitum meum constituere, vt per eum agerem quæ agenda sunt, id est, genus humanum redimerem.* Quasi dicat, Christo placuit implere, quod Patri placuit. 1710. S.Remig. in caten. S.Thom.

Voluntas resignata Deo complacet.

3. RESPONSIO est Abulensis q. 97. in Matth.3. qui ait: *Decuit istam vocem, & complacentiam Patris & totius Trinitatis super Christum demonstrare propter fidem Trinitatis, quam in Baptismo profitemur, & Christiani efficimur; quia non sufficiebat quod Ioannes diceret, quis esset Christus nisi vox de cœlo intonasset dicens, hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.* 1711. Abul.q.97. in Matth.3.

Vox de cœlo honorificauit Baptismum.

TRACTATVS

TRACTATVS XLVI.

AD MORES,

In Caput III. Matth.

De Christo à Ioanne in Iordane Baptizato.

DIFFICVLTAS V. ad mores.

Quomodo aperti sunt cœli Christo Baptizato?

1712. QVÆRETVR, quomodo cœli aperti sunt post Baptismum Christi?

Hieron. in lit. cit. Ezec. c. 1.

1. RESPONSIO fuit Hieronymi in littera citati, qui ait, *Non reseratione cælorum, sed spiritualibus oculis, sicut in Ezechiele probatum est.* Quasi dicat, non omnes, sed Ioannes apertum cœlum viderunt; quia Ioannes in abscondirtis eremi morabatur, & prodigiosam pœnitentiam agebat; vt discant homines prudentes fugere homines, qui fingunt reuelationes Dei visas in curia Regum, & coram populo acclamatas.

Reuelationes fictæ quales.

1713. Interrogat Oleaster, *Quare Moyses, cum Deus daret ei tabulas legis, decreuit & gloriam suam illi ostendere*, dixit illi Exod. 34. num. 3. *Vir non ascendat tecum, neque videatur, neque iumentum pascatur à regione montis.* Sic legit Pagninus. Et respondet: *Quid facitis filij Adam, vanissimum genus quærentes populi frequentiam, ac populosas vrbes, ad ostendendam gloriam, ac diuitias vestras, & falsas reuelationes enarrare, cum videatis Deum vestrum tam latenter velle ostendere diuitias gloriæ suæ, vni soli in solitudine, & secretiori montis supercilio, à quo homines, & iumenta arcere iubet.* Quasi dicat, homines qui credunt publicantibus reuelationes gloriæ Dei, & loquutiones vanas cum Deo, quasi pro iumentis reputantur; quia solus Ioannes, qui in asperitate pœnitentiæ tota vita sua versatus fuerat videt cœlos apertos. *Vnde aduertere debes quod huiusmodi fallaces homines, qui reuelationes fingunt, si aliquod iniuriosum pati decernunt euenire, latebras & solitudinem quærunt; honores vere, & dignitates, applaususque hominum publicos anhelant adipisci; quia non sunt sectatores, neque imitatores Christi, qui ad transfigurandum se ascendit in montem excelsum, & separatum, & cum tribus discipulis, quibus secretum commendauit; ad patiendum vero, & crucifigendum, & dedecora patiendam coram omni populo.*

Oleaster in Exod. 34. n. 3. Translat. Pagnin.

Hypocritæ plateas, & Palatia regũ quærunt.

Spirituales fictè opprobria fugiunt audire.

Matt. 17. n. 1.

1714. 2. RESPONSIO est Lyrani in littera citati, qui ait, *Non fuit realis apertura, cælorum, sed per corruscationem, quam Aristoteles vocat hiatus terræ.* Quasi dicat, sunt ita zelo imprudenti, & feruoroso aliqui Prælati, & ministri repleti, quod hiatus ignis oculis, & motibus proiiciunt propter aliquem defectum, & istis, neque cœlum aperitur, neque zelant honorem Dei, aut Regis, sed suam propriam vindictam intentant.

Lyran. in litt. cit.

Furiosi ministri, & Prælates fugiendi.

1715. Interrogat Oleaster, *Quare cum populus vitulum conflatilem fabricauit*, dicitur Exod. 34. num. 10. *Quod dixit Deus, ego Dominus Deus fortis, pius, & misericors tardus ad iram?* Et respondet, *quia sunt homines fortitudine prediti, sed qui eam ad crudelitatem exercent, qui ad hoc solum potentes sunt, vt alios opprimant aut ad vitia exercenda, vel vindictam sumendam; non sic autem Dominus, qui etsi fortis sit ad facies hostium debellandas; non tamen ad hoc fortis esse vult, sed ad miserias releuandas, non hiatus furoris ostendit, sed patienter tolerat defectus humanos.*

Oleaster in Exod. 34. n. 10. Translat. Pagnin.

Potentes crudelitatibus iniquissimi.

1716. Et vt hoc plane videas, interrogo à te, quare Dauid loquens cum Domino Deo suo dixit, *Fortitudinem meam ad te custodiam. Nunquid est aliquis ita fortis, quod possit cum Deo debellare, & fortitudinem suam cum Deo intentare?* Respondete *potest Rex qui conditionem Dei tam bene cognoscebat: non extendam fortitudinem meam in opprimendis miseris, non ad inimicos meos debellandos, sed ad te placandum, & infirmandam, custodiam: hac in re neruos virium mearum, & hiatus ex præcordiis meis hauriam, vt te iratum placem, & ad benignitatem reducam, & tunc cordi meo pauido, & timido cœli aperti erunt, quia te mitem, & placatum considerabo.*

Ps. 58. n. 10.

Iusti solum Deum desiderant pium habere.

1717. Vnde iterum interrogo, quare cum Discipuli à Christo petierunt Lucæ 9. *Vt ignis de cælo contra Samaritanos descenderet ad extinguendos propter eorum scelera, & opprobria audita?* Respondit Christus, *Nescitis cuius spiritus estis*, Luc. 12. num. 25. Quasi dicat, non estis filij hiatus terræ, non filij iræ, & zeli imprudentis, neque filij spiritus commotionis, qui illatam iniuriam statim vindicant, sed spiritus lenitatis, & mansuetudinis, qui omnes iniurias facilè tolerat: *Filius enim hominis non venit animas perdere, sed saluare*, Lucæ 9. num. 56. Quasi dicat, ille vere fortis est

Auctoris mens, & interrogatio.

Luc. c. 12. n. 25.

Fortis quis apud Deum.

Luc. 9. n. 56.

Iusti Deum pium semper desiderant. Matth. 5. n. 8.

est qui cum sit potens iram, & potentiam non ostendit per hiatus, & coruscationes igneas; sed cum lenitate cor mundum habet; quia de istis scriptum est. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*, Matth. 5. num. 8. id est, illis cœli semper aperientur, & Deo fruentur.

1718. Augustin. in litt. cit. *Angeli videre Christum sub aquis admirati.* 1. Petri n. 2. Psal. 18. n. 7.

3. Responsio Augustini in littera citati, qui ait, *Aperti sunt cœli, vt prodigium in cœlis notum fieret. Videndo Angeli Christum Regem suum in Iordane baptizari à Ioanne.* Quasi dicat, si omnes Angeli desiderant videre vultum verbi diuini, vt glorificentur quare cœli non aperirentur, vt tale prodigium videntes homines admirarentur? Vnde August. *Si videbant Angeli à summo cœlo egressio eius, & excursus eius vsque ad summum eius*, Psal. 18. num. 7. *Quomodo non admirarentur?* Et addit: *Humilis misericordia infra omnes, fortis maiestate super omnes, exultauit ad currendum viam.* Quasi dicat, nunc voluit Christus ab Angelis videri immersus sub aquis, quia tūc exaltabitur vehementer; quia humiliatus ad infima, incipiebat cursum humilitatis ab eo desideratum in æternum, & vltra.

1719. Ambrosi. in Ps. 8 n. 8. *Humilitas Christi Angelicam excedit.* Ioan. 1. n. 5.

Interrogat Ambrosius, quare dixit Dauid Psalm. 8. num. 6. *Minuisti eum paulominus ab Angelis?* Et respondet; *Quia qui primus fuit in æternitate, fuit vltimus in humilitate.* Quasi dicat, quod humilitas Christi hodie apparuit subiecta, naturæ Angelicæ. Vnde scriptum est Ioann. 1. num. 5. *Videbitis Angelos Dei ascendentes, & descendentes super filium hominis.* Quasi dicat, cum ad humilia ministeria descendebant Angeli supra filium hominis manebant; quia quantumcumque esset hominum humilitas profundior erat humilitas Christi, & hoc desiderabant videre Angeli, sicut Petrus ait, *In quem desiderant Angeli prospicere* 1. Petr. num. 12. Et ad hoc aperti sunt cœli in Iordane; quia quod repræsentatum illis erat ab æternitate, Christi scilicet humilitatem desiderabant videre, & quod Rex eorum in humilitatis gradibus immersum eos excedebat.

1. Petr. n. 12. *Quale desiderium Angelorum.*

DIFFICVLTAS VI. ad mores.

Quomodo Spiritus Sanctus apparuit super Caput Iesu?

QVæretur, quomodo in specie columbæ apparuit Spiritus Sanctus?

1720. Abulens. cit. in litt. *Signa & prædicantes nō vilipendium patiantur.*

1. Responsio Abulensis, qui ait: *Quod similitudo columbæ demonstrauit Christum esse ab instanti suæ conceptionis plenum Spiritus Sancti gratia.* Quasi dicat, ferè triginta annos Christus habebat cum signa de cœlo apparuerunt, vt demonstrarent quod esset filius Dei; quia miracula Sacramenta non sunt vilipendenda nec rogare debent cum eis ministri, sed petenda, & quærenda à peccatoribus.

1721. Oleaster in Exod. 7. n. 9 Transl. t. Paguin. *Sermones pecunia comparati fugiendi.*

Interrogat Oleaster, quare dixit Dominus Moysi & Aaron ad Regem illos, Exod. 7. num. 9. *Si loquutus fuerit ad vos Pharao dando date portentum.* Et respondet; *Quia non debent serui Dei temerè signa facere, etiam si possint, sed rogati, aut inuitati.* Quasi dicat, valde reprehensione digni sunt, qui incessanter inuitant se ad prædicandum, promittunt se signa facere, id est, si eis pecunias dant, vel honores, & vanitatem promittunt; neque minus reprehendēdi sunt, qui ad domos Principum inuitant se pro confessionibus audiendis, & aliis ministeriis diuinis peragendis, ex quo vilipendium Sacramentorum procedit. Vnde Christum nūquam legimus miracula ex curiositate, sed ex necessitate fecisse; quia neque columba in Iordane descendisset, si necessitas non vrgeret, vt ostenderet mundo, quod Christus esset filius Dei.

1722. Anselm. in litt. cit. *Mansuetudo necessaria superioribus ministris.*

2. Responsio Anselmi in littera, *In columba specie Spiritus Sanctus apparuit, vt mansuetudinem instrueret.* Quasi dicat, primum quidem sermonem Spiritus Sanctus fecit super doctrinam Iesu Christi incipientis prædicare mansuetudinem, & tolerantiam in sufferendis ingratis.

1723. Oleaster in Numer. 16. n. 5. Translat. Pagnin. *Humilis sibi mala imputat.*

Interrogat Oleaster, *Quare cum Datan, & Abiron voluerunt lapidare Moysem*, Numer. 16. num. 5. *Iratus valde Moyses, dixit ad Dominum, ne aspicias Domine ad oblationem illorum?* Et respondet; *Vt aspicias, maiores iræ Sanctorū quales sunt: nam cū iratus Moyses malum inferre inimicis precatur? num aut à terra absorbeantur, quemadmodum fecit Dominus, aut moriantur? Absit. Sed tantum precatur, vt non aspiciat Deus ad oblationem illorum.* Quasi dicat, si illi mala mihi arbitrantur, & offerunt hostias, vt eos exaudias; ego à te misericordiam obsecro; quia forsitan ignoranter peccaui, ideo mansuetudo de inimicis certam habet victoriam: propter quod post tolerantiam diluuij columba portans ramum oliuæ Genes. 8. num. 11. reuersa est ad arcam Noe, quasi propter eius tolerantiam victoriam promittens.

Columba symbolum mansuetudinis. Genes. 8. n. 11.

1724. D. Pasch. cit. in litt.

3. Responsio D. Paschas. citat. in littera, qui ait: *In specie columbæ apparuit Spiritus Sanctus, vt doceret nos, quid ipse nobis erat: nam columba granos candidiores sempe eligit, & nos debemus amicos, & socios candidos, & iustiores quærere; quia mala societas peruertit cor.*

1725. Oleaster in Numer. 16. n. 2. Translat. Pagnin. *Societas malorum fugienda.*

Interrogat Oleaster; *Quare Core surrexit contra Moysem, & Aaron ministros Domini?* Numer. 16. num. 2. Et respondet cum translatione Pagnini; *Quia accessit Core cum Dathan & Abiron, & omnes perierunt à terra deuorati.* Quare valde cauendum est, ne ambitiosis iungaris; quia in instanti isti ambitiosi inuenerunt ducentos quinquaginta viros, qui irent in eorum sententiam. Quasi dicat, ô quam periculosa res est sociari cum impiis: nam rusticus non concupiscit regnum, neque simplex Sacerdos Pontificatum. Sed Dux vel Cardinalis, quæ sibi videntur proxima esse. Sic Pharisæi videntes Ioannem parum à Messia distare, tentant eum cum nomine Messiæ. Et Diabolus superbus Christum de superbia tentat, offerendo ei regna mundi; quia semper superbus de elatis rebus tractat: Ambitiosus de officiis; humilis vero de rebus paruis, quæ sunt candidiora grana apud Deum, quibus reuelata sunt diuina mysteria quia Spiritus Sanctus tanquam pura, & pretiosa grana eos eligit, sicut columba facit. Matth. c. 4.

1726. Chrysost. in litt. cit. 4. RESPONSIO Chrysostomi in littera; *Quia columba symbolum charitatis est, & Spiritus immundus speciei charitatis assimilari non potest, neque imitari simulatione, vel fraude.* Quasi dicat, tanta, & tam auida est rabies Diaboli contra hominem, quod neque fingere potest charitatis specimen cum illo; imo perire mauult quam non sæuire contra eum. Vnde Hieronym. in cap. 9. Isai num. 5. *Vestimentum mixtum sanguine erit in combustionem, & cibus ignis. De Diabolo, & sociis eius explicat ita: quibus si optio detur magis eligent perire quam prædam perdere.* Quasi dicat, ardores, & flammas infernorum multipliciter eligunt pati Dæmones magis quam flammam charitatis exercere erga homines.

Dæmō neque fingere speciē columbæ potest. Hieron. in c. 9. Is. n. 5.

1727. V. Beda in c. 6. Tob. n. 3. Tob. 6. n. 3. Interrogat Venerabilis Beda, *Quare piscis ille quem Tobias ex aqua extraxit, & Diabolum significabat, Quare apprehendere se reliquit, & non fugit de manibus Tobiæ, siquidem extractus in siccum cepit palpitare ante pedes eius*, Tob. 6. num. 3. Et respondet, *Quia perire magis maluit, quam non sæuire in Tobiam.* Quasi dicat, speciem charitatis ita abhorret Dæmon, quod etiam cum suo periculo non vult eam cogitare, sed perire sicut ante pedes Tobiæ mortuus remansit; ideò columbæ speciem fugit, quia nimis charitatis est cultrix.

Columba nimis cultrix charitatis.

DIFFICVLTAS VII. ad mores.

Quomodo vox audita est, hic est filius meus dilectus?

QVæretur, à quo prolata sit ista vox de cœlo, hic est filius meus, &c.

1728. Abulens. in litt. cit. 1. RESPONSIO Abulensis, qui ait: *Quod ab Angelo, quia vox frangitur in partes in aëra.* Quasi dicat, *inspirationes, quibus Angeli custodes nos admonent voces sunt, quæ nos aduertunt, vt à peccatis fugiamus antequam celeriter pereamus.*

Angeli custodes inspirando vociferantur.

1729. Oleaster. Numer. 16. n. 15. Interrogat Oleaster, quare dicitur Numer. 16. num. 15. *Quod filij Israel fugerunt à facie eorum, id est, Core, Dathan, & Abiron?* Et respondet, *quia cum operuit eos terra non permansit terræ hiatus, seu apertura, sed statim terræ se coniunxit; ita vt solum sonitus in aëre percussus ex clamoribus eorum permansit, & cum istum audiuit populus recesserunt fugientes, vt docerent nos flagella Dei audientes, quasi voces, & inspirationes Angelorum audire, & fugere iram Dei per pœnitentiam, & dolorem cordis nostri.*

Flagella sunt timenda.

1730. August. in litt. cit. 2. RESPONSIO Augustin. in littera, *Iam non per Prophetas aut figuras, sed vox Patris dicit, hic est, filius meus, &c.* Quasi dicat, nulla iam excusatio hominibus remanet, ad repellendos fidei errores, siquidem per vocem Patris quotidiè prædicabat veritatem.

1731. Hieron. in ep. ad Galat. 4. n. 20. Vnde interrogat Sanctus Hieronymus, quare D. Paulus ad Galat. 4. num 20. scripsit dicens: *Vellem autem apud vos esse, & mutare vocem meam?* Et respondet, *quia scriptura diuina ædificat lecta; sed multo plus prodest, si de literis vertatur in vocem, vt qui per epistolam docuerat, præsens instruat audientes.* Sed proh dolor; quia iam sunt multi, qui tanquam canes muti, neque ad latrandum, sed manducandum valent, superiores, qui neque scripturam legunt neque prædicant, neque in publicum reprehendunt, vt ab omnibus laudentur, & hominibus placeant, vt magis valeant, etiamsi Deo displiceant. Et addit Hieronymus: *Magnam quidem vim habet vox viua, vox de auctoris sui ore resonans, quæ ea pronuntiatione distinguitur ab ea quæ in hominis corde generata est.* Sciens itaque Apostolus maiorem vim habere sermonem, qui ad præsentes fiunt cupit vocem suam litteris comprehensam in præsentiam commutare; quia non est excusatio, quæ possit valere non obedientibus vocibus de cœlo descendentibus, *Hic est filius meus dilectus, obedite ei.*

Voces Prælatorum multū valent.

Prælati tacent vt valeant. Hieronym. citat.

3. RESPONSIO Hilarij in littera citati, qui ait: *Quem humilitas probabilem reputat, filium paterna vox ostendit.* Quasi dicat, humilitas Christi, & sublimitas vocis paternæ contendunt; quia iustus quo plus extollitur, plus apud se humiliatur. 1732. Hilarius in litt. cit. *Humilitas fundamentū virtutis.*

Interrogat Oleaster, quare Deuteron. 16. num. 15. dicitur, *Non poteris sacrificare Phase intra vnam è portis tuis.* Et respondet, *Quia non vult Dominus, vt illi gratiam accepti beneficij referas in domo tua, sed in domo sua. Vnde cum Dominus per Nathan Prophetam multa Dauidi, & præclara promisisset indignum putauit Rex Sanctus Domino illi gratias agere; sed ingressus templum eius, sedens in terra dicere cœpit, quis sum ego Domine, & quæ est domus mea, quia eduxisti me vsque huc* 2. Reg. 7. num. 18. Quasi dicat, hæc est consuetudo humilium, vt tunc maximè se deprimant, cum se magis viderint exaltari à Deo, quia insolescunt, & tunc eleuantur impij successibus bonis; Viri vero iusti humiliores sunt. Hinc Christus quia submersus in aquis fuit, audiuit vocem dicentem, *Hic est filius meus dilectus.* 1733. Oleaster. Deuter. 16. n. 15. *In domibus proprijs non debent celebrari missæ.* 2. Reg. 7. n. 18. *Impij euanescunt successibus bonis.*

DIFFICVLTAS VIII. ad mores.

Quomodo intelligantur verba, in quo mihi bene complacuit?

QVæretur, sic legendo in quo mihi bene complacuit quomodo intelligatur?

1. RESPONSIO S. Augustini in littera citati, *Quia Deus hominibus placuit per filium suum.* Quasi dicat, causa principalis gaudiorum vitæ æternæ hominibus præparatorum per Christum venit. Ideo Christum homines intueantur, & sequantur, si gloriam ingredi conantur. Vnde Bernardus serm. 1. de Verb. Isaiæ ait: *Similis eris illi (id est Christo) cum videris Deum sicuti est, esto & nunc similis ei videns eum sicut propter te factus est.* Quasi dicat; *Si enim nec in humilitate similitudinem eius abnuis certa tibi sublimitatis quoque similitudo debetur; quia nunquam Christus socium tribulationis à communione gloriæ patietur arceri.* 1734. August. in litt. cit. S. Bern. ser. 1. de Verb. Is.

Interrogat

1735. Beda in Matth.20. n.23. Interrogat Venerabilis Beda, *Quare Discipulis loca sublimia appetentibus respondit Christus, calicem quidem meum bibetis*, Matt.20 n.23. & responsum dat, *Quia cœlestis eos Magister, quid primo quaerendum esset insinuans reuocat ad viam laboris, qua ad brauium pertingere possint retributionis.* Quasi dicat, procul a veris gaudiis abertat, qui per viam Iesu Christi non tendit. Euthym. ibi in Matt.20. Vnde addit Euthymius, *Christus respondit, non est meum dare vobis non quidem propter impotentiam, sed propter iniustitiam; quia inquit, gratis sibi dari primatum petebant.* Quasi dicat, qui dat non ex iustitia, sed ex liberalitate tribuit Deo contradicit; quia gaudia cœlestia hominibus placuit dare per filium suum, id est, per gradus, celsitudinis per quos ascendit filius eius.

Impotens est Deus vt sine meritis det gloriam.

1736. Carthus. in litt cit. 2. Responsio est Carthusiani, qui ait: *In quo mihi bene complacui hoc est de eius perfectione complacentiam, & infinitam delectationem habeo.* Quasi dicat, summam dilectionem ostendit Pater aeternus in filium suum, & ineffabilem venerationem, & honorem, cum eum humiliatum, nudum, & in aquis immersum prospexit, vt doceret nos non superbire, & parentes, & consanguineos pauperes honorare, cum fortuna in altum nos euehat.

Paupertas Parentum & cõsanguineorum non contemnenda.

1737. Oleaster Exod 18. n.7. Translat. Pagnin. Interrogat Oleaster, quare dicitur Exod.18. num. 7. *Quod egressus est Moyses in occursum soceris sui, & adorauit, osculatusque est eum?* Et respondet, *quia praeter gratitudinem, & humilitatem docet Sanctus Moyses nos, qui ex humili progenie ad magna euehuntur officia, suos humiles non spernere, sed summe honorare.* Quasi dicat, taxat, & arguit eos qui cum in sublimi loco sunt, humilitatis suae & suorum non amplius recordantur; imò neque parentes, fratres, aut alios consanguineos in sua sublimitate cognoscunt. *Moyses enim erat Praepositus, & vice Deus in populo Dei, cum Socerum Aethiopem, nigrum, & pauperem honorasset. & quod summa humilitatis est, adorat: quia Filij Dei tanto sunt humiliores, quanto Deo propinquiores, & quanto magis à Deo euehuntur. Hinc cum Christus hanc vocem audiuit de cœlo, hic est filius meus dilectus statim ieiunare, & affligere se incepit, & à Diabolo tentari permisit, quod summa humilitatis actionis fuit.* Matt.4.

Aethiops Aethiops adoratur à Moyse.

1738. Remig. in litt. 3. Responsio est Remigij citati in littera: *In quo mihi bene complacuit, quia per eum agere decreui, quae agenda sunt.* Quasi dicat, Amor diuinus in filium ad omnia ardua, & difficiliora se exponit, & vi sua amoris, & dilectionis fulcitur.

Amor filij & exiguus.

1739. Oleaster in Genes.27. n.7. Interrogat Oleaster, quare Isaac circa diem mortis suae vocauit filium suum, & ait illi: *Fac mihi cibos quemadmodum dilexi*, Genes. 27. num. 7. Sic legit Pagninus. Et respondet primo, *Vt aduertas qualiter parentes magis solicitantur pro filiis ditandis quam ipsi filij. Sic Deus Pater propter filium suum quaecumque peragenda decreuit.* Secundò dicit: *Fac mihi cibos, quia amor adhuc inter Patrem, & filios muneribus conseruatur, & augetur.* Ideò Pater aeternus decreuit dilectionem suam, circa filium suum in operibus sine verbis collocare.

Amor muneribus conseruatur.

1740. Abul. in litt. cit. 4. Responsio Abulensis in littera citati, *In quo mihi bene complacui propter fidem Trinitatis quam in Baptismo, quem instituit Christus profitemur.* Quasi dicat, fides in Baptismo recepta merces, & praemium omnium laborum Christianorum est.

Fides praemium laborum.

1741. Oleaster in Gen.15.n.1. Translat. Pagnin. Interrogat Oleaster, *Quare post immensos labores dixit Dominus Abrahae*, Genes. 15. n.1. *Ego scutum tuum, & merces tua valdè multa.* Sic legit Pagninus. Et respondet, *Quia quod fides, & fiducia in Deum nobis valeat, ostendit Dominus; nil enim de Abraham, tam praeclarum hucusque legimus quam fidem propter quam omnia consequutus est.* Quasi dicat, merces à Deo non semper datur propter labores, & sudores, sed propter fidem laboribus, & operibus fiducia adiunctis, quam in Deo habemus, & propter obedientiam, qua in arduis vocibus eius obedimus; Tum etiam quia propter fidem Trinitatis quam in Baptismo profitemur, omnia quae Christus gessit, & passus est nobis in praemium aeternum promittuntur.

Fiducia in Deum propter fidem praemium est.

Praemium vita aeterna merces fidei & spei cum operibus.

Cui Laus, & Gloria pro laboribus huius primi Tomi; quia Secundus incipiet (Deo Volente) à nuptiis quae in Canaa Galilaeae facta sunt, vt in proœmio promisimus.

INDEX

INDEX LOCORVM
SACRÆ SCRIPTVRÆ,
QVÆ IN HOC VOLVMINE EXPLICANTVR,
illustrantur, & expenduntur illis omissis, quæ obiter tanguntur.

p, *paginam*, n, *verò numerum marginalem designat.*

Vetus Testamentum.

Ex Genesi.

Ex Exodo.

Ex Leuitico.

Ex Numeris.

Ex Deuteronomio.

Ex libro Ioſue.

Ex libro Iudicum.

Ex libro 1. Regum.

Ex libro 2. Regum.

Ex libro 3. Regum.

Domine

Ex libro Prouerbiorum.

19. Quomodo

Ex libro Ecclesiastes.

Ex Canticis Canticorum.

Ex libro Sapientiæ.

Ex libro Ecclesiastici.

Ex

Ex Isaia.

Ex Ieremia.

Ex Threnis Ieremiæ.

Ex Ezechiele.

4.2. Porta

Ex Daniele.

Ex Osea.

Ex Ioel.

Ex Iona.

Ex Michæa.

Ex Nahum.

Ex Habacuc.

Ex Sophonia.

Ex Zacharia.

Ex Malachia.

Ex lib. 1. Machabeorum.

NOVVM

Index locorum

NOVVM TESTAMENTVM.

Ex Matthæo.

Ex Marco.

Ex Luca.

Ex Ioanne.

Ex Actibus Apostolorum.

Ad Romanos.

Ex

Ex Epiſtola Ioannis.

Ex Apocalypſi.

INDEX RERVM PRÆCIPVARVM, QVÆ IN HAC AVREA CATENA Sanctorum Ecclesiæ Doctorum continentur.

p, *paginam*, n, *verò numerum marginalem designat.*

Amatores

Humilitas

Z Maria

Rex.

Trinitas.

F I N I S.